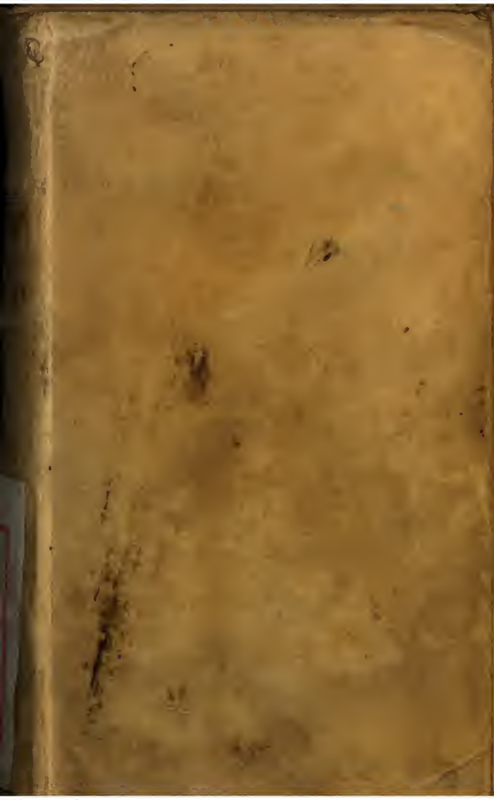

Ex Bidelli Physicae
commodandus Wissfus Classis

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATA

DEMPTIS OBSCENIS.

Addidit annotationes, & interpretationem

JOSEPHUS JUVENCIUS

E' Societate Jesu.

VENETIIS, MDCCXXVIII.

Apud Nicolaum Pezzana.

Superiorum Permissu, ac Privilegio.

M. VAL. MARTIALIS

V I T A.

De ejuſdem ſcriptis, & iſtis commentariis.

ARC. VAL. MARTIALIS natus eſt Bilbili, quæ civitas eſt Hiſpaniæ in Celtiberia, patre Frontone, matre Flaccilla, Kalendis Martiis, ſub Claudio Imperatore, qui anno Chriſti 41. imperium inivit. In quibuſdam libris pervetuſtis appellatur M. Val. Martialis Cocus; ſive id cognomentum ipſi per jocum fuerit inditum, ſive gentilitium & paternum habuerit. Uxorem duxit Clodiam Marcellam, quam ipſe libro Ep. XII. epig. 19. celebrat. Romam ſub Nerone venit annum agens alterum & viceſimum. In Italia manſit annos 35. quibus exactis, rediit in Hiſpaniam ſuam anno ætatis 57. ibique deceſſit imperante Trajano, natus annos admodùm 60.

Ejus carminum libri quatuordecim numerantur; nec in iis tamen omnia omninò ejus epigrammata continentur; ſiquidem nonnulla proferuntur à quibuſdam antiquis auctoribus, quæ in iſtis libris non extant; ſive quòd ſcripta fuerint libris jam

editis, sive quòd colligentibus exciderint.

Magnam semper ab hominibus eruditis ingenii laudem est adeptus. *Erat* (inquit Plinius Secundus, illius æqualis & amicus) *homo ingeniosus, acutus, acer, & qui plurimùm scribendo & salis haberet & fellis, nec candoris minus.* Ælius Verus Cæsar, teste Spartiano, Martialem *Virgilium suum* appellabat. Omitto recentiorem de illo testimonia plena dignitatis, quibus adstipulatur consentiens omnium ætatum fama.

Si quæras quid sit Epigramma, quo in genere uno versatur Martialis, ea vox nihil aliud quàm inscriptionem sive titulum sonat: ἐπιγράφω enim est, inscribo, superscribo. Nunc significat carmen breve, ac venustum, rem aliquam ingeniosè, graviter, aut argutè concludens. In quo venustas porrò epigrammatis & acumen consistat, legendo sentias faciliùs, quàm definiendo explices.

Jam verò ut aliquid etiam de istis commentariis, & labore nostro admoneam, non me deterruit superiorum hujus cultissimi vatis interpretum, Ramiresii, Matthæi Raderi, Petri Rodellii, Vincentii Collessi, & aliorum eruditus labor, quominus symbolum quoque meum conferrem. Raderus enim, præterquam quod mole rerum & eruditionis copia laborat, habet interdum nonnulla subobscura, & quædam etiam intacta prætermittit. Rodellius partem

tem

tem duntaxat Martialis; ea quidem, quam ceteris in libris adhibuit, perſpicuitate ac ſagacitate, complexus eſt. Quod ſpectat illos, qui VARIORUM inſcribuntur, commentarios quos imperiti laudant, dolendum profectò eſt ejus generis & nominis libros, tam ſpecioſo nomini tam parum reſpondere, qui ſi reipsà tot interpretum, quot extant, ſententias ſuis quaſque locis aptè digeſtas, acri judicio delectas, & inter ſeſe compoſitas, acciſis quæ ad rem non pertinent verbis, repræſentarent, novis facilè commentariis careremus. Colleſſus, qui noviſſimè ſcripſit, nondum omnibus ſatisfacit. Operam dedimus, quoad ejus fieri potuit, ut nihil omitteremus non explanatum, ubi res popoſcit; nec minor fuit cura brevitatis: itaque non evagati ſumus longiùs in propriis quibuſdam nominibus explicandis, in indagandis vocum nonnullarum originibus, ac ejuſmodi tricis, in quibus nonnulli Grammatici valde ſudant. Quis enim id in epigrammate legendo quærit? Lectiones optimas è probatiſſimis petitas codicibus, & ad ſententiam carminis quàm proximè accedentes ſecuti ſumus; alias, ſi quæ vulgatæ eſſent, interdum expoſuimus; alienas & contortas omninò rejecimus. Præfiximus etiam nova ſingulis epigrammatis lemmata ſive titulos, è quibus uniuſcujuſque argumentum & acumen intelligi poſſit. Indices addidimus tres. Primus eſt Epigrammatum. II. Lemmatum,

ſive argumentorum, quæ quia in magna varietate verſantur, ea communes quoſdam in locos redigere ſtuduimus, unde quiſque arbitratu ſuo depromat quod opus erit; v. gr. ſi condendum ſit epitaphium, amplius viginti ejus generis epigrammata eodem indicata titulo reperies, ſuo ſingula certo colore, cultuque diſtincta: ſi quid in avaros mediteris, ſi quid componas in invidos, ingentem & amœnam ſilvam dabit hic ſecundus index. III. Eſt rerum, earum præſertim quæ in notis explicatę fuerunt, quę nec ſemper vel eruditiſſimis obvię ſunt, nec in exponendis ſingulis epigrammatis fuerunt à nobis repetitę, ut conſuleretur brevitati; ad extremum, ita rationem eruditionis habuimus, ut pietatis ac pudoris etiam haberemus; rati nullum eruditioni profanę & antiquitati locum apud homines pios ac bene inſtitutos eſſe debere (quantumvis abjecti quidam ac perditi homines reclament) ubi religionis aut probitatis vel leviſſimum periculum eſt.

A P-

APPENDIX.

UM in postremis libris recurrant sæpe voces eædem, quæ in prioribus explicatæ sunt, satis habuimus paginam indicare, ubi erant explanatæ, aliquando tamen (quod nescire te nolim) in his paginis indicandis diligentia excudentium titubavit, præsertim in libro VII. & VIII. ubi rem non eo, quo est notata, loco sæpe reperies, sed tertia ferè, ante ascriptam, pagina. Quod si quærendi labor te angit, Indicem, quæso, consule, ubi pagina cum fide citatur. Incœperam quoque in prioribus libris Romanam veterem monetam exigere ad recentis Romanæ usum, ac trutinam; sed cùm iidem numeri ut plurimum redirent in libris posterioribus, satis visum est quòd fuissent semel explicati. Ne quid tamen desideres, utque totam rei nummariæ veteris Romanæ, rationem cum recenti comparatæ, ut quidem nunc est hoc anno 1703. æstimare possis, sic habeto: Sestertium minorem continuisse duos asses Romanos veteres cum dimidio tertii, sive semisse: Unum sestertium majus, minores mille sestertios valuisse: in denario quatuor fuisse sestertios, asses verò decem. Sestertium minorem unum respondere duobus assibus, seu solidis, ut vocant, Gallicis: qui efficiunt Romanæ monetæ recentis bajocchos duos, cum triente, idest, quarta bajocchi parte. Unde colliges denarium Romanum octo solidis Francicis, & novem admodum bajocchis respondere. Libram Turonicam, sive nummum Francicum, qui asses seu solidos Gallicos viginti complectitur, & sestertiis minoribus decem æquiparatur, valere bajocchos tres & viginti circiter. Decem libras, seu Francicos, respondere scutatis nummis Italicis duobus & bajocchis admodum triginta. Viginti Francicos æstimari scutatis Ro-

manis quatuor, & bajocchis sexaginta. Quadraginta Francicos nummos respondere scutatis Italicis novem, & bajocchis viginti. Huic summæ respondebant sestertii minores quadringenti, sive denarii centum, quod vulgo vocabant, *mille æris*: eratque illud idem Minæ, seu mnæ antiquæ, pretium.

Jam, mille sestertii minores, idest sestertium majus, respondent centum libris Turonicis, seu nummis Francicis: Romanis verò scutatis tribus circiter & viginti. Libræ Francicæ quingentæ, nempe quinque sestertia, scutatis Rom. centum quindecim. Sexcentæ, idest, sex sestertia; scutatis 138. Septingentæ, sive septem sestertia, scutatis 157. cum bajocchis circiter quinquaginta. Mille nummi Francici, seu decem sestertia, ducentis triginta scutatis Italicis. Decies mille libræ Gallicæ, sive centum sestertia (quod etiam appellabant sestertiùm semel) scutatis Rom. recentibus, bis mille & trecentis. Vicies mille nummi Gallici, sive sestertiùm bis, scutatis Romanis quater mille sexcentis. Centena millia nummorum Francicorum, hoc est mille sestertia, sive sestertium decies, quod olim una vocula, *Decies*, appellabant, valent scutatorum Roman. viginti duo millia, & quingentos. Francicorum trecenta millia, quod Romani veteres dicebant *tricies*, subaudiendo, centena millia minorum sestertiorum, efficiunt scutatorum Roman. circiter sexaginta novem millia. Decies centena millia Francicorum, sive millio, ut vulgo loquuntur, quod Romani vocabant *centies*, efficiunt scutatorum Italic. circiter ducenta viginti quinque millia. Decem verò milliones, ut dicitur, quod priscis Romanis erat *millies*, valent Italicorum scutatorum ferè vicies centena millia, cum ducentis quinquaginta millibus. Ex istis numeris facilis erit de ceteris conjectura, augendo summam vel minuendo, pro rata portione.

Addo: Argenti libram veterem Romanam de-

na-

narios 48. complexam esse, & respondere libris Turonicis sive nummis Francicis 33. cum solidis 12. auri verò Romanam veterem libram, libris Turonicis 576. æstimari. Talentum Ægyptium argenti libras complectebatur 80. Gallicas verò bis mille sexcentas octoginta octo. Atticum, libras Francicas bis mille quadringentas: mnas 60. Erat alterum talentum atticum paulò majoris pretii, continens mnas octoginta.

Metuo ne typographorum festinatio, dum studiosæ juventuti commodare properant, alicubi lapsa sit. Eos à candidis lectoribus, quorum labori levando libellus iste servit, excusatum iri confido. Vir eruditus, dum legeret Epigramma LXI. Lib. IX. voces istas *Astra in diversa*. Illas sic explicandas censuit, quasi cœlum duplex innueret Martialis, unum Jovis, alterum Cæsaris. Nam Domitianum Jovi: ejus domum cœlo comparare Vates solet. Nolui te ingeniosa explanatione defraudare.

Alius, milliarium latinis usitatius fuisse, quàm milliare, observavit, cui assentior, ea vox semel iterumque legitur lib. I. Epig. XIII.

Idem Epigrammati XIV. ejusdem libri multum lucis afferri posse credidit è Plinii Epistola decima sexta libri III. & eruditis in eam notis Catanei, qui, opinor monet Arriam illam de qua scribit Tacitus libro XVI. Annal. ejus Arriæ quam Martialis celebrat, filiam extitisse. Epigrammatis XVIII. ejusdem libri I. sententia hæc videtur esse, Agricolam causidico esse præferendum.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

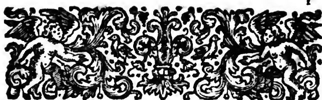
HAvendo veduto per atteftato del Segretario noftro nel libro Stampato in Roma nell'anno 1703. intitolato: *M. Val. Martialis Epigrammata &c. addidit annotationes, & interpretationem Jofephus Juvencius è Soc. Jefu &c.* non effervi cos'alcuna contro Principi, & buoni coftumi, concedemo licenza à Nicolò Pezzana, che poffi effere Stampato, offervando gl'ordini in materia di Stampe, e prefentando le folite copie alle publiche Librarie di Venezia, e di Padoa.

Dat. 14. Novembre 1715.

(*Marin Zorzi Rifor.*
(
(*Carlo Ruzini Kav. Proc. Rifor.*

Agoftino Gadaldini Segr.

M. VAL.

M. VAL. MARTIALIS

LIBER SINGULARIS. DE SPECTACULIS, *SIVE* AMPHITHEATRUM CÆSARIS.

LIBER SINGULARIS. Ita vocatur hic liber, quia de uno quodam argumento ſcriptus, & à cęteris libris ſejunctus eſt. Inſcribitur etiam, *De Spectaculis*, quia ſpectacula ſunt pręcipuum illius argumentum, nempe venationes, ſingularia gladiatorum certamina, naumachię, &c. Denique ab aliis inſcribitur, *Amphitheatrum Cæſaris*, quia deſcribit ludos & ſpectacula edita in amphitheatro, quod Titus Imperator, Domitiani frater, exſtruxit, vel potius, à Veſpaſiano patre jam ſtructum, dedicavit.

M. VAL. MARTIALIS

LIBER SINGULARIS. DE SPECTACULIS, *SIVE* AMPHITHEATRUM CÆSARIS.

EPIGRAMMA I.

De Titi Cæsaris Amphitheatro.

1. BArbara Pyramidũ sileat miracula Mẽphis;
2. Assiduus jactet nec Babylona labor;
3. Nec Triviæ templo molles laudentur honores;
4. Dissimuletque Deum cornibus ara frequens;
5. Aere nec vacuo pendentia Mausolea
6. Laudibus immodicis Cares in astra ferant.
7. Omnis Cæsareo cedat labor Amphitheatro.
8. Unum præ cunctis fama loquatur opus.

VERS. I. *Barbara miracula* ab Ægyptiis, barbaris populis, maximè si cum Romanis conferantur, ædificata. Alii omnes populi præter Græcos, barbari, ab ipsis præsertim Græcis appellabantur. *Barbara* jungi potest cum voce *Memphis*. Eadem est sententia. Ægyptus desinat jactare suas illas admirabiles pyramides, quæ inter mundi miracula recensentur.

Memphis. Urbs Ægypti vetus, & regia; ad Nilum. Sunt qui credant hodie dici *il Cairo*.

Pyramidum. Prope Memphim erant pyramides, nempe ingentes è saxo moles quadratæ, ab latissima basi paulatim in acumen assurgentes, instar ignis, qui cùm in aerem tollitur, desinit in acumen: unde factum nomẽ pyramidis, videlicet à voce græca πῦρ, πυρὸς. Illæ ab artificibus 360000. dicuntur ædificatæ: erant altæ pedes 600. totidem latæ in singula basis latera. Conditæ sunt à

Pharaonibus, vel ut in iis tumularentur, vel ad opes ostentandas, &c.

Miracula. Septem vulgò mundi miracula numerantur. Ægypti pyramides; Ephesinæ Dianæ templum; Regis Mausoli sepulchrum; statua solis Rhodia, seu Colossus Rhodius: Jovis Olympici simulacrum ex auro & ebore factum à Phidia; Muri Babylonis; & Cyri Persarum Regis domus.

2. *Assiduus*. Non laudetur Babylon propter egregia opera labore assiduo & improbo structa: *v.g.* muros lateritios, hortos pensiles, &c. posset hoc videri dictum per hyppallagen, pro; nec Babylon jactet laborem assiduum. Legunt aliqui non malè, *Assyrius*. Turnebus existimat hæc verba, *Assiduus labor*, non esse intelligenda de muris, hortis, &c. Babylonis assiduo, id est, diuturno labore, structis, ut explicui, sed de assiduo laudandi labore, hoc sensu; ne homines assiduè laborent in laudanda Babylone.

Babylona. Babylon urbs primaria fuit Chaldææ; à Belo condita, à Semiramide cincta muris; quorum altitudo fuit pedum 200. latitudo 500. ambitus stadiorum 380. stadium autem unum pedes 600. habet.

3. Nec in Dianæ Ephesinæ templo laudentur statuę molli ac delicato artificio factæ, columnæ præstantes, & alia ejusdem templi ornamenta.

Trivia. Diana sic dicta est, quia in triviis colebatur; vel quia tribus in locis quasi ingreditur, in cœlo, terris, & inferis: eadem quippe Luna, Diana, & Proserpina erat.

Templo. Templum Dianę Ephesinæ ducentis viginti annis factum est à tota Asia: longum fuit pedes 315. latum 220. columnæ 127. à singulis regibus factæ, &c. *Plin. lib. 36. cap. 14.*

Honores Legunt aliqui *Jones*, quia Ephesus est in Jonia minoris Asiæ regione, & sensum hunc esse volunt: nec molles Jones laudentur ob Dianæ suæ templum. Molles vocantur, quia deliciis & luxu diffluebant, unde lascivæ saltationes ab Horatio vocantur motus Jonici. Si retineas, *Honores*, explicabis, ut dixi, de ornamentis templi, ejusque delicata, & Jonica substructione.

4. Et ara cornibus frequens, sive, frequentibus, id est, plurimis cornibus extructa, taceat Deum à quo est condita: ne se Dei manu ædificatam venditet.

Deum. Apollinem Deliū. Fabulis proditum est Dianam aliquādo plurimas capras venatu interfecisse: illarum detraxisse cornua, eaque ad fratrem Apollinem, ut monumenta victoriæ, attulisse: qui ex istis cornibus aram singulari artificio cōstruxerit. Ita Callimachus in hymno Apollinis. Quidā hoc interpretātur de ara Jovis Hammonis in Ægypto, in qua simulacrum Dei cornutū erat, arietina specie ac forma, & ara ipsis cornibus arietinis, cælatis, ornata.

5. *Mausolea*. Tumulum Mau-

usoli, Regis Cariæ, ab ejus conjuge Artemisia ipsi positum, & columnis ita fulcultum, ut in aere vacuo pendere videretur. Horti celebres illi Babylonii de quibus dictum ℣. 2. eamdem ob causam pensiles appellati sunt, quia tenuibus erant columnis impositi. *Cares*. Populi Cariæ, in Asia minori: Caria nunc vocatur *Adinelli*.

7. *Omnis labor*. Opera ista omnia diuturno & egregio labore perfecta.

Cæsareo. Quod Titus Cæsar, Domitiani frater, exstruxit, sive potiùs, à Vespasiano patre cœptum, absolvit ac dedicavit; & in cujus dedicatione ludos per dies penè centum exhibuit, quos magnam in partem hic describit Martialis. Vide Lipsium, libro de Amphit. c. 7. ubi docet in eo octoginta septem hominum millia sedere commodè potuisse, imò centena millia: & alia quædam addit, unde facilè intelligatur hoc amphitheatrum cæteris orbis miraculis facilè anteponendum fuisse.

Amphitheatro. Ita dicebatur locus in oblõgi circuli formam factus, cujus in medio erat spatium vacuũ, circa quod spatium assurgebant lapideæ contignationes, in iisque sedilia, è quibus spectabantur pugnæ gladiatorum, ferarum, &c.

II.

Roma sibi reddita.

1. Hìc, ubi sidereus propiùs videt astra colossus,
2. Et crescunt mediâ pegmata celsa viâ;
3. Invidiosa feri radiabant atria Regis,
4. Unaque jam totâ stabat in Urbe domus.
5. Hìc, ubi conspicui venerabilis amphitheatri
6. Erigitur moles, stagna Neronis erant.
7. Hìc, ubi miramur velocia munera thermas,
8. Abstulerat miseris tecta superbus ager:
9. Claudia diffusas ubi porticus explicat umbras,
10. Ultima pars aulæ deficientis erat.
11. Reddita Roma sibi est; & sũt, te preside, Cesar,
12. Deliciæ populi, quæ fuerant Domini.

VERS. 1. 2. 3. In eo loco ubi jam videtur solis colossus ad cœlum usque sublatus & radiis coronatus: ubi jam sunt patentes viæ, in quibus pegmata sponte sua variis tabulatis augentur: in eo spatio cernebatur paulò ante domus Neronis, auro tota gemmisq; collucens, quæ totam ferè urbem occupabat.

Colossus. Significat ea vox statuam insolitæ magnitudinis: atque illam in primis

quæ

quæ solis effigie, Rhodi visebatur in portu, alta pedes centum & quinque, ut ait Festus, sive, ut Plinius, cubitos 70. quæque inter septem mundi miracula numerabatur. De qua idem Plinius agit fusè libro 34. ex quo & ejus novissimo ac eruditissimo interprete plura, si lubet, petes.

Nero statuam suam posuerat in vestibulo palatii à se ædificati, altam colossi ritu, pedes 120. Vespasianus ablato illi statuæ Neronis capite solis caput imposuit, additis radiis septem, quorum singuli longi erant pedes 23. Hinc vocatur sidereus colossus, id est, radiatus, fulgens siderum in morem.

2. *Pegmata*. Erant machinæ quædam ligneæ instar turrium vel domorum factę quæ cùm unam ostenderent contignationem, repentè in alteram tertiamve surgebant, brevissimo tempore: vel decrescebant ac dissolvebantur. Illis imponebantur gladiatores, apparebant flammæ innoxiæ, &c. Facta vox à verbo πήγνυμι, compingo, fabrico, struo.

3. *Regis*. Ita Neronem invidiosè vocat: qui crudelissimè imperium exercuerat. Is à Palatio usque ad Esquilias domum ædificaverat, quam auream appellavit. Hanc demoliti sunt Vespasianus ac Titus, & in publica ædificia commutarunt.

5. *Venerabilis*. Quia dedicatum, ut superiori Epig. diximus, amphitheatrum fuit à Tito: vel, expone *venerabilis*, augusta, ingens.

7. *Velocia munera*. Quia celerrimè fuerant extructæ. Erant autem thermæ loca quædam ubi calidæ aquæ servabantur, ad sudorem provocandum: de illis infrà pluribus locis agitur. Θερμὸς, *calidus*, in balneis propriè lavabant; in iisque frigidæ vel tepidæ aquæ erant: sudabant in thermis, tamen thermæ pro balneis interdum usurpantur.

8. Ubi nunc thermæ sunt, ibi erant arva ingentia quæ ad amœnitatem & prospectum Nerò incluserat in sua domo, tectis miserorum civium dirutis, aut igne absumptis.

9. Ubi nunc est porticus 1. olim ab Imperatore Claudio facta, & à Nerone ferè diruta, jam per te restituta & ornata pergulis & arbusculis umbram conciliantibus; ibi erat ultima pars domus Neronianæ. Nonnulli pro *Claudia porticus* legunt *Livia*. Sanè Plin. lib. 14. c. 1. Liviæ porticum suo tempore superstitem fuisse testatur; vixit autem sub Tito. Sunt qui eandem esse Claudiam porticum, Liviamque velint.

11. *Sibi*. Quæ non sua esse, sed Neronis, antea tota videbatur.

Te præside. Te imperatore.

12. *Deliciæ*. Ædificia ad publicam utilitatem & oblectationem instituta.

Domini. Neronis, quem Dominum odiose appellat, cùm Titum vocet tantum præsidem.

III.

Cæſar patriæ pater.

1. Quæ tã ſepoſita eſt,quæ gens tã barbara,Cæſar,
2. Ex qua ſpectator non ſit in Urbe tua?
3. Venit ab Orpheo cultor Rhodopejus Hæmo,
4. Venit & epoto Sarmata paſtus equo.
5. Et qui prima bibit deprenſi flumina Nili,
6. Et quem ſupremæ Tethyos unda ferit.
7. Feſtinavit Arabs, feſtinavere Sabæi,
8. Et Cilices nimbis hìc maduere ſuis.
9. Crinibus in nodum tortis venere Sicambri,
10. Atque aliter tortis crinibus Æthiopes.
11. Vox diverſa ſonat: populorũ eſt vox tamẽ una,
12. Cùm verus PATRIÆ diceris eſſe PATER.

Vers. 1. *Sepoſita*. Semota, ab urbe diſtans.

3. *Orpheo*. Pro, Orphejo, ſive Orphico. Hæmus, ubi Orpheus habitavit.

Cultor Rhodopejus. Qui Rhodopen colunt, arant. Rhodope & Hæmus ſunt montes Thraciæ notiſſimi: is nunc vocatur *Balkan*, & *Monte Argentaro*; ille *Rulla*, aut *Valiza*.

4. *Sarmata*. Hodie, Ruſſi, Tartari, Moſcovitæ.

Epoto. Qui ſitim ſedat, potando equum, id eſt equinum lac, aut etiam ſanguinem.

5. Populi ab ultima Ægypto ſeu Africa, profecti, ubi Nilus naſcitur: qui ejus fontes bibunt, quos deprehendere & aſſignare, difficillimum Geographis eſt.

6. Qui habitat littora oceani occidentalis, ſeu Atlantici, quem mundi eſſe terminum & ſupremum finem putabant veteres: vel Britannici, circa Orcadas & Thulen.

Tethyos. Thetys, Dea maris præſes, pro mari accipitur.

7. *Arabs*. Eſt Arabia pars Aſiæ, inter Sinum Perſicum & mare Erythræum: *l'Arabia*.

Sabæi. Vicini ſunt Arabibus, vel pars Arabiæ felicis; quorum urbs primaria, Saba, *Zibit*.

8. Et Cilices perfuſi ſunt pluvia odorata & diluta croco, qui apud ipſos Cilices eximius colligitur in Coryco monte. Imbres odorati depluebant in amphitheatrum & ſpectatores per tubos latentes.

Cilices. Populi Ciliciæ, in Aſia minori, ad meridiem, è regione inſulæ Rhodi *La Cilicie*, nunc pars ejus tractus qui à Turcis vocatur *la Caramanie*.

9. *In nodum tortis*. Cirratis, cincinnatis. Sicambri po-

populi Germaniæ, occupabant totum tractum à mari, ad Mænum fluvium.

10. *Aliter*. Quia natura crispi sunt Æthiopes ob calorem qui magnus in Africa: Germani, artificio: est enim Germania frigidior. Tum Germani tortos in nodum capillos in colla fundebant; Afri breviores, & strictim crispatos gestabant.

11. *Diversa*. Sono: *Una* sensu & significatione. Idem omnes dicunt suo quisque sermone.

IV.

Delatores urbe pulsi.

1. Turba gravis paci, placidæque inimica quieti,
2. Quæ semper miseras sollicitabat opes,
3. Tradita Getulis: nec cepit arena nocentes:
4. Et delator habet, quod dabat, exilium.
5. Exulat Ausonia profugus delator ab urbe:
6. Impensis vitam Principis annumeres.

Vers. 1. 2. Gravis paci, &c. Quæ media in pace domesticum quasi bellum gerebat; quæ insidiabatur semper miserorum civium opibus. Ut enim divites spoliarent, eos fictis criminibus accusabant.

3. Traditi sunt delatores Getulis, id est, Afris, seu magistris leonum & bestiariis, ut eos ipsi suis leonibus laniandos objicerent. Duæ sunt aliæ lectiones hujus loci, sed ambæ non satis latinæ & barbaræ. Lipsius legit *Traducta est titulis*, id est, cum titulis & inscriptionibus aut appensis collo, aut per lictores gestatis, è quibus agnosceretur eorū crimen, traducti sunt per amphitheatrū, fuerunt ad ignominiam circumducti, & ostentati ad ludibrium. Est enim ea vis & notio verbi *Traducere*, Legunt alii, *Traducta est Gyaris*, vel potiùs, Gyaras (ut sua legibus grāmaticis constet reverentia) hoc est, transportata in Gyaros, seu Gyaras, quæ sunt insulæ duę desertę, in mari Ægeo, in quas exules insigniter scelerati deportabantur.

Nec cepit, &c. Tantus fuit eorum numerus, ut cùm arena non posset omnes capere, esset angustior illis continendis, ut feris objicerentur, quidam eorum pulsi sint in exilium, quò alios pellere consueverant. De voce *Arena*, vide Epig. 8.

4. *Delator*. Ita vocabantur calumniatores, qui falsis criminibus accusatos cives opulentos deferebāt ad principem; à quo in exilium pellebantur, addictis fisco ipsorum bonis, & quarta parte in præmium data delatoribus, qui idcircò vocabantur etiam quadruplatores.

5. *Ausonia urbe*. Roma, Italia olim dicta est Auso-

nia,

nia, ab Rege quodam suo, Ausone.

6. Tu, ò civis, quòd vivis, hoc acceptum refer Cæsaris impensis & sumptibus, 1. beneficio & curæ, qui delatores expulit. In quibusdam libris hoc distichum separatim scribitur, & 5. Epigrammata conficit: meliùs cum superioribus versiculis jungitur.

V.

Leo victus & cæsus à fœmina.

1. Belliger invictus quòd Mars tibi sævit in armis;
2. Non satis est Cæsar: sævit & ipsa Venus.
3. Prostratum vastâ Nemees in valle leonem,
5. Nobile & Herculeum fama canebat opus.
5. Prisca fides taceat; nam post tua munera, Cæsar,
6. Hæc jam fœmineâ vidimus acta manu.

VERS. 1. & 2. Non satis est, ò Cæsar, quòd Mars, bellator Deus, arma invicta tractet in amphitheatro in tuam gratiam, dum viri armati feras conficiunt: ipsa Venus, ipsæ fœminæ, natura imbelles, generosæ, fortesque sunt.

3. *Nemees.* Nemea, seu Nemee, oppidum Peloponnesi, Cleonis proximum: ubi sylva & vallis Nemæa, in qua Hercules leonem interfecit, vocatum idcircò Nemeæum, & Cleonæum.

5. Sileant antiquæ historiæ & fabulæ, quibus fidem adjungere soliti sumus.

Tua munera. Spectacula à te edita.

VI.

Ficti Laureoli verum supplicium.

1. Qualiter in Scythicâ religatus rupe Prometheus
2. Assiduam nimio pectore pavit avem.
3. Nuda Caledonio sic viscera præbuit urso
4. Non falsâ pendens in cruce Laureolus.
5. Vivebant laceri membris stillantibus artus,
6. Inque omni nusquam corpore corpus erat.
7. Denique supplicium dederat necis ille paternę,
8. Vel domini jugulum foderat ense nocens.
9. Templa vel arcano demens spoliaverat auro,
10. Subdiderat sævas vel tibi Roma faces.
11. Vicerat antiquæ sceleratus crimina famæ.
12. In quo, quæ fuerat fabula, pœna fuit.

VERS. 1.

VERS. I. *Qualiter*. Qui ob aliquod scelus necandi producebantur in amphitheatrum, illi, quò eorum pœna plus afferret spectatoribus voluptatis, cogebantur sustinere personam alicujus fabulosæ historiæ. *v.g.* Herculis deflagrantis, Orphei à Mænadibus discerpti, &c. Reus aliquis, cùm hæc Martialis scriberet, in crucem actus est in amphitheatro, & objectus urso: gerebat ille nomen, personamque sustinebat Laureoli cujusdam mimi & actoris qui in veteri Poetæ Nævii comœdia, cruci affixus fuerat, objectusque ficto urso, ac tragica, i. ficta, & scenica morte cæsus: hinc jocandi occasionem arripit Martialis.

Rupe. Caucaso monte Scythiæ.

Prometheus. Japeti filius, adhibita, inquit Servius, ad solis rotam facula ignem furatus est, quo hominem à se factum è luto, animavit. Iratus Jupiter eum in Caucaso religari per Mercurium jussit, & aquilam seu vulturem apposuit, qui ejus cor exederet.

2. *Assiduam*. Nunquam cessantem die ac nocte Promethei jecur depascere.

Nimio. Fæcundo in pœnas & renascente.

3. *Caledonio*. Caledonia pars est Scotiæ: ibi Caledonia sylva, in qua ursi erant immanes.

4. *Falsa*. Qualis erat illa, in qua histrio Laureolus pependerat, in Nævii comœdia.

Laureolus. Sicarius iste, cui nomen Laureoli histrionis datum.

7. *Denique, &c.* Aut patrem necaverat, aut dominum ille Laureolus.

9. *Arcano*. Sacro, recondito. Vasa enim Sacra ex auro & argento, in adytis ac templorum secretiori & tutiori parte custodiuntur. Vel, aurum illud significatur, quod à civibus, custodiæ ac securitatis causa in templis deponebatur.

11. *Vicerat, &c.* Illum certè oportuit admisisse majora scelera quàm quæ in priscis historiis narrantur; siquidem veram pœnam & necem pertulit, quæ in histrione Laureolo ficta & ad severitatis specimen adumbrata tantùm fuerat: gravissima pœna quam excogitare tragœdia fabulosa potuerat, illi est verè imposita, ergo debuit esse valde sceleratus.

12. *Fabula*. Sæpè pro tragœdia usurpatur ea vox, aut pro comœdia.

VII.

Dædalus fictus ab urso laceratus.

1. Dædale Lucano cùm sic lacereris ab urso,
2. Quàm cuperes pennas nunc habuisse tuas!

VERS. I. *Dædale*. Damnatus quidam ad bestias nomen & personam Dædali coactus est induere, tum ex ali-

aliquo pegmate (de pegmatis vide Epig. 2.) excussus, ut Dædalum è labyrintho evolantem exhiberet, decidit, & ab urso est laceratus. Lucania est pars Italiæ inferioris, ad meridiem prope Calabriam, ubi ursi majores aliis visebantur & ferociores.

VIII.

Rhinocerotis pugna cum tauro.

3. Præstitit exhibitus totâ tibi, Cæsar, arenâ,
4. Quæ non promisit, prælia rhinoceros.
5. O quàm terribiles exarsit pronus in iras!
6. Quantus erat cornu, cui pila taurus erat!

Vers. 3. Rhinoceros in amphitheatrum promotus, tandem in pugnam exarsit, ad quam vix adduci posse sperabatur.

Arena. Locus vacuus & patens, qui ædificiis amphitheatri cingebatur, dicebatur arena, quia erat arena stratus & consperfus, tum ut certantes gladiatores absq; offensione caderent, tum ut humus arena versata & mutata, renovari facilè posset, cùm erat inquinata sanguine. Dicebatur etiam Cavea, quia depressior erat.

4. *Quæ non promisit*. Ægrè irritantur ad pugnam Rhinocerotes, & iste, licet stimulis, igne, flagellis, irritatus, manebat immotus; cùm subitò in objectum taurum insiluit, & eum ut levem pilam tota arena versavit.

Rhinoceros. Est animal ferum, paulò minori, quàm elephas, mole, cum quo, pugnare solet. Huic unum cornu est in extrema nare, unde illi nomen: ῥὶν, nasus κέρως, cornu.

5. *Pronus*. Cornu submisso ad taurum jactandum.

6. *Quantus*. Quàm terribilis, valens, &c.

Pila. Qui taurum, instar, pilæ, jactaret. Interdum pilę dicebantur simulacra hominum farta stramine, quæ vestibus rubris induebātur, & tauris objiciebantur, ut ad pugnam irritarentur. Eas imagines tauri jactabant cornibus ut pilas, unde appellabantur vulgò pilæ.

IX.

Crudelitas vel in feris punita.

1. Læserat ingrato leo perfidus ore magistrum,
2. Ausus tam notas contemerare manus:
3. Sed dignas tanto persolvit crimine pœnas,
4. Et qui non tulerat verbera, tela tulit.
5. Quos decet esse hominū tali sub Principe mores,
6. Qui jubet ingenium mitius esse feris?

Vers. 2.

VERS. 2. *Contemerare*. Offendere, violare manus, à quibus scilicet capiebat cibum, toties sibi blanditus, familiares & amicas.

4.Verbera. Magistri, amicè sævientis, ut eum, *v.g.* irritaret ad pugnam, &c.

Tela tulit. Pertulit necem telis confixus Cæsaris jussu.

5. Quàm humanos & mansuetos esse homines sub illo Principe decet, qui etiam feras jubet mansuetas esse, punit illas quòd nimirum feræ sint.

X.

Ursus visco implicatus.

1. Præceps sanguineà dum se rotat ursus arenà,
2. Implicitam visco perdidit ille fugam.
3. Splendida jam recto cessent venabula ferro,
4. Nec volet excussa lancea torta manu.
5. Deprendat vacuo venator in aere prædam,
6. Si captare feras aucupis arte placet.

VERS. 1. *Præceps*. Demisso capite: dum bestiarium persequentem trepidus ac citus fugit.

Sanguinea. In qua multæ aliæ feræ cæsæ fuerant, & ipse jam aliquot fortè vulnera acceperat.

Se rotat. In orbem agit, volvitque. Urso invalidum est caput, itaque cùm urgetur, illud anterioribus pedibus obtegit, & in orbem volutus plagas declinat. *Plin.l.8.c.35.*

2.Perdidit fugã. Amisit fugiendi facultatem: coactus est sistere, implicitus visco.

3. Nihil jam opus est ad venationem venabulis, quibus feræ cominus feriuntur; nec lanceis, quibus eminus: siquidem visco jam possunt capi: aucupium occupavit locum venationis.

Tecto. Tegere solebant ferrum venabuli, ac involvere, vagina, coryto, cùm nullus ejus erat usus, post venationem: ne rubiginem contraheret, si apertum ac nudum esset. Legitur etiam *terso*, i. polito.

5. 6. Quid superest nisi ut feræ quoque in aere vacuo volitantes à venatoribus deprehendantur & capiantur, ut aves: quandoque illæ, instar avium, capiuntur visco & aucupio. Deprehendi propriè dicuntur à venatoribus feræ; aves, captari.

XI.

De sue quæ ex vulnere peperit.

1. Inter Cæsareæ discrimina sæva Dianæ
2. Fixisset gravidam cùm levis hasta suem,
3. Exiliit partus miseræ de vulnere matris.

4. O

4. O Lucina ferox, hoc peperisse fuit?
5. Pluribus illa mori voluisset saucia telis,
6. Omnibus ut natis triste pateret iter.
7. Quis neget esse satum materno funere Bacchũ?
8. Sic genitum numen credite: nata fera est.

VERS. 1. In cruenta & varia, cum feris pugna & venatione, quæ in amphitheatro Cæsareo exercetur, Diana est Dea venationis præses.

4. O crudelis Lucina, itane levas onere matrem, dum eamdem interficis? Hoccine est partus præsidem & adjutricẽ Lucinam habere? Lucina Dea partubus præerat.

6. *Triste iter*. Nempe vulneris. Unus tantus fœtus per vulnus editus erat, reliqui cum matre mortui.

7. *Satum*. Natum, editum.

Materno. Semele fuit Bacchi mater: hæc fulmine perculsa cùm fuisset, Bacchus vivus extractus est ex ejus alvo.

8. Si fera per maternum funus & vulnus nata est, eodem modo nasci Deus potuit.

X I I.

De eadem sue.

1. Ista gravi telo, confossaque vulnere, mater,
2. Sus pariter vitam perdidit, atque dedit.
3. O quàm certa fuit librato dextera ferro!
4. Hanc ego Lucinæ credo fuisse manum.
5. Experta est numen moriens utriusque Dianæ;
6. Quàque soluta parẽs, quàq; perempta fera est.

VERS. 5. *Utriusque*. Et venatricis, quæ feras perimit; & Lucinæ quæ partubus præest! Eadem enim dea Diana & Lucina vocabatur.

6. *Soluta*. Partu feliciter levata.

XIII.

De eadem.

1. Sus fera jam gravior maturi pignore ventris
2. Emisit fœtum, vulnere facta parens.
3. Nec jacuit partus, sed matre cadente cucurrit,
4. O quantum est subitis casibus ingenium!

1. *Gravior, &c.* Jam partui proxima, gravida filii, alumni, *&c.* & hoc loco per metaphoram, catuli vocantur pignora, quia sunt indicia, præmia & vincula mutuę conjugũ fidei & amoris.

3. *Cadente*. Vulnerata & moriente.

4. *Ingenium*. Opportunitas: ratio & via efficiendi aliquid.

XIV.

Carpophorum venatorem Meleagro, & Herculi anteponit.

1. Summa tuæ, Meleagre, fuit quæ gloria famæ,
2. Quantula Carpophori portio, fusus aper!
3. Ille & præcipiti venabula condidit urso,
4. Primus in Arctoi qui fuit arce poli:
5. Stravit & ignotâ spectandum mole leonem,
6. Herculeas potuit qui decuisse manus:
7. Et volucrem longo porrexit vulnere pardum:
8. Præmia cùm laudis ferret, adhuc poterat.

Vers. 1. 2. Aper à te, ô Meleagre, cæsus, qui summam tibi gloriam attulit, quantula, quàm exigua, est portio gloriæ illius, quam conficiendis in amphitheatro feris Carpophorus est adeptus?

Meleagre. Meleager sive Meleagrus, Oenei Regis Ætolorum filius, immissum ab irata Diana in agros Ætoliæ prope urbem Calydonem, aprum, interemit. *Ovid. 8. Met.*

Carpophori. Erat adolescēs venandi peritissimus, Imperatori carus: vicenas in amphitheatro feras cōfecit, eodem die, ac uno spectaculo.

3. 4. Ille in pectore ursi in ipsum irruentis condidit suum telum venaticum, qui ursus primus erat, 1. maximus, sævissimus, in Arctoi, id est, septentrionalis poli plaga.

Arctoi. Arctos, græca vox, ursam significat. Est autem ursa, cùm de astris agitur, signum septentrionale, prope polum. Ait igitur vates illum ursum qui à Carpophoro confectus est, fuisse similem majori & primæ Ursæ: duo enim signa cœlestia: idem nomen habent, alterum Ursa Major, & quasi prima dicitur; alterum, Minor & secundæ magnitudinis.

Arx poli dicitur, quia, ut ait Virgilius de polo septentrion. *Hic vertex nobis sĕper sublimis, &c.* Scaliger pro *arce poli* legit *axe poli*, linea quippe à polo ad polum ducta, vocatur Axis: itaque per hanc vocem totus Polus septētrionalis designabitur.

5. *Ignota*. Inaudita, mirabili.

6. Aut dignus erat ob immanem suam molem, quem Hercules ipse, monstrorum domitor, perimeret.

7. *Porrexit*. Extendit in arena interfectum.

8. Cùm laudem meritam & plausum spectatorum, pro prĕmio reportaret, *adhuc poterat*, adhuc validus & indefessus erat, perinde ac si pugnam ordiretur.

Posse, interdum absolutè ponitur pro integris viribus esse, valere. Virg. 11. Æneid. *Hactenus, Acca soror, potui.*

Tau-

X V.

Taurus effigiem Domitiani secum attollens in Cœlū.

1. Raptus abit mediâ quòd ad ęthera taurus arenâ:
   2. Non fuit hoc artis, sed pietatis opus.
3. Vexerat Europen fraterna per æquora taurus;
   4. At nunc Alciden taurus in astra tulit.
5. Cæsaris, atq; Jovis confer nunc, Stella, juvencos.
   6. Par onus ut tulerint, altiùs iste tulit.

V. 1. *Raptus*. Ex aliquo pegmate, & machinâ prosiliens. Describitur spectaculum quoddam in quo visus fuerat taurus in aerem subitò abreptus, & impositam dorso Domitiani effigiem, habitu Herculis effictam, in cœlum secum tollens. Estq; sententia hæc: quod spectatus est taurus in cœlum veluti abreptus à media arena, non tam id ars machinis suis effecit, quàm pietas ipsius Jovis filio suo Herculi faventis & machinas adjuvantis: imò latentis fortè in isto tauro ligneo & Domitianum attollentis in cœlum, ut olim in tauro latens Europen rapuit.

3. *Fraterna per æquora*. Jupiter in taurum mutatus per mare (quod est regnum sui fratris Neptuni) Europen Agenoris Phęnicum regis filiam raptam transvexerat in Cretam.

Alciden. Hercules ita vocatus est, vel à robore, ἀλκὴ robur, vel à patre suo Alceo.

6. O Stella (est nomen hominis, qui summus Martialis amicus erat, ad quē multa extant epigrammata) cōpara istos duos tauros, hunc qui Domitianum, illum qui Europen vexit, certè antepones taurum Cæsaris. Sunt qui legant hoc modo istum versum: *Cæsaris atque Jovis confer nunc schema: Juvenci par onus ut tulerint, &c.* Quam lectionem etsi non valdè probo, explicabo tamen: compara duplicem hanc figuram & repræsentationem, id enim sonat ea vox græca, σχῆμα, primam in qua Taurus Jovem repræsentans, sive Jupiter, in taurum mutatus, Europen portat: alteram, in qua taurus ligneus cum imposita Herculis effigie Cæsarem adumbranto, prosilit è machina: licèt illi juvenci seu tauri idem, & æquale onus tulissent (quod tamen aliter se habet, quia unus puellam tulit, alter portat Herculem sive Cæsarem) tamen hic taurus qui vehit Cæsarem sub vultu Herculis, suum onus tulit altiùs, nempe in cœlum, atque adeò tauro Jovi est præferendus, qui Europen tantùm usque in littus, in summa aqua, vexit.

6. *Ut*. Quamvis.

XVI.

Elephas ad pedes Imperatoris supplex advolutus.

1. Quòd pius,& supplex elephas te,Cæsar,adorat:
2. Is modò qui tauro tam metuendus erat:
3. Non facit hoc jussus:nulloque docēte magistro,
4. Crede mihi, numen sentit & ille tuum.

VERS.3. *Jussus*. Per artem ac disciplinā institutus,coactus: nullo magistro docente,sua sponte,sentit & agnoscit te Deum esse: Domitianus Deum se vocari jussit.

XVII.

Leo à Tigride laceratus.

1. Lambere securi dextram consueta magistri
2. Tigris, ab Hyrcano gloria rara jugo,
3. Sæva ferum rapido laceravit dente leonem:
4. Res nova, non ullis cognita temporibus.
5. Ausa est tale nihil, silvis dum vixit in altis;
6. Postquàm inter nos est, plus feritatis habet.

VERS.2. *Gloria rara*. Fera insignis ab Hyrcaniæ jugis, seu montibus Romam usque advecta. Tigres vix à venatoribus capiuntur ob pernicitatem.

Hyrcano. Est Hyrcania, regio Asiæ, tigridibus frequens, Pars, ut quidam volunt Persidis, ad mare Caspium, quod etiam Hyrcanum vocatur.

4. *Res nova*. Quia leo cæteris feris præstare dicitur robore & audacia: novum igitur est ac insolens, eum à tigride superatum: vel, *Res nova*, quia hæc tigris erat mansueta & cicur.

XVIII.

Taurus ab Elephante interfectus.

1. Qui modò per totam,flammis stimulatus,arenā
2. Sustulerat raptas taurus in astra pilas:
3. Occubuit tandem cornuto ardore petitus,
4. Dum facilem tolli sic elephanta putat.

VERS. 1. *Stimulatus*. Ad pugnam irritatus & provocatus.

2. *Pilas*. Erant illæ pilæ simulacra quædam ad humanam effigiem facta, & fœno farta, vel stramine: quæ feris dilaceranda objiciebantur. *Vide supra Ep.8. & lib.10. Ep.75.*

3. *Cornuto ardore*. Cornibus in festis & ardentibus ab irato & ardente elephante petitus, & percussus ejus cornu, i. dente, Elephanti dentes multi cornua vocitant, ut Oppianus, Varro, Ælianus, &c. Legit Ramiresius ex aliquot vetustis codicibus, *cornuto ardore potitus*, id est, toto conatu cornuum ardentium adortus elephantem tollere, & ipsa sua violentia debilitatus, ac fracta cervice exanimatus. Quo in loco vox *potitus*, est significationis passivæ, sonatque, victus, domitus. Sic Plautus dixit, *hostium potitus*, pro captus, oppressus ab hostibus. Aliqui simpliciùs, licèt paulò duriùs legunt, *Cornuto abs ore petitus*: nempe ab ore Elephantis, in quo dentes prominent instar cornuum.

4. *Sic*. Ut pilas. Nonnulli huc referunt duos versus mutilos, qui ad calcem hujus libri leguntur epigr. 29. *Cedere majori &c.* & hujus epigrammatis clausulam esse volunt.

XIX.

De duobus gladiatoribus à Cæsare populo concessis.

1. Dũ peteret pars hęc Myrinũ, pars illa Triũphum:
2. Promisit pariter Cæsar utràque manu.
3. Non potuit meliùs litem finire jocosam.
4. O dulce invicti Principis ingenium!

VERS. 1. *Peteret*. Cùm una pars populi spectantis ludos, postularet Myrinum, altera Triumphum, nempe ut alteruter, in arena decertaret, cum aliquo alio gladiatore putà victore, qui jam alios multos confecisset. Tales vocabantur suppositititii, ἔφεδροι, nempe qui cum palmariis & victoribus gladiatoribus manus conferebant. Erant fortasse illi Myrinus & Triumphus ex eorum numero quos Imperatores alere solebant domi suæ proprios ac peculiares gladiatores ad suas & populi delicias, ordinariis & publicis gladiatoribus valentiores & illustriores. Dicebantur illi postulatitii & fiscales. Pars una populi hunc petebat: pars altera, illum: utrunque Cæsar liberaliter promisit, utrunque dedit, ambos inter se committens.

2. *Utraque manu*. Hic gestus ab eo fit, qui largè aliquid & liberaliter annuit. *Mos est militaris*, (inquit Isidorus Originum lib. 1. c. 25. à P. Scriverio laudatus) *ut quoties consentiat exercitus*

tus quia voce nō potest, manu promittat. Itaque mos è militia in arenā translatus est.

3. *Litem.* Populi contentionem, & studia in duas partes scissa: jocosam dicit, quia in re ludicra, ludoque gladiatorio versabatur ea contentio.

4. *Dulce invicti.* In antithesi est acumen: hostibus invictus & inexorabilis est: civibus facilis & exorabilis.

XX.

Orpheus in Amphitheatro exhibitus.

1. Quidquid in Orpheo Rhodope spectasse theatro
2. Dicitur: exhibuit, Cæsar, arena tibi.
3. Repserunt scopuli, mirandaque silva cucurrit,
4. Quale fuisse nemus creditur Hesperidum.
5. Adfuit immixtum pecudū genus omne ferarū,
6. Et supra vatem multa pependit avis.
7. Ipse sed ingrato jacuit laceratus ab urso.
8. Hæc tamen ut res est facta, ita ficta alia.

VERS. 1. 2. In arena amphitheatri exhibitū tibi est, ô Cæsar, quidquid olim factum & spectatum fuisse dicitur in Rhodope, Thraciæ monte, qui tanquam theatrum Orphei fuit, ubi canebat, audientibus & saltantibus saxis & sylvis. De Rhodope vide Epig. 3. hujus lib.

3. *Repserunt.* Dicuntur scopuli ab Orpheo canente tracti: hoc autem in arena fiebat machinis quibusdam ligneis, montiū speciem referentibus, quæ rotis subjectis & latentibus fidiculis producebantur, & movebantur.

4. *Hesperidum.* Fuerunt Hesperides Atlantis filiæ, regis Mauritaniæ: coluerunt hortos à Poetis decantatos, ubi aurea mala, quæ draco servabat, &c.

5. *Pecudum ferarum.* Animalium ferorum & immanium. Vox *ferarum* est hic adjectiva. Libenter hic sequar Jani Gruteri conjecturam legentis, *pecudum genus omne, ferarumque.* Pecudes sunt animalia veluti domestica & mansuetiora, ut oves, tauri, canes; Feræ autem, immites & silvestres belluæ ut tigrides, apri, &c.

6. *Vatem.* Orpheum. Erat ille aliquis reus Orpheū repræsentans, ut Laureolum & Dedalū scelerati illi, de quibus mentio fit Epig 6. & 7.

7. *Ingrato.* Qui beneficium Orphei canentis suavissimè, compēsabat dira crudelitate & illata nece. De Orpheo lege Ovid. lib. Metam. 10.

8. *Hæc.* Supplicium Orphei ficti.

Alia. Prisci Orphei historia fabula est: Is enim quòd homines à ferino victu, moribusque deterruisset, dictus est & fictus tigres lenire, sylvas movere, &c.

XXI.

Rhinocerotis cum Vrso pugna.

1. Solicitant pavidi dum rhinocerota magistri,
2. Seque diu magnæ colligit ira feræ,
3. Desperabantur promissi prælia Martis:
4. Sed tamen is rediit cognitus ante furor.
5. Namque gravem gemino cornu sic extulit ursũ.
6. Jactat ut impositas taurus in astra pilas.

VERS. 1. *Solicitant*. Ad pugnam provocant. Suprà Ep.8. & 18.

2. *Colligit*. Dum se longo tempore ad iram & pugnam excitat: dum in ira concipienda moratur diutiùs.

3. *Promissi p.* M. Pugna Rhinocerotis cum Urso, promissa vel à munerario, id est, eo qui ludos edebat, vel ab Imperatore.

4. *Is cognitus*. Ille furor qui ante fuerat cognitus, cùm idem Rhinoceros taurum jactavit & elisit. Vide epigr. 7. ubi quid esset Rhinoceros diximus.

5. *Gemino*. Duplex habet cornu Rhinoceros, ut aliqui affirmant, alterum majus in extrema nare; alterum minus, modico inter utrumque intervallo. Ita Pausanias lib. 9. illud minus cornu aliqui auctores ponunt inter scapulas Rhinocerotis.

Ursum. Legunt aliqui Urum: est Urus bos sylvestris: voces illas (*gemino cornu*) ad urum nonnulli referunt; non ad Rhinocerotem: extulit ille urum gravem & metuendum cornu gemino, ac sanè Uris magna cornua & perampla, & Rhinoceros ob unum duntaxat cornu ferè celebratur.

6. *Pilas*. Vide Epig. 8.

XXII.

Laus Carpophori.

1. Dorica quàm certo venabula dirigit ictu
2. Fortis adhuc teneri dextera Carpophori!
3. Ille tulit geminos facili cervice juvencos;
4. Illi cessit atrox bubalus atque bison.
5. Hunc leo cùm fugeret, præceps in tela cucurrit,
6. I nunc, & lentas corripe, turba, moras.

VERS. 1. *Dorica*. Græca. Dores enim populi fuerunt Græciæ, in Achaja, inter Phocidem & Epirum. A Gra-

Græcis autem feruntur inventa venabula. Adde quòd in Doride est mons Pindus, in quo arbores eximiæ ad fabricanda hastilia. In aliis codicibus legitur: *Norica*. Est Noricum pars Germaniæ complectens Austriam, Stiriam, Carinthiam, Carniolam, Bavariæ partem, &c. in eo tractu ferrum optimum eruebatur ad enses, & venabulorum mucrones conficiendos.

2. *Teneri*. Juvenis.

3. *Tulit*. Portavit, nullo labore, impositos capiti suo, & humeris duos tauros à se interfectos. Nonnulli explicant illam vocem de ipsis tauris, qui fuerint

Facili cervice, id est, habuerint cervicem mobilem & facilè versatilem, atque adeò faciliùs ictum venabuli potuerint declinare: vocemque, *tulit*; exponunt, *sustulit, interemit*. Exponit hoc Petrus Scriverius de venatoris ipsius cervice, qui tauros in se irruentes inflexa cervice, & obliqua exceperit.

4. *Bubalus*. Plinius & Solinus ajunt istud animal è cervino esse genere: alii ab Uro non distinguunt, sive sylvestri bove.

Bison. Animal sylvestre, cujus à media fronte inter aures unum cornu existit, ramis hinc inde, palmarum in morem, diffusis.

5. *In tela*. Aliorum venatorum; quasi minùs timeret ab aliis perimi, quàm occurrere Carpophoro.

6. *I nunc*. Solebat turba, i. populus, sæpè queri quòd bestiæ tardiùs pugnarent, quòd bestiarii morarentur: nihil habes quòd jam conquereris, inquit Martialis: feras omnes ubi primùm Carpophorus aspicit, fugat, conficitque.

XXIII.

Naumachia.

1. Si quis ades longis serus spectator ab oris,
2. Cui lux prima sacri muneris ista fuit:
3. Ne te decipiat ratibus navalis Enyo,
4. Et par unda fretis: hìc modò terra fuit.
5. Non credis? spectes, dum laxent æquora Marte,
6. Parva mora est, dices: hìc modò pontus erat.

Vers. 1. 2. O tu quicumque seriùs ad ludos spectandos venisti ab regione dissita: cui dies iste, quo datur Naumachia, est primus dies muneris sacri, seu initium spectaculorum: qui ab hac primùm die incipis interesse muneribus & spectaculis, cùm aliis diebus, quando venationes editæ sunt, & alia id genus, nondum advenisses.

2. *Sacri*. Ludi vocabantur sacri, quia, venationes Dianæ: gladiatoria munera Satur-

turno & Marti, Naumachiæ Neptuno, sacræ erant ac dedicatæ: vel quia dabantur ab Imperatore, cui adulatur hac voce.

3. 4. Noli decipi dum vides in amphitheatro navale bellum exhiberi instructis navibus; dum cernis spatium aqua plenum par toti freto; noli credere hìc reverà fretum esse: hìc modò, 1. antequam advenires, terra & sicca arena fuit.

Enyo. Bellona, Dea belli præses, Martis soror.

5. Si non id credis mihi dicenti, expecta & contemplare donec æquora, dum aquæ emissæ ex arena, laxent, dirimantque navale bellum ac Naumachiam, quasi dimittant ac solvant; ei finem imponant.

6. *Dices, &c.* Miraberis aream siccam & arenam esse, ubi pontum videras: erumpes in istas voces; Quî fieri tam citò potuit, ut ibi terram & solum videam, ubi modò mare, navesque aspexi? Porrò Naumachia significat navalem pugnam; ναῦς, navis, μάχη, pugna. Interdum est locus, ubi ejusmodi pugnæ navales & ludicræ fiunt.

XXIV.

De Nereidibus in amphitheatri Naumachia natantibus.

1. Lusit Nereidum docilis chorus æquore toto,
2. Et vario faciles ordine pinxit aquas.
3. Fuscina dente minax, nexu fuit ancora curvo;
4. Credidimus remum, credidimusque ratem:
5. Et gratum nautis sidus fulgere Laconum,
6. Lataque perspicuo vela tumere sinu.
7. Quis tantas liquidis artes invenit in undis?
8. Aut docuit lusus hos Thetis, aut didicit.

VERS. 1. *Nereidum.* Erant illæ Nerei & Doridis filiæ, maris Nymphæ.

Docilis chorus. Turba probè docta certo modo & ordine natare. Chorus est propriè turba saltantium & canentium, inter se juncta manibus aut vocibus.

Æquore toto. Toto Naumachiæ spatio.

2. *Faciles.* Mobiles, facilè cedentes.

Pinxit. Sulcatur unda, & quasi describitur à natantibus. Nereides variis modis compositæ varias figuras in aqua summa expresserunt.

3. *Fuscina.* Tridens, telum Neptuni. In fuscinæ morem natatores isti Nereidum cultu vestiti, se composuerunt.

4. Nereides natantes ita se disponebant, ut imitarentur formam ac figuram remi, anchoræ, tridentis, ratis: adeò ut eas ipsas res

nobis

nobis in undis cernere videremur.

5. *Laconum*. Castoris & Pollucis, qui Dii Lacones appellabantur, quia nati sunt Mycenis, urbe Laconiæ in Græcia. Facile porrò fuit repræsentare in Naumachia duas stellas velut pendentes in aere, quomodo Lacones pinguntur: vel duos pueros summo in velo pendulos, quales Castor & Pollux vulgò exhibentur. De Castore & Polluce aliis in locis fusiùs agitur. Indicem consule. Et epigr. 32. lib. 1.

6. *Perspicuo*. Pellucido.

8. *Hos*. Superant humanam artem isti ludi: aut docti sunt à Thetide, maris Dea, aut potiùs ipsa Thetis eos didicit à Cæsare majore Deo.

XXV.

Carpophorum Herculi, & aliis monstrorum domitoribus anteponit.

1. Sæcula Carpophorum, Cęsar, si prisca tulissent;
2. Jam nullum monstris orbe fuisset opus.
3. Non Marathon taurum, Nemee frondosa leonem,
4. Arcas Mænalium non timuisset aprum.
5. Hæc armata manus Hydræ mors una fuisset,
6. Huic percussa foret tota Chimæra semel.
7. Ignipedes posset sine Colchide vincere tauros:
8. Solvere & Hesionen solus, & Andromeden.
9. Herculeæ laudis numeretur gloria: plus est,
10. Bis denas pariter perdomuisse feras.

Vers. 2. Nullum ampliùs opus, seu labor ac negotium fuisset orbe, seu in orbe, mōstris domandis, in monstris extinguendis: vel non fuisset orbis peragrandus ad extinguenda monstra: omnia uno in amphitheatro, eodem tempore confici à Carpophoro potuissent: vel, non opus fuisset monstris ad orbem ob scelera puniendum & vexandum, inutilia fuissent: Carpophorus enim omnia facilè domuisset.

3. *Marathon*. Est urbs Atticæ, non procul Athenis. Neptunus iratus Minoi Cretensium regi, taurum ignivomum in Cretam immiserat, adduxit hunc à Creta Hercules in campum Marathonium, ibique occidit. Eum alii à Theseo interfectum volunt.

Nemee. De Nemea sylva vide Epig. 5.

4. Arcades non timuissent aprum Mænalium. Aper ferocissimus vastabat agros circa Mænalum urbem Arcadiæ, aut circa Erymanthum ejusdem Arcadię montem & oppidum, hunc Hercules interfecit.

5. 6. Hæc manus, nempe

Carpophori, armata, una morte, uno ictu hydram peremisset, & uno vulnere chimæram sustulisset. Quæ monstra non nisi multis vulneribus, & quasi multis mortibus, ab Hercule fuere confecta.

Hydra. Hydra serpens fuit in Lerna, Græciæ palude: illi plura capita quorum unum si secaretur, alia duo renascebãtur. Hoc monstrũ multo labore domuit Hercules.

6. *Chimæra*. Monstrum fuit in Lycia, è tribus, ut fabulantur, conflatum feris, leone, capra, & dracone: domitum est à Bellerophonte.

7. *Ignipedes*. Pernices, instar ignis. Jason, adjuvante Medea, aureum vellus abstulit, servatum à tauris ignivomis, Ovid. 7. Met. Legitur etiam *Æripedes*, i. quorum pedes instar æris solidi erãt.

7. *Colchide*. Sine ope Medeæ, quæ Colchis appellatur, quia Æta ejus pater, Colchorum rex erat: ipsa quoque regio Colchis dicitur: Est in Asia, prope Pontum.

8. *Hesionem*. Hesione Laomedontis Trojanorum regis filia, postulante Neptuno, qui erat iratus Laomedonti, exposita ceto, liberata est ab Hercule. Ovid. xi. Met.

Andromeden. Erat filia Cephei regis Æthiopię: cujus mater Cassiope cùm Nereides contempsisset, coacta est exponere suam filiam, & objicere ceto. Hæc à Perseo soluta fuit. Ovid. 4. Metam.

9. 10. Numerentur labores Herculis & monstra, quæ ipsi tantam fortitudinis laudem & gloriam attulerunt, ejus labores & palmę vix 12. reperientur: Carpophorus 20. monstra perdomuit uno tempore, eodem spectaculo.

XXVI.

Titi Naumachiam, Augusti, Claudii & Neronis Naumachiis anteponit.

1. Augusti laudes fuerant committere classes,
2. Et freta navali solicitare tubà.
3. Cęsaris hęc nostri pars est quota? vidit in undis
4. Et Thetis ignotas, & Galatea feras:
5. Vidit in æquoreo ferventes pulvere currus,
6. Et domini Triton ipse putavit equos.
7. Dumque parat sævis ratibus fera prælia Nereus
8. Abnuit in liquidis ire pedester aquis.
9. Quidquid & in Circo spectatur, & Amphitheatro,
10. Dives Cæsarea præstitit unda tibi.
11. Fucinus, & pigri taceantur stagna Neronis:
12. Hanc norint unam sæcula Naumachiam.

VERS. 1. Committere classes, id est, inter se componere ad pugnam, alias alii objicere.

2. Fre-

2. *Freta*. Aquam in amphitheatrum inductam instar maris.

Solicitare. Movere, personare, ad pugnam excitare.

Tuba. In pugnis navalibus est etiam in usu tuba.

3. 4. Quantula hæc portio est eorum quæ à Titio sunt facta? Simplicem videlicet Naumachiam, id est, navium pugnam Augustus exhibuit: addidit Titus monstra marina ignota, quæ nec viderat Thetis, nec Galatea, (Deæ sunt marinæ.) Imò pugnas ferarum inter se, quas docuit facere in aquis id omne quod in arena, in terra, facere consueverant. Induxit etiam currus & alia omnia quæ fieri solerent in solo sicco, & cavea amphitheatri.

5. *Ferventes*. Incitatos summa celeritate.

Æquoreo pulvere. In æquore, quasi in arena, & pulvere.

6. *Domini*. Neptuni. Putavit Triton se in vero mari esse, & equos Neptuni agitare.

Triton. Monstrum est marinum à quo Neptuni currus agitatur: superiori parte hominem referens; inferiori piscem.

7. 8. Dum Neptunus rates instruit ad navale certamen, nōluit incedere per aquas pedibus, ut poterat; curru vehi maluit. Visebatur nempe effigies quædam Nereum seu Neptunum curru invectum repræsentans: inde navalem aciem ordinabat, &c.

9. *Circo*. Erat circus spatium ferè rotundum & clausum, instar oblongi circuli: circa illud erant ædificia & porticus, unde spectabantur varia certamina, præsertim currulia, in quibus currus circa positas in extremo circo metas circumagebantur.

10. *Cæsarea*. Titi Cæsaris. In ea voce, ultima syllaba producitur ob duas consonantes sequentes in voce *præstitit*: exhibita sunt in unda per Cæsarem immissa, omnia spectacula, quæ in circo solent exhiberi.

Tibi. O Spectator.

11. Non jactet Claudius Imperator suam Naumachiam in lacu Fucino; neque Nero, piger ille Imperator & otiosus alteram, quam exhibuit in suo amphitheatro: hæc una Titi Naumachia digna est quæ immortali posteritatis memoria celebretur.

Fucinus. Lacus est in Italia, in Latio & Marsorum regione, nunc *Lago di Celano*, vel *Lago di Marso* & *di Tagliacozzo*. De illo vid. Plin. lib. 3. c. 12. & lib. 36. c. 15.

XXVII.

Duo gladiatores mutuis vulneribus victores & victi.

1. Cū traheret Priscus, traheret certamina Verus,
2. Esset & æqualis Mars utriusque diu:

3. Missio sæpè viris magno clamore petita est;
4. Sed Cæsar legi paruit ipse suæ.
5. Lex erat, ad digitum positâ concurrere palmâ:
6. Quod licuit, lances donaque sæpè dedit.
7. Inventus tamen est finis discriminis æqui;
8. Pugnavere pares: succubuere pares.
9. Misit utrique rudes, & palmas Cæsar utrique,
10. Hoc pretium virtus ingeniosa tulit.
11. Contigit hoc nullo nisi te sub principe, Cæsar:
12. Cùm duo pugnarent, victor uterque fuit.

VERS. 1. *Traheret*. In longum duceret, altero alterum superare non valente.

3. Populus rogavit magno clamore ut viris illis daretur ab Imperatore missio.

Missio. Cùm læsus gladiator, & dejectus, jamque ab adversario interficiendus vitam petebat à principe, aut populo, eamque in unum diem impetrabat, illi dari missio dicebatur: si negaretur missio, interficiebatur.

5. Lex ea posita fuerat à Cæsare ut concurrerent, sive certarent, proposita victori palma, ad digitum, id est, donec eorum alter victor, digitos seu manus protenderet, seque victum ultrò fateretur: quod neutri istorum facere certum erat. Victos se fatebantur gladiatores digito sublato. Victor exclamabat, *hoc habet*: victus manus protendebat, & submittebat arma. Noluit hanc suam legem perfringere Imperator. Aliter hoc ipsum explicat P. Scriverius. Cùm videret, inquit, Cæsar neutrum ab altero vinci certando posse, jussit ut micatione digitorum inter se palmam sortirentur. displicuit lex magnanimis gladiatoribus, redintegrato certamine, tandem ambo procubuerunt: ita uterque victor, uterque victus fuit. Micare porrò digitis, est digitos certo quodam modo agitare, attollere vel deprimere, quod sæpè ludo, interdum sortitioni servit.

6. Misit populo cibos Imperator, & alia munera, ut moram longioris pugnæ, atque adeò negatam à Cæsare gladiatoribus missionem, æquiore animo ferret; quod ipse salva sua lege facere poterat, non verò gladiatoribus missionem dare.

Lances. Obsonia in lancibus.

8. *Pares*. Simul alter ab altero vulneratus, & victus, non tamen peremptus.

9. *Rudes*. Erat rudis, scipio quidam ligneus, vel gladius, quo donabantur gladiatores emeriti, adeò ut ab omni certandi, nisi vellent, necessitate immunes essent. Itaque plus multò quiddam erat, quàm missio.

10. Isto donati sunt præmio ob suam fortitudinem, mi-

mirabili quodam pugnæ exitu celebrandã,&industria pugnantium, cùm uterque alterum læsisset, ac vicisset. *Ingeniosa.* Propter insolitum pugnæ eventum: vel certantium artem. Vide Epigr.13.

XXVIII.

Dama Cæsaris pedibus advoluta.

1. Concita veloces fugeret cùm dama molossos,
2. Et varia obliquas necteret arte moras:
3. Cæsaris ante pedes supplex, similisque roganti
4. Constitit; & prædam non tetigere canes.
5. Numen habet Cęsar, sacra est vis, sacra potestas,
6. Credite: mentiri non didicere feræ.

Legitur hoc epigramma in quibusdam codicibus, estque simillimum decimo sexto, quod tu vide.

XXIX.

A quo vinci turpe sit.

1. Cedere majori, virtutis fama secunda est:
2. Illa gravis palma est, quam minor hostis habet.

Mutilum hoc epigramma est: sententia illius hæc: Majori hosti cedere, & fortiori, laudem habet quamvis secundam; primam enim & maximam ille fert laudem, qui majorem aut certè parem vincit; nullam, qui minorem & inferiorem superat: durum verò est minori & inferiori cedere, ab eo vinci.

XXX.

Excusat epigrammata parum elaborata.

1. Da veniam subitis: non displicuisse meretur,
2. Festinat, Cæsar, qui placuisse tibi.

Da, &c. Videtur hæc esse clausula cujusdam Epigrammatis quòd interciderit, quo carminum extempore scriptorum festinationem excusaret Cæsari.

XXXI.

In Domitianum.

Flavia gens, quantum tibi tertius abstulit heres!
Pene fuit tanti non habuisse duos.

Flavia gens. O Flaviorum familia quantum tibi gloriæ Domitianus abstulit! Propemodùm satius fuisset, non habuisse duos præstantissimos Imperatores ex ea domo, Vespasianum & Titum, quàm hunc teterrimum ac patri fratrique, dissimillimum.

Antiquus interpres Juvenalis ad Sat. 4. profert hoc epigramma, seu fragmentum epigrammatis, in Domitianum à Martiale scripti: quod si est à Martiale conditum, id contigit post Domitiani mortem, eo enim vivente nunquam id ausus esset. Sanè constat omnia quæ leguntur in hoc spectaculorum libello carmina, non eodem fuisse vel tempore, vel Imperatore scripta.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM

LIBER PRIMUS.

EPISTOLA:

Ait se mores hominum describere, personis & nominibus parcere: rogat ne quis pejorem in partem suos versiculos explicet: denique, si quid est à se liberiùs paulò, & licentiùs dictum, excusat.

PERO me secutum in libellis meis tale temperamentum, ut de illis queri non possit quisquis de se benè senserit; cùm, salva infimarum quoque personarum reverentia, ludant: quæ adeò antiquis auctoribus defuit, ut nominibus non tantùm veris abusi sint, sed etiam magnis. At mihi fama viliùs constet, & probetur in me novissimum ingenium. Absit à jocorum nostrorum simplicitate malignus interpres, nec epigrammata mea scribat. Improbè facit qui in alieno libro ingeniosus est. Lascivam verborum licentiam, idest, epigrammaton linguam excusarem, si meum esset exemplum. Sic scribit Catullus, sic Marsus, sic Pedo, sic Getulicus, sic quicumque perlegitur. Si quis tamen tam ambitiosè tristis est, ut apud illum in nulla pagina latinè loqui fas sit, potest epistola, vel potiùs titulo contentus esse. Epigrammata illis scribuntur, qui solent spectare Florales. Non intret Cato theatrum nostrum; aut si intraverit, spectet. Videor mihi meo jure facturus, si epistolam versibus clausero.

Spero, &c. Arbitror eam in scribēdo moderationē à me fuisse adhibitam, ut de meis epigrammatis queri jure possit nemo, qui nullius sceleris cōscius sibi ipse fuerit.

Cùm

Cùm, &c. Cùm neminem vel infimæ sortis hominem lædant.

Laudant. Ludere apud Poetas est scriptitare aliquid, præsertim joculare ac venustum.

Abusi sint. Idest, non tantùm homines infimos, & obscuros, in suis epigrammatis vero nomine, & suo singulos appellarint: sed etiam homines magnos, nobiles, claros. Is autem non tam jocorum & epigrammatum usus est, quàm abusus.

Magnis. Ut Cæsarum, Pompejorum, &c.

At mihi, &c. Ego verò malim minorem consequi famam & gloriam, quàm illam quærere claris hominibus ambitiosè infectandis: & malo gloriam è vilibus, & obviis argumentis, ac nominibus ignotis petere, &c. Major est fama scriptoris & illustrior cùm in nobiles scribit, at caro ea fama, & periculosè emitur.

Novissimum. Ultimum: ultimo loco laudetur in me ingenium: primo loco laudetur probitas, reverentia viris magnis debita, quam si retinere nequeo, malo ingenii laudem amittere.

Malignus. Qui eos in pejorem partem interpretetur, sic illos accipiendo, quasi aliquem descriptum, & notatum iis velim.

Scribat. Sua illa faciat, malignè interpretando, quæ mea sunt, si simpliciter explicentur. Vel: *Scribat*, idest, *inscribat*. Ne apponat quasi titulum meis epigrammatis, perinde ac si in hunc illumve, cujus nomen iis præfigat, fuerint composita.

Ingeniosus est. Vult ingenium suum iniquis interpretationibus, & à mente auctoris alienis, ostendere.

Si meum esset exemplum. Si ea res à me primùm fieret, si primus omnium scriberem licentiùs.

Ambitiosè. Putidè, obstinatè, famam è tristitia, hoc est, severitate & austeritate ista, captando.

Latinè. Id est, clarè, simpliciter & apertè, suis vocabulis res indicando licèt subobscœnas, &c.

Titulo. Contentus sit legere solùm hanc epistolam, vel titulos epigrammatum turpiorum.

Florales. Subaudi, ludos: illi celebrantur in honorem Accæ Tarratiæ, olim famosæ meretricis, quæ posteà sub Deæ Floræ nomine, fuit culta & consecrata. Hæc populum Romanum moriens hæredem dixerat ea lege, ut editis ludis suum natalem diem quotannis celebraret. Pleni erant Florales ludi, spurcitiæ ac turpitudinis. Vide Augustinum de Civitate Dei lib.4 c.8.

Cato. Ille Uticensis, notæ severitatis. Eo nomine indicatur austerus quicunque censor, & vir gravis. Jampridem enim Cato vixerat, qui sibi attulit manus Uticæ post pugnam Pharsalicam. Vid. Epig.9. Neposerat M. Porcii Catonis qui Censorius est nuncupatus, ejusdē severitatis, ac probitatis.

EPIGRAMMA I.

Catonis severitatem reprehendit.

1. Nosses jocosæ dulce cùm sacrum Floræ,
2. Festosque lusus, & licentiam vulgi,
3. Cur in theatrum, Cato severe, venisti?
4. An ideò tantùm veneras, ut exires?

VERS. 1. *Floræ sacrum.* Diem sacrum, seu festum Floræ celebrari cùm scires. Ludi Floræ, seu Floralia, ut in epistola explicanda diximus, insigni licentia celebrabantur: eos aliquando ut spectaret ingressus in theatrum Cato fuerat: populum lasciviæ suæ, & proterviæ, tãto spectatore, quasi reprehensum & admonitum puduit: quod ubi Cato intellexit, discessit è theatro, ne populo molestus esset. Isto exemplo monet Martialis lectores suos ad monet Martialis, ut epigrammata sua non legant, si severiores esse velint. Certè castis oculis legi omnia non possunt: itaque meritò submovêtur obscena, tenebrisque damnantur, vel Catone, homine ethnico, judice.

I I.

Sibi adhuc superstiti gloriam immortalem partam esse gratulatur.

1. Hic est, quem legis, ille quem requiris,
2. Toto notus in orbe Martialis,
3. Argutis Epigrammaton libellis:
4. Cui, Lector studiose, quod dedisti
5. Viventi decus atque sentienti,
6. Rari post cineres habent Poetæ.

VERS. 1. &c. Ego ille sum Martialis, cujus librum habes præ manibus, ô lector; celebratus toto orbe propter arguta, quæ scripsi, epigrammata. Qui, te tribuente, famam sum eam vivens, ac sentiens consecutus, quam poetæ cœteri mortui vix consequuntur.

6. *Post cineres.* Post obitum: quia olim apud Romanos corpora cremabãtur, & cineres urna condebantur.

I I I.

Lectorem hortatur ut suos emat libellos, & ubi venales prostent, docet.

1. Qui tecum cupis esse meos ubicunque libellos,

2. Et

2. Et comites longæ quæris habere viæ:
3. Hos eme, quos arctat brevibus mẽbrana tabellis:
4. Scrinia da magnis, me manus una capit.
5. Ne tamen ignores ubi sim venalis, & erres
6. Urbe vagus totâ: me duce certus eris.
7. Libertum docti Lucensis quære Secundum,
8. Limina post Pacis, Palladiumque forum.

VERS. 3. *Arctat*. Angustos & minoris molis facit: qui continentur paucis, & brevibus tabellis è membrana factis. Est autem membrana, pellis animalium, ad scribendum polita. Hæc interdum unica & longior in toto libro erat; interdum in varias pagellas, & tabellas divisa, quę simul omnes compingebantur. Arctiores & minores libri, qui manu capi possent, vulgò vocabantur Enchiridia, ἐγχειρίδια: majores, volumina dicebantur, quia scripti erant in perpetua membrana circa bacillum ligneum involuta.

4. *Scrinia*. Ingentes libros repone domi, & serva in scriniis, sive arculis, & capsis: ego, idest, meus liber, gestari facilè, & manu capi possum.

6. *Duce*. Docente viam, & bibliopolam monstrante.

7. *Lucensis*. Romani cujusdam nobilis qui Lucensis appellatur, libertum eruditum, nomine Secundum, quęre: is tabernam librariam habet post templum Pacis, & Forum Palladium. Hoc forum posteà forum Nervæ dictum est: inchoatum à Domitiano, perfectum deinde à Nerva; inter Capitolium & Quirinalem Montes positum; vocabatur etiam Palladium à vicino Palladis templo: item transitorium, quia per illud ultro citroque multi commeabant. Porrò ea vox *Lucensis* proprium viri nomen est, non appellativum: Etsi Luca urbs & respublica nunc Italię sit. Suspicatur tamen Turnebus *Secundum* non esse viri nomen, sed appellativum, atque in libertis alios primos, alios secundos, &c. appellatos fuisse refert, in suis Adversariis.

I V.

Librum suum exire gestientem admonet.

1. Argiletanas mavis habitare tabernas,
2. Cùm tibi, parve liber, scrinia nostra vacent.
3. Nescis, heu, nescis dominæ fastidia Romæ:
4. Crede mihi, nimiùm Martia turba sapit.
5. Majores nusquam ronchi: juvenesque, senesque,
6. Et pueri, nasum rhinocerotis habent.
7. Audieris cùm grande sophos, dum basia captas,

8. Ibis

8. Ibis ab excusso missus in astra sago.
9. Sed tu, ne toties domini patiare lituras,
10. Neve notet lusus tristis arundo tuos;
11. Ætherias lascive cupis volitare per auras,
12. I, fuge; sed poteras tutior esse domi.

VERS. 1. *Argiletanas.* Argiletum erat locus quidam Romæ, haud procul theatro Marcelli; in quo tabernæ bibliopolarum. Sic dictus est à quodam Argo duce Argivorum, qui ab Evandro exceptus hospitio, cùm in affectari regni suspicionem venisset, ab Arcadibus, inscio Evandro, interfectus est: cui postea Evander tumulum erexit quem de nomine ejus Argiletum appellavit. Lege Virg. 8. Æneid. versu 346.

2. Cùm in meis scriniis & arculis locus fit vacuus, & potens, ubi manere, quasi domi tuæ, tutò possis.

3. *Fastidia*. Criticorum morosam severitatem, hominum judicia poetis parum æqua.

Domina. Urbium principis, atque adeò fastidiosæ.

4. *Martia turba*. Romani plus æquo sunt ingeniosi, & docti. Mars Romuli pater.

5. *Ronchi*. Ronchus, est sonitus qui editur naso, à stertentibus, quo sæpè utuntur qui quid contemnunt, quasi significarent adeò ineptum illud esse ut malint stertere quàm id videre, vel audire. Sensus est, nullos esse homines Romanis fastidiosiores.

6. *Nasum Rhinocerotis*. Longum nasum & acutum: quia Rhinoceros in procero & acuto naso ingens habet cornu, &c. Vide librum superiorem de Spect. Ep. 8. & 21. Habere nasum Latinis est, irrisorem esse; interdum esse acri, mordaci, & acuto judicio, quali ferè sunt risores & cavillatores. Nasus calliditati rribuitur, ut frons pudori, &c.

7. Cùm te laudari audieris. Hac voce, Sophos, σοφῶς, id est, doctè, utebantur cùm plaudebant: istis etiam *Euge bellè*, &c.

Basia. Oscula; dum ambis gratulationes, dum plausum consectaris. Amicos osculari solebant, item eos quos probarent, & quibus plauderent. Legitur etiam; *Dum basia jactas*. Quo verbo usum esse Phædrum lib. 5. Gruterus observavit: *Jactat basia tibicen*, &c.

8. Te tuus lector, excussa veste per jocum projiciet in aerem ac subsilire coget.

Sago. Propriè sagum est vestis militum: hic pro quolibet ponitur. Metaphora sumitur ab iis qui ut aliquem irrideant, solent eum in aliquo stragulo, cujus oras & extrema teneant manibus, versare & excutere.

9. *Domini*. Heri tui, poetæ: meas lituras, qui te emendo.

10. Neve ego arundine, id est, calamo, deleam ea quæ pravè scribis: ludere dicuntur Poetæ cùm quid licetiùs & liberiùs scribunt. Notare propriè dicebantur Censores,

res, cùm aliquem arguebant, damnabant, afficiebant ignominia, vel pœna.

11. *Lascivè*. Protervè, petulans. *Volitare* & Exire foras, prodire in vulgus.

V.

Cæsarem orat ut æquo animo libros suos legat.

1. Contigeris nostros, Cæsar, si fortè libellos,
2. Terrarum dominum pone supercilium.
3. Consuevere jocos vestri quoque ferre triumphi,
4. Materiam dictis nec pudet esse Ducem.
5. Quà Thymelen spectas, derisoremque Latinũ,
6. Illà fronte, precor, carmina nostra legas.
7. Innocuos censura potest permittere lusus:
8. Lasciva est nobis pagina, vita proba est.

Vers. 4. *Ducem*. Cùm triumphabant Imperatores, solebat miles jocis liberioribus, conviciisque, in eum ipsum qui triumphabat jaciendis, indulgere. Non pudet igitur ipsum ducem esse materiam dictorum, id est, dicteriorum & jocorum, quæ in illum dicuntur.

5. *Thymelen*. Erat Thymele Latini, histrionis famosi, uxor; utriusque actione mimica delectabatur plurimùm Domitianus. Vox ista *Thymele* significat etiam pulpitum, scenam.

7. Potest vel rigidissimus censor permittere innocentem ludum & liberum.

8 Quis id credat? Perinde quasi scriptor improbus, esse vir probus possit, qui totidem ferè improbos, quot lectores, efficiat.

VI.

Respondet Imperator Martiali:

1. Do tibi Naumachiã, tu das Epigrammata nobis.
2. Vis, puto, cum libro, Marce, natare tuo.

Vers. 1. 2. Dum edo Naumachiam, tu offers nobis epigrammata. Factum bene, adest commodùm aqua, in quam malum poetam cùm suo libro & munere levi, ac intempestivo, projiciam. Jocatur. De voce, Naumachia, vide librum Spectac. Ep. 23.

VII.

Leonem Cæsaris cum Iovis aquila comparat.

1. Ætherias aquillà puerum portante per auras,

2. Illæsum timidis unguibus hæsit onus:
3. Nunc sua Cæsareos exorat præda leones,
4. Tutus & ingenti ludit in ore lepus.
5. Quæ majora putas miracula? summus utrique
6. Auctor adest; hæc sunt Cæsaris, illa Jovis.

VERS. 1. 2. Cùm olim aquila à Jove missa, sive ipse Jupiter mutatus in aquilam, Ganymedem per auras portaret, hæsit puer sine damno inter ungues aquilæ veluti metuentis ne illum læderet.

Puerum. Ganymedem, Trois Regis Trojanorum filium, à Jove raptum, ut superis nectar in cœlo misceret.

3. Nunc lepores, licèt à leonibus, quos in amphitheatrum Cæsar produxit, nullo perimi negotio queât, ac præda leonibus certa & sua sint, vitam tamen ab ipsis impetrât & exorant, imò tuti ludunt in eorum ore.

6. Auctor & artifex utriusque miraculi est maximus, Cæsar & Jupiter, atq; adeo, utrunque par & æquale est; nisi fortasse hoc ultimũ, utpote difficilius, nempe quòd lepores in leonum ore aperto impunè ludant, majorem Deum videtur postulare. Sic Domitianum, qui se Deum jubebat appellari, Jovi vel anteponit, vel certè exæquat. Legitur *utrisque* in optimæ notæ codicibus.

VIII.

Laudat Stellà poeta carmen de columba.

1. Stellæ delicium mei columba,
2. Veronà licèt audiente dicam,
3. Vicit, Maxime, passerem Catulli.
4. Tantò Stella meus tuo Catullo,
5. Quantò passere major est columba.

VERS. 1. *Stellæ*. Erat hic poeta Martiali amicissimus; columbam habebat in deliciis, eam mortuam erudito carmine deflevit, ut Catullus passerem, mellitis versiculis, qui extant: *Lugete ò Veneres*, &c. Catullo Stellam præfert.

Columba. Carmen de columba.

2. *Verona*. Erat Catullus Veronensis: est Verona, urbs Itala, *Verona*, ad fluvium Athesim: à Gallis olim condita, & ab eorum duce Brenno dicta primùm Brenona. Justin. lib. 20. Natus est Catullus anno U. C. 667. scripsit in primis epigrammata: Est in eo præcipuus candor Latini sermonis, legendus est tamen cautè propter obscœnitatem admixtam.

4. *Tuo*. Quem ita admiraris. Tanto major est Stella Catullo, quantò columba est major passere.

For-

IX.

Fortitudo sapientis.

1. Quòd magni Thraseæ, consummatique Catonis
2. Dogmata sic sequeris, salvus ut esse velis;
3. Pectore nec nudo strictos incurris in enses:
4. Quod fecisse velim te, Deciane, facis.
5. Nolo virum, facili redimit qui sanguine famam:
6. Hunc volo, laudari qui sine morte potest.

VERS. 1. *Thraseæ*. Thraseas Pætus, Romanus fuit omni virtute ornatissimus: à Nerone qui tantam probitatem ferre non poterat, mori jussus.

Catonis. Cato ille, de quo hìc sermo est, Uticensis dictus fuit, quia se Uticæ, (est urbs Africæ) interfecit, ne veniret in Cæsaris victoris potestatem: homo, ut ait Vellejus, per omnia Diis quàm hominibus propior, omnibus humanis vitiis immunis, &c.

Consummati. Virtutibus omnibus perfecti.

2. *Dogmata*. Effata Stoicæ disciplinæ, quam sequebantur Thraseas & Cato, quæ summum bonum in honestate & virtute ponit, sed quæ docebat obeundam esse mortem, imò lacessendam, ut periculū & ignominia vitaretur: contra sentiebat Decianus, licèt secta Stoicus.

Salvus. Vivus, incolumis. Ita Stoicam virtutem amas, ut vitam non oderis, ut adversam ferre fortunam vivendo, quàm fugere moriendo malis.

4. Facis probè, meo judicio: non aliter facere te velim.

5. Non probo virum qui famam constantiæ & fortitudinis emit morte, quà nihil facilius: hunc probo qui eam vita sanctè, ut facis, degenda, consequitur: laudabilior mihi videtur qui vivere sapienter, quàm qui mori fortiter, potest. Legunt nonnulli in secundo versu *Talis ut esse velis*: sensus est; sic Stoicos sequeris, ut esse, & porrò vivere diu Stoicus velis.

X.

In hominem bellum, & elegantem.

1. Bellus homo & magnus vis idem, Cotta, videri;
2. Sed qui bellus homo est, Cotta, pusillus homo est.

VERS. 2. *Sed qui bellus, &c.* Bellus idem est quod elegans, venustus. Porrò ait Aristoteles res parvas venustas

nuptas esse posse, non pulchras: quia pulchritudo & dignitas, nisi in magnis esse nequit.

X I.

Heredipetam vetulæ divitis nuptias ambientem carpit.

1. Petit Gemellus nuptias Maronillæ,
2. Et cupit, & instat, & precatur, & donat:
3. Adeone pulchra est? imò fœdius nil est:
4. Quid ergo in illâ petitur & placet? tussit.

VERS. 4. *Tussit.* Id est, ægra est, brevi moritura; tussis enim frequens & anhela, gravioris ægritudinis est signum: illam uxorem petit, ut eam mox ad rogum efferat, opes ejus auferat. Quidam codices habent: *Tussis.* Quid placet? Non ipsa, sed ejus tussis, & mors, seu hæreditas, quæ mortem consequetur. Gemellus porrò, & Maronilla, ficta nomina sunt.

X I I.

In avidum potorem.

1. Cũ data sint equiti bis quina numismata, quare
2. Bis decies solus, Sextiliane, bibis?
3. Jam defecisset portantes calda ministros,
4. Si non potares, Sextiliane, merum.

VERS. 1. *Numismata.* Nummi sestertii. In spectaculis solebant Imperatores dare spectatoribus nonnihil pecuniæ ad bibendum aut emenda bellaria, ut otium falleretur. Dati erant singulis equitibus decem nummi sestertii, qui asses pecuniæ Gallicæ conficiunt 20.: Romanæ, tres admodùm Julios. Sextilianus bis decies, seu vicies bibebat solus inter illos quibuscum bibebat, & quidem merum, id est, vinum aqua non mixtum: quod longè superabat pretium 10. sestertiorum. Turnebo videtur accipiendum hoc de sportula, quæ decem nummos, sive centum quadrantes continebat. Cùm sportulam unam Sextilianus accepisset, duas tamen bibebat, sive tantum hauriebat vini quantum exæquaret viginti nummos seu pretium duarum sportularum. Junius de lege sumptuaria explicat, quæ cùm juberet ut equites in cœnam impenderent diebus profestis decem tantùm nummos, Sextilianus viginti nummos

in

in solum potum impendebat.

3. *Calda.* Aqua calida vinum temperare interdum amabant, ad sanitatem id præstare arbitrantes: quanquam nivibus, & glacie sæpissime uterentur, præsertim æstate.

XIII.

Viri probi sunt in tutela Divinæ Providentiæ.

1. Itur ad Herculei gelidas quà Tiburis arces,
2. Canaque sulphureis Albula fumat aquis;
3. Rura nemusque sacrũ, dilectaque jugera Musis,
4. Signat vicinà quartus ab Urbe lapis:
5. Hic rudis æstivas præstabat porticus umbras,
6. Heu quàm pænè novum porticus ausa nefas!
7. Nam subitò collapsa ruit, cùm mole sub illà
8. Gestatus bijugis Regulus esset equis.
9. Nimirum timuit nostras Fortuna querelas:
10. Quæ par tam magnæ non erat invidiæ.
11. Nunc & damna juvant; sunt ipsa pericula tanti:
12. Stantia non poterant tecta probare Deos.

VERS. 2. *Herculei.* Hercules in primis Tibure, *Tivoli*, oppido Latii ad decimum ab Urbe lapidem, colebatur. Gelidum appellatur, quia erat edito in colle situm, ubi aura frigidior.

2. Et fons dictus Albula, volvit aquas fumantes, & canas, sive albicantes, ob sulphureas venas montium unde oriuntur istæ aquæ. Albulæ aquæ, *Bagni di Tivoli*, sunt aquę salubres propè Tibur, quæ in Anienem fluvium devolvuntur.

3. In illa via quæ ducit Tibur, habet Regulus villam Musis caram (quia orator & vir doctus) quarto ab urbe lapide, seu milliario distātē.

4. *Lapis.* Singula passuum millia signabant Romani posito in via lapide: itaque lapis quartus, ponitur pro quarto milliario. Porrò tria passuum millia leucam majorem Gallicam conficiunt.

5. *Rudis.* Inelegans, rustica.

6. *Novum.* Inauditum, ingens.

Nefas. Quia Regulum virum probum pęnè oppressit.

7. *Mole.* Porticu lapidea.

8. *Gestatus esset.* Atque adeò præteriisset.

Bijugis. Binis uni jugo nexis.

9. Non est ausa Fortuna Regulum opprimere, communem invidiam verita, & omnium querelas atq; convicia, si virum probum sic interemisset: timuit ne, si oppressus esset Regulus, negaretur Divina Providentia, ut fit ab impiis, in graviori proborum infortunio.

11. Ruina istius porticus quamvis damnosa domino, magnam illi & nobis utilitatem

tatem affert, quia nos docet, viros probos curæ esse Superis: meritò sunt optanda ejusmodi pericula, quæ Providentiam illustrent.

12. Si stetisset porticus, si lapsa non esset, non probasset esse Superos rerum humanarum arbitros, & virorum proborum custodes.

X I V.

Arria, sive muliebris fortitudo.

1. Casta suo gladium cùm traderet Arria Pæto,
2. Quem de visceribus traxerat ipsa suis:
3. Si qua fides, vulnus quod feci non dolet, inquit,
4. Sed quód tu facies, hoc mihi, Pæte, dolet.

VERS. I. *Arria*. Erat illa socrus Trafeæ, de quo Epig.9. uxor Cæcinæ Pæti, qui ab Imperatore Claudio jussus est sibi necem afferre, quia Scriboniani partes secutus fuerat; sed præivit illi uxor, semet feriendo, extractumque pugionem è vulnere marito tradidit, cum hac voce: *Pæte, non dolet*. Ita fermè Tacitus. Plin. &c. Lege Plinium, Epist.16.lib. 3. & in eam eruditas Catanei notas.

3. *Si qua fides*. Si quid mihi credis.

4. *Quod tu*. Quia tu meipsa mihi carior es, tua vulnera graviùs, quàm mea sẽtio.

X V.

Ludus leonis cum lepore in arena.

1. Delicias, Cæsar, lususque jocosque leonum
2. Vidimus; hoc etiam præstat arena tibi:
3. Cùm prensus blando toties à dente rediret,
4. Et per aperta vagus curreret ora lepus.
5. Unde potest avidus captæ leo parcere prædæ?
6. Sed tamen esse tuus dicitur, ergo potest.

VERS. 2. Hæc miracula tuam in gratiã amphitheatrum edit. Pars ima in amphitheatro, ubi depugnabãt gladiatores, feræ, &c. vocabatur Arena, quia ibi arena spargebatur, quæ sanguinem interfectorum gladiatorũ combiberet, efficeretq; ut sine offensione caderent.

6. *Ergo potest*. Quia tibi ut Deo feræ ipsæ obediunt: quia tuam clementiam imitantur.

X V I.

Hodie vivendum.

1. O mihi post nullos Juli memorande sodales,
2. Si quid longa fides, canaque jura valent:
3. Bis jam penè tibi Consul trigesimus instat,
4. Et numerat paucos vix tua vita dies.
5. Non benè distuleris, videas quæ posse negari;
6. Et solum hoc ducas, quod fuit, esse tuum.
7. Expectant curæque catenatique labores:
8. Gaudia non remanent, sed fugitiva volant.
9. Hæc utraque manu, complexuque assere toto:
10. Sæpè fluunt imo sic quoque lapsa sinu.
11. Non est, crede mihi, sapientis dicere, vivam:
12. Sera nimis vita est crastina; vive hodie.

VERS. 1. 2. O Juli quem nulli sodalium debeo postponere, si quid juris habet amicitia vetus: si modò primi debent esse amici, qui vetustissimi.

3. 4. Instat tibi propè annus sexagesimus & paucis tamen adhuc diebus vixisti, quia paucis genio indulsisti: vidisti jam fermè bis triginta consules.

Consul. Romani solebant annos per Consules designare, quia Consules initio anni magistratum inibant, & primi scribebantur in fastis.

5. Non rectè facies si ea gaudia differas, & capere, dum potes, negligas, quæ intelligis posse tibi non dari, id est, præripi morte: vive dum vivis, quia incertus es futuri.

7. Curæ, labores, quasi ad fores excubant, expectant dum admittantur, à limine non recedūt, & aliis alii succedunt: avolant verò Gaudia. Catenatos vocat, quasi inter se connexos, & cohærentes, ita ut unus labor alterum afferat, adducatque; alius ex alio nascatur.

9. *Assere.* Tibi vindica & mancipa: arripe.

Utraque manu. Moris erat iis, qui suum quidpiam dicebant esse, ut isti rei manum injicerent. Ovid. *Et dicam, mea sunt; injiciamque manus.* Virgil. *Injecere manum Parcæ.*

10. *Fluunt.* Excidunt Gaudia, elabuntur, quamvis intimo in sinu condita.

12. *Vive.* Vivere apud Martialem & poetas sæpè est, genio indulgere, vitam genialem vivere.

X V I I.

De suis Epigrammatis.

1. Sūt bona, sunt quędā mediocria, sunt mala plura

2. Quæ

2. Quæ legis hic: aliter non fit, Avite, liber.

VERS. 2. *Hic*. In isto libello meo.
Aliter. Non potest id non evenire in libro qui multa contineat: in multis carminibus non possunt omnia esse optima. Vel, liber non potest aliter bonus esse. Nempe nævi aliquot formam commendant, ac deteriora quædam pretium addunt optimis.

XVIII.

Cur poeta esse quàm causidicus, malit.

1. Cogit me Titus actitare causas,
2. Et dicit mihi sæpè, magna res est:
3. Res magna est, Tite, quam facit colonus.

VERS. 2. *Magna res est*. Magnæ utilitatis, magnæ dignitatis.
3. *Res magna*, &c. Ludit in hac voce, *Res*, quæ fundum, opes, fortunas sæpè significat: sententia est; tu dicis, ò Tite, plurimum esse utilitatis in actitandis causis: respódeo ego plus esse in agris colēdis, & colonum seu agricolam rem familiarem suam magnam facere, multum facere lucri: utilitatem malo ex agro bene culto, quàm lucrū ex foro querere.

XIX.

Vinum optimum pessimo admixtum.

1. Quid te, Tucca, juvat vetulo miscere Falerno
2. In Vaticanis condita musta cadis?
3. Quid tantum fecere boni tibi pessima vina?
4. Aut quid fecerunt optima vina mali?
5. De nobis facile est: scelus est jugulare Falernū,
6. Et dare Campano toxica sæva mero.
7. Convivæ meruere tui fortasse perire:
8. Amphora non meruit tam pretiosa mori.

VERS. 1. *Falerno*. Falernum vinum erat optimū, in Cāpania Italiæ regione: Vaticanum, pessimum; in agro vaticano prope Romam, natum; quod postea toxicum, id est, venenum, vocat.
2. *Musta*. Mustum est vinum recens è racemis expressum, atque adeò parum salubre, & malè dulce.
5. Quantum ad nos attinet, facilè id toleramus, quòd nos isto veneno jugu-

 les;

les; facilis est nostri jactura: sed cur optimum vinum pessimè perdis?

6. Et veneno interimere vinum Campanum: miscendo nempe Vaticanum vinum, quo Falernum corrumpatur & pereat.

XX.

In edentulam, & tussientem aniculam.

1. Si memini, fuerant tibi quatuor, Ælia, dentes:
2. Expuit una duos tussis, & una duos.
3. Jam secura potes totis tussire diebus;
4. Nil istic, quod agat, tertia tussis habet.

VERS. 2. Amisisti illos omnes, semel iterumque tussiendo.

4. *Nihil*, &c. Nullos jam dentes amittere poteris, quę omnes expuisti.

XXI.

In voracem, & gulosum hospitem.

1. Dic mihi, quis furor est? turbà spectante vocatà,
2. Solus boletos, Cæciliane, voras.
3. Quid dignũ tanto tibi ventre, gulàq; precabor?
4. Boletum, qualem Claudius edit, edas.

VERS. 2. *Boletos.* Boleti sunt fungi delicati: tu exquisitis cibis solus vesceris; ii quos vocasti, vilioribus: an eos invitasti ut te optima quæque vorantem spectarent jejuni?

4. *Claudius.* Imperatorum Rom. fuit quintus. Huic uxor Agrippina imperium filio suo Neroni maturare cupiens, boletum veneno infectum, quòd esset avidissimus ciborũ talium, obtulit, quo paulò post extinctus est. Sveton. in Claudio, c. 44.

XXII.

Error Mucii Scævolæ gloriosus.

1. Cùm peteret regem decepta satellite dextra,
2. Ingessit sacris se peritura focis.
3. Sed tam sæva pius miracula non tulit hostis,
4. Et raptum flammis jussit abire virum.
5. Urere quam potuit contempto Mucius igne,
6. Hanc spectare manum Porsena non potuit.

7. Ma-

7. Major deceptæ fama est & gloria dextræ,
8. Si non erraſſet, fecerat illa minus.

VERS. 1. *Peteret*, ad necem quæreret: *Dextra*, Mucii, quæ Porſenam petebat unum, *decepta* ejus ſatellite interfecto, quem Mucius Regem putarat eſſe.

Regem. Porſenam, regem Etruſcorum. Ille Tarquiniũ Superbum Roma expulſum, reſtituere cùm vellet, in eũ Romanus quidam Mucius conjuravit; pergenſq; in ejus caſtra, ſcribam militibus ſtipendia dividentem, & regio ferè indutum cultu, pro rege accipiens, obtruncavit; protractus ad regem, facinus confitetur, &, *ut ſentias, Rex, quàm vile ſit corpus iis, qui magnam gloriam petũt*, inquit; dexteram foculo ad ſacrificium parato injecit, quaſi erroris pœnas daturũ. Hinc factum illi nomen Scævolæ, quaſi qui ſiniſtra manu uteretur, ambuſta dextra; σκαιὰ ſiniſtra manus. σκαιόλας; Scæva, vel Scævola, qui ſiniſtra utitur. Id contigit anno U.C. 248. ante Chriſtum verò 512.

3. *Sæva miracula*. Mirabilem viri generoſi, at ſævam & noxiam domino fortitudinem. *Pius*. Clementior erga Mucium, quàm ipſe Mucius erga ſe.

8. *Fecerat*, pro feciſſet, more loquendi Græco. Porſena quippe interfecto, non fuiſſet fortaſſe obſidio ſoluta: certè Mucius Scævola tantam gloriam ſibi non peperiſſet: non fuiſſet tanta gloria in interficiendo hoſte, quanta fuit in cremanda manu. Rectè Seneca: *confecit bellum inermis ac mãcus, & illa trũca manu reges duos vicit, Porſenã & Tarquiniũ*.

XXIII.

Luſus leonum cum leporibus.

1. Quid nunc ſæva fugis placidi lepus ora leonis?
2. Frangere tam parvas non didicere feras.
3. Servantur magnis iſti cervicibus ungues,
4. Nec gaudet tenui ſanguine tanta ſitis.
5. Præda canum lepus eſt, vaſtos nõ implet hiatus:
6. Non timeat Dacus Cæſaris arma puer.

VERS. 1. *Quid nunc*, &c Legitur etiam, *Quid non ſæva*, &c. ſenſuſque poteſt eſſe: Quid fugis non ſæva ora leonis nunc placidi?

3. *Cervicibus*. Feris majoribus laniandis reſervant ſe leones.

4. *Sitis*. Aviditas ſanguinis: crudelitas.

5. *Hiatus*. Rictus leonis.

6. *Dacus*. Daci erant ubi ſunt nunc Valachi, Tranſilvani, & Moldavi; pro Getis etiam uſurpantur, trans Iſtrum enim habitavere an-

te Aureliani tempora, qui eos cis Istrum transtulit. In illos Domitianus bis arma sumpsit, deque ipsis publicè triumphavit, licèt ab iis malè fuisset mulctatus. Sensus est: In te sævire leo non magis amat, ò lepus, quàm Cæsar in pueros Dacorum: illos negligit; viros, quibuscum pugnet, quærit: vel, in hostem infirmum, quæ ipsius est clementia, non sævit.

XXIV.

Sera post mortem est gloria.

1. Ede tuos tandem populo, Faustine, libellos,
 2. Et cultum docto pectore profer opus:
3. Quod nec Cecropiæ damnent Pandionis arces,
 4. Nec sileant nostri prætereantque senes.
5. Ante fores stantem dubitas admittere Famam?
 6. Teque piget curæ præmia ferre tuæ?
7. Post te victuræ per te quoque vivere chartæ
 8. Incipiant: cineri gloria sera venit.

Vers. 1. *Ede populo*. Fac publici juris; evulga in populi gratiam.

2. Et profer in lucem carmina ingenio elaborata.

3. 4. Quod opus Græci probent ac Latini.

Arces Cecropiæ. Athenæ: sic dictæ à Cecrope primo rege Atheniensi. Pandion Rex, easdem instauravit, ornavitque.

Prætereant. Non legant, non probent.

Nostri. Latini scilicet.

5. *Ante fores*. Tuas. *Stantem*. Admitti postulantem.

6. *Curæ*. Operis summa cura elaborati.

7. *Victuræ post te*. Laudandæ, & celebrandæ à posteris post tuam mortem. *Per te*. Te illas nunc evulgante.

8. Exigua est & sera gloria illa quę mortuis datur; ea potior quæ vivis. Mortui enim sẽsũ illius glorię nõ habẽt, absẽtes nẽpe & ignari.

XXV.

In avidum potorem vini exquisiti.

1. Sextiliane, bibis quantum subsellia quinque,
 2. Solus, aquà toties ebrius esse potes.
3. Nec consessorum vicina numismata tantum,
 4. Æra sed à cuneis ulteriora petis.
5. Non hæc Pelignis agitur vindemia prælis;
 6. Uva nec in Tuscis nascitur ista jugis.

7. Testa sed antiqui felix siccatur Opimi,
8. Egerit & nigros Massica cella cados.
9. A caupone tibi fœx Laletana petatur,
10. Si plus quàm decies, Sextiliane, bibis.

Vers. 1. *Subsellia quinque.* Quantum equites quinque in subselliis sedentes in theatro, ad visenda nempe spectacula.

Subsellia. Sunt humiliores sedes, in quibus equites cōsidebant, nam senatores sellis altioribus utebantur.

2. Ipsa aqua toties hausta ebrium te faceret. Ironicè dictum.

3. Nec tantum pecuniam eos poscis qui tecum, qui prope te sedent, sed ab aliis ulteriore loco sedentibus.

Numismata. Diximus antea Epigr. 12. cautum fuisse lege, ne supra nummos decem impendere in vinum liceret equitibus, in conviviis. Ea lex non diu, neque apud multos viguit, ut iste Sextilianus documento est.

Cuneis. Ordines theatri, in quibus erant gradus spectatorum sive subsellia, vocabantur cunei, quia sensim augebantur, ab ima cavea ad summum theatrum crescendo: ut cuneus ferreus ab imo acumine in latum caput crescit.

5. 6. 7. Vindemia illa, id est, vinum quod bibis, non est domita, pressa, Pelignis prælis; non bibis vinum deterioris notæ, quale est Pelignum, vel Tusculanum, sed Opimianum hauris.

Pelignis. Peligni erant mediæ Italiæ populi in Aprutio, prope Vestinos: in eorum agro erat vinum pessimum, ut & in Tuscia.

Opimi. Lucio Opimio Consule, anno ab Urbe condita 633. ante Christum 119. vini optimi felix & ingens Italia tota proventus fuit, quod in testas seu amphoras diffusū, diuque posteà servatum est.

8. Et cella. sive apotheca, egerit, id est, profert, promit, tibi cados, &c. Jubes tibi è cella vinaria afferri vinum Massicum: illud vates nigrum vocat, id est, saturi ruboris & penè fusci.

Massica. Massicus mons in Italiæ Campania fuit, vini generosi ferax. Nunc est in ea parte Italiæ quæ vocatur Terra Laboris, in regno Neapolitano. *Monte Marsico* appellatur, inter Minturnas & Calenum.

9. *Fæx Laletana.* Vinum fœculentum ac vile. Laletania est Hispaniæ regio, in qua vinum pessimum. Nunc magna pars est Catalauniæ inter Gerundam & Tarraconem.

10. *Decies.* Potores honesti & moderati non plures cyathos quàm decē haurire consueverāt. Monetur ergo iste Sextilianus, ut si decimū cyathum trāsire velit, ne bibat Opimianum aut Falernum, sed Laletanum. Cyathus est patera modica: Vide sequens Epigramma.

XXVI.

Conviva memor.

1. Hesterna tibi nocte dixeramus,
2. Quincunces, puto, post decem peractos,
3. Cœnares hodiè, Procille, mecum.
4. Tu factam tibi rem statim putasti,
5. Et non sobria verba subnotasti,
6. Exemplo nimiùm periculoso:
7. Μισῶ μνήμονα συμπόταν, Procille.

Vers. 1. Cùm cœnares heri mecum, nocte, dixeram tibi, postquam peregissem, id est, hausissem, decem quincunces, atq; adeo subebrius jam essem, dixeram, inquam, tibi, ut hodie mecū cęnares; invitaveram te ad cęnam: tu hoc, quasi certum & jam propè factum, accepisti, & subnotasti, hoc est, tacitè notavisti, in memoria recondidisti, quod ego non sobrius, & per jocum dixeram.

2. *Quincunces*. Quincunx est poculum, quinque cyathos continens. Sextarius enim dividebatur in cyathos 12. ut as, qui duodecim in uncias distribuitur; estq; hic populorum ordo. Sextarius continet cyathos, 12. Deunx, cōtinet, 11. Dextans, decem; Dodrans, 9. Bes, 8. Septūx, 7. Semis, 6. Quincūx, 5. Quadrans, 4. Triens, 3. Sextans 2.

4. *Factam*. Res facta dicitur ea quæ certò futura sit.

6. *Exemplo &c.* In quo rem fecisti mihi & aliis periculosam.

Periculoso. Multa enim dicuntur in vino & inter pocula, unde periculum convivis creari possit; quæ idcircò sunt penitus obliviscenda. Tum valde periculosum est exigere ab ebrio promissa, cùm ebrii facile omnia promittant.

7. Odi memorem convivam, Procille: itaque ne te putes verè invitatum à me; non te vocavi.

XXVII.

In ebriosum.

1. Hesterno fœtere mero qui credit Acerram,
2. Fallitur, in lucem semper Acerra bibit.

Vers. 1. *Acerram*. Nomen est viri hoc in loco: aliàs thuribulum significat.

2. *In lucem*. Id est, usque in diem. Hesternum convivium nocte inchoatum protrahit in auroram: adeòque hodierno semper mero fœtet,

ret, non tantùm hesterno. Sic dum illum videtur excusare, graviùs accusat. Qui totos dies potare Acerram credit, fallitur: potat etiam totas noctes.

XXVIII.

In furem alienorum carminum.

1. Fama refert nostros te, Fidentine, libellos
2. Non aliter populo quàm recitare tuos.
3. Si mea vis dici: gratis tibi carmina mittam:
4. Si dici tua vis; hæc eme, ne mea sint.

V.4. *Tua.* Nam quod emas, possis dicere jure tuũ. lib. 2.

XXIX.

In Imperitum medicum.

1. Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus:
2. Cœpit quo poterat clinicus esse modo.

Vers. 1. *Chirurgus*. Is dicitur qui manu vulneribus facit medicinam: à voce χεὶρ, manus; & ἔργον, opus: quasi manu exequens. Clinicus est chirurgo præstantior, isque dicitur, qui aliquid præcipiendo, qui visendo, ægros curat; à voce κλίνη, lectus, cubile; quia lectis assidet, cubilia ægrorum lustrat. Vespillo, is vocatur, qui mortuorum cadavera è lectulo effert ad rogum, à voce, vesperi, quia sub noctem vulgò id fiebat, quasi vesperillo: vesperillo, vesprillo, vespillo.

2. Ordo est: cœpit esse clinicus, quo esse modo clinicus poterat. Sententiam & jocum sic explico: Diaulus è chirurgo fieri clinicus cùm vellet, neque ob ingenii tarditatem eò pervenire posset, vespillonis munus & nomen sumpsit, mortuos sepelire, producere compositos in lectulis, cœpit: & sic clinicus est factus aliquo modo, nempe circa lectos versando, quod faciunt clinici, imò sepeliendo mortuos, quod interdum medici illi clinici factitant, qui ægrotos sæpè tollunt & interficiunt.

XXX.

Ἀντιπάθεια.

1. Non amo te, Sabidi: nec possum dicere quare.
2. Hoc tantùm possum dicere, non amo te.

VERS. 1. *Quare*. Amoris & odii quædam sunt latentes causæ, ab antipathia & sympathia, hoc est, naturali quadam animorum cōsensione & repugnantia, ortæ; quas sentire possumus, explicare non possumus: Potest exponi epigramma sic: te non amo, neque tamen patitur meus pudor eloqui me odii mei causas. Ita eas tacendo innuit.

XXXI.

Ficta lacrima.

1. Amissum non flet, cùm sola est, Gellia patrem;
2. Si quis adest, jussæ prosiliunt lacrymæ.
3. Non luget, quisquis laudari, Gellia, quærit:
4. Ille dolet verè, qui sine teste dolet.

VERS. 4. *Sine teste*. Præsente & conscio nemine.

XXXII.

Amor fraternus.

1. Si, Lucane, tibi, vel si tibi, Tulle, darentur
2. Qualia Lædei fata Lacones habent:
3. Nobilis hæc esset pietatis rixa duobus.
4. Quòd pro fratre mori vellet uterque prior:
5. Diceret infernas & qui prior isset ad umbras
6. Vive tuo frater tempore, vive meo.

VERS. 1. Si vobis, ò Lucane & Tulle, fratres conjunctissimi, daretur divinitus eadem vivendi & moriendi conditio quæ Castori & Polluci data est, Ledæ Lacedemoniæ filiis.

Lacones. Castor & Pollux Helenæ fratres, alterni vivebant & moriebantur. Pollux cùm immortalis esset, quia patrem habebat Jovem, ab eo petiit, ut Castor frater, qui mortalis erat (utpote genitus Tyndaro patre, licèt ex eadem atque Pollux matre Læda) simili gauderet immortalitate. Cùm recusaret Jupiter, saltem id exoravit Pollux, ut immortalitatem suam cum fratre communicaret, ac partiretur, atque ita viverent, morerenturque alternis diebus.

Quòd &c. Uterque vellet prius quàm alter mori.

5. *Et qui....* Qui prior amborum vestrûm mortuus foret, ille nollet redire ad vitam, sed suum tempus, id est, diem ac tempus vivendi sibi concessum, fratri concederet, contentus ipse nunquam vivere, ut frater semper viveret: diceret, æternùm moriar, ò frater, ut tu nunquam moriare.

In

XXXIII.

In poetam plagiarium.

1. Quem recitas, meus est, ô Fidentine, libellus:
2. Sed malè cùm recitas, incipit esse tuus.

VERS. 1. *Recitas*. Poetæ solebant sua carmina, convocatis auditoribus, recitare ad pompam. Vide Epigr. 28. hujus libri.

2. *Tuus*. Quod malè recitetur, hoc tuum est: quod bene cõpositus, meum. Incipit malus videri ac tuus, cùm à te malè recitatur.

XXXIV.

Laus Deciani.

1. Si quis erit raros inter numerandus amicos,
2. Quales prisca fides, famaque novit anus;
3. Si quis Cecropiæ madidus, Latiæque Minervæ
4. Artibus, & verà simplicitate bonus:
5. Si quis erit recti custos, imitator honesti:
6. Et nihil arcano qui roget ore Deos:
7. Si quis erit magnæ subnixus robore mentis:
8. Dispeream, si non hic Decianus erit.

VERS. 2. *Anus*. Vetusta, annosa. Leguntaliqui *avos*: hoc sensu, quales avi nostri fuere.

3. *Cecropię*. Atticę. Cecrops rex primus fuit Atheniensium. Minerva Attica, pro gręcarum litterarum cognitione ponitur: Latia, pro latina eruditione.

Madidus.. Planè eruditus non leviter tinctus litteris: illis omnino imbutus.

5. *Imitator*. Sectator: qui perfectæ virtutis ideam in se conetur exprimere.

6. *Arcano ore*. Tacito voto: id est, improbo. Illi enim clàm Deos rogare dicebantur, qui parum honesta poscebant; unde Persius Sat. 2. laudat eos qui aperto voto vivunt: qui palàm à Diis omnia petunt, neq; audiri metuunt. Vide locum in Persio à nobis interpretatione perpetua & notis illustrato.

7. *Subnixus robore mentis*. Fortis, generosus.

8. Finge tibi virum omni laude cumulatum. Decianum adumbrasti.

XXXV.

In invidum.

1. Qui ducis vultus, & non legis ista libenter:
2. Omnibus invideas, Livide, nemo tibi.

VERS. 1. *Ducis.* Adducis in rugas, contrahis frontem, ut solent qui contemnunt & indignantur.

Nemo tibi. Nemo miseris invidet: itaque putat ut sit iste miserrimus. Invidetur tantùm bonis & felicibus.

XXXVI.

In scurram insulsum.

1. Urbanus tibi, Cæcili, videris:
2. Non es, crede mihi: quid ergo? verna es.
3. Hoc quod Transtiberinus ambulator,
4. Qui pallentia sulphurata fractis
5. Permutat vitreis: quod otiosæ
6. Vendit qui madidum cicer coronæ:
7. Quod custos, dominusque viperarum:
8. Quod viles pueri salariorum:
9. Quod fumantia qui tomacla raucus
10. Circumfert tepidis cocus popinis:
11. Quod non optimus urbicus poeta:
12. Quod de Gadibus improbus magister.
13. Quare desine jam tibi videri,
14. Quod soli tibi, Cæcili, videris;
15. Qui Galbam salibus tuis, & ipsum
16. Possis vincere Sestium Caballum.
17. Non cuicumque datum est habere nasum:
18. Ludit qui stolida procacitate,
19. Non est Sestius ille, sed Caballus.

VERS. 1. *Urbanus.* Comis, salsus, elegans.

2. *Verna es.* Scurra es, verniliter comis & facetus es. Servus domi ex ancilla natus, verna dicebatur. Illi autem vernæ, erant vulgò scurræ, stolidi, & malè dicaces, nihil habebant nativi salis & ingenii.

3. *Hoc quod, &c.* Hoc es, quod ambulator seu mercator Transtiberinus. Vilissima hominũ genera commemorat, solita scurriliter jocari, quibus Cæcilium comparat. *Transtiberinus.* In regione Urbis posita trans Tiberim, plebecula egens, & circumforanei mercatores degebant. Illi urbem peragrabãt venditando vilissimas merces, & dictis quibusdã scurrilibus emptores aucupãdo.

4. *Sulphurata.* Sunt ligna tenuia imbuta sulphure in extremis hinc inde partibus ad ignem è fomite excipiendum: porrò qui vendebant hæc ramenta, ea fermè permutabant fractis vitreis.

6. *Cicer.* Legumen est è pisorum genere, quod frigebatur, & populo spectanti ludos,

dos, vendebatur ad levandam famem, otiumque fallendum. Interdum vendebatur aqua maceratum, ut faciliùs decòqui posset. *Corona* Multitudini.

7. *Custos, &c.* Circulator & præstigiator circumforaneus, qui viperas ostentat populo, à quibus ipse noxiè vulneratur, &c.

8. *Pueri*. Servi, aut filii Salarii sunt qui salsamenta, id est, salitas carnes, divendunt, quod viles muliercula vulgò factitant.

9. *Tomacla*. Tomacula, & per syncopen, tomacla, erant farcimina & intrita quædam è jecore suillo, cum ovis, caseo, &c. quæ fartores & concursantes urbem coqui multo clamore calida & fumantia vendebant ganeonibus, in popinis.

11. *Urbicus poeta*. Intelligit histrionum quoddam genus, & poetarum, qui versus pessimos popello decantant in triviis, atque ita captant vulgi aures, quæstus gratia.

12. *Quod de Gadibus*, Gades urbs & insula est in extrema Hispania, ad meridiē, ad freti Gaditani angustias, *Cadise*: hìc parum pudicæ quædam saltationes & ridiculæ vigebant, ac docebantur à magistris in varias oras inde prodeuntibus.

14. *Videris*. Nimirum politus & urbanus, ita ut etiam possis, hoc est, putes te posse vincere urbanitate Galbam. (famosus fuit scurra Augusti) & Sextium, sive, ut quidam legunt, Tettium Caballum, scurram quoque insignem, qui sub Vespasiano, ejusque filiis floruit, & propter dicacitatem, quasi à calcitrando, Caballi cognomen adeptus est.

17. *Habere nasum*. Argutè & Urbanè jocari. V. Epigr. 4.

18. Qui ludos illiberales & facetias procaces stolidè, ut tu, consectatur, is non est similis Sextio Caballo, scurræ, cui te anteponis: non est Sextius ille cognomēto Caballus, facetus & urbanus scurra; sed est similis dumtaxat caballo, id est, equo; est stolida pecus, & Sextii Caballi nihil habet præter dimidiam nominis partem, nempe ut caballus sit.

XXXVII.

Porcia fortitudo.

1. Conjugis audisset fatum cùm Porcia Bruti,
2. Et subtracta sibi quæreret arma dolor:
3. Nondum scitis, ait, mortem non posse negari?
4. Credideram satis hoc vos docuisse patrem.
5. Dixit, & ardentes avido bibit ore favillas:
6. I nunc, & ferrum turba molesta nega.

VERS. 1. *Conjugis*. Bruti, à quo Cæsar percussus, uxor fuit Porcia, filia Catonis Uticensis: ea cùm mariti necē accepisset, qui sibi post Philippense prælium violentas

manus attulerat, neq; ferri copiam vel teli haberet, ardentes carbones hausit ore.

4. *Patrem* Catonem. Lege Epigr. 10. Ille cùm ferro se graviter vulnerasset, impeditus fuit ab amicis, ne se ipsum omnino conficeret, passusque est ab iis vulnus obligari, ac somni cupiditate simulata, cùm eosdem abire compulisset, solutis quibus obligatũ erat vulnus, vinculis, inserta per illud manu, viscera sibi & vitam avulsit.

6. *Molesta*. Famuli enim gladios illi omnes subduxerãt. Potest hic versiculus tribui Porciæ quasi famulis insultanti; potest etiam poetæ.

XXXVIII.

Convivium jejunum.

1. Bis tibi triceni fuimus, Mancine, vocati,
2. Et positum est nobis nil herè præter aprum.
3. Non quæ de tardis servantur vitibus uvæ,
4. Dulcibus aut certant quæ melimela favis:
5. Non pyra quæ lentà pendent religata genista:
6. Aut imitata breves Punica mala rosas.
7. Rustica lactantes nec misit fiscina metas,
8. Nec de Picenis venit oliva cadis.
9. Nudus aper, sed & hic minimus, qualisq; necari
10. A non armato pumilione potest. (omnes:
11. Et nihil inde datum est: tantùm spectavimus
12. Ponere aprum nobis sic & arena solet.
13. Ponatur tibi nullus aper post talia facta:
14. Sed tu ponaris, cui Charidemus, apro.

Vers. 1. 2. Sexagenos ad cœnam invitasti heri, nihilque dapis apposuisti præter aprum.

2. *Herè*. Vocabulum vetus, pro heri, hesterna die.

3. Uvæ, quæ sero autumno lectæ, servantur.

4. Aut melimela, quæ cùm ipso melle de sapore certant: quæ dulci melle dulciora sunt.

Melimela. Sunt poma quædam exigua, quæ à melleo sapore μελίμηλα sunt vocata. *Favi*, sunt cellæ & foruli apium, ubi mel condunt: pro melle ipso hìc sumitur ea vox.

5. *Pendent*. In cellis & apothecis condita: genista, *ginestra*, est fruticis genus lentum & molle, ut salix & spartum, unde fiunt nodi & retinacula.

4. *Punica mala*. Poma granata. Punica vocantur, quia in agro Punico, id est, Carthaginensi, plurima & insignia nascebantur: granata verò, à granis, sive acinis quibus referta sunt. Rosis dicuntur similia, quia flos mali Punici, brevi seu exi-

guæ

guæ rosæ similis est.

7. Non educti sunt à calatho rustico casei assurgentes in metarum, seu pyramidum figuram.

Fiscina. Est calathus, seu corbis è vimine, quo ferè utuntur rustici ad fructus & alia id genus ferenda.

Metas lactantes. Caseos lacte stillantes, ab ima parte lata in acumen desinentes, quæ est metæ forma, & inversi turbinis ac supini. Legunt quidam *lactentes*, quasi caseus ipse lac hauriat ex eoque constet. Puer lactens dicitur, mater lactans: quia hæc lac donat, quod sugit puer.

8. *Picenis*. Ager Picenus est in Italia ad oram maris Adriatici, ubi nunc *Ancona*, Lauretum, *la Marcha d'Ancona*: ibi olivæ præstantes, in cadis condi solitæ, & Romam deportari.

9. *Nudus*. Sine condimento, vel sine aliis opsoniis & cibis, est appositus.

10. *Pumilione*. Homine nano, eoque inermi.

11. *Inde*. Ex apro.

12. *Arena*. Amphitheatrum, in quo apri sæpe spectabantur & aliæ feræ cum hominibus, aut inter se certantes. Spectaculum dedit nobis aper tuus, non convivium. De voce *arena* vide librum Spectac. Epigr. 8.

14. Sed tu objiciaris apro, cui expositus est Charidemus, nempè devorandus. Iste scilicet Charidemus à Domitiano objectus apro in arena paulò antè fuerat, ob sua scelera.

XXXIX.

Ad lectorem fastidiosum.

1. Lascivos leporum cursus, lususque leonum
2. Quòd major nobis charta, minorq; gerit:
3. Et bis idem facimus, nimium si, Stella, videtur
4. Hoc tibi: bis leporem tu quoque pone mihi.

VERS. 1. 2. Quòd in quolibet meo libro sive majori, sive minori, describo leporũ cum leonibus ludentium petulantes cursus & bis idem tracto argumentum, si tibi videtur fastidiosum, ò Stella, ulciscere me, voca me ad cœnam, & bis leporem mihi appone; non fastidiam.

2. *Major charta*. Videtur ea vox indicare hunc primum librum in quo plura sunt Epigrammata; minor verò charta, librum de spectaculis, in quo sunt pauciora.

XL.

De libro suo.

1. Edita ne brevibus pereat mihi charta libellis,
2. Dicatur potiùs τῶν δ' ἀπαμειβόμενος.

VERS. 1.

VERS. 1. Ne papyrus in edito jam & compacto brevi libello Epigrammatum, vacua & inutilis superfit, malo ineptum aliquid potiùs quàm nihil scribere, quàm pati ut papyrus pereat, itaque ad versum faciendum hemistichium illud Homericum pono, τὸν δ' ἀπαμειβόμενος, id est, *Illi autem respondens*.

2. *Potiùs, &c.* Videtur illos arguere scriptores, qui ut faciant librum, vel augeant saltem; apta, inepta, scribunt; aut etiam carpere Homerum, qui ad nauseam istas voces repetere solet, τὸν δ' ἀπαμειβόμενος.

XLI.

De medico imperito.

1. Nuper erat medicus, nunc est vespillo Diaulus:
2. Quod vespillo facit, fecerat & medicus.

VERS. 1. *Vespillo*. Quid sit hoc nominis, vide Epigr. 29. Jocus est. Cùm esset medicus Diaulus occidebat ac tollebat ægrotos, eosdem nunc vespillo factus ad rogum effert, quod est simillimum: utrobique ipsi cum mortuis res est; hic sepelit, illic interficiebat: medicus ægrotos dedebat neci; vespillo, eosdem mortuos terræ mandat.

XLII.

Lusus leporum, & leonum.

1. Rictibus his tauros non eripuere magistri,
2. Per quos præda fugax itque reditque lepus.
3. Quodque magis mirum, velocior exit ab hoste,
4. Nec nihil à tanta nobilitate refert.
5. Tutior in sola non est cùm currit arenà,
6. Nec caveæ tantâ conditur ille fide.
7. Si vitare canum morsus, lepus improbe, quæris
8. Ad quæ confugias ora leonis habes.

VERS. 1. Magistri leonum non potuerunt eripere tauros eorumdem leonum rictibus & dentibus, per quos tamen rictus, lepores timidi impunè commeant, & innoxii fugiunt, iisque elabūtur.

3. 4. Lepores ab leonum ore velociores fugiūt, & celeritatem ac robur, imò nobilitatem & gloriā, vidētur ab tam nobili fera reportare, accipere. Legunt aliqui *mobilitate*, eritque hæc sententia i. quò velociùs per aperta leonum ora cursitant, eò minùs læduntur. Itaque sua ipsis velocitas utilis est.

5. Non sunt tutiores lepores, cùm in arena soli sunt,

aut conditi in cavea.

6. Cavea. Cavea est locus in quem abduntur ferę ut serventur; antrum & receptaculum, septum ligneum, ubi aluntur, continentur. Fidelis cavea hic dicitur, quia feras custodit, tutasque præbet. Cavea etiam dicebatur amphitheatri solum. Vide librum Spect. Epig. 8.

7. Deinceps, ô festivi lepores, cùm vos canes persequentur, ad leones confugite. Acumen est in eo, quòd leo crudelis fera sit, & longè fortior canibus, à quibus lepores capiuntur, qui leo tamen lepori perfugium præbere dicatur.

XLIII.

Amicum in Hispaniam proficiscentem ad vitam rusticam, & genialem hortatur.

1. Vir Celtiberis non tacende gentibus,
 2. Nostræque laus Hispaniæ,
3. Videbis altam, Liciniane, Bilbilim,
 4. Aquis & armis nobilem,
5. Senemque Caunum nivibus, & fractis sacrum
 6. Vadaveronem montibus,
7. Et delicati dulce Botrodi nemus,
 8. Pomona quod felix amat.
9. Tepidi natabis lene Congedi vadum,
 10. Mollesque Nympharum lacus;
11. Quibus remissum corpus adstringas brevi
 12. Salone, qui ferrum gelat.
13. Præstabit illic ipsa figendas propè
 14. Voberca prandenti feras.
15. Æstus serenos aureo franges Tago,
 16. Obscurus umbris arborum.
17. Avidam rigens Dircenna placabit sitim,
 18. Et Nutha quæ vincit nives.
19. At cùm December canus, & bruma impotens
 20. Aquilone rauco mugiet,
21. Aprica repetes Tarraconis littora,
 22. Tuamque Laletaniam.
23. Ibi illigata mollibus damas plagis
 24. Mactabis, & vernas apros,
25. Leporemque forti callidum rumpes equo,
 26. Cervos relinques villico.
27. Vicina in ipsum sylva descendet focum

28. In

28. Infante cinctum sordido.
29. Vocabitur venator, & veniet tibi
30. Conviva clamatus propè.
31. Lunata nusquam pellis, & nusquam toga,
32. Olidæque vestes murice:
33. Procul horridus Liburnus, & querulus cliens,
34. Imperia viduarum procul.
35. Non rumpet altum pallidus somnum reus,
36. Sed manè totum dormies.
37. Mercetur alius grande, & insanum sophos:
38. Miserere tu felicium:
39. Veroque fruere non superbus gaudio,
40. Dum Sura laudatur tuus.
41. Nō impudenter vita, quod reliquum est, petit,
42. Cùm fama, quod satis est, habet.

Vers. 1. O Liciniane, qui meritò prædicaris à Celtiberis. Celtiberi sunt Hispaniæ Tarraconensis populi, à Gallis circa Garumnam positis, qui Celtæ vocabantur, oriundi, qui cùm venissent ad Iberum Hispaniæ flumen, ibique consedissent, addiderunt suo nomini, fluminis, juxta quod consederant, nomen, & Celtiberi sunt vocati. Nunc magna est pars Arragoniæ & Castellæ.

3. *Bilbilim.* Urbs fuit olim Hispaniæ, in Celtiberis, patria Martialis: nunc pagus *Baubola*, seu *Bambola*. Prope veterem Bilbilim pridem excisam, condita est urbs, quæ appellatur *Calatajud*, quæ Bilbilis nova dici potest.

4. *Aquis*. Alluit Bilbilim Salo fluvius, *Xalon*, cujus aquæ ferrum & gladios durant. Sanè in Itinerario Antonini fit mentio aquarum Bilbilitanarum, quas oportet fuisse fontes prope hanc urbem inclytos aliqua dote. Malit legere Scriverius *Equis & armis* ...... alit enim Hispania equos optimos: & equis magis cum armis convenit, quàm aquis.

Armis. Bilbilitani cæteris Hispaniæ populis præstabant in cudendis armis ferreis, in tingendis gladiis, & veterem adhuc famam retinere dicuntur.

5. *Senem*. Albicantem, candidum nivibus. Caunus est mons Arragoniæ ad Septentrionem, versùs Castellæ veteris fines, sex leucis distans ab Ibero fluvio, nunc *Moncayo* dicitur. Sunt qui legant *sterilemque Calvum nivibus*, *&c.* Sed ubi mons ille sit, & cui veterum notus, non explicant.

Et fractis..... Et montem Vadaveronem ab reliquis montibus separatum. Sacros putabant esse montes, ac multi cuipiam Deo consecrati erant. Vocatur iste mons nunc *Vadavicor*.

7. Bo-

7. *Botrodi*. Est oppidum hoc in eadem Celtiberia, nemore, ac pomario inclytum. *Delicati*. Deliciis pleni; quippè quòd arboribus, umbris & fontibus abundat.

8. *Pomona*. Dea hortorum præses & fructuum, à pomis dicta.

9. Natationi dabis operam in fluvio Congedo leniter fluente, ac solibus æstivis tepido. Sunt qui legant *Tepida natabis luce Congedi vada*. *Tepida luce*, sub meridiem, cùm aqua, solis calore tepefacta, natationi est aptior. Vocatur hodie Congedus, sive Cogedus, *Rio di Codes*, vel *Congedo*, & in Salonem influit.

10. *Nympharum*. Lacus enim Nymphis erant sacri.

11. Quibus lacubus tepidis & Congedo solutum, & quasi laxatum corpus, refrigerabis, & aqua Salonis constringes: frigus poros corporis claudit, & omnia contrahit. Salonis autem fluvii aqua frigidior est.

Brevi. Tenui, non alto, seu qui non longo spatio volvitur. Potest etiam ea vox *brevi*, exponi brevi tēpore, statim refrigerabis corpus aqua Salonis, cùm æstuabis.

12. *Gelat*. Salonis aqua egregia est ad tingendum ferrum & laminas ensium.

13. Ipsa Voberca (oppidū seu vicus Hispaniæ *Bobierca* & *Bubierca*, in finibus Celtiberorum) circumsepta silvis, præstabit ac offeret figendas tibi prandenti feras, ac propè manu prendēdas, tanta est earum ibi copia, ut in ipsas villas confluant.

15. Calores æstivos, qui sereno cœlo sunt majores, mitigabis merso in aquis Tagi corpore, tectus & latens sub arboribus ad ripam consitis. Tagus, *Tajo*, fluvius Hispaniæ celeberrimus, oritur in Castella nova, & duabus infra Ulisipponem leucis oceano miscetur: aureas arenas dicitur volvere.

17. *Dircenna*. Fons frigidissimus: item Nutha. *Vincit nives*, frigidior est nivibus.

19. *Canus*. Albus propter nives. *Eruma impotens*. Sæva præter modum.

21. Secedes Tarraconem, urbem cœlo temperato, & clementi subjectam. Est in ora Catalauniæ, inter Barcinonem & Dertusam: nunc *Tarragona*.

Aprica. Locus apricus dicitur, qui est soli expositus.

22. *Laletaniam*. Est Hispaniæ regio. Vid. Epi. 25. nunc magna pars est Catalauniæ.

24. *Vernas apros*. Quasi indigenas domique natos. De vernis vide Epig. 36. *Plagis* retibus.

25. *Rumpes*. Dilaniabis, perimes; vel, ejus cursus, quos callidè dissimulat, variatque ad fallēdos venatores, equo celeri antevertes, & illius technas solves, irritas facies: vel deniq; defatigabis: venatores interdum leporem necari non sinunt, sed currendo delassant.

26. *Relinques villico*. Mactandos videlicet, quia caro cervina est insulsa, & deterior leporina, ideòque rusticis aptior cibus.

27. *Silva*. Ligna viciniæ silvæ quasi sua sponte focum agrestem instruent; facilè domum portabuntur.

28. *Sor-*

28. *Sordido*. Villici filio pannoso & squallido.

30. *Clamatus*. Vicinus venator à te voce accitus veniet, ut tecum prandeat, neque servo erit opus ad eum invitandum, quem, utpote vicinum, ipse voce tua poteris vocare, & è propinquo inclamare.

31. *Lunata* .... Non erunt in tuo convivio viri nobiles, & senatores, quibus morem gerere oporteat. Senatores orti è centum primis senatoribus, à Romulo creatis, calceos gerebant aluta, seu pelle agnina tectos, iisque adsuebat imaginem lunæ crescentis, quæ etiam est nota numeri centenarii, ut indicarent se oriundos è centum primis illis senatoribus à Romulo creatis. De calceis illis lunatis consule, Epigr. 26. lib. 2.

Toga. Vestis erat Romanorum propria, maximè clientium, qui cùm patronos affectarentur, salutarent, &c. togati apparebant. Toga igitur pro togatis clientibus hic sumitur.

32. *Murice*. Purpura. Propriè murex est pisciculus è cujus succo vel sanguine fit Purpureus color: *olidæ*, quia panni recens infecti, vel bis tincti graviùs olent.

33. *Liburnus*. Servus publicus, lictor, præco: tales enim ferè oriundi erant è Liburnia, quæ est regio Illyrici inter Istriam, & Dalmatiam ad sinum Adriaticum, erantque valentes, proceri, & ut ait hic poeta, horridi, hoc est, truces, feri, odiosi.

Querulus. Quia multa postulabant à patronis, vestes, cibos, &c. Cliens apud Romanos erat homo ferè plebejus, qui se in tutelam potentioris conferebat, & quem colebat ut patrem.

34. *Viduarum*. Viduas imperiosas & arrogantes. Viduæ divites & orbæ colebantur ab heredipetis, qui multas ab iis molestias devorare cogebantur: describit his versibus urbanam vitam, & ejus incommoda.

35. *Reus*. Vel cliens, vel alius quilibet, qui te consulat, anxius de suæ causæ eventu. Reus, est quicũque in Jus vocatur, cujus res agitur.

37. Alii acclamationes & plausum emant Popularem magno pretio: tu felices illos, qui appellantur, miseros (ut reverà sunt) puta, eorumq; felicitatem dignam cõmiseratione existima, qui tanto labore gratiã populi, rem tantillam, mercantur.

Sophos. Gloriam, famam. Vide Epigr. 4. ubi ea vox explicatur. *Insanum*. Ingens, ridiculum.

39. *Non superbus*. Ab omni ambitione disjunctus *Vero gaudio*. Quod in tranquillitate animi, & quiete positum est.

40. *Sura*. Nobilis causidicus, amicus Liciniani.

41. 42. Qui famam & gloriam satis magnã est consecutus, potest ille jure, quod vitæ reliquũ est, genio dare ac voluptati. Cùm famæ satis est consultum, ratio habeatur valetudinis & vitæ.

Jocus

XLIV.

Jocus in cocum, ex Homero.

1. Si tibi Mistyllus cocus, Æmiliane, vocatur:
2. Dicetur quare non Taratalla mihi?

Vers. 1. *Mystillus.* Est in Homeri Iliade versus ejusmodi græcus, lib. 1. vers. 465. Μίστυλλόν τ' ἄρα τ' ἄλλα, καὶ ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειραν. *Secabant alia (fercula) in frusta, & verubus figebant.* Æmilianus joco, suum cocum vocabat Mystillum: dicit illi Martialis se eodem jure posse suum cocum vocare Taratallam: quam vocem format è tribus voculis in Homerico vers. allato, proxime post μίστυλλον sequentibus, τ' ἄρα τ' ἄλλα.

XLV.

Lepus leonem fugiens.

1. Non facit ad sævos cervix nisi prima leones,
2. Quid fugis hos dentes ambitiose lepus?
3. Scilicet à magnis ad te descendere tauris,
4. Et, quæ non cernunt, frangere colla velint?
5. Desperanda tibi est ingentis gloria fati
6. Non potes hoc tenuis præda sub hoste mori.

Vers. 1. Non decet leones alia præda quàm vasta, immanis: non conveniunt leoni feræ, nisi quæ habeant cervicem ingentem, ut tauri, apri, &c. *Prima cervix.* Cervix primarum, & nobilium ferarum.

2. *Ambitiose.* Quasi ambias gloriā pereundi à leone provocando illum tua fuga, ut te persequatur, & enecet:

3. *Ad te descendere.* Abjicere se ad ignobilem prædam, relicta nobiliori.

4. *Non cernunt.* Ob exiguitatem: vel, quæ despiciunt.

5. *Fati.* Mortis gloriosæ quam tibi à leone inferri expeteres.

XLVI.

Libros suos Quinctiano commendat.

1. Commendo tibi, Quinctiane, nostros,
2. Nostros dicere si tamen libellos
3. Possim, quos recitat tuus poeta.
4. Si de servitio gravi queruntur,

5. As-

5. Assertor venias, satisque præstes;
6. Et, cùm se dominum vocabit ille,
7. Dicas esse meos, manuque missos.
8. Hoc si terque, quaterque clamitaris;
9. Impones plagiario pudorem.

VERS. 3. *Tuus Poeta*. Fidentinus, qui eos mihi subripuit, ac recitat ut suos. *Tuus*, tibi notus, familiaris.

4. Si mei libelli queruntur se in servitutem redigi à Fidentino, cùm sint liberi: tu eos defende esse liberos, asserere ac vendica: imò da prædes quibus illis cautum sit.

5. *Assertor*. Est vindex, liberator, seu defensor & testis alienæ libertatis.

Satis præstes. Præstare satis, sive satisdare, in jure, est, dare prædes, seu fidejussores & sponsores, qui negotii periculum in se suscipiant, qui creditorem securum præstent, *far sicurtà*.

6. *Dominum*. Ad quem versus mei pertineant, tanquam sui.

Manumissos. Qui donabātur libertate, manu à domino tenebantur, circumagebantur, & emittebantur è manu, liberique pronunciabantur: hinc ea vox, manumitti, est, donari libertate.

9. *Plagiario*. Ita dicitur, qui hominem aliquem liberum, emit invitum aut vendit, aut pro servo tenet. Facta vox à plagis, quòd qui hujus criminis cōvicti essēt, damnarentur plagis, lege Fannia. Transfertur ad eos qui res alias furantur, pro suis vēdicāt, ac retinent sibi.

XLVII.

In poetam plagiarium.

1. Una est in nostris tua, Fidentine, libellis
2. Pagina, sed certâ domini signata figura:
3. Quæ tua traducit manifesto carmina furto.
4. Sic interpositus villo contaminat uncto
5. Urbica Lingonicus Tyriāthina bardocucullus:
6. Sic Aretinæ violant crystallina testæ:
7. Sic niger, in ripis errat cùm fortè Caystri,
8. Inter Ledæos ridetur corvus olores:
9. Sic ubi multisonâ fervet sacer Atthide lucus,
10. Improba Cecropias offendit pica querelas.
11. Indice non opus est nostris nec vindice libris:
12. Stat contra, dicitque tibi tua pagina, fur es.

VERS. 1. In nostris epigrammatum libellis, quæ tu describere soles, ac recitare pro tuis, una est pagina tua,

id est, à te scripta. Exscribebat Fidentinus epigrammata Martialis, & pro suis venditabat: ne furtum verò pateret, quædam à se composita illis interponebat.

2. Sed illa pagina certo quodam indicio satis ostendit quis ejus auctor & dominus sit, nempe se prodit esse tuam, quia ineptè est scripta & illepidè.

3. Quæ tua carmina ridenda exponit, ob furtum manifestum.

Traducit. Traducebantur propriè scelerati cùm trans urbem, aut per arenam ducebantur, ut essent omnibus spectaculo & ludibrio: hinc verbum *traduco*, sæpe sumitur pro, irrideo, ridendum propono, palàm accuso.

4. 5. Sic bardocucullus, quo Lingones, populi Galliæ, utuntur, si inter vestes urbanas Tyrianthinas mixtus & interpositus appareat, videtur eas villo suo crasso & uncto inquinare. Sic, inquam, sordent tua carmina meis interjecta, pulchris sordida, uncta nitidis.

Villo. Villi, pili sunt, seu fila è quibus panni constant. Legitur alicubi, *filo*.

Urbica. Urbana, Romana.

Bardocucullus. Bardi, erãt Gallorum cantores & poetæ, seu philosophi, in primis eruditi, Marcellino teste, qui hac veste utebantur: habebat illa quoddam capitis tegumen, qui cucullus à forma vocabatur. Nam propriè cucullus est papyraceum involucrum, quo pigmentarii utuntur. Quòd si ea vestis careret cucullo, dicebatur Bardiacus. Scriverius è bonis libris ita legit: *sic interposito vilis contaminat unco, &c.* Nam cucullus acutus erat instar metæ, idemque longior, unde incurvabatur & uncum repræsentabat, ut longioribus cucullis contingit, cùm extrema pars à capite in scapulas recidit.

Tyrianthina. Vox ea componitur ex Τύριος, Tyrius; ἰάνθος, viola purpurea: est igitur Tyrianthinum vestimentum confectum è purpura violacei coloris.

6. Sic testæ ex argilla Aretina (Aretium Italiæ oppidum, *Arezzo*, in Thuscia) factæ, si comparentur cum vasis crystallinis, sordent, & illa fœdant.

7. *Caystri*. Cayster Asiæ minoris fluvius, cycnis abundans, per Lydiam labitur: nunc vocatur *Chiay*.

8. *Ledæos.* Quia Jupiter sub forma cycni venit ad Ledam Castoris & Pollucis matrem.

9. Sic, ubi nemus aliquod sacrum resonat philomelarum cantibus, earum dulces querelas pica offendit, turbat, corrumpit. *Multisona*. Multam & variam vocem habente.

Atthide. Attica: subaudi, alite: significatur Philomela Pandionis regis Atheniensium filia: Cecropia dicitur, id est, Atheniensis, à Cecrope rege primo Atheniensiũ. Ejus cantus querelæ appellantur, quia videtur adhuc queri de injuria sibi à Tereo rege illata. Vid. l. 5. Epig. 61.

11. 12. *Indice*. Qui ostendat eos esse meos: accusatore. *Vindice*, qui asserat eosdem in libertatem. (Vide Epig. 46.) tua carmina meis

à te

à te inserta, & illis dissimilima, me tacente, ac nemine inclamante; furem te satis clamant.

XLVIII.

De amicorum delectu.

1. Si quid, Fusce, vacas adhuc amari;
2. (Nam sunt hinc tibi, sunt & hinc amici;)
3. Unum si superest, locum rogamus:
4. Nec me, quòd tibi sim novus, recuses.
5. Omnes hoc veteres tui fuerunt,
6. Tu tantùm inspice, qui novus paratur
7. An possit fieri vetus sodalis.

Vers. 1. Si vacat adhuc apud te locus novo amico: si adhuc amari potes ab aliis novis amicis. *Fusce*. Cornelius Fuscus prefectus cohortium prætorianarum sub Domitiano fuit, magnæ apud principem auctoritatis. 5. *Hoc fuerunt*. Novi scilicet, ut ego.

XLIX.

Se privata vita, & modicis opibus contentum esse.

1. Vota tui breviter si vis cognoscere Marci,
 2. Clarum militiæ, Fronto, togæque decus;
3. Hoc petit: esse sui nec magni ruris arator,
 4. Sordidaque in parvis otia rebus amat.
5. Quisquam picta collit Spartani frigora saxi,
 6. Et matutinum portat ineptus Ave;
7. Cui licet, exuviis nemoris, rurisque beati,
 8. Ante focum plenas explicuisse plagas?
9. Et piscem tremulà salientem ducere setà,
 10. Flavaque de rubro promere mella cado?
11. Pinguis inæquales onerat cui villica mensas,
 12. Et sua non emptus præparat ova cinis.
13. Nō amet hanc vitā, quisquis me nō amat, opto:
 14. Vivat & urbanis albus in officiis.

Vers. 1. 2. Si rescire vis quid optē ego Marcus Val. Martialis tuus amicus, ò Fronto, domi, forisque; belli & pacis artibus, inclyte. *Fronto*. Vir fuit cùm multis rebus præclarè gestis, tum singulari in erudi. os & lite-

literatos amore clarus.

3. *Sui*. Ad se pertinentis: optat agrum colere, non ita quidem magnum, sed suum.

4. *Sordida otia*. Sine cultu & splendore urbano: *in parvis rebus*, in re familiari angusta & tenui.

5. 6. Essene quemquam adeò mente captum, ut colere amet viros nobiles in marmoreis ædibus habitantes, eosq; manè salutare magno labore; si possit ille, si satis opum habeat, ut postquam feras captas in suo nemore inclusit retibus, ea retia explicet, exoneret, domi suæ ante focum sedens, &c. Ordo est: cui licet explicare ante focum plagas plenas exuviis ruris & nemoris beati. Est qui legat beato: id est, cui beato exuviis, abundanti spoliis ruris.

Spartani. Marmor Spartanum seu Laconicum laudabatur: Sparta, urbs Peloponnesi primaria fuit, in Laconia regione: Eadem Lacedæmon dicta est; nunc vocatur *Misitra*. Est autem marmor frigidissimum; idem vulgò est pictum venis variis, & maculosum. Itaque, *picta frigora Spartani saxi*, intellige domum ornatam marmore frigido & variis coloribus distincto.

9. *Seta*. Linea piscatoria, quæ sæpè fit è setis equinis. *Salientem* palpitantem.

11. *Inæquales*. Modò lautiores, modò tenuiores: vel, non æquè ab omni parte fultas; v.g. si sit (ut in Baucidis mensa. Ovid. 8. Met.) pes tertius impar, & testa parem faciat. Vel: impolitas, non dolatas manu artificis.

12. *Non emptus*. Factus è lignis non emptis. *Sua*, quia ova calido cinere & modico igne meliùs coquuntur vel, domi nata, non aliunde quæsita.

14. *Albus*. Vel pallidus & anxius, in urbanis muneribus & curis: vel albatus, hoc est, indutus veste candida, ad salutandos officiosè, & colendos patronos: quia clientes alba toga utebantur ad officia patronis præstanda: vel denique, candida facie, non fusca, ut rusticorum est.

L.

In cauponem.

1. Continuis vexata madet vindemia nimbis:
2. Non potes, ut cupias, vendere, caupo, merum.

VERS. 1. 2. *Merum*. Ludus est in hac voce, quæ vinum significat non dilutum aqua. Vinum igitur aqua celesti & imbribus ita temperatum est, ut illud non possit purũ vendi. *Ut cupias*, quamvis cupias: quæ sanè ironia lepida est, in cauponem solitum vino aquam admiscere, & minimè cupientem merum vendere.

Lau-

LI.

Lauta balnea, jejuna cœna.

1. Dat Bajana mihi quadrantes sportula centum,
2. Inter delicias quid facit ista fames?
3. Redde Lupi nobis, tenebrosaque balnea Grylli:
4. Tã malè cùm cœnem; cur benè, Flacce, lavor?

VERS. 1. 2. Cùm te, ò Flacce, ad Bajana balnea patronum cliens sequor, das mihi sportulam, in qua numerantur centum quadrantes; quę summa pecuniæ non sufficit ad levandam famem: quid juvat me esurientem locus deliciarum plenus?

Bajana. Bajæ, Bajarum, *Baja*; locus amœnus in campano littore, juxta Lucrinum sinum, inter Puteolos & Misenum montem: ibi aquæ calidæ, & celebrata erant balnea.

Sportula. Est vas vimineum è sparto, in quo cibi, pecunia, &c. feruntur. Vulgò apud Romanos vox ea significabat cibos, quos clientibus patroni dividebant è sua mensa: id verò cùm visum esset molestum patronis divitibus, illi pro cibis in dies singulos dederunt centum quadrantes, quæ summa redit ad asses vigintiquinque pecuniæ Gallicæ, & ad tres Julios cum dimidio Romanæ est autem quadrans quarta pars Romani assis, tres unciæ.

2. *Fames*. Inopia, ægrè sufficiens ad tollendam famem.

3. 4. Reduc me Romam, & patere ut ibi laver cũ populo promiscuè in vilibus ac tenebricosis Lupi & Grylli balneatorum, balneis: non amoegregia balnea & cœnam jejunam: malim optimè cœnare, & pessimè lavari.

LII.

De lepore, & leone.

1. Intres ampla licèt torvi lepus ora leonis,
2. Esse tamen vacuo se leo dente putat.
3. Quod ruet in tergũ, vel quos procũbet in armos?
4. Alta juvencorum vulnera figet ubi?
5. Quid frustrà nemorũ dominũ, regemq; fatigas?
6. Non nisi delectâ pascitur ille ferâ.

VERS. 3. 4. Tu nullum habes propè tergum, nullos armos, in quos ruat leo; quæ pars in te reperietur, in qua possit alta vulnera facere, & dentes figere, quo pacto solet

let infigere juvencis, nempe lacerando tota membra? Vide Epig. 42.
6. Delecta. Insigni, magna.

L I I I.

Laus poetarum aliquot, maximè Hispanorum.

1. Verona docti syllabas amat Vatis;
2. Marone felix Mantua est:
3. Censetur Apona Livio suo tellus,
4. Stellaque, nec Flacco minùs:
5. Appollodoro plaudit imbrifer Nilus,
6. Nasone Peligni sonant.
7. Duosque Senecas, unicumque Lucanum,
8. Facunda loquitur Corduba.
9. Gaudent jocosæ Canio suo Gades,
10. Emerita Deciano meo:
11. Te, Liciniane, gloriabitur nostra
12. Nec me tacebit Bilbilis.

VERS. 1. *Verona*. Urbs Italiæ, item Mantua. *Verona, Mantova*.

Docti vatis. Catulli; natus est Veronæ anno ab U. C. 667. Vide Epigr. 8. hujus libri, & 177. lib. XIV.

Syllabas. Versus, quorum ratio syllabis constat, & certa illarum mensura.

2. *Marone*. Virgilius natus est in vico, qui Andes vocabatur, non procul Mantua, anno ab Urbe condita 684.

3. *Censetur*. Æstimatur, laudatur. Illi apud Romanos censeri dicebantur, qui profitebantur apud Censorem nomen suum, genus, tribum, liberos, maximè verò suas opes & rem familiarem, quæ proprie vocabatur census; quibus nihil erat pecuniæ, pauperes, capite censeri dicebantur, quia nihil præter seipsos in censû referebant, cùm divites, alius trecentis millibus nummum, alius sexcentis, alius pluribus, paucioribusve censerentur. Hinc ortum est ut aliquis aliqua re ac dote censeri dicatur, qua excellit ac præstat, ut virtute, forma, &c. Sic Patavium censetur Livio. Scripsit T. Livius Romanam historiam stylo amplo & eleganti. Floruit sub Augusto & Tiberio: ediderat libros 142. Supersunt tantùm 35. Est in illo ubertas, amplitudo, & lactea eloquentia.

Apona tellus. Patavina regio: sic appellatur à fonte propè Patavium. *Padova*, qui dicitur Aponus, *Abano*.

4. Nec minus laudatur ob Titum Livium Patavina regio, gloriaturque duobus summis poetis, Stella & Flacco, qui indidem orti sunt. Stellæ opera non extăt: Valerius Flaccus scripsit

 octo

octo libros Argonauticon. Campanus fuit, ex urbe Setia in Italia. Opus suum Vespasiano dedicavit.

5. *Apollodoro*. Nobili poetæ comico, Alexandrino, Menandri æmulo.

Imbrifer. Qui toti Ægypto loco est imbrium: illi enim vix unquam in Ægyptum decidunt, sed Nilus exundans totam irrigat.

6. *Peligni*. Populi Italiæ, ubi Sulmo urbs. Ovidii patria. Vide Epig. 25.

7. *Senecas*. M. Annæum Senecam, qui rhetor insignis extitit: & ejus filium L. Annæum Senecam, qui philosophus est dictus, ac tragediarum, ut quidam volunt, scriptor fuit. Vide lib. 4. Epi. 32.

Lucanum. Senecæ philosophi ex fratre nepos fuit. Historiam belli civilis Cæsarem inter & Pompejum, versu scripsit. Perire jussus à Nerone, cui propter æmulationem artis poeticæ invisus erat, sibi venas incidit. Ejus poesis tumidior est & ambitiosior; licèt pler umque acris & ingeniosa.

8. *Corduba*. Urbs Hispaniæ. *Cordova*.

9. *Jocosæ*. Quia saltationi & choreis dediti erant Gaditani. Sunt autem Gades urbs & insula in extrema Hispania prope Africam, in freto Gaditano. *Cadiz*. vide Epig. 36.

10. *Emerita*. Emerita augusta, urbs Lusitaniæ, nunc *Merida*. Decianus autẽ iste fuit Stoicus Philosophus, de quo agit Epig. 9. de urbe Bilbili, vide Epigr. 43.

L I V.

Hominum frequentia periculosa.

1. Casta, nec antiquis cedens Levina Sabinis,
2. Et quamvis tetrico tristior ipsa viro:
3. Dum modò Lucrino, modò se permittit Averno;
4. Et dum Bajanis sæpè fovetur aquis:
5. Incidit in flammas, juvenemque secuta, relicto
6. Conjuge, Penelope venit, abit Helene.

VERS. 1. *Sabinis*. Mulieres Sabinæ olim laudabantur ob castimoniam.

2. *Tristior*. Alienior à jocis & deliciis, quàm vir suus severus homo, & austerus.

3. Dum navigat modò in Averno lacu, modò in Lucrino. Est uterque lacus in Campania Itala; Avernus Cumis, Baiisque proximus. appellatur hodie *Lago d'Averno*, vel di *Tripergola*: Lucrinus inter Puteolos & Bajas, olim erat celebris, sed terræ motu anno 1538. absorptus est; restat tantùm lutosa palus, & vocatur *Mare Morto*.

4. Dum utitur sæpe Balneis tepidis Bajanis. De Baiis paulò antè dictum Epig. 51.

5. *Flammas*. Amoris inhonesti. Flammas aquis opponit.

6. *Penelope venit*. Tam casta,

ſta, quàm Penelope Ulyſſis uxor, quæ, cùm ejus vir longo errore jactatus, domum non rediret, licèt à ſexcentis procis ſollicitata, fidem tamen marito, pudicitiamque ſervavit.

Helene. Impudica, ſimilis Helenæ, quæ Menelaum regem Laconum, maritum ſuum reliquit, ut Paridem filium Priami regis Trojæ, qui tum fortè à Menelao ſuſceptus hoſpitio fuerat, ſequeretur: quæ cauſa Trojani belli fuit.

L V.

Auditor improbus.

1. Ut recitem tibi noſtra rogas epigrammata, nolo:
2. Non audire, Celer, ſed recitare cupis.

VERS. 2. *Sed recitare.* Vis illa idcircò audire, ut retineas memoria, tum aliis, quaſi tua eſſent, recites: vel, non mea vis audire, ſed habere cauſam recitandi tua.

L V I.

Laus ſuſpicioſa.

1. Bella es; novimus: & puella; verum eſt:
2. Et dives; quis enim poteſt negare?
3. Sed dum te nimiùm, Fabulla, laudas,
4. Nec dives, neque bella, nec puella es.

VERS. 1. *Bella.* Venuſta: bellus quiddam minus eſt pulchro. Vide Epigr. 10.

4. *Nec dives, &c.* Facis nimiùm te laudando & tuas divitias, formam, caſtitatem prædicando, ut eas in te dotes ineſſe non credamus. Qui ſe nimiùm laudat ac venditat, videtur ſibi defenſionem parare, ac ſuis rebus diffidere.

L V I I.

In Cæcilianum ficoſum.

1. Cùm dixi ficus, rides quaſi barbara verba,
2. Et dici ficos, Cæciliane, jubes.
3. Dicemus ficus, quas ſcimus in arbore naſci,
4. Dicemus ficos, Cæciliane, tuos.

VERS. 1. Cùm ego vocem hanc *ficus* pluralis numeri poſui in quarta declinatione, me rides quaſi loquar barbarè & parùm latinè, viſque dici ficos quaſi vox ficus

cus esset tantùm secundæ declinationis. Ego verò tibi respondeo vocem illam, ficus, cùm significat fructum qui ex ficu arbore nascitur, esse rectè ac dici in quarta declinatione: at cùm significat morbum turpem qui tuus est, quo tu laboras, esse ordinis secundi. Dicimus igitur ficus arboreas: & tuos ficos.

Ficus. Significat ea vox notam arborem, ejusq; fructum; item morbum seu vitium corporis ex intemperantia ortum, quando intumescit caro & instar ficus excrescit; quo morbo qui laborant, ficosi appellantur. Cùm arborem & fructum ejusdem arboris significat, est promiscuè quartæ aut secundæ declinationis; cùm verò morbum, est tantùm secundæ ac generis etiam masculini, ut liquet ex hoc loco Martialis, qui aliter explicari satis commodè & latinè non potest.

LVIII.

In furem librorum.

1. Erras, meorum fur avare librorum,
2. Fieri poetam posse qui putas tanti,
3. Scriptura quanti constat, & tomus vilis.
4. Non sex paratur aut decem sophos nummis;
5. Secreta quære carmina, & rudes curas,
6. Quas novit unus, scrinioque signatas
7. Custodit ipse virginis pater chartæ:
8. Quæ trita duro non inhorruit mento.
9. Mutare dominum non potest liber notus:
10. Sed pumicata fronte si quis est nondum,
11. Nec umbilicis cultus atque membrana;
12. Mercare: tales habeo, nec sciet quisquam.
13. Aliena quisquis recitat, & petit famam;
14. Non emere librum, sed silentium debet.

VERS. 2. Ordo est. Erras si putas posse fieri aliquem poetam tanti, id est, tanto pretio; non majore sumptu artem poeticam comparari posse, quàm quolibet cõstat, ac tomus, *vilis*, hoc est, exigui pretii: *avarum* vocat furem illum, quia rem tantam, quanta est poetæ fama, emere contendebat vili pretio.

3. *Scriptura*. Scripta in libro carmina: vel, labor describendi aliena carmina.

Tomus. Pars libri: liber, τόμος, à τέμνω, scindo, divido. Opus aliquod, ingens liber, in multos tomos, in multas partes secatur,

4. *Sex nummis*. Sestertiis sex. Sestertius nummus valet asses gallicæ monetæ duos:

duos: ita fuit appellatus quasi semistertius, quia valebat asses tres dempto semisse, sive duos & semis. Exprimi solebat ac notari duabus L.L. cum S. nempe, duæ libræ sive asses duo, & semis: postea duæ L.L. junctæ sunt, & facta est littera H, unde obtinuit usus ut illa nota H S, sestertium significaret. Porrò sestertiũ in neutro genere valet mille sesterios.

Sophos. Plausus, fama boni poetæ. Propriè *Sophos* est vox acclamantium & plaudentium; à Græco σοφῶς, id est, sapienter, præclarè, bellè, &c. Ponitur autem hoc in loco quasi nomen neutrius generis.

5. *Secreta*. Nondum vulgata, in scrinio poetæ recondita.

Rudes. Nondum editas, libros quasi recens cusos. Metaphora ducitur à nummis qui recens cusi, apparent rudes & asperi; usu, deteruntur ac lævigantur.

6. 7. Quas chartas seu curas eruditas, solus earum auctor & quasi pater, custodit in suo pluteo & scrinio clausas & obsignatas clavi, aut annulo, solas & intactas; ut virgines abduntur à parentibus, & custodiuntur domi. Virgo charta, quæ nondum lectorem experta est, quam nullius adhuc manus attigit. Aliàs significat chartam in qua nihil scriptum sit, quæ pura dici quoque solet.

8. Quæ nondum barbam contraxit. Cùm libri sinu vel manibus diu tenentur ac teruntur, solent sordida quadam lanugine inhorrere, in iisque villi quidam & pili, ut in virili mẽto, subnascuntur.

9. Alteri auctori adscribi nequit liber ille, qui jam est vulgatus, sed is tantùm qui nondum est fronte pumicata, &c.

10. *Pumicata*. Libri olim obtegebantur aliquãdo pellibus, & constabant distinctis foliis, ut nunc ferè fit: ea folia interdum erant mẽbranea, vulgò tamen lignea & cera obducta, in qua cera scribebatur graphio, ac folia illa tabulæ dicebantur. Pelles extimæ poliri pumice & lævigari solebant. Est autem pumex, lapis aridus, levis, spongiosus & erosus. Aliquando libri constabant ex uno longiori & perpetuo membranæ folio, ex una pagina in cujus ima parte assuebatur bacullus tenuis, seu radius è buxo, cedro, ebore, &c. Circa hunc bacullũ volvebatur illa ingens & perpetua pagina, ita ut extra oras membranę circa bacullum involutæ, extarent baculli capita duo tornata, & buxo, ebore, &c. ornata, quæ vocabantur libri cornua. In ima pagina aut ad marginem angulosve librorum addebantur, ornamenti causa, bullę, clavi ex ære aut argento, emblemata umbonis aut umbilici speciem referentia, quæ omnia umbilici dicebantur.

Fronte. Frons libri, qui è foliis multis compactis constet, dici potest plana facies desecti marginis, Gallicè, *la tranche*, Italicè *la testa del libro*, quia exterior ille margo primus in oculos incurrit, ut frons & vultus aspicitur ab eo qui nos allo-

quitur adversos: in voluminibus autem seu libris circa bacullum involutis, frontes erant oræ & margines chartæ complicatę in orbem circa bacullum, quibus in mediis extabant cornua: itaque geminæ in singulis libris erant, solebant æquari & poliri pumice. Potest etiam gemina frons libri vocari paginæ initium, & pars prima tum interior, tum exterior.

11. *Membrana*. Vel pellis est, qua obducebantur libri, vel ipsa illa membrana in qua scribebatur, quæ bicolor à Persio dicitur Satyr. 3. quia introrsum, (qua videlicet parte scribebatur) candida erat; extrorsum croceo, vel purpureo colore imbuta.

12. *Tales habeo, &c.* Hunc versiculum sic aliqui reponunt non pravè. *Mercare tales adeo &c.* Mendosè verò, qui legunt, *Mercare tales ab eo*, nempè custode chartæ virginis. Peccaret enim versus contra prosodiæ leges,

13. *Et petit famam*. Et laudari, tanquam si sua essent, cupit: auctor illorum haberi optat.

14. Is non tam debet pretium dare pro libro, quàm pro silentio: hoc est, dare pecuniam auctori ut sileat, permittatque te illa recitare pro tuis.

L I X.

Poeta liber.

1. Liber homo es nimiū, dicis mihi, Chærile, sēper.
2. In te quidicit, Chærile, liber homo est.

Vers. 1. 2. Dicis mihi semper, ô Chęrile, me esse dicaciorem & liberiorem: sanè hunc esse liberum admodum & otiosum oportet, qui habeat satis otii ut in te hominem nauci & nihili, ac de te scribat; non is ego sum: jocarer in te libenter & liberè, si liber ab aliis occupationibus forem.

Liber. Ea vox aliquando dicacem & maledicum sonat, aliquando otiosum, & vacuum, cui nihil est quod agat: ludit in gemina ista significatione. Vel: liber homo est, quia à te nihil timet, nihil expectat. Vel: Liber est quicunque in te dicit, quia in te dici liberè omnia & verè possunt. Legi potest eadem extrema Versiculi pars cum interrogationis nota: liber homo est; an est liber, & dicax qui te insectatur? imò justus, & sincerus est.

L X.

Jocus in Canium.

1. Cœpit, Maxime, Pana quæ solebat,
2. Nunc ostendere Canium Terentos.

Vers.

VERS. 1. 2. O maxime, convenire antea solebant homines ad Terentum ut ibi simulachrum Panos viserent jam convenient, concurrentque, ut Canium visant: & Terentos (est in recto casu ea vox, græco flexu) pro simulachro Panos ridentis, ipsum Canium cœpit ostendere.

Pana. Pan Deus erat agrorum; Faunorum & Satyrorum ductor, vino, somno, choreis indulgere solitus; ejus simulachrum visebatur in Terento, quæ Terentus erat locus in campo Martio, sic dictus quòd esset prope ripam Tiberis, & ejus aquis tereretur, seu allueretur, vel, quòd in eo ara Ditis terra occultaretur. Porrò statua Panos habitu ridentis pingebatur: Canius autem erat Poeta lepidissimus ac ridere semper solitus, qui non ita pridem habitare in campo Martio propè Terẽtum cœperat. Ait igitur Martialis Canium deinceps loco Panos ostensum iri, neque repertum iri dissimilem; si quidem eum semper homines videbunt ridentem, festivum & lepidum.

L X I.

Librum suum Proculo mittit.

Vade salutatum pro me liber: ire juberis
Ad Proculi nitidos, officiose, Lares.
Quæris iter? dicam: vicinum Castora canæ
Transibis Vestæ, virgineamque domum.
Inde sacro veneranda petes palatia clivo,
Plurima quà summi fulget imago ducis.
Nec te detineat miri radiata colossi,
Quæ Rhodium moles vincere gaudet opus.
Flecte vias hàc quà madidi sunt tecta Lyæi,
Et Cybeles picto stat Corybante tholus.
Protinus à læva clari tibi fronte Penates,
Atriaque excelsæ sunt adeunda domus.
Hanc pete: ne metuas fastus, limenq; superbũ:
Nulla magis toto janua poste patet:
Nec propior quã Phębus amet, doctęq; sorores.
Si dicet: quare non tamen ipse venit?
Sic licet excuses: Quia, qualiacunq; leguntur
Ista salutator scribere non potuit.

VERS. 3. *Iter.* Habitabat Martialis ad pilam Tiburtinam in septima urbis regione: C. Julius Proculus in Palatio, regione decima.

Castora. Templum Castoris

ris & Pollucis, quod in foro erat. De Castore dictum suprà Epigr. 32.

4. *Vesta*. In æde Victoriæ erat simulacrum Vestæ allatum Pessinunte, & juxta visebatur virginum Vestalium domus. Canam vocat Vestam, quia Saturni Deorum antiquissimi filia.

5. A Romano foro ibis in montem Palatinum & regiã Domitiani, per sacrum clivum, id est, sacram viam, ea parte qua Domitiani statua equestris spectatur *Plurima*, alta, eminens, conspicua.

7. Ne moram trahas in spectanda ingenti statua Solis, cujus moles Rhodi Colossum superat: idest, statuam ingentem Solis in portu insulæ Rhodi positam.

Colossi. De illo vide Epig. 2. libri Spectaculorum. Sunt qui hunc, & libri Spectaculorum versum interpretentur de statua Domitiani, quam egregiis versibus descripsit Statius.

9. Pete hinc templum Bacchi, & Cybeles.

Lyæi. Ita vocatur Bacchus à λύω solvo, quia curas solvit. Cybele Deorum erat mater.

10. *Tholus*. Est testudo templi, sive pars in quam lapides aut trabes fornicis coeunt & conveniunt: ex qua suspendi dona votiva consueverant. Sumitur eadem vox aliquando pro ædificiis omnibus, quorum fastigium est rotundum.

Corybante. Erant Corybantes sacerdotes Cybeles: eorum multæ imagines pictæ cernebantur in ejus templo. Dicti sunt à voce græca κορύπτειν, quæ significat caput saltando jactare, quòd illi sacerdotes velut insano furore correpti saltitarent; vel, à voce κόρυς, *galea*, quòd galero quodam instar galeæ facto, uterentur.

11. *A lava fronte*. Ad lævam partem templi Cybeles Proculi domum invenies.

Penates. Propriè Penates erant Dii domestici, ita dicti, quia in penitiori domo colebantur: pro tota domo sumuntur.

14. Nulla domus est apertior & patentior adeuntibus, ob domini scilicet humanitatem.

15. Nec ulla domus est Phœbo, Musisque gratior, *Propior*, Præsentior, benignior.

16. *Ipse*. Martialis: cur mittit librum, cur non venit ipse?

17. Ita poteris Martialem excusare. Qualiacumque, quantulacumque sint ista Epigrammata, requirunt otii tamen aliquid ac temporis, quod iis non suppetit, qui salutatores esse volunt: qui salutandis amicis tempus terunt.

L X I I.

In plagiarium.

1. Nostris versibus esse te poetam,
2. Fidentine, putas, cupisque credi.

3. Sic

3. Sic dentata sibi videtur Ægle,
4. Emptis ossibus, Indicoque cornu:
5. Cerussata sibi placet Lycoris.
6. Sic, quæ nigrior est cadente moro,
7. Hac & tu ratione, quà poeta es,
8. Calvus cùm fueris, eris comatus.

VERS. 1. *Nostris*. Quos mihi surripuisti, &c.
4. *Ossibus*. Eburneis dentibus. Ebur est ipse dens elephantis, quæ bellua nascitur maximè in India: quidam elephantis dentes vocant cornua, quia cornuum bubulorum magnitudinem & vim habent.
5. *Cadente*. Maturo: tunc enim nigrescit.
6. *Cerussata*. Fuco infecta. Cerussa est pigmentum candidum quod genis allinitur ad conciliandam venustatẽ.
7. Sic tu comatum te dices quando emptos crines & ascititios apponescalvo capiti; sed quemadmodum ascita coma nõ impedit quominus aliquis reverà sit calvus, ita tua furta & carmina mea, quæ pro tuis recitas, non impedient quominus poeta sis pessimus.

LXIII.

Malum nomen.

1. Dimidium donare Lino, quàm credere totum
2. Qui mavult: mavult perdere dimidium.

VERS. 1. 2. Qui Lino posceti summam pecuniæ mutuo accipiendam, donat gratis dimidiam summæ illius partem, sapienter facit, quia perdet tantùm dimidiam illam partem: si enim totam summam daret illi mutuam, & ab eo speraret esse reddẽdam, totã perderet, quia Linus nunquam solvit mutuũ, creditum nunquam reddit.

LXIV.

Forum dives, Parnassus inops.

1. O mihi curarum pretium non vile mearum
2. Flacce Antenorei spes & alumne Laris,
3. Pierios differ cantusque, chorosque sororum:
4. Æs dabit ex istis nulla puella tibi.
5. Quid petis à Phœbo? nũmos habet arca Minervę,
6. Hæc sapit, hæc omnes fœnerat una Deos.
7. Quid possẽt hederę Bacchi dare? Palladis arbor

5. Assertor venias, satisque præstes;
6. Et, cùm se dominum vocabit ille,
7. Dicas esse meos, manuque missos.
8. Hoc si terque, quaterque clamitaris;
9. Impones plagiario pudorem.

VERS. 3. *Tuus Poeta*. Fidentinus, qui eos mihi subripuit, ac recitat ut suos. *Tuus*, tibi notus, familiaris.

4. Si mei libelli queruntur se in servitutem redigi à Fidentino, cùm sint liberi: tū eos defende esse liberos, asfere ac vendica: imò da prædes quibus illis cautum sit.

5. *Assertor*. Est vindex, liberator, seu defensor & testis alienæ libertatis.

Satis præstes. Præstare satis, sive satisdare, in jure, est, dare prædes, seu fidejussores & sponsores, qui negotii periculum in se suscipiant, qui creditorem securum præstent, *far sicurtà*.

6. *Dominum*. Ad quem versus mei pertineant, tanquam sui.

Manumissos. Qui donabātur libertate, manu à domino tenebantur, circumagebantur, & emittebantur è manu, liberique pronunciabantur: hinc ea vox, manumitti, est, donari libertate.

9. *Plagiario*. Ita dicitur, qui hominem aliquem liberum, emit invitum aut vendit, aut pro servo tenet. Facta vox à plagis, quòd qui hujus criminis cōvicti essēt, damnarentur plagis, lege Fannia. Transfertur ad eos qui res alias furantur, pro suis vēdicāt, ac retinent sibi.

XLVII.

In poetam plagiarium.

1. Una est in nostris tua, Fidentine, libellis
2. Pagina, sed certà domini signata figura:
3. Quæ tua traducit manifesto carmina furto.
4. Sic interpositus villo contaminat uncto
5. Urbica Lingonicus Tyriāthina bardocucullus:
6. Sic Aretinæ violant crystallina testæ:
7. Sic niger, in ripis errat cùm fortè Caystri,
8. Inter Ledæos ridetur corvus olores:
9. Sic ubi multisonà fervet sacer Atthide lucus,
10. Improba Cecropias offendit pica querelas.
11. Indice non opus est nostris nec vindice libris:
12. Stat contra, dicitque tibi tua pagina, fur es.

VERS. 1. In nostris epigrammatum libellis, quæ tu describere soles, ac recitare pro tuis, una est pagina tua, id

id est, à te scripta. Exscribebat Fidentinus epigrammata Martialis, & pro suis venditabat: ne furtum verò pateret, quædam à se composita illis interponebat.

2. Sed illa pagina certo quodam indicio satis ostendit quis ejus auctor & dominus sit, nempe se prodit esse tuam, quia ineptè est scripta & illepidè.

3. Quæ tua carmina ridenda exponit, ob furtum manifestum.

Traducit. Traducebantur propriè scelerati cùm trans urbem, aut per arenam ducebantur, ut essent omnibus spectaculo & ludibrio: hinc verbum *traduco*, sæpe sumitur pro, irrideo, ridendum propono, palàm accuso.

4. 5. Sic bardocucullus, quo Lingones, populi Galliæ, utuntur, si inter vestes urbanas Tyrianthinas mixtus & interpositus appareat, videtur eas villo suo crasso & uncto inquinare. Sic, inquam, sordent tua carmina meis interjecta, pulchris sordida, uncta nitidis.

Villo. Villi, pili sunt, seu fila è quibus panni constant. Legitur alicubi, *filo*.

Urbica. Urbana, Romana.

Bardocucullus. Bardi, erãt Gallorum cantores & poetæ, seu philosophi, in primis eruditi, Marcellino teste, qui hac veste utebantur: habebat illa quoddam capitis tegumen, qui cucullus à forma vocabatur. Nam propriè cucullus est papyraceum involucrum, quo pigmentarì utuntur. Quòd si ea vestis careret cucullo, dicebatur Bardiacus. Scriverius è bonis libris ita legit: *sic interposito vilis contaminat unco, &c.* Nam cucullus acutus erat instar metæ, idemque longior, unde incurvabatur & uncum repræsentabat, ut longioribus cucullis contingit, cùm extrema pars à capite in scapulas recidit.

Tyrianthina. Vox ea componitur ex Τύρος, Tyrius; ἰάνθινος, viola purpurea: est igitur Tyrianthinum vestimentum confectum è purpura violacei coloris.

6. Sic testæ ex argilla Aretina (Aretium Italiæ oppidum, *Arezzo*, in Thuscia) factæ, si comparentur cum vasis crystallinis, sordent, & illa fœdant.

7. *Caystri*. Cayster Asiæ minoris fluvius, cycnis abundans, per Lydiam labitur: nunc vocatur *Chiay*.

8. *Ledæos.* Quia Jupiter sub forma cycni venit ad Ledam Castoris & Pollucis matrem.

9. Sic, ubi nemus aliquod sacrum resonat philomelarum cantibus, earum dulces querelas pica offendit, turbat, corrumpit. *Multisona*. Multam & variam vocem habente.

Atthide. Attica: subaudi, alite: significatur Philomela Pandionis regis Atheniensium filia: Cecropia dicitur, id est, Atheniensis, à Cecrope rege primo Atheniensiũ. Ejus cantus querelæ appellantur, quia videtur adhuc queri de injuria sibi à Tereo rege illata. Vid. l. 5. Epig. 61.

11. 12. *Indice*. Qui ostendat eos esse meos: accusatore. *Vindice*, qui asserat eosdem in libertatem. (Vide Epig. 46.) tua carmina meis

à te

à te inserta, & illis dissimilima, me tacente, ac nefatis clamant. mine inclamante; furem te

XLVIII.

De amicorum delectu.

1. Si quid, Fusce, vacas adhuc amari;
2. (Nam sunt hinc tibi, sunt & hinc amici;)
3. Unum si superest, locum rogamus:
4. Nec me, quòd tibi sim novus, recuses.
5. Omnes hoc veteres tui fuerunt,
6. Tu tantùm inspice, qui novus paratur
7. An possit fieri vetus sodalis.

VERS. 1. Si vacat adhuc apud te locus novo amico: si adhuc amari potes ab aliis novis amicis. *Fusce*. Cornelius Fuscus præfectus cohortium prætorianarum sub Domitiano fuit, magnæ apud principem auctoritatis.

5. *Hoc fuerunt*. Novi scilicet, ut ego.

XLIX.

Se privata vita, & modicis opibus contentum esse.

1. Vota tui breviter si vis cognoscere Marci,
   2. Clarum militiæ, Fronto, togæque decus;
3. Hoc petit: esse sui nec magni ruris arator,
   4. Sordidaque in parvis otia rebus amat.
5. Quisquam picta collit Spartani frigora saxi,
   6. Et matutinum portat ineptus Ave;
7. Cui licet, exuviis nemoris, rurisque beati,
   8. Ante focum plenas explicuisse plagas?
9. Et piscem tremulà salientem ducere setà,
   10. Flavaque de rubro promere mella cado?
11. Pinguis inæquales onerat cui villica mensas,
   12. Et sua non emptus præparat ova cinis.
13. Nō amet hanc vitā, quisquis me nō amat, opto:
   14. Vivat & urbanis albus in officiis.

VERS. 1. 2. Si rescire vis quid optē ego Marcus Val. Martialis tuus amicus, ò Fronto, domi, forisque; belli & pacis artibus, inclyte. *Fronto*. Vir fuit cùm multis rebus præclarè gestis, tum singulari in erudi os & lite-

literatos amore clarus.

3. *Sui*. Ad se pertinentis: cujus sit dominus: optat agrum colere, non ita quidem magnum, sed suum.

4. *Sordida otia*. Sine cultu & splendore urbano: *in parvis rebus*, in re familiari angusta & tenui.

5-6. Essene quemquam adeò mente captum, ut colere amet viros nobiles in marmoreis ædibus habitantes, eosq; manè salutare magno labore; si possit ille, si satis opum habeat, ut postquam feras captas in suo nemore inclusit retibus, ea retia explicet, exoneret, domi suæ ante focum sedens, &c. Ordo est: cui licet explicare ante focum plagas plenas exuviis ruris & nemoris beati. Est qui legat beato: id est, cui beato exuviis, abundanti spoliis ruris.

Spartani. Marmor Spartanum seu Laconicum laudabatur: Sparta, urbs Peloponnesi primaria fuit, in Laconia regione: Eadem Lacedæmon dicta est; nunc vocatur *Misitra*. Est autem marmor frigidissimum; idem vulgò est pictum venis variis, & maculosum. Itaque, *picta frigora Spartani saxi*, intellige domum ornatam marmore frigido & variis coloribus distincto.

9. *Seta*. Linea piscatoria, quæ sæpè fit è setis equinis. *Salientem* palpitantem.

11. *Inæquales*. Modò lautiores, modò tenuiores: vel, non æquè ab omni parte fultas; v.g. si sit (ut in Baucidis mensa. Ovid. 8. Met.) pes tertius impar, & testa parem faciat. Vel: impolitas, non dolatas manu artificis.

12. *Non emptus*. Factus è lignis non emptis. *Sua*, quia ova calido cinere & modico igne meliùs coquuntur vel, domi nata, non aliunde quæsita.

14. *Albus*. Vel pallidus & anxius, in urbanis muneribus & curis: vel albatus, hoc est, indutus veste candida, ad salutandos officiosè, & colendos patronos: quia clientes alba toga utebantur ad officia patronis præstanda: vel denique, candida facie, non fusca, ut rusticorum est.

L.

In cauponem.

1. Continuis vexata madet vindemia nimbis:
2. Non potes, ut cupias, vendere, caupo, merum.

VERS. 1. 2. *Merum*. Ludus est in hac voce, quæ vinum significat non dilutum aqua. Vinum igitur aqua cælesti & imbribus ita temperatum est, ut illud non possit purū vendi. *Ut cupias*, quamvis cupias: quæ sanè ironia lepida est, in cauponem solitum vino aquam admiscere, & minimè cupientem merum vendere.

Lau-

let infigere juvencis, nempe lacerando tota membra? | Vide Epig. 42. *6. Delecta.* Insigni, magna.

L I I I.

Laus poetarum aliquot, maximè Hispanorum.

1. Verona docti syllabas amat Vatis;
2. Marone felix Mantua est:
3. Censetur Apona Livio suo tellus,
4. Stellaque, nec Flacco minùs:
5. Appollodoro plaudit imbrifer Nilus,
6. Nasone Peligni sonant.
7. Duosque Senecas, unicumque Lucanum,
8. Facunda loquitur Corduba.
9. Gaudent jocosæ Canio suo Gades,
10. Emerita Deciano meo:
11. Te, Liciniane, gloriabitur nostra
12. Nec me tacebit Bilbilis.

VERS. 1. *Verona*. Urbs Italiæ, item Mantua. *Verona, Mantova*.

Docti vatis. Catulli; natus est Veronæ anno ab U. C. 667. Vide Epigr. 8. hujus libri, & 177. lib. XIV.

Syllabas. Versus, quorum ratio syllabis constat, & certa illarum mensura.

2. *Marone.* Virgilius natus est in vico, qui Andes vocabatur, non procul Mantua, anno ab Urbe condita 684.

3. *Censetur*. Æstimatur, laudatur. Illi apud Romanos censeri dicebantur, qui profitebantur apud Censorem nomen suum, genus, tribum, liberos, maximè verò suas opes & rem familiarem, quæ proprie vocabatur census; quibus nihil erat pecuniæ, pauperes, capite censeri dicebantur, quia nihil præter seipsos in censû referebant, cùm divites, alius trecentis millibus nummum, alius sexcentis, alius pluribus, paucioribusve censerentur. Hinc ortum est ut aliquis aliqua re ac dote censeri dicatur, qua excellit ac præstat, ut virtute, forma, &c. Sic Patavium censetur Livio. Scripsit T. Livius Romanam historiam stylo amplo & eleganti. Floruit sub Augusto & Tiberio: ediderat libros 142. Supersunt tantùm 35. Est in illo ubertas, amplitudo, & lactea eloquentia.

Apona tellus. Patavina regio: sic appellatur à fonte propè Patavium. *Padova*, qui dicitur Aponus, *Abano*.

4. Nec minus laudatur ob Titum Livium Patavina regio, gloriaturque duobus summis poetis, Stella & Flacco, qui indidem orti sunt. Stellæ opera non extãt: Valerius Flaccus scripsit

octo libros Argonauticon. Campanus fuit, ex urbe Setia in Italia. Opus suum Vespasiano dedicavit.

5. *Apollodoro*. Nobili poetæ comico, Alexandrino, Menandri æmulo.

Imbrifer. Qui toti Ægypto loco est imbrium: illi enim vix unquam in Ægyptum decidunt, sed Nilus exundans totam irrigat.

6. *Peligni*. Populi Italiæ, ubi Sulmo urbs. Ovidii patria. Vide Epig. 25.

7. *Senecas*. M. Annæum Senecam, qui rhetor insignis extitit: & ejus filium L. Annæum Senecam, qui philosophus est dictus, ac tragediarum, ut quidam volunt, scriptor fuit. Vide lib. 4. Epi. 32.

Lucanum. Senecæ philosophi ex fratre nepos fuit. Historiam belli civilis Cæsarem inter & Pompejum, versu scripsit. Perire jussus à Nerone, cui propter æmulationem artis poeticæ invisus erat, sibi venas incidit. Ejus poesis tumidior est & ambitiosior; licèt pler umque acris & ingeniosa.

8. *Corduba*. Urbs Hispaniæ. *Cordova*.

9. *Jocosæ*. Quia saltationi & choreis dediti erant Gaditani. Sunt autem Gades urbs & insula in extrema Hispania prope Africam, in freto Gaditano. *Cadiz*. vide Epig. 36.

10. *Emerita*. Emerita augusta, urbs Lusitaniæ, nunc *Merida*. Decianus autē iste fuit Stoicus Philosophus, de quo agit Epig. 9. de urbe Bilbili, vide Epigr. 43.

L I V.

Hominum frequentia periculosa.

1. Casta, nec antiquis cedens Levina Sabinis,
2. Et quamvis tetrico tristior ipsa viro:
3. Dum modò Lucrino, modò se permittit Averno;
4. Et dum Bajanis sæpè fovetur aquis:
5. Incidit in flammas, juvenemque secuta, relicto
6. Conjuge, Penelope venit, abit Helene.

Vers. 1. *Sabinis*. Mulieres Sabinæ olim laudabantur ob castimoniam.

2. *Tristior*. Alienior à jocis & deliciis, quàm vir suus severus homo, & austerus.

3. Dum navigat modò in Averno lacu, modò in Lucrino. Est uterque lacus in Campania Itala; Avernus Cumis, Baiisque proximus, appellatur hodie *Lago d'Averno*, vel di *Tripergola*: Lucrinus inter Puteolos & Bajas, olim erat celebris, sed terræ motu anno 1538. absorptus est; restat tantùm lutosa palus, & vocatur *Mare Morto*.

4. Dum utitur sæpe Balneis tepidis Bajanis. De Baiis paulò antè dictum Epig. 51.

5. *Flammas*. Amoris inhonesti. Flammas aquis opponit.

6. *Penelope venit*. Tam casta,

fla, quàm Penelope Ulyssis uxor, quæ, cùm ejus vir longo errore jactatus, domum non rediret, licèt à sexcentis procis sollicitata, fidem tamen marito, pudicitiamque servavit.

Helene. Impudica, similis Helenæ, quæ Menelaum regem Laconum, maritum suum reliquit, ut Paridem filium Priami regis Trojæ, qui tum fortè à Menelao susceptus hospitio fuerat, sequeretur: quæ causa Trojani belli fuit.

L V.

Auditor improbus.

1. Ut recitem tibi nostra rogas epigrammata, nolo:
2. Non audire, Celer, sed recitare cupis.

VERS. 2. *Sed recitare.* Vis illa idcircò audire, ut retineas memoria, tum aliis, quasi tua essent, recites: vel, non mea vis audire, sed habere causam recitandi tua.

L V I.

Laus suspiciosa.

1. Bella es; novimus: & puella; verum est:
2. Et dives; quis enim potest negare?
3. Sed dum te nimiùm, Fabulla, laudas,
4. Nec dives, neque bella, nec puella es.

VERS. 1. *Bella.* Venusta: bellus quiddam minus est pulchro. Vide Epigr. 10.

4. *Nec dives, &c.* Facis nimiùm te laudando & tuas divitias, formam, castitatem prædicando, ut eas in te dotes inesse non credamus. Qui se nimiùm laudat ac venditat, videtur sibi defensionem parare, ac suis rebus diffidere.

L V I I.

In Cæcilianum ficosum.

1. Cùm dixi ficus, rides quasi barbara verba,
2. Et dici ficos, Cæciliane, jubes.
3. Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci,
4. Dicemus ficos, Cæciliane, tuos.

VERS. 1. Cùm ego vocem hanc *ficus* pluralis numeri posui in quarta declinatione, me rides quasi loquar barbarè & parùm latinè, visque dici ficos quasi vox ficus

cus esset tantùm secundæ declinationis. Ego verò tibi respondeo vocem illam, ficus, cùm significat fructum qui ex ficu arbore nascitur, esse rectè ac dici in quarta declinatione: at cùm significat morbum turpem qui tuus est, quo tu laboras, esse ordinis secundi. Dicimus igitur ficus arboreas: & tuos ficos.

Ficus. Significat ea vox notam arborem, ejusq; fructum; item morbum seu vitium corporis ex intemperantia ortum, quando intumescit caro & instar ficus excrescit; quo morbo qui laborant, ficosi appellantur. Cùm arborem & fructum ejusdem arboris significat, est promiscuè quartæ aut secundæ declinationis; cùm verò morbum, est tantùm secundæ ac generis etiam masculini, ut liquet ex hoc loco Martialis, qui aliter explicari satis commodè & latinè non potest.

LVIII.

In furem librorum.

Erras, meorum fur avare librorum,
Fieri poetam posse qui putas tanti,
Scriptura quanti constat, & tomus vilis?
Non sex paratur aut decem sophos nummis;
Secreta quære carmina, & rudes curas,
Quas novit unus, scrinioque signatas
Custodit ipse virginis pater chartæ:
Quæ trita duro non inhorruit mento.
Mutare dominum non potest liber notus:
Sed pumicata fronte si quis est nondum,
Nec umbilicis cultus atque membrana;
Mercare: tales habeo, nec sciet quisquam.
Aliena quisquis recitat, & petit famam;
Non emere librum, sed silentium debet.

Vers. 2. Ordo est. Erras si putas posse fieri aliquem poetam tanti, id est, tanto pretio; non majore sumptu artem poeticam comparari posse, quàm quolibet cõstat, ac tomus, *vilis*, hoc est, exigui pretii: *avarum* vocat furem illum, quia rem tantam, quanta est poetæ fama, emere contendebat vili pretio.

3. *Scriptura*. Scripta in libro carmina: vel, labor describendi aliena carmina.

Tomus. Pars libri: liber, τόμος, à τέμνω, scindo, divido. Opus aliquod, ingens liber, in multos tomos, in multas partes secatur,

4. *Sex nummis*. Sestertiis sex. Sestertius nummus valet asses gallicæ monetæ duos:

duos: ita fuit appellatus quasi semistertius, quia valebat asses tres dempto semisse, sive duos & semis. Exprimi solebat ac notari duabus L.L. cum S. nempe, duæ libræ sive asses duo, & semis: postea duæ L.L. junctę sunt, & facta est littera H, unde obtinuit usus ut illa nota H S, sestertium significaret. Porrò sestertiũ in neutro genere valet mille sesterios.

Sophos. Plausus, fama boni poetæ. Propriè *Sophos* est vox acclamantium & plaudentium; à Græco σοφῶς, id est, sapienter, præclarè, bellè, &c. Ponitur autem hoc in loco quasi nomen neutrius generis.

5. *Secreta*. Nondum vulgata, in scrinio poetæ recondita.

Rudes. Nondum editas, libros quasi recens cusos. Metaphora ducitur à nummis qui recens cusi, apparent rudes & asperi; usu, deteruntur ac lævigantur.

6. 7. Quas chartas seu curas eruditas, solus earum auctor & quasi pater, custodit in suo pluteo & scrinio clausas & obsignatas clavi, aut annulo, solas & intactas; ut virgines abduntur à parentibus, & custodiuntur domi. Virgo charta, quæ nondum lectorem experta est, quam nullius adhuc manus attigit. Aliàs significat chartam in qua nihil scriptum sit, quæ pura dici quoque solet.

8. Quæ nondum barbam contraxit. Cùm libri sinu vel manibus diu tenentur ac terũtur, solent sordida quadam lanugine inhorrere, in iisque villi quidam & pili, ut in virili mẽto, subnascũtur.

9. Alteri auctori adscribi nequit liber ille, qui jam est vulgatus, sed is tantùm qui nondum est fronte pumicata, &c.

10. *Pumicata*. Libri olim obtegebantur aliquãdo pellibus, & constabant distinctis foliis, ut nunc ferè fit: ea folia interdum erant mẽbranea, vulgò tamen lignea & cera obducta, in qua cera scribebatur graphio, ac folia illa tabulæ dicebantur. Pelles extimæ poliri pumice & lævigari solebant. Est autem pumex, lapis aridus, levis, spongiosus & erosus. Aliquando libri constabant ex uno longiori & perpetuo membranæ folio, ex una pagina in cujus ima parte assuebatur bacullus tenuis, seu radius è buxo, cedro, ebore, &c. Circa hunc bacullũ volvebatur illa ingens & perpetua pagina, ità ut extra oras membranę circa bacullum involutæ, extarent baculli capita duo tornata, & buxo, ebore, &c. ornata, quæ vocabantur libri cornua. In ima pagina aut ad marginem angulosve librorum addebantur, ornamenti causa, bullę, clavi ex ære aut argento, emblemata umbonis aut umbilici speciem referentia, quæ omnia umbilici dicebantur.

Fronte. Frons libri, quiẽ foliis multis compactis constet, dici potest plana facies desecti marginis, Gallicè, *la tranche*, Italicè *la testa del libro*, quia exterior ille margo primus in oculos incurrit, ut frons & vultus aspicitur ab eo qui nos allo-

quitur adversos: in voluminibus autem seu libris circa bacullum involutis, frontes erant oræ & margines chartæ complicatę in orbem circa bacullum, quibus in mediis extabant cornua: itaque geminæ in singulis libris erant, solebant æquari & poliri pumice. Potest etiam gemina frons libri vocari paginæ initium, & pars prima tum interior, tum exterior.

11. *Membrana*. Vel pellis est, qua obducebantur libri, vel ipsa illa membrana in qua scribebatur, quæ bicolor à Persio dicitur Satyr. 3. quia introrsum, (qua videlicet parte scribebatur) candida erat; extrorsum croceo, vel purpureo colore imbuta.

12. *Tales habeo, &c.* Hunc versiculum sic aliqui reponunt non pravè. *Mercare tales adeo &c.* Mendosè verò, qui legunt, *Mercare tales ab eo*, nempè custode chartæ virginis. Peccaret enim versus contra prosodiæ leges,

13. *Et petit famam*. Et laudari, tanquam si sua essent, cupit: auctor illorum haberi optat.

14. Is non tam debet pretium dare pro libro, quàm pro silentio: hoc est, dare pecuniam auctori ut sileat, permittatque te illa recitare pro tuis.

L I X.

Poeta liber.

1. Liber homo es nimiū, dicis mihi, Chærile, sēper.
2. In te qui dicit, Chærile, liber homo est.

VERS. 1. 2. Dicis mihi semper, ò Chęrile, me esse dicaciorem & liberiorem: sanè hunc esse liberum admodum & otiosum oportet, qui habeat satis otii ut in te hominem nauci & nihili, ac de te scribat; non is ego sum: jocarer in te libenter & liberè, si liber ab aliis occupationibus forem.

Liber. Ea vox aliquando dicacem & maledicum sonat, aliquando otiosum, & vacuum, cui nihil est quod agat: ludit in gemina ista significatione. Vel: liber homo est, quia à te nihil timet, nihil expectat. Vel: Liber est quicunque in te dicit, quia in te dici liberè omnia & verè possunt. Legi potest eadem extrema Versiculi pars cum interrogationis nota: liber homo est; an est liber, & dicax qui te insectatur? imò justus, & sincerus est.

L X.

Jocus in Canium.

1. Cœpit, Maxime, Pana quæ solebat,
2. Nunc ostendere Canium Terentos.

VERS.

VERS. 1. 2. O maxime, convenire antea solebant homines ad Terentum ut ibi simulachrum Panos viserent jam convenient, concurrentque, ut Canium visant: & Terentos (est in recto casu ea vox, græco flexu) pro simulachro Panos ridentis, ipsum Canium cœpit ostendere.

Pana. Pan Deus erat agrorum; Faunorum & Satyrorum ductor, vino, somno, choreis indulgere solitus; ejus simulachrum visebatur in Terento, quæ Terentus erat locus in campo Martio, sic dictus quòd esset prope ripam Tiberis, & ejus aquis tereretur, seu allueretur, vel, quòd in eo ara Ditis terra occultaretur. Porrò statua Panos habitu ridentis pingebatur: Canius autem erat Poeta lepidissimus ac ridere semper solitus, qui non ita pridem habitare in campo Martio propè Terẽtum cœperat. Ait igitur Martialis Canium deinceps loco Panos ostensum iri, neque repertum iri dissimilem; si quidem eum semper homines videbunt ridentem, festivum & lepidum.

L X I.

Librum suum Proculo mittit.

1. Vade salutatum pro me liber: ire juberis
2. Ad Proculi nitidos, officiose, Lares.
3. Quæris iter? dicam: vicinum Castora canæ
4. Transibis Vestæ, virgineamque domum.
5. Inde sacro veneranda petes palatia clivo,
6. Plurima quà summi fulget imago ducis.
7. Nec te detineat miri radiata colossi
8. Quæ Rhodium moles vincere gaudet opus.
9. Flecte vias hàc quà madidi sunt tecta Lyæi,
10. Et Cybeles picto stat Corybante tholus.
11. Protinus à læva clari tibi fronte Penates,
12. Atriaque excelsæ sunt adeunda domus.
13. Hanc pete: ne metuas fastus, limenq; superbũ:
14. Nulla magis toto janua poste patet:
15. Nec propior quã Phœbus amet, doctęq; sorores.
16. Si dicet: quare non tamen ipse venit?
17. Sic licet excuses: Quia, qualiacunq; leguntur
18. Ista salutator scribere non potuit.

VERS. 3. *Iter.* Habitabat Martialis ad pilam Tiburtinam in septima urbis regione: C. Julius Proculus in Palatio, regione decima.

Castora. Templum Castoris

ris & Pollucis, quod in foro erat. De Castore dictum suprà Epigr. 32.

4. *Vesta*. In æde Victoriæ erat simulacrum Vestæ allatum Pessinunte, & juxta visebatur virginum Vestalium domus. Canam vocat Vestam, quia Saturni Deorum antiquissimi filia.

5. A Romano foro ibis in montem Palatinum & regiã Domitiani, per sacrum clivum, id est, sacram viam, ea parte qua Domitiani statua equestris spectatur *Plurima*, alta, eminens, conspicua.

7. Ne moram trahas in spectanda ingenti statua Solis, cujus moles Rhodi Colossum superat: idest, statuam ingentem Solis in portu insulæ Rhodi positam.

Colossi. De illo vide Epig. 2. libri Spectaculorum. Sunt qui hunc, & libri Spectaculorum versum interpretentur de statua Domitiani, quam egregiis versibus descripsit Statius.

9. Pete hinc templum Bacchi, & Cybeles.

Lyæi. Ita vocatur Bacchus à λύω solvo, quia curas solvit. Cybele Deorum erat mater.

10. *Tholus*. Est testudo templi, sive pars in quam lapides aut trabes fornicis coeunt & conveniunt: ex qua suspendi dona votiva consueverant. Sumitur eadem vox aliquando pro ædificiis omnibus, quorum fastigium est rotundum.

Corybante. Erant Corybantes sacerdotes Cybeles: eorum multæ imagines pictæ cernebantur in ejus templo. Dicti sunt à voce græca κορύπτειν, quæ significat caput saltando jactare, quòd illi sacerdotes velut insano furore correpti saltitarent; vel, à voce κόρυς, *galea*, quòd galero quodam instar galeæ facto, uterentur.

11. *A læva fronte*. Ad lævam partem templi Cybeles Proculi domum invenies.

Penates. Propriè Penates erant Dii domestici, ita dicti, quia in penitiori domo colebantur: pro tota domo sumuntur.

14. Nulla domus est apertior & patentior adeuntibus, ob domini scilicet humanitatem.

15. Nec ulla domus est Phœbo, Musisque gratior, *Propior*, Præsentior, benignior.

16. *Ipse*. Martialis: cur mittit librum, cur non venit ipse?

17. Ita poteris Martialem excusare. Qualiacumque, quantulacumque sint ista Epigrammata, requirunt otii tamen aliquid ac temporis, quod iis non suppetit, qui salutatores esse volunt: qui salutandis amicis tempus terunt.

L X I I.

In plagiarium.

1. Nostris versibus esse te poetam,
2. Fidentine, putas, cupisque credi.

3. Sic

3. Sic dentata sibi videtur Ægle,
4. Emptis ossibus, Indicoque cornu:
5. Cerussata sibi placet Lycoris.
6. Sic, quæ nigrior est cadente moro,
7. Hac & tu ratione, quà poeta es,
8. Calvus cùm fueris, eris comatus.

Vers. 1. *Nostris*. Quos mihi surripuisti, &c.

4. *Ossibus*. Eburneis dentibus. Ebur est ipse dens elephantis, quæ bellua nascitur maximè in India: quidam elephantis dentes vocant cornua, quia cornuum bubulorum magnitudinem & vim habent.

5. *Cadente*. Maturo: tunc enim nigrescit.

6. *Cerussata*. Fuco infecta. Cerussa est pigmentum candidum quod genis allinitur ad conciliandam venustatē.

7. Sic tu comatum te dices quando emptos crines & ascititios apponeş calvo capiti; sed quemadmodum ascita coma nō impedit quominus aliquis reverà sit calvus, ita tua furta & carmina mea, quæ pro tuis recitas, non impedient quominus poeta sis pessimus.

LXIII.

Malum nomen.

1. Dimidium donare Lino, quàm credere totum
2. Qui mavult: mavult perdere dimidium.

Vers. 1. 2. Qui Lino poscēti summam pecuniæ mutuo accipiendam, donat gratis dimidiam summæ illius partem, sapienter facit, quia perdet tantùm dimidiam illam partem: si enim totam summam daret illi mutuam, & ab eo speraret esse reddēdam, totā perderet, quia Linus nunquam solvit mutuū, creditum nunquam reddit.

LXIV.

Forum dives, Parnassus inops.

1. O mihi curarum pretium non vile mearum
2. Flacce Antenorei spes & alumne Laris,
3. Pierios differ cantusque, chorosque sororum:
4. Æs dabit ex istis nulla puella tibi.
5. Quid petis à Phœbo? nūmos habet arca Minervæ,
6. Hæc sapit, hæc omnes fœnerat una Deos.
7. Quid possēt hederæ Bacchi dare? Palladis arbor

8. Inclinat varias pondere nigra comas.
9. Præter aquas Helicon, & serta, lyrasque Dearũ
10. Nil habet, & magnum, sed perinane, sophos.
11. Quid tibi cum Cyrrha? quid cum Permessi-de lympha?
12. Romanum propius, divitiusque forum est.
13. Illic æra sonant: at circum pulpita nostra,
14. Et steriles cathedras, basia sola crepant.

VERS. 1. 2. O Flacce oriunde Patavio, qui dignus es cui consulam, cujus res curem, cujus res & commoda mihi & Reip. magno habenda sunt in pretio.

Flacce. Val. Flaccus poeta nobilis, Argonautica scripsit: Vespasiani tempore floruit. Vide Epig. 53.

Antenorei laris. Urbis Patavinæ, in qua habitavit, & quam condidit Antenor Trojanus. Virg. I. Æneid. Patavium sive Padua, *Padova*, quasi Padavium dictum est, quia est ad Padum.

3. 4. *Differ*. Omitte poeticam & carmina, aut in aliud tempus rejice: nulla è Musis te divitem faciet.

5. Frustra opes à Phœbo petis; eget.

Minervæ. Templum Minervæ, vicinum erat Romano foro: ubi causæ agebantur, magno causidicorum lucro. De foro Palladio vide infrà versu 12.

6. Tantùm habet pecuniæ Minerva, ut mutuos dare Diis reliquis nummos possit: itaque sapit, ac meritò Dea sapientiæ præses dicitur.

7. Quem fructum affert hedera? certè nullum: at olea baccas profert, earumque pődere ramos depressos habet: hoc est, friget poesis, & rvet ac ditescit forum. Poetæ coronabantur hedera. Virg. *Pastores hedera crescentem ornate poetam*. Ecloga VII. Poetæ enim sunt in tutela Bacchi, cui sacra hedera.

Varias. Qui virides una parte, altera cădidiores sũt.

Helicon. Mons Græciæ in Bœotia, nunc *Helicona*, Musis sacer.

10. *Perinane*. Admodùm inane, nullius planè utilitatis. De voce *Sophos*, lege Epig. 58. in hoc libro.

11. *Cyrrha*. Unus est è verticibus Parnassi: alter Nisa dicitur.

Permesside. Aqua fluvii Permessi, qui ex Helicone fluit. Legitur etiam: *Permesside nuda*.

12. *Romanum*. Forum Latium & Latinum, sive Romanum, idemque Vetus dictum, erat omnium antiquissimum: additum aliud deinde à Cæsare fuit, Julium nuncupatum, ac deinde Palladium, cùm Domitianus illud instaurasset: tertium ab Augusto. Accessit quartum, Nervæ, quod Transitorium dicebatur. Additum deniq; Trajani forum, sive Ulpium.

Propius. Quàm Cyrrha & Helicon, qui sunt procul hinc, in Græcia.

Divitius. Divitior & ditior.

nior, à dives; rectè ambo dicuntur & latinè; illud antiquius & obsoletius.

13. *Æra*. Nummi qui olim ex ære sunt cusi. *Sonant*. Dū solvuntur à clientibus

Pulpita. Pulpitum, suggestus est, & locus editior, unde ad populum verba fiunt; aliàs significat locum in theatro altiorem, ubi pueri symphoniaci.

14. *Cathedras*. Unde magistri discipulos docent, & poetæ carmina sua recitant.

Basia. Oscula: hoc est, inanes plausus. Solebant deosculari quos laudarent, probarentque.

L X V.

Romana Mors.

1. Indignas premeret pestis cùm tabida fauces,
2. Inque suos vultus serperet atra lues:
3. Siccis ipse genis flentes hortatus amicos
4. Decrevit Stygios Festus adire lacus:
5. Nec tamen obscuro pia polluit ora veneno,
6. Aut torsit lentà tristia fata fame.
7. Sanctam Romanà vitam sed morte peregit,
8. Dimisitque animam nobiliore viâ.
9. Hanc mortem fatis magni præferre Catonis
10. Fama potest: hujus Cæsar amicus erat.

VERS. I. *Indignas*. Affectas morbo qui erat indignus homine probo, quem sua nimirum virtus ab eo vindicare debere videbatur; qui tale supplicium minimè merebatur.

Pestis &c. Morbus iste, de quo hìc agitur, scabies quædam est: à mento in collum, pectusque serpit, & Mentagra vocatur; aliter, Lichen.

4. *Stygios adire lacus*. Inferos petere, ubi Styx, palus inferorum: decrevit mori.

5. Noluit se tamen veneno interficere.

Obscuro. Quod arcana vi nocet, imisque in præcordiis clam sævit. *Polluit*. Veneno extincti colorem ferè lividum referunt.

6. Vitam, fame tristi sensim se macerando, non absumpsit.

7. *Romana*. Romanis heroibus usitata, forti & generosa gladio se confecit.

9 *Catonis*. De Catone Uticensi vide Epig. 9. hujus lib.

10. *Hujus*. Festi. Præferendus Catoni Festus, quòd Cato sibi necem conscivit metu & odio Cæsaris; Festus Imperatoris amicus erat.

LXVI.

In Attalum ardelionem.

1. Semper agis causas, & res agis, Attale, semper:
2. Est, non est, quod agas, Attale, semper agis.
3. Si res, & causæ desunt, agis, Attale, mulas:
4. Attale, ne quod agas desit, agas animam.

VERS. 1. *Res*. Negotia varia: tales homines à Græcis vocantur *πολυπράγμονες*, qui semper occupati sunt & inquieti, qui apta inepta, aliena & sua agunt. De illis vide lib. II. Epigr. 6.

3. *Agis mulas*. Oleribus scilicet, aut alia quapiam merce onustas: quod vilissima mancipia factitabant.

4. *Agas animam*. Opto ut moriaris: ne otiosus sis, ne nihil agas. Ludit in verbo, *agas*, agere animam est eam expellere, exhalare, mori.

LXVII.

In sportulæ petitorem.

1. Sportula, Cane, tibi supremà nocte petita est.
2. Occidit, puto, te, Cane, quòd una fuit.

VERS. 1. O Cane, (fictum est nomen) tu ea nocte quę tibi suprema fuit, qua mortuus es, petieras à patronis sportulam; sed cùm unam tantùm accepisses, ac videres tibi cum ista sportula moriendum esse fame, puto te hoc dolore exanimatum fuisse. Vel, qui soleres multas sportulas à multis patronis corrogare, cùm unam duntaxat tibi datam vidisti, periisti.

LXVIII.

In servum.

1. E servo scis te genitum, blandeque fateris;
2. Cùm dicis dominum, Sosibiane, patrem.

VERS. 1. 2. Sosibianus ex adulterio nobilis matronæ cum servo, natus erat, & illius matronæ virum, cujus filius putabatur, dominum blandiendo vocitabat. Rectè, inquit vates, facis, ô Sosibiane, tuus ille dominus non pater est, tu servus & furto natus.

Ho-

L X I X.

Homo probus, superum est cura.

1. Hæc quæ pulvere dissipata multo
2. Longas porticus explicat ruinas,
3. En quanto jacet absoluta casu!
4. Tectis nam modò Regulus sub illis
5. Gestatus fuerat, recesseratque:
6. Victa est pondere cùm suo repentè,
7. Et postquam domino nihil timebat,
8. Securo ruit incruenta damno.
9. Tantæ, Regule, pòst metum querelæ,
10. Quis curam neget esse te Deorum,
11. Propter quem fuit innòcens ruina?

VERS. 1. *Hæc*. Idem argumentum tractat Epig. 13.

Dissipata. Cum ingēti pulvere dissoluta & collapsa.

3. Quàm bene isto suo casu & prolapsione liberata est ab hominum invidia, & à gravi crimine quo laborasset, si virum probum oppressisset! vel, quàm felici eventu & casu, soluta est veluti scelere, cujus fuisset rea, si, &c.

8. *Securo*. Nihil domino nocens, sed sibi; suo damno & periculo tantū cadēs, non alieno. *Incruenta*. Innoxia.

9. 10. Postquam soluti & liberati sumus metu damni & exitii tui, quod profectò ingentes hominum querelas excitasset, qui divinam accusassent aut negassent providentiam: quis non intelligit te superis curæ esse, cujus virtuti datum sit, ut impunè, ac te illæso, porticus rueret?

L X X.

In præconem stolidè facetum.

1. Venderet excultos colles cùm præco facetus,
2. Atque suburbani jugera pulchra soli;
3. Errat, ait, si quis Mario putat esse necesse
4. Vendere: nil debet; fœnerat imò magis.
5. Quæ ratio est igitur? servos ubi perdidit omnes,
6. Et pecus, & fructus, non amat inde locum.
7. Quis faceret pretium, nisi qui sua perdere vellet
8. Omnia? sic Mario noxius hæret ager.

VERS 1. *Venderet*. Marius quidam prædium propè urbem habebat lautum & cultum: illud, ut æs alienum dissolveret, vendere cupiēs, præconi & hastæ subjecit; id est, adhibuit præconē à quo venale prædium proclamaretur: auctionem constituit: (auctionis signum erat hasta in certo loco publicè sublata & fixa.) Præco malè facetus cùm vellet Marium excusare, ne quis eum inopia & æris alieni gravitate id facere putaret, attulit fictā causam, nempe quòd in eo prædio Marius servos & pecora amisisset, sed non intellexit homo stupidus fore ut inde omnes colligerent continuò, agrum esse pestilentem, atque ita nemo vellet ejus facere pretium, hoc est, illum emere, quod reverà contigit.

4. *Fenerat*. Non modò nihil aliis debet, ut cōtra mutuam ipsis det pecuniam.

5. *Ubi*. Ordo est: ob eam causam non amat hunc fundum, ubi servos perdidit.

8. *Noxius*. Damnosus Mario, qui vēdere illum cupiebat, ut haberet unde alienum æs dissolveret; vel, ubi servos perdiderat. *Hæret*, manet, non emitur ab aliis.

L X X I.

Vicinus non vicinus.

1. Vicinus meus est, manusque tangi
2. De nostris Novius potest fenestris.
3. Quis non invideat mihi, putetque
4. Horis omnibus esse me beatum,
5. Juncto cui liceat frui sodale?
6. Tam longè est mihi, quàm Terentianus,
7. Qui nunc Niliacam regit Syenen.
8. Non convivere, nec videre saltem,
9. Non audire licet: nec urbe totà
10. Quisquam est tam propè, tam proculq; nobis,
11. Migrandum est mihi longiùs, vel illi.
12. Vicinus Novio, vel inquilinus
13. Sit, si quis Novium videre non vult.

VERS. 5. *Juncto*. In junctis ædibus habitante.

Terentianus. Eques Rom. qui Ægyptum administrabat. *Syene*. Est urbs in Æthiopiæ finibus & Ægypti: nunc appellatur *Asna*. Sub tropico Cancri posita est, ad Nilum; olim Romani Imperii, ut nunc Turcici, terminus.

12. *Inquilinus sit*. Habitet in ipsius Novii domo. Vocatur inquilinus, qui habitat in domo alterius conducta, non sua. Lemma vulgò huic epigrammati præfixum legitur, *De Novio Mycropsycho* seu

seu *Mycrospico* (quæ vox eadem est ac prior, translatis paulisper ac vitiatis elemétis.) Est autē Μικρόψυχος homo pusilli animi & meticulosi, qui subrustico pudore impeditur, ne homines conveniat, accipiat, alloquatur.

LXXII.

In mulierem ebriosam.

1. Ne gravis hesterno fragres, Fescennia, vino,
2. Pastillos Cosmi luxuriosa voras.
3. Ista linunt dentes jentacula: sed nihil obstat,
4. Extremo ructus cùm venit à barathro.
5. Quid quòd olet graviùs mistū diapasmate virus,
6. Atque duplex animæ longiùs exit odor.
7. Notas ergo nimis fraudes, deprensaque furta
8. Jam tollas, & sis ebria simpliciter.

Vers. 1. Ne oleas vinum àte haustum heri.

Vino. Vini usus Romanis fœminis severè admodùm interdictus erat.

2. *Pastillos*. Pastillus à pane dictus est, quòd parvi panis formam referat, cùm sit rotundus & planus ad rotæ similitudinem: hinc τροχίσκος *rotula*, vocatur à Græcis. Est rotunda massa ex cinnamo, pipere, & aromatibus conflata, quam ore continebant, ut halitus esset suavis & benè olens.

Luxuriosa. Delicata, intemperans. Cosmus autem erat unguentarius & pharmacopola celebris.

3. Isti pastilli nihil aliud agunt nisi dentes, & os extremum linunt, non depellunt autem odorem tetrum, qui ab ructante stomacho tanquam à barathro fœtente venit.

Jentacula. Quia isti pastilli manè ut plurimùm sumebantur à jejunis.

5. 6. Imò virus & vini odor gravis, fœdius olet cùm est mixtus odori pastillorum; & anima, sive halitus ex utroque isto odore mixtus, longiùs propagatur, durat diutiùs.

Diapasmate. Diapasmata propriè dicuntur ea quæ siccis odoribus constant, sine oleo, aut alio liquore, ut pulvis quem Cyprium vocant, qui crinibus inspergitur, à voce διαπάσσω, inspergo. Sumitur hic pro pastillo, seu trochischo & odorato orbiculo.

8. Abstine igitur deinceps à vorandis pastillis, omitte istas fraudes & furtiva jentacula, quæ tuam ebrietatem magis produnt, & fœtorem augent: minùs graviter olebis cùm eris tantùm ebria, cùm simplici fœtore vini laborabis, & non duplici, nempe vini & diapasmatum. Vel; esto apertè & candidè ebria, non dissimulanter & molestè.

LXXIII.

Epitaphium Alcimi.

1. Alcime, quē raptum domino crescentibus annis
2. Lavicana levi cespite velat humus:
3. Accipe non Pario nutantia pondera saxo,
4. Quæ cineris vanus dat ruitura labor;
5. Sed fragiles buxos, & opacas palmitis umbras,
6. Quæque virent lacrymis roscida prata meis.
7. Accipe, care puer, nostri monumenta doloris:
8. Hic tibi perpetuo tempore vivet honor.
9. Cū mihi supremos Lachesis perneverit annos,
10. Non aliter cineres mando jacere meos.

Vers. 2. *Lavicana*. Qui in via Lavicana sepultus es. Sepulcra juxta vias publicas poni moris erat, ut prætereūtes admonerētur mortalitatis. Labicum autem seu Lavicum est vicus Latii. Hinc via Lavicana, quæ Roma Lavicum ducebat; vulgò nunc *Strada di Valmōtone*.

Levi cespite. Non magnifico tumulo, nempe cespititio. *Velat*. Tegit, tumulat.

3. 4. Non extruimus tibi sepulcrum è marmore, cujus moles immensa & in altum educta sit, qualem Principes mortui ponunt, inani labore, quia istæ moles aliquando corruent.

Pario. Parus insula est Ægæi maris, *Pario*, ubi marmor insigne: legitur etiam *Phario*. Est Pharus, *Farion*, exigua insula Ægypti, prope Alexandriam. In ea insula erat ingens turris, Pharus quoq; dicta, quæ navigātibus iter commonstraret ac portū. Si legas, *Phario*, Pyramides intellige, quæ erant sepulcra regum Ægypti. De illis vide lib. Spect. Epig. 1.

Nutantia. Ædificia altissima videntur nutare.

5. *Buxos*. Sepulcri locum solebant obumbrare arboribus, iisque ut plurimum quæ perpetuam viriditatem retinent, rati hoc felicibus umbris convenire: flores etiam ferebant eos qui diutius durarent.

Palmitis. Est propriè palmes, ramus viteus: hic pro qualibet arbore ponitur.

6. *Prata*. Cespitem quem meis lacrymis irrigavi, unde herba viridior.

7. 8. *Monumenta*. Nempe buxetum, pratum, atque adeo hæc mea carmina, quæ durabunt & vivent diu in tuum honorem.

9. *Lachesi*. Una de Parcis. Tres vulgò numerantur: Clotho, Atropos, & Lachesis. Lege lib. IV. Ep. 42.

Perneverit. Nendo absolverit, ubi fatale pensum absolverit, finemque meis annis imposuerit, non cupio alio sepulcri honore frui atque tu: carmina mihi dari, & cespititium tumulum amicorum lacrymis rigatum volo, præterea nihil.

LXXIV.

Garrire in aurem.

1. Garris in aurem semper omnibus, Cinna:
2. Garris & illud, teste quod licet turba:
3. Rides in aurem; quereris; arguis; ploras:
4. Cantas in aurem; judicas; taces; clamas.
5. Adeone penitus sedit hic tibi morbus,
6. Ut sæpe in aurem, Cinna, Cæsarem laudes?

VERS. 1. *In aurem*. Omnes alloqueris clanculùm & secretò, quasi diceres mysterii quidpiam.
2. Et illud clam dicis quod omnes sciunt, quod licet publicè coram omnibus dicere.
5. Adeòne placet tibi, & inolita est ista taciturnitas, atque arcani religio vitiosa? ut etiam Imperatorem nonnisi clam laudes? Fortasse obtrectatorem carpit, qui Cæsari detrahebat clam; cùm in aurem de eo loqueretur. Si verè laudas, luce, palàm, & clarè lauda.

L X X V.

Obtrectator.

1. Cùm tua non edas, carpis mea carmina, Læli:
2. Carpere vel noli nostra, vel ede tua.

VERS. 2. *Ede tua*. Si enim tua edideris carmina, plura in iis erunt reprehendenda quàm in meis, quæ tamen malignè carpis, quasi poeta optimus.

L X X V I.

Amicorum Epitaphium.

1. Fabricio junctus fido requiescit Aquinus,
2. Qui prior Elysias gaudet adisse domos.
3. Ara duplex primi testatur munera pili:
4. Inscriptum est, titulo quod breviore legis:
5. Junctus uterque sacro laudatæ fœdere vitæ,
6. Famaque quod rarò novit, amicus erat.

VERS. 1. *Junctus*. In vicino tumulo conditus.
2. *Gaudet*. Lætus nimirum quòd reliquerit amicum superstitem, quòd prior obierit.

3. *Ara.*

3. *Ara*. Excitari solebant prope tumulos arulæ: duobus illis gemina posita est & in aræ basi sculptum fuit vexillum, ex quo intelligatur eos fuisse primi pili honore donatos. Primipilli cēturiones vocabantur, qui custodiebant legionis vexillum, quod aliud nihil erat quàm arula inaurata imposita sūmæ perticæ, infra quam arā imago Imperatoris pendebat: supra autem, aquilæ effigies visebatur, aræ imminens. Ordo & sensus est: Ara duplex (vel excitata prope tumulum, vel incisa & insculpta cippo) testatur eos fuisse primi pili dignitate ornatos: ad eorum tamen laudē est insignius id quod legis inscriptum breviore titulo, nempe paucioribus verbis scriptum in tituli & elogii morem, (scriptum, inquam, in aræ ipsius basi, vel cippo aliquo) scilicet illud distichum quod sequitur *Junctus uterque &c*. Cujus gemini versiculi est hæc sententia. Uterque vitam iisdem in armis & arte militari, in eadē honorum & munerum societate, vixit, & uterque amicus alteri vixit, quod rarò prædicatur inter pares, atque æmulos.

Primipilli. Pilum erat hasta brevior, telum Romanis usitatum. Centurio primi pili, sive Primipillus, erat in prima cohorte cēturio triariorum: Triarii vocabantur milites, qui tertium & præcipuum in cohorte ordinem seu lineam, ut vocant, tenebant, militum omnium natu maximi: secundum locum & ordinē habebāt ii qui Principes dicebātur: primum, seu anteriorem Hastati. In singulis legionibus erāt decem cohortes, & centuriones sexaginta, sex in unaquaque cohorte. Centurio Primipillus aliis omnibus centurionibus præstabat, aquilam legionis tenebat, aderat consilio cum tribunis, &c.

LXXVII.

In pessimum causidicum.

1. Quod clamas semper, quod agentibus obstrepis, Heli,
2. Non facis hoc gratis: accipis, ut taceas.

VERS. 1. *Agentibus obstrepis*. Alios, qui causas agunt, patronos, obtundis & interpellas clamādo, vociferādo.

2. *Gratis*. Sine causa: sine spe lucri: speras hanc tuam loquacitatē tibi lucro fore: & est sanè tibi quæstuosa: cogis enim judices & bonos patronos tibi os obturare muneribus, & silentiū tuum emere. Alii accipiunt munera ut loquātur, tu ut taceas: adeò improbus es rabula.

LXXVIII.

In hominem mollem ac effœminatum.

1. Si non molestum est, teque non piget, Scazon,
2. Nostro (rogamus) pauca verba Materno
3. Dicas in aurem, sic, ut audiat solus:
4. Amator ille tristium lacernarum,
5. Et bæticatus atque leucophæatus,
6. Qui coccinatos non putat viros esse,
7. Amethystinasque mulierum vocat vestes;
8. Nativa laudet, habeat & licet semper
9. Fuscos colores: galbanos habet mores.
10. Quæris, quis hic sit? excidit mihi nomen.

VERS. 1. *Scazon*. Versus est jambico cœtera similis, hoc uno dispar quòd in sexta sede spondæum habeat, Jambum in quinta. Hunc alloquitur Martialis, mittitq; ad Maternum: modò tamen, inquit, ire commodè possis; claudicat enim Scazon, & ita vocatur à verbo σκάζω, claudico; scholiambus etiam dicitur, quasi claudus jambus: à σκολιός, tortuosus: & ἴαμβος, jambus.

3. *In aurem*. Vide Epigr. 74. & lepidè hoc dicit: jubet clam à versu narrari, quod ipse palàm litteris mandat ac vulgat.

4. Iste quem nosti, qui amat uti lacernis vilibus, & obscuri coloris.

Ille. Aliquis Materno notus, quidam Cinnam, alii Galbam, nonnulli Fuscum vocant.

Lacernarum. Erat lacerna vestis crassior, quæ cæteris imponebatur, vulgò pulli coloris; à militibus primùm usurpata in castris, & armis superinjecta; post in urbem inducta.

5. *Bæticatus*. Qui utitur vestibus native colore tinctis, qualem habent lanæ ovium Hispaniarum prope fluvium Bætim, nunc dictum *Guadalquivir*. Nativus ille Bæticarum ovium & lanarū color erat rutilus: in cætera Hispania vulgò nativus ovium color fuscus erat ac ferrugineus, quem fortè Martialis hoc in loco intelligit, Bæticam accipiendo pro tota Hispania, cujus est pars Bætica, nunc Andalusia & pars regni Granatensis.

Leucophæatus. Qui vestes gerere leucophæas solet: color leucophæus, est mixtus ex albo & nigro, cinereus, à λευκός albus, & φαιός niger: λευκόφαιος leucophæus: ex albo & nigro conflatus.

6. Qui non putat temperantes & pudicos esse illos, qui coccineis vestibus induuntur. Coccum est granum sumptum ex arbuscula quadam, quo rubeus color admo-

admodùm vividus conficitur.

7. *Amethystinas*. Violacei coloris. Amethystus est gemma referens colore vinum pallidum, aut sanguinem dilutum. Vide lib. X. Epigram. 45. Erant in pretio vestes istius coloris, apud Romanos. Sensus est: qui vestes amethystinas mulierum proprias, mulieribus relinquendas esse clamat.

8. Quamvis nativas, id est, natura, non arte tinctas vestes laudet, Bæticatas nimirum, colorisq; vestium habeat fuscos & viles: mores habet tamen minimè vestibus similes seu fuscos, sed Galbanos, seu tinctos galbano, quo colore maximè gaudent fœminæ, id est, molles habet mores, ac effeminatos.

Galbanos. Galbanus sive Galbeus aut Galbinus, & Galbaneus, est color subalbus & pallidus, qualis apparet in galbano, quod est visci aut resinæ genus, in Syria frequens: eo vestium colore, maximè fœminæ utebantur. *Galbus* exponitur χλωρὸς, idest, viridis, flavescens, pallidus. Volunt aliqui notatum his verbis clàm Imperatorem Galbam, qui erat in primis effœminatus, aut aliquem alium, quem carpit, & cujus nomen sibi excidisse argutissimo joco dicit, licèt illud satis indicaverit, dùm fuscos colores dixit (si Fuscus appellabatur:) Galbanos mores (si Galba:) coccinatos (si Cinna.)

LXXIX.

In clamosum causidicum.

1. Cùm clamāt omnes, loqueris tu, Nævole, tantū;
2. Et te patronum, causidicumque putas.
3. Hac ratione potest nemo non esse disertus.
4. Ecce, tacent omnes, Nævole, dic aliquid.

VERS. 2. *Patronum*. Nempè eloquentem, & eximium.

3. *Hac ratione*. Si clamet omnibus clamantibus: quis enim illum audiat, aut qualis orator sit, judicet? sed si tacentibus aliis loquatur solus, & dicat aliquid, tunc num verè sit eloquens poterit judicari. Hoc tu facito, Nævole.

LXXX.

Litigatoris chiragra.

1. Litigat, & Podagrà Diodorus, Flacce, laborat:
2. Sed nil patrono porrigit: hæc chiragra est.

VERS.

VERS. 2. *Chiragra*. Non tantùm podagra laborat, sed etiam chiragra, quæ manus ipsi constringit ne quid largiatur. Legitur & *Chera*-gra, quia χειράγρα primam producit: potest tamen eximie, & sic χειράγρα primam corripiet, quæ rarò producta reperitur.

LXXXI.

Dives avarus è paupere liberali.

1. Non plenum modò vicies habebas:
2. Sed tam prodigus, atque liberalis,
3. Et tam lautus eras, Calene, ut omnes
4. Optarent tibi centies amici.
5. Audit vota Deus, precesque nostras;
6. Atque intra, puto, septimas Kalendas
7. Mortes hoc tibi quatuor dederunt.
8. At tu, sic quasi non foret relictum,
9. Sed raptum tibi centies, abisti
10. In tantam miser esuritionem,
11. Ut convivia sumptuosiora
12. Toto quæ semel apparas in anno,
13. Nigræ sordibus explices monetæ:
14. Et septem veteres tui sodales
15. Constemus tibi plumbeà selibra.
16. Quid dignum meritis precemur istis?
17. Optamus tibi millies, Calene:
18. Hoc si contigerit, fame peribis.

VERS. 1. Non ita pridem habebas in loculis fermè vicies centena millia sestertium. Redit hæc summa ad libras Francicas 100000.

Vicies. Sumitur hìc quasi neutro genere, & subauditur, centena millia: vicies centena sestertiorum millia. *Non plenum*, est, non integrum: pauci desiderabantur nummi, quominus plena & tota hæc summa foret, quominus totum omninò vicies haberes.

4. *Centies*. Subaudi, centena millia H. S. idest, Francicos nummos 100000.

6. Intra septem menses adiisti hæreditates quatuor hominum mortuorum, quarum ope hanc summam es consecutus. Kalendæ sunt prima dies cujusque mensis. Cur ita dictæ, vide lib. 1.

8. *Relictum*. Testamento.

9. *Raptum*. Furto sublatum.

10. In tam sordidam & famelicam avaritiam lapsus es, ut in convivia, vel maximè sumptuosa, quæ die natali tuo semel in anno præbes, non insumas nisi nigrâ & sor-

& fordidam monetam ære, & plumbo constantem, nimirum aliquot teruncios, quadrantesve, quibus accipis septem convivas, eosque amicos veteres. Explicare convivia, est instruere mensam explicatis, & appositis cibis.

15. *Selibra.* Est dimidia libra, seu semilibra; *plumbea*, nummo æreo, valente selibram, quem ironice plumbeum vocat: quod enim in quoque genere deterius erat, plumbeū vocabant, quia in metallis plumbum est deterrimum. Libra porrò idem est quod as, si pretium spectes: itaque selibra est dimidia pars assis, seu duo quadrantes. Quod hyperbolicè, ut vides, accipiendum est.

17. *Millies.* Libras Francicas 10000000.

18. Si enim tam parcus, & sordidè avarus es, cùm superi tibi dedere centies centena millia H.S. quid fiet si dederint millies?

LXXXII.

In vetulam.

1. Mãmas atque tatas habet Afra, sed ipsa tatarum
2. Dici & mammarum maxima mamma potest.

VERS. I. *Mammas.* Pueri matrem vocabant mammam; & patrem, tatam: Afra vetula cùm ætatem cupidè celare vellet, suos parentes, blandiendo sic vocitabat, & infantum more delicias faciebat, cùm tamen omnium mammarum maxima propter senectutem dici posset. Turnebus ait hoc in loco maximam mammam dici eo modo ac sensu, quo latinè dicitur maximus avunculus, maximus socer.

LXXXIII.

Servus moriens libertate donatus.

1. Illa manus quondam studiorum fida meorum,
2. Et felix domino, notaque Cæsaribus,
3. Destituit primos viridis Demetrius annos:
4. Quarta tribus lustris addita messis erat.
5. Ne tamẽ ad Stygias famulus descenderet ũbras,
6. Ureret implicitum cùm scelerata lues,
7. Cavimus; & domini jus omne remisimus ægro:
8. Munere dignus erat convaluisse meo.
9. Sensit deficiens sua præmia, meque patronum
10. Dixit, ad infernas liber iturus aquas.

VERS. 1. &c. Ordo est: Demetrius viridis, hoc est, juvenis, illa manus, (per appositionem) nempe, ille meus servus amanuensis, librarius meus, qui fidus erat, seu mihi fidelis, & conscius studiorum & carminũ meorum, quæ, scilicet, describebat cùm ea mitterem ad Cæsares, quibus idcircò notus erat. *Felix*, utilis.

3. *Destituit*, *&c.* Vitam vix inchoatam reliquit.

4. Natus erat annos undeviginti, seu 19.

Lustris. Lustrum est spatium annorum quinque, quo finito censores lustrabant urbem, & recensebant civium nomina, fortunas, &c

5. *Famulus* Non donatus libertate: ordo est; nos tamẽ cavimus, idest prohibuimus, providimus, ne servi nomen & conditionem retineret extremo in morbo.

7. Eum volui solutum esse ab omni jure quod habebã in eum, ut dominus in servũ.

Jus omne. Domini jus habebant vitæ & necis in suos servos, omnia bona servi domini erant, &c.

8. Debebat profectò convalescere isto munere; liber. tate per me donatus; id merebatur, nisi fata invida obstitissent. Quàm vellem, ut sanitatem recipere, perinde ac libertatem, potuisset!

9. Moriturus præmium sibi à me pro fideli opera navata persolutum libẽs & lætus agnovit, meq; patroni nomine salutavit extremùm.

L X X X I V.

Venus invenustè picta.

1. Qui pinxit Venerem tuam, Lycori,
2. Blanditus, puto, pictor est Minervæ.

VERS. 2. *Blanditus*. Certavit olim Venus de forma cũ Pallade, arbitro Paride, qui palmam Veneri adjudicavit, unde grave odiũ Palladis in Venerem exarsit. Pictor imperitus imaginẽ Veneris Lycoridi puellæ, inscitam & inelegantem pinxerat; ait Martialis illum hoc fecisse ut gratiam iniret à Pallade, (eadem est ac Minerva,) Venerem nempe deformem pingendo.

L X X X V.

In avarum repentè divitem factum.

1. Si dederint Superi decies mihi millia centum,
2. Dicebas nondum Scævola justus eques:
3. Qualiter, ò, vivam, quàm largè, quàmque beatè!
4. Riserunt, faciles & tribuere Dei.
5. Sordidior multò post hoc toga, pænula pejor;

6. Cal-

6. Calceus est sartà terque, quaterque cute.
7. Deque decem plures semper servantur olivæ;
8. Explicat & cœnas unica mensa duas.
9. Et Vejetani bibitur fex crassa rubelli,
10. Asse cicer tepidum constat, & asse faba.
11. In jus, ò fallax atque inficiator, eamus:
12. Aut vive, aut decies, Scævola, redde Deis.

Vers. 1. *Decies centum millia*. Efficit hæc summa libras Francicas 100000. Romanæ verò monetæ circiter viginti duo millia, & quingentos, nummos, quos scutatos vocant, & pro immani ac prægrandi summa poni vulgò solebat.

2. *Justus eques*. Nondum habens censum equestrem, nempe 400. sestertia.

4. *Riserunt*. Norant quippe Scævolam non esse mutaturum avaros mores & sordidos. *Faciles*. Largi, boni. *Tribuere* quod petebas, nempe decies centena millia sestertium.

5. *Toga*. Imponebatur tunicæ, idque ferè in urbe; ut penula ruri, aut per imbrem: erat enim penula villosa vestis & crassa.

7. De olivis decem, quas convivis apponis in cœna, servas plurimas in cœnam & diem sequentem.

8. Et apponis in una mensa, in uno convivio fercula rancida, quæ asservaveras & seposueras è priori mensa: ita ut eadem fercula duabus cœnis ministrentur vel tota, vel partim. Potest aliter explicari: Partiris pauca fercula, quæ vix uni mensæ sufficerent, in cœnas duas.

9. *Vejentani rubelli*. Vini rubri pessimi, apud Vejentes (Italiæ populi sunt) nati: urbs primaria Vejentium dicebatur Veii, nunc *Isola*, estque castrum quoddam, in Hetruria.

10. Cicer & fabas, vilia legumina, emis, & parvo. De cicere suprà Ep. 36.

11. *Fallax*. Qui te lautius victurum spondebas, si ditesceres.

Inficiator. Negator: qui non stas promissis, qui negas te debere quod promisisti, nempe, te lautius victurum.

12. *Vive*. Genialiter nimirum, ac opipare.

LXXXVI.

Leonum, & leporum lusus.

1. Picto quòd juga delicata collo
2. Pardus sustinet; improbæque tigres
3. Indulgent patientiam flagello;
4. Mordent aurea quòd lupata cervi;
5. Quòd fræno Lybici domantur ursi;

6. Et

6. Et quantum Calydon tulisse fertur,
7. Paret purpureis aper capistris;
8. Turpes essedа quòd trahunt bisontes;
9. Et molles dare jussa quòd choreas
10. Nigro bellua nil negat magistro;
11. Quis spectacula non putet Deorum?
12. Hæc transit tamen, ut minora, quisquis
13. Venatus humiles videt leonum,
14. Quos velox leporum timor fatigat.
15. Dimittunt, repetunt, amantque captos,
16. Et securior est in ore præda;
17. Laxos cui dare, perviosque rictus
18. Gaudent, & timidos tenere dentes,
19. Mollem frangere dum pudet rapinam,
20. Stratis cùm modò venerint juvencis.
21. Hæc clementia non paratur arte,
22. Sed norunt cui serviant leones.

VERS. 1. &c. Ordo est, Quis non putet spectacula Deorum esse, hoc est, divina, admirabilia, qualibus ipsi Dii capiantur. quòd pardi juga collo sustinent: quòd tigres & cervi frænis & flagello, ut equi, regantur, &c.

Picto. Maculoso, varii coloris.

Delicata. Mollia, elegantia, modica; fericis & aureis ornamentis ad delicias compacta & ornata.

2. *Pardus*. Animal ferum, insigni crudelitate, velocitate summa, maculosa pelle. *Leopardo*.

Improbæ. Atroces, feræ: vel, cicuratæ, ita ut feritate sua nihil noceant, sed blandiantur potiùs & alludant. Ita improbum leporem antea vocavit, lepidum scilicet, protervum, petulcum.

3. Verberari se ultrò patiuntur, adeò sunt indulgentes Cæsari, & magistris obsequentes, quamvis possent illis resistere.

4. *Lupata*. Fræna sunt aspera & inæqualia, quorum morsus acerrimus: à dentibus lupinis, qui acutissimi sunt, nomen illis factum.

6. *Calydon*. De illo apro vide Ep. 14. libri spectac. Vocatur ea nunc urbs *Ayton*. Aper tantus, quantus erat ille Calydonius.

7. *Capistris*. Capistrum est lignum quod inseritur equorum collo, dum aratro junguntur: aut vinculum quo illorum os, collumve obstringitur.

8. *Esseda*. Sunt currus Britannici, aut etiam Gallici. *Chariots*. *i Carri*.

Bisontes. Vide Ep. 22. libri Spectac.

10. *Nigro*. Alicui nimirum Indo vel Æthiopi.

Bellua. Elephas: ita propriè dicitur ob molem corporis immanem.

12. Hæc tamen ſpectacula, licèt admirabilia, cõtemnit præ leonum venatione lepores magno quaſi labore & defatigatione captantiũ, humiles feras & timidas.

13. *Humiles*. Velut indignos leonibus.

14. *Timor leporum*. Timidi lepores.

19. *Frangere*. Occidere. *Rapinā*. Prędā: captos lepores.

20. Pudet leones interimere lepores, cùm paulò antè tauros interemerint. *Venerint*. In arenam.

22. Cæſaris numen ſentiũt leones, & clementiam ſcilicet imitantur: norunt eum abhorrere à feritate. Eadem eſt ferè clauſula Ep. 16. lib. Spectac. & 15. hujus lib.

LXXXVII.

Vinum Nomentanum vetus.

1. In nomentanis, Ovidi, quod naſcitur agris,
2. Accepit quoties tempora longa merum;
3. Exuit annoſà mores, nomenque ſenectà,
4. Et, quidquid voluit, teſta vocatur anus.

Vers. 1. 2. &c. Vinum Nomentanum ubi diu ſervatum fuit, deponit ingenitam aſperitatem, neque jam Nomentanum vocatur, ſed quodcunque libuerit nomen adſciſcit, Cæcubumque aut Falernum appellari poteſt, quia tunc de bonitate & palma certat cum vinis generoſiſſimis.

Nomentanis. Nomentum eſt oppidum Italię in Latio: vulgò nunc *Lamentana*.

Teſta anus. Vetus amphora: vinum vetus in amphoras diffuſum. Doliis etiam fictilibus utebantur.

LXXXVIII.

Poetas quid acuat ad laborem.

1. Sæpè mihi dicis, Luci clariſſime Juli,
2. Scribe aliquid magnum: deſidioſus homo es.
3. Otia da nobis; ſed qualia fecerat olim
4. Mæcenas Flacco, Virgilioque ſuo:
5. Condere victuras tentem per ſæcula curas;
6. Et nomen flammis eripuiſſe meum.
7. In ſteriles campos nolunt juga ferre juvenci:
8. Pingue ſolum laſſat, ſed juvat ipſe labor.

Vers. 3. *Otia, &c.* Reſpondet Martialis.

Flacco. Horatio, qui Mæcenati cariſſimus; uti & Virgilius ad cujus verſum reſpexiſſe Martialis videtur: O Me-

Melibae Deus nobis hac otia fecit: otium hìc porrò pingue & pecuniosum intelligit. Mæcenas summa fuit apud Augustum in gratia, idemque omnium eruditorum patronus.

5. Tunc ego tentabo ejusmodi carmina scribere cum cura, quæ immortalitatem consequantur: nempe si mihi otia dederis, &c.

6. *Flammis*. Rogo, morti, oblivioni.

7. 8. Nolunt arare littus, agros steriles exercere, tauri. Fatigantur quidem agricolę dum pingue & opimum solum proscindunt, sed ille ipse labor eos delectat, spe nimirum amplæ messis & mercedis: est illis magno quæstui. Ita scribendi laborem spes mercedis levat.

LXXXIX.

Liber salutator.

1. Est tibi(sitq;precor,multos crescatq;per annos)
2. Pulchra quidē, verùm Transtiberina domus.
3. At mea Vipsanas spectant cœnacula laurus:
4. Factus in hac ego sum jam regione senex:
4. Migrandum est,ut manè domi te, Galle, salutē:
6. Es tanti, vel si longiùs illa foret.
7. Sed tibi non multum est,unum si præsto togatū:
8. Multum est, hunc unum si mihi, Galle, nego.
9. Ipse salutabo decimà, vel seriùs, horà:
10. Manè tibi pro me dicat avere liber.

VERS. 3. At ego habito prope porticum M.Vipsanii Agrippę. Is Augusti fuit gener; ædificavit templum in honorem omnium Deorum, quod appellavit Pantheum, addiditque porticum lauris opacatam.

Cœnacula. Pars ędium ubi cœnabatur, cœnaculum dicta est: erat ferè in superiori domo, quæ pars superior cū pauperibus inquilinis vulgò locaretur, cęnaculum sumitur pro vili domuncula.

5. Si velim te manè salutare, demigrandum est mihi ex hac mea domuncula, conducenda mihi alia domus est trans Tiberim, tuæ vicina: tanta enim est intercapedo inter hanc meam prope Pantheon positam, & tuam domum, ut si manè egrediar te salutaturus, viam emetiri antè non possim quàm idonea salutandi hora effluxerit; & tardiùs ad te sim venturus.

6. Equidem scio te tanti faciendum esse, ut mihi non recusandum sit tantum suscipere itineris & laboris, etsi domus mea longius abesset à tua.

7. Sed tua dignitas non multum augebitur, si me tibi toga vestitum(ut clientes salutaturi solebant) manè sistam, unum inter tot clientes:

tes: sine incōmodo tuo, abesse unus possum: at non possū adesse, tibi præsto esse, sine meo magno incommodo: si enim hunc, hoc est, me, unū mihi nego, mihi eripio & meis litteris, si otium ac tēpus tero dum salutandi officio fungor, multū mihi perit, magnam jacturam facio.

9. *Decima hora.* Tertia ante noctem hora. Diem enim semper in horas 12. dividebant, & prima illa erat, quâ sol oriebatur; duodecima, qua occidebat. Hora nona ferè cęnabant. Itaq; post cęnam se venturum dicit, cùm literulis operam navare minùs commodè poterat.

X C.

Catella scitè picta.

Issa est passere nequior Catulli,
Issa est purior osculo columbæ,
Issa est carior Indicis lapillis,
Issa est deliciæ catella Publì:
Hanc tu, si queritur, loqui putabis.
Sentit tristitiamque, gaudiumque.
Collo nixa cubat, capitque somnos
Ut suspiria nulla sentiantur:
Et desiderio coacta ventris,
Guttà pallia non fefellit ulla;
Sed blando pede suscitat, toroque
Deponi monet, & rogat levari:
Castæ tantus inest pudor catellæ.
Hanc ne lux rapiat suprema totam,
Pictà Publius exprimit tabellà.
In qua tam similem videbis Issam,
Ut sit tam similis sibi nec Issa.
Issam denique pone cum tabella,
Aut utramque putabis esse veram,
Aut utramque putabis esse pictam.

V. 1. *Issa.* Nomē est caniculæ Publii, amici Martialis.

Passere. Vide Epig. 8. hujus libri.

Nequior. Blanditiis vincit passerem à Catullo laudatū.

2. *Osculo.* Solent columbæ inter se, quasi mutuæ amicitiæ significandæ causa, rostellis admotis osculari. Sensus est, puriorem esse caniculam ipsis columbis.

6. *Tristitiam.* Domini sui Publii tristitiam novit, ut cum eo dolere videatur, &c.

8. *Suspiria.* Gravior anhelitus & respiratio; ronchi.

9. *Ventris.* Exonerandi.

10. *Non*

10. *Non fefellit.* Quasi cum palliis pacta esset catella, ne illa inquinaret, servat datā fidem, lotio pallia nō fędat. 11. *Suscitat.* Herum, aut famulum aliquem. *Eevari.* Se deponi è lecto, onere ventris levari.

X C I.

Brevia Epigrammata.

1. Scribere me quereris, Velox, epigrāmata longa:
2. Ipse nihil scribis: tu breviora facis.

VERS. 2. *Breviora.* Neque enim breviora scribi possunt, quàm si nulla scribantur: sic hominem, dum laudare simulat, falsè ridet.

X C I I.

Munera convenientia.

1. Cùm tibi sit Sophiæ par fama & cura Deorum,
2. Ingenio pietas nec minor ipsa tuo:
3. Ignorat meritis dare munera, qui tibi librum,
4. Et qui miratur, Regule, thura dari.

VERS. 1. Cùm non minorem famam collegeris propter tuam sapientiam, quàm propter religionem & Deorum colendorum curam *Sophiæ. σοφία*, sapientia.
3. Nemo mirabitur tibi à me mitti muneri librum & thura (thuris fortè librā pro xeniis miserat,) nisi qui nesciat cōvenientia meritis & virtutibus munera dāda esse. Merita hìc pro egregiis Reguli dotibus & virtutibus accipit. Librū mitto viro sapientiæ studioso: thus, viro pio, & sępè sacrificāti, ideòque thure multo indigenti.

XCIII.

In ementitum nobilem.

1. Cùm te non nossem, dominū, regemq; vocabam:
2. Cùm benè te novi, jam mihi Priscus eris.

VERS. 1. Antequam te nossem, te salutabam nomine domini, regis, &c. ratus te scilicet virum esse divitem ac nobilem: postquam quis esses intellexi, tuo te jam nomine & Priscum, qui Priscus es, sine ulla dignitatis nota, compellabo. Fortasse jam antea norat illum Priscum, sed

sed aliquid ab eo sperâs pecuniæ, aut beneficii, palpabat homini avaro: ubi nihil se blanditiis suis extorquere vidit, eũ cœpit cõtemnere, & hoc Epigrammate lacessere.

XCIV.

Ubi libri sui sint venales, docet.

1. Quæcumque lusi juvenis & puer quondam,
2. Apinasque nostras, quas nec ipse jam novi:
3. Malè collocare si bonas voles horas,
4. Et invidebis otio tuo, lector,
5. A Valeriano Pollio petes Quincto,
6. Per quem perire non licet meis nugis.

VERS. 1. *Lusi.* Scriptitavi paulò licentiùs fortasse.

2. *Apinas*, Nugas: ludicros versus. Ait Plin. lib. 3. c. 11. Apinas & Tricas fuisse urbiculas duas in Latio, quas Diomedes evertit tanta cum ignominia & pernicie, ut earum nomen abjerit in proverbium usurpari solitum de rebus nullius pretii & momenti.

Jam novi. Adeò multæ sunt; à tempore tam longo scriptæ.

4. *Invidebis otio tuo.* Cùm otii te tui pœnitebit, cùm odisse illud incipies, ac malè occupatum voles.

6. *Non licet.* Quia ipse illas collegit, & in lucem edidit. Bibliopola, credo, celebris & vulgò notus erat iste Pollius.

XCV.

Epitaphium Antullæ.

1. Hos tibi vicinos, Faustine, Telesphorus hortos
2. Fænius, & breve rus, udaque prata tenet:
3. Condidit hìc natæ cineres, nomenque sacravit,
4. Quod legis Antullæ, dignior ipse legi;
5. Et Stygias æquũ fuerat patrem ìlle sub umbras;
6. Quod quia non licuit; vivat, ut ossa colat.

VERS. 1. O Faustine, in hortis tibi vicinis & villa, Telesphorus Fenius habitat. *Cineres.* Vide Ep. 2.

Nomen sacravit. Filiæ Antullæ, quod legitur, quod adscriptum est, nomen addidit tumulo, & Diis Manibus tumulum totum consecravit. Solebant Romani tumulo præfigere hunc titulum, *Diis Manibus sacrum*, idque istis notis significare & litteris, D. M. S. Deinde paulò

jò inferiùs addebant nomen sepulti cum aliquo elogio seu epigrammate, iisque ferè verbis utebantur: Hic situs est ..... H.S.E.

4. *Dignor ipse legi.* Dignū id est, æquum, & par fuisset ut Telesphori Fænii nomen priùs, quàm Antullæ filiæ, legeretur in tumulo: æquum erat patrē priùs obire quàm filiam. Itaque legit Heraldus: *Et Stygias æquum fuerat prioriffet ad umbras.*

6. *Ossa colat.* Sacri erant priscis tumuli, & mortuos, animasq; defunctorum, quas Manes vocabant, colere soliti erant ac venerari. Vivat igitur diu, ut Manes caros diu colat. Ita patri adulatur, dum filiam prædicat.

XCVI.

Ager in familiæ sepulchrum sepositus.

1. Hoc nemus æterno cinerum sacravit honori
2. Fænius, & culti jugera pauca soli.
3. Hoc tegitur citò rapta suis Antulla sepulchro:
4. Hoc erit Antullæ mistus uterque parens.
5. Si cupit hunc aliquis, moneo, ne speret agellum:
6. Perpetuò dominis serviet iste suis.

Vers. 1. *Nemus.* Lucum solebant addere tumulis, religionis causa.

Sacravit. Sacrum esse, & ut sacrum coli jussit, ob suæ filiæ cineres ibi jam conditos, & suos, uxorisque cineres olim in eodem tumulo condendos.

3. *Suis.* Parentibus, propinquis.

4. Hoc sepulchro mixti erunt cineres, utriusque parentis Antullæ.

5. *Ne speret.* Solebant agri portionem ad sepulchrū familiæ servare, cavebantq; ne cum cęteris bonis ad hęredes transiret, istis compendiariis litteris cippo, seu columnellæ, insculptis, H. M. N.S. *Hæredes monumentum ne sequatur.*

6. *Serviet.* Ager hic erit perpetuum familiæ & unum sepulchrum.

XCVII.

Ad Lupercum gratis libellum epigrammatum petentem.

1. Occurris quoties, Luperce, nobis,
2. Vis mittam puerum, subinde dicis,
3. Cui tradas Epigrammaton libellum,

4. Lectum quem tibi protinus remittam?
5. Non est quòd puerum, Luperce, vexes:
6. Longum est si velit ad Pyrum venire,
7. Et scalis habito tribus, sed altis.
8. Quod quæris, propiùs petas licebit.
9. Argi nempe soles subire letum:
10. Contra Cæsaris est forum taberna
11. Scriptis postibus hinc & inde totis,
12. Omnes ut citò perlegas poetas:
13. Illinc me pete; nec roges Atrectum,
14. (Hoc nomen dominus gerit tabernæ:)
15. De primo dabit alterove nido
16. Rasum pumice, purpuraque cultum
17. Denariis tibi quinque Martialem.
18. Tanti non es, ais? sapis, Luperce.

VERS. 2. Dicis mihi, visne, ò Martialis, mittam meum tibi servulum?

6. Longum est, &c. Longum erit illi faciendum iter, si meam usque veniat domum.

Ad Pyrum. Usque ad domum notam, tabernam fortasse cujus insigne erat Pyrus, in qua, aut prope quam habitabat Martialis.

7. In tertia contignatione habito, prope tegulas. Scalæ, sive gradus per quos ascendebatur multiplices erant, pro numero contignationum.

Quod quæris, &c. Potes propiùs invenire libellum, quem petis.

9. Soles Argiletum aliquando subire, venire in hanc urbis partem.

Argi subire letum. Argiletum una vox est, quæ hic separatur in duas per tmesim, sive separationem, & quasi sectionem. De Argileto vide 4. Epig. suprà. Nosti ubi sit Argiletum, & eò ventitare soles.

10. E regione fori Julii est officina libraria, illinc meum librum pete.

Cæsaris. Julius Cæsar aream ingentem emit in urbe, in qua forum extruxit. Vide l. 3. Ep. 29. & suprà 64.

11. *Scriptis.* In tabernæ hujus librariæ foribus videre est scripta nomina librorum & auctorum, à quibus fuere compositi.

12. Adeò ut omnium poetarum libri uno quasi intuitu legi possint.

13. Non erit opus quærere ab Atrecto (nam hoc bibliopolæ nomen est) & operosè ab eo petere, rogare illum pluribus, ut meum tibi librum det. Videtur Lipsio legendum esse, *me roges Atrectum*, idest, me, meum librum, ab Atrecto postula. Rogare aliquid aliquem.

15. *Nido.* Forulo, armario, ubi reconduntur libri.

16. *Rasum Pumice....* Vide Ep. 58.

17. *Denariis quinque.* Respon-

pondent illi duabus libris Turronensibus Fräcicę monetæ, ideſt, aſſibus, 40. quatuor circiter Juliis cum dimidio, Romanæ.

18. Tanti non vales. *Sapis.* Rectè dicis, nimia eſt illa ſumma pro hiſce nugis.

XCVIII.

Magnus liber.

1. Cui legiſſe ſatis non eſt epigrammata centum,
2. Nil illi ſatis eſt, Cæciliane, mali.

VERS. 2: *Mali*. Callimachus poeta dictitabat magnum librum eſſe magnum malum.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM

LIBER SECUNDUS.

PRÆFATIO.

Epigrammatum libros epistolà, & præfatione neutiquam indigere docet.

QUID nobis, inquis, cum epistola? parùmne tibi præstamus, si legimus epigrammata? Quid hìc porro dicturus es, quod non possis versibus dicere? Video quare tragœdi epistolam accipiant, quibus pro se loqui non licet: epigrammata Curione non egent, & contenta sunt sua, id est, mala lingua: in quacumq; pagina visum est, epistolam faciunt. Noli ergo, si tibi videtur, rem facere ridiculam, & togam saltanti inducere personæ. Denique videas an te delectet contra retiarium ferula. Ego inter illos sedeo, qui protinus reclamant. Puto, mehercule, Deciane, verum dicis. Quid, si scias cum qua, & quàm longa epistola negotium fueras habiturus? Itaq;quod exigis fiat. Debebunt tibi, si qui in hunc librum inciderint, quòd ad primam paginam non lassi pervenient.

Quid nobis, &c. Cur epistolam libro præponere meditaris, ò Martialis? (inducitur Decianus Stoicus Philosophus, & amicus Martialis loquens:) nonnè satis molestiæ, laborisque tua causa sumimus, si legimus tua epigrammata?

Video, &c. Intelligo cur actores tragœdiarum utantur epistola, nempe quia ipsi pro se, & per se loqui non possunt; possunt epigrammata; imò singula possunt esse instar epistolæ.

Accipiant, &c. Tragœdi & comœdi aliquid à populo petituri, aut done monituri quidpiam, utebātur epistola,

la, quam curio, idest, præco, è theatro recitabat. Id autem faciebant, quia inter tragœdiæ leges hæc est vel sanctissima, ut ne actores loquantur quidpiam quod ad tragœdiam ipsam & actionē scenicam non spectet, in quo sæpè Plautus peccat.

Curione. Curio propriè est dux Curiæ: interdum, ut hoc in loco, significat præconem. Romulus populum Romanum divisit in tres partes, quas Tribus appellavit. Tribus singulas in Curias decem, Curiasq; in decē Decurias distribuit. Singulis singulos præfecit duces: Tribubus Tribunos, Curiis Curiones, Decuriones Decuriis. Sacra sibi propria singulæ Curiæ habebant, accensos & præcones suos, qui vocabantur etiam curiones, quia sacrificia Curię indicebant, festos dies publicè denunciabant, &c.

Mala. Maligna, dicaci. *Epistolam faciunt.* Admonēt versibus lectorem, quocumque loco voluerint.

Togam, &c. Induere saltantem histrionem, & mimum honesta & liberali veste, qualis est toga: idest, præponere seriam epistolam ludicris versiculis. Toga honoris causa sumebatur, & in rebus, actionibusque seriis; exuebatur in ludicris, v. g. in Saturnalibus. Eandem ob causam clientes cùm salutabant patronos, apparebant togati, &c.

Contra retiarium ferula. Vide ne utendo epistola, qua te contra obtrectatores epigrammatum tuorum defendas, idem facias ac mirmillo, qui contra retiarium benè armatum uteretur ligneo bacillo, & imbecilla ferula; omitte epistolam, meliùs & validiùs epigrammate ipso pugnabis. Porrò hìc ferulæ meminit, quia gladiatores recens auctoritati, sive mercede ut depugnarent conducti, antequam ferro & solitis armis accingerentur, vapulare solebant ferulis per jocum, ab aliis gladiatoribus, quasi pro auspicio, & ut plagis assuescerent.

Retiarium. Inter gladiatores, duo maximè genera erant insignia: alteri retiarii vocabantur, quia rete gerebant, quo involverent caput adversarii; & fuscinam seu tridentem, quo illum reticulo involutum perimerēt: alteri, mirmillones dicebātur; quorum arma erāt ensis longior, &c. Vide Juvenalē Sat. 8. & nostras in eū notas.

Ego &c. Sicut spectatores confidentiam illius mirmillonis ac temeritatem statim reclamando condemnarent, ita ego te condemno, &c. Cùm videro te vinci ab tuis obtrectatoribus tenui dumtaxat epistolio munitum, non te tutabor, imò illis me adjungam, & favebo. Cùm uterlibet gladiatorum ab adversario malè mulctabatur, exclamabat populus, urgebatque victum ac inferiorem: & his verbis victorem accendebat, *occide, ure, verbera.*

Puto. Respondet Martialis: verè narras; habebam ingentem epistolam in promptu, sed omittetur, siquidem jubes.

EPIGRAMMA I.

Libri brevioris commoda.

1. Ter centena quidem poteras epigrãmata ferre,
2. Sed quis te ferret, perlegeretve, liber?
3. At nunc ſuccincti quæ ſint bona diſce libelli:
4. Hoc primũ eſt, brevior quòd mihi charta perit,
5. Deinde, quòd hæc unà peragit librarius horà,
6. Nec tantùm nugis ſerviet iſte meis.
7. Tertia res hæc eſt, quòd ſi cui fortè legeris,
8. Sis licèt uſque malus, non odioſus eris.
9. Te conviva leget miſto quicunce; ſed ante
10. Incipiat poſitus quàm tepuiſſe calix.
11. Eſſe tibi tanta cautus brevitate videris?
12. Hei mihi! quã multis ſic quoque longus eris!

VERS. 3. *Succincti libelli*. Brevioris. Propriè ſuccinctus ille dicitur, cujus veſtes ſunt altiùs præcinctæ.

5. Hoc alterum eſt commodũ, quòd pauca hæc epigrãmata deſcribit librarius una hora, brevi tempore.

Librarius. Qui excribit libros; interdum qui vendit.

6. Nec tantum occupabitur iſte librarius deſcribendis ludicris verſiculis, ſed vacare poterit melioribus libris exarandis.

9. *Mixto quicunce*. Dum poculum ipſi miniſtrabitur, ideſt, in menſa & vino te leget, idque antequam ſcyphus à miniſtro ſuper menſam depoſitus, refrixerit. Poculum miſcere, eſt poculum miniſtrare, implere vino, aqua temperare.

Quicunce. Diximus lib. 1. Epig. 26. eſſe mẽſuram quinque cyathos continentem.

Tepuiſſe. Aqua enim calida vinum temperabant. Vel, ſi libeat explicare de vino, quod frigidum, aut aqua frigida temperatum ſit; expone: Antequam illud frigidum vinum tepuerit mora ipſa bibendi. Solet enim liquor frigidus ipſo tempore plurimùm de illo ſuo frigore deperdere, præſertim calidiori loco & tempeſtate.

II.

Domitiani triumphus de Germanis.

1. Creta dedit magnum, majus dedit Africa nomẽ
2. Scipio, quod victor, quodque Metellus habet.
3. Nobilius domito tribuit Germania Rheno,

4. Et

4. Et puer hoc dignus nomine, Cæsar, eras:
5. Frater idumæos meruit cum patre triumphos;
6. Quæ datur ex Cattis laurea, tota tua est.

VERS. 1. 2. *Cretæ*. Insula est posita è regione maris Ægæi, hodie *Candia*. Hæc dedit magnum nomen L. Metello: is enim vocatus fuit Creticus, quia Cretenses Mithridati faventes debellavit, anno ab U.C. 687. insu. Jamque igni & ferro populatus per triennium, eam in provinciæ formam redegit.

Majus... Scipioni Africano minori, qui Carthaginem delevit, nec unam tantùm insulam, ut Metellus, sed Africam, tertiam orbis partem, Romano Imperio subjecit. Creta igitur magnū dedit nomen, quod habet Metellus victor; at majus dedit Africa, quod habet Scipio. Primum bellum Punicum exarsit anno Urbis 489. & à Q. Lutatio Catulo confectum est. Secundum anno 536. quod post annos 17. P. Scipio Africanus major peregit. Tertium anno 605. ceptum, annis quatuor P. Scipio Africanus minor dictus, sive Æmilianus, absolvit.

3. *Nobilius*. Quia Germani sunt bellicosi: Cretenses verò & Afri, molles discinctique.

4. *Et puer*. Ratio altera propter quam prædicat vates appellationem Germanici; nempe quia Domitianus illam non ætate provectior, ut Metellus & Scipio, sed penè puer, est promeritus. Lege Sveton. in Domitiani Vita.

5. Licèt frater tuus de Judæis triumphum egerit, non solus tamen, sed cum Vespasiano patre tuo triumphavit; hæc ultima ratio, & potissima.

Frater. Titus: Hierosolymā evertit anno Christ. 70. At hoc bellum Vespasianus inchoaverat, & valdè promoverat. *Idumæos*. Reportatos è Judæa victa cui vicina est Idumæa, regio palmis frequens.

9. *Cattis*. Populi Germaniæ ad Rhenum, quos bello quidem lacessivit Domitianus, at nec admodùm feliei, nec ita necessario. Lege Svet. cap. 2. & 6. Legunt alii, *Dacis*. Illi eas incolebant regiones ad Istrum, quas nunc Valachi & Moldavi obtinent: verùm absunt à Rheno longiùs, de quo tamen solo hic loquitur Martialis. Rectiùs igitur legendum, *Cattis*.

Laurea. Laurea corona; laurus erat signum victoriæ & præmium.

III.

Debitor nihil debens.

1. Sexte, nihil debes; nil debes, Sexte; fatemur.
2. Debet enim, si quis solvere, Sexte, potest.

VERS.

Vers. 2. *Potest*. Debitoris enim inopia excludit omnem actionem, ut ajunt juriscósulti, quia nihil auferri potest ab eo qui nihil habeat, & qui solvere non potest, suum quodammodo fecit id quod, mutuo accepit.

IV.

Cur amicum frequentiùs non invisat.

Ne valeam, si non totis, Deciane, diebus,
Et tecum totis noctibus esse velim:
Sed duo sunt, quæ nos distinguunt, millia passũ:
Quatuor hæc fiunt, cùm rediturus eam.
Sæpe domi non es; cùm sis quoque, sępe negaris:
Vel tantùm causis, vel tibi sæpe vacas.
Te tamen ut videam, duo millia non piget ire;
Ut te non videam, quatuor ire piget.

Vers. 1. *Ne valeam*. Jurandi formula; uti, dispeream, moriar, si, &c.

3. *Distinguunt*. Alterum ab altero separant. *Duo millia passùm*. Pro, passuum, Est fermè spatium leucæ Gallicæ.

4. Fiunt 4000. passuum, quando te inviso, & domum meam redeo.

5. *Negaris*. Diceris domi non esse: servus abesse te dictitat.

6. *Causis*. Agendis & parandis; audiendis consultoribus.

Tibi. Valetudini curandæ & corpori: tuis negotiis.

V.

In fastidiosum lectorem.

I nunc, edere me jube libellos:
Lectis vix tibi paginis duabus,
Spectas ἐσχατοκόλλιον, Severe,
Et longas trahis oscitationes.
Hæc sunt, quæ relegente me solebas
Raptim scribere, sed Vitellianis:
Hæc sunt singula quæ sinu ferebas
Per convivia cuncta, per theatra:
Hæc sunt, aut meliora, si qua nescis.
Quid prodest mihi tam macer libellus,
Nullo crassior ut sit umbilico,
Si totus tibi triduo legatur?

13. Numquam deliciæ ſupiniores.
14. Laſſus tam citò deficis viator,
15. Et cùm currere debeas Bovillas,
16. Interjungere quæris ad Camænas!
17. I nunc, edere me jube libellos.

VERS. 3. Ἐσχατοκώλιον. Ultimam libri partem. ἔσχατος, ultimus; κῶλον, membrum, pars.

Oſcitationes. Signa homini ſfaſtidioſi & ſomniculoſi.

5. Atqui hæc illa tamen ſunt epigrammata eadem, quæ cùm à me ſemel, iterumque, te audiente, legebantur, antequam eſſent edita, à te exſcribebantur raptim in elegatibus pugillaribus: cur nũc ea faſtidis?

6. *Vitellianis*. Pugillares elegantes, auro, minioque picti, in quibus ea ſcribebantur quæ maximo habebentur in pretio, dicebantur Vitelliani, opinor, quòd aut inventi, aut uſurpati à Vitellio Imper. homine omnium deliciarum & ineptiarum amantiſſimo.

7. *Singula*. Singula hæc epigrammata & ſeparata, magni faciebas, cur collecta in unum librum, abiicis?

Sinu ferebas. In ſinu ferre aliquid, eſt carum habere. Adde quòd libellos elegantes in ſinu gerimus, unde promi faciliùs poſſint.

9. *Si qua neſcis.* Si qua ſunt epigrammata, quæ ignores, quæ tibi non recitaverim, ea continentur in hoc libro, & quidem iis quæ jam audiſti, meliora.

10. Quid ergo me juvat, quòd curavi ut hic meus liber eſſet minimæ molis & ponderis? quòd ei nullos addidi umbilicos, qui ſi eſſent appoſiti; foret craſſior & ponderoſior; ſi totum triduum ponis in eo legendo, quem hora una poſſes perlegere? Erant in libris umbilici, clavi quidam ærei aut argentei, bullæ, ornamenta in modum umbilici facta, quibus extremę libri paginę ornabantur. De illis mentio incidit libro I. Ep. 58.

13. Numquam vidi hominem delicatioris palati, ac faſtidii, quàm te. Delicias pro homine delicato & contemptore, hìc ponit.

15. *Bovillas*. Bovillæ, quaſi boum villa, (ibi enim boves colligebantur, ducendi poſtea in urbem,) viculus fuit in Latio, non procul Roma.

16. Equos dejungere paras, iter interrumpis vix urbe egreſſus. *Interjungo*, eſt, equos, ut veſcantur, ſolvo; eos interquieſcere jubeo. Brevem librum uno decurſu non legis, hæres quaſi in itinere & ſubſiſtis: eos imitaris, qui cùm poſſint Roma Bovillas uſque ire uno curſu & nõ interrupto, propter itineris brevitatem & facilitatem; interſiſtere tamen ad templum Camænarum, quaſi eſſent feſſi, volunt.

Camænas. Ad templum Camænarum, id eſt, Muſarum. Erat illud ad portam Trigeminam, & propiùs aberat Roma quàm Bovillæ.

VI.

In Ardelionem.

Declamas bellè, causas agis, Attale, bellè,
Historias bellas, carmina bella facis:
Componis bellè mimos, epigrammata bellè,
Bellus grammaticus, bellus es Astrologus.
Et bellè cantas, & saltas, Attale, bellè:
Bellus es arte lyræ, bellus es arte pilæ:
Nil benè cùm facias, facis attamen omnia bellè.
Vis dicam quid sis? magnus es ardelio.

VERS. 1. *Declamas*, Orator veras causas agit: declamator fictas, exercitationis causa.

3. *Mimos*. Poemata turpicula, comœdias ridiculas, in quibus histriones hominum gestus maximè imitantur: à verbo græco μιμῶμαι, imitor.

8. *Ardelio*. Significat hoc in loco hominem, qui omnia se facere, & quidem bellè atque eleganter profiteatur, qui verò nihil agat, aut certè nihil benè & perfectè: qui in omnia se interponat & intermisceat. Vide lib. I. Ep. 66. Propriè ardelio, sive ardeola, inquit Ramiresius, est avis altissimè volitans, & in eodem aeris loco diu cõsistens, ubi alas operosè quassat, seque multum movendo, nihil promovet: metaphoricè significat homines in otio negotiosos, & cùm nihil agant, occupatissimos. Eos scitè Phædrus describit fabella quinta lib. 2.

VII.

Ad lectorem parum candidum.

Si qua videbuntur chartis tibi, lector, in istis
Sive obscura nimis, sive Latina parum;
Non meus est error; nocuit librarius illis,
Dum properat versus annumerare tibi.
Quòd si non illum, sed me peccasse putabis;
Tunc ego te credam cordis habere nihil.
Ista tamẽ mala sũt; quasi nos manifesta negemus.
Hæc mala sunt; sed tu non meliora facis.

VERS. 3. *Librarius*. Is dicebatur qui libros manu scribebat, & multa eorum exarabat exempla: omnia enim, ante inventam typographiam, scribebantur manu.

Illi autem librarii inscitia vel festinatione nimia sæpe libris nocebant, omittendo, v.g. voces aliquas, alias aliis præponendo, &c.

4. *Annumerare*. Augere numerum versuum, quos tibi det legendos.

5.6. Si meum esse potius, quàm librarii vitium dicas, ne tu parum candidus & cordatus eris, atque adeò vel me peccante pejor.

7. At enim, (inquit lector) mala sunt tua carmina? Quasi verò id negem, (respondet Martialis) quod adeo manifestum est? Sed ò bone, an facis meliora?

VIII.

Malè officiosus.

1. Basia dimidio, quòd das mihi, Posthume, labro,
2. Laudo; licet demas hinc quoque dimidium.
3. Vis dare majus adhuc, & inenarrabile munus?
4. Hoc tibi habe totum, Posthume, dimidium.

Vers. 1. *Basia*. Oscula officiosa: sic blandiri solent homines urbani, adulatores. Rogat illum ut sibi suas salutationes & blanditias, ac totas quidem, servet.

2. *Laudo*...... Habeo gratiam: & habebo majorem si ex dimidio labro dimidiam partem tollas, & me quarta tantùm labri parte osculeris: imò, si nulla.

IX.

Parasitus cœnare domi coactus.

1. Quòd fronte Selium nubila vides, Rufe,
2. Quòd ambulator porticum terit serus;
3. Lugubre quiddam quòd tacet piger vultus;
4. Quòd penè terram tangit indecens nasus;
5. Et dextra pectus pulsat, & comam vellit:
6. Non ille amici fata luget, aut fratris:
7. Uterque natus vivit, & precor vivat;
8. Salva est & uxor, sarcinæque, servique;
9. Nihil colonus, villicusque decoxit.
10. Mœroris igitur causa quæ? domi cœnat.

Vers. 1. *Nubila*. Tristitiæ nube velut obducta.

2. *Porticum*. Variæ erant Romæ porticus, sub quibus multi ultrò, citroque commeabant. Selius quærens aliquem à quo invitaretur ad cœnam, sub noctem ibi moraba-

rabatur, ac inambulabat.

3. Quod præsefert aliquid lugubre tacito ac mœsto vultu. Inest etiã in tristit. a lentum aliquid & pigrum, hinc Selii vultus piger dicitur.

4. *Nasus, &c.* Qui præ pudore & tristitia oculos ac vultum dejiciunt, illis nasus demittitur, & apparet longior; ac fortè isti Selio jam erat per se bene longus.

8. *Sarcina.* Suppellex domestica. Nihil fures illi abstulerunt.

9. *Colonus.* Qui agrum conductum & alienum colit. Aliàs eum significat qui è patrio solo alium in locum mittitur, ejus incolendi causa.

Villicus. Qui villæ curam habet. *Decoxit.* Perdidit, nihil damni dedit. Metaphora ducitur ab iis liquoribus, qui cùm imponuntur igni, ab sumuntur sensim & minuuntur. Decoquere est aliquando convalare, *faire banqueroute fallire.*

X.

In benè olentem.

1. Esse quid hoc dicã, quòd olent tua basia myrrhã,
2. Quòdque tibi est nunquam nõ alienus odor?
3. Hoc mihi suspectum est, quòd oles benè, Posthume, semper;
4. Posthume, non benè olet, qui benè sẽper olet.

Vers. 1. *Myrrham.* Pastillos myrrheos & diapasmata. V. lib. I. Ep. 72.

4. *Non bene olet.* Signum est, illum olidum & fetentem esse, qui tetrum suum hunc odorem, odore alieno & exquisito celatum velit. Istæ voces, bene olet, priori loco positæ per se & propriè significant: posteriori, odorem industria quæsitum & adscitum sonant.

XI.

Cuinam solvendum.

1. Et judex petit, & petit patronus:
2. Solvas censeo, Sexte, creditori.

Vers. 1. *Creditori.* Quia huic uni debes, & minore damno illi solves omittẽdo litem, quàm litem persequẽdo, ne illi solvas. Si enim causam obtines, tunc solvẽdum tibi erit duobus, judici nempè & patrono; si causa cadis, tribus, nempè judici, patrono & creditori. Satiùs est igitur uni creditori solvere, & litem missam facere.

In

XII.

In cœnipetam.

1. Nil intentatum Selius, nil linquit inausum,
2. Cœnandum quoties jam videt esse domi.
3. Currit ad Europen, & te, Paulline, tuosque
4. Laudat Achilleos, sed sine fine, pedes.
5. Si nihil Europe fecit, tum Septa petuntur,
6. Si quid Phyllirides præstet, & Æsonides.
7. Hinc quoque deceptus Memphitica templa frequentat,
8. Assidet & cathedris mœsta juvenca tuis.
9. Inde petit centum pendentia tecta columnis:
10. Illinc Pompeii dona, nemusque duplex.
11. Nec Fortunati spernit, nec balnea Fausti;
12. Nec Grylli tenebras, Æoliamque Lupi:
13. Nam thermis iterùm cũctis, iterũque lavatur:
14. Omnia cùm fecit, sed renuente Deo,
15. Lotus ad Europes tepidæ buxeta recurrit;
16. Si quis ibi serum carpat amicus iter.
17. Per te, perque tuam, vector lascive, puellam,
18. Ad cœnam Selium tu, rogo, Taure, voca.

VERS. 3. *Ad Europen.* Ad campum Martium, in quo multæ porticus picturis ornatæ, inter quas erat una, Europe dicta, quia visebatur in ea imago Europes tauro vectæ. De illa jam incidit mentio, in libro Spectac. Epig. 15.

Paulline. Laudabat Selius Paullinum à celeritate pedum, quà olim Achilles præstabat, nempè ut ab eo invitaretur ad cœnam.

Achilleos. Similes Achillis pedibus.

4. *Sine fine.* Sine modo, laudibus immodicis, ut adulatores solent. Pedum velocitate in primis gloriabantur, qui exercebant sese in Cãpo Martio, cursu & saltu.

5. 6. *Si nihil in porticu profecit,* si non reperit apud quem cœnaret, petit septa, si fortè Chiron & Jason, ipsi amiciores futuri sint.

Septa. Erat pars campi Martii, sudibus & cancellis inclusa, instar caularum, quam ob causam *Ovilia* iste locus etiam appellabatur: in eo includebatur centuria quælibet, aut tribus populi Romani cùm ferebãtur suffragia, ut tumultus vitaretur. Comitiis verò solutis, occupabãt eum locum mercatores, ibique proponebant varias merces; adeò ut ibi essent

essent perpetuæ quasi nundinæ.

Phyllirides. Chiron, è centauris unus, Achillis præceptor, Phyllires & Neptuni filius. Prope septa templum erat Neptuni, juxtaque pulcherrima porticus, in qua picta erat Argonautarum historia, quorum præcipui fuere Chiron, & Jason, qui ab Æsone patre vocatur Æsonides.

7. *Memphitica*. Egyptia. Memphis urbs Ægypti primaria, de qua dictum Ep. 1. libri Spectac. Intelligitur hìc templum Isidis Deæ Ægyptiorum; erat in Campo Martio prope Ovile.

8. *Cathedris*. Sedet in scamnis quæ sunt in templo Isidis.

Juvenca. Isis eadem fuit ac Io, filia Inachi, regis Argivorum, quam poetę mutatam fuisse in vaccam, canunt: humanæ postea formæ reddita nupsit Osiridi regi & Deo Ægyptiorum. Mœsta dicitur, quia virum amissum diu quæsivit, nec nisi mortuum invenit.

9. Inde petit porticum fultam multis columnis ex ære Corinthio factis: quæ ob eam rem Corinthia vocabatur.

10. Ex hac porticu confert se in illam quam Pompejus ædificavit, donavitque populo: tum in ejusdem Pompeii duplices hortos, superiores nempè & inferiores, qui à populo frequenti celebrabantur.

11. *Fortunati*. Balneatoris est nomen; ut alia tria quæ sequuntur.

12. *Tenebras*. Balneas tenebrosas & sordidas adit. *Æoliam*. Balneas in edito & patente loco positas, velut Æoli ventorum Dei, domum. Opponit eas Grilli balneis in tenebricoso & depresso loco sitis. *Therme*. Balnea calida sunt. Vid. l. Spect. Ep. 2.

14. Cùm hæc omnia loca lustravit irrito labore: Jove non favente; vel irato Genio: Genius enim suus cuique Deus erat.

15. *Lotus, &c.* Postquam lotus est otiosè in istis balneis, redit ad primam illam suam porticum, & adjunctum ei nemus è buxo. *Tepidæ*. Sub vesperam, quando sol tepidus, devexusque porticum hanc lustrat.

17. *Vector lascive*. O Jupiter in taurum mutate, qui Europam vexisti.

18. *Voca*. Mortui dicebantur vulgari parœmia, apud Jovem cœnare: itaque his verbis mortem Selio precatur, dum optat ut cum Jove cœnet.

XIII.

In convivam malè olentem.

1. Quòd nulli calicem tuum propinas,
2. Humanè facis, Herme, non superbè.

VERS. 1. *Propinas*. Propinare propriè est prægustato leviter vino poculum alteri offerre: quasi, præbibere. Id ami-

amicis compotantibus erat in more.

2. *Humanè.* Amicè, urbanè. Non vis enim compotores offendere fętido & spurco, quem attigisti, calice. Eam causam acutè relinquit lectori colligendam.

Herme, Erat hic Hermus ore spurco & graveolenti neque ex eodem quo ille scypho bibere quisquam sine nausea potuisset.

Superbè. Quidam enim hoc arrogantia faciebant, ut nemini propinarent. Ita dum videtur eum laudare, pungit.

X I V.

Morbus divitis.

1. Zoilus ægrotat, faciunt hanc stragula febrem:
2. Si fuerit sanus, coccina quid facient?
3. Quid torus à Nilo, quid sindone cinctus olenti,
4. Ostendit stultas quid nisi morbus opes?
4. Quid tibi cũ medicis? dimitte Machaonas omnes:
6. Vis fieri sanus? stragula sume mea.

VERS. 1. *Faciunt*... Ideò ægrotat ut ostentet sua stragula.

Stragula. Stragulum, sive vestis stragula, propriè dicitur ea, qua lectus operitur, à sternendo.

2. Si esset sanus quid prodessent coccina stragula, quæ nemo cerneret Nunc verò spectantur ab invisentibus illum ægrotantem. Coccum granum quoddam est, ex quo aqua macerato, fit color eximii ruboris.

3. Torus, è lino candidissimo & ab Ægypto ultima petito textus, cinctus & opertus sindone fragranti, nimirum ex odorata bysso, est enim sindon vestis Tyria, à Tyro vel Sidone, unde nomen traxit, advecta & subtili bombyce ac delicato contexta. Legendum putat Scriverius: *Quid Sidone tinctus olenti?* Nempè lectus tinctus, seu tectus purpura tincta in urbe Sidone prope Tyrum, quæ olens dicitur, quia recẽtis purpuræ gravis est odor. Penultimam autẽ posse corripi in voce *Sidone* docet adjectivũ ex ea ductũ *Sidonius*, in quo antepenultima modò brevis est, modò lõga.

4. Quid significat iste morbus; nempè non ægrotare febri Zoilum, sed stulta cupiditate ostentandi opes laborare.

5. *Machaonas*. Medicos. Machaon Æsculapii filius, medicus præstantissimus.

6. Vis èlecto surgere, & valere; mea vilia & trita stragula sume, pauper esto; valebis, non fovebis lectulum, quia nihil erit quod ostentare velis.

XV.

Tonstrix imperita.

1. Tonstrix Suburræ faucibus sedet primis,
2. Cruenta pendent qua flagella tortorum,
3. Argique letum multus obsidet sutor.
4. Sed ista tonstrix, Ammiane, non tondet:
5. Non tondet, inquis? ergo quid facit? radit.

VERS. 1. Quædam tonstrix habet officinam in limine & aditu vici Suburrani.

Suburræ. Suburra vicus Romæ fuit frequentissimus, ita dictus quòd sub antiquæ urbis mœnibus esset, quasi Suburba.

2. 3. Ubi est domus tortoris publici, & locus ubi servi flagitiosi aut malefici loris plectuntur, non procul Argileto à sutoribus frequentato. De Argileto dictum lib. I. Ep. 4.

5. *Radit*. Ita malè tondet, ut radere barbam; id est, vellere potiùs & laniare, quàm tondere videatur.

XVI.

In egentem patronum.

1. Capto tuā, pudet heu, sed capto, Maxime, cęnā;
2. Tu captas aliam: jam sumus ergo pares:
3. Manè salutatum venio, tu diceris isse
4. Ante salutatum: jam sumus ergo pares.
5. Sum comes ipse tuus, tumidiq; anteãbulo regis;
6. Tu comes alterius: jam sumus ergo pares,
7. Esse sat est servum; jam nolo vicarius esse.
8. Qui rex est, regem, Maxime, non habeat.

VERS. 2. *Captas*. Animadverti te aliorum quoque captare cęnas. *Pares*. Putabam te dominum & regem meum esse, ditior me non es.

5. *Comes*. Clientes solebant affectari per urbem patronos, & comitari honoris causa. *Anteambulo*. Is dicitur, qui præcedit alium, & quasi viam illi sternit, quod erat quoq; clientium. *Regis*. Diximus suprà, ita vocatos fuisse patronos à clientibus.

7. *Vicarius*. Ita propriè dicebatur servi servus, nempè qui erat in potestate servi alterius, & ejus vices obibat.

8. Qui cæteris vult imperare, aliis ne serviat.

XVII.

Cœna sordida.

1. Felicem fieri credis me, Zoile, cœnà:
2. Felicem cœnà, Zoile, deinde tua?
3. Debet Aricino conviva recumbere clivo,
4. Quem tua felicem, Zoile, cœna facit.

VERS. 2. An putas me cœnarum esse captatorem, præsertim tuæ? falleris: nullius cœnam, minimè verò tuam, capto.
3. *Aricino.* Aricia, vicus in via Appia, positus in clivo: frequens mendicis, ob celebritatem viæ, & hominum commeantium frequētiam. Deceat, juvet, mendicos tua cœna, non me.

XVIII.

Empta carmina.

1. Carmina Paullus emit; recitat sua carmina Paullus:
2. Nam quod emas, possis dicere jure tuum.

VERS. 1. *Sua.* Illa quæ emit, recitat pro suis, ut si essent sua. Non alio jure sua, quàm quòd illa emit.

XIX.

Os spurcum.

1. Basia das aliis; aliis das, Posthume, dextram:
2. Dicis, utrum mavis? elige: malo manum.

VERS. 1. *Dextram.* Osculandam vulgò servis dextram dabant, amicis, os. Ego tamen, inquit Martialis, malo manum osculari, quia minùs fœtida est, quàm os. Vide Epigr. 8. illius libri.

XX.

Urbanitas putida.

1. Quid mihi vobiscū est, ò Phœbe, novēq; sorores?
2. Ecce nocet vati Musa jocosa suo.

3. Di-

3. Dimidio nobis dare Posthumus antè solebat
4. Basia; nunc labro cœpit utroque dare.

Vers. 1. O Phæbe, vosque Musæ, cur ego vos & vestras artes colo? Quid male de vobis commerui?

3. *Dimidio*. Subaudi, labro. Ignotum me antea, parcè, obiterque osculabatur; nunc fama & carminibus meis cognitum, quasi honoris & amicitiæ causa, ore toto me osculatur & fœtentem mihi mephitim inhalat: ô famam mihi exitialem!

XXI.

Amicus ultor:

1. Non dicam, licèt usque me rogetis,
2. Quis sit Posthumus in meo libello:
3. Non dicam; quid enim mihi necesse est
4. Has offendere basiationes,
5. Quæ se tam benè vindicare possunt?

V. 1. 2. Offenderat superioribus epigrammatis aliquem sub ficto Posthumi nomine: non dicam, inquit, quis ille sit isto nomine significatus.

3. 4. Cur enim hominem qui me osculatur, velim offendere, & amantem læderе? Ironia.

5. Ille me præclarè ulcisci posset, iterum atque iterum osculando me, ore fœtido; itaque illi parco; tacebo nomen.

XXII.

Sibi soli felix.

1. Si det iniqua tibi tristem Fortuna reatum;
2. Squalidus hærebo, pallidiorque reo:
3. Si jubear patrià damnatum excedere terrà;
4. Per freta, per scopulos exulis ibo comes:
5. Dat tibi divitias: ecquid sunt ista duorum?
6. Das partem? multũ est, Candide: das aliquid?
7. Mecum eris ergo miser? quòd si Deus ore sereno
8. Annuerit, felix, Candide, solus eris?

Vers. 1. Si te reũ sors iniqua fecerit aliquando, ego te prosequar in jus, tibi hærebo comes sordida in veste, & ero te reo pallidior: omnem tuam sortem meam putabo. *Det reatum*. Crimen inferat, pœnam irroget.

2. *Squalidus*. Rei nobiles mutabant togam, & immundam aliquam, illotamq; sumebant, ac sordidati propriè tunc dicebantur: idem faciebant cum iis nonnulli, ut clientes, amici, &c.

5.6. Sed, ò Candide, dat tibi fortuna divitias; num illas mecum ita partiris, ut nostrum duorum sint, ad nos ambos pertineant? Dasne saltem partem dimidiam, saltem aliquam minimam? das nullam.

8. Ergone mecum eris miser, & non mecum felix? si tecum sum miser, debeo tecum ego quoque felix esse: divide mecum opes & felicitatem, ut tuam ipse calamitatem tecum divido.

XXIII.

In promissorem.

1. Das nunquam, semper promittis, Galle, roganti:
2. Si semper fallis; jam rogo, Galle, nega.

XXIV.

In hæredipetam.

1. Quòd querulũ spirat, quòd acerbũ Nęvia tussit,
2. Inque suos mittit sputa subinde sinus:
3. Jam te rem factam, Bithynice, credis habere?
4. Erras: blanditur Nævia, non moritur.

VERS. 1. Quòd ducit animam queritantis more.

2. Quasi non haberet satis virium ut longiùs expueret.

3. Jam credis te illius hæreditatem tenere? falleris: de ista voce, *rem factam*. Vide lib. I. Epig. 26.

4. Delicias facit. Quidam tussiendi & screandi rationem quandam adamant, affectantque, ut delicati & blandi videantur: ita tussit Nęvia, ò Bithynice, ægrotat leviùs tua spe: non tam citò morietur.

XXV.

In cœnipetam.

1. Laudantem Selium, cœnæ cùm retia tendit,
2. Accipe, sive legas, sive patronus agas.
3. Effectè! graviter! citò! nequiter! euge! beatè!
4. Hoc volui: facta est jam tibi cœna, tace.

V. 1.2. Audi quomodo laudet te Selius cum cœnam tuam aucupatur, sive legas tuos versus & recites, sive cau-

causas agas. Accipe quemadmodum tibi plaudat.

Effectè, Perfectè (subaudi, scribis, peroras) inquit Sellius. Legit Lipsius, *Effatè*.

Nequiter. Argutè, vafrè, sagaciter. De voce, *nequam*, *improbus*, vide l. I. Ep. 86. 90.

4. Bene est intelligo quid petas, hoc tantùm à te volebam: scilicet placent mihi tuæ laudes, tace: mecum cœnabis. Hunc versum si dicat homo captator laudis & avidus, seriò dictum accipe: si contemptor; ironicè. Gruterus malit has adhuc voces *Hoc volui*, esse adulantis; hoc à te expectabam, non aliter à te perorari volebam, &c. *Facta est*. Certa, rata, constituta.

XXVI.

In ignobilem, & superbum senatorem.

1. Rufe, vides illum subsellia prima terentem,
2. Cujus & hinc lucet sardonychata manus;
3. Quæque Tyron toties epotavere lacernæ,
4. Et toga non tactas vincere jussa nives:
5. Cujus olet toto pinguis coma Marceliano,
6. Et splendent vulso brachia trita pilo.
7. Non extrema sedet lunatà lingula plantà;
8. Coccina non læsum cingit aluta pedem;
9. Et numerosa linunt stellantem splenia frõtem:
10. Ignoras quis sit? splenia tolle, leges.

VERS. 1. 2. Qui sedet in primis subselliis; qui gerit annulum gemma sardonyche insignem, cujus fulgor vel hinc usque, id est, ex eo, ubi sedet, loco, ad nos pervenit, cujus lucet vestes Tyrio murice sępius potę & tinctę; cujus toga est nive candidior.

Prima subsellia. Senatores sedebant in primis theatri & curiæ ordinibus. Lege lib. I. Ep. 25. & lib. V. Ep. 8. 14.

3. *Lacernæ*. Lacerna, itemque toga, vestis erat exterior & crassior, instar pallii: utraque imponebatur tunicę, sed toga comptior, longior ac decentior erat quàm lacerna, imò & usitatior fuit, tandiu dum stetit respublica & floruit. Vide Ep. 78. lib. 1. & 2. lib. IV.

4. *Non tactas*. Cùm nix tangitur, nigrescit.

5. Cujus coma unguentis delibuta & toto Marcelli unguẽtarii myrothecio quasi perfusa, odorem spargit.

6. *Vulso pilo*. Pilos è brachiis vellebant homines delicati, eaque candida & nitẽtia ostentantes exerebant.

7. Qui calceos altiores gerit, lunula insignitos, aluta coccinea tectos, & pedi habiles. *Aluta* est pellis agnina. *Non extrema* ... Senatorum calcei erant altiores & ad mediam usque tibiam revincti loris quibusdam: vulgares, quibus populus ute-

batur, erāt demissiores, vixque supra pedem elati. Horat. lib. 1. Sat. 6. de senatore loquens, ait: *Nigris medium impediit crus pellibus.* Lingula igitur, sive lorum calcei non sedet extrema, seu jacens, in planta lunata, sed supra plantam erigitur media tibia tenus: Vulgò legitur: *Non hesterna sedet ....* eritque sensus, istum senatorem quotidie calceos mutare, ita ut hodiernos & novos semper ferat.

Lunata. Patricii senatores lunæ crescentis notam calceis assuebant, quia senatus olim è centum Patribus à Romulo lectis constabat. littera autem C, nota est numeri centenarii, eademque lunam crescentem imitatur. Patricii porrò jactabant se oriundos è primis illis centum senatoribus. Erat ista lunula talare quoddam eburneum, teste Philostrato de vitis Sophistarum, in vita Herodis Attici, qui ejusmodi homines ajebat habere nobilitatem in malleolis pedum.

Lingula. Lorum; quasi ligula, à ligando.

Non læsum. Quando calceus est minor seu strictior, pedem oblædit. Vocem *Coccina* explicui superiùs Epig. 14. ille color, quem mulleum Cato vocat apud Festum, proprius erat calceorum quibus illi Senatores utebantur, qui dicebantur curules, quia curulem aliquem gessissent magistratum; alii, qui pedarii vocabantur, nigro utebantur colore, ut suprà laudatus Horatius testatur.

9. Gerit plurimas è panno serico maculas in fronte, stellarum instar nitentes.

Splenia. Erant frustula quædam panni serici, similitudinem splenis vulgò referentia, nempe oblonga, quæ aliquo imbuta medicamento, fronti vel temporibus apponebantur, ad capitis & dentium dolorem leniendum, sæpe ad venustatem & elegantiam. Fortè emplastra quædam tenuia, iis similia quæ Galli vocant *des mouches.* Itali *de i nei.* Ea verò frusta serica unguento pingui & odorato delibuta erant & fiebant interdum è panno in varias pinnas & radios secto instar stellarū; aut, quamvis essent rotunda, tamen frontem ita descriminabant ut stellæ cælū. Unde stellantem frontem appellat vates: legunt alii *stillantem*, id est, madefactam unguento odorato.

Linunt. Ob unguentum emplastrorum.

10. *Leges.* Nempè fœda stigmata & servitii notas deprehendes, quas spleniis tegit. Servis, præsertim fugitivis, inuri solebant in fronte, notæ quædam, puncta, & litteræ ut agnoscerentur: ita Plautus servum istis litteris malè notatum, vocat facetè litteratum.

XXVII.

Nummos petit.

1. Mutua viginti sextertia fortè rogabam;

2. Quæ vel donanti non grave munus erat.
3. Quippe rogabatur felixque, vetusque sodalis,
4. Et cujus laxas arca flagellat opes.
5. Is mihi; dives eris, si causas egeris, inquit:
6. Quod peto da, Cai, non peto consilium.

Vers. 1. *Viginti H.S.* sunt libræ Turonicæ, sive nummi Francici, 2000. Romani quadringenti quinquaginta scutati.

2. Quæ Cajus nullo suo incommodo, non tantùm mutua dare & commodare; sed omninò dare, & gratis largiri poterat.

4. *Flagellat*. Continet invitas & veluti flagellis ac verberibus coercet, ne exeant, ne foras erumpant.

5. At Cajus mihi respondit: censeo causas in foro agas, ita enim opes multas parabis.

6. *Quod peto*. Nummos scilicet. *Consilium*. Non peto, qua possim arte ditescere.

XXVIII.

Patronus inutilis.

1. Lis mihi cū Balbo est; tu Balbū offendere nō vis,
2. Pontice: cum Licino est; hic quoque magnus homo est.
3. Vexat sæpe meum Patrobas confinis agellum;
4. Contra libertum Cæsaris ire times:
5. Abnegat, & retinet nostrum Laronia servum;
6. Respondes: orba est, dives, anus, vidua.
7. Non benè, crede mihi, servo servitur amico:
8. Sit liber, dominus qui volet esse meus.

Vers. 1. *Lis*. O Pontice, quem ut Patronum cliens colo, cum rogo ut adsis mihi in lite, quam habeo cum Balbo, tu te excusas, aisque te nolle Balbum offendere.

2. *Magnus*. Nobilis, tibi carus, ideoque nō offendēdus.

3. *Vexat*. Terminos emovet, revellere vult limites.

4. *Contra ire*. In jus vocare. *Libertum*. Quia Patrobas est servus Cæsaris, ab eo donatus libertate.

5. *Abnegat*. Negat se mihi reddituram: meū esse negat.

7. *Servo*. Vide simile Epig. hoc libro: est XVI.

XXIX.

In valgum.

1. Cùm sint crura tibi simulent quæ cornua lunæ,
2. In rhytio poteras, Phœbe, lavare pedes.

VERS. 1. Cum crura geras similia lunæ crescenti & cornutæ.

Crura, &c. Nempè extorsum obtorta sic, ut pedum talos coeuntes sibi & vicinos geras: pedum verò digitos diductos & à se invicem recedentes. Qui sic pedibus extrorsum versis ambulat, valgus appellatur.

Rhytio. Est rhytium, seu rythus, vas factum instar lunæ crescentis. Solis heroibus illo vase uti fas erat, teste Theophrasto: itaque ridet Martialis Phœbum illum, ignobilem, ut apparet, ac plebejum, & præterea valgum. Legunt nonnulli *Imbricio:* est imbricum seu imbrex, tegula curva.

XXX.

Virilis elegantia.

1. Flectere te nolim, sed nec turbare capillos:
2. Splendida sit nolo, sordida nolo cutis.
3. Nec tibi mitrarum, nec sit tibi barba reorum,
4. Nolo virum nimium, Pannice, nolo parum.
5. Sunt tibi crura pilis, & sunt tibi pectora setis
6. Horrida; sed mens est, Pannice, vulsa tibi.

VERS. 1. Non equidem auctor sum tibi, ut capillos accuratius & elegantius cōponas, sed neque turbatos, ac sordidos esse tibi velim. Capillos *flectere* est calamistris & candenti ferro vibrare.

2. *Splendida.* Unguentis delibuta.

3. Nolo tibi promissam esse barbam & hirsutam; ut reorum est: nolo politulam ac semper rasam, qualem habent homines mitrati ac delicatuli. Mitra est capitis tegmen: ea Phryges solebant uti, & Romani quidam elegantiæ ac deliciarum causa. *Mitrarum* igitur, in hoc loco, est, hominum mitras gestantium.

4. *Virum nimium.* Nolo te esse nimis austerum, gravem, tetricum. *Nolo parum,* Nolo esse effœminatum.

5. At nunc hispidum quidem corpus habes & incultum; sed animum mollem & libidinosum geris.

Setis. Pilis grandioribus.

6. *Vulsa.* Diximus suprà Epig. 26. Romanos molles & deditos voluptatibus, solitos esse vellere pilos oris, brachiorum, &c. Est mēs tibi vulsa, id est, effæminata, deliciis fracta, enervata, &c.

XXXI.

In convivam raptorem.

1. Quidquid ponitur hinc & inde verris,
2. Mammas suminis, imbricemque porci.

3. Communemque duobus attagenam,
4. Mullum dimidium, lupumque totum,
5. Murenæque latus, femurque pulli,
6. Stillantemque alicâ suâ palumbum.
7. Hæc cùm condita sunt madente mappâ,
8. Traduntur puero domum ferenda:
9. Nos accumbimus otiosa turba.
10. Illus si pudor est, repone cœnam:
11. Cras te, Cæciliane, non vocavi.

Vers. 1. *Ponitur*. Mensæ apponitur. *Verris*. Rapis, aufers, corradis.

2. *Suminis*. Sumen est venter suillus cum papillis: delicatum apud Romanos olim ferculum.

Imbricem. Vertebram tergi suilli, costis demptis, *l'echine, la schiena*: est enim imbrex propriè tegula curva, quâ formâ imitatur vertebra in summo tergo pecudis. Brodæus vult esse imum ventrem curvum, & repandum: ilia verò ipsum sumen.

3. *Communem*. Tibi & vicino convivæ tuo appositam, hanc tibi abripis soli.

Attagenam. Avis est exquisiti saporis: nobis nunc ignota. *Mullus*. Piscis nobilis, *un barbeau, un barbone, una triglia*. Murena itidem piscis, *une lamproye, una lampreda*.

6. *Alica*. Pulte ex alica, condimento quodam: propriè alica est genus frumenti subtilioris ac delicatioris, ex quo pultem ejusdem nominis conficiebant.

8. *Puero*. Servulo.

9. *Otiosa*. Sine ferculis, quæ videlicet abstulisti: jejuni sedemus & impasti.

11. *Cras*. Vocavi te hodie, tu meam cœnam abstulisti, ut cras cœnes: non vocavi te in crastinum diem, sed in hodiernum tantùm: cœnam igitur hodie sume de meo, & domi meæ; non cras, & domui tuæ.

XXXII.

Homo invisus.

1. Quid mihi reddat ager quæris, Line, Nomentanus?
2. Hoc mihi reddit ager, te, Line, non video.

Vers. 1. Quæris à me quid commodi, fructusque referat mihi meum prædium Nomentanum: hoc quod facit ut à te absim, te non videam. Est Nomentum urbs Latii, vulgò *Lamentana*.

Mulier

XXXIII.

Mulier togata.

1. Coccina famosæ donas & janthina mœchæ:
2. Vis dare quæ meruit munera? mitte togam.

VERS. 1. *Coccina*. Vestes cocco infectas. Coccum est granum quo utuntur ad purpuram ardenti & roseo colore, quem Galli vocant *à carlatte*, tingendam.

Janthina. Vestimenta purpurea violacei coloris, de quibus dictum lib. I. Ep. 47. *Mœcha*. Adulteræ.

2. *Togam*. Matrona convicta adulterii, & damnata jubebatur prodire in publicum togata: mulieres vulgò stola utebantur; viri, toga.

XXXIV.

Helluo morbum simulans.

1. Uri Tongilius malè dicitur hemitritæo:
2. Novi hominis mores, esurit atque sitit.
3. Subdola tenduntur crassis modò retia turdis:
4. Hamus & in mullum mittitur, atque lupum.
5. Cæcuba siccentur, quæque annus coxit Opimi,
6. Condantur parco fusca Falerna vitro.
7. Omnes Tongillium medici jussere lavari:
8. O stulti, febrem creditis esse? gula est.

VERS. 1. *Hemitritæo*. Febri semitertiana, πυρετῷ ἡμιτριταίῳ.

3. Morbi simulatione captat turdos pingues, mullos & lupos ab amicis mittendos venatur, eosque, velut hamo injecto, ad se trahere tentat.

5. Dentur illi Cæcuba vina haurienda & siccanda, convalescet. Legitur etiam *saccentur*, id est, per saccum seu colum vinarium transmittantur ad expurgandas fœces. De colo vinario consule lib. XIV. Ep. 95. 96.

Cæcuba. Cæcubum vel Cæcubus, mons & ager est in Latio, vini optimi fertilis, prope Fundos & Amyclas urbes, ad sinum Cajetanum. Mons ille vocatur nūc *Monte di Gajeta*. Hinc vinum Cæcubum. De vino Opimiano dictum Ep. 25. lib. I.

6. Mittantur condita modico poculo vitreo Falerna vina. Falernus mons & ager Campaniæ inter Calenem & Sinvessam, vini generosi ferax.

Parco. Quia Falernum vinum erat austerum & indomi-

mitum, itaque parcè dabatur, maximè ægrotis.

7. *Lavari*. Quasi balneo & aqua indigeret: quo tunc remedio contra febrem utebantur. Eget potius vino & cibo: febris simulatione gulam tegit.

XXXV.

Vetula ridere, ac placere gestiens.

Ride, si sapis, ò puella ride,
Pelignus, puto, dixerat Poeta:
Sed non dixerat omnibus puellis.
Verùm ut dixerit omnibus puellis,
Non dixit tibi; tu puella non es:
Et tres sunt tibi, Maximina, dentes,
Sed planè, piceique, buxeique.
Quare si speculo mihique credis,
Debes non aliter timere risum,
Quàm ventum Spanius, manumve Priscus:
Quàm cretata timet Fabulla nimbum;
Cerussata timet Sabella solem.
Vultus indue tu magis severos,
Quàm conjux Priami, nurusque major;
Mimos ridiculi Philistionis,
Et convivia nequiora vita;
Et quidquid lepida procacitate
Laxat pespicuo labella risu.
Te mœstæ decet assidere matri,
Lugentique virum, piumque fratrem:
Et tantùm tragicis vacare Musis.
At tu, judicium secuta nostrum,
Plora, si sapis, ò puella, plora.

VERS. 1. Ordo verborum est. Pelignus vates (Ovidius nimirum, natus Sulmone, quæ est urbs Pelignorum in Italia,) dixerat, opinor, alicubi, & monuerat, puellas, ut, si placere vellent, modesto se risu commendarent, vultum hilarem, ridentemque præ se ferrent: At primò non hoc dixerat omnibus puellis, sed iis tantùm quæ placere possent ob mores & formam, tu tamen lis non es: deinde ut, id est, quamvis hoc dixerit puellis omnibus, tu puella non es, at vetula.

6. *Tres*. Vetulis dentes excidunt.

7. *Buxei*. Flavi, putridi.

10. *Spanius*. Hunc obiter car-

carpit hominem delicatum, qui comam ita diligenter pectebat, flectebatque, ut vix in publicum prodire auderet, ne ventus eam turbaret, cirrosque disjiceret. Quid si Spanius iste fuerit calvus, qui calvam, rejectis in frontem capillis, tegeret, metueretque ne illa flante vento, diductisque crinibus, appareret. Et verò Σπάνιος græcè rarum significat, calvorum autem caput raris crinibus est sparsum; hinc nomen istud videtur fictum. Ita tu debes risum timere, ne tui dentes pice nigriores, labris ridendo diductis, appareant.

Priscus. Ille tam curiosè & putidè vestem componebat & complicabat, ut metueret ne quis eam contrectaret, ac malè confunderet; talem Hortensium oratorem fuisse narrant, adeò ut nescio quem, à quo ipsius vestis duriùs fuerat attrectata, in jus vocaverit.

11. 12. *Cretata*. Infectum habens vultum terra alba, ad candorem ori conciliandum: hoc pigmentum, si aqua tangatur, defluit: ut liquescit cerussa, si soli exponatur. Cerussa, est fuci candidi genus.

14. *Conjux Priami*. Hecuba, quæ ad summam senectutem pervenit.

Nurus. Andromache, nurus Priami, quia uxor Hectoris Major dicitur ut ab Helena distinguatur, quæ minor nurus Priami dici potuit, quia Paridis erat uxor, filii Priami, sed natu minoris quàm Hector. Hæc autem Andromache gravibus ærumnis vexata in perpetuo luctu vitam traxit. Vide Virg. Æneid. lib. III.

15. *Mimos*. Fabulas scenicas ridiculas & subtu: pes. Suprà Epigr. 6. Philistio erat histrio celebris.

16. *Vita*. Fuge: abstine à conviviis solutioribus & liberioribus.

17. Fuge etiam ea omnia quæ risum movent ob jocos procaces.

Perspicuo. Cùm effusè ridemus, apparent ac perspiciuntur dentes.

19. Potest hic versus exponi simpliciter. Te decet cum vetula matre domi te continere, & in eorum versari tantùm cœtibus, qui lugent ereptos sibi fratrem, virum, &c. Explicari etiam de theatro ac tragœdiis potest hoc pacto: decet te illis tantùm tragediis interesse, in quibus exhibetur mœsta mater lugens amissum filiũ, aut uxor virum, eique flenti adflere & velut assidere. Lugentes vulgò sedent. Matris nomine, virum lugentis, intelligi potest Hecuba lugens Priamũ cæsum; vel Andromache, Hectorem interfectum; sororis fratrem lugentis, Electra, Orestem fratrem carissimum, quem periisse credebat, mœrentis.

O puella. Ridiculè anum vocat puellam, & primum epigrammatis versum lepidè invertit, eam plorare jubens, quæ ridere vellet.

XXXVI.

In amicum sibi soli amicum.

1. Κοινὰ φίλων hæc sunt hæc sunt tua, Cādide πάντα,
2. Quæ tu magniloquus nocte, dieque sonas.
3. Te Lacedæmonio velat toga lota Galæso,
4. Vel quam seposito de grege Parma dedit:
5. At me, quæ passa est furias & cornua tauri,
6. Noluerit dici quàm pila prima suam.
7. Misit Agenoreas Cadmi tibi terra lacernas:
8. Non vendes nummis coccina nostra tribus.
9. Tu Libycos Indis suspendi dentibus orbes,
10. Fulcitur testà fagina mensa mihi.
11. Immodici tibi flava tegūt chrysendeta mulli;
12. Concolor in nostra, cammare, lance rubes.
13. Ex opibus tantis veteri, fidoque sodali
14. Das nihil, & dicis, Candide, κοινὰ φίλων.

Vers. 1. O candide, hæc tua illa sunt verba, πάντα φίλων κοινά. *Omnia amicorum communia*. Siccine illam sententiam pravè ac falsò usurpas?

3. *Galæso*. Galæsus est fluvius in agro Tarentino, cujus aqua plurimum valere dicitur ad ovium lanam tingendam: *Galæso*. Porrò Lacedæmonii hunc olim tractum incoluerunt, in eoque Tarentum condidere.

4. *Seposito*. Eximiò. Parma Civitas Italiæ ad Padum, suis velleribus inclyta.

5. At ego tegor vili toga & lacera, quales sunt quibus induuntur pilæ, idest, hominum simulacra tomento farta, quæ tauris & aliis feris in amphitheatro objiciuntur, & ab iis lacerantur. Vide lib. Spectac. Epig. 8. & 18. Librum X. Ep. 75. Juvenalem etiam nostrum adi, Sat. 6.

6. Vilior est mea toga illis quibus induuntur pilæ primæ. Prima pila ea vocabatur, quæ primo inter cæteras loco erat posita, & prima objiciebatur belluæ à qua ferociùs proinde lacerabatur; ideoque vilissimis pannis induta erat.

7. *Cadmi terra*. Tyrus. Cadmus enim Agenoris filius fuit; Agenor Rex Tyri, ubi purpura inventa.

8. *Coccina nostra*. Vestem meam pannosam. Hanc ironicè coccinā seu coccineam vocat. De colore coccineo lege suprà Epigr. 26. & 33. *Nummis tribus*. Nempe sestertiis minoribus, qui respondent singuli duobus assibus monetæ Francicæ & paulò amplius duobus bajocis, Romanæ.

9. Tu mensas ingentes & rotundas, è citro, quæ advehi solet ex Africa, factas & ebur-

& eburneis pedibus fultas, habes.

11. *Chrysendeta*. Vasa, infertis & illigatis affabrè aureis ornamentis, pretiosa. χρυσὸς, aurum; δέω, illigo. Tu igitur cœnas mullos lancibus auro ornatis impositos: ego cammarum in lance ejusdem atque cammarus coloris, id est, rubra & fictili. Cammarus est cancri genus: cancri elixi rubescunt.

Immodici. Mulli, pisces exquisiti, ingentis erant pretii, si essent grandiores.

XXXVII.

Amicus avarus.

1. Emi seu puerum, togamve pexam,
2. Seu tres, ut puto, quatuorve libros;
3. Sextus protinus ille fœnerator,
4. Quem nostis veterem meum sodalem,
5. Ne quid fortè petam, timet, cavetque;
6. Et secum, sed ut audiam, susurrat:
7. Septem millia debeo Secundo;
8. Phebo quatuor, undecim Phileto;
9. Et quadrans mihi nullus est in arca.
10. O grande ingenium mei sodalis!
11. Durum est, Sexte, negare, cùm rogaris:
12. Quantò durius, ante quàm rogeris!

VERS. 1. *Puerum*. Mancipium. *Pexam*. Villosam, quales sunt panni recentes. De toga vide Ep. 26.

7. *Septem millia*. Subaudi sestertiorum, seu 7. sestertia: libræ sunt Turon. 700. Scutati Romani centū quinquaginta septem, cum quinquaginta circiter bajocis. *Phœbo, Phileto*. Nomina sunt creditorum ficta.

9. *Quadrans*. Quarta pars assis. Vide Epig. 26. lib. 2.

10. *O grande*. Ironia; ò astutiam hominis! ipsi certè duram & gravem: si enim homo ingenuus ægrè negat, rogatus aliquid: quantò se torquet magis, si antequam rogetur, excogitat molestè modum quo neget: si providet operosè, ne rogetur.

XXXVIII.

In eumdem.

1. Florida per varios ut pingitur Hybla colores,
2. Cùm breve Sicaniæ ver populantur apes;
3. Sic tua suppositis pellucent præla lacernis.

Sic micat innumeris arcula synthesibus:
Atque unam vestire tribum tua vellera possunt,
Apula non uno quæ grege terra tulit;
Tu spectas hyemem succincti lentus amici,
(Proh scelus!) & lateris frigora trita mei.
Quantum erat, infelix, pannis fraudare duobus,
Non metuas, non te, Nævole, sed tineas.

VERS. 1. *Hybla*. Siciliæ mons, floribus frequens & apibus.

2. *Breve*. Quia flores non sũt diuturni. *Sicaniæ*. Siculæ. *Ver*. Flores vernos. *Populantur*. Depascunt, exsugunt.

3. Sic tuis prælis suppositæ lacernæ lucent: sub prælis tuis tot apparẽt colores vestium, quot sunt colores florum in Hybla. De lacernis consule superius Epig. 26.

Præla. Trabes sunt propriè, quibus vulgò uvæ calcatæ premuntur. Iis etiam Romani utebantur, ut vestes suppositas premerent ac rugas earum emendarent, ut nitorem illis afferrent. Hinc Seneca de tranquillitate vitæ lib. 1. c. 1. Vestem ait coctam splendere ponderibus ac mille torminibus. Tale est illud sericum quod Galli, & Itali vocant *Taby*, in quo apparent undulatę quędam strię, & colores *arbitra nitentes luce*, ut loquitur Ammianus Marcellinus lib. 28. Porrò videtur esse hypallage in ordine verborum: non enim pellucent propriè præla, sed lacernæ suppositæ prælis, ut exposui.

4. *Synthesibus*. Erat synthesis vestis cænatoria, sive, quàm cœnaturi induebant, pallii formam referens, & à lautioribus tantùm, ditioribusque usurpari solita, semper purpurea vel coccinea. Vide Lips. 1. Satur. c. 2.

5. *Tribum*. Populus Rom. in tribus 35. divisus erat, hoc est, partes quasdam: aliæ urbanæ erant, aliæ rusticę &c. Romulus tres principio tribus fecerat, quarum in prima numerabantur Albani pastores, qui cum illo Romam condiderant: in secunda Sabini: in tertia Etrusci, Ardeates, Latini, &c. Tribus singulas divisit in Curias decem, curiasque in decem Decurias. Auctæ sunt postea tribus, crescente civium numero.

Tua vellera. Tot illæ tuæ vestes. Legunt aliqui. *Tua candida*. Id est, tuæ togæ candidæ.

6. *Apula*. Apulia regio Italię est ovibus abundans, nunc in Regno Neapol. Duplex est; altera Apulia Daunia, nunc *Puglia Piana*, sive, Capitanata; ubi modò Sipontum, &c. Altera Apulia Peucetia, *Terra di Barri*, ubi Barium.

7. *Hyemem*. Tene esse tam sordidum & avarum, ut cùm tot vestibus abundes, me amicum tuum enectum frigore, & succinctum, id est, brevi, laceraque indutum veste, spectes quietus, quasi mederi nostræ inopiæ nec posses,

ſes, nec deberes?

8. *Lateris frigora trita.* Id eſt, lacernas, quæ mihi tegunt latus ſive corpus, frigidas, quia valde tritę ſunt, & obſoletæ. Legitur vulgò, *Lateris frigora tute times*, Quod ſic exponi poteſt, ut latus appellet ſodalem. Ita lib. 6. *Euthycus ille, tuum, Caſtrice, dulce latus*, id eſt, dulcis comes, amicus. Tu igitur cohorreſcis ipſe, ac non ſine metu ſodalem aſpicis frigore horreſcentem.

9. Eratne adeo difficile & magnificum duos pannos, veſtes duas ſuffurari, & eripere? palles jam & times cùm audis hanc vocem, ſuffurari, fraudare, eripere, &c ne timeas, eripere dico, non tibi, ne hoc metue, ſed tineis, quæ illas arrodent & conſument Pro: *Non metuas*, aliqui optimi codices habent, *Quid renuis?* prior lectio acutior eſt, ob ſuſtentationem, & ἀπροσδόκητον.

XXXIX.

Vita quænam, & ubi felix.

1. Cauponem, laniumque, balneumque,
2. Tonſorem, tabulamque, calculoſque,
3. Et paucos, ſed ut eligam, libellos;
4. Unum non nimium rudem ſodalem;
5. Hæc præſta mihi, Rufe, vel Bitonti:
6. Et thermas tibi habe Neronianas.

Vers. 1. Ordo eſt: ò Rufe, da mihi cauponem, à quo vinum; lanium, à quo carnes habeam, &c. Tabulam luſoriam cum calculis ad animum relaxandum, libellos paucos quidem, at bene ſelectos; unum amicum non inſulſum, & jocandi non rudem: hæc mihi da, vel in obſcuriſſimo Italiæ oppidulo, quale eſt Bitontum, carebo facilè vita urbana & luxu, relinquam tibi ſuperbas Neronis thermas.

2. *Calculos.* Nempe luſorios, ſeu latrunculos, de quibus vide Lib. XIV. Ep. 17.

5. *Bitonti.* Eſt Bitontum vile & obſcurū Apulię Peucetiæ, de qua in ſuperiori Epigrammate, oppidū: *Bitonto*.

6. *Thermas.* Vide lib. Spectac. Epigr. 2. Erant porrò thermæ à Nerone ædificatę, cæteris amæniores. Fruere cæteris vitæ deliciis, Romæ; ego ubivis vivere me & regnare, ſi ea ſuppetant paucaqua dixi, putavero.

XL.

Libertas.

1. Vis fieri liber? mentiris, Maxime, non vis:

2. Sed

2. Sed fieri si vis, hac ratione potes.
3. Liber eris, cœnare foris si, Maxime, nolis;
4. Vejentana tuam si domat uva sitim.
5. Si ridere potes miseri chrysendeta Cinnæ;
6. Contentus nostrâ si potes esse togâ.
7. Hæc tibi si vis est, si mentis tanta potestas,
8. Liberior Partho vivere rege potes.

VERS. 1. Aisne te velle esse liberum, ò Maxime?

4. Si potes contentus esse vino vili, quale est Vejentanum; de illo dictum suprà. Veii olim urbs antiqua Hetruriæ, nunc diruta: in ejus loco nunc est castrum quod incolæ appellant Insulam, *Isola*.

5. *Chrysendeta*. Vid. Ep. 36.

6. *Nostra*. Trita & plebeja.

8. *Partho*. Imperium Medorum & Persarum veterum, tunc Parthi obtinebāt, eorumque rex se magnum regem vocitabat, ac regem regum. Regibus autem nihil vulgò est liberius, quibus quod lubet, licet.

X L I.

Amicorum æqualitas.

1. Vis te, Sexte, coli: volebam amare:
2. Parendum est tibi; quod jubes, coleris:
3. Sed si te colo, Sexte, non amabo.

VERS. 1. *Coli*. Observari, honorari. Est in cultu & observantia timor prohibens familiaritatem, quæ esse inter amicos debet. Ajunt Augustum parca & tenui cœna exceptum aliquando ab amico, dixisse, *Non putabam me tibi tam familiarem esse*.

X L I I.

In fictum divitem.

1. Hic, quem videtis gressibus vagis lentum,
2. Amethystinatus media qui secat septa;
3. Quem non lacernis Publius meus vincit,
4. Non ipse Codrus alpha pænulatorum;
5. Quem grex togatus sequitur, & capillatus.
6. Recensque sella linteisque lorisque:
7. Oppigneravit Claudii modò ad mensam
8. Vix octo nummis annulum, unde cœnaret.

V. 1. *Vagis*. Magnis passibus & incertis ambulantem, ut ostentatores isti solent.

2. *Amethystinatus*. Vide Epig. 78. lib. 1. *Scpta*. Epig. 12. hujus libri.

3. Qui lacernarum elegantia Publium amicum meum superat; & Codrum pænulatorum principem hoc est, elegantissima semper indutum pænula. De lacerna & pænula dictum Ep. 26. & alibi multis locis.

4. *Codrus*. Erat pauperrimus poeta, qui pænulas tamen pretiosas, ut multi, conducebat.

Alpha. Prima est alphabeti græci littera: sæpe id quod in quaque re primum est, significat, ut ω, significat quod est ultimum.

5. *Grex*. Clientes induti toga, & pulchrè comati pueri. Comam ferè nutriebant ingenui pueri, usque ad pubertatem.

6. *Sella*. Lectica nova & elegans cum suis linteis, quę fenestras sellę velabant, & loris quibus lectica pendebat & ligabatur.

7. Deposuit modò apud Claudium (fæneratorem, aut argentarium) suum annulum pignoris loco, ut nummos octo mutuos acciperet, quibus compararet cœnam: adeo in speciem dives, re pauper est.

Mensam. Pluteum, tabernam, *contoir, bureau, banca*.

8. *Octo nummis*. Sestertii octo duos denarios Romanos conficiebant: asses monetæ Gallicæ 16. Romanæ verò bajocos octodecim.

X L I I I.

Pauper in suo.

1. Pexatus pulchrè rides mea, Zoile, trita.
2. Sunt hæc trita quidem, Zoile; sed mea sunt.

VERS. 1. *Pexatus*. Togam indutus recentem, villosam, bene pexam. Vestes pexæ sunt, in quibus nec stamen, nec subtemen apparet, eminente, & luxuriante villo.

Mea. Vestimenta. Tua verò, tua non sunt, sed conducta.

X L I V.

Mica aurea Domitiani.

1. Mica vocor; quid sim cernis: cœnatio parva;
2. Ex me Cæsareum prospicis, ecce, tholum.
3. Frãge toros; pete vina; rosas cape; tingere nardo;
4. Ipse jubet mortis te meminisse Deus.

VERS. 1. Domum haud magnam quidem sed venustam in primis & elegantem Domitianus extruxerat, ubi cum.

cum amicis cœnitaret: eam, ab exiguitate, Micam vocari jussit, & auream ab elegantia. Ex ea prospiciebatur templum extructum in honorem D. Augusti de mortui; sive mausoleum, quo viso convivæ admonebantur mortis, hìc autem excitantur à Martiale, ut genio properè indulgeant, nempè brevi morituri.

Cœnatio. Locus ubi cœnatur, cœnaculum.

2. *Ex me &c.* Ex eo loco ubi sum, ex hac cœnatione, prospectas templum Cæsaris. Per tholum intelligitur ædificium quodlibet rotundo tecto. Interdum tholus fornicem interiorem & cameram ædificii significat. Vide Epigr. 61. Libri I.

3. *Lectos* in quibus ad mensam accumbitur, disturba & perprime: epulis & genio indulge.

Frange. Lectus compositus, solet turbari cum in eo sedetur, aut cubatur.

Rosas. Coronas è rosis.

Tingere. Unge caput unguento nardino. Imperativus est modus, vocis passivæ.

4. *Deus*. Cæsar, cujus mausoleum prospicis. Ille enim, vir tantus, imò, qui à nobis ut Deus colitur, si mortuus est, multò minus tu mortem effugies. Augustus, etiam vivens, inter Deos relatus fuerat. Vide Epig. 59. libri V.

XLV.

Cunctator.

1. Dū modò causidicū, dum te modò rhetora fingis,
2. Et non decernis, Taure, quid esse velis;
3. Peleos, & Priami transit, & Nestoris ætas,
4. Et fuerat serum jam tibi desinere.
5. Incipe, tres uno perierunt rhetores anno,
6. Si quid habes animi, si quid in arte vales.
7. Si schola damnatur; fora litibus omnia fervent;
8. Ipse potest fieri Marsya causidicus.
9. Eja age, rūpe moras; quò te spectabimus usque?
10. Dum, quid sis, dubitas, jam potes esse nihil.

VERS. 1. Dum te paras & instruis ad artem oratoriam vel docendam, vel exercendam, & diu deliberas, Rhetorne sis futurus, an causidicus. *Causidicum*. Rhetor propriè vocatur, qui artem dicendi tradit: causidicus, qui causas agit in foro, & artem dicendi exercet.

3. *Peleos*. Genitivus græcus à Πηλεὺς Peleus, Πηλεὺς Achillis pater fuit, diù vixit, ut Priamus, Trojæ rex. Nestor dux Græcorum senio & sapientia inclytus.

Transit. Syncope, pro transiit: itaque ultimam producit.

4. Si utramlibet artem exer-

xercuisses, ab eo tempore quo de alterutra capessenda deliberas, posses jam, & quidem serò, illam deponere.

5. *Incipe*. Rhetoricam profiteri. Tres extincti sunt Rhetores, atque locus tibi vacat. Quinam illi sint, non commemorat.

7. Si vituperas & condemnas scholam, id est, professionem rhetoricæ, en fora omnia plena sunt litibus, esto causidicus, fervet opus.

8. Ipsa Marsyæ statua in foro stans, tam crebris causidicorum clamoribus tunditur, ut, quamvis saxea, dicendi artem callere posset.

Marsya. Marsyas fuit pastor quidã, seu tibicẽ Phryx, bardus, & hebes: qui cùm esset ausus Phœbum cantando provocare, ab eo victus & cute spoliatus est. Ejus statua visebatur in foro, funem gerens manu, quasi litigatoribus improbis suspendium minaretur.

9. Quousque te spectabimus, nempe otiosum & cessantem?

10. *Potes esse nihil*. Abit tempus artis cujuslibet profitendæ: ineptus fies ad quãlibet exercendam, decrescẽte per tempus, ingenio, vita, valetudine. Vel mors, instat quæ nos facit nullos, multi enim totum hominem extingui morte arbitrabantur.

XLVI.

Salejanum de uxoris morte consolatur.

1. Cur tristiorem cernimus Salejanum?
2. An causa levis est? extuli; inquis, uxorem.
3. O grande fati crimen! ò gravem casum!
4. Illa, illa dives mortua est Secundilla,
5. Centena decies quæ tibi dedit dotis?
6. Nollem accidisset hoc tibi, Salejane.

Vers. 2. *Extuli*. Proprium funeris verbum, id est, ad rogum deportari jussi, sepelivi.

5. *Centena decies*. Subaudi, millia sestert. nempè libras Turon. 100000. nummos scutatos Rom. triginta duo millia, & quingentos. Porrò ut rectè notat Ramiresius, hæc summa pro maxima dote vulgò ponebatur; imò quoties magnã pecuniæ vim significabant, certo isto numero utebãtur, pro incerto.

6. *Hoc*. Jocus est in ambigua sentẽtia: significat enim versus; nollem ut uxorem amisisses: sed hoc sibi vult Martialis; nollẽ homini indigno & improbo tantam pecuniæ summam obtigisse.

XLVII.

Muliebris iracundia.

1. Unus de toto peccaverat orbe comarum

2. An-

2. Annulus, incertâ non benè fixus acu.
3. Hoc facinus Lalage speculo, quo viderat, ulta est;
4. Et cecidit sectis icta Plecusa comis.
5. Desine jam, Lalage, tristes ornare capillos,
6. Tangat & insanum nulla puella caput:
7. Hoc salamãdra notet, vel sęva novacula nudet,
8. Ut digna speculo fiat imago tuo.

VERS. 1. *Peccaverat*. Non erat bene compositus, extra locum suum aberrabat.

2. *Annulus*. Cincinnus. *Acu*. Crinali, qua comuntur mulieres.

3. *Quo viderat*. In quo speculo viderat abnormem capillum. *Lalage*. Mulieris nomen.

4. Eodem speculo caput ancillæ suæ Plecusæ diffidit, ejusque comas cun. capite dissecuit.

7. Tuum hoc caput ungatur succo salamandræ, vel tondeatur ad cutem novacula, ut fiat calvum, ac tale evadat quale meretur in tuo illo speculo à te videri. Tam crudele speculum non meretur nisi deformes repræsentare imagines. Porrò in voce *digna* syllaba ultima producitur propter duas consonantes sequentes in voce *speculo*.

Salamandra. Genus est lacertæ, quod ignem ipsum extinguit, imò in eo vivit innoxium, adeò frigidę naturæ est. Ejus virus, sive saliva, hanc vim habet, ut omnes corporis pilos evellat.

LXVIII.

Homo importunè officiosus.

1. Occurris quocumq; loco mihi, Posthume, clamas
2. Protinus, & prima est hæc tua vox, Quid agis?
3. Hoc, si me decies unà conveneris horà,
4. Dicis: habes, puto, tu, Posthume, nil quod agas.

VERS. 1. *Quid agis?* His voculis occurrentes salutabant.

XLIX.

Quis carere domina possit.

1. Quòd te nomine jam tuo saluto,
2. Quem regem & dominum priùs vocabam,
3. Ne me dixeris esse contumacem:
4. Totis pilea sarcinis redemi.
5. Reges & dominos habere debet,

6. Qui

6. Qui se non habet, atque concupiscit
7. Quod reges dominique concupiscunt.
8. Servum, si potes, Ole, non habere;
9. Et regem potes, Ole, non habere.

VERS. 3. *Contumacem*. Superbum, insolentem.

4. Sportulæ, cœnarum, &c. jactura libertatem comparavi: hanc omnibus servitutis præmiis, potionem duco.

Pilea. Servi libertate à dominis donati caput radebant, ac pileum sumebant: pileus igitur, seu pileum, est insigne libertatis.

Sarcinis. Sarcinæ significant domesticam supellectilem, fortunas & bona.

6. Qui sui non est dominus & compos, qui concupiscit opes & honores, quos ambiunt nobiles & principes viri.

8. Qui potest carere servo, potest & domino carere: qui potest animo æquo pati paupertatem, non servire divitibus potest.

L.

Cœnipeta.

1. Invitum cœnare foris te, Classice, dicis:
2. Si non mentiris, Classice, dispeream.
3. Ipse quoque ad cœnam gaudebat Apicius ire;
4. Cùm cænaret, erat tristior ille, domi.
5. Si tamen invitus vadis, cur Classice, vadis?
6. Cogor, ais: verum est; cogitur & Selius.
7. En rogat ad cęnam Melior te, Classice, rectam:
8. Grandia verba ubi sunt? si vir es, ecce nega.

VERS. 3. *Apicius*: Helluo apud Romanos famosus. Sensus est: si ille gaudebat cænare foris, cur tu illo pauperior & miserior, non gaudeas?

4. Ita ordina voces. Erat ille tristior, cùm cœnaret domi.

6. *Cogitur & Selius*. Ironicè. Tam parum cogeris, quàm parum cogitur Selius, cœnipeta ille insignis de quo Ep. 9. 12. & 25. aut si ille cogitur, cogitur fame, gula, cupiditate.

7. *Melior*. Nomen divitis.

Rectam. Civilem, honestam, qua cum patronis clientes accumbebant olim, antequam daretur sportula, quæ in locum cœnæ rectæ fuit substituta.

Si vir es. Si generosus es, si cœnarum auceps non es.

LI.

Laudator invidus.

1. Candidius nihil est te, Cæciliane, (notavi;)

2. Si quando ex nostris disticha pauca legis,
3. Protinus aut Marsi recitas, aut scripta Catulli;
4. Hæc mihi das, tanquam deteriora legas.
5. Ut collata magis placeant mea? credimus illud:
6. Malo tamen recites, Cæciliane, tua.

VERS. 1. Omninò es lector amicus & benevolus, ò Cæciliane, id sępè observavi.

3. *Marsi*. Fuere Marsus & Catullus poetę egregii: Marsus tamen plus epigrammate poterat, quàm Epico carmine. De Catullo mentio fit in Epig. 8. & 53. libri I.

4. Hæc Marsi & Catulli carmina mihi das, laudas, tanquam videlicet meis deteriora essent; ita mihi adularis: vel, tanquam meis meliora, innuens mea istis deteriora esse.

5. 6. Imò, inquis, ut tua epigrammata illis comparata plus placeant: credo equidem id ea mente à te fieri, verùm malo tua recites; ut si saltem præfertur mihi Marsus & Catullus tibi ego præferar.

LII.

Fastus inops.

1. Cinctum togatis post & ante Saufeium
2. Quantâ reduci Regulus solet turbâ,
3. Ad alta tonsum templa cùm reum misit;
4. Materne, cernis? invidere nolito;
5. Comitatus iste sit, precor, tuus nunquam;
6. Hos illi amicos, & greges togatorum,
7. Fusciculenus præstat, & Faventinus.

VERS. 1. *Togatis*. Clientibus, anteambulonibus. Suprà, Ep. 42. & Lib. I. Ep. 89.

2. *Regulus*. Causidicus insignis. Solebant autem causidici post causam peroratam feliciter, & reos absolutos, magno comitatu deduci domum à foro.

3. *Tonsum*. Rei sordidati erant, intonsi & impexi, pēdente causa: periculo, soluti, tondebant barbam, togam mutabant, & ad templa gratias acturi superis, ibant. Vide Epigr. 22. hujus lib.

4. *Materne*. Maternus iste amicus Martialis fuit, & orator bonus.

5. Faxint superi ut nunquam simili comitatu deducaris.

6. *Fusciculenus*. Erat fænerator, ut & Faventinus, cui omnia sua bona Saufeius, vel, ut alii legunt, Saufellus, oppigneraverat, ut mutuam sumeret pecuniam, qua istos comites pretio emptos haberet.

LIII.

Duo pueri à leone interfecti.

1. Verbera securi solitus leo ferre magistri,
2. Insertamque pati blandus in ora manum;
3. Dedidicit pacem subitò feritate reversà,
4. Quanta nec in Libycis debuit esse jugis.
5. Nam duo de tenerà puerilia corpora turbà,
6. Sanguineam rastris quæ renovabat humum,
7. Sævus & infelix furiali dente peremit,
8. Martia non vidit majus arena nefas.
9. Exclamare libet: crudelis, perfide, prædo,
10. A nostrà pueris parcere disce lupà.

VERS. 6. *Sanguineam &c.* Qui arenam amphiteatri gladiatorum, & ferarum sanguine tinctam, & concretam, invertebant sarculis, ac inarabant.

8. *Martia*, Quæ Marti sacra, quia in ea gladiatores pugnabant: vel, Romana: quia Mars Romuli pater.

10. *Lupa*. Quæ Remum & Romulum non modò non læsit, sed aluit: hanc tu imitari debueras.

LIV.

Hæredipeta delusus.

1. Argenti libras Marius tibi quinque reliquit;
2. Cui nihil ipse dabas, is tibi verba dedit.

VERS. 1. Marius, cui nihil unquam dederas, moriens tibi quinque libras duntaxat argenti reliquit, quod perindè est ac si tibi nihil reliquisset, adeò exigua erat ista summa, præsertim pro ejus opibus, & tua spe. Vel: reliquit ille quidem testamento, sed nunquam à te habendas. Tu illi nihil dederas, ille tibi verba dedit.

Libras 5. Nummi sunt Turonici, ut Galli vocant, fermè 68. Romani verò nummi scutati circiter triginta novem. Argenti libra Romana denarios continebat 84. id est Francicos nummos 33. cum 12. assibus: Romanos scutatos septem, ac Julios admodùm quinq; auri verò libra æquiparatur Fräcicis seu Turonicis 576. scutatis Romanis cētum viginti novem, cum sex circiter Juliis. Itaque argenti libra Romana multò minor erat nostrate Gallica, quæ Francicos admodùm 56. valet. Romanos scutatos duodecim, cum sex Juliis.

2. *Verba dedit*. Dare verba alicui, est eum decipere.

De

LV.

De brevi, & longo epigrammate.

1. Cosconi, qui longa putas epigrammata nostra,
2. Utilis ungendis axibus esse potes.
3. Hac tu credideris longum ratione colossum,
4. Et puerum Bruti dixeris esse brevem.
5. Disce, quod ignoras: Marsi, doctique Pedonis
6. Sæpe duplex unum pagina tractat opus.
7. Nõ sũt lõga, quibus nihil est quod demere possis:
8. Sed tu, Cosconi, disticha longa facis.

Vers. 2. Cùm tantopere celeritatem ames, melior esses auriga quàm poeta, & currum, ungendo illius rotas, faciliùs incitares, quàm versum duceres: vel; homo es ita pinguis & obesus, id est, ita stolidus & ineptus, ut adhiberi posses loco unguinis, & adipis vice, ad ungendas rotas.

3. Eadem ratione qua de epigrammatis, ex eorũ mensura judicas, diceres colossum esse nimis longum, & effigiem illam pueri, quam Brutus, licet valdè exiguam, tantoperę laudavit, amavitque, esse nimis brevẽ, licèt, utrumque sit perfectissimum opus. Strongylio statuarius statuã pueri fecit insignem, quam summo in pretio habuit Brutus Cæsaris percussor, qui se, post Philippensem pugnam, in qua ab Antonio & Octavio victus est, interemit. De hac statua vide Lib. IX. Ep. 37. De colosso Lib. Spectac. Ep. 2.

6. Sæpè unum epigramma duas paginas implet.

8. *Facis*. Tua disticha, id est, duo tantùm tui versus, longa sunt & fastidiosa, quia sunt illepida & insulsa.

LVI.

Thermæ frigidæ.

1. Æstivo serves ubi piscem tempore, quæris?
2. In thermis serva, Cæciliane, tuis.

Vers. 2. *Thermis*. Thermæ, balnea sunt: à calidis aquis ita dicuntur. Θερμὸς calidus. Vide Ep. 2. lib. Spect. Cæciliani autem thermæ erant gelidæ, ita ut pisces ab æstivo calore possent defendere.

LVII.

Invitatus ad cœnam.

1. Invitas tunc me, cùm scis, Nasica, vocatum;

2. Ex-

2. Excusatum habeas me, rogo: cœno domi.

Vers. 1. 2. Me invitas ad cenam, cùm nosti me ab aliis vocatum, ac nihil porrò esse periculi ne apud te cenem: at hodie domi ceno, ac vereor ne me invites, neve rem tibi molestiam faciã si à te vocatus, veniam: non veniam, certum est mihi domi cœnare, parce metu, excusatum habeto me. Legunt aliqui primum versum hoc pacto. *Invitas me tunc, cùm scis, Nasica, vocasse:* nempè cum vides me vocasse amicos ad cœnam, tunc me invitas, ut nimirum ego te cum illis invitem & vocem ad cœnam. Neutrum fiet, nec ibo domum tuam, nec te meam vocabo.

LVIII.

Mors festinata.

1. Hostem cùm fugeret, se Fannius ipse peremit.
2. Hic (rogo) non furor est, ne moriare, mori?

Vers. 1. *Fannius.* Fannius Cæpio, proscriptus quòd in Augustum conjurasset, cùm fugeret percussores, se ipse interemit. Seneca Epist. 58. *sic mori, vinci est.*

LIX.

Lectica scandapila.

1. Laxior hexaphoris tua sit lectica licebit;
2. Dum tamen hæc tua sit, Zoile, sandapila.

Vers. 1. Per me licebit, ò Zoile, ut tua lectica sit laxior & amplior quàm illæ, quæ à sex bajulis portantur: & ita te divitem fingas; non invidebo: modò eadem in lectica mortuus efferaris in qua gestaris vivus. Hoc est, modò te brevi mortuum videam.

Haxaphoris. Lectica ἑξάφορος, quæ gestatur à sex famulis: ἕξ, sex; φέρω, porto.

Lectica. In ea gestabantur vivi; & efferebantur mortui, maximè nobiles ac divites; pauperes verò in sanpapila, quæ est plebejum feretrum.

L X.

Lingua populi.

1. Abscissà servum quid fingis, Pontice, linguà?
2. Nescis tu populum, quòd tacet ille, loqui?

V. 1. 2.

XXXVI.

In amicum sibi soli amicum.

1. Κοινὰ φίλων hæc sunt hæc sunt tua, Cādide πάντα,
2. Quæ tu magniloquus nocte, dieque sonas.
3. Te Lacedæmonio velat toga lota Galæso,
4. Vel quam seposito de grege Parma dedit:
5. At me, quæ passa est furias & cornua tauri,
6. Noluerit dici quàm pila prima suam.
7. Misit Agenoreas Cadmi tibi terra lacernas:
8. Non vendes nummis coccina nostra tribus.
9. Tu Libycos Indis suspendi dentibus orbes,
10. Fulcitur testâ fagina mensa mihi.
11. Immodici tibi flava tegūt chrysendeta mulli;
12. Concolor in nostra, cammare, lance rubes.
13. Ex opibus tantis veteri, fidoque sodali
14. Das nihil, & dicis, Candide, κοινὰ φίλων.

Vers. 1. O candide, hæc tua illa sunt verba, πάντα φίλων κοινά. *Omnia amicorum communia.* Siccine illum sententiam pravè ac falsò usurpas?

3. *Galæso.* Galæsus est fluvius in agro Tarentino, cujus aqua plurimum valere dicitur ad ovium lanam tingendam: *Galaso.* Porrò Lacedæmonii hunc olim tractum incoluerunt, in eoque Tarentum condidere.

4. *Seposito.* Eximiò. Parma Civitas Italiæ ad Padum, suis velleribus inclyta.

5. At ego tegor vili toga & lacera, quales sunt quibus induuntur pilæ, idest, hominum simulacra tomento farta, quæ tauris & aliis feris in amphitheatro objiciuntur, & ab iis lacerantur. Vide lib. Spectac. Epig. 8. & 18. Librum X. Ep. 75. Juvenalem etiam nostrum adi, Sat. 6.

6. Vilior est mea toga illis quibus induuntur pilæ primæ. Prima pila ea vocabatur, quæ primo inter cæteras loco erat posita, & prima objiciebatur belluæ à qua ferociùs proinde lacerabatur; ideoque vilissimis pannis induta erat.

7. *Cadmi terra.* Tyrus. Cadmus enim Agenoris filius fuit; Agenor Rex Tyri, ubi purpura inventa.

8. *Coccina nostra.* Vestem meam pannosam. Hanc ironicè coccinā seu coccineam vocat. De colore coccineo lege suprà Epigr. 26. & 33.

Nummis tribus. Nempe sestertiis minoribus, qui respondent singuli duobus assibus monetæ Francicæ & paulò amplius duobus bajocis, Romanæ.

9. Tu mensas ingentes & rotundas, è citro, quæ advehi solet ex Africa, factas

& ebur-

& eburneis pedibus fultas, habes.

11. *Chrysendeta.* Vasa, insertis & illigatis affabrè aureis ornamentis, pretiosa. χρυσὸς, aurum; ἐνδέω, illigo. Tu igitur cœnas mullos lancibus auro ornatis impositos: ego cammarum in lance ejusdem atque cammarus coloris, id est, rubra & fictili. Cammarus est cancri genus: cancri elixi rubescunt. *Immodici.* Mulli, pisces exquisiti, ingentis erant pretii, si essent grandiores.

XXXVII.

Amicus avarus.

Emi seu puerum, togamve pexam,
Seu tres, ut puto, quatuorve libros;
Sextus protinus ille fœnerator,
Quem nostis veterem meum sodalem.
Ne quid fortè petam, timet, cavetque;
Et secum, sed ut audiam, susurrat:
Septem millia debeo Secundo;
Phebo quatuor, undecim Phileto;
Et quadrans mihi nullus est in arca.
O grande ingenium mei sodalis!
Durum est, Sexte, negare, cùm rogaris:
Quantò durius, ante quàm rogeris!

VERS. 1. *Puerum.* Mancipium. *Pexam.* Villosam, quales sunt panni recentes. De toga vide Ep. 26.

7. *Septem millia.* Subaudi sestertiorum, seu 7. sestertia: libræ sunt Turon. 700. Scutati Romani centū quinquaginta septem, cum quinquaginta circiter bajocis. *Phœbo, Phileto.* Nomina sunt creditorum ficta.

9. *Quadrans.* Quarta pars assis. Vide Epig. 26. lib. 2.

10. *O grande.* Ironia; ò astutiam hominis! ipsi certè duram & gravem: si enim homo ingenuus ægrè negat, rogatus aliquid: quantò se torquet magis, si antequam rogetur, excogitat molestè modum quo neget: si providet operosè, ne rogetur.

XXXVIII.

In eumdem.

Florida per varios ut pingitur Hybla colores,
Cùm breve Sicaniæ ver populantur apes;
Sic tua suppositis pellucent præla lacernis.

4. Sic micat innumeris arcula synthesibus:
5. Atque unam vestire tribum tua vellera possunt,
6. Apula non uno quæ grege terra tulit;
7. Tu spectas hyemem succincti lentus amici,
8. (Proh scelus!) & lateris frigora trita mei.
9. Quantum erat, infelix, pannis fraudare duobus,
10. Non metuas, non te, Nævole, sed tineas.

VERS. 1. *Hybla*. Siciliæ mons, floribus frequens & apibus.

2. *Breve*. Quia flores non sũt diuturni. *Sicaniæ*. Siculæ. *Ver*. Flores vernos. *Populantur*. Depascunt, exsugunt.

3. Sic tuis prælis suppositæ lacernæ lucent: sub prælis tuis tot apparẽt colores vestium, quot sunt colores florum in Hybla. De lacernis consule superius Epig. 26.

Præla. Trabes sunt propriè, quibus vulgò uvæ calcatæ premuntur. Iis etiam Romani utebantur, ut vestes suppositas premerent ac rugas earum emendarent, ut nitorem illis afferrent. Hinc Seneca de tranquillitate vitæ lib. 1. c. 1. Vestem ait coctam splendere ponderibus ac mille torminibus. Tale est illud sericum quod Galli, & Itali vocant *Taby*, in quo apparent undulatæ quędam strię, & colores *arbitra nitentes luce*, ut loquitur Ammianus Marcellinus lib. 28. Porrò videtur esse hypallage in ordine verborum: non enim pellucent propriè præla, sed lacernæ suppositæ prælis, ut exposui.

4. *Synthesibus*. Erat synthesis vestis cœnatoria, sive, quàm cœnaturi induebant, pallii formam referens, & à lautioribus tantùm, ditioribusque usurpari solita, semper purpurea vel coccinea. Vide Lips. 1. Satur. c. 2.

5. *Tribum*. Populus Rom. in tribus 35. divisus erat, hoc est, partes quasdam: aliæ urbanæ erant, aliæ rusticę &c. Romulus tres principio tribus fecerat, quarum in prima numerabantur Albani pastores, qui cum illo Romam condiderant: in secunda Sabini: in tertia Etrusci, Ardeates, Latini, &c. Tribus singulas divisit in Curias decem, curiasque in decem Decurias. Auctæ sunt postea tribus, crescente civium numero.

Tua vellera. Tot illæ tuæ vestes. Legunt aliqui. *Tua candida*. Id est, tuæ togæ candidæ.

6. *Apula*. Apulia regio Italię est ovibus abundans, nunc in Regno Neapol. Duplex est; altera Apulia Daunia, nunc *Puglia Piana*, sive, Capitanata; ubi modò Sipontum, &c. Altera Apulia Peucetia, *Terra di Barri*, ubi Barium.

7. *Hyemem*. Tene esse tam sordidum & avarum, ut cùm tot vestibus abundes, me amicum tuum enectum frigore, & succinctum, id est, brevi, laceraque indutum veste, spectes quietus, quasi mederi nostræ inopiæ nec pos-

fes, nec deberes?

8. *Lateris frigora trita.* Id est, lacernas, quæ mihi tegunt latus sive corpus, frigidas, quia valde tritę sunt, & obsoletæ. Legitur vulgò, *Lateris frigora tute times*, Quod sic exponi potest, ut latus appellet sodalem. Ita lib. 6. *Euthycus ille, tuum, Castrice, dulce latus*, id est, dulcis comes, amicus. Tu igitur cohorrescis ipse, ac non sine metu sodalem aspicis frigore horrescentem.

9. Eratne adeo difficile & magnificum duos pannos, vestes duas suffurari, & eripere? palles jam & times cùm audis hanc vocem, suffurari, fraudare, eripere, &c ne timeas, eripere dico, non tibi, ne hoc metue, sed tineis, quæ illas arrodent & consument Pro: *Non metuas*, aliqui optimi codices habent, *Quid renuis?* prior lectio acutior est. ob sustentationem, & ἀντιπαράθεσιν.

XXXIX.

Vita quænam, & ubi felix.

1. Cauponem, laniumque, balneumque,
2. Tonsorem, tabulamque, calculosque,
3. Et paucos, sed ut eligam, libellos;
4. Unum non nimium rudem sodalem;
5. Hæc præsta mihi, Rufe, vel Bitonti:
6. Et thermas tibi habe Neronianas.

Vers. 1. Ordo est: ò Rufe, da mihi cauponem, à quo vinum; lanium, à quo carnes habeam, &c. Tabulam lusoriam cum calculis ad animum relaxandum, libellos paucos quidem, at bene selectos; unum amicum non insulsum, & jocandi non rudem: hæc mihi da, vel in obscurissimo Italiæ oppidulo, quale est Bitontum, carebo facilè vita urbana & luxu, relinquam tibi superbas Neronis thermas.

2. *Calculos.* Nempe lusorios, seu latrunculos, de quibus vide Lib. XIV. Ep. 17.

5. *Bitonti.* Est Bitontum vile & obscurū Apulię Peucetiæ, de qua in superiori Epigrammate, oppidū: *Bitonto*.

6. *Thermas.* Vide lib. Spectac. Epigr. 2. Erant porrò thermæ à Nerone ædificatę, cæteris amæniores. Fruere cæteris vitæ deliciis, Romæ; ego ubivis vivere me & regnare, si ea suppetant pauca quæ dixi, putavero.

XL.

Libertas.

1. Vis fieri liber? mentiris, Maxime, non vis:

2. Sed

2. Sed fieri si vis, hac ratione potes.
3. Liber eris, cœnare foris si, Maxime, nolis;
4. Vejentana tuam si domat uva sitim.
5. Si ridere potes miseri chrysendeta Cinnæ;
6. Contentus nostrâ si potes esse togâ.
7. Hæc tibi si vis est, si mentis tanta potestas,
8. Liberior Partho vivere rege potes.

VERS. 1. Aisne te velle esse liberum, ò Maxime?

4. Si potes contentus esse vino vili, quale est Vejentanum; de illo dictum suprà. Veii olim urbs antiqua Hetruriæ, nunc diruta: in ejus loco nunc est castrum quod incolæ appellant Insulam, *Isola*.

5. *Chrysendeta.* Vid. Ep. 36.

6. *Nostra.* Trita & plebeja.

8. *Partho.* Imperium Medorum & Persarum veterum, tunc Parthi obtinebāt, eorumque rex se magnum regem vocitabat, ac regem regum. Regibus autem nihil vulgò est liberius, quibus quod lubet, licet.

X L I.

Amicorum æqualitas.

1. Vis te, Sexte, coli: volebam amare:
2. Parendum est tibi; quod jubes, coleris:
3. Sed si te colo, Sexte, non amabo.

VERS. 1. *Coli.* Observari, honorari. Est in cultu & observantia timor prohibens familiaritatem, quæ esse inter amicos debet. Ajunt Augustum parca & tenui cœna exceptum aliquando ab amico, dixisse, *Non putabam me tibi tam familiarem esse.*

X L I I.

In fictum divitem.

1. Hic, quem videtis gressibus vagis lentum,
2. Amethystinatus media qui secat septa;
3. Quem non lacernis Publius meus vincit,
4. Non ipse Codrus alpha pænulatorum;
5. Quem grex togatus sequitur, & capillatus.
6. Recensque sella linteisque lorisque:
7. Oppigneravit Claudii modò ad mensam
8. Vix octo nummis annulum, unde cœnaret.

V. 1.

V. 1. *Vagis*. Magnis passibus & incertis ambulantem, ut ostentatores isti solent.

2. *Amethystinatus*. Vide Epig. 78. lib. 1. *Septa*. Epig. 12. hujus libri.

3. Qui lacernarum elegantia Publium amicum meum superat; & Codrum pænulatorum principem hoc est, elegantissima semper indutum pænula. De lacerna & pænula dictum Ep. 26. & alibi multis locis.

4. *Codrus*. Erat pauperrimus poeta, qui pænulas tamen pretiosas, ut multi, conducebat.

Alpha. Prima est alphabeti græci littera: sæpe id quod in quaque re primum est, significat, ut ω, significat quod est ultimum.

5. *Grex*. Clientes induti toga, & pulchrè comati pueri. Comam ferè nutriebant ingenui pueri, usque ad pubertatem.

6. *Sella*. Lectica nova & elegans cum suis linteis, quæ fenestras sellæ velabant, & loris quibus lectica pendebat & ligabatur.

7. Deposuit modò apud Claudium (fæneratorem, aut argentarium) suum annulum pignoris loco, ut nummos octo mutuos acciperet, quibus compararet cœnam: adeo in speciem dives, re pauper est.

Mensam. Pluteum, tabernam, *contoir, bureau, banca*.

8. *Octo nummis*. Sestertii octo duos denarios Romanos conficiebant: asses monetæ Gallicæ 16. Romanæ verò bajocos octodecim.

X L I I I.

Pauper in suo.

1. Pexatus pulchrè rides mea, Zoile, trita.
2. Sunt hæc trita quidem, Zoile; sed mea sunt.

VERS. 1. *Pexatus*. Togam indutus recentem, villosam, bene pexam. Vestes pexæ sunt, in quibus nec stamen, nec subtemen apparet, eminente, & luxuri ante villo.

Mea. Vestimenta. Tua verò, tua non sunt, sed conducta.

X L I V.

Mica aurea Domitiani.

1. Mica vocor; quid sim cernis: cœnatio parva;
2. Ex me Cæsareum prospicis, ecce, tholum.
3. Frãge toros; pete vina; rosas cape; tingere nardo;
4. Ipse jubet mortis te meminisse Deus.

VERS. 1. Domum haud magnam quidem sed venustam in primis & elegantem Domitianus extruxerat, ubi cœnam.

xercuisses, ab eo tempore quo de alterutra capessenda deliberas, posses jam, & quidem serò, illam deponere.

5. *Incipe*. Rhetoricam profiteri. Tres extincti sunt Rhetores, atque locus tibi vacat. Quinam illi sint, non commemorat.

7. Si vituperas & condemnas scholam, id est, professionem rhetoricæ, en fora omnia plena sunt litibus, esto causidicus, fervet opus.

8. Ipsa Marsyæ statua in foro stans, tam crebris causidicorum clamoribus tunditur, ut, quamvis saxea, dicendi artem callere posset.

Marsya. Marsyas fuit pastor quidã, seu tibicẽ Phryx, bardus, & hebes: qui cùm esset ausus Phœbum cantando provocare, ab eo victus & cute spoliatus est. Ejus statua visebatur in foro, funem gerens manu, quasi litigatoribus improbis suspendium minaretur.

9. Quousque te spectabimus, nempè otiosum & cessantem?

10. *Potes esse nihil*. Abit tempus artis cujuslibet profitendæ: ineptus fies ad quãlibet exercendam, decrescẽte per tempus, ingenio, vita, valetudine. Vel mors, instat, quæ nos facit nullos, multi enim totum hominem extingui morte arbitrabantur.

XLVI.

Salejanum de uxoris morte consolatur.

1. Cur tristiorem cernimus Salejanum?
2. An causa levis est? extuli; inquis, uxorem.
3. O grande fati crimen! ò gravem casum!
4. Illa, illa dives mortua est Secundilla,
5. Centena decies quæ tibi dedit dotis?
6. Nollem accidisset hoc tibi, Salejane.

VERS. 2. *Extuli*. Proprium funeris verbum, id est, ad rogum deportari jussi, sepelivi.

5. *Centena decies*. Subaudi, millia sestert. nempè libras Turon. 100000. nummos scutatos Rom. triginta duo millia, & quingentos. Porrò ut rectè notat Ramiresius, hæc summa pro maxima dote vulgò ponebatur; imò quoties magnã pecuniæ vim significabant, certo isto numero utebãtur, pro incerto.

6. *Hoc*. Jocus est in ambigua sentẽtia: significat enim versus; nollem ut uxorem amisisses: sed hoc sibi vult Martialis; nollẽ homini indigno & improbo tantam pecuniæ summam obtigisse.

XLVII.

Muliebris iracundia.

1. Unus de toto peccaverat orbe comarum

2. An-

2. Annulus, incertà non benè fixus acu:
3. Hoc facinus Lalage speculo, quo viderat, ulta est;
4. Et cecidit sectis icta Plecusa comis.
5. Desine jam, Lalage, tristes ornare capillos,
6. Tangat & insanum nulla puella caput:
7. Hoc salamãdra notet, vel sæva novacula nudet,
8. Ut digna speculo fiat imago tuo.

VERS. 1. *Peccaverat*. Non erat bene compositus, extra locum suum aberrabat.

2. *Annulus*. Cincinnus. *Acu*. Crinali, qua comuntur mulieres.

3. *Quo viderat*. In quo speculo viderat abnormem capillum. *Lalage*. Mulieris nomen.

4. Eodem speculo caput ancillæ suæ Plecusæ diffidit, ejusque comas cun. capite dissecuit.

7. Tuum hoc caput ungatur succo salamandræ, vel tondeatur ad cutem novacula, ut fiat calvum, ac tale evadat quale meretur in tuo illo speculo à te videri. Tam crudele speculum non meretur nisi deformes repræsentare imagines. Porrò in voce *digna* syllaba ultima producitur propter duas consonantes sequentes in voce *speculo*.

Salamandra. Genus est lacertæ, quod ignem ipsum extinguit, imò in eo vivit innoxium, adeò frigidæ naturæ est. Ejus virus, sive saliva, hanc vim habet, ut omnes corporis pilos evellat.

LXVIII.

Homo importunè officiosus.

1. Occurris quocumq; loco mihi, Posthume, clamas
2. Protinus, & prima est hæc tua vox, Quid agis?
3. Hoc, si me decies unà conveneris horà,
4. Dicis: habes, puto, tu, Posthume, nil quod agas.

VERS. 1. *Quid agis?* His voculis occurrentes salutabant.

XLIX.

Quis carere domina possit.

1. Quòd te nomine jam tuo saluto,
2. Quem regem & dominum priùs vocabam,
3. Ne me dixeris esse contumacem:
4. Totis pilea sarcinis redemi.
5. Reges & dominos habere debet,

6. Qui

6. Qui se non habet, atque concupiscit
7. Quod reges dominique concupiscunt.
8. Servum, si potes, Ole, non habere;
9. Et regem potes, Ole, non habere.

VERS. 3. *Contumacem*. Superbum, insolentem.

4. Sportulæ, cenarum, &c. Jactura libertatem comparavi: hanc omnibus servitutis præmiis, potionem duco.

Pilea. Servi libertate à dominis donati caput radebant, ac pileum sumebant: pileus igitur, seu pileum, est insigne libertatis.

Sarcinis. Sarcinæ significant domesticam supellectilem, fortunas & bona.

6. Qui sui non est dominus & compos, qui concupiscit opes & honores, quos ambiunt nobiles & principes viri.

8. Qui potest carere servo, potest & domino carere: qui potest animo æquo pati paupertatem, non servire divitibus potest.

L.

Cœnipeta.

1. Invitum cœnare foris te, Classice, dicis:
2. Si non mentiris, Classice, dispeream.
3. Ipse quoque ad cœnam gaudebat Apicius ire:
4. Cùm cænaret, erat tristior ille, domi.
5. Si tamen invitus vadis, cur Classice, vadis?
6. Cogor, ais: verum est; cogitur & Selius.
7. En rogat ad cęnam Melior te, Classice, rectam:
8. Grandia verba ubi sunt? si vir es, ecce nega.

VERS. 3. *Apicius*: Helluo apud Romanos famosus. Sensus est: si ille gaudebat cęnare foris, cur tu illo pauperior & miserior, non gaudeas?

4. Ita ordina voces. Erat ille tristior, cùm cœnaret domi.

6. *Cogitur & Selius*. Ironicè. Tam parum cogeris, quàm parum cogitur Selius, cœnipeta ille insignis de quo Ep. 9. 12. & 25. aut si ille cogitur, cogitur fame, gula, cupiditate.

7. *Melior*. Nomen divitis.

Rectam. Civilem, honestam, qua cum patronis clientes accumbebant olim, antequam daretur sportula, quæ in locum cœnæ rectæ fuit substituta.

Si vir es. Si generosus es, si cœnarum auceps non es.

LI.

Laudator invidus.

1. Candidius nihil est te, Cæciliane, (notavi;)

2. Si

2. Si quando ex nostris disticha pauca legis,
3. Protinus aut Marsi recitas, aut scripta Catulli;
4. Hæc mihi das, tanquam deteriora legas.
5. Ut collata magis placeant mea? credimus illud:
6. Malo tamen recites, Cæciliane, tua.

VERS. 1. Omninò es lector amicus & benevolus, ò Cęciliane, id sępè observavi.
3. *Marsi*. Fuere Marsus & Catullus poetę egregii: Marsus tamen plus epigrammate poterat, quàm Epico carmine. De Catullo mentio fit in Epig. 8. & 53. libri I.
4. Hæc Marsi & Catulli carmina mihi das, laudas, tanquam videlicet meis deteriora essent; ita mihi adularis: vel, tanquam meis meliora, innuens mea istis deteriora esse.
5. 6. Imò, inquis, ut tua epigrammata illis comparata plus placeant: credo equidem id ea mente à te fieri, verùm malo tua recites; ut si saltem præfertur mihi Marsus & Catullus tibi ego præferar.

LII.

Fastus inops.

1. Cinctum togatis post & ante Saufeium
2. Quantâ reduci Regulus solet turbâ,
3. Ad alta tonsum templa cùm reum misit;
4. Materne, cernis? invidere nolito;
5. Comitatus iste sit, precor, tuus nunquam;
6. Hos illi amicos, & greges togatorum,
7. Fusciculenus præstat, & Faventinus.

VERS. 1. *Togatis*. Clientibus, anteambulonibus. Suprà, Ep. 42. & Lib. I. Ep. 89.
2. *Regulus*. Causidicus insignis. Solebant autem causidici post causam peroratam feliciter, & reos absolutos, magno comitatu deduci domum à foro.
3. *Tonsum*. Rei sordidati erant, intonsi & impexi, pēdente causa: periculo soluti, tondebant barbam, togam mutabant, & ad templa gratias acturi superis, ibant. Vide Epigr. 22. hujus lib.
4. *Materne*. Maternus iste amicus Martialis fuit, & orator bonus.
5. Faxint superi ut nunquam simili comitatu deducaris.
6. *Fusciculenus*. Erat fænerator, ut & Faventinus, cui omnia sua bona Saufeius, vel, ut alii legunt, Saufellus, oppigneraverat, ut mutuam sumeret pecuniam, qua istos comites pretio emptos haberet.

L I I I.

Duo pueri à leone interfecti.

1. Verbera securi solitus leo ferre magistri,
2. Insertamque pati blandus in ora manum;
3. Dedidicit pacem subitò feritate reversâ,
4. Quanta nec in Libycis debuit esse jugis.
5. Nam duo de tenerâ puerilia corpora turbâ,
6. Sanguineam rastris quæ renovabat humum,
7. Sævus & infelix furiali dente peremit,
8. Martia non vidit majus arena nefas.
9. Exclamare libet: crudelis, perfide, prædo,
10. A nostrâ pueris parcere disce lupâ.

VERS. 6. *Sanguineam &c.* Qui arenam amphiteatri gladiatorum, & ferarum sanguine tinctam, & concretam, invertebant sarculis, ac inarabant.

8. *Martia*. Quæ Marti sacra, quia in ea gladiatores pugnabant: vel, Romana: quia Mars Romuli pater.

10. *Lupa*. Quæ Remum & Romulum non modò non læsit, sed aluit: hanc tu imitari debueras.

LIV.

Hæredipeta delusus.

1. Argenti libras Marius tibi quinque reliquit,
2. Cui nihil ipse dabas, is tibi verba dedit.

VERS. 1. Marius, cui nihil unquam dederas, moriens tibi quinque libras duntaxat argenti reliquit, quod perindè est ac si tibi nihil reliquisset, adeò exigua erat ista summa, præsertim pro ejus opibus, & tua spe. Vel: reliquit ille quidem testamento, sed nunquam à te habendas. Tu illi nihil dederas, ille tibi verba dedit.

Libras 5. Nummi sunt Turonici, ut Galli vocant, fermè 68. Romani verò nummi scutati circiter triginta novem. Argenti libra Romana denarios continebat 84. id est Francicos nummos 33. cum 12. assibus: Romanos scutatos septem, ac Julios admodùm quinq; auri verò libra æquiparatur Frãcicis seu Turonicis 576. scutatis Romanis cētum viginti novem, cum sex circiter Juliis. Itaque argenti libra Romana multò minor erat nostrate Gallica, quæ Francicos admodùm 56. valet. Romanos scutatos duodecim, cum sex Juliis.

2. *Verba dedit*. Dare verba alicui, est eum decipere.

De

LV.

De brevi, & longo epigrammate.

1. Cosconi, qui longa putas epigrammata nostra,
2. Utilis ungendis axibus esse potes.
3. Hac tu credideris longum ratione colossum,
4. Et puerum Bruti dixeris esse brevem.
5. Disce, quod ignoras: Marsi, doctique Pedonis
6. Sæpe duplex unum pagina tractat opus.
7. Nõ sũt lõga, quibus nihil est quod demere possis:
8. Sed tu, Cosconi, disticha longa facis.

Vers. 2. Cùm tantopere celeritatem ames, melior esses auriga quàm poeta, & currum, ungendo illius rotas, faciliùs incitares, quàm versum duceres: vel; homo es ita pinguis & obesus, id est, ita stolidus & ineptus, ut adhiberi posses loco unguinis, & adipis vice, ad ungendas rotas.

3. Eadem ratione qua de epigrammatis, ex eorũ mensura judicas, diceres colossum esse nimis longum, & effigiem illam pueri, quam Brutus, licet valdè exiguam, tantopere laudavit, amavitque, esse nimis brevẽ, licèt, utrumque fit perfectissimum opus. Strongylio statuarius statuã pueri fecit insignem, quam summo in pretio habuit Brutus Cæsaris percussor, qui se, post Philippensem pugnam, in qua ab Antonio & Octavio victus est, interemit. De hac statua vide Lib. IX. Ep. 37. De colosso Lib. Spectac. Ep. 2.

6. *Sæpè* unum epigramma duas paginas implet.

8. *Facis.* Tua disticha, id est, duo tantùm tui versus, longa sunt & fastidiosa, quia sunt illepida & insulsa.

LVI.

Thermæ frigidæ.

1. Æstivo serves ubi piscem tempore, quæris?
2. In thermis serva, Cæciliane, tuis.

Vers. 2. *Thermis*. Thermæ, balnea sunt: à calidis aquis ita dicuntur. Θερμὸς calidus. Vide Ep. 2. lib. Spect. Cæciliani autem thermæ erant gelidæ, ita ut pisces ab æstivo calore possent defendere.

LVII.

Invitatus ad cœnam.

1. Invitas tunc me, cùm scis, Nasica, vocatum;

2. Ex-

2. Excusatum habeas me, rogo: cœno domi.

VERS. 1. 2. Me invitas ad cenam, cùm nosti me ab aliis vocatum, ac nihil porrò esse periculi ne apud te cenem: at hodie domi ceno, ac vereor ne me invites, neve rem tibi molestiam faciã si à te vocatus, veniam: non veniam, certum est mihi domi cœnare, parce metu, excusatum habeto me. Legunt aliqui primum versum hoc pacto. *Invitas me tunc, cùm scis, Nasica, vocasse:* nempè cum vides me vocasse amicos ad cœnam, tunc me invitas, ut nimirum ego te cum illis invitem & vocem ad cœnam. Neutrum fiet, nec ibo domum tuam, nec te meam vocabo.

LVIII.

Mors festinata.

1. Hostem cùm fugeret, se Fannius ipse peremit.
2. Hic (rogo) non furor est, ne moriare, mori?

VERS. 1. *Fannius.* Fannius Cæpio, proscriptus quòd in Augustum conjurasset, cùm fugeret percussores, se ipse interemit. Seneca Epist. 58. *sic mori, vinci est.*

LIX.

Lectica scandapila.

1. Laxior hexaphoris tua sit lectica licebit;
2. Dum tamen hæc tua sit, Zoile, sandapila.

VERS. 1. Per me licebit, ò Zoile, ut tua lectica sit laxior & amplior quàm illæ, quæ à sex bajulis portantur: & ita te divitem fingas; non invidebo: modò eadem in lectica mortuus efferaris in qua gestaris vivus. Hoc est, modò te brevi mortuum videam.

Haxaphoris. Lectica ἑξαφόρος, quæ gestatur à sex famulis: ἕξ, sex; φέρω, porto.

Lectica. In ea gestabantur vivi; & efferebantur mortui, maximè nobiles ac divites; pauperes verò in sanpapila, quæ est plebejum feretrum.

LX.

Lingua populi.

1. Abscissà servum quid fingis, Pontice, linguà?
2. Nescis tu populum, quòd tacet ille, loqui?

V. 1. 2.

V. 1. 2. Ponticus abscide-rat servo suo linguam, ne scelus admissum à domino proderet: aut jubebat eum silere, quasi si mutus foret, & abscissa foret ipsi lingua. Frustra es, inquit poeta, omnes id sciunt jam & loquuntur. Latere diu scelera non possunt: imò erumpunt eò magis aliquando quò magis teguntur. Est autem verborũ hic ordo: Quid fingis servum tuum esse abscissa lingua? Illi præcisam esse linguam? Legit Gruterus è libro antiquo *figis*, id est, cruci affigis. Alii, *fœdas*.

LXI.

Togam ab amico petit.

1. Vimine clausa levi niveæ custodia coctæ,
2. Hæc tibi Saturni tempore munus erit.
3. Dona quòd æstatis misi tibi mense Decembri
4. Si quereris, rasam tu mihi mitte togam.

VERS. 1. 2. Mitto tibi his Saturnalibus custodiam, hoc est lagenam vitream aquæ coctę & nivibus refrigeratæ, clausam & munitam viminibus mollibus supertextis. *Custodia*. Carcerē vulgò significat: rectè autem lagena dicitur aquę vel vini carcer. Adde quòd vimē inductum lagenæ fictili aut vitreæ, illam tuetur & custodit, ut ipsa vinum aut aquam servat. *Cocta*. Solebant aquam decoquere, tum nivibus refrigerare, eaque uti per æstatem.

3. Si ægrè fers quòd mittam tibi hiberno tempore munera æstiva, tu æstivam mihi & levem togam mitte, atque ita me ulciscere. Rasa toga opponitur pexæ, seu villosæ & crassiori.

Decēbri. Saturni festa, sive Saturnalia, hoc mense celebrabātur, tũc ad amicos munera missitare moris erat.

LXII.

Carmina laboriosa, & inepta.

1. Quòd nec carmine glorior supino,
2. Nec retrò lego Sotaden poetam;
3. Nusquam Græcula quòd recantat Echò;
4. Nec dictat mihi luculentus Attis
5. Mollem debilitate Galliambon:
6. Non sum, Classice, tam malus poeta.
7. Quid si per graciles vias petauri
8. Invitum jubeas subire Ladam?
9. Turpe est difficiles habere nugas,

10. Et

10. Et stultus labor est ineptiarum.
11. Scribat carmina circulis Palæmon;
12. Me raris juvat auribus placere.

VERS. 1. *Supino*. Antistropho, quod eadem manente sententia retrò legi possit; retrogrado. Supinum enim est idem atque inversum. Talis est ille versus medici cujusdam ad hydropicum: *Mitis ero, retine leniter ore sitim*. Recurre enim ab ultima littera, invenies idem omninò carmen. Aliquando retrò legitur versus alio carminis genere, ut; *Micant nitore tecta sublimi aurea. Aurea sublimi tecta nitore micant*. Ejusmodi carmina Sotadica vocantur à quodam Sotade poeta Cretensi, qui librum lascivis ejusmodi versibus plenum edidit. Aliud genus carminis Sotadici vide libro 3. Epigr. 23.

2. Nec versus compono qui retrò, & inversi legi possint, quales sunt in Sotadæ libro.

3. Quòd non scribo Græcorum more carmina, quorum extremæ voces, sive syllabæ geminentur, ut Echo voces repetit & recinit.

Echo. De versibus Echicis vide Scalig. poet. lib. 2. c. 29. Politianum Miscel. c. 22. In illis ultima, vel duæ ultimæ versus syllabæ ita repetuntur, ut aliquem sensum efficiant; v.g. si diceres: *Cur ita clamat? amat*.

4. Nec argumentum præclarum & operosum carminis mihi dat Atys, quem canam versu Galliambo, seu Galliambico debili ac fracto, id est, lascivo.

Atys, seu Attis, Lydus quidam seu Phrygius puer fuit, Cybelæ in primis carus, qui ejus Deæ sacra in Phrygiam invexit. Cybeles autem sacra impudicitiæ fama laborarunt, & ejus sacerdotes, qui Galli à fluvio Phrygiæ Gallo, dicebantur, erant evirati, ac effeminati. De Aty carmen Galliambicum scripsit Catullus, de quo fortè hìc loquitur Martialis.

5. *Galliambum*. Ita vocatur ille versus, nempe à Gallis Cybeles sacerdotibus & Jambo pede: est senarius: ejus pedes vide apud Scaligerum l. 2. & apud Muretum comment. in Catullum. Habes exemplum ejus generis in Catullo; *Super alta vectus Atys celebri rate maria, &c*.

6. Ordo est. Quòd ejusmodi laboriosos versus non facio, Sotadicos, Echicos, Galliambicos, non sum idcircò poeta contemnendus, & tam malus, quàm quidam, illorum versuum amatores, putant. Capitur ingenio lector sapiens, non laboriosis nugis.

7. An, si juberes Ladam transmittere petaurum, putas eum id facturum? Non faceret certè, aut faceret admodùm invitus; quia, etsi posset, nollet tamen hunc magnum, ac vilem & inutilem laborem sumere, cùm ipse mira pedum velocitate gloriam longè nobiliorem colligat. Possum itidem ego ut cæteri, Sotadica, Echica,

ca, Galliambica scribere, at nihil est tanti.

Petauri. Petaurum erat rota quædam, vel machina sublimis, ad quam attollebant se petauristæ, sic dicti à vocibus grecis, αἰώρα, *aura*, & πέτομαι, volo, quasi per aerem volantes, & per cujus angustos meatus ac circulos corpus arte mira transmittebant. Nonnulli volunt fuisse funes, per quos extentos irent, è quibus penduli se librarent, &c.

8. *Ladam*. Ladas ea tempestate propter incredibilem pedum velocitatem insignis fuit.

Difficiles, *&c*. Operam difficilem sumere in scribendis nugis.

11. Patior Palæmonem jactare turbæ imperitæ in circulum circumstanti, aut mulierculis venditare istas nugas, & sua id genus carmina: ego eruditos lectores quæro, qui de ingeniosis & veris carminibus existimare possint: sed illi rari.

Palæmon. Q. Rhemmius Palæmon grammaticam Romæ docuit: homo insulsus, & imperitus, sed qui caperet homines felicitate memoriæ, & facilitate sermonis, v.g. versibus ex tempore faciendis, &c. Cæterùm ita erat arrogans, ut secum natas, & morituras secum litteras diceret.

LXIII.

In malum poetam.

1. Nil recitas, & vis, Mamerce, poeta videri:
   2. Quidquid vis esto, dummodo nil recites.

Vers. 1. Nihil à te compositus recitas, cur ergo te poetam dicis? Prome & profer tua carmina. Sed quid ajo? Esto quidquid volueris, Catullus alter, Virgilius, &c. Malo te poetam eximium credi, quàm recitare quidpiam, ita enim malè recitares, tam inepta diceres, ut nos ista tua recitatione enecares.

LXIV.

In Improbum sua vitia magnis exemplis excusantē.

1. Quòd nimio gaudes noctem producere vino,
   2. Ignosco: vitium, Gaure, Catonis habes:
3. Carmina quòd scribis Musis & Apolline nullo;
   4. Laudari debes: hoc Ciceronis habes.
5. Quòd vomis, Antoni; quòd luxuriaris, Apici;
   6. Quòd fur es, vitium dic mihi cujus habes?

Vers. 2. *Catonis*. Uticensis, quem sępe mero incaluisse testis est Horatius lib. 3. Od. De illo facta mentio est Ep. 1.

Ep. 1. lib. 1. & Ep. 9.

3. *Musis & Apol. nullo.* Nulla gratia: nulla facultate poetica instructus: invitis Musis, & Phœbo.

4. *Ciceronis.* Qui poeta non optimus fuit.

5. *Antoni.* Qui tantùm vini in convivio quodam hauserat, ut prostridiè manè in concione vomens, frustis vinolentis gremium suum, & totum tribunal impleret. Tullius Philip. 2.

Apici. Apicius fuit Helluo celeberrimus, de quo suprà, Ep. 50. & Lib. III. Ep. 18.

L X V.

Vitam beatam quid efficiat.

1. Quintiliane, vagæ moderator summe juventæ,
2. Gloria Romanæ, Quintiliane, togæ:
2. Vivere quòd propero pauper, nec inutilis annis,
4. Da veniam: properat vivere nemo satis.
5. Differat hoc, patrios optat qui vincere census:
6. Atriaque immodicis arctat imaginibus.
7. Me focus, & nigros non indignantia fumos
8. Tecta juvant, & fons vivus, & herba rudis.
9. Sit mihi verna satur; sit non doctissima conjux;
10. Sit nox cum somno; sit sine lite dies.

VERS. 1. *Quintiliane.* Erat orator summus: annis 23. Rhetoricam docuit Romæ; ejus extant libri de arte Rhetorica ornatissimè scripti. Floruit sub Domitiano.

2. *Togæ.* Toga sæpe pro pacificis artibus & litteris bonis sumitur, quæ vigent in pace, cujus insigne toga; ut sagum, belli.

4. Ignosce mihi, si quamvis pauper, quamvis ætate adhuc integra, & annis florentibus, atque ad laborem utilibus, propero vivere, hoc est, vitę gaudia carpere, genio indulgere. Id enim videtur decere divites, qui sūptum facere commodiùs & feriari possunt: aut senes, qui labori sunt impares, ac inutiles ad opus faciendum.

5. 6. Differat vivere, genium defraudet, qui ditior patre fieri conatur, & replet atria, stipandis imaginibus ingentibus majorum suorum, ad nobilitatis ostentationem.

Atria. In prima ædium parte Romani nobiles suorum imagines majorum collocatas in armariis servabant, unde illas educerent ad pompam triumphorum, funerum, &c.

7. *Non indignantia fumos tecta.* Domum minimè sumptuosam, quæ auro picta non sit, ac pretiosis coloribus, qui fumo fędarentur.

8. *Vivus.* Nativus: non arcessitus arte, &c.

Rudis. Ut in ipso nascitur cespite; non topiario more tonsa, secta, descripta.
9. Verna. Servus propriè domi ex ancilla natus. Famuli saturi libentiùs serviunt, ut indoctæ uxores viris faciliùs parent.

LXVI.

Petit à Domitiano jus trium liberorum.

1. Rerum certa salus, terrarum gloria, Cæsar;
2. Sospite quo magnos credimus esse Deos:
3. Si festinatis toties tibi lecta libellis
4. Detinuere oculos carmina nostra tuos;
5. Quod fortuna vetat fieri, permitte videri,
6. Natorum genitor credar ut esse trium.
7. Hæc, si displicui, fuerint solatia nobis:
8. Hæc fuerint nobis præmia, si placui.

VERS. 1. *Rerum.* Reipublicæ: orbis terrarum.
2. *Credimus esse Deos.* Qui nulli crederentur esse, si tuę salutis curam non gererent.
3. *Festinatis libellis.* In meis libellis deproperatis, ac penè factis ex tempore.
5. 6. Concede mihi, ut videar parens trium liberorum, ut fruar privilegiis, quibus gaudent trium liberorum patres, quamvis nullos Fortuna mihi dederit.
Trium. Magna illis præmia erant constituta, qui tres aut plures haberent liberos: v. gr. in spectaculis sedebant honoratiore loco, faciliùs, & citiùs honores assequebantur, &c.

LXVII.

De jure trium liberorum impetrato.

1. Natorum mihi jus trium roganti,
2. Musarum pretium dedit mearum
3. Solus qui poterat: valebis uxor;
4. Non debet domini perire munus.

VERS. 3. *Valebis uxor.* His verbis *vale, vale,* mortuos extremùm compellabat: itaque suam uxorem facessere Martialis jubet mori optat.
4. Non debet mihi perire Cæsaris munus; periret autem si susciperem liberos, qui mihi magnis alendi sumptibus forent: nunc eo sum onere, atque adeò te quoque, uxor molesta, liberatus. *Domini.* Imperatoris.

Quod

LXVIII.

Quòd librum primum Regulo non miserit.

1. Primus ubi eſt, inquis, cùm ſit liber iſte ſecũdus?
2. Quid faciam, ſi plus ille pudoris habet?
3. Tu tamen hunc fieri ſi mavis, Regule, primum:
4. Unum de titulo tollere jota potes.

VERS. 2. *Quid faciam?* Quid me excuſem, aut cur diſſimulem? fateor, miſſus tibi liber primus non eſt, quia ille plus habuit pu-*doris*, quàm ſecundus. Erubuit ſcilicet noſtras ad te nugas perferre, quas tibi mittere ſecundum hunc non puduit.

4. Pro II. pone I. erit, fietque tibi primus liber.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM LIBER TERTIUS.

EPIGRAMMA I.

De hoc tertio epigrammatum libro.

1. HOC tibi, quidquid id est, longinquis mittit ab oris
2. Gallia Romanæ nomine dicta togæ.
3. Hunc legis, & laudas librum fortasse priorem:
4. Illa, vel hæc, mea sunt; quæ meliora putas?
5. Plus sanè placet, dominâ qui natus in Urbe est;
6. Debet enim Gallum vincere verna liber.

VERS. 1, 2. Hunc librum, qualiscumque ille sit, mitto tibi, ô Romane lector, è Gallia Cisalpina, quæ Togata dicitur.

Gallia. Secesserat Martialis in urbem Longobardiæ, quam vocant nunc *Imolam*, olim Forum Cornelii, in via Æmilia.

Togæ. Pars Galliæ cis Alpes, ac versùs Romam sitæ, dicebatur Togata, quia incolæ togis, ut Romani, quibus erant viciniores, utebantur. Transalpina verò, quæ nunc propriè Gallia dicitur, Braccata & Comata vocabatur, quia braccis utebantur, seu laxioribus femoralibus, & comam alebant.

3. Legis hunc tertium librum, & priorem fortè librum, id est, secundum, huic tertio anteponis: utut est, illa (prioris nempe, sive secundi libri epigrammata) vel hæc (epigrammata hujus tertii) à me sunt scripta, quæ-nam judicas meliora statue.

5. Estò tamen, non recuso quin secundus liber plus placere tertio debeat, quia factus est à me in urbe Roma, gentium Domina; iste autem tertius in Gallia: atque adeo est veluti peregrinus, præ alio verna & domestico. *Verna*, propriè est servus domi natus.

II.

Suum librum Faustino mittit, commendatque.

1. Cujus vis fieri, libelle, munus?

2. Fe-

2. Festina tibi vindicem parare,
3. Ne nigram citò raptus in culinam
4. Cordyllas madidà tegas papyro,
5. Vel thuris, piperisque sis cucullus.
6. Faustini fugis in sinum? sapisti.
7. Cedro nunc licet ambules perunctus,
8. Et frontis gemino decens honore
9. Pictis luxurieris umbilicis,
10. Et te purpura delicata velet,
11. Et cocco rubeat superbus index.
12. Illo vindice nec Probum timeto.

VERS. 2. *Vindicem*. Defensorem, patronum.

4. *Cordyllas*. Sunt minuti, vilesque pisciculi, qui papyro detrita involvuntur.

5. *Cucullus*. Papyraceum involucrum, ore lato & rotundo, in fundum acutum desinens.

7. *Cedro*. Oleum cedrinum libros & alias res à tineis & carie vindicat. De umbilicis & fronte librorum fusè dixi lib. I. Epig. 58.

9. *Luxurieris*. Ornatus & comptus sis, glorieris & superbias.

11. *Cocco*. Indicem librorum seu titulum minio scribebant: est autem coccum granum quoddam, ex quo fit color ruber admodum splendidus.

12. *Probum*. Acerrimum eo tempore grammaticum & criticum.

III.

Musas Romæ neglectas queritur.

1. Romam vade liber; si, veneris unde, requiret;
2. Æmiliæ dices de regione viæ.
3. Si, quibus in terris, qua simus in urbe, rogabit;
4. Corneli referas me licet esse Foro.
5. Cur absim, quæret: breviter tu multa fatere;
6. Non poterat vanæ tædia ferre togæ.
7. Si, quando veniet? dicet: responde, poeta
8. Exierat: veniet, cùm citharœdus erit.

VERS. 1. Si petet Roma, si Romani à te requirent, unde veneris, dices te venire ab eo tractu Italiæ, qui est circa viam Æmiliam. Ea est pars magna Longobardiæ cis Padum, & Romandiola nunc dicitur. Nomen illi factum ab Æmilio Consule, qui eam viam straverat.

4. *Corneli foro*. Vide primum epig. Ordo est, licet referas, id est, poteris dicere,

me versari in urbe quæ vocatur Forum Cornelii. Nunc est *Imola*.

6. *Vanæ tædia togæ*. Romanorum fastidia, & contemptum litterarum.

7. Si Roma dicet, si petet, quandonam redibit Martialis ex Æmilia?

Responde. Ultima syllaba imperativi modi secundæ declinationis amat interdũ corripi, ut doce, vide, &c. Adde quòd olim dicebatur, respondo, respondis, ut fervo, fervis, lavo, lavis. Manilius testis est Lib. V.

8. *Citharœdus*. Nunc enim florent & ditescunt citharœdi, jacent poetæ. Vid. Lib. I. Ep. 64. Lib. V. Ep. 56. Juvenalem etiam, Sat. 3.

I V.

Epistola commendatitia.

1. Vis commendari sine me cursurus in urbem,
2. Parve liber, multis? an satis unus erit?
3. Unus erit (mihi crede) satis, cui non eris hospes,
4. Julius, assiduum nomen in ore meo.
5. Protinus hunc primi quæres in limine tecti.
6. Quos tenuit Daphnis, nunc tenet ille lares.
7. Est illi conjux, quæ te manibusque, sinuque
8. Excipiet, vel si pulverulentus eas.
9. Hos tu, seu pariter, sive hanc, illumve priorem
10. Videris; hoc dices; Marcus avere jubet.
11. Hoc satis est: alios commendet epistola; peccat
12. Qui commendandum se putat esse suis.

Vers. 2. *Multis?* An vis commendari multis, an uni tantùm?

3. *Hospes*. Ignotus: ignoti enim ferè sunt hospites & peregrini.

5. Recta Julium adi, & cum saluta in anteriori parte ædium quas nuper Daphnis habuit. Illæ verò omnium primæ occurrunt ingredientibus Romam ab Æmilia via: hanc domum vates appellat primum tectum, & in ejus limine, atrio, seu vestibulo. Julium adiri jubet.

6. *Daphnis*. Fortè dives aliquis libertus, aut alius quispiam vulgò notus.

9. *Pariter*. Ambos simul.

10. *Avere*. Hac voce, cùm salutarent quempiam, utebantur.

11. *Alios*. Qui sunt ignoti. Tu epistola commendatitia non eges, quippè familiaris & cognitus.

V.

Marcellino gratulatur.

1. Lux tibi post Idus numeratur tertia Majas,

2. Mar-

2. Marcelline, tuis bis celebranda sacris:
3. Imputat æthereos ortus hæc prima parenti;
4. Libat florentes hæc tibi prima genas.
5. Magna licèt dederit jucundæ munera vitæ,
6. Plus nunquam patri præstitit illa dies.

VERS. 1. 2. *Lux &c.* Dies decima sexta ante Kalendas Junias agitur, bino sacrificio à te celebranda.

Idus. Incidebant in medium ferè mensem, nempe in diem 13. præterquam mensibus Majo, Octobri, Julio & Martio, quibus incurrebant in diem 15.

3. Hæc dies tuo patri datam vitam, & auram ætheriam primùm haustam recolit: natalis est tui parentis. *Imputat*. Exponi potest; beneficii recolendi onus velut imponit.

4. Hac eadem die virilem ætatem assecutus, primam barbæ lanuginē deposuisti.

Libat. Tondet, resecat: vel, Diis offert, instar primitiarum ętatis robustioris: *libare* enim in sacrificiis usurpari solet. Ejus diei, quo primùm barbam radebant insignis apud Romanos erat memoria & lætitia: hæc festa vocabantur Juvenalia: ludos, sacrificia, munera, tunc frequentabant, barbam resectam Diis consecrabant.

5. 6. Licèt illa dies munus ingens, nempe vitam, patri tuo dederit; majus est tamen quòd eadem illi filium in ætatem virilem feliciter provectum dedit.

V I.

De sportula sublata.

1. Centum miselli jam valete quadrantes,
2. Anteambulonis congiarium lassi,
3. Quos dividebat balneator elixus.
4. Quid cogitatis, ò fames amicorum?
5. Regis superbi sportulæ recesserunt.
6. Nil stropharum est, jam salarium dandum est.

VERS. 1. 2. *Valete* ... Olim dabatur clientibus cęna recta, ut Lib. II. Epigr. 56. diximus: eam Nero in sportulam mutaverat, hoc est, in cibos, qui è patroni mensa mittebantur in sporta, sive calatho, ad clientes in atrio expectantes: denique pro sportula & cibis, data est pecunia, nempe centum quadrantes. Domitianus, antiquato Neronis edicto, revocavit cœnas rectas, & sportulam sustulit.

Centum quadrantes. Summa est assium Gallicorum ferè 25. Bajoci Rom. 28.

2. *Anteambulonis*. Vide Ep. 16. Libri II. Ita vocaban-

tur qui honoris causa divitem patronum præcedentes deducebant per urbem, ante illum quasi ambulantes.

Congiarium. Est vulgò munus & certa pecuniæ summa, qua Imperatores donabant populum. Hìc pro stipendio & salario sumitur. Congius, mensuræ liquidorum genus est, continens sextarios sex.

3. *Balneator.* Clientes unà cum patrono lavabant, & tunc iis per balneatorem dividi solebat pecunia.

3. *Elixus.* Quasi coctus calore aquarum, & vapore balnei.

4. Quid vobis jam animi est, ò patroni, qui eratis antea fames clientium vestrorum, qui eos fame enecabatis. *Regis.* Neronis.

5. Non potestis ampliùs miseros clientes fraudare & ludificari, adhibendi jam erunt ad cœnam rectam.

Stropharum. Stropha, στροφὴ, à verbo στρέφειν vertere, fraudem interdum & fallaciam significat. Delusi erant clientes cùm primùm iis negata est cœna recta: deinde cùm pro cibis data pecunia: denique ipsa pecunia differebatur, accidebatur; &c.

Salarium. Ea voce significatur certa portio ciborum; maximè salis, qui viritim dividi olim solebat militibus, ac Imperatorum comitibus. Interdum sumitur pro annona, stipendio & mercede: in hoc loco significat cœnam rectam & liberalem, clientibus pro mercede dandam.

VII.

Amator cæcus.

1. Thaida Quinctus amat, quam Thaida? Thaida luscam:
2. Unum oculum Thais non habet, ille duos.

V. 2. *Ille duos.* Non habet duos oculos, planè cæcus est qui vitia ejus quam amat, non videt. Cæcus est animo, ut Thais lusca est corpore. Eleganter dictum & acutè.

VIII.

Poeta imperitus, & obtrectator.

1. Versiculos in me narratur scribere Cinna:
2. Non scribit, cujus carmina nemo legit.

IX.

Decoctor à patre exheredatus.

1. Constituit, Philomuse, pater tibi millia bina
2. Menstrua, perque omnes præstitit illa dies,

3. Lu-

3. Luxuriâ premeret cùm craſtina ſemper egeſtas,
4. Et vitiis eſſent danda diurna tuis.
5. Idem te moriens hęredem ex aſſe reliquit;
6. Exhęredavit te, Philomuſe, pater.

VERS. 1. 2. Pater tuus tibi aſſignaverat, dum viveres, ſummam duorum millium H. S. id eſt, libras Gallicas 200. in ſingulos menſes, & ut ne plus impenderes, vetuerat: hanc ſummam in dies ſingulos diviſam, ne totam uno, vel paucis diebus abſumeres, tibi magna cum fide ſingulis diebus dedit, quoad vixit.

Millia bina. Subaudi, ſeſtertiorum. Mille ſeſtertii ſunt libræ Franciæ 100.

3. Scilicet videbat te quolibet die per luxum & gulã omnia liguŗire ac dilapidare, adeo ut nihil tibi pecunię reſtaret in craſtinum, intelligebatque tibi dandum eſſe demenſum diurnum, & non tantùm menſtruum.

Diurna. Sic vocabantur cibaria in ſingulos dies ſervis aſſignari ſolita: dicebantur etiam diaria & demẽſa.

5. *Ex aſſe.* Omnium ſuorũ bonorum hęredem: nulla re excepta. Totam hęreditatẽ dividebant in partes duodecim, ut aſſem: & is hæres ex aſſe vocabatur ad quem veniebat integra. De aſſe, illiuſq; partibus alibi dictum.

6. Idem fecit ac ſi te exhęredaſſet, quia brevi omne patrimonium peſſumdabis, & ad egeſtatem redigeris. Licèt in te liberalior videatur fuiſſe moriens, quàm vivens, reverà tamen in te crudelis fuit, qui te hęredem ex aſſe fecerit.

X.

Cœna uncta, & pinguis.

1. Unguentum (fateor) bonum dediſti
2. Convivis herè, ſed nihil ſcidiſti.
3. Res ſalſa eſt benè olere, & eſurire.
4. Qui non cęnat & ungitur, Fabulle,
5. Hic verè mihi mortuus videtur.

VERS 1. *Unguentum, &c.* Ungebant corpus oleo, poſt balneum & ante cęnam, admixtis ſuccis odoratis.

2. *Herè.* Pro, heri, antiqua vox. *Scidiſti.* Nullum ſecuiſti cibum, quem convivis dares: appoſuiſti fercula, ſed ea nemo attigit.

5. *Salſa.* Inepta, ridicula, lepida.

6. *Mortuus.* Non ſolùm, enim ungebantur mortui, ſed iis etiam apponebatur cœna, Silicernium dicta, qua utique mortui non veſcebantur: hæc poſteà cum iis cremabatur in rogo.

XI.

Cœna cruda.

1. Dum non vis leporē, dū non vis carpere mullum,
2. Et plus quàm patri, Nævia, parcis apro;
3. Accusas, rumpisq; coquū, tanquā omnia cruda
4. Attulerit; nunquam sic ego crudus ero.

VERS. 2. *Parcis*. Nolens eum dissecare, & convivis impertiri.

3. *Rumpis*. Cædis, mulctas.

4. *Crudus ero*. Dum sic epulabor, id est, dum ero jejunus, ut apud te fui, cruditate nunquam laborabo; hæc enim oritur ferè ex epularum copia, & nimio cibo, qui concoqui & digeri nequit. Lusus est in vocibus *cruda*, & *crudus*.

XII.

De sportulâ.

1. Romam petebat esuritor Tuccius,
2. Profectus ex Hispania:
3. Occurrit illi sportularum fabula;
4. A ponte rediit Milvio.

VERS. 1. *Esuritor*. Famelicus; parasitus quidam & cœnipeta.

3. In ipso Romæ ingressu didicit ex aliquo fortasse obvio, quomodo patroni miseros clientes acciperent, dando illis sportulam. Vide suprà, Epig. 6.

Fabula. Sæpe accipitur pro narratione ridicula: sæpe pro actione misera & tragica: sic tragediæ appellantur fabulæ. Hìc, pro rejocularia simul & acerba.

4. Tuccius in Hispaniam suam redire maluit à ponte Milvio, ibique paupertatem & famem perpeti, quàm Romæ sportulam accipere: ac probè fecit.

4. *Ponte Milvio*. Impositus est ille pons fluvio Tiberi, & abest ab urbe mille passus. Nunc *Ponte mole* dicitur.

XIII.

Cerdo numerarius.

1. Das gladiatores, sutorum regule, cerdo;
2. Quodque tibi tribuit subula, sica rapit.

3. Ebrius

3. Ebrius es: nec enim faceres id sobrius unquam,
4. Ut velles corio ludere, cerdo, tuo:
5. Lusisti, satis est: sed te, mihi crede, memento
6. Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua.

VERS. I. Edis munera gladiatoria, ò cerdo, vilissime opifex.

Cerdo. Sutor & cerdo hoc differunt, quòd sutor faciat calceos, cerdo reficiat, ac veteres sarciat: hinc veteramentarius etiam appellatur. Itaque cerdonem ironicè vocat Martialis, sutorum regulum & principem. Gladiatores dare non erat nisi nobilium & procerum, iste autem cerdo patria Bononiensis (ut ex Epig. 46. infrà, constat,) cùm esset ditissimus, id ausus est, turpi exemplo.

2. Quod lucri facis utendo subula, hoc perdis gladiatores dando. Sica est brevis gladius, incurvus instar falculæ, à secando dictus. Thrax seu retiarius contra Mirmillonem sica pugnabat. Vide Librum V. Ep. 24. item Librum Spectaculorum, & epistolam Libri II.

4. Ut velles ludos dare populo tuis impensis, & tanto sumptu: sumit facetè proverbium ab ipsa cerdonis arte. *Corio tuo.* Suo corio ludere, est suo damno & periculo aliquid facere. Hìc, ludere, est ludos edere, spectacula publica exhibere.

6. Intra tuæ fortunæ & conditionis limites te contine. Ne ultra crepidam tuam & pelliculam seu corium vagare. *Se in pelle sua tenere; In propria pelle quiescere:* Proverbium est ductum aut ab Æsopica rana quæ cùm inflasset pelliculam, ut bovem æquaret, rupto corpore periit: aut ab asino quem idem Æsopus fabulatur leonis aliquando pellem induisse, at, re cognita, pœnas temeritatis & stultitiæ dedisse.

XIV.

Recitator odiosus.

1. Perfrixisse tuas questa est præfatio fauces.
2. Cùm te excusaris, Maxime, quid recitas?

VERS. I. Dixisti in tua præfatione te raucum esse, ob frigus collectum: accipimus excusationem, abstine à recitando.

Præfatio. Antequam recitarent præfabantur aliquid quo monerent auditores ea, quæ in rem judicabant esse.

XV.

Puer ab ursa lapidea interfectus.

1. Proxima centenis ostenditur ursa columnis,

2. Exor-

2. Exornant fictæ quà platanona feræ:
3. Hujus dum patulos alludens tentat hiatus
4. Pulcher Hylas, teneram mersit in ora manum:
5. Vipera sed cæco scelerata latebat in ore,
6. Vivebatque animâ deteriore fera.
7. Non sensit puer esse dolos, nisi dente recepto
8. Dum perit: ô facinus, falsa quòd ursa fuit!

VERS. 1. 2. Prope Vipsanam porticum (de qua libro I. Ep. 89.) quæ centum columnis fulta est, in loco platanis consito, ubi visuntur statuæ multæ ferarum, est ursa quædam lapidea. Scaliger interpretatur hunc locum de stadio quod erat prope theatrum Pompeii, regione nona, & temporibus Martialis sub Domitiano extructum fuit, quod Eusebius in Chronico vocat Hecatostylon. *Platanona*. Πλατανὼν est locus platanis consitus.

Fictæ. Non veræ & anima præditæ: factæ ex argilla, aut lapide.

3. 4. Dum puer inserta in os ursæ manu, explorat ejus faucium altitudinem, & feram, quasi sentientem, irritat, illuditque.

Hylas. Herculis filius fuit, vel puer ipsi carus: pro quolibet puero eleganti ponitur. Hercules Hylam diu quæsivit, & flevit amissum in Argonautica expeditione.

6. Et ursa, licèt saxea, vivebat aliena anima, nempe viperam vivam celabat, omni ursa crudeliorem.

7. *Dente recepto*. Venenum viperæ in dentibus est, aut in vesica tenui, ad guttur inserta, quæ cùm viperæ dentibus comprimitur, emittitur virus.

8. O factum malè, quòd non vera fuerit ursa! tunc enim non inseruisset illi puer manum in os: aut ipsa puero pepercisset, ac minus habuisset feritatis quàm vipera, minus nocuisset, quàm ursa hæc ficta.

XVI.

In hominem lepidum, & festivum.

1. Dic, Musa, quid agat Canius meus Rufus?
2. Utrumne chartis tradit ille victuris
3. Legenda temporum acta Claudianorum?
4. An quæ Neroni falsus adstruit scriptor?
5. An æmulatur improbi jocos Phædri?
6. Lascivus elegis, an severus herois?
7. An in cothurnis horridus Sophocleis?
8. An otiosus in schola poetarum
9. Lepore tinctos Attico sales narrat?

10. Hinc

Hinc si recessit, porticum terit templi?
An spatia carpit lentus Argonautarum?
An delicatæ sole rursus Europæ
Inter tepentes post meridiem buxos
Sedet, ambulatve liber acribus curis?
Titine thermis, an lavatur Agrippæ,
An impudici balneo Tigillini?
An rure Tulli fruitur, atque Lucani?
An Pollionis dulce currit ad quartum?
An æstuantes jam profectus ad Bajas,
Piger Lucrino nauculatur in stagno?
Vis scire quid agat Canius tuus? ridet.

Vers. 1. *Canius*. Gaditanus fuit poeta, facundiæ lenis & jucundæ, risu & jocis præcipuè deditus.

2. An scribit historiam rerum Romanarum sub Claudio Imp. gestarum. *Victuris*. In omnem posteritatem legēdis. *Claudianorum*. Claudius Imperat. fuit quintus ab Julio Cæsare; Nero sextus.

4. An ea scribit & narrat ex fide & veritate, quæ falsò scriptores à Nerone gesta dixerunt? De Nerone vivo multa per adulationem aut metum falsò fuisse scripta testatur Tacitus.

5. An aliquid componit ad imitationem Phædri, & ejus jocorum? *Phædri*. Fuit is Tiberii libertus, qui Æsopi fabulas tersissimis senariis reddidit. Improbus vocatur, hoc est, lepidus & festivus. Fuit & alius Phædrus, Epicureus, de quo sæpe Cicero meminit.

6. Utrum res amatorias elegiaco carmine prosequitur, an heroicas gravi & tragico?

Elegis. Elegia est carmen versibus imparibus constans, usurpata vulgò ad res tristes canendas, sæpe ad ludicras.

Herois. Subaudi, versibus: ab herous, heroa, heroum; pro, heroicus.

7. *Cothurnis*. Sunt cothurni calceamenta grandiora, quibus tragici actores utebantur ad majestatem & proceritatem. Sophocles Atheniensis, poeta græcus tragicus insignis fuit, cujus extant tragœdiæ. Floruit circa annum mundi 3574. Cum Æschylo, poeta item tragico certavit, eumque sæpe vicit, ac duodeviginti palmis clarus, ultima demum sic elatus est ut gaudio victus obierit. *Horridus*. Acer, vehemens, qualis Sophocles.

8. An otiosus in poetarum corona recitat versus festivos? Ep. 60. Lib. I.

9. *Attico*. Atheniensium laudatur elegantia, & urbanitas.

10. *Templi*. Vel Isidis, vel alterius, de quo Libro II. Epig. 12.

11. An ambulat in porticu Argonautarum lentus? Lege

Lege idem epigramma 12. Lib. II. ubi actum etiam de voce, *Spatio*, de *Europa*, &c.

12. Ordo est. An sedet inter Europæ delicatæ buxos sole tepentes. Erat propè porticum Europæ, silvula è buxo.

Thermis. Vide Lib. II. Ep. 39. De Agrippa dictum Lib. I. Ep. 89. & alibi.

17. An rusticatur in villa duorum fratrum Tulli & Lucani? De utroque meminit vates Lib. I. Ep. 32.

18. An currit ad amœnam villam Pollionis positam quarto ab urbe lapide?

Ad quartum. Subaudi, milliare, vel lapidem: singula passuum ab urbe milliaria, notabant in lapidibus positis in via publica.

Bajas. Vide Lib. I. Ep. 51. de Lucrino lacu dictum eodem libro. Ep. 54.

20. *Naviculatur*. Vel, naviclatur, pro naviculatur, id est, navigat.

XVII.

Servus crudelis domini ultor pius.

1. Proscriptum famulus servavit fronte notatus:
2. Non fuit hæc domini vita, sed invidia.

Vers. 1. *Proscriptum*. Dicebantur proscripti, quorum vita & caput venale proponebatur in tabula, certo ascripto pretio, si quis eos interemisset. Talis fuit is de quo agitur in hoc epigrammate, cui nomen, Antius Restio. Ille à Trium viris proscriptus anno U. C. 710. fugit, uno servo fugæ comite & cõscio, quem paulò antè per summam crudelitatem litteris in frõte inustis notaverat: quam ignominiæ notam & pœnam imponebant vulgò domini servis nequam & fugitivis. Supervenientibus militibus cũ diutius occultari Antius nõ posset, servus rogum extruxit, & hominem quemdam ignorũ, à se comprehensum, occisumque, in rogum injecit, quærentibusque percussoribus ubi esset Antius; rogum ostentans, ibi, inquit, pœnas suæ in me crudelitatis luit. Præsens spectaculum & præterita heri culpa fidem fecit, ita servatus est Antius. Val. Max. Lib. 6. cap. 8. Macrob. I. Satur. cap. 11.

Notatus. Vide L. II. Ep. 26.

2. Non tam censendus est servus vitam domino reddidisse, quàm invidiam illi cõflavisse: non tam servatus est à servo ad vitam, quàm ad invidiam & odium omnium qui meritò indignati sunt quòd Antius tam indignè tractasset servum, à quo postea servatus tam amanter fuisset. Ita illum graviùs est ultus vita servanda, quàm ulcisci potuisset eripienda. *Invidia*. Sumitur ea sæpe vox pro aliorum offensione & indignatione.

Helluo

XVIII.

Helluo in desperationem adductus.

1. Dederas, Apici, bis trecenties ventri,
2. Et adhuc supererat centies tibi laxum.
3. Hoc tu gravatus ut famem & sitim ferre,
4. Summa venenum potione duxisti.
5. Nihil est, Apici, tibi gulosius factum.

VERS. 1. *Dederas &c.* Apicius consumpserat comessationibus bis trecenties, sive sexcenties cētena sestertiorum millia: sunt Francici nummi seu libræ 6000000. supererat adhuc illi cēties. nempè libræ 1000000. scutatorum Roman. vicies centena millia; cum ducentis quinquaginta millibus. *Laxum*, Id est, integrum, plenum. Legendū putat Meursius, *Ter trecenties*, quia Seneca testatur Apicium hausisse sestertium nongenties comessationibus.

3. Tu gravatus hoc ferre, ut famem & sitim: id est non minus grave onus id putans, quàm famem & sitim, venenum hausisti. Legitur etiam: *Hoc tu gravatus, ne famem & sitim ferres.*

Apici. Apicius, alpha helluonum, vixit Tiberio Imperatore. Abiit nomen ejus in proverbium: ab eo enim gulosi dicti sunt Apicii, aut Apiciani,

4. *Summa.* Ultima, post illam enim moriturus erat.

Duxisti. Hausisti: legitur etiam, *Perduxti*, pro, perduxisti, hoc est, ebibisti, exhausisti.

5. Numquam ullo tuo facto clariùs ostendisti, quàm esses gulosus. Præclarè Seneca Consolatione ad Helviam n. 10. *Superfuturum sibi sestertium centies computavit, & velut in ultima fame victurus, si sestertio centies vixisset, veneno vitam finivit. Quanta luxuria est, cui sestertium centies egestas fuit!*

XIX.

Mensa à pedibus posita.

1. Omnia cùm retrò pueris opsonia tradas,
2. Cur non mensa tibi ponitur à pedibus?

VERS. 1. Cùm tradas servis tuis, qui post tergum sunt, & ad tuos pedes retrò stant, omnes cibos, ut eos servent scilicet, ac nihil relinquas convivis; cur non mensam à tergo accumbentium ponis? Licèt à fronte eam ponas, non tamen magis utilis nunc est, quàm si à tergo sit: commodiùs etiam ex ea auferrent cibos tui

tui servi. Servi quidam vocabantur ad pedes, qui ad dominorum cœnantium pedes stabant, eorumque soleas servabant.

Opsonia. Cibi omnes, præter panem, ita vocantur, ab ὀπτάω, coquo.

XX.

In rhetorem frigidum.

1. Si temperari balneum cupis fervens,
2. Faustine, quod vix Julianus intraret;
3. Roga, lavetur, rhetorem Sabinejum:
4. Neronianas hic refrigerat thermas.

Vers. 2. *Julianus*. Aliquis Faustino notus, qui calentibus aquis lavari consueverat. Si cupis igitur balneum calidissimum temperare, roga Sabinejum ut in eo lavetur, est rhetor adeo frigidus, ut quascumque Thermas refrigerare queat, etiam Neronianas. Erant istæ percalidæ. Lege Lib. II. Epigr. 39. De Thermis, vide Lib. Spectac. Epigr. 2.

XXI.

Amicus sæpe ad cœnam vocatus.

1. Numquã me revocas, venias cùm sæpè vocatus:
2. Ignosco, nullum si modò, Galle, vocas.
3. Invitas alios: vitium est utriusque; quod? inquis:
4. Et mihi cor non est; nec tibi, Galle pudor.

Vers. 1. *Revocas*. Vicissim ad cœnam vocas, à me sæpius invitatus.

3. *Utriusque*; Et meum, & tuum.

4. Nec deberem te, si saperem, vocare; & puderet te deberet toties venire. Facio stultè, qui te vocem tam facilè: facis impudenter, qui me non revoces.

XXII.

Obscenæ colloquia.

1. Auriculam Mario graviter miraris olere:
2. Tu facis hoc; garris, Nestor, in auriculam.

Vers. 2. *Facis hoc*. In causa es, cur oleat illi graviter auricula: quia dum illi in aurem garris, (quid sit in aurem garrire, vide Lib. I. Ep. 74.) afflas hanc illi

ab

ab impura tua anima graveolentiam. Vel a turpia clam verba insusurras: hinc ille fœtor.

XXIII.

In servum equitem factum.

1. Has cum gemina compede dedicat catenas,
2. Saturne, tibi Zoilus, annulos priores.

Vers. 1. *Dedicat.* Solebāt servi libertate donati suas catenas consecrare Saturno, eò quòd Saturnus olim à Jove in carcerem detrusus, ut narrant fabulæ, fuisset. Eam ob rem Saturnalibus festis, servi dominabantur, serviebant heri. Fingit igitur Zoilum, qui eques erat factus, & nobilem se credi cupiebat, catenas suas Saturno dedicare.

2. *Annulos priores.* Olim ferreos gerebat in pedibus: (annuli sunt catenarum partes) nunc aureos in digitis gerit eques lautus.

Est autem carmen è Sotadico genere, de quo Lib. II. Ep. 62. à Phaleucio carmine, seu Hendecasyllabo in eo tantùm discrepans, quòd ante dactylum, qui mediam versiculi partem obtinet, habeat anapæstum: ita constat 14. syllabis, quæ, sex Pedes efficiunt.

XXIV.

In clientem egenum.

1. Sportula nulla datur; gratis conviva recumbis,
2. Dic mihi, quid Romæ, Gargiliane, facis?
3. Unde tibi togula est, & fuscæ pensio cellæ?
4. Unde datur quadrans? unde vir es Chiones?
5. Cum ratione licèt dicas te vivere summà:
6. Quòd vivis, nulla cum ratione facis.

Vers. 1. Domitianus rectas cœnas restituit, (suprà Epig. 6. & Lib. II. Ep. 50.) nihil datur jam pecunię clientibus: quomodo poteris jam Romę vivere? quippe nullā artem calles, unde tibi compares togam, solvas pensionem domus tenebricosæ, & tugurioli tui, aliquid des uxori tuæ. Ad hæc omnia præstanda utebantur clientes centum illis quadrantibus, de quibus Ep. 6.

Gratis. Quia non accipis centum quadrantes. Adde quòd nonnihil præterea pecunię dabatur clientibus ad patroni mensam sæpe honoris causa sic accumbētibus, ut ex ea nihil attingerent.

4. *Quadrans.* Quartam assis partem solvebāt, qui balneo utebantur: eratque sta-

tum

tum & vulgare pretium. *Chiones.* Aut uxor Gargiliani erat, aut meretrix.

5. Licèt dicas te summa cum ratione, sapientia, parsimonia & moderatione vivere; tamen nulla est ratio & causa cur vivas: imò sunt multæ rationes cur optes mori, & vitam insuavem relinquere: cur possis ae vilis fame & egestate perire.

XXV.

In divitem arrogantem.

1. Sunt tibi (confiteor) diffusi jugera campi,
2. Urbanique tenent prædia multa Lares:
3. Et servit dominæ numerosus debitor arcæ,
4. Sustentatque tuas aurea mensa dapes:
5. Fastidire tamen noli, Rufine, minores;
6. Plus habuit Didymus, plus Philomelus habet.

VERS. 2. Et domus tua urbana occupat multa ædificia: possides amplissimas ædes, quarum spatium par est multis latifundiis. Lares sunt Dii domestici, cujusque domus proprii, accipiuntur pro ipsa domo.

Prædia. Prædium urbanum, est ædificium quodlibet in urbe: prædium rusticum, continet agrum ædificio adjunctum.

3. Multis credidisti nummos, multos habes qui tibi debeant. Dominam vocat arcam, id est, plenam & locupletem; vel debitoribus quasi imperitàtem: nihil est enim misero debitore subjectius, nihil magis servile.

5. *Minores fastidire.* Egentiores contemnere.

6. *Didymus.* Homo turpis & nequam, qui ad magnas opes evasit, ut Philomelus, quem citharœdum aut cantorem fuisse ajunt. Non est magnum ea possidere, quibus isti abundarunt.

XXVI.

Pisces affabrè sculpti.

1. Artis Phidiacæ toreuma clarum,
2. Pisces adspicis: adde aquam, natabunt.

VERS. 1. En pisces è ligno facti; ita sunt bene sculpti, ut si addas aquam, nataturi videantur. *Phidiacæ* Phidias Atheniensis pictor & fictor egregius vixit ann. U.C. 300. Insignis etiam fuit toreutica, id est, cælandi arte. *Toρεύω*, torno, sculpo: hinc toreuma, opus cælatum.

Ami-

XXVII.

Amicus emeritus.

1. Quod novus & nuper factus tibi præstat amicus:
2. Hoc præstare jubes me, Fabiane, tibi.
3. Horridus ut primo semper te manè salutem;
4. Per mediumque trahat me tua sella lutum:
5. Lassus ut in thermas decimà, vel seriùs, horà
6. Te sequar Agrippæ, cùm laver ipse Titi.
7. Hoc per triginta merui, Fabiane, Decembres,
8. Ut sim tiro tuæ semper amicitiæ?
9. Hoc merui, Fabiane, togà, tritaque, meaque,
10. Ut nondum credas me meruisse rudem?

VERS. 1. 2. Petis à me officia eadem quæ ab recentibus & tironibus amicis præstari solent.

3. *Horridus*. Rigens frigore.

4. *Sella*. Lectica, cathedra gestatoria. Isti anteambulones & comites divitum, eos in lecticis gestatos per medium lutū sequi cogebātur. De thermis, suprà Epig. 20.

5. *Decima*. Altera ante solis occasum: nempe cùm est cœnandum. Vide Libro I. Ep. 89. & lib. IV. Ep. 7.

6. Cùm ipse in Titi balneis longo intervallo dissitis laver; quia scilicet non pateris, præ arrogantia, ut Agrippæ balneis tecum utar. De Tito & Thermis, diximus Libro Spectac. Ep. 2. de Agrippa, Lib. I. Ep. 89.

9. *Trita*. Quam detrivi & consumpsi, dum utor illa in honorem tuum.

Mea. Quippe qui nullam à te acceperim.

10. *Rudem*. Me esse emeritum, me missionem ab his laboribus esse promeritum: id est, dignum esse qui à te ut amicus, solvar tot oneribus: non iis, ut servus, aut primùm amicitiam tuam captans, obruar.

Rudis. Erat virga scabra & impolita, quæ gladiatoribus emeritis, aut laudem aliquam insignem præclaro quopiam facinore adeptis dabatur, honoris insigne, & testis datæ vacationis, missionisque ab arena. Consule Lib. Spectac. Ep. 27.

XXVIII.

Ira quæstuosa.

1. Irasci tantùm felices nostis amici.
2. Non bellè facitis: sed juvat hoc facere.

VERS. 1. *Felices*. Divites: quo sensu vox ea, ut *beatus*, sæpissimè usurpatur.

2. *Sed juvat*. Id est, utile hoc

hoc vobis est: quæstum ex ira facitis ad lucrum. Quia dum fingitis vos esse iratos, amici nihil à vobis petunt, & in lucro ponunt quòd vos habeant placatos, nihil audent à vobis aliud petere. *Odisse quàm donare viliùs constat*, lib. XII. Ep. 13. simulatis iram, ne largiri aliquid amicis pauperibus cogamini.

XXIX.

Virtus & littera neglecta.

1. Quæ te causa trahit, vel quæ fiducia Romam
 2. Sexte? quid aut speras, aut petis inde? refer.
3. Causas, inquis, agam Cicerone disertiùs ipso,
 4. Atque erit in triplici par mihi nemo foro.
5. Egit Atestinus causas, & Cajus; utrumque
 6. Noras: sed neutri pensio tota fuit.
7. Si nihil hinc veniet, pangentur carmina nobis;
 8. Audieris, dices esse Maronis opus.
9. Insanis: omnes gelidis quicunque lacernis
 10. Sunt ibi; Nasones, Virgiliosque vides.
11. Atria magna colam: vix tres, aut quatuor ista
 12. Res aluit; pallet cętera turba fame.
13. Quid faciā? suade: nam certū est vivere Romæ.
 14. Si bonus es, casu vivere, Sexte, potes.

VERS. 1. *Trahit*. Fingit aliquem eruditum, magna spe rei faciendæ, Romam venire.

Refer. Doce.

4. *In triplici foro*. De tribus illis præcipuis foris diximus Lib. 1. Ep. 64.

5. *Atestinus Cajus* Duo celebres causidici, at egentes; ita ut totam domunculæ suæ pensionem solvere nequiverint.

7. Si nihil faciam lucri orādis causis, cōdā carmina.

8. *Audieris*. Ubi mea carmina semel audieris.

9. 10. Desipis; en isti omnes poetæ quos horrere frigore in detritis vestibus vides, totidem sunt Ovidii, & Virgilii.

11. *Colam*. Cliens ero divitum patronorum.

14. *Casu*. Si vir es probus, fortè reperies unde vivas Romę: fortè etiam fame peribis, idq; certius & verosimilius est. Vide Juvenalem à nobis illustratum. Sat. 3.

XXX.

Dives malè liberalis.

1. Mutua quòd nobis ter quinquagena dedisti

2. Ex

2. Ex opibus tantis, quas gravis arca premit:
3. Esse tibi magnus, Thelesine, videris amicus;
4. Tu magnus, quòd das? imò ego, quòd recipis;

VERS. 1. *Terquinquagena.* Sestertia 150. id est, libras Franc. 10000.

2. *Premit.* Stipata vix capit.

4. Tune es liberalis & magnificus quòd mutuam hanc mihi summam dones? Imò pusillus & parcus es, qui, cùm dives sis, pauperi mutuum dare non erubescas, cui par erat te donare gratis. Ego magni animi sum, qui, licet pauper, mutuum tibi solvo.

XXXI.

Lacerta cælata.

1. Inserta phialæ Mentoris manu ducta
2. Lacerta vivit, & timetur argentum.

VERS. 1. Cęlata in superficie ampullę argenteę lacerta ita est affabre expressa, ut vivere videatur, & timeatur, licèt argentea, & expers animæ sit.

Mentoris. Cælatoris Græci laudatissimi.

XXXII.

In mulierem fucatam.

1. Cerussa rugas oris quòd condere tentas,
2. Polla, tibi frontem, non mihi labra linis.
3. Simpliciter pateat vitium fortasse pusillum;
4. Quod tegitur, majus creditur esse malum.

VERS. 2. *Non mihi &c.* Labra linere, os sublinere alicui, est eum decipere: ducta locutio à ridiculo quodam ludi genere, in quo dormiētibus ora pinguntur colore aliquo, vel fuligine.

3. Cerussam diximus esse fuci candidi genus. Satius est ut candidè ac sine tergiversatione vitium, & deformitas, quæ fortasse parva est, pateat.

4. *Majus.* Suspicionem facis te esse deformiorem, magis anum, quàm sis reipsa.

XXXIII.

Senex fucatus.

1. Mentiris juvenem tinctis, Lentine, capillis;

Tam subitò corvus, qui modò cycnus eras.
Non omnes fallis, scit te Proserpina canum:
Personam capiti detrahet illa tuo.

VERS. 1. 2. *Tinctis*. Nigro pigmento infectis: unde appareas tam niger quàm est corvus; licèt, præ senio, tam sis canus, quàm cycnus.

3. *Proserpina*. Cui debētur omnes mortui, quæ illorum annos probè novit. *Personam*. Larvam: fictam juvenis imaginem, pigmenta, &c.

XXXIV.

Nimis poeta.

Occurrit tibi nemo quòd libenter,
Quòd quacunque venis, fuga est, & ingens
Circa te, Ligurine, solitudo;
Quid sit scire cupis? nimis poeta es:
Hoc valde vitium periculosum est.
Non tigris catulis citata raptis,
Non dipsas medio perusta sole,
Nec sic scorpius improbus timetur.
Nam tantos, rogo, quis ferat labores?
Et stanti legis, & legis sedenti:
In thermas fugio, sonas ad aurem,
Piscinam peto, non licet natare;
Ad cœnam propero, tenes euntem;
Ad cœnam venio, fugas sedentem;
Lassus dormio, suscitas jacentem.
Vis, quantum facias mali, videre?
Vir justus, probus, innocens timeris.

VERS. 7. *Dipsas*. Genus est serpentis pestiferi, quo qui percussus est, siti gravissima vexatur, ac tandem enecatur. Nomen habet à græco δίψα, sitis. Frequens est in Africa. *Perusta sole*. Cùm apricatur ad meridianum solem.

9. Quis possis perferre molestiam & laborem audiendi te recitantem ubique tua carmina?

12. *Piscinam*. In piscinis natabant aliquando, & corpus lavabant.

14. *Sedentem*. Mensæ accumbentem: nam ad mensam interdum sedebant. Legunt aliqui, *edentem*.

Reci-

XXXV.

Recitator odiosus.

1. Fugerit an mensas Phœbus, cœnamq; Thyestæ,
2. Ignoro: fugimus nos, Ligurine, tuam:
3. Illa quidẽ lauta est, dapibusq; instructa superbis;
4. Sed nihil omninò, te recitante, placet.
5. Nolo mihi ponas rhombũ, mullumve bilibrem;
6. Nec volo boletos, ostra nolo: tace.

VERS. 1. *Thyestę*. Thyestes & Atreus Pelopis erant filii: ille fratris uxorem temeravit: hic filios Thyestæ fratris cæsos apposuit patri epulandos, quo spectaculo territum solem ajunt fugisse.

5. *Rhombum, mullum*. Pisces exquisitos. *Bilibrem*. Cujus pondus sit librarum duarum.

6. *Boletos*. Fungos delicatos. Lib. I. Ep. 21.

Tace. Hoc tantùm volo, ut taceas, ut nihil recites.

XXXVI.

Quid ab amicis exigendum.

1. Exigis à nobis operam sine fine togatam:
2. Non eo; libertum sed tibi mitto meum.
3. Non est, inquis, idem: multò plus esse probabo;
4. Vix ego lecticam subsequar, ille feret.
5. In turbam incideris, cunctos umbone repellet;
6. Invalidum est nobis, ingenuumque latus.
7. Quidlibet in causis narraveris; ipse tacebo;
8. At tibi tergeminum mugiet ille sophos.
9. Lis erit: ingenti faciet convicia voce:
10. Esse pudor vetuit fortia verba mihi.
11. Ergo nihil nobis, inquis, præstabis amicus?
12. Quiquid libertus, Candide, non poterit.

VERS. 1. Exigis à me officia omnia quæ à clientibus togati solitis, exhibentur, v.g. ut te comiter per urbem, veniam salutatũ manè, &c.

2. Non possum ire ipse, sed mitto tibi libertum meum.

5. *Umbone*. Cubito. Propriè umbo est pars eminens in medio clypeo, sæpe rotunda, interdum acutior, quale est os cubiti.

6. *Ingenuum*. Homines ingenui & molliùs educati, non sunt ita robusti, non ita impudentes ut pulsare ob-

 vios

vios audeant.

7. *In causis*. In agendis causis in foro.

8. *Mugiet*. Applaudet tibi & acclamabit voce tanta, ut mugitus dici possit.

Tergeminum. Triplex, id est, magnum: qua in significatione numerus ternarius sæpe usurpatur: de voce, Sophos, vide Lib. I. Ep. 4.

9. Ingeret affatim adversariis tuis convicia & opprobria.

10. *Fortia*. Acerba, atrocia, contumeliosa.

12. *Quidquid*, &c. Præstabo liberalis amici officia & ingenui; non servilia, & liberti.

XXXVII.

Villa inops.

Capena grandi porta qua pluit guttà,
Phrygiumque matris Almo qua lavat ferrum,
Horatiorum qua viret sacer campus,
Et qua pusilli fervet Herculis fanum,
Faustine, plenà Bassus ibat in rheda,
Omnes beati copias trahens ruris.
Illic videres frutice nobili caules,
Et utrumque porrum, sessilesque lactucas,
Pigroque ventri non inutiles betas:
Illic coronam pinguibus gravem turdis,
Leporemque læsum Gallici canis dente,
Nondumque victà lacteum fabà porcum.
Nec feriatus ibat ante carrucam,
Sed tuta fœno cursor ova portabat.
Urbem petebat Bassus? imò rus ibat.

Vers. 1. *Capena*. Quà itur Capuam urbem nobilissimam Campaniæ in Italia. *Capua*. Erant prope illam portam aquæductus unde guttæ grandes depluebant.

2. *Almo*. Fluvius Thusciæ nunc vulgò dictus *Aquataccio*, per Appiam viam, quæ à porta Capena incipiebat, fluens: in eo Galli, sacerdotes Cybeles, quę Mater, seu mater Deorum vulgò appellabatur, cultros & alia sacrorum instrumenta solebant abluere. Sententia igitur est: In ea parte viæ Appiæ, quam Almo alluit, in quo sacerdotes Cybeles lavant cultros in sacrificiis Matris Deorum adhiberi solitos.

3. *Horatiorum*. Extra portam Capenam erat ager, ubi ab Horatiis pugnatum olim fuisse ajebant: ibi visebantur eorum sepulcra: agros autem sepulcris addictos, sacros fuisse diximus Lib. I. Ep. 96. Horatiorum longa historia: Florum consule, Libro I. cap. 3.

4. Her-

4. *Herculis*. In eadem Appia via erat ædicula Herculi sacra. Pusillum Herculem fortasse adulatoriè vocat, in gratiam Domitiani, qui se Herculi comparabat, & quem vates noster majorem Herculem sæpe appellat.

Fervet. Celebratur adeuntium multitudine.

6. Omnes fructus, quibus abundare villa fertilis ac dives solet.

7. *Illic*. In rheda Bassi.

Frustice. Caudice, stolone.

8. *Utrumque*. Sectivum & capitatum. *Sessiles*. Humiles, capitatas.

9. *Pigro*. Duro, stricto, quem cient nimirum ac solvunt.

10. *Coronam*. Vimen in orbem nexum, ex quo pendebant turdi.

11. *Gallici*. Velociores erant cæteris Gallici canes, & leporibus captādis idonei.

12. Et porcum lactentem, qui nondum vicit, sive fregit dente fabas, utpote duriores.

13. Nec famulus vacuus & sine onere, currebat ante rhedam, sed ova portabat in fœno posita.

15. Quis non arbitraretur Bassum è villa in urbem venire, his onustum rebus? atqui ibat in villam, ita videlicet inopem, ut in eam omnia essent importanda, quæ in urbem ex illa deferri debuissent.

XXXVIII.

In ædificatorem.

1. Pauperis extruxit cellam, sed vendidit Ollus
2. Prædia: nunc cellam pauperis Ollus habet.

Solebant divites in ampla & ornata domo, tenues aliquas cellulas, conclavia angusta ædificare, ubi parcè ac sobriè vescebantur, & amicos tenuiores excipiebant: hunc locum vocabant Diætam, sive Cellam pauperis. Talem cellam iste Ollus extruxit cum domo lautissima: sed absumptis ædificando fortunis, prædia & fortè splendidam illam domum vendere coactus est, ac solam sibi pauperis cellam reservare.

XXXIX.

Pocula optima.

1. Vejentana mihi misces, tu Massica potas.
2. Olfacere hæc malo pocula, quàm bibere.

VERS. 2. *Olfacere*. Pocula odorata è ligno beneolenti, sæpe floribus ornata, in mensis ponebant: ait igitur Martialis malle se odorari hæc pocula, quam bibere vinum pessi-

pessimum in iis contentum: & nasum pascere, quàm lædere stomachum. De Vejentano vino & Massico sæpe facta mentio, præsertim Ep. 25. Lib. I.

XL.

Molestus recitator.

1. Hæc tibi, non alia, est ad cœnam causa vocandi,
2. Versiculos recites ut, Ligurine, tuos.
3. Deposui soleas; affertur protinus ingens
4. Inter lactucas oxygarumque liber.
5. Alter perlegitur, dum fercula prima morantur:
6. Tertius est, nec adhuc mensa secunda venit.
7. Et quartum recitas, & quintum deniq; librum.
8. Putidus est, toties si mihi ponis aprum.
9. Quòd si non scombris scelerata poemata donas;
10. Cœnabis solus jam, Ligurine, domi.

VERS. 3. *Soleas.* Ne vestem stragulam, lectosque inquinarent convivæ, soleas & calceos deponebant. Vide Ep. 26. Lib. II.

4. *Oxygarum.* Condimenti genus è garo & aceto confectum: Est garum succus quidam, seu muria, è pisciculorum intestinis. Glossæ veteres ὀξύγαρον acetarium, vocant. Inchoabant porrò cœnam à lactucis & helvellis, quæ lubricant ventrem.

6. *Mensa secunda.* Pars cœnæ postrema, in qua bellaria apponebantur & fructus.

8. Putidus mihi & ingratus foret aper, licèt exquisitissimum sit ferculum, si toties mihi apponeretur, quoties tu pessimum librum recitas.

9. *Scombris.* Pisciculi sunt qui chartis ineptis involvūtur. Vide 2. Ep. hujus Libri.

XLI.

Incendium utile.

1. Empta domus fuerat tibi, Tongiliane, ducentis:
2. Abstulit hanc nimiùm casus in urbe frequens.
3. Collatum est decies: rogo, non potes ipse videri
4. Incendisse tuam, Tongiliane, domum?

VERS. 1. *Ducentis.* Millibus sestertium, hoc est, libris Francicis 20000.

2. *Casus.* Incendium.

3. *Collatum.* Collectum & contributum tibi ab amicis vicem tuam dolentibus, ut reparares incēsam domum. *Decies.* Subaudi, ut antea monuimus, centena millia se-

sestertium, nempè libræ Turon. 1000000. & Rom. scutatorum ducenta vingentiquinque millia.

XLII.

Odor adscitus.

1. Quòd quacũq; venis, Cosmũ migrare putamus,
2. Et fluere excusso cinnama fusa vitro.
3. Nolo peregrinis placeas tibi, Gellia, nugis;
4. Scis, puto, posse meum sic benè olere canem.

VERS. 1. 2. Quòd quacumque iter facis, tam suavem odorem spargis, ut videatur Cosmus ille celebris unguentarius incedere cum sua tota officina & è phialis vitreis effusa fluere aromata videantur. *Cinnama*. Cinnamum, seu cinnamomum frutex odoratus, ex Asia devehebatur: eo condiebatur aqua odoris suavissimi.

3. *Peregrinis nugis*. Odoribus alienis, & longè petitis.

XLIII.

Ravenna cisterna.

1. Sit cisterna mihi, quàm vinea, malo Ravennæ:
2. Cùm possim multò vendere pluris aquam.

VERS. 1. *Cisterna*. Locus est ubi aqua pluvialis collecta servatur. *Ravenna*. Ravenna, *Ravenna*, aliàs Æmiliæ, nunc Romandiolę caput, oppidum est Italiæ maritimum, in intimo sinu Adriatico. Ibi magna est dulcis aquæ penuria, magna vini copia. Lege sequens epigramma.

XLIV.

Caupo liberalis.

1. Callidus imposuit nuper mihi caupo Ravennæ:
2. Cùm peterem mixtum, vendidit ille merum.

VERS. 1. *Imposuit*. Me decepit.

2. *Mixtum*. Temperatum aqua vinum. *Merum*. Aqua non mixtum: carior enim est aqua Ravennæ, quàm vinum; propter aquæ dulcis penuriã: itaque vinum merum vilius est, quàm aqua dilutum. Ludit in paradoxo.

X L V.

Villa dives.

Bajana nostri villa, Basse, Faustini
Non otiosis ordinata myrtetis,
Viduaque platano, tonsilique buxeto
Ingrata lati spatia detinet campi:
Sed rure vero, barbaroque lætatur.
Hìc farta premitur angulo Ceres omni,
Et multa fragrat testa senibus autumnis:
Hìc post Novembres, imminente jam brumà
Seras putator horridus refert uvas.
Truces in alta valle mugiunt tauri,
Vitulusque inermi fronte prurit in pugnam.
Vagatur omnis turba sordidæ cortis,
Argutus anser, gemmeique pavones,
Nomenque debet quæ rubentibus pennis;
Et picta perdix, Numidicæque guttatæ,
Et impiorum Phasiana Colchorum;
Sonantque turres plausibus columbarum.
Gemit hinc palumbus, inde cereus turtur:
Avidi sequuntur villicæ sinum porci,
Matremque plenam mollis agnus expectat.
Cingunt serenum lactei focum vernæ,
Et larga festos lucet ad Lares silva.
Non segnis albo pallet otio caupo,
Nec perdit oleum lubricus palęstrita;
Sed tendit avidis rete subdolum turdis,
Tremulave captum lineà trahit piscem,
Aut impeditam cassibus refert damam.
Exercet hilares facilis hortus urbanos,
Et pædagogo non jubente lascivi
Parere gaudent villico capillati:
Et delicatus opere fruitur eunuchus.
Nec venit inanis rusticus salutator,
Fert ille ceris cana cum suis mella,
Metamque lactis Sassinate de silva:
Somniculosos ille porrigit glires;
Hic vagientem matris hispidæ fœtum,
Alius coactos non amare capones;

Et dona matrum vimineo ferunt texto
Grandes proborum virgines colonorum;
Facto vocatur lætus opere vicinus;
Nec avara servat craſtinas dapes menſa:
Veſcuntur omnes, ebrioque non novit
Satur miniſter invidere convivæ.
At tu ſub urbe poſſides famem mundam,
Et turre ab alta proſpicis meras laurus,
Furem Priapo non timente ſecurus:
Et vinitorem farre paſcis urbano,
Pictamque portas otioſus ad villam
Olus, ova, pullos, poma, caſeum, muſtum.
Rus hoc vocari debet, an domus longè?

Vers. 1. *Bajana*. De Baiis vide Lib.I.Ep.51.54.& aliàs paſſim.

2. *Otioſis*. Sterilibus. Non eſt plena myrtis ordine certo digeſtis: v.gr. in quincuncem. Myrtetum, locus eſt myrtis conſitus.

3. *Vidua*. Sterili; hoc eſt, quæ vitibus non maritatur, ut ulmus, populus, &c.

Tonſili. Romani tondebant ita buxum ut varias animalium figuras referret.

4. *Ingrata*. Infœcunda, quæ nihil domino reddunt, more ingratorum hominũ.

5. *Vero*. Rus verum illud eſt, quod ad fructus percipiendos colitur, ubi non ſunt hortenſes tantùm deliciæ, &c. *Barbaro*. Ruſtico, inculto, at frugifero.

6. 7. In hac villa frumentum omnibus in angulis ſtipatur, & conditum vinum vetus à multis autumnis ac in teſtis ſervatum, fragrat.

9. *Putator*. Vinitor, qui vitem amputat, reportat domum uvas quæ poſt factam vindemiam relictæ fuerant in palmitibus, vel negligentia colligentium, vel ut matureſcerent. *Horridus*. Pannoſus, frigens.

11. Nondum cornibus armata fronte prælia deſtinat.

12. *Turba cortis*. Gallinæ, anſeres, &c.

13. *Argutus*. Semper ſtrepitans & clangens.

Gemmei. Gemmantibus caudis nitentes.

14. Et avis phœnicopterus; ſic dicta nimirum à pennis purpureis: φοίνιξ purpura, πτέρον ala.

15. *Picta*. Ob pennas maculoſas & varias. *Numidicæ*. Subaudi, Gallinæ. Numidia pars eſt Africæ: hinc illæ deportabantur. *Guttatæ*. Maculis verſicoloribus, ut guttis, pictæ.

16. Et avis phaſiana frequens apud Colchos impios & veneficos, qui male audiunt propter Medeæ ſuæ veneficia & ſcelera. De illis dictum pag.23. *Phaſiana*. Avis ita dicta à Phaſide Colchorum flumine.

17. *Plauſibus*. Alis plaudentibus columbaria perſtrepunt.

18. *Cereus*. Obesus, pinguis: nam ex pinguedine existit ille color pallidus; hinc libro IX. *Pallere* posuit pro pinguescere. *Palumbus*. Columba silvestris.

19. *Villica*. Ferentis scilicet glandes, siliquas, &c.

20. *Plenam*. Lacte distenta ubera gerentem. *Expectat*. Domi conclusus in ovili.

21. *Lactei*. Renidentes, lauti, pingues. De *Verna*, vide suprà Ep. 1. & Lib. 1. Ep. 36. *Serenum*. Igne claro collucentem.

22. *Ad Lares*. Ad focum, circa quem erant Larium simulacra, quibus erat sacer focus. *Festos*. Lætos, & nitentes, ollis & cacabis quasi coronatos. Vel, Deorum statuis ornatos.

23. Caupo, qui prætereuntibus viatoribus vinum è villa collectum vendit, non feriatur, nec palæstra inutili occupatur, sed, &c. In villis rusticanis vulgò erat caupona, ubi vinum & opsonia præbebantur hospitibus. Cùmque istæ cauponę non adeò frequentarentur, ut in oppidis, caupo villæ Faustini fuisset otiosus, nisi aucupio, venatui, &c. operam dedisset. *Albo*. Pallido: nam otiosi flaccido & luteo sunt colore.

24. *Palæstrita*. Is est, qui in palæstra exercetur. Est autem palæstra locus destinatus luctationi, quæ πάλη græcè dicitur. Luctaturi autem oleo corpus ungebant, ne facilè prensari ab adversario aut dejici possent, hinc vocem illam explica *lubricus*, sive etiam ut essent valentiores. Iste igitur caupo non perdit oleum, quia oleo non utitur, nec, ut palæstritæ, luctatur. Allusit ad proverbium *oleum perdere*, id est, frustra aliquid facere. Non inutili palæstra exercetur, sed utili aucupio.

28. *Urbanos*. Cives qui rusticandi causa in villam conveniunt, suaviter in horto exercentur, cursitant, spatiantur.

29. Et pueri heriles, qui rusticantur in villa, licèt eos pædagogus suus patiatur feriari, neque illis quidquam tunc laboris imponat, tamen ultrò gerunt morem villico, præcipienti operis aliquid. Vel; malunt villico obedire, quàm pædagogo.

Lascivi. Pætulantes, protervi.

30. *Capillati*. Pueri ingenui & honestiùs culti, quibus longior & decentiùs poxa coma: vel, impuberes; comas enim vulgò alebant usque ad pubertatem.

31. Ipsi Eunuchi, otiosi in urbe, amant hìc laborem: opus, ut cæteri, faciunt.

32. Non veniunt vicini rustici ad Faustinum visendum honoris ergo, & salutandum ex alia villa, aut oppidulo, inanes & vacui, sed afferunt mella flava cum ipsis favis, aut caseos, &c.

34. *Metam*. Caseos in metæ formam coactos & coagulatos. Meta est figuræ rotundæ, oblongæ, & fundo lato in acutum aut obtusum desinit. *Sassinate*. Sarsina aut Saslina est oppidum Romandiolæ sive, ut olim vo-

ca-

eabant, Æmiliæ, nunc in ditione est Pontificia, ad caput Sapis fluvii, vocaturque etiam nunc *Sarsina*.

36. *Fœtum*. Hœdulum, capellæ fœtum.

37. *Coactos, &c.* Exsectos.

38. *Dona Matrum*. Ova.

40. *Facto opere*. Labore & opere rustico absoluto.

43. *Satur, &c.* Quia saturatus est dapum reliquiis, quæ non servantur in crastinum.

44. At tu, in tuo prædio suburbano esuris cum tuis munditiis. Est quidem elegans tuum illud prædium, sed nihil in eo nascitur quo placari fames possit.

45. *Meras*. Solas, non comitatas arboribus frugiferis.

46. *Priapo*. Erat Deus hortorum custos: securus ille à furibus erat in Bassi rure & prædio, quia nihil erat quod auferretur.

47. *Urbano*. Quia nihil est in sterili villa unde vinitor alatur: itaque in eam ab urbe far apportandum. *Farre*. Frumento, cibo.

48. *Pictam*. Elegantem.

50. Villa tua, ò Basse, an debet vocari prædium? an potiùs urbana domus, sed longè ab urbe posita, in quam omnia ex urbe magno incommodo sint advehenda? Domus longè, ὀπόῤῥω οἶκος, domus procul sita; urbana domus, ab urbe distans; nihil ab urbanis ædibus discrepans, nisi quòd procul ab urbe sit.

XLVI.

Cerdones, & fullones munerarii.

1. Sutor cerdo dedit tibi, culta Bononia, munus:
2. Fullo dedit Mutinæ: nunc ubi caupo dabit?

VERS. 1. *Bononia* & *Mutina*, civitates Italiæ, *Bologna*, *Modena*. Utraque in Æmilia, Galliæ Togatæ parte. *Culta*. Elegans, ornata moribus, litteris, &c. *Munus*. Vide Ep. 13. hujus Libri.

2. *Fullo*. Qui lavat vestes, tingit, purgat, &c. *Dabit*? An etiam dabit Romæ? ut nihil ad ignominiam nostram desit.

XLVII.

Cœna non æqua.

1. Cùm vocer ad cœnam non jam venalis, ut ante,
2. Cur mihi non eadem, quæ tibi, cœna datur?
3. Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino,
4. Surgitur inciso mytilus ore mihi:
5. Sunt tibi boleti: fungos ego sumo suillos:
6. Res tibi cum rhombo est; at mihi cũ sparulo:

7. Aureus immodicis turtur te clunibus implet;
8. Ponitur in cavea mortua pica mihi.
9. Cur sine te cœno, cùm tecum, Pontice, cœnem?
10. Sportula quòd non est, prosit; edamus idem.

VERS. 1. *Non jam venalis*. Non jam mercede conductus, ut olim sub Nerone. Vide Ep.24. hujus libri. De lacu Lucrino dixi Epig. 54. Lib. I.

4. *Mytilus*. Est vilis pisciculus, *la tellina*, testa inclusus, qua sibi os incidi & secari queritur Martialis, dum mytilus fugitur.

5. *Suillos*. Fungorum alii boleti dicuntur, qui optimi: alios deteriores, per contemptum, suillos vocat, id est, qui suibus immundis comedendi relinquuntur.

6. *Sparulo*. Vili pisciculo: qui fortasse nomen habet à sparo, telo quodam agresti, cujus formã imitatur. Rhõbus, est piscis exquisitus.

Aureus. Flavus, pallidus, qui color ex pinguedine nascitur, ut dictum est Ep.45. Vel; eximius, qui auro contra væneat. *Immodicis*. Pinguibus, obesis.

9. *Sine te*. Siquidem non iisdem cibis utor: *Tecum*: quia eidem accumbo mensæ.

10. Fac ut prosit mihi quòd sublata est sportula: eosdem cibos edamus, siquidem cęna jam recta utimur. Vide Ep.6. hujus Libri.

XLVIII.

Petitor improbus.

1. Esse nihil dicis, quidquid petis, improbe Cinna:
2. Si nil, Cinna, petis; nil tibi, Cinna, nego.

VERS. 1. *Nihil*. Rem esse nullius momẽti, rem nihili esse.

XLIX.

In emacem.

1. Centenis quòd emis pueros, & sæpe ducenis;
2. Quòd sub rege Numa condita vina bibis:
3. Quòd constat decies tibi non spatiosa supellex,
4. Libra quòd argenti millia quinque rapit:
5. Aurea quòd fundi pretio carruca paratur,
6. Quòd pluris mula est, quã domus, empta tibi:
7. Hæc animo credis magno te, Quincte, parare?
8. Falleris: hæc animus, Quincte, pusillus emit.

VERS. 1. *Pueros*. Servos. Centena sestertia valent libras Francicas 10000. 2. *Numa*. Fuit rex secundus

dusRom. Significantur vina vetustissima. Hyperbole.

3. *Decies*. Subaudi centenis millibus sestertium, id est, libris Francicis 100000. *Nonspatiosa*. Quæ non multùm occupet loci, quæ artificio carior, quàm materia & mole sit.

4. Quòd una libra argenti, nempe cælati, factique sive vas aliquod unius libræ millibus quinque sestertiis id est, libris 500. constat.

Rapit. Quia dum appenditur, trahit ad se & rapit pondus oppositum, in trutrina, seu statera.

5. 6. Quòd rheda inaurata, aureis ornamentis insignis, tanto pretio tibi constet, quanto integrum prædium: quòd mulam pretio majore, quàm domum emeris.

8. *Pusillus*. Qui his nugis capiatur. Istis carere posse, magni animi est.

L.

Bellus homo.

1. Cotile, bellus homo es; dicunt hoc, Cotile, multi:
2. Audio: sed quid sit, dic mihi, bellus homo.
3. Bellus homo est, flexos qui digerit ordine crines,
4. Balsama qui semper, cinnama semper olet:
5. Cantica qui Nili, qui Gaditana susurrat;
6. Qui movet in varios brachia vulsa modos:
7. Inter fœmineas tota qui luce cathedras
8. Desidet, atque aliqua semper in aure sonat:
9. Qui legit hinc illinc missas, scribitque tabellas;
10. Pallia vicini qui refugit cubiti:
11. Qui scit, quē quis amet; qui per convivia currit;
12. Hirpini veteres qui benè novit avos. (lus?
13. Quid narras? hoc est, hóc est homo, Cotile, bel-
14. Res pertricosa est, Cotile, bellus homo.

VERS. 3. Ista verba sunt Cotili, qui à Martiale interrogatus superiore disticho, explicat quid sit bellus homo. Vide Ep. 30. Lib. II.

5. Qui Ægyptiorum & Gaditanorum lascivas cantilenas semper cantillat; quod factitabant molles & effeminati. De Gadibus, dictum Epig. 36. lib. I.

6. Qui saltat exertis in numerum & jactatis mollibus brachiis. *Vulsa*. Vide Ep. 30. Libri 2.

8. Qui semper garrit alicui in aurem, ut gerrones, & rumusculorum aucupes, atque architecti factitant.

9. *Tabellas*. Amatorias fortasse litteras, aut rerum novarum, ut fit, plenas.

10. Qui timet ne quis, prope adstans, ipsum tangat, ac vestem ex arte complicatam confundat. Vide Epigram-

gramma 35. Libri 2.

12. *Hirpini*. Erat equus famosus, qui plurima in circo palmas retulerat: cujus genealogiam & stemma nescio qui malè curiosi texebant.

13. *Quid narras?* Decem superiora carmina dixisse fingitur Cotilus & hominem bellum in illis definivisse. Respondet Martialis: Quid ais, hoccine tandem est homo bellus? certè est res prætricosa, seu pertricosa, id est, tricarum & nugarum plena: nę, si ita est, homo bellus est merus nugator. Tricæ, apinæ, quid sint, vide Lib. 1. Ep. 94. Tricæ dicuntur etiam fila quędam & impedimenta pullorum gallinaceorum pedibus innascētia: unde illa vox pro leviculis negotiis usurpatur.

LI.

Dulcis facundia.

1. Sirenas, hilarem navigantium pœnam,
2. Blandasque mortes, gaudiumque crudele,
3. Quas nemo quondam deserebat auditas,
4. Fallax Ulisses dicitur reliquisse:
5. Non miror; illud, Cassiane, mirarer,
6. Si fabulantem Canium reliquisset.

VERS. 1. Erant Sirenes, monstra quædam marina in freto Siculo, virginum specie ac vultu, piscium cauda; luporum voracitate; quæ suavitate cantus illectos vectores abducebant in scopulos, ac vorabant. Eas effugit prudens Ulysses obturatis cera sociorum auribus, seque ad navis malum alligari jusso.

6. *Fabulantem*. Suaviter ac nequiter garrientem; tam blanda & suavis est ejus facundia! Vide Epigram. 16. hujus Libri, & 53. 60. Libri 1.

LII.

De Antonium Ciceronis interfectorem.

1. Par scelus admisit Phariis Antonius armis;
2. Abscidit heu vultus ensis uterque sacros.
3. Illud, laurigeros ageres cùm læta triumphos,
4. Hoc tibi, Roma, caput, cùm loquereris, erat.
5. Antoni tamen est pejor, quàm causa Pothini,
6. Hic facinus domino præstitit, ille sibi.

VERS. 1. Antonius admisit scelus simile illi, quod Ægyptii admiserunt, qui Pompejum interfecere. Quid sit Pharus, dictum est pag. 80.

2. *Uterque*. Ægyptiorum

ensis & Antonii. *Vultus sacros*. Pompeii & Tullii caput.

3. *Illud*. Pompeii caput. Tuum illud, ò Roma, caput erat, cùm triumphares. Pompejus de tribus orbis terræ partibus triumphavit.

4. *Hoc*. Ciceronis caput. Hoc caput, tuum erat caput, ò Roma: Ciceronis ore loquebaris.

5. *Pothini*. Ptolemęi satelles fuit, à quo percussus est Pompejus. Ita legendum hoc nomen Scriverius admonet: quia græce à Plutarcho scribitur, Ποθεινός, non φωτεινός.

6. Pothinus in gratiam domini scelus hoc admisit: Antonius ut cupiditatem ulciscendi suam expleret.

LIII.

In tardos nautas.

1. Cessatis pueri, nihilque mostis,
2. Vatreno, Rasinaque pigriores:
3. Quorum per vada tarda navigantes,
4. Lentos figitis ad celeusma remos.
5. Jam prono Phaethonte sudat Æthon,
6. Exarsitque dies, & hora lassos
7. Interjungit equos meridiana.
8. At vos tam placidas vagi per undas
9. Tutæ luditis otium carinæ.
10. Non nautas puto vos, sed Argonautas.

VERS. 1. *Mostis*. Pro, movistis: nihildum promovistis. Legitur &, *nostis*, id est, imperiti estis in arte remigandi: remigare non novistis. *Vatreno*. Vatrenus sive Vaternus *Santerno*, amnis est in Padum influens ex agro Forojuliensi, Plinio teste, Lib. 3. cap. 16. Itemque Rasina sive Tesina, ut scribit Bernardinus Scordeonius, Lib. 1. Antiquitatum urbis Patavinæ. Porrò hìc agi de fluentis seu rivulis ad Padum positis, & iis quidem, propter exiguitatem, tardioribus, clarè indicat vox *quorum* in versiculo sequenti, quam ab Ramiresio mutatam temerè in *Quorsum* non immeritò queritur P. Scriverius.

4. *Celeusma*. Est nautarum clamor, quo se accendunt ad remigandum κέλευσμα, hortatio, incitatio.

5. Jam sole (qui etiam Phaethon dicitur) prono & meridiem prætergresso, dies calidior est, æstus augescit. *Æthon*. Unus è Solis equis.

7. Et hora meridiana jubet equos interjungi, abduci ab curribus & aratris ad pastum. Quid sit *interjungere* explicui jam lib. 2. Ep. 5.

9. Abutimini otio in carina tuta: vel otium ac tempus malè perditis, cùm festinare citra periculum ac tutò possetis:

setis: ludere otium dicitur, ut ludere operam; pro, perdere.

10. *Argonautas*. Videtur laudare istos nautas, cùm heroicum illis Argonautarum nomen imponit: verum ut ignavos eadem voce carpit. Quamvis enim prisci Argonautæ sic appellati sint ab Argo, navi decantata, quam conscenderunt rapturi aureum vellus; eadem vox tamen, si componi fingatur ex ἀργὸς piger; & ναύτης, nauta, significabit pigros nautas. De Argonautis vide Ep. 12. Libri 2. versu 6.

LIV.

Paulinus, Palinurus.

1. Minxisti currente semel, Pauline, carinâ:
2. Mejere vis iterùm? jam Palinurus eris.

VERS. 1. *Carina*. Cymba vel navi currente minxerat Paulinus, ne iterùm id faciat Martialis monet, ne in aquam decidat, & ex Paulino fiat Palinurus. Significat Palinurus, si verba græca sumas unde vox ea componitur, eum qui rursum meit, πάλιν rursus οὐρέω mejo. Dicit Martialis eum fore Palinurum, alio sensu quàm illo quem istæ voces græcæ habent, videlicet non ideo tantùm quia iterùm mejet, sed quia Palinurum imitabitur, & in mare decidet, ut Palinurus Æneæ navis gubernator, qui oppressus somno in aquas cecidit, quemadmodùm narrat Virgil. V. Æneid. vers. 850.

LV.

Ira ficta.

1. Esse negas coctum leporem, poscisque flagella:
2. Mavis, Rufe, coquum scindere, quàm leporẽ.

VERS. 1. *Flagella*. Ut coquum malè mulctes. Vide Epig. undecimum.

2. *Leporem*. Quem convivis dividas. Non est, inquis, satis coctus & edulis.

LVI.

In arrogantem, & ineptum.

1. Numquã dicis ave, sed reddis, Nevole, semper,
2. Quod prior & corvus dicere sæpè solet.
3. Cur hoc expectes à me, rogo, Nævole, dicas:

4. Nam,

4. Nam, puto, nec melior, Nævole, nec prior es.
5. Præmia laudato tribuit mihi Cæsar uterque,
6. Natorumque dedit jura paterna trium.
7. Ore legor multo, notumque per oppida nomen
8. Non expectato dat mihi fama rogo.
9. Est & in hoc aliquid; vidit me Roma tribunum;
10. Et sedeo quà te suscitat Oceanus.
11. Quot mihi Cæsareo facti sunt munere cives:
12. Nec famulos totidem suspicor esse tibi.
13. Sed pulchrè garris, sed cantas, Nævole, bellè.
14. Jam, jam tu prior es, Nævole, vincis; Ave.

VERS. 1. Expectas dum te prior salutem, quasi esset alienum à tua dignitate priùs cõpellare alios & salutare.

2. Licèt corvi ipsi voces humanas docti salutem dicant. Legunt aliqui, *Curius*. Licèt Curius, vir nempe prisca & insigni nobilitate, prior alios salutet.

3. *Hoc expectes*. Nempe ut te prior salvere jubeam.

4. *Prior*. Nobilior, insignior.

5. *Uterque*. Titus & Domitianus.

6. *Natorum*. Lege postrema Epigrammata Libri 2.

8. Ante mortem: mihi viventi, nomen celebre, & clarum est. Ep. 2. Lib. 1.

9. *Tribunum*. Tribuni militares inter primos militiæ ductores censebantur; ita vocati sunt, quia è primis tribubus olim lecti fuerunt. Præerant toti legioni per vices; erant vulgò seni in unaquaque legione: jus dicebãt militibus, signum dabant excubiis, &c. Præter illos veros & legitimos tribunos, alii erant tribuni nomine tenus & honoris ergo, qui licèt nunquam vidissent castra, iisdem tamen atque veri tribuni, juribus ac privilegiis gaudebant, Principis beneficio. Talis Martialis noster fuit.

10. Et sum eques, sedeoque in sedilibus theatro prioribus, in ea parte, in qua si sedere audeas, jubebit te abire Oceanus & loco cedere. Habuit Martialis equitis honorem & nomen, ut alibi diximus, non censum & genus. Equitum autem jus erat ut sederent in primis ac theatro proximis subselliorum ordinibus, qui erant illis attributi. Adi Librum V. Epig. 19. & 27. *Oceanus*. Nomen est viri, cujus tunc erat munus designare suum cuique locum in theatro, & ne quis alienum occuparet, providere.

11. Non puto tibi tot esse famulos quot sunt homines, quibus ab Imperatore jus civitatis impetravi: qui mihi debent hoc beneficium.

14. *Ave*. Salutare debeo tè prior, istis præclaris artibus me superas: saluto igitur, & ave dico.

Cer-

LVII.

Cerdoni se excusat.

1. Irasci nostro non debes, cerdo, libello:
2. Ars tua, non vita est carmine læsa meo.
3. Innocuos permitte sales: cur ludere nobis
4. Non liceat, licuit si jugulare tibi?

VERS. 2. *Carmine*. Suprà, Epig. 13. & 46.
4. *Jugulare*. Gladiatores dando, qui se, tuo jussu, interemerint; edere munera, in quibus homines jugulentur.

LVIII.

Carmina delenda.

1. Cursorem sextà tibi, Rufe, remisimus horà,
2. Carmina quem madidum nostra tulisse refers;
3. Imbribus immodicis cœlum nam fortè ruebat:
4. Non aliter mitti debuit iste liber.

VERS. 1. *Cursorem*. Tabellarium. *Sexta hora*. Meridiana: sextâ post ortum solis.
2. *Madidum*. Pluvia.
3. *Ruebat*. Tantus erat imber, ut cœlum ruere velle videretur.
4. *Non aliter*. Dignus scilicet qui aqua totus deleretur: sic modestè suum librum deprimit.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM LIBER QUARTUS.

EPIGRAMMA I.

De natali die Domitiani.

CÆSARIS alma dies, & luce sacratior illa
Conscia Dictæum qua tulit Ida Jovem,
Longa precor, Pylioque veni numerosior ævo,
Semper & hoc vultu, vel meliore, nite.
Hic colat Albano Tritonida multus in auro,
Perque manus tantas plurima quercus eat:
Hic colat ingenti redeuntia sæcula lustro,
Et quæ Romuleus sacra Terentus habet.
Magna quidē, Superi, petimus; sed debita terris:
Pro tanto quæ sunt improba vota Deo?

VERS. 1. *Dies*. Natalis Domitiani, qui incidebat in 9. Kal. Novembres.

2. Qua luce Ida mons Gretæ natum excepit Jovem.

Conscia. Tegebatur Jupiter in Ida monte, & celabatur, ne Saturnus eum, ut reliquos liberos suos vocaret; adeo ut sola Ida hujus arcani esse conscia videretur.

Dictæum. Cretensem, in Creta editū. Dicte est mons Cretæ, insulæ in mari mediterraneo, contra Ægeum mare, *Candia*.

3. *Longa*. Numerosa. Utinam sæpe redeas, & sæpius quàm suus Nestori natalis dies.

4. Semper æquè fausta, aut etiam felicior præsente, redi. *Pylio*. Nestoreo. Nestor Pyli in Græcia, rex tres hominum ætates vixisse fertur.

5. Pergat Domitianus, ut hactenus fecit, colere Minervam in Albano, aurea corona redimitus. Albanum aurum vocat coronam, vestes, aurea insignia quibus Domitianus indutus præsidebat ludis qui edebantur in Albano. Erat autem Albanum, *Albano*, villa, sive arx quædam, in Latio, ubi sæpe Domitianus versabatur.

Tritonida. Minervam, quam superstitiosè Domitianus coluit. Tritonia, vel Tritonis dicitur à Tritone fluviolo Bœtiæ, apud urbē Alalcomenas, ubi Minervā natam, eductamque ferunt. Hinc Homerus eam Alalcomeni-

meni-

menidem appellat. Festa Minervæ vocabantur Quinquatria; ea Domitianus celebrabat variis ludis scenicis, & certaminibus oratorum & poetarum.

Multus. Frequens, crebrò: vel, occupatus & assiduus in illa re. Legitur in in quibusdam codicibus *cultus*, id est, ornatus.

6. Et per manus tanti Imperatoris quernæ coronæ plurimæ victoribus distribuantur. Domitianus instituit Jovi Capitolino quinquennale certamen triplex, musicum, equestre, gymnicum. Victores donabantur corona è quercu; hæc enim arbor Jovi sacra.

7. *Hic*. Idem Domitianus ludos sæculares iterum edat, & iis annos novo sæculo redeuntes ornet. Post evolutum sæculum Romę solemnes fiebant ludi, qui sæculares vocabantur. Illi centesimo decimo quolibet anno celebrari solebant. Eos Augustus celebraverat anno ab U. C. 737. Claudius Imp. ab illo tertius, eosdem annis post 64. ediderat præter consuetudinem: quocirca illos irritos, ac nullos censeri Domitianus jussit, & ipse alios, numeratis post Augusti sæculares ludos annis ferè 110. celebravit.

Lustro. Erat lustrum spatium annorum quinque: quo spatio ad putandos annos Romani utebantur, ut Gręci Olympiade. Porrò lustrum illud in quod incidebant ludi sæculares, magnum lustrum vocabatur. Vide Horatium in carmine sæculari, Censorinum, cap. 5.

8. Et colat Ditis ac Proserpinæ sacra celebrari solita in Terento, & à Romulo pridem instituta. *Terentus*. Erat locus in Campo Martio, de quo facta mentio Lib. 1. Ep. 60. in eo ara subterranea Ditis & Proserpinæ, olim à Romanis in bello Albano constituta fuerat, & alta humo sic occultata, ut paucis nota esset. Terentus autem est appellatus, quia terebat, seu occultabat istam aram, vel quia Tiberinis aquis, ad cujus ripam erat, terebatur & alluebatur.

10. *Improba*. Iniqua, nimia. *Deo*. Domitiano, qui se Deum appellari jubebat.

II.

Spectator candidus.

1. Spectabat modò solus inter omnes
2. Nigris munus Horatius lacernis,
3. Cùm plebs, & minor ordo, maximusque
4. Sancto cum Duce candidus sederet.
5. Toto nix cecidit repentè cœlo:
6. Albis spectat Horatius lacernis.

Vers. 1. *Spectabat*. Edebat ludos Domitianus, spectabant omnes, pro more induti candidis lacernis; solus nescio

nescio quis Horatius, pullatus aderat: nix crebra decidit, adeo ut alba quoque Horatii lacerna appareret: ita coactus & ipse est, quasi divinitus, adesse albatus.

3. Cùm plebs, equites, & Senatores cum Imperatore essent cādidati, *Minor ordo*. In tres ordines populus Romanus dividebatur, senatum, equestrem ordinem, & populum.

4. *Sancto*. Vel quia regum & Imperatorum nomen, majestasq; sancta est: vel quia, ut modò dixi, jubebat se Domitianus Deum vocari.

6. *Lacernis*. Lacernæ vestes erant crassiores, contra frigus aut pluviam comparatæ, & imponi togis solitę, primùm quidem in castris; post, etiam in urbe.

III.

De nivibus inter spectacula demissis.

1. Aspice quàm densum tacitarum vellus aquarū
2. Defluat in vultus Cæsaris, inque sinus:
3. Indulget tamen ille Jovi, nec vertice moto
4. Concretas pigro frigore ridet aquas,
5. Sidus Hyperborei solitus lassare Bootæ,
6. Et madidis Helicen dissimulare comis.
7. Quis siccis lascivit aquis, & ab æthere ludit?
8. Suspicor has pueri Cæsaris esse nives.

Vers. 1. Aspice quanta sit nivis copia, quæ sine strepitu de labitur, lanæ simillima. Cùm ludos Domitianus ederet, repente plurima nix demissa est, coorta ingenti tempestate: neminem permisit è spectaculo abire, aut operire caput, aut quidquā in veste mutare, qua ex re magna pars spectatorum in graves morbos incidit, imò extincta est.

3. Sub dio tamen perstat, & non discedit. Jovem ningentem placidè fert; sic libro 1. Ep. 86. dixit: *Indulgent patientiam flagello*. Vel: indulget spectaculo in Jovis honorem edito.

4. Nives ridet. Nix est aqua frigore concreta, multo aere admixto: unde calidior est, ac minùs densa.

5. Nec mirum: si quidem à teneris annis assuevit omnem cœli inclemētiam perferre, & sua patientia etiam fatigare frigidum Bootæ sidus, ac vincere.

Bootæ. Bootes, sidus est septentrionale, proximè positum post illud, quod Plaustrum vocant, quasi si plaustrum & boves agitaret, unde illi nomen. Βοώτης: *Bubulcus*. Hyperboreus porrò dicitur tractus ille, qui Boreæ subjectus est, à voce græca ὑπὲρ sub, super & Βορέας, Boreas.

6. Et frigora, nivesq; plagæ septentrionalis, quæ Helicæ, sive Ursę, est subjecta, nudo

nudo capite ac madido excipere solitus, perinde ac si sensus expers foret.

Helicen. Fabulantur fuisse Helicen Jovis nutricem, quæ idcircò fuerit ab illo in cœlum ascita, & sideribus adscripta. Ursa major Helice vulgò appellatur, & nomen habet à verbo græco ἑλίσσω volvo, quia circa polum arcticum volvitur. Ursa minor vocatur Cynosura. De utraque jam diximus in Lib. Spect. Ep. 14.

7. Quis ille est, qui nives istas in Imperatorem, satis utique familiariter & jocosè, demittit? Omnino filius tuus est, &c. *Siccis aquis*. Ita nix appellari potest. *Lascivit*. Petulanter & protervè ludit.

8. *Pueri*. Filius Domitiani paulò antè mortuus erat ac in Divos relatus. Extat hujus filii testis nummus, in cujus adversa parte, puer globo cœlesti, stellis cinctus, insidet, cum hac inscriptione. D. Cæsar Imp. Domitiani. F. hoc est.. *Divus Cæsar Imperatoris Domitiani filius*: in aversa parte, ejus mater Domitia Augusta, uxor Domitiani, conspicitur.

IV.

In hominem fœtidum, & cinicem.

1. Quod siccæ redolet palus lacunæ,
2. Crudarum nebulæ quod Albularum,
3. Piscinæ vetus aura quod marinæ,
4. Laffi Bardiacus quod evocati,
5. Quod bis murice vellus inquinatum,
6. Quod jejunia Sabbatariorum,
7. Mœstorum quod anhelitus reorum,
8. Quod spurcæ moriens lucerna Ledæ,
9. Quod ceromata fæce de Sabina,
10. Quod vulpis fuga, viperæ cubile,
11. Mallem, quàm quod oles, olere Bassa.

Vers. 1. Ordo est: mallem olere quod paludes siccæ, & fœtentes lacunæ olent, quòd olent Albulæ, &c. quàm olere quod oles, ò Bassa fædissime.

Lacunæ. Lacuna est fossa, sive cavus, aqua stagnante plenus: palus verò est ferè plena luto & cœno, unde gravis odor.

2. Quod olent vapores ex albulis crudis & frigidis, eduči. *Albularum*. Vide Ep. 13. Libri 1. Est Albula, sive Albulæ, fons calidus & salutaris non procul Tibure, sulphureis aquis graveolēs. Crudæ vocantur, eo quòd aquæ ejusmodi referant gravitatem ac veluti duritiem metallorum & fossilium, æris, ferri, sulphuris, à quibus vim suam habent, & per

per quæ, veluti per colum, transmittuntur.

3. Quod redolet vetus piscina, non fontana vel fluvialis, sed marina. Aqua marina gravioris est odoris.

4. Quod Bardocucullus veterani & seniculi militis.

Bardiacus. Hanc vocem explicui Libro 1. Ep. 47.

Evocati. Sic dicebantur milites emeriti, qui difficillimis temporibus rogabantur iterùm militare, & per litteras vel nuncios evocabantur. Illi vulgò incompti & hirsuti, olidique erant, malo nempe & labori assueti. Hinc lassi vocātur in hoc versiculo, nempe diuturna militia defatigati. Legit Turnebus *Tassi Bardaici* (sive Bardiaci) *os quod evocati*, tam olidus es quàm fętet os & anhelitus Bardiaci militis evocati. Erant Bardi (de quibus incidit mētio in memorato Epig. 47. Lib. 1.) seu Bardæi aut Bardiaci, Galli quidam; Galli autem ut plurimùm militabant.

5. Sæpiùs imbutæ purpura vestes olent graviter. Et purpura lotio etiam admixto inficiebatur.

6. Quod jejunantes Judæi. Eos *Sabbatarios* appellat quia illorum festa, sabbata dicebantur. Jejunantium autem halitus est gravior. Huc accedit, quod Judæi sæpe à scriptoribus fœtentes appellantur, quasi proprio gentis vitio.

7. *Reorum*. Gura & angore animi, avocatur aliò stomachi calor, unde minus coquuntur cibi; ex ea autem cruditate anima putris oritur: nihil autem homine reo tristius.

8. *Ledæ*. Anicula quædam indicatur putida & retorrida. *Moriens*, recens extincta.

9. *Ceromata*. Ceroma, genus unguinis & adipis erat, quo utebantur athletæ, ex oleo & cera confectum: crassum & graveolens, præsertim si oleum esset deterius, ac fæculentum, quale Sabinum. Sabini Italiæ populi κηρὸς, cera: κήρωμα ceroma.

10. Quod vulpes fugiens canes sequentes. Tunc enim lotium pestilens dicitur emittere; cujus odore canes sæpe perculsi absistunt.

V.

Neglecta virtus.

1. Vir bonus & pauper, linguàque & pectore verus,
2. Quid tibi vis, urbem qui, Fabiane, petis?
3. Qui nec leno potes, nec comissator haberi,
4. Nec pavidos tristi voce citare reos:
5. Vendere nec vanos circum palatia fumos:
6. Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro.
7. Unde miser vives, homo fidus, certus amicus?
8. Hoc nihil est. Nunquam sic Philomelus eris.

Vers. 3.

VERS. 3. *Comissator*. Popino, helluo. *Haberi*. Esse, adhiberi.

4. Nec fungi præconis officio, ad reos citandos, vocandosque in jus.

5. Nec tuam apud Principem gratiam vendere: vel, elegantes, versiculos, fictasque fabulas narrando pecuniam ab aulicis colligere. Vel; quæstum ex adulatione facere. *Fumos*. Alexander Severus Romanus Imperator, cùm audisset aulicum adulatorē magnas opes collegisse, homines Principi, ut aulici factitant, commendādo: eum lignis humidis, & fumo necari jussit; pereat, inquit, fumo, qui fumos vendidit.

6. *Cano*. Canus erat insignis tunc tibicen; Glaphyrus verò, citharœdus: ut Philomelus, sive Philomusus. Illæ autem artes hac tempestate magno erant in pretio.

8. Fides, amicitia, probitas, viliores alga sunt, nihil ad rem faciendā juvant: iis artibus nunquam evades ad eas opes quas Philomelus sua sibi cithara peperit.

VI.

In dissimulatorem nequitiæ.

1. Credi virgine castior pudicâ,
2. Et frontis teneræ cupis videri,
3. Cùm sis improbior, Malisiane,
4. Quàm qui compositos metro Tibulli
5. In Stellæ recitat domo libellos.

VERS. 2. *Teneræ*. Impudentes, improbi, duræ frontis vulgò esse dicuntur. Modesti verò & casti, teneræ, quia facilè erubescunt.

4. *Metro*. Carmine, stylo. *Tibulli*. Tibullus molli & sæpè obscæno carmine usus est: eodem, quo Ovidius, anno, nempe 711. ab urbe condita, est natus.

5. *Stellæ*. Erat ille poeta bonus ac dives, qui recitantibus domum suam pro more divitum, commodabat. Quis autem foret ille recitator, taceo; fortasse quia satis notus erat.

VII.

Quo tempore suos Cæsari libros offerri velit.

1. Prima salutantes atque altera continet hora;
2. Exercet raucos tertia causidicos:
3. In quintam varios extendit Roma labores;
4. Sexta quies lassis, septima finis erit:
5. Sufficit in nonam nitidis octava palæstris;

6. Im-

6. Imperat excelsos frangere nona toros.
7. Hora libellorum decima est, Eupheme, meorũ,
8. Temperat ambrosias cùm tua cura dapes;
9. Et bonus ætherio laxatur nectare Cæsar,
10. Ingentique tenet pocula parca manu.
11. Tunc admitte jocos: gressu timet ire licenti
12. Ad matutinum nostra Thalia Jovem.

VERS. 1. Hora diei prima (post solis nempè ortum) & secunda, destinatæ sunt salutatoribus.

2. Hora tertia (idest, nona matutina, ut numeramus Galli) causæ aguntur in Foro.

3. Usque in sextam, hoc est, duodecimam, laborant opifices, ita ut hora meridiana intermittant laborem minus robusti, & opere jam fatigati; hora verò post meridiem prima, omnes ab eo quiescant.

5. Ab octava ad nonam, nempè à secunda serotina ad tertiam, spatii temporisq; satis est ad varias exercitationes, & palæstram. Dictum de palæstra libro III. Ep. 5. & alibi passim.

6. Hora nona mensæ accumbitur, & lecti, sive tori disturbantur. Hæc apud nos est tertia serotina.

7. 8. Cũ Cæsar, quasi Deus, nectare, & ambrosia vescitur, tunc opportunũ est tẽpus illi meos libros offerendi. *Tẽperat*. Erat ille Euphemus pincerna Domitiani, aut mensę structor, aut ciborum sector. *Ambrosias*. Ambrosia Deorũ cibus est, ut nectar illorum potio ἀμβρόσιος, immortalis, divinus: quia mortalibus nefas eo cibo vesci.

9. *Laxatur*. Recreatur, curis negotiorum solvitur.

10. *Parca*. Nempè sobrius ac temperans.

11. Tunc intromitte meos libellos; nam mihi religio esset eos, ut sunt liberiores & jocosiores, matutino tempore offerre Domitiano legendos, quippe tunc seriis rebus occupato. Jovem illum hic, ut aliàs sæpiùs, appellat. *Thàlia*. Una è Musis, jocosa & ludicra. Θάλλω, *floreo, lætor*.

VIII.

Suos amico libros mittit.

1. Dũ novus est neq; adhuc rasà mihi frõte libellus,
2. Pagina dum tangi non benè sicca timet;
3. I puer, & caro perfer leve munus amico,
4. Qui meruit nugas primus habere meas.
5. Curre, sed instructus; comitetur Punica librum
6. Spongia: muneribus convenit illa meis.
7. Non possunt nostros multæ, Faustine, lituræ
8. Emendare jocos: una litura potest.

Vers. 1. *Raſa.* Vide lib. 1. Ep. 58. ibi de fronte libri, pumice, &c. fusè diſſeruimus.

2. *Sicca.* Ob recens minium & pigmenta, quibus ornabant libros.

5. *Inſtructus.* Noli omittere egregium inſtrumentum, rem valde neceſſariam, nempe ſpongiam. Punicam vocat, quia ſpongiæ præſtantes afferebantur ex Africa.

7. Opus eſſet lituris nimium multis ut emendarentur mea epigrammata: deleri penitùs cuncta præſtat.

8. *Una.* Si uno ductu totus liber deleatur. Aliquando in mēbranis ita ſcribebant aliquo pigmento & liquido colore, ut delebiles eſſent characteres, quos uda ſpongia delebāt. Vulgò tabulis cera obductis utebantur ad ſcribendum, in quibus, graphio, ſeu ſtilo ferreo, cujus pars ima erat acuta, ſumma verò, plana & lata, quaſi incidebāt literulas, & imprimebant molli ceræ: eaſdem verò delebant, ceram complanando ſuprema graphii parte.

IX.

In Antonium Saturninum.

1. Dum nimium vano tumefactus nomine gaudes,
2. Et Saturninum te miſer eſſe pudet:
3. Impia Pharrhaſià moviſti bella ſub urſà,
4. Qualia qui Phariæ conjugis arma tulit.
5. Exciderat ne adeò fatum tibi nominis hujus,
6. Obruit Actiaci quod gravis ira freti?
7. An tibi permiſit Rhenus, quod non dedit illi
8. Nilus, & Arctois plus licuiſſet aquis?
9. Ille etiam noſtris Antonius occidit armis,
10. Qui tibi collatus, perfide, Cæſar erat.

Vers. 1. Dum Antonii nomine, quod geris, elatus, ſperas te M. Antonio Triumviro ſimilem fore, teque pudet nihil niſi Saturninum eſſe. Saturninus quidam, de quo agit in 2. verſu, & cujus nomen gerebat cum Antonii nomine is quem hoc epigrammate inſectatur vates, fuerat obſcurus homo, & perduellis: nolebat igitur illi ſimilis eſſe iſte L. Antonius Saturninus ſed magis Antonii nomen & fortunam ambiebat.

2. *Saturninum.* L. Apuleius Saturninus, tribunus plebis, rerum novarum cupidus, ſeditione concitata, interfectus eſt circa annum ab U.C. 645.

3. *Impia, &c.* L. Antonius Saturninus, cùm eſſet ſuperioris Germaniæ præſes; bellum civile movit in Domitianum, pertractis in ſuas partes barbaris: qui cùm per conſtrictum glacie Rhenum in ejus caſtra tranſire jam pararent: ſeque illius copiis adjungere, ſolutis repente nivi-

nivibus, & glacie Rhenus transitum illis interclusit: ipse Saturninus captus, & interfectus est. *Sub ursa*. In Germania quæ est plaga Septentrionalis. Ursa signum Septentrionale, de quo suprà Epig. 3. Parrhasia dicitur, quia poetæ fabulantur Callistonem Licaonis Arcadis filiam in ursam minorem fuisse mutatam: Arcadia autem, Græciæ pars in media Peloponneso, dicta quoque est Parrhasia, à Parrhaso Lycaonis filio.

4. Quomodo Antonius in gratiam Cleopatræ Ægyptiæ, bellum civile movit. De voce Pharius dictum Libro I. Epig. 73.

5.6. An oblitus eras, quàm tristi fato is, qui gerebat hoc nomen, nempe Antonius Triumvir, perieri? Qué Augustus hostis Actiaco bello victum fugere compulit in Ægyptum, & sibi necem cõsciscere. *Actiaci*. Actium, Epiri urbs & promontoriũ, *Capo Figalo*, ad os sinus Ambracii. Ibi Cæsar Augustus Antonium, & Cleopatram vicit. Hinc Actius, Actiacus, nomina gentilia.

7. Si Ægyptus ditissima provincia non potuit Antonium tutari, quo pacto Germania tibi contra Domitianum pugnanti auxilio esse potuit?

8. *Arctois*. Septentrionalibus, incultis, barbaris; Ursæ, quæ Ἄρκτοι græcè dicitur, subjectis. *Aquis*. Nilo, qui cum freto Actiaco comparandus non est.

10. Qui tecum comparatus Cæsar dici poterat: qui tantum te superavit, quantum Augustus ipse Antonium.

X.

Epithalamium.

1. Claudia, Rufe, meo nubit Peregrina Pudenti
 2. Macte esto tædis, ò Hymenæe, tuis.
3. Tam benè rara suo miscentur cinnama nardo;
 4. Massica Theseis tam benè vina favis.
5. Nec meliùs teneris junguntur vitibus ulmi;
 6. Nec plus lotos aquas, littora myrtus amat.
7. Candida perpetuo reside Concordia lecto,
 8. Tamque pari semper sit Venus æqua jugo.
9. Diligat illa senem quondam: sed & ipsa marito,
 10. Tunc quoque cùm fuerit, non videatur anus.

VERS. 1. *Peregrina*. Est hìc nomen proprium. Claudia Peregrina vocabatur.

2. Felix & bonus adsis, ò Hymenæe, cum tuis tædis: gratulor tibi, ob istas nuptias, à te conciliatas. *Macte*. Ea vox nihil aliud quàm felicem apprecationem & hortationem sonat. Olim dicebatur mactus, macta, mactum, per syncopen,

pro magis auctus, idest, nova cujusdam rei accessione, præsertim honoris, cumulatus: unde quando superis doni quidpiam offerebant, conceptis utebantur his vocibus: *Macte esto, his* v.g. *floribus, ò Apollo:* idest, colo te & yeneror his floribus: qua in locutione vocativus *macte* pro nominativo usurpatur, ut sæpe factitant Latini. Interdum adverbii more ponitur Liv. Lib. 2.

Juberem macte virtute esse.

Tædis, Cum illis pingitur Hymenæus.

3. *Tam bene.* Quàm Rufus & Claudia. *Cinnama*. Cinnamum est odoratus frutex, sive unguentum ex ejus succo factum. Arbuscula est eadem atque cinnamomum: nascitur in Æthyopia; quidã id esse putãt quod vocamus Galli, *de la canelle*. Nardus quoque frutex odoratus.

4. *Theseis*. Atticis: Theseus rex Atheniensium fuit, Mel in Attica excellens erat: de Massico vino dictum Lib. 1. Epig. 25. *Vina*. Vinum admixtum melli, mulsum appellatur, οἰνόμελι. *Favis*. Lege Lib. 1. Ep. 38.

6. *Lotos*. Lotus arbor est, aquis gaudens: ejus fructus dulcissimus, adeò ut Homerus dicat socio Ulyssis, eo gustato noluisse in patriam redire; hinc proverbium, *lotum gustavit*.

8. Et faveat Venus, propitia sit, illi jugo, id est, connubio, quod tam æquales sociat. Ubi par pari jungitur, felix & stabile conjugium est.

10. *Non videatur anus*. Forma per senium amissa, non amittat viri amorem: viro, vel anus, placeat; non spernatur ut deformis, & vetula.

XI.

Silio Italico suos libros mittit.

1. Sili Castalidum decus sororum,
2. Qui perjuria barbari furoris
3. Ingenti premis ore, perfidosque
4. Astus Hannibalis, levesque Pœnos
5. Magnis cedere cogis Africanis:
6. Paullùm seposita severitate,
7. Dum blanda vagus alea December
8. Incertis sonat hinc & hinc fritillis,
9. Et ludit popa nequiore talo;
10. Nostris otia commoda Camœnis.
11. Nec torvà lege fronte, sed remissà
12. Lascivis madidos jocis libellos.
13. Sic forsan tener ausus est Catullus
14. Magno mittere passerem Maroni.

VERS. I.

VERS. 1. *Sili*. Silius Italicus poeta, stylum Virgilii adamavit, & quantum fas est, expressit: scripsit metro bellum Punicum secundum: fuit idem Consul postremo Neronis anno, ac subinde Asiæ Proconsul. Ejus patria fuit Corfinium, Pelignorum in Italia, civitas, quæ etiam Italica dicta est: vel, ut malunt alii, Italica, urbs Bœticæ. Hinc illi cognomen Italici. Lege Plinii epist. 7. lib. 3. in qua Silius belle describitur. *Castalidum*. Musarum. Castalius fons est ad radices Parnassi montis.

2. Qui Hannibalem, & Pœnos perjuros ac barbaros ingenti ore, idest, heroico carmine, canis & exagitas.

Perjuria. Pœni perfidi vulgò habiti sunt, ac fœdifragi.

5. *Africanis*. Scipionibus, quorum alter, major Africanus dictus, Annibalem ex Italia pulsum in Africam redire compulit, & Pœnos victos tributo mulctavit: alter, minor Africanus dictus, sive Æmilianus, quia Pauli Æmilii filius cùm esset, adoptatus fuerat à filio majoris Africani, Carthaginem delevit. Vide l. 2. ep. 2.

7. Dum cives Saturnalibus licentiores & vagi discurrunt, aleaque ludunt. *December*. Quo mense Saturnalia celebrabantur.

Fritillis. Sunt turriculæ corneæ aut eburneę, in quas tesseræ conjiciuntur, ne quis eas componat ac fraudem faciat; incertos appellat, quia jactum incertum reddunt. Nefas autem erat alea ludere præterquàm Saturnalibus. Est alea propriè ludus omnis, in quo plus est loci fortunæ, quàm prudentiæ: usurpatur sæpe pro talorum ludo, seu tesserarum.

9. *Et ludit popa, &c.* Popæ erant sacrificuli, seu sacrorum in cędendis victimis administri, vulgò vafri homines & nequam. Illi igitur per eos dies talis ludunt, sed compositis per dolum. Ea lectio est Scriverii, Gruteri, &c. ex Palatino Codice. Miror placere Radero & multis aliis alteram lectionem: *Et ludit rota nequiore talo*. Eam tamen explicabo: Per rotam intelligit Ramiresius circulum & coronam aleatorum in orbem assidentium & ludentium: Raderus verò ipsum fritillũ in quo rotatim & circulatim tali convolvuntur. Brodæus legendum esse, *tropa* non *rotæ*, conjectat è loco Pollucis Lib. IX. Ludi genus, inquit Pollux, quæ Tropa dicitur, vulgò fit, talis immissis in scrobem ad eos commodè excipiendos comparatam.

Nequiore. Doloso, composito.

10. Aliquid otii tui tribue legendis meis versiculis.

12. *Madidos*. Tinctos jocis liberioribus & salibus.

13. Sic carmen suum de passere (vide Lib. I. Epigr. 8.) Catullus fortasse misit Virgilio, ut ego meos tibi, (qui alter Virgilius es) libellos.

XII.

In stolidum petitorem.

1. Mille tibi nummos hesterna nocte roganti
2. In sex aut septem, Cæciliane, dies,
3. Non habeo, dixi: sed tu causatus amici
4. Adventum, lancem, paucaque vasa rogas.
5. Stultus es? an stultum me credis, amice? negavi
6. Mille tibi nummos, millia quinque dabo?

Vers. 1. *Mille nummos.* Mille nummi sestertii respondent libris Turonensibus centum.

3. *Causatus.* Causam petendi vasa & lances afferens eam quòd amicus ad te venisset.

5. An desipis, an me desipere putas?

6. *Millia* 5. Subaudi, sestertiorum minorum: libræ sunt Franciçæ 500. Sententia est, num tibi commodabo vasa quæ valent 5000. sestertios, cùm tibi mille sestertios dare mutuos noluerim?

XIII.

Puer Stillicidio peremptus.

1. Quà vicina pluit Vipsanis porta columnis,
2. Et madet assiduo lubricus imbre lapis:
3. In jugulum pueri, qui roscida tecta subibat,
4. Decidit hiberno prægravis unda gelu.
5. Cùmque peregisset miseri crudelia fata,
6. Tabuit in calido vulnere mucro tener.
7. Quid non sæva sibi voluit Fortuna licere?
8. Aut ubi mors non est, si jugulatis aquæ?

Vers. 1. *Vipsanis.* Consule Lib. 1. Ep. 89. Item pag. 91.

3. *Tecta.* Portam & fornicem. Legunt quidam *templa*, quo etiam nomine majora quælibet ædificia vocantur.

5. Cùm glacies acuta puerum occidisset.

6. Stillicidium acutum instar mucronis, & glacies, in pueri vulnere & calido sanguine intepuit, ac soluta est.

7. An mortis ullum genus est, quod Fortuna hominibus inferre pro arbitrio non possit?

8. *Si jugulatis aquæ.* Nam aquæ vulgò mergunt ac suffocant; non, instar ferri, fodiunt ac jugulant.

Laus

XIV.

Laus endromidis.

1. Hanc tibi Sequanicæ pinguē textricis alumnā,
2. Quę Lacedæmonium barbara nomen habet,
3. Sordida, sed gelido non aspernanda Decembri
4. Dona, peregrinam mittimus endromida.
5. Seu lentum ceroma teris, tepidumve trigona,
6. Sive harpasta manu pulverulenta rapis;
7. Plumea seu laxi partiris pondera follis;
8. Sive levem cursu vincere quæris Atham:
9. Ne madidos intret penetrabile frigus in artus,
10. Neve gravis subitā te premat Iris aquā:
11. Ridebis ventos hoc munere tectus & imbres;
12. Nec sic in Tyria sindone tutus eris.

VERS. 1. 2. 3. Mittimus tibi muneri hanc endromidem, quæ est alumna, id est, opus contextum à muliere Sequanica, & quæ græcum habet nomen ac barbara vestis est ac peregrina, nempe à Græcis inventa: sordidum quidem & parum lautum munus, sed hyeme non contemnendum. *Sequanicæ*. Sequani populi sunt Galliæ ad Sequanæ fluvii fontes, nunc Burgundię Comitatus, *la Franche Comtè*.

2. *Lacedæmonium*. Lacedęmon, seu Sparta, urbs olim Peloponnesi celeberrima, nunc oppidulum est, *Mistra* nuncupatum. *Barbara*. Vide Lib. Spectac. Ep. 1.

4. *Endromida*. Pro, endromidem, græca inflexione. Endromis autem dicitur à voce δρόμος, cursus, curriculum, quia utebantur Gręci ea veste ἐν δρόμῳ, in cursu & stadio. Sordida dicitur, quia erat hirsuta, & longioris, crassiorisque villi.

5. Seu te lucta & palestra exercet, terisque & conficis ex oleo, cera, & pulvere ceroma, quo te ungas; seu pila trigonali ludis, aut harpastis. *Ceroma*. Vide Ep. 4. hujus Libri. Lentum vocatur, id est, pingue, viscosum. *Teris*: corpori affricas terendo, & linendo.

Trigona. Pila trigon, vel trigonalis, à trigono, id est, triangulo, nomen invenit, non quòd esset figura triangulari, sed quòd hanc haberet figuram quidam locus in thermis, ad hujusmodi pilæ lusum ædificatus, qui Trigon etiam dicebatur, & ut per hyemem calore modico tepidus esset, curabatur: ne exuti ad ludendum homines facilè post ludum perfrigescerent: hinc tepidum trigonem vates appellat. Erat hæc pila omnium minima & durissima, stipato & denso pilo, (unde pi-

læ nomen) farta; utraque manu impellebatur & excipiebatur; prima & summa cautio erat, ne terram contingeret, sed ut adhuc volans geminaretur.

6. *Harpasta*. Erat harpastũ, pila major paulò quàm trigon; panno conciso, lana vel tomento implebatur, nec repercutiebatur, sed eam alii aliis conabantur eripere, & ad suas transferre partes: tum, sicubi decideret, accurrentes catervatim humi se invicem prosternebant, pulvere & sudore infecti: nomen habet ab ἁρπάζω, rapio. Tertii generis pila, vocabatur paganica quòd ea ferè in pagis uterentur. Erat major trigone, mollior harpasto, nam pluma farciebatur. Quartum genus erat follis: pila videlicet corio tecta, & vento distenta: follis enim apud veteres idem erat ac pellis. Hæc porrò pila cæteris erat levior, eamque ob causam plumea vocatur septimo in versu; eadem lentiùs fertur, magis resilit, ac tardiùs descendit, unde senibus & pueris commodior; pugno redditur, non palma, unde pugillatoria interdum appellatur.

7. Seu follem non ponderosum dividis inter te & collusores, cum impellendo per vices.

8. *Atham*. Cursor erat egregius. *Iris*. Cælestis arcus: pluviæ omen ac nuncius.

12. *Sindone*. Linteo, veste linea: primùm facta ejusmodi vestis fuit Sidone, in urbe Phœniciæ, prope Tyrum, unde nomen invenit. Quamvis sindon sit endromide pretiosior & elegantior; utilior tamen non erit.

XV.

Anus & puella.

1. Dicit se vetulam cum sit Cærelia pupa:
2. Pupam se dicit Gellia, cùm sit anus.
3. Ferre nec hanc possis; possis, Colline, nec illam;
4. Altera ridicula est, altera putidula.

Vers. 1. *Pupa*. Puella, adolescentula: Cærelia igitur anilem gravitatem affectabat, præter mores & ætatem: Gellia contra, puella videri volebat ac tenera Ridicula est Cærelia cum sua illa gravitate; Gellia ineptè delicata, cum ista sua concinnitate.

XVI.

Improbi cur felices.

1. Nullos esse Deos, inane cælum,
2. Affirmat Selius, probatque; quòd se
3. Factum, dum negat hæc, videt beatum.

V. 3. *Hæc*. Dum Deos esse. & providentiam negat: dum se, licèt impium, felicem videt esse factum. Atqui hæc improborum beatitas, aut exigua est, ac mercedis loco nonnullis ipsorum bene factis à justo Deo, ut exponit Augustinus, rependitur: aut falsa est, quia ipsorum exitii sempiterni occasio est certissima; atque adeò miseria potiùs & pœna dicenda, quàm felicitas.

XVII.

Laus Brutiani poetæ.

1. Dum tu lenta nimis, diuque quæris,
2. Quis primus tibi, quisve sit secundus;
3. Grajum quisve epigramma comparabit;
4. Palmam Callimachus, Thalia, de se
5. Facundo dedit ipse Brutiano.
6. Qui si Cecropio satur lepore,
7. Romanæ sale luserit Minervæ,
8. Illi me facias, precor, secundum.

Vers. 1. Ordo versuum est. O Thalia (Musarum una, de qua Ep. 7.) Dum tu deliberas, & quæris poetam aliquem, cui primas tribuere, vel saltem secundas possis in epigrammate condendo; interim Callimachus poeta græcus Brutiano primas ipse ultrò concessit, eumque sibi ipsi prætulit. Qui Brutianus si ab epigrammatis græcis, ad latina condenda se contulerit, etiam in illis primus erit, nec ego invidebo; rogabo tantùm hoc, ut ab illo secundus sim.

3. Quisve optimè componet Græca epigrammata. Vel; quis sua epigrammata comparare poterit cum Epigrammatis Græcorum vatum? quis par erit Callimacho Græci epigrammatis principi? Fuit ille patria Cyrenæus in Ægypto: floruit Olympiade cxxv.

Brutiano. Lustricus Brutianus, ingenio, probitate, & rerum gestarum gloria clarus fuit. *Cecropio*. Attico, græco. Cecrops fuit rex Atheniensium primus.

XVIII.

Mortem uxori imprecatur.

1. Omnes, quas habuit, Fabiane, Lycoris amicas
2. Extulit: uxori fiat amica meæ.

Vers. 2. *Extulit*. Nempe ad rogum: veneno sustulit; aut fato mortuas habuit.

XIX.

Laus Altini soli.

1. Æmula Bajanis Altini littora villis,
2. Et Phaethontei conscia silva rogi,
3. Quæq; Antenoreo Dryadũ pulcherrima Fauno
4. Nupsit ad Euganeos sola puella lacus;
5. Et tu Ledæo felix Aquileja Timavo,
6. Hic ubi septenas Cyllarus hausit aquas;
7. Vos eritis nostræ portus, requiesque senectæ,
8. Si juris fuerint otia nostra sui.

Vers. 1. O vos Altini littora, quæ nihil ceditis Bajanis littoribus villarum amœnarum plenis. *Altini*. Est Altinum, *Altino*, Italiæ oppidum, ab Hunnis & Attila eversum atque incensum, nunc in ditione Veneta, inter Patavium & Concordiam.

2. Et *silva*, quæ Phaethontem è cœlo ruentem & fulmine combustum excepit.

3. Et Dryas pulcherrima, (id est, silva; nam Deæ silvarum præsides, Dryades dicuntur à voce græca δρῦς, quercus,) quæ prope lacus Euganeos una nupsit Fauno Antenoreo, id est, Patavino. Sententia est: & silva juncta agro Patavino. Faunus Deus agrorum, pro ipsis agris ponitur, *Antenoreo*. Antenor Trojanus Patavium condidit Virg. 1. Æneid.

4. *Euganeos*. Euganei, populi fuere Galliæ Transpadanæ, in Italia, in Veneta nunc ditione, quorum regio dicitur *Marcha Trevisana*, vel, *Trevigiana*. Quidam eos collocant inter lacus Larium & Benacum: alii versus Athesim & Vicentiam.

5. Et tu, ò Aquileja, (urbs olim clarissima, nunc viculus, *Aquileja*, ab Hunnis vastata anno 452.) felix & dives, ob viciniam Timavi fluvii, qui septenis ostiis in mare devolvitur, & cujus aquas hausit Cyllarus equus Castoris, cùm eò Castor venisset unà cum cæteris Argonautis.

Timavo. Timavus, *Timavo*, fluvius est Carnorum, in Italia novem fontibus erumpens è monte, quibus prope mare confluentibus, ipse in sinum Hadriaticum devolvitur: ejus ostia scindunt aliquot exiguæ insulæ; hinc per ora septem aut novem in mare fluere dicitur. Ledæus in hoc loco appellatur propter Castorem Ledæ filium, qui ea loca nobilitavit: de quo lege plura Epig. 24. lib. Spect. & Ep. lib. 1.

8. Si meo arbitrio curas, & vitam potero componere: si penes me erit optio loci, in quo senectutem otiosam degam.

XX.

In avarum patronum.

1. Quòd te manè domi toto non vidimus anno,
2. Vis dicam, quantum, Posthuma, perdiderim?
3. Tricenos, puto, bis; vicenos ter, puto, nummos.
4. Ignoscas; togulam, Posthume, pluris emo.

VERS. 1. Quòd te per annum totum non salutavi manè, ut alii clientes.

3. *Tricenos nummos*. Triginta sestertios. Tres libræ sunt Franciçæ, ut loquimur.

4. *Pluris emo*. Atque adeò plus damni facio, tuam domum ventitando, & deterendo consumendoq; meam togulam; quàm lucri, te conveniendo.

XXI.

Invidi supplicium.

1. Sæpe meos laudare soles, Auguste, libellos:
2. Invidus, ecce, negat: num minùs ergo soles?
3. Quid quod honorato non sola voce dedisti
4. Non alius poterat quæ dare dona mihi.
5. Ecce iterùm nigros corrodit lividus ungues:
6. Da, Cæsar, tantò tu magis, ut doleat.

VERS. 1. *Auguste*. Domitiane.

2. *Negat*. Meos videlicet libellos tantopere laudandos esse. *Num minùs, &c.* An ideò quòd meos libellos deprimit invidus, tu eos parciùs laudas?

3. 4. Adde quod mihi tua augusta voce laudato & honorato, præter laudes & verba, munera etiam dedisti qualia præter Cæsarem dare nemo poterat. *Dona*. Tribunatum, equestrem locum, Jus trium liberorum, &c. Lege Lib. 2. Epig. *66. 67.* & Lib. 3. Epigramm. *56.*

6. Auge tua, Cæsar, in me beneficia, ut dolorem quo dignus est, augeas.

XXII.

Multitudinem epigrammatum excusat.

1. Obstat, care Pudens, nostris sua turba libellis;
2. Lectoremque frequens lassat & implet opus.
3. Rara juvant, primis sic major gratia pomis;

4. Hibernæ pretium sic meruere rosæ.
5. Sæpius in libro memoratur Persius uno,
6. Quàm levis in tota Marsus Amazonide.
7. Tu quoque de nostris releges quēcūque libellis,
8. Esse puta solum: sic tibi pluris erit.

VERS. I. 2. Multitudo & turba meorum librorum ipsis nocet, quia fastidium affert: nimis crebra carmina lassant, ac satiant lectorem.

3. In pretio & amore sunt res raræ.

5. *Persius*. Sex tantùm satyras at elegantissimè scripsit: adeò ut inter Satyricos poetas primus à nonnullis, nec immeritò fortasse censeatur. Hunc interpretatione perpetua, notisq; brevissimis illustravimus. *Marsus*. Hunc alibi laudat: Poema heroicum de Amazonibus scripserat non optimum.

8. Sic eum majori habebis in pretio: pluris à te fiet.

XXIII.

Piscina Cæsaris.

1. Bajano procul à lacu monemus
2. Piscator fuge, ne nocens recedas.
3. Sacris piscibus hæ natantur undæ,
4. Qui norunt dominum, manumque lambunt
5. Illam, qua nihil est in orbe majus.
6. Quid quod nomen habent, & ad Magistri
7. Vocem quisque sui venit citatus.
8. Hoc quondam Libys improbus profundo,
9. Dum prædam calamo tremente ducit,
10. Raptis luminibus repentè cœcus
11. Captum non potuit videre piscem:
12. Et nunc sacrilegos perosus hamos,
13. Bajanos sedet ad lacus rogator.
14. At tu, dum potes, innocens recede
15. Jactis simplicibus cibis in undas,
16. Et pisces venerare dedicatos.

VERS. I. *Bajano*. De Baiis dictum Epig. 51. Lib. I.

2. *Nocens*. Impius, sacrilegus, violatis nempe sacris piscibus.

5. *Illam qua*, &c. Imperatoris Domitiani.

6. *Magistri*. Sic eum appellat, qui piscinæ curam habebat, vel ipsum Domitianum.

8. *Libys*. Afer: piscator ex Africa. *Hoc profundo*. Hoc mari, Bajano lacu.

9. *Calamo*. Linea piscatoria. *Perosus*. Detestans.

13. *Ro-*

13. *Rogator.* Mendicus.
15. *Simplicibus.* Non dolosis, qualibus hami instruuntur.
16. *Dedicatos.* Dicatos Imperatori & sacros.

XXIV.

In Hippodami nomen.

1. Quòd cupis in nostris dicique, legique libellis
2. Et nonnullus honos creditur esse tibi:
3. Ne valeam, si non res est gratissima nobis,
4. Et volo te chartis inseruisse meis:
5. Sed tu nomen habes averso fonte sororum
6. Impositum, mater quod tibi dura dedit:
7. Quod nec Melpomene, quod nec Polyhymnia possit,
8. Nec pia cum Phœbo dicere Calliope.
9. Ergo aliquod gratum Musis tibi nomen adopta,
10. Non semper bellè dicitur Hippodamus.

V. 5. Habes nomen iratis, aversisq; Musis tibi datum. Fons Musis sacer (aut Helicon de quo vide p. 74. aut Permessus, de quo ibid. dictum:) pro ipsis Musis & arte poetica ponitur.

7. *Melpomene.* Una è Musis: elegiaco præest carmini: Polyhymnia, lyrico; Calliope, heroico.

9. *Adopta.* Assume, adscisce.

10. *Hyppodamus.* Aurigam sonat, & agitatorem equorum: quod munus manciporum est; atque adeò nomen hoc parum bellum & honestum est.

XXV.

Apis electro inclusa.

1. Et latet & lucet Phaethontide condita guttà,
2. Ut videatur apis nectare clausa suo:
3. Dignum tantorum pretium tulit illa laborum.
4. Credibile est ipsam sic voluisse mori.

VERS. 1. *Phaethontide gutta.* Electro. Phaethontides, id est, sorores Phaethontis, cùm eum lugerent extinctum, mutatæ sunt in arbores, è quibus defluit electrũ, quod earum lacryma vocatur à poetis. Ovid. 2. Met. est autem electrum visci genus, pretiosum, pellucidum, flavum, & spissum.

2. Adeo ut suo melle inclusa videatur: est enim electri flavus color.

3. *Laborum.* Quos ponit in melle condendo. Pretium autem illud, est sepulcrum tam nobile.

4. *Voluisse.* Ut nempe in electro sepeliretur.

XXVI.

Ad poetam ut libros suos edat.

1. Plena laboratis habeas cùm scrinia libris,
2. Emittis quare Sosibiane, nihil?
3. Edent heredes, inquis, mea carmina: quando?
4. Tempus erat jam te, Sosibiane, legi.

VERS. 1. *Scrinia*. Sunt armaria & plutei, ubi libri asservantur.

4. Non possunt tam bona carmina sat citò in lucem edi. Noli rogum expectare. Videtur ipsius mortem optare. Legi non vis nisi mortuus, tempus est te legi; ergo, te mori.

XXVII.

Toga nivea.

1. Sordida cùm tibi sit, verum tamen, Attale, dicit
2. Quisquis te niveam dicit habere togam.

V. 2. *Niveam*. Detritam, cujus nuda fila albicāt: vel; tenuitate sua frigidā, instar nivis. Jocus est in voce ambigua: nivea enim toga, ut hìc sumitur, detritam significat: aliàs puram, nitidam & recentem à fullone.

XXVIII.

Damæ pugnantes in arena.

1. Frontibus adversis molles concurrere damas
2. Vidimus, & fati sorte jacere pari.
3. Spectavere canes prædam: stupuitque superbus
4. Venator cultro nil superesse suo.
5. Unde leves animi tanto caluere furore?
6. Sic pugnant tauri, sic cecidere viri.

VERS. 2. Et mutua perire morte.

3. 4. Canes cōstitere velut otiosi spectatores oblatæ ultro prædæ: & venatores cultris ac venabulis suis nihil agendū superesse mirati sūt. *Superbus*. Quia gloriantur venatores feris à se interfectis. *Cultro*. Dejectas venabulo feras venator cultro solet interimere & conficere.

5. *Leves animi*. Feræ imbelles; damæ. *Furore*. Pugnandi & moriendi.

6. *Cecidere*. Non aliter viri fortissimi mutuis sæpe vulneribus pereunt.

Senis

XXIX.

Senis fucati barba.

1. Cana est barba tibi, nigra est coma: tingere barbã
2. Non potes, hæc causa est; sed potes, Ole, comã.

V. 1. *Tingere*. Pigmẽtis quibusdam capillos fucabant; iste, ne senex videretur, nigris sibi appingebat barbam ita commodè inficere nõ poterat. Cùm enim barbam vix promitterent Romani, fucus non poterat hærere in cute nuda aut brevioribus barbæ pilis. Vide Epigr. 33. Lib. 3.

XXX.

Avarus ostentator.

1. Centum Coracinus, & ducenta Mancinus,
2. Trecenta debet Titius, hoc bis Albinus,
3. Decies Sabinus, alterumque Serranus:
4. Ex insulis, fundisque tricies soldum,
5. Ex pecore redeunt ter ducena Parmensi,
6. Totis diebus, Afer, hoc mihi narras;
7. Et teneo meliùs ista, quàm meum nomen.
8. Numeres oportet aliquid, ut pati possim:
9. Quotidianam refice nausam nummis.
10. Audire gratis, Afer, ista non possum.

VERS. 1. *Centum*. Subaudi sestertia. Summam efficiunt librarum Turonicarum, ut Galli loquuntur, 10000.

2. *Hoc bis*. Eadem hæc trecenta bis mihi debet Albinus: id est, sexcenta sestertia.

3. *Decies*. Libras 100000. Vide Epigr. 81. lib. 1. *Alterum*. Id est, bis decies, alterum decies, nempe vicies, libras 200000.

4. *Ex insulis*. Insulæ in urbe dicuntur eæ domus, quæ ita sunt ab aliis sejunctæ, ut aliquo vico undecunque ambiantur, quemadmodum veræ insulæ cinguntur mari.

Tricies soldum. Tricies solidum, id est, plenum, integrum: tricies centena millia sestert. hoc est, nummos Francicos 300000.

5. Ex vectigali pecuario Parmensi quotannis colligo sexcenta millia sestertium, hoc est, Libras Gallicas 60000. *Parmensi*, Epigr. 36. lib. 2.

8. *Gratis*. Nisi videlicet numeres mihi pecuniam, pretium patientiæ, qua ostentationis tuæ molestiam & fastidium quotidie perfero.

XXXI.

Argentum purum.

1. Argenti genus omne comparasti,
2. Et solus veteres Myronis artes,
3. Solus Praxitelis manus, Scopæque
4. Solus Phidiaci toreuma cœli,
5. Solus Mentoreos habes labores.
6. Nec desunt tibi vera Glaniana,
7. Nec quæ Callaico linuntur auro,
8. Nec mensis anaglypta de paternis.
9. Argentum tamen inter omne, miror
10. Quare non habeas, Charine, purum.

VERS. 1. *Argenti*. Hac voce intelligitur ibi omne argentum factum: omne vasorum argenteorum genus.

2. Vetera signa & opera, Myronis, statuarii insignis, arte ac manu elaborata.

3. *Praxitelis*. Praxiteles, Scopas, Phidias, Statuariorum principes extitere. De Mentore, de toreumate, vide Ep. 26. & 31. lib. 3. cœlum, hoc in loco idem est ac scalprum.

6. *Vera Glaniana*. Vasa & signa facta verè ab Glanio sculptore vel cælatore peritissimo, non ementita & adulterina. Legunt aliqui *Gentiana*, aut, *Grantiana*, ab artificeGentio, vel Grantio, tunc celebri, elaborata.

7. Nec vasa ornata auro Callaico, addito, seu allito ipsissvasis, puta, æreis, argenteis.

Callaico. Hispano. Callaici, sive Gallaici, aut Gallæci, populi sunt etiamnum Hispaniæ Tarraconensis ad occasum & Boream: attingunt à meridie Lusitaniam; ab oriente, Asturias: nunc *la Gallice*. Apud eos aurū eruebatur, quod phialis adlini solebat, eleganti artificio, fortasse ab illis invento.

8. Nec celata pocula, sive vasa signis aspera (ἀνάγλυπτα, à verbo γλύφω, sculpo) quibus tuus pater & majores in mensa usi sunt.

10. *Purum*. Jocus est in hac voce. Nam aliquando purum dicitur argentum, quod elaboratum, cælatum, sculptum: non est: hic alio sensu sumitur pro mundo, & non sordido: tua ista omnia impura sunt & immunda: tu ipse homo impurus, quidquid tangis, inquinas.

XXXII.

Amicus deceptus.

1. Atria Pisonum stabant cum stemmate toto,

2. Et

2. Et docti Senecæ ter numeranda domus.
3. Prætulimus tantis solum te, Posthume, regnis;
4. Pauper eras, & eques, sed mihi consul eras.
5. Tecum ter denas numeravi, Posthume, brumas;
6. Communis nobis lectus & unus erat.
7. Jam donare potes, jam perdere, plenus honorũ,
8. Largus opũ: expecto, Posthume, quid facias.
9. Nil facis: & serum est alium mihi quærere regẽ.
10. Hoc, Fortuna, placet? Posthumus imposuit.

Vers. 1. Pisonum domus florebat longa virorum nobilissimorum serie: ex ea mihi patronos & amicos facilè poteram deligere; patebat mihi etiam Senecarum domus; hos tibi nuper pauperi, postposui. Stemma, est ordo genealogiæ, in picta arbore ejusque ramis descriptus. στέμμα propriè coronam significat; nempè ex arboris illius genealogicæ ramis fiebant circuli in modũ coronæ, in quibus, vel imago, vel nomen alicujus è majoribus poneretur.

2. *Ter numeranda domus*. Divisa in tres familias. Tres fuere illo ævo Senecæ viri clarissimi. Primus philosophus, idemque poeta tragicus, & Neronis præceptor. Secundus Seneca Gallio, seu Novatus. Tertius Seneca Mela, seu Mella, Lucani pater. Omnes filii Senecæ rhetoris, qui Corduba Romam venit. Quidam explicant hunc versum de Seneca patre, qui rhetor dictus est; de Seneca filio, qui appellatus est philosophus, & de Lucano, nepote rhetoris.

3. *Regnis*. Familiis nobilissimis. Patronos reges appellitabant.

4. *Mihi consul eras*. Non aliter te colebam, atque si fuisses consul.

6. *Communis lectus*. In quo ad mensam accumbebamus.

7. 8. Jam largiri amicis munera facilè potes, imò multa impunè perdere, ac sine magno detrimento: ita honoribus & opibus largè abundas.

9. *Nil facis*. Nihil mihi largiris, cùm tamen maximè nunc indigeam tua liberalitate, quippe qui ægrè inventurus sim jam senex, novos reges, sive patronos.

10. Cur, ò Fortuna, Posthumum beasti, quem ingratum & avarum fore noras? An hoc tibi placet? nempe istis perfidis benefacere? Neutiquam (respondet Fortuna,) sed Posthumum liberaliorem fore putabam: ille mihi imposuit; id est, me fefellit.

XXXIII.

In molestum recitatorem.

1. Quid recitaturus circumdas vellera collo?
2. Conveniunt nostris auribus illa magis.

VERS. 1. *Vellera*. Ad arcendam ravim scilicet. Focalia dicebantur, à faucibus quas muniebant, quasi faucalia.

2. *Auribus nostris*. Obturandis videlicet, ne te recitantem audiamus.

XXXIV.

Vesuvius incendio deformatus.

1. Hic est pāpineis viridis modò Vesvius umbris,
2. Presserat hìc madidos nobilis uva lacus.
3. Hæc juga quā Nysæ colles plus Bacchus amavit;
4. Hoc nuper Satyri monte dedere choros:
5. Hæc Veneris sedes, Lacedæmone gratior illi;
6. Hic locus Herculeo nomine clarus erat.
7. Cuncta jacent flammis, & tristi mersa favillà:
8. Nec Superi vellent hoc licuisse sibi.

VERS. 1. *Vesvius*. Pro, Vesuvius; mons est Campaniæ Italæ; ignes, ut Ætna, vomens. Nunc dicitur *Summa*, & abundat vino, quod Græcum vocant.

2. Hic uva nobilis opplêverat, oneraverat torcularia.

3. *Nysa*. Nysa urbs est Indiæ ad fluvium Indum, vel Bacchi patria, vel ab eo condita. Est etiam mons illi urbi vicinus & cognominis. Hinc Bacchus appellatur Dionysos: à patre Jove, Ζεῦς, (Διὸς) & Νύσα.

Satyri. Dii sylvarum & montium.

5. 6. Erant in Vesuvio monte duo fana, Veneris alterum, alterum Herculis. Lacedæmon urbs Peloponnesi, olim Sparta, nunc *Misitra*: ibi Venus colebatur.

7. *Jacent*, &c. Contigit hoc incendium sub Tito Imperatore, oppressus eo fuit ille naturæ interpres Plinius, urbes totæ cineribus obrutæ. Vide Epistolas Plinii secundi 16. & 20. Lib. 6.

8. Ipsi superi dolent ista clade, vellentque sibi ablatam facultatem nocēdi hominibus, & eos puniendi. Deus invitus punit, amat parcere.

XXXV.

Votum pro pueri incolumitate.

1. Hæc tibi pro nato plenà dat lætus acerrà,
2. Phœbe, Palatinus munera Parthenius;
3. Ut qui prima novo signat quinquennia lustro,
4. Impleat innumeras Burrus Olympiadas.
5. Fac rata vota patris: sic te tua diligat uxor,

6. Gau-

Gaudeat & certà virginitate soror.
Perpetuo sic flore mices; sic denique non sint
Tam longæ Bromio, quàm tibi, Phœbe, comæ.

V. 1. 2. *Hæc munera*. Thus. *Acerra*. Thuris est vasculum. *Palatinus*. Qui Domitiano erat à cubiculo, qui ei in palatio navabat operam.

3. 4. Ut Burrus Parthenii filius qui quinquennium explevit, & primum lustrum incipit notare ac numerare, diu vivat. De lustro adi Epig. 73. Lib. 1.

Olympiadas. Olympias erat numerus quatuor annorum: Grecis ad putanda tempora usitatus. Facta vox à ludis olympiis, sive olympicis, primo hujus quadrienii anno celebrari solitis in honorem Jovis Olympici, ad urbes Græciæ Pisam & Elidem.

5. *Fac*, *&c*. Da ut pater sit votorum compos, ut exoret quod orat.

Uxor. Daphne, quam cùm uxorem expeteret Phœbus, neque ut ab illa diligeretur impetrare posset, eam in laurum arborem mutavit: unde quidam libri habent *arbor*, pro *uxor*.

9. *Soror*. Diana. Ita Diana perpetuò sua virginitate glorietur.

7. *Flore*. Juventæ.

8. *Bromio*. Baccho: à *βρέμω* fremo. Is crines, item ut Phœbus, intonsos & juveniliter fluentes gestabat, qua laude certare videbatur cū Phœbo, quem ne Bacchus vincat, precatur Martialis, optatq; ne sint unquam prolixiores Baccho quàm Phœbo, comæ.

XXXVI.

In causidicum muneribus divitem.

Saturnalia divitem Sabellum
Fecerunt: meritò tumet Sabellus.
Nec quemquam putat esse, prædicatque
Inter causidicos beatiorem.
Hos fastus, animosque dat Sabello
Farris semodius, fabæque fressæ,
Et thuris, piperisque tres selibræ,
Et Lucanica ventre cum Falisco,
Et nigri Syra defruti lagena,
Et ficus Libycà gelata testà,
Cum bulbis, cochleisque, caseoque:
Piceno quoque venit à cliente
Parcæ cistula non capax olivæ;
Et crasso figuli polita cœlo

15. Se-

15. Septenaria synthesis Sagunti,
16. Hispanæ luteum rotæ toreuma;
17. Et lato variata mappa clavo.
18. Saturnalia fructuosiora
19. Annis non habuit decem Sabellus.

VERS. 1. *Saturnalia*. De Saturnalibus & missis eo tēpore muneribus sepe anteà diximus. Pag. 136. &c.

6. *Semodius*. Pars dimidia modii. Modius libras 26. & uncias 8. capiebat. Est autem far quodlibet frumenti genus, vulgò tamen optimum significat.

6. *Fressæ*. Fractæ & nudatæ extima pellicula duriori qua tegitur. Frēdeo, frendui, fressum, propriè significat frango, quasso. Unde porcus nefrans, qui nondum fabas frendet, seu frangit; porcus lactens.

7. *Selibræ*. Semilibræ.

8. *Lucanica*. Intestinum suillum carne porcina fartum: à Lucanis Italiæ populis, ejus inventoribus, dictum *Salficcia*.

Ventre, &c. Cum ventre porcino certis modis condito & farciminibus turgēte: ita vocatum est hoc opsonii genus à Faliscis, Italiæ populis ejus credo inventoribus. Eorum urbs primaria Faliscum, sive Falisca, nunc *Galese*.

9. Et vitrea lagena, (quam Syram vocat, quia vitrum in Syria inventum,) musti ad dimidias partes usque decocti: hoc enim significat ea vox, defrutum.

10. Et ficus Africana, inclusa in testa. Gelatam dixit, quia per hyemem erat missa: vel, quia stipata erat ac densata ficus, in testa ipsa, & adstricta quodam rorido humore, quem ficus emittunt.

11. Bulbi, cepæ sunt, *cipolle Bulbe*, maximè florum, quorum radices rotundę & tunicatæ, ut liliorum, tuliparum, &c. Sunt etiam cepæ quædam ascaloniæ dictæ, *scalogne*. Cochleæ, propriè sunt limaces testa inclusæ.

12. 13. Et arcula brevis, paucarum olivarum vix capax, data est tibi à Picente aliquo, tuo cliente. Ager Picenus est in Umbria, olivarum dives: hodie vocatur: *la Marcha d'Ancona*.

14. Et synthesis septē vasa complectens, rudi & crassa rota figuli Saguntini, (quam ironicè vocat cœlūm, *bulino*) polita & tornata: hoc est, septem vascula simul juncta, ficta ex argilla Saguntina. Est autem synthesis vox græca, significans compositionem & collectionem multarum rerum, maximè vestium, unde ista vox sepe pro quodam genere vestis sumitur: ut diximus; in hoc loco est vasorum multitudo: septenariam vocat quòd septem vasa Saguntina contineret. Sic Papinius lib. 4. silvar. dixit synthesin calicum & cacaborum.

Sagunti. Saguntur, sive Saguntum, nunc *Morvedrę*, oppidum olim clarissimum Tar-

Tarraconensis Hispaniæ, unde fictilia Romam advehebantur.

16. *Toreuma*. Propriè est opus torno factũ, aut sculptum, à τορεύω, torno, sculpo. Vocat ita vile poculum ex argilla confectum, ironicè.

17. Et mappa variata latis è purpura clavis: id est, orbiculis, flosculis, aut stellulis è panno purpureo assutis in mappæ limbo. Porrò vestis laticlavia erat senatorum propria, & mappa laticlavia huic amplissimo senatori missa est. De latoclavo consule Epigr. 17. Lib. V.

18. 19. Irridet inopem causidicum.

XXXVII.

Phaëthon encausto pictus.

1. Encaustus Phaethon tabula depictus in hac est:
2. Quid tibi vis, dipyron qui Phaethonta facis?

VERS. 1. 2. Encausto pictus & inustus hic Phaeton exhibetur: ô pictor, quid tibi vis, quare bis ustum (δίπυρον) facis Phaethonta? Nonne satis illi est quòd semel fulmine ustus fuerit?

Encaustus. Encausto pictus. Encaustum est picturæ genus, quod candente stilo ferreo, ex ignita & liquida materia fit, vulgò *smalto*. ἐγκαυστὸν à καίω uro.

XXXVIII.

Laus epigrammatum.

1. Nescis, crede mihi, quid sint epigrãmata, Flacce,
2. Qui tantùm lusus illa, jocosque putas.
3. Ille magis ludit, qui scribit prandia sævi
4. Tereos, aut cœnam; crude Thyesta, tuam:
5. Aut puero liquidas aptantem Dædalon alas,
6. Pascentem Siculas aut Polyphemon oves.
7. A nostris procul est omnis vesica libellis,
8. Musa nec insano syrmate nostra tumet.
9. Illa tamen laudant omnes, mirantur, adorant:
10. Confiteor, laudant illa, sed ista legunt.

VERS. 3. Illi magis nugãtur, qui scribunt tragœdias & fabulas, v. gr. historiam Terei, Thyestæ.

4. *Tereos*, Genitivus græcus à Τηρεὺς, *Tereus*, Τηρέος. Fuit Tereus Thraciæ rex, Prognes maritus, in upupam mutatus, ut fabulis proditum est, quòd uxoris

suæ

suæ sororem Philomelam temerasset.

Thyesta. Fuit Thyestes filius Pelopis, Atrei frater, qui Thyestæ filios ipsi epulandos apposuit. Epig. 35. lib. 3.

5. *Puero*. Icaro filio suo. Dædalus in carcerem insulæ Cretæ, qui labyrinthus appellabatur, conjectus, ex eo evolavit, aptatis sibi & filio alis, cera compactis.

7. *Poliphemon*. Accusativus græcus, ut Dædalon. Polyphemus fuit Cyclops, de quo Homerus Lib. IX. Odys. & Virgilius, III. Æneid.

7. *Vesica*. Tumor, ampullatum dicendi genus & ventosum.

8. *Syrmate*. Syrma, vestis est tragica, à σύρω traho, ampla & verrens humum.

Insano. Magno, vel furiosum in morem agitato, & jactato.

6. *Illa*, &c. Fabulosa & tragica carmina. Facit loquentem Flaccum, & huic respondet sequenti versiculo. Laudantur tragœdiæ, leguntur epigrammata.

XXXIX.

Dives avarus ac miser.

1. Cùm tibi non essent sex millia, Cæciliane,
2. Ingenti latè vectus es hexaphoro:
3. Postquam bis decies tribuit Dea cæca, sinumque
4. Ruperunt nummi, factus es, ecce, pedes;
5. Quid tibi pro meritis, & tantis laudibus optem?
6. Dì reddant sellam, Cæciliane, tibi.

VERS. 1. *Sex millia*. Subaudi, sestertium; sive sex sestertia in neutro genere; libras Gallicas valent 600.

Hexaphoro. Vide Lib. II. Epig. 59. Erat lectica quam sex homines gestabant.

3. *Deacæca*. Fortuna.

Ruperunt. Ita repleverũt, ut eos non caperet sinus. *Bis decies*. Subaudi, centena millia sestertium. Quæ sit summa si ad Francicam pecuniam redigatur, disces ex Ep. 30. hujus Libri.

6. Dii reddant tibi tuam priorem lecticam hexaphoron, id est, pristinam fortunarum mediocritatem.

X L.

Caprificus.

1. Gestari junctis nisi desinis, Hedyle, capris;
2. Qui modò ficus eras, jam caprificus eris.

VERS. 1. *Junctis*. Hedylus quidam gestabatur parvo curru, quem trahebant junctæ cicures capræ; erat ille idem,

Idem, ficus, seu ficosus, (quid sit ea vox vide Lib. 1. Ep. 57.) Jocatur in eum Martialis, aitque brevi fore caprificum, quæ est arbor sterilis, in parietinis nascens, & ad summos muros assurgens, assiliensque instar caprarum: folio ficum referēs. Brodæus explicat *junctis capris*: hircosis (nempe impuris & olentibus) servis.

XLI.

Philosophus Cynicus.

1. Hunc, quem sæpe vides inter penetralia nostræ
2. Pallados, & templi limina, Cosme, novi,
3. Cum baculo, peraque senem; cui cana, putrisque
4. Stat coma, & in pectus sordida barba cadit:
5. Cerea quem nudi tegit uxor abolla grabati;
6. Cui dat latratos obvia turba cibos:
7. Esse putas Cynicum deceptus imagine falsà;
8. Non est hic Cynicus, Cosme; quid ergo? canis.

VERS. 1. 2. *Inter penetralia. &c.* In templo Minervæ Flavianæ, quod à Domitiano conditum recens fuerat. 5. *Cerea*. Decolor, flavescens, ut vestes detritæ solent esse.

Abolla. Est militaris vestis & imperatoria: sumitur aliquando ironicè pro pallio philosophico. Vocat eam uxorem philosophi, quia ille cum ea cubabat in grabato, id est, vili lectulo.

6. *Latratos*. Latrando & mendicando quæsitos.

7. *Cynicum*. Erat Cynicorum philosophorum secta celebris. Ita sunt appellati à voce græca κύων, κύνες, κυνὸς, canis, quia omnes maledictis & conviciis allatrabant: & erant, instar canum, impudentes. Istum Martialis ait solo corporis cultu & maledicentia esse Cynicum, omni verò doctrina & sapientia Cynicorum destitutum. Ideò negat Cynicum esse, canem tantùm esse concedit: hoc est, habere duntaxat quod in Cynico est pessimum, nempe impudentiam & obscœnitatem.

XLII.

Mortis necessitas.

1. O cui Tarpejas licuit contingere quercus,
2. Et meritas primà cingere fronde comas:
3. Si sapis, utaris totis, Coline, diebus,
4. Extremumque tibi semper adesse putes.
5. Lanificas nulli tres exorare puellas

6. Con-

6. Contigit: observant quem statuere diem.
7. Divitior Crispo, Thraseâ constantior ipso,
8. Lautior & nitido sit Meliore licet;
9. Nil adjicit penso Lachesis; fusosque sororum
10. Explicat, & semper de tribus una secat.

Vers. 1. O Coline, qui in capitolino quinquenali certamine, coronas quernas à Domitiano accepisti.

Tarpejas. Capitolii locus, ante conditum ibi Jovis tēplum & inventum in ejus fundamentis humanum caput (unde factum illi capitolii nomen) vocabatur mōs Tarpejus à Tarpeja virgine Vestali ibi sepulta. Domitianus autem instituerat Jovi Capitolino quinquennale ludicrum triplici certamine, musico, equestri, & gymnico. Vide primum Epigramma hujus Libri.

2. Qui primam coronam meruisti.

3. *Utaris, &c.* Nullam de solido die partem demas, quam non genio tribuas, & voluptati.

5. 6. Nemini licet Parcas flectere. Quem nostræ morti diem constituere, observant, neque illum aut obliviscuntur, aut prætereunt. Fingebant poetæ tres Parcas ita è colu trahere lanã, quæ cujusque vitam metiretur, ut una teneret colum, altera fusum deduceret, tertia filum & cum eo vitam secaret. Earum nomina sunt Atropos, Clotho, Lachesis.

7. *Crispo.* Fuit ille vitricus Neronis: dicitur habuisse in censu bis millies sestertium, hoc est, milliones, ut loquatur, viginti. De Thrasea vide Epig. 9. Lib. 1.

Meliore. Melior nomen est proprium civis Romani ob lautitias & elegantiam celeberrimi. *Nitido.* Mundo, compto, elegante.

9. Lachesis nunquam quidquam addit ad lanam qua colum instruxit, sed ea demum tota tracta, quantulacumque sit, exhaustaque, pereundum est.

Penso. Est pensum, lana vel cannabis in oblongum glomum convoluta, & circa colum summam illigata, unde fusus trahitur.

Fusos explicat. Parca de tribus, quæ filum secat, ea fusos explicat, id est, jubet quiescere, absoluto penso; vel evolvit ac recognoscit quantum fili tractum fuerit.

XLIII.

Laus quarumdam Hispaniæ urbium.

1. Luci, gloria temporum tuorum,
2. Qui Grajum veterem, Tagumque nostrum
3. Arpis cedere non sinis disertis:
4. Argivas generatus inter urbes

5. The-

Thebas carmine cantet, aut Mycenas,
Aut claram Rhodon, aut libidinosæ
Ledæas Lacedæmonis palestras:
Nos Celtis genitos & ex Iberis
Nostræ nomina duriora terræ
Grato non pudeat referre versu;
Sævo Bilbilin optimam metallo,
Quæ vincit Chalybasque, Noricosque;
Et ferro Plateam suo sonantem,
Quam fluctu tenui, sed inquieto,
Armorum Salo temperator ambit;
Tutelamque, chorosque Rixamarum,
Et convivia festa Carduarum,
Et textis Peteron rosis rubentem,
Atque antiqua patrum theatra Rigas;
Et certos jaculo levi Silaos:
Turgentisque lacus, Petusiæque,
Et parvæ vada pura Vetonissæ:
Et sanctum Baradonis ilicetum,
Per quod vel piger ambulat viator:
Et quæ fortibus excolit juvencis
Curvæ Manlius arva Matinessæ.
Hæc tam rustica, delicate lector,
Rides nomina? rideas licebit.
Hęc tam rustica malo, quàm Bitontum.

Vers. 1. 2. 3. O Luci, qui non pateris Hispaniam Apulię quidquam concedere qui Horatio nihil decedis. Pro voce *Tuorum* habent codices aliquot vetusti *Duorum*, nempe præteriti & præsentis.

Luci. Fuit iste Lucius, Hispanus poeta Lyricus, qui Horatium est imitatus: floruit sub Domitiano.

Grajum. Est Grajus fluvius Hispaniæ: veterem vocat, quia à veteribus dictus erat Grajus, à recentioribus Gravius est nuncupatus.

Tagum. Fluvius est Hispaniæ clarissimus, *Tago*.

Nostrum. Martialis fuit Hispanus, nempe Bilbilitanus.

Arpi. Urbs Apuliæ Dauniæ, nunc diruta: Horatius autem Apulus fuit, natus Venusii. Hinc Arpos disertos vocat.

4. Vates Græcus, vates aliquis, inter Græcas urbes natus, celebret sane urbes Græcas, ut Thebas, Mycenas, &c. nos, qui Celtiberi sumus, decet urbes Hispanas laudare.

5. *Thebę.* Urbs Bœotiæ, patria Pindari: hodie *Stives*.

ves. Mycenæ, sunt in Peloponneso; nunc, *Agios Adrianos*.

6.*Rhodon*. Rhodus, *Rhodo*, insula maris mediterranei è regione Ciliciæ, olim Soli sacra.

7.*Ledæas, &c.* Palæstras & certamina instituta ab Castore & Polluce Ledæ filiis, in urbe Lacedæmone, Veneri consecrata, & deliciis dedita. Ep.49. Lib.1.

Bilbilin. Vide Epigr. 43. Lib. 1. ubi etiam agitur de Celtiberis, & variis Hispaniæ locis.

11. *Metallo*. Ferro.

12.*Chalybas*. Populi sunt ad Pontum Euxinum, apud quos ferri cognominis genus eruitur. *Norici*, sunt populi Germaniæ Grisonibus, seu Rhætis finitimi. *La Baviera, la Suaba*.

13. 14. 15. Et Plateam (urbem Hispan.) cujus in officinis sonantibus, ferrum elaboratur: quam ambit fluvius Salo, qui ad laminas ensium tingendas & temperandas plurimùm valet.

16. Et Rixamas gaudentes choreis; Carduanos, sive Carduas, conviviis.

18. *Textis*. In coronas.

19. Et Rigas, ubi majores nostri sua solebant edere spectacula, propter nobile illius urbis theatrum.

20. *Certos jaculo*. Qui à signo non aberrant, cùm jaculantur.

23. *Ilicetum*. Locum ilicibus consitum; sanctum vocat, fortasse, quia numini alicui consecratum, aut quia incæduum, & inviolatum ferro.

24. Cujus amœnitate captus viator etsi fessus & languidus, cum voluptate tamen ambulat. An quia locus hic declivis & pronus erat, ut vult Brodæus?

25.*Manlius*. Nomen populi, ad urbem Matinessam: aut unius ex amicis Martialis.

29. *Bitontum*. Oppidulum Apuliæ, quod asperitate nominis, & sua tenuitate videtur meritò istis Hispaniæ locis concedere, nunc *Bitonto*. Malo meam Hispaniam, quàm Italiam.

XLIV.

Munera insidiosa.

1. Munera quòd senibus, viduisdue ingētia mittis,
2. Vis te munificum, Gargiliane, vocem?
3. Sordidius nihil est, nihil est te spurcius uno,
4. Qui potes insidias dona vocare tuas.
5. Sic avidis fallax indulget piscibus hamus;
6. Callida sic stultas decipit esca feras.
7. Quid sit largiri, quid sit donare docebo:
8. Si nescis; dona, Gargiliane, mihi.

VERS.4. *Insidias*. Quia istis muneribus captas hereditates senum & viduarum.

5. *Indulget*. Se offert blandè,

dè, ac permittit fruendum: eos lactat, fallitque incautos.

8. *Mihi*. Qui tibi nihil remetiri possum & rependere, à quo nihil speras.

X L V.

Tibur Baiis, per æstatem, præstat.

1. Dum nos blanda tenent lascivi stagna Lucrini,
2. Et quæ pumiceis fontibus antra calent:
3. Tu colis Argivi regnum, Faustine, coloni,
4. Quò te bis decimus ducit ab urbe lapis.
5. Horrida sed fervent Nemeæi pectora monstri,
6. Nec satis est Bajas igne calere suo.
7. Ergo sacri fontes, & littora grata valete,
8. Nympharum pariter, Nereidumque domus:
9. Herculeos colles gelidà vos vincite brumà,
10. Nunc Tiburtinis cedite frigoribus.

VERS. 1. *Lascivi*. Ob loci nimirum delicias & amænitatem.

Lucrini. Vide Lib. 1. Ep. 54.

2. Et Bajanæ aquæ, scaturientes è pumicibus sive tophis, hoc est, exesis & spongiosis lapidibus ac speluncis. Sunt Bajanę aquę calidę. De illis actum Lib. 1. Ep. 51.

3. Tu degis Tibure quod condidit, & ubi regnavit Argivus colonus, nimirum Catillus è Græcia veniens. Fuit ille Amphiarai filius, tresque filios in Italia suscepit, Tiburtum, à quo nomen Tiburtinæ urbi fecit, Coram, & Catillum. Tibur, nunc *Tivoli*, urbs Latii.

Coloni. Colonus interdum significat agricolam, nempe qui agrum colit: interdum hominem qui ex aliena & remota regione venit ad locum aliquem incolendum & frequentandum: inde Coloniæ loca ejusmodi appellantur.

4. Quæ tua villa Tiburtina distat ab urbe 18. millibus passuum. Vide Ep. 16. lib. 3. Hoc spatium est leucarum Gallicarum admodùm sex.

5. 6. Sed ingens fervet æstus, Augusto mense, quo sol ingredietur signum leonis: & calor aquarum Bajanarum calore aeris geminatur.

Nemeæi. Vide Ep. 5. lib. spect. & 48. hujus. Porrò in leonis pectore insignis est stella quam vocant cor leonis, & quam hìc appellat pectus leonis.

8. *Nereidum*. Sunt filiæ Nerei, & Doridis: Bajæ autem in littore Campano. Nymphæ, sunt Deæ præsides fontium.

10. Sanè patiar vos vincere Tibur sacrum Herculi, quando sæviet bruma; at nunc per æstatem, Tibur vobis præferendum est, propter frigus, & ventos quibus utpote situm in colle, est expositum.

K Lacry-

XLVI.

Lacryma suspecta.

1. In tenebris luges amissum, Galla, maritum:
2. Nam plorare pudet te, puto, Galla, virum.

Vers. 2. Nam putas esse imbellis animi palā & luce plorare: vel; plorare muliebriter virum tam fortem & generosum. Euge! laudo fortitudinem. Latet hìc ironia: videtur enim eam laudare, & excusare, quòd non lugeat palàm mariti mortem: cùm tamen innuat eam ideò non plorare, quia virum v.gr. gaudet esse mortuum.

XLVII.

Vipera sepulcrum.

1. Flentibus Heliadum ramis dum vipera repit,
2. Fluxit in obstantem succina gutta feram:
3. Quæ dum miratur pingui se rore teneri;
4. Concreto riguit vincta repentè gelu.
5. Ne tibi regali placeas, Cleopatra, sepulcro,
6. Vipera si tumulo nobiliore jacet.

Vers. 1. Dum è populi ramis viscosus humor defluit, serpebat vipera per ramos madentes.

Heliadum. Sorores Phaethontis Heliades vocabantur, quia erant filiæ solis, qui à Græcis Ἥλιος dicitur. Earum lacrymas electrum poetæ vocant. Vide suprà Ep. 25.

2. *Obstantem*. Ex adversa parte in ramo prorepentem.

Succina. Succinea, Succinum, idem est atque electrum: *ambra*.

4. *Gelu*. Electri viscoso humore, qui dùm ex arbore defluit, est liquidus, mox verò induratur, tanquam gelu, & concrescit.

5. *Cleopatra*. Ægypti regina, uxor M. Antonii, ab Augusto victa ad Actium, quæ sibi admotis colubris necem conscivit, & magnifico sepulcro est condita.

XLVIII.

Mors loco nullo exclusa.

1. Ardea solstitio, Pæstanaque rura petantur,
2. Quique Cleonæo sidere fervet ager:
3. Cùm Tiburtinas damnet Curiatius auras,
4. Inter laudatas ad Styga missus aquas.

5. Nul-

5. Nullo fata loco possis excludere; cùm mors
6. Venerit, in medio Tibure Sardinia est.

VERS. 1. 2. Possumus impunè jam petere Ardeam, æstate calidissima, & Pæstum, & alia loca nimis infesta caloribus.

Ardea. Est urbs antiqua Latii; Pæstum, *Pesto*, Lucaniæ: ambæ in Italia. Pro Pæstana, legitur etiam Castrana, Castrum, *Castro* urbs ejusdem Italiæ non una fuit eodē appellata nomine. Sunt qui putent hìc agi de Castro. Inui, quod erat oppidulum Latii, non procul Ardea.

Solstitio. Tempore solstitii. Sic appellatur tempus illud quo sol videtur quasi stare, nēpe mense Junio cùm attigit tropicum Cancri; & mense Decembri, cùm est in tropico Capricorni: tunc enim dies ita lentè crescunt, aut decrescunt, ut vix sentias. Solstitium, si vox ea sola sit, pro æstivo ferè sumitur, quando calor gravissimus est, sole verticibus propemodū nostris imminente.

2. *Cleonæo*. Cleone, urbs est prope Nemeam silvam, ubi Hercules famosum leonem interemit, qui eam ob rem vocatur etiā Cleonæus. Ille in sidera relatus est, interque 12. Zodiaci signa numeratur quintum: illi subest sol mense Augusto.

3. 4. Siquidem Curiatius Tiburtinum cœlum, quod per æstatem ob frigidas auras videbatur saluberrimum, expertus est pestiferum, & exitiale, mortuus nimirum cùm uteretur frigidis ejus loci aquis & balneis, aliàs laudatissimis.

7. *Sardinia*. Insula maris mediterranei, ad latus Siciliæ, *Sardegna*. Ibi cœlum est gravissimum. Sensus igitur est: locus saluberrimus, quale est Tibur, evadet tibi pestilens, qualis est Sardinia; cùm hora fatalis advenerit.

XLIX.

In garrulum ostentatorem.

1. Donasse amicum tibi ducenta, Mancine,
2. Nuper superbo lætus ore jactasti.
3. Quartus dies est, in schola poetarum
4. Dum fabulamur, millibus decem dixti
5. Emptas lacernas munus esse Pompillæ:
6. Sardonycha verum, lineisque ter cinctum,
7. Duasque similes fluctibus maris gemmas
8. Dedisse Bassam, Cæliamque jurasti:
9. Herè de theatro, Pollione cantante,
10. Cùm subitò abires, dum fugis, loquebaris
11. Hæreditatis tibi trecenta venisse,

12. Et manè centum, & post meridiem centum?
13. Quid tibi sodales fecimus mali tantùm?
14. Miserere jam crudelis, & sile tandem:
15. Aut, si tacere lingua non potest ista,
16. Aliquando narra, quod velimus audire.

Vers. 1. *Ducenta*. Sestertia nimirum; libras Francicas 20000.

3. *Schola poetarum*. Locus erat, in quem ad recitandum poetæ conveniebant, aut ad legenda & emendanda carmina, &c. Ibi, dum homines convenirent, commodè, prolixeque garriebatur. Quarto igitur ab hinc die, cùm in eo loco essemus, dixisti: &c.

4. Dixisti lacernas tuas quæ emptæ essent decem millibus sestertium, tibi esse datas muneri à Pompilla quadam. Mancini fortasse erat clienta, aut vidua dives.

Millibus decem. Sestertiis decem majoribus, sive decem millibus minorum sestertiorum, hoc est, libris Francicis 1000.

Lacernas. De his actum Epig. 2. hujus Libri.

6. *Verum*. Ægrè Sardonyx verus à falso, & fucato distinguitur. Est gemma, duarum aliarum colorem referens, nempe sardi, subrubrum, & onychis, album.

Lineis. In hac gemma fuere lineolæ quædam nigræ, candidæ, & miniatæ.

6. Et duos smaragdos, qui sunt vitrei, & marini coloris.

9. 10. Heri cùm abires, imò fugeres, è theatro, in quo canebat Pollio ille insignis citharœdus, dicebas tibi obvenisse hæreditatis nomine trecenta millia (sunt nummi Francici 30000.) & eadem die matutinis horis centum millia sestertium, (libræ sunt Francicæ 10000) ac post meridiem altera centena millia, tibi felici casu obtigisse.

16. *Quod velimus*. Dic te muneris aliquid nobis è tot bonis largiri, hoc alacres accipiemus totis auribus & animis: vel, narra tibi aliquid infortunii accidisse: id nobis erit auditu jucundius.

L.

Formæ studium.

1. Tibur in Herculeum migravit nigra Lycoris,
2. Omnia dum fieri candida credit ibi.

Vers. 1. 2. *Tibur*. Vide Ep. 45. 48. Ebur candidius fieri, frigidissima Tiburis aura vulgò dicebatur: hoc audiês Lycoris, mulier deformis ac fusca, Tibur petivit. Sed frustra. Tibur nigra petiit, nigra Tibure discessit.

Herculeum. Ita vocatur ob insigne fanum Herculis ibi extructum. Est simillimum Epigramma 13. Lib. 7.

Nau-

L I.

Naufragium.

1. Dum petit à Baulis mater Cærelia Bajas,
2. Occidit insani crimine mersa freti.
3. Gloria quanta perit vobis! hæc monstra Neroni
4. Nec quondam jussæ præstiterat is aquæ.

Vers. 1. *Baulis*. Bauli, villa erat inter Bajas & Misenum promontorium: nunc *Bauli*, vel *Bagola*.

Mater. Vel, matrona; vel, ut à filia ejusdem nominis distinguatur.

3.4. O mare, quantam consequi gloriam potuisses, si fœminam probitatis adeo spectatæ servasses! Peperceras olim Agrippinæ Neronis matri, mulieri sceleratæ, cùm eam Nero mergi jussisset: cur Cæreliam immerentem nunc mersisti?

Hæc monstra. Hæc naufragia, hæc scelera.

Neroni. Olim ad Baulos Nero matrem suam Agrippinam jusserat mergi, excogitato solutili & machinoso navigio, quod repentè laxatum in mediis fluctibus eam destitueret: ut narrat Svetonius in Nerone cap. 34. Agrippina tamen nando evasit. Sic illam jussæ aquæ non oppresserunt, quæ nunc Cæreliam injussæ & injustæ mergunt.

Præstiterat is. Præstare aliquid alicui, interdum est aliquid in ejus gratiam facere, eum aliquo beneficio devincire.

L I I.

Villa, & hortus amœnissimus.

1. Julì jugera pauca Martialis,
2. Hortis Hesperidum beatiora,
3. Longo Janiculi jugo recumbunt,
4. Lati collibus eminent recessus;
5. Et planus modico tumore vertex
6. Cælo perfruitur sereniore;
7. Et curvas nebulà tegente valles
8. Solus luce nitet peculiari:
9. Puris leniter admoventur astris
10. Celsæ culmina delicata villæ,
11. Hinc septem dominos videre montes,
12. Et totam licet æstimare Romam:
13. Albanos quoque Tusculosque colles,

Et quodcunque jacet sub urbe frigus;
Fidenas veteres, brevesque Rubras;
Et quod virgineo cruore gaudet
Annæ pomiferum nemus Perannæ.
Illic Flaminiæ, Salariæque
Gestator patet, essedo tacente,
Ne blando rota sit molesta somno;
Quem nec rumpere nauticum celeusma,
Nec clamor valet helciariorum.
Cùm sit tam propè Milvius, sacrumque
Lapsæ per Tiberim volent carinæ.
Hoc rus, seu potiùs domus vocanda est,
Commendat dominus; tuam putabis,
Tam non invida, tamque liberalis,
Tam comi patet hospitalitate.
Credas Alcinoi pios Penates,
Aut facti modò divitis Molorchi.
Vos nunc omnia parva qui putatis,
Centeno gelidum ligone Tibur,
Vel Præneste domate, pendulamque
Uni dedite Setiam colono:
Dum, me judice, præferantur istis
Julì jugera pauca Martialis.

VERS. 1. *Juli*. Julius iste Martialis, erat amicus M. Val. Mart. poetæ nostri.

2. *Hesperidum*. Vide Librum Spectac. Ep. 20.

3. *Janiculi*. Mons Janiculus, nunc *Montorio*, ad pontem usque Milvium extra Romam porrigitur: in eo arx Romæ nascentis posita. Nomen à Jano habuit.

4. In collibus summis, spatia campi lata & solitaria eminent, ubi est villa Julii Martialis cœlo vicinior.

11. *Septem*. Aventinum, Capitolinum, Cælium, Esquilinum, Palatinum, Quirinalem, Viminalem, quibus Roma, rerum Domina, imposita: *Dominos colles*.

12. *Æstimare*. Nempe, quanta sit, quàm latè pateat, judicare.

13. Ex eodem loco licet oculis lustrare Albanos colles; Tusculanos, & quæcumque loca editiora & frigidiora sunt prope urbem: imò ipsas Fidenas, Roma antiquiores. Fidenæ, urbs in Latio fuit, nunc vicus, *Castel Giubileo* dictus. Rubræ, vel Saxa Rubra, locus Etruriæ, in agro Vejentino, nunc *Grotta Rossa*.

16. Et nemus Aricinum, Annæ Perannæ sacrum, ubi victimarum loco immolantur virgines. Testatur enim Strabo, in luco Aricinæ Dianæ, in quo etiam Anna hæc

Peran-

Peranna colebatur, facta fuisse sacrificia, similia illis, quæ fiebant Tauricæ Dianæ, in quibus immolabantur homines.

17. *Anna Peranna*. Hæc ab Ovidio dicitur fuisse soror Didonis, quæ Æneam secuta sit in Italiam; postea autem Laviniæ odio & insidiis vexata, sibi sponte necem consciverit, ac subinde pro Dea culta fuerit.

18. *&c.* Ex hac villa prospiciuntur qui lecticas gestant, essedaque trahuntur per viam Flaminiam & Salariam: non tamen auditur strepitus rotarum, nec somnum interpellatur: uti nec nautæ, se suis clamoribus cohortantes ad remigandū, aut qui navim adverso flumine trahunt in ripa, licèt villa non procul distet à Ponte Milvio, & Tiberi.

Flaminiæ. Ab urbe per Tusciam, Umbriam, Ariminum usque hæc via pertinebat. Strata fuerat à C. Flaminio consule, qui ad lacum Trasymenum ab Annibale cæsus fuit.

Salariæ. Via Salaria sic dicta est, quia per eam Sabini salem à mari deferebant Romam.

Gestator. Servi lecticas deferentes. *Patet*. Aspicitur totus. *Essedo*. Ep.83.lib.1.

21. *Celeusma*, sive celeuma. Lege Ep.53. Libri 3.

22. *Helciariorum*. Helciarii dicuntur, qui onus aliquod junctis viribus moliuntur, ac trahunt helciis, id est, funibus, aut vectibus, à verbo ἑλκω, aut ἑλκύω, traho; qui naves subducunt, &c.

23. *Milvius*. De Ponte illo dictum Ep. 12. Lib. 3.

Sacrum. Quia pro Deo colebatur Tiberis, ut alia flumina.

25.26. *&c.* Hoc rus, hanc villam, sive potiùs domum ornatissimam, & urbanæ simillimam, facit ornatiorem ipse dominus, qui in eam hospites omnes admittit sic, ut suam quisque esse putet.

29. *Alcinoi*. Fuit ille rex Phæacum in insula Corcyra, *Corfu*, ubi hortos habebat præstantes. *Penates*. Dii erant domestici, pro ipsa domo ponuntur, quam piam appellat hoc in loco vates, quia Ulyssem naufragio ejectum excepit Alcinous, ut Homerus narrat.

30. *Molorchi*. Fuit pauper pastor in silva Nemea, qui Herculem, leonis debellandi causa illuc venientem, hospitio excepit. Domitianus juxta Herculis templum à se magnifico luxu extructum in Latia via, sacellum addidit huic Molorcho sacrum, donariisque ornavit; hinc *dives modò factus* dicitur.

31. *&c.* Ite nunc vos, ò lauti homines, quibus omnes villæ sordent, tanquam exiguæ, præ vestris ingentibus latifundiis, arate & colite; per me licet, centum aratris, & centum ligonibus, Tiburtina vestra prædia, & Prænestina; imò totum agrum Setinum obtinete, & uni è vestris villicis tradite: ego istis omnibus parvam Jul. Martialis villam antepono. De Tibure diximus suprà Epigrammate 45. 50. *Præneste*. Urbs Latii, nunc

Palæstrina, nuncupatur.
34. *Setiam*. Urbem in extrema Latii parte, positam in colle, & quasi pendulam, nunc *Sezza*; hujus ager optimo vino abundabat.

LIII.

In luscam.

1. Oculo Philænis semper altero plorat:
2. Quo fiat istud quæritis modo? lusca est.

VERS. 2. *Lusca est*. Itaque oculis duobus plorare non potest, quia unum tantùm habet.

LIV.

Decoctor.

1. Egisti vitam semper, Line, municipalem,
2. Qua nihil omninò vilius esse potest:
3. Idibus, & raris togula est excussa Kalendis,
4. Duxit & æstates synthesis una decem:
5. Saltus aprũ, campus leporẽ tibi misit inemptum;
6. Silva graves turdos exagitata dedit:
7. Raptus flumineo venit de gurgite piscis,
8. Vina rubens fudit non peregrina cadus:
9. Nec tener Argolicà missus de gente minister,
10. Sed stetit inculti rustica turba foci:
11. Nec nocuit tectis ignis, nec Sirius agris;
12. Nec mersa est pelago, nec fluit ulla ratis:
13. Supposita est blando nunquã tibi tessera talo,
14. Alea sed parcæ sola fuere nuces.
15. Dic ubi sit decies, mater quod avara reliquit?
16. Nusquam est: fecisti rem, Line, difficilem.

VERS. 1. *Municipalem*. Sobriam, agrestem, qualis degitur in municipiis. Erant oppida donata jure civitatis, quorum proinde incolis eadem licebat capere munia, & magistratus gerere, qui Romæ gerebantur.

2. *Vilius*. Parcius, angustius: minus sumptuosum. Sic Lib. 7. Ep. 24. scribit: *Vilius esurio*, id est, minore sumptu.

3. Togula tantùm usus es festis Kalendarum & Iduum diebus, idque rarò. Kalendæ, prima dies mensis, ita dictæ à verbo *καλῶ*, *voco*, quòd Pontifex ubi nascentem primùm lunam obser-

vasset, (utebantur enim prisci Romani lunari mense, licèt imperfecto) vocaret plebem in Capitolium, eique denunciaret quot dies ad Nonas usque superessent, quinque an septem. Idus in medium ferè mensem incidebant, eumque in duas partes quia dividebant, dictæ sunt Idus ab Etrusca voce *iduare*, hoc est, dividere.

Togula. Brevis & arcta toga, qualis pauperes decet.

Excussa. Explicata, educta ex arca; cùm educuntur vestes, in arculis diu servatæ, solent excuti ad purgandum pulverem. Porrò, prima cujusque mensis die solebant certa fieri sacrificia; populus ad ea togatus conveniebat: raró tamen toga sumebatur in municipiis.

4. Et una synthesis per annos decem te vestivit: duravit.

Synthesis. Vestis genus, de quo sæpe dictum. Vide suprà, Ep. 36.

5. *Saltus*. Silva, in qua feræ & venatio.

6. *Graves*. Pingues. *Exagitata*: venatorum, canum, cursu, clamoribus.

8. *Rubens*. Et à vini colore, & à colore testæ igne coctæ, ex argilla enim fiebant vulgò dolia.

9. 10. Non stetit ad mensam tibi minister & pincerna elegans, è Græcia petitus, sed agrestes pueri & vernæ, assidere ad focum soliti.

11. *Sirius*. Signum cœleste aliter dictum Canicula. Sensus est: non exustæ sunt domus tuæ incendio fortuito, non agri caloribus æstivis tosti. Agris enim & ædibus caruisti.

12. *Nec fluit*. Ne ulla ratis, quæ tua sit, in pelago est, & in periculo naufragii.

13. Nunquam lucri causa mutasti talum tesserà: lusisti duntaxat nucibus, qui puerorum tali ac tesseræ dici possunt.

Tessera. Est cubus seu ebur ab omni parte quadratum & certis notatum punctis, *un dè un dado*. Talus, *osselet*, quatuor tantùm facies habet, sic dictus, quia speciem habet ac formam ossiculi quod in talo est. Talis potissimùm ludebant animi causa: interdum supponebant illis tesseras, id est, relictis talis ludebant tesseris, lucri causa: quia talorum ludus minoris aleæ, id est, lucri, damnive, quàm tesserarum.

15. *Decies*. Libræ Francicæ 100000. Scutati Rom. circiter 22500.

16. Amisisti tam lautum patrimonium: certè videbatur difficilius illud amittere, quàm servare. Quo pacto cum ista parsimonia, in hac municipali & frugali vita, tantas opes amittere potuisti, & è ditissimo fieri pauperrimus? Multum in eo sanè laborandum tibi fuit. Aut etiam paupertas vocatur res difficilis; quemadmodum opes, facultates dicimus.

LV.

Amicus illiberalis.

1. Prætorem pauper centum sestertia Gaurus
2. Orabat canâ notus amicitiâ:
3. Dicebatque suis hæc tantùm deesse trecentis,
4. Ut posset domino plaudere justus eques.
5. Prætor ait: scis me Scorpo, Thalloque daturum;
6. Atque utinam centum millia sola darem!
7. Ah pudet ingratæ, pudet ah malè divitis arcæ:
8. Quòd non vis equiti, vis dare, Prætor, equo.

VERS. 1. *Prætorem*. Prætor magistratus apud Romanos fuit, à consule secundus. Illius munus erat jus dicere. Cùm enim consules, quibus id principio muneris datum, sæpe ab urbe abesse cogerentur, Prætor unus creatus est anno urbis 387. Anno verò 510. alter additus, qui peregrinis jus diceret. Crevit ille posteà numerus usque ad 14.

Centũ sester. Libras 10000.

2. *Cana*. Veteri.

3. Dicebat hanc tantùm summam deesse trecentis, quæ jam habebat, sestertiis, ut eques esset justus, hoc est, ut justum ac legitimum censum haberet, ac sedens inter Equites in theatro, posset Imperatori venienti plaudere. Moris erat plausu læto excipere viros nobiles in theatrum prodeuntes.

Justus. De variis equitum generibus dixi Ep. 57. Lib. 3. Cautum erat ne justi equites, id est, qui tales essent censu, non tantùm honoris ergo, & nominetenus, minus 400. sestertiis haberent in censu; id est, nummos Francicos 40000.

5. *Scorpo*. Scorpus auriga erat celeberrimus. Thallus etiam: suas illi factiones habebant in circo, &c. Vide Lib. 10. Ep. 46. in quo multa de illo Scorpo.

6. Atque utinam darem illis tantùm centum mille sestertios, sive centum sestertia! at multò plura mihi danda esse video.

7. Pudet me tui, ò Prætor, qui tam sis ingratus erga veterem amicum; qui tam malè tuas opes expendas; qui equum equiti anteponas.

8. *Equo*. Equis Scorpi, Scorpo ipsi, ut equos alat, ut nitentes ac celeres habeat: ut in equo æreo sedens ponatur: id enim honoris illi aurigæ datum fuit.

LVI.

Cœna invidenda.

1. Invitas centum quadrantibus, & benè cœnas:

2. Ut

2. Ut cœnem invitor, Sexte, an ut invideam?

Vers. 1. Invitas me ad cœnam, promissis mihi centum quadrantibus, (ea vulgò summa sportulæ erat, ut diximus) tu lautè cœnas, ego in eadem tecum mensa spectator otiosus accumbo: an invitas me ut cœnem, an ut te videā, & tibi felici miser invideam? Clientes pauperes quibus dabatur sportula, eam non ante accipiebant quàm interfuissent cœnæ divitis, à quo sportula donabantur, erantque convivæ quasi honorarii, & invitabantur certo interdum pretio præter sportulam dato, ut patet ex Ep. 24. & 47. Lib. 3. Quia in ejusmodi cœna nihil, aut perparum è ferculis attingebant, sed præsentia tantùm sua mensam divitis cohonestabant. De sportula egimus Epig. 51. Libro 1. & Ep. 6. Lib. 3.

LVII.

Lagena pestifera.

1. Tu Setina quidem semper, vel Massica ponis,
2. Pamphile: sed rumor tam bona vina negat.
3. Diceris hac factus cælebs quater esse legenà;
4. Nec puto, nec credo, Pamphile, nec sitio.

Vers. 1. *Setina*. De Setia vide Ep. 52. hujus Libri.

2. Sed rumor est non esse, ut ais, Massica aut Setina, sed toxica & vina veneno infecta. De vino Massico leges Ep. 25. Lib. 1.

3. Ajunt te isto vino tres jam tuas uxores necavisse. *Cælebs*. Qui caret uxore.

4. Id verum esse non puto, non tamen te mihi & meam vitam credo; malo famæ quàm experientię meę credere: váleas cum vino tuo.

LVIII.

Filius pius.

1. Nihil Ammiano præter aridam restem
2. Moriens reliquit ultimis pater ceris.
3. Fieri putaret posse quis, Maronille,
4. Ut Ammianus mortuum patrem nollet?

Vers. 1. *Restem*. Qua se suspenderet. Eum exheredavit pater illi malè precatus. Solebant iis verbis imprecando uti. *Restem & clavum, quibus collum alliget*. Subaudi, *relinquo*. 2. *Ceris ultimis*. In te-

ſtamento ſuo. Scribebant enim in tabulis cera obductis.

3. Sanè dubium nemini eſt, quin doleat vehementer Ammianus de morte patris. Videtur poeta ejus laudare pietatem; cujus improbitatem notat, quippe quæ fuerit in cauſa cur ipſum pater exheredaverit. Vel, ſimpliciùs: dolet, non mortuum patrem, ſed ſibi ademptam hæreditatem fuiſſe.

LIX.

Suos Quincto libros negat.

1. Exigis, ut donem noſtros tibi, Quincte, libellos:
2. Non habeo: ſed habet bibliopola Tryphon.
3. Æs dabo pro nugis, & emam tua carmina ſanus?
4. Non, inquis, faciam tam fatuè; nec ego.

VERS. 3. Fingitur ipſe Quinctus loqui. Egone ut iſtas nugas pretio emptas velim? certè inſanirem.

4. *Nec ego.* Reſpondet Martialis; neque ego tam fatuè faciam, ut gratis illos tibi donem.

LX.

Amicus moriens.

1. Cùm gravis extremas Veſtinus duceret horas,
2. Et jam per Stygias eſſet iturus aquas:
3. Ultima volventes oravit penſa ſorores,
4. Ut traherent parvâ ſtamina pulla morâ,
5. Jam ſibi defunctus, caris dum vivit amicis:
6. Moverunt tetricas tam pia vota Deas.
7. Tum largas partitus opes, à luce receſſit;
8. Seque mori poſt hoc credidit ille ſenem.

VERS. 1. *Gravis.* Æger: gravi morbo affectus.

4. Ut adhuc exiguo temporis ſpatio lanam è ferali colu trahere pergerent: ut nondum ſtamen & filum præciderent. Vide ſuprà Ep. 42. ubi de Parcis plura.

Pulla. Nigra. Parcas fingebant albam lanam è colu ducere, ſi homo victurus erat: nigram, ſi moriturus.

5. Mortem nihil ſua cauſa timens, nec vivere ſibi optans, ſed amicis, ut iis bona ſua largiretur.

8. *Senem.* Satis ſe vixiſſe, hoc facto, credidit: nihil ſupereſſe melius quod faceret, etiamſi ad ſummam uſque ſenectutem perveniret.

Da-

LXI.

Damarum pugna.

1. Aspicis, imbelles tentent quàm fortia damæ
2. Prælia? tam timidis quanta sit ira feris?
3. In mortem parvis cōcurrere frontibus audent:
4. Vis, Cæsar, damis parcere? mitte canes.

VERS. 4. *Mitte canes.* Damas enim diriment canes, & cogent pugnam omittere, atque ita servabunt eas, quibus exitio esse vulgò solent. Damæ, sunt capræ quædam silvestres, in primis meticulosæ.

L XII.

Uxor non sibi tantùm, sed viro dives.

1. O felix animo, felix, Nigrina, marito,
2. Atque inter Latias gloria prima nurus!
3. Te patrios miscere juvat cum conjuge census,
4. Gaudentem socio participique viro.
5. Arserit Evadne flammis injecta mariti,
6. Nec minor Alcestin fama sub astra ferat:
7. Tu meliùs certo meruisti pignore vitæ,
8. Ut tibi non esset morte probandus amor.

VERS. 1. O Nigrina felix, quòd hunc maritum habeas, quòd eo erga illum animo sis.

2. *Nurus.* Propriè est uxor filii: hìc pro uxoribus quibuslibet accipitur.

3. Tu communicas cum marito tuo patrimonium tuum, & gaudes habere illum socium, & participem tuarum opum. Marito non licebat per leges participem esse patrimonii uxoris, ex qua liberos non susceepisset.

5. Celebretur, per me licet, amor Evadnes, quæ se in rogum viri vivam injecit, ejus desiderium non ferens. *Evadne.* Conjux Capanei, Græcorum ducis, in oppugnatione Thebarum cæsi.

6. *Alcestin.* Admeti conjux fuit, quæ cùm audivisset denunciatam, atque indictam ab oraculo fuisse mortem Admeto, nisi locum illius & vices aliquis subiret, ipsa se morti libens obtulit & mariti vitam redemit sua.

7. Dedisti certum amoris tui pignus, ac documentum, nempè istam tuam liberalitatem, licèt vita tibi superstes maneret: neque opus tibi, ut illis mulieribus, fuit misera mortis conditione qua amorem tuum erga maritum probares.

Qua-

LXIII.

Quomodo sit petendum.

1. Millia misisti mihi sex, bis sena petenti:
2. Ut bis sena feram, bis duodena petam.

VERS. 1. 2. Petebam à te duodecim sestertia (sunt nummi Francici 1200.) tu sex tantùm dedisti: aliàs ut impetrem & auferam a te duodecim, petam viginti quatuor: alterum tantùm postulabo.

LXIV.

Cur dives esse velit.

1. Nunquam divitias Deos rogavi,
2. Contentus modicis, meoque lætus.
3. Paupertas, veniam dabis, recede:
4. Causa est quæ subiti, novique voti?
5. Pendentem volo Zoilum videre.

VERS. 4. Cur ergo mutata nunc voluntate dives esse volo? Nempe ut Zoilus præ dolore & invidia se suspendat, cùm me divitem aspiciet.

LXV.

Cœna dives at jejuna.

1. Ad cœnam nuper Varus me fortè vocavit:
2. Ornatus dives, parvula cœna fuit.
3. Auro, non dapibus oneratur mensa; ministri
4. Apponunt oculis plurima, pauca gulæ.
5. Tunc ego; non oculos, sed ventrem pascere veni,
6. Aut appone dapes, Vare, vel aufer opes.

V. 2. *Ornatus.* Apparatus.
5. *Tunc ego.* Subaudi, cæpi dicere.
6. *Opes.* Ornatum divitem, vasa aurea, &c. Ludit in gemina voce simili, dapes, opes. Lege epigramma 42. Libri 7.

LXVI.

In Ardelionem.

1. Condita cùm tibi sit jam sexagesima messis,
2. Et facies multo splendeat alba pilo:
3. Discurris tota vagus urbe; nec ulla cathedra est,

4. Cui

4. Cui non manè feras irrequietus ave:
5. Et sine te nulli fas est prodire tribuno,
6. Nec caret officio consul uterque tuo:
7. Et sacro decies repetis palatia clivo,
8. Sigeriosque meros, Partheniosque sonas.
9. Hæc faciant sanè juvenes: deformius, Afer,
10. Omnino nihil est ardelione sene.

VERS. 1. Cùm annos jam sexaginta sis natus. Messem condere, est, eam in horrea devehere.

3. Per totã urbẽ circũcursas patronos potentiores salutaturus, nec ullus est paulò spectatior, aut ditior, nulla orba, aut vidua in cathedra domi sedens, ut salutãtes excipiat, quam non invisas.

5. *Tribuno*. Nullum Tribunum pateris prodire domo, quem non assecteris, deducas &c. Tribunus plebis erat magistratus in gratiam populi creatus, ut ejus utilitatibus, rationibusque consuleret. Erant alii Tribuni militares, in exercitu, de quibus vide Lib. 3. Ep. 56.

6. *Officio*. Officiosis salutationibus, urbanitate multa.

7. Decies per viam sacram redis ad palatium Imperatoris. Clivus, est locus, aut via declivis, & prona. Via sacra dicebatur ea quæ ad Jovis templum in Capitolio positum ducebat.

8. Neque aliud sonas, id est, loqueris opportunè & importunè, quàm te notum esse & familiarem Sigerio, & Parthenio, cubicularius Imperatoris.

10. *Ardelione*. Ardelio quid sit, vide l. 1. ep. 66. & l. 2. ep. 6.

LXVII.

In emptorem villæ.

1. Hospes eras nostri semper, Matho, Tiburtini:
2. Hoc emis: imposui; rus tibi vendo tuum.

V. 1. Tam sæpe ventitabas in meam villam Tiburtinã, ut tua dici posset; itaque decepi te, dum eam tibi vendidi, quæ tua jàm erat, nemine usu ipso, cùm utereris illa gratis. De Tibure anteà dictum Ep. 45. 48. 50.

LXVIII.

Res est magna tacere.

1. Declamas in febre Mathon: hanc esse phrenesin
2. Si nescis, non es sanus, amice Mathon.
3. Declamas æger, declamas hemitritæus:
4. Si sudare aliter non potes, est ratio.

5. Ma-

5. Magna tamen res est, erras; cùm viscera febris
6. Exurit, res est magna tacere, Mathon.

VERS. I. *Mathon*. Causidicus celebris, qui tanto ardore dicendi tenebatur, ut etiam tum declamaret, ageretque causas, cùm febri laborabat.

Phrenesim. Furorem, insaniam.

3. *Hemitritaus*. Febri semitertiana laborans, ἡμιτριταίος πυρετὸς, febris semitertiana.

4. *Est ratio*. Videtur esse justa ratio, si declamas, ut sudorem valetudini utilem provoces.

5. *Magna tamen, &c*. Excusat se Matho: Magnum est, inquit, idest, arduum, laudabile, posse in medio morbo declamare; est hoc ingenii, & eloquentiæ magnum argumentum: vehementer falleris, respondet Martialis; longè est difficilius & sanius in media febri tacere posse: pars furoris, & morbi est, tunc vociferari.

L XIX.

Suos amico libros mittit.

1. Hos quoq; commenda Venulejo, Rufe, libellos,
2. Imputet, & nobis otia parva, roga:
3. Immemor & paulum curarum, operumq; suorũ,
4. Non tetricà nugas exigat aure meas:
5. Sed nec post primũ legat hæc, sũmũve trientem;
6. Sed sua cùm medius prælia Bacchus amat.
7. Si nimis est legisse duos; tibi charta plicetur
8. Altera: divisum sic breve fiet opus.

VERS. I. Da Venulejo, & illi lauda.

Hos. Tertium, & quartum.

2. Roga, ut aliquid otii tribuat iis legendis, id beneficium ab eo me putabo accepisse: hoc in beneficii loco ponam; & mihi ab illo imputari patiar.

4. *Tetrica*. Non severa aure & censoria perpendat & examinet: æquus judex & candidus legat.

5. 6. Non tamen hæc legat, post primũ scyphum, initio mensæ, cùm nondum erit hilaris satis, aut post ultimum poculum, cùm erit vino madidior; sed in medio convivio, cùm se poculis invitant mutuis, ac impetunt certantes vino & jocis convivæ.

Triens. Poculum quatuor cyathos continens. Suprà, pag. 44.

7. Si duo libri videbuntur longiores, alterum sepone, & ab altero divide, ut alio tempore ipsi offeras.

In

LXX.

In felicem arrogantem.

1. Securo nihil est te, Nævole, pejus; eodem
2. Sollicito nihil est, Nævole, te melius.
3. Securus; nullum resalutas, despicis omnes,
4. Nec quisquam liber, nec tibi natus homo est:
5. Sollicitus, donas; dominum, regemque salutas;
6. Invitas: esto, Nævole, sollicitus.

VERS. 1. 2. Nihil est te molestius, & arrogantius, cùm curris, & negotiis vacuus es: nihil demissius & honestius, cùm te aliquid urit ac vexat.

4. Omnes ut servos tractas, & ut indignos qui nascerentur, qui vivant.

6. Invitas ad cœnam. Faxint superi ut semper ærumnosus sis, & negotiosus: siquidem tunc eris modestus, & humanus.

LXXI.

Diversi calices.

1. Nos bibimus vitro, tu myrrhà, Pontice: quare?
2. Prodat perspicuus ne duo vina calix.

V. 1. *Myrrha*. Poculis myrrhinis. Myrrha lapidis quoddam genus erat nitidum & odoratum, non tamen pellucens, ut vitrum.

2. *Duo vina*. Vile, quod bibimus; generosum, quod potas.

LXXII.

Libri patronus.

1. Si vis auribus Atticis probari,
2. Exhortor, moneoque te, libelle,
3. Ut docto placeas Appollinari.
4. Nil exactius, eruditiusque est;
5. Sed nec candidius, benigniusque:
6. Si te pectore, si tenebit ore;
7. Nec ronchos metues maligniorum;
8. Nec scombris tunicas dabis molestas:
9. Si damnaverit; ad salariorum
10. Curras scrinia protinus licebit,
11. Inversa pueris arande charta.

VERS. 1. *Atticis auribus.* Idest, hominibus eruditis, elegantibus & politis. Priscorũ Atheniensium lepos & elegãtia in primis laudatur.

6. *Si te complectetur*, ac deponet in sinum. Si oculis & ore toto leget. V. l. 2. ep. 5.

7. *Ronchos*. Fastidia, tædia.. Lib. 1. ep. 4.

8. *Scombris*. Lib. 3. Ep. 2.

Tunicas molestas. Involucra, quibus nõ solùm involvũtur isti pisciculi, sed sæpe friguntur. Tunica molesta propriè dicebatur vestis sebo, pice, sulphure oblita, qua induebantur majorum criminum rei, & in qua cremabantur: ad eam videtur hìc respicere poeta. Lege Juvenalem Sat. 8. sub finem, & nostras eo loci notas.

6. Si te non probaverit Apollinaris, poteris cõtinuò abire ad tabernas, & officinas salariorum, qui ejusmodi vilibus & inutilibus abũdãt chartis, quas pueri, pauperum præsertim, sumũt ut in inversa charta, in tergo, scribãt magistrorum dictata, cùm ob egestatem, non possint uti charta pura.

Salariorum. Lege Ep. 36. Libri 1. pag. 48.

10. *Scrinia*. Scrinium est loculus, pluteus, armarium, capsa ubi aliquid servatur.

LXXIII.

Mulier infantem semper portans.

1. Infantem secum semper tua Bassa, Fabulle,
2. Collocat, & lusus, deliciasque vocat.
3. Et, quod mireris magis, infantaria non est:
4. Ergo quid in causa est? pedere Bassa solet.

VERS. 2. Et id se facere dicit ad delicias, ut colludat puero.

3. *Infantaria non est*. Non delectatur infantum ludis, non ea est quæ infantibus delectetur: sed pedere interdum solet, & infantem gestat, ut si fortè ipsa pedat, in eum culpam rejiciat.

LXXIV.

In amicum dissimulatorem.

1. Nulla remisisti parvo pro munere dona,
2. Et jam Saturni quinque fuere dies.
3. Ergo nec argenti sex scriptula Septitiani,
4. Missa nec à querulo mappa cliente fuit;
5. Antipolitano nec quæ de sanguine thynni
6. Testa rubet; nec quæ coctana parva gerit:
7. Nec rugosarum vimen breve Picenarum,

8. Di-

8. Dicere te posses ut meminisse mei.
9. Decipies alios verbis, vultuque benigno:
10. Nam mihi jam notus dissimulator eris.

VERS. 1. *Pro munere*. Libello epigrammatum.
2. Et jam tamen elapsi sunt dies quinque, per quos durant Saturnalia.
3. *Scriptula*. Uncia, est pars duodecima libræ: scrupulum verò, seu scripilum, & scriptulum, est vigesima quarta pars unciæ. Argenti libra denariis 84. respondebat: libris nempe Turonensibus 33. cum solidis, ut vocamus, duodecim.
Septitiani. Septitius iste aurifex fortasse fuit, cujus argentum deterioris erat notæ. Legunt aliqui *Septitiane*, & eum esse volunt, de quo Vates queratur.
4. Nec mihi missa est à te mappa quam accepisses, quę tibi data fuisset à cliente aliquo tuo.
Querulo. Qui semper de sua inopia queritur apud patronum: vel, molesto & importuno.
5. 6. Nec testa plena muriæ, quæ confecta foret è sanguine thynni ex urbe Antipoli allati: nec alia testa coctanis plena. Antipolis urbs maritima Galliæ Narbonensis, *Antibe*.
Thynni. Viles pisciculi sũt marini: capiuntur frequentes in freto Gaditano.
Coctana. Sunt ficus minores, in Syria natę.
7. Nec olivæ Picenæ in brevi cista viminea. Picenus ager est in Umbria, quę pars Italię. Nunc Marchia Anconitana nuncupatur, *la Marcha d' Ancona*. Olivę cõtrahunt rugas vetustate.
10. *Dissimulator*. Qui videaris non accepisse meum libellum; aut non intelligere quare illum tibi miserim.

L X X V.

Rusticantis occupationes.

1. Rure morãs quid agã, respondeo pauca, rogatus:
2. Luce Deos oro, famulos post arva reviso,
3. Partibus atque meis justos indico labores.
4. Inde lego, Phœbumque cio, musamque lacesso,
5. Hinc oleo, corpusque frico, mollique Palæstra
6. Prandeo, poto, cano, ludo, lavo, cœno, quiesco:
7. Dum parvus lychnus modicum consumat olivi:
8. Hæc dat nocturnis nox lucubrata Camœnis.

VERS. 2. *Luce*. Manè: famulos reviso, posteà agros.
3. *Partibus*. Justis, quas ipse describo, partibus divido meis famulis suum opus, labores suos.
4. *Phœbum cio*. Invoco: idest, versus edo.

1. *Palæstra*. Est luctatio, seu quælibet exercitatio corporis. Ep. 45. Lib. 3.
7. Donec lucernula mea extincta fuerit.
8. Pango ea carmina quæ vides, quæ nocturnarum Musarum, & vigiliarum præmia sunt. Lucubrare, est noctu aliquid ad lucernam elaborare. Videtur hoc epig. oppidò elutum, & Martiale indignum: abest ab optimis codicibus.

LXXVI.

Libelli clausula.

1. Ohe, jam satis est, ohe, libelle;
2. Jam pervenimus usque ad umbilicos.
3. Tu procedere adhuc, & ire quæris,
4. Nec summa potes in scheda teneri:
5. Sic tanquam tibi res peracta non sit,
6. Quæ primà quoque paginà peracta est;
7. Jam lector queriturque, deficitque;
8. Jam librarius hoc & ipse dicit:
9. Ohe, jam satis est, ohe, libelle.

Vers. 1. *Ohe*. Vox satietatem significans, & tædium.
2. *Umbilicos*. Finem. Vide Lib. 1. Ep. 58. Lib. 2. Ep. 5.
4. *Scheda*. Extrema libri pagina, aut ora & marginæ paginæ.
5. *Sic, &c.* Tanquam rem non perfeceris, quam tamen vel in prima paginæ parte perfecisti, nempè ut lectorem satiares ac tædio afficeres.
Librarius. Qui librum scribit, fessus scribendo, queritur de libri prolixitate.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM
LIBER QUINTUS.

EPIGRAMMA I.

Suum Domitiano librum mittit:

1. Hoc tibi, Palladię seu collibus uteris Albę,
2. Cæsar & hinc Triviam prospicis, inde Thetin:
3. Seu tua veridicę discunt responsa sorores,
4. Plana suburbani qua cubat unda freti:
5. Seu placet Æneæ nutrix, seu filia Solis,
6. Sive salutiferis candidus Anxur aquis;
7. Mittimus, ò rerum felix tutela, salusque,
8. Sospite quo gratum credimus esse Jovem.
9. Tu tantùm accipias; ego te legisse putabo,
10. Et tumidus Gallà credulitate fruar.

Vers. 1. Hoc tibi munusculum mittimus, ò Cæsar, qui es tutela reip. & salus; sive degis in collibus positis prope Albam urbem, ubi Palladem colis: (vide Librum 4. Ep. 1.) & unde prospicis ex una parte Aricinæ Dianæ templum ac nemus; ex altera autem, mare.

2. 3. *Triviam*, Pag. 3. *Sorores*. Seu versaris Antii, ubi geminę Fortunę à te responsa & oracula, tanquam à majore Deo accipiunt, quæ deinde consulenti populo edant ac renuncient.

Antium, *Antio*, erat urbs in Tyrrheno littore, non procul Ostia: Volscorum olim caput. In ea precipuo colebatur honore Fortuna sub imagine duarum sororum, fortasse quia duplex Fortuna, una prospera; altera adversa: & gemina illa simulacra ferebantur edere oracula certissima.

4. Cujus Antii suburbia aluuntur à mari quieto, & quasi molliter cubante.

5. Sive degis Cajetæ; sive in ea urbe, quam Circe Solis filia condidit. Hanc Circejos vocabant, erat in ditione Volscorum, in ora Tyrrheni maris, & ad radices montis Circæi, *Monte Circello*, in Latio; nunc est diruta, & in ejus ruderibus est pagus, *Santa Felicita* dictus.

Ænea

Æneæ nutrix. Urbs condita à Cajeta nutrice Æneę, vel appellata, quòd ibi demortua sit ac sepulta. Vide initium Libri 7. Æneid. Nūc Italis *Gaeta*, Gallis *Gajete*: est in ora maris Tyrrheni, in provincia Terrę Laboris, ut vocant.

6. *Anxur*. Oppidum Latii, nunc *Terracina*. Candidus dicitur, ob montes quibus impositus est, adverso sole refulgentes: vel quia ex iisdem montibus eruitur calx candidissima, & optima. Porrò Anxur est etiam neutrius generis: ita vocatur quasi ἄνευ ξυροῦ *sine novacula*, quia ibi Jupiter imberbis colebatur.

8. *Gratum*. Propitium, benevolum mortalibus; vel, memorem accepti beneficii, quia Domitianus Jovi tēplum extruxerat, capitoliū incensum restituerat: pro quibus beneficiis vicissim Jupiter sospitem illum, & salvum præstabat.

9. Rogo tantùm ut accipias librum hūc meum, hoc mihi sufficiet, seu legas, seu non legas: credam te legisse, idque præmeferam, gloriabor, & prædicabo.

10. *Galla*. Gallaica, quia Galli ferè sunt candidi, aperti, & ingenui, atque adeò ad credendum proni.

II.

Hunc librum commendat.

1. Matronæ, puerique, virginesque,
2. Vobis pagina nostra dedicatur.
3. Tu, quem nequitiæ procaciores
4. Delectant nimiùm, salesque nudi,
5. Lascivos lege quatuor libellos,
6. Quintus cum domino liber jocetur;
7. Quem Germanicus ore non rubenti
8. Coram Cecropià legat puellà.

VERS. 2. Hic Liber vobis dedicatus est, atque consecratus, ò matronæ castæ, pueri & virgines, at tu, ò quisquis es quem improbula epigrammata delectant, alios superiores quatuor libros lege.

7. Iste Liber quintus debet esse talis ut salibus suis Domitianum Imperatorē, recreare possit, & cum eo quasi jocari: itaque non debet esse obscęnus.

7. *Germanicus*. Domitianus: qui se ita jussit appellari, quasi Germanos debellasset, cùm fœdas tamē ab iis clades accepisset: Vide 3. Ep. Sententia est: liber iste adeò pudicus esse debet ut illum sine rubore Domitianus legere possit etiam coram Cecropia puella: sic vocat Minervam, cujus, utpote virgini, filius dici Domitianus amabat, ut ea re Messias credi posset.

ecrops fuit rex primus Athenienſium, qui eam ob rem Cecropii, & Cecropidæ vocati ſunt.

III.

Dacorum legatus ad Domitianum miſſus.

1. Accola jam noſtræ Diegis, Germanice, ripæ,
2. A famulis Iſtri qui tibi venit aquis;
3. Lætus, & attonitus viſo modò præſide mundi,
4. Affatus comites dicitur eſſe ſuos;
5. Sors mea quā fratris melior: cui tam prope fas eſt
6. Cernere, tam longè quem colit ille, Deum.

Vers. 1. Ordo eſt, ò Germanice, id eſt, Domitiane (vide ſuperius Epigramma) Diegis qui jam habitat prope ripam citeriorē Danubii, quæ noſtræ, ſeu Romanæ, ditionis eſt, quique tibi venit à regione circa Danubium poſita quæ tibi famulatur, & paret; ille, inquam, Diegis, ubi te mundi rectorem, præſidemq; aſpexit, lętus & admirans exclamavit, ac ſuos ita comites allocutus eſt: quātò ego ſum fratre felicior qui coram cerno Deum præſentem, (nempè Domitianum) quem ille procul poſitum, abſentemque veneratur!

Diegis. Domitianus à Marcomannis Germaniæ populis victus, ut cladem ſuam tegeret, Decebalum regem Dacorum invitavit ad pacem. Decebalus miſit ad illum Diegem, ſeu Degē, ſuum fratrem (ut hic Martialis innuit) aut certè fratrem unius è Dacorum proceribus: is progreſſus in citeriorem ripam, Domitianum adiit, qui munera, & diadema Decebalo ferendū illi dedit: quo facto exultans Domitianus, quaſi pacem & regna Germanis pro arbitrio dediſſet, Romam triumphantis in morem ſe recepit. Daci quinam eſſent diximus Ep. 23. Lib. 1. & 2. Lib. 2.

Ripæ. Danubius imperii Romani limes erat in Germania: ita ut pars & ripa citerior, ſeu Romam versùs poſita, eſſet Romanorum; pars & ripa ulterior, ſeu versùs Germaniam, & Septentrionē, eſset Germanorum.

Acola. Qui antea regiones ultra Danubium procul poſitas incolebat, & erat hoſtis: jā pace facta partē alteram ſeu ripam citeriorē Danubii pacatam & Romanam accolit vicinus & amicus.

2. *Iſtri*. Danubius maximus Germaniæ fluvius, *il Danubio*, ut primum Illyricū attingit, Iſter incipit appellari. Oritur in Svevia, & in Pōtum Euxinum per ſex, ſeptemve oſtia prorumpit.

IV.

In mulierem ebriosam.

1. Fœtere multo Myrtale ſolet vino;
2. Sed fallat ut nos, folia devorat lauri,
3. Merumque cauta fronde non aquà miſcet;
4. Hanc tu rubentem prominentibus venis
5. Quoties venire, Paulle, videris contra;
6. Dicas, licebit: Myrtale bibit laurum.

VERS. I. *Myrtale.* Nomen fictum, primę declinationis.
2. *Ut nos fallat.* Ut odore lauri, qui gravior eſt, impediat olentem vino halitum & ſuperet; puteturque laurum edere, nō vinum bibiſſe. Adde quòd laurus ebrietatem arcere dicitur. Eadem à poetis, quaſi ſpiritum poeticum afflaret, edebatur. Phœbo quippe ſacra laurus.
3. Et cauta, ſeu provida mulier, infundit in cyathum nō aquam, ut cęteri, ſed lauri folia, quibus odor vini obruatur, & diſſimuletur.
4. *Prominentibus venis.* Ebrii enim venas inflatas habent ac tumentes.
5. *Venire contra.* Tibi occurrentem videris, obviam habueris.
6. Vel; non bibit vinum, ſed laurum merā edit: Vel; non eſt ebrioſa, ſed vult fieri vates & laurum edit. Ita jocatur, & eam carpit.

V.

Sua epigrammata in Imperatoris bibliotheca poni rogat.

1. Sexte, Palatinæ cultor facunde Minervæ,
   2. Ingenio frueris qui propiore Dei.
3. Nam tibi naſcentes Domini cognoſcere curas,
   4. Et ſecreta ducis pectora noſſe licet:
5. Sit locus & noſtris aliqua tibi parte libellis,
   6. Quà Pedo, quà Marſus, quàque Catullus erit.
7. Ad Capitolini cæleſtia carmina belli
   8. Grande cothurnati pone Maronis opus.

VERS. I. O Sexte, qui colis Minervam Imperatoriam, id eſt, qui cuſtodis libros & bibliothecam Domitiani. Libris præeſt Minerva & litteris.
Palatinæ. Palatinum vocatur quodcumque ad Palatium,

latium, seu Imperatorem pertinet.

3. *Nascentes curas.* Erat idem ille Sextus Domitiano ab epistolis, & à secretis, ac proinde omnium negotiorum & arcanorum conscius.

6. *Pedo, Marsus &c.* Poetæ celebres ob scripta epigrammata.

7. 8. Ad carmina verò de bello Capitolino confecta appone opus Maronis: illa, in eodem cum Æneide loculo, pone; digna sunt quæ prope Æneidem collocentur, quippe illi simillima; ego satis habebo si Pedoni, Marso, &c. jungar.

Carmina Capitolini belli. Scripta de bello Vitelliano. Cùm Vitellius capessivit imperiū, Domitianus graviter periclitatus est, latuitq; in domo æditui Jovis Capitolini. Svet. c. 1. Fortasse hic Sextus, carmina illa scripserat, quæ Martialis vocat divina & cœlestia; itaque illi adulatur in hoc epig. Quid si ab ipso Domitiano fuerāt condita? nam eum quoque vatem fuisse proditum est.

Cothurnati. Sublimis, divini poetæ. Cothurnus quid sit explicui libro 3. Epigr. 16. Cothurnatus stylus pro elato & splendido sumitur, qualis est tragicorum & heroicorum poetarum.

VI.

Ad Parthenium, de suis libellis Domitiano offerendis.

1. Si non est grave, nec nimis molestum,
2. Musæ, Parthenium rogate vestrum:
3. Sic te serior & beata quondam
4. Salvo Cæsare finiat senectus,
5. Et sis invidià favente felix;
6. Sic Burrus citò sentiat parentem;
7. Admittas timidam, brevemque chartam
8. Intra limina sanctioris aulæ:
9. Nosti tempora tu Jovis sereni,
10. Cùm fulget placidus, suoque vultu,
11. Quo nil supplicibus solet negare.
12. Non est quòd metuas preces iniquas:
13. Nunquam grandia, nec molesta poscit,
14. Quæ cedro decorata, purpuràque
15. Nigris pagina crevit umbilicis.
16. Nec porrexeris ista, sed teneto
17. Sic tanquam nihil offeras, agasque.
18. Si novi dominum novem sororum;
19. Ultrò purpureum petet libellum.

Vers. 2. *Parthenium*. Fuit ille admodum eruditus, Domitiano à cubiculis, ac ipsi percarus.

3. *Sic, &c.* Id à Musis Parthenio dici rogat. O Musæ, oro vos, si molestum non est, ut Pathenium rogetis meo nomine, & alloquamini hunc in modum. Sic diu vivas, & beatam senectutem, sospite ac vivo Cæsare, pervenias, &c. *Sic* illud est optantis; ita faxint superi ut diu vivas &c.

5. *Invidia favente*. Ita ut ipsa Invidia cogatur tibi favere, & tuæ famæ ac felicitati parcere; sis major invidia.

6. *Sic Burrus &c.* Sic filius tuus citò rationis compos fiat, & sentiat, intelligat, licèt puerulus, fortunam ac laudes parentis.

8. *Sanctioris aulæ*. Imperatorii cubiculi: intra conclave Cæsaris. Sanctior, in hoc loco, est idem, ac recondítior, quò veluti profanis aspirare non licet. Huc adde quòd Deum se dici Domitianus volebat.

9. *Jovis sereni*. Cæsaris leni.

10. *Suo*. Solito, sibi proprio. Principes decet clementia.

22. Non est quòd metuas, ò Partheni, & recuses hunc libellum offerre Cæsari, (inquiunt Musæ) neque enim aliquid majoris muneris petit Martialis, precibus molestis, & improbis, dum libellum cedro decoratum offert.

Cedro umbilicis. Vide Lib. 1. Ep. 58. Lib. 2. Ep. 5.

16. 17. Noli ultrò librum offerre, sed hunc inter manus sic teneto, quasi aliud ageres; quasi minimè offerre velles.

18. *Dominum novem sororum*. Domitianum; qui poetas ac musas tueri ac fovere gloriabatur. Videtur hoc dicere ipse Martialis, si enim loqui Musæ pergerent, scribendum esset, *si novimus*. Nisi quis dicat unam è Musis verba pro omnibus facere.

VII.

Roma post incendium instaurata.

1. Qualiter Assyrios renovant incendia nidos,
2. Una decem quoties sæcula vivit avis:
3. Taliter exuta est veterem nova Roma senectam,
4. Et sumpsit vultus præsidis ipsa sui.
5. Jam, precor, oblitus nostræ, Vulcane, querelę,
6. Parce; sumus Martis turba, sed & Veneris.

Vers. 1. 2. Ut Phœnix, postquam annos mille vixit, se, incenso suo nido, renovat: ita Roma incensa, renovata est ope Domitiani.

Assyrios. Est Assyria regio Asiæ prope Euphratem, ubi nasci dicitur phœnix, de quo vide Ovid. 15. Met.

4. *Præsidis*. Domitiani, qui

qui placebat sibi in primis ob formam juveniliter florentem.

Jam precor. Parce nobis Vulcane, & obliviscere nostras de te querelas, cũ quæsti sumus te urbem incendio deformasse. Si nobis idcircò es iratus quòd simus proles Martis, nempe nepotes Romuli, qui Martis filius: placatus nobis esse debes, quia sumus soboles Veneris tuæ uxoris: quia ab Ænea Veneris filio propagati. Marti autem infensior Vulcanus erat quòd à Marte Venus malè amata olim fuisset.

VIII.

Eques ementitus.

Edictum Domini, Deique nostri;
Quo subsellia certiora fiunt,
Et puros eques ordines recepit,
Dum laudat modò Phasis in theatro,
Phasis purpureis ruber lacernis,
Et jactat tumido superbus ore;
Tandem commodiùs licet sedere,
Nunc est reddita dignitas equestris,
Turba non premimur, nec inquinamur.
Hæc & talia dum refert supinus,
Illas purpureas & arrogantes
Jussit surgere Lectius lacernas.

VERS. 1. *Edictum*, *&c.* Edixerat Domitianus, ne cui liceret sedere in 14. primis theatri gradibus, nisi qui verà eques esset, ac censum equestrem haberet. Hanc legem anteà tulerat anno U. C. 685. L. Roscius Otho, tribunus pl. Eandem consuetudo fermè abrogaverat: nuper à Domitiano revocatam laudabat Phasis quidam, qui se gerebat pro equite, quamvis merus libertus esset; cùm subitò Lectius designator, is videlicet qui sua singulis loca designabat, hominem agnoscens, ejecit, & inter equites sedere vetuit. Vide Ep. 14. hujus Libri.

2. *Certiora*. Non à quolibet promiscuè occupanda, sed equitibus certis ac veris destinata.

3. *Puros*. Vacuos ab iis qui equites non essent.

5. *Purpureis*. Quibus equites utebantur. De lacernis dict. Ep. 78. Lib. 1. 26. Lib. 2.

7. *Tandem*, *&c.* Verba sunt Phasidis.

9. *Inquinamur*. Quasi plebis sordidæ commercio & vicinia contaminaretur ejus vestis & dignitas.

10. *Supinus*. In cathedra vel subsellio molliter ac otiosè in tergum porrectus, & quasi cubans.

11. *Illas*. Phasidem illis purpureis lacernis superbum.

IX.

In medicum.

1. Languebam; sed tu comitatus protinus ad nos
2. Venisti centum, Symmache, discipulis:
3. Centum me tetigere manus Aquilone gelatæ;
4. Non habui febrem, Symmache, nunc habeo.

VERS. 1. *Languebam.* Non ægrotabam omninò, sed minùs commodè valebam.

2. *Discipulis.* Celebres medici cùm aliquem ægrotantē inviserent, eò secum suos discipulos, quasi in rem presētem, deducebant, ut proficerent ex ægroti conspectu, & magistri præceptionibus.

3. *Tetigere.* Ut venæ pulsum explorarent.

4. *Nunc.* Ex quo me tuorum discipulorum frigidæ manus & imperitæ tetigerunt.

X.

Fama morte venalis.

1. Esse quid hoc dicam, vivis quòd fama negatur,
2. Et sua quòd rarus tempora lector amat?
3. Hi sunt invidiæ nimirùm, Regule, mores
4. Præferat antiquos semper ut illa novis.
5. Sic veterem ingrati Pompeii quęrimus umbram;
6. Sic laudant Catuli vilia templa senes.
7. Ennius est lectus salvo tibi Roma Marone;
8. Et sua riserunt sæcula Mæoniden;
9. Rara coronato plausere theatra Menandro;
10. Notat Nasonem sola Corinna suum.
11. Vos tamen ò nostri ne festinate libelli,
12. Si post fata venit gloria, non propero.

VERS. 2. Et rarò lector amat, laudatque scriptores, qui eodem, atque ille, vivunt tempore.

5. Sic requirimus & desideramus veterem Pompeii porticum, ingrati, quia fastidimus tot egregias ambulationes à viris clarissimis extructas. *Umbram.* Ita vocat Pompeii porticum, variis arboribus consitam.

6. Et senes, nempè laudatores temporis præteriti, prædicant, extolluntque capitolium, quod olim à Catulo perfectum ac dedicatum fuit, licet fuerit à Domitiano magnificentiùs refectum

fectum & ornatum: atque adeò vile sit capitolium Catuli, præ capitolio Domitiani. De capit. vide Ep. 42. l. 4.

Catuli. Capitolium à Servio Tullio ædificari cœptū, à Tarquinio Superbo absolutum, post quadringentos admodum annos deflagravit: instaurare illud cœpit Sylla, perfecit Lutatius Catulus, cujus nomen vestibulo præfixum mansit usque ad ævum Vitellii, sub quo iterùm conflagravit; à Domitiano posteà refectū fuit. Codices nonnulli recentiores preferunt *Julia Templa*, quasi capitolium vocaretur hoc in loco templum Julium; quia legitur apud Dionem Lib. 43. decretum fuisse ut eraso Catuli nomine substitueretur Cæsaris nomen. Sed id factum non fuisse, licèt decretum fuerit, constat ex Tacito, qui affirmat Catuli nomen mansisse usque ad ævum Vitellii. Tum, quæ ista latinitas est, *Julia templa Catuli*?

7. Sic Romani laudastis ac legistis, dum Virgilius adhuc salvus & vivus esset, Ennium, quamvis inferiorem Virgilio: Ennius poeta Latinus antiquissimus, Rudiis (oppidum est Calabriæ) natus, Scipionis Africani majoris (de quo fit mentio Ep. 2. lib. 2.) æqualis fuit, ejusque res gestas scripsit, ingenioso versu, at rudi & impolito.

8. *Maoniden.* Homerum, à Mæone patre, vel à patria Mæonia, minoris Asiæ regione, sic dictum.

9. Raro coronatus est in theatro Menander, & plausu spectatorum cohonestatus;

Menandro. Fuit Menander poeta Comicus insignis, cujus comœdias plerasque latinas è Græcis fecit Terētius. Obiit Olimpiadis 121. anno 4. qui est 461. ab U.C.

10. *Nasonem.* Ovidium: fuit autem Corinna poetria, Ovidii amica. Ea igitur, inquit, sola Ovidium magni faciebat, cęteri hunc velut ignorabant. Hyperbole.

11. *Nefestinato.* Gloriam scilicet vobis debitam quærere: si morte tantùm emitur, nihil me urget, nondum vitæ me pœnitet.

X I.

Poeta manum eruditam laudat.

1. Sardonychas, smaragdos, adamātas, jaspidas uno
2. Versat in articulo Stella, Severe, meus:
3. Multas in digitis, plures in carmine gemmas
4. Invenies; inde est hæc, puto, culta manus.

VERS. 1. *Smaragdos.* Penultima syllaba corripitur in hac voce, Græcorum more, qui syllabam ante duas mutas positam aliquando corripiunt, ut primam in voce δάκτυλος: secundam in voce, Αἰγύπτιος.

2. *Articulo.* Digiti internodio, digito.

4. Sententia est. Ejus manus nō tam culta & elegans est propter tot, gēmas, quas gestat in annulo, quàm propter versuum, quos eadem scribit, elegantiam, in quibus plures sunt gemmæ quā in ipsis digitis, & annulo.

Inde. Ab elegantia, & gemmis carminum.

XII.

Annuli gemma.

1. Quod nutantia fronte pertinaci
2. Gestat pondera Masthlion superbus,
3. Aut grandis Linus omnibus lacertis
4. Septem quòd pueros levat, vel octo;
5. Res non difficilis mihi videtur:
6. Uno cùm digito, vel hoc, vel illo,
7. Portet Stella meus decem puellas.

VERS. 1. Ordo vocum est. Non videtur mihi res difficilis factu aut creditu, quòd Masthlion gestet stabili, erecto, & ad ferendum quasi obstinato capite, pondera alta & nutantia: aut quòd Linus ambobus brachiis sæpe attollat octo pueros, &c. Legendum putat ex optimo codice Scriverius, *fronte perticata*, quia solebant isti præstigiatores in media frontis resupinatæ area, perticam vel contum, quasi arborem radicibus humi defixam, gerere: ut disertis verbis docet Chrysostomus Libro de jurejurando.

2. *Masthlion, Linus*. Homines hoc tempore valentissimi: aut circulatores, & agyrtæ circumforanei.

7. *Puellas*. Gemmam, in qua erant expressæ effigies Musarum novem, & Janthidis, quæ uxor Stellæ erat. Sic dicitur Pyrrhus habuisse gemmam, in qua novem Musæ cum Apolline sculptæ seu impressæ à natura, non ab arte, visebantur.

XIII.

Poeta dives.

1. Sum, fateor, semperque fui, Callistrate, pauper;
2. Sed non obscurus, nec malè notus eques:
3. Sed toto legor orbe frequens, & dicitur, hic est:
4. Quòdque cinis paucis, hoc mihi vita dedit.
5. At tua centenis incumbunt tecta columnis,
6. Et libertinas arca flagellat opes:
7. Magnaque Niliacæ servit tibi gleba Syenes;

8. Ton-

8. Tondet & innumeros Gallica Parma greges.
9. Hoc ego, tuq; sumus: sed quod sũ, non potes esse;
10. Tu quod es, è populo quilibet esse potest.

VERS. 2. *Malè notus*. Ob vitia infamis, quales multi equites tunc erant.

Eques. Nomen & jura equitum habebat Martialis, at equestri censu carebat, ac verà dignitate, pag. 218.

4. Famam quam pauci post mortem sunt adepti, vivus ego sum consecutus.

6. *Libertinas*. Ingentes: Liberti enim plurimi, Cæsarum ævo, ad immodicas & invidendas opes pervenerant, tales illi Pallas, Crispinus, Narcissus.

6. *Flagellat*. Vide Lib. 2. Ep. 27.

7. Plurima in Ægypto prędia possides. Ad *Syenen* urbem Ægypti, de qua męminit Lib. 1. Ep. 71.

Parma. Civitas Galliæ Cisalpinæ, suis tunc lanis inclyta.

9. *Ego*. Pauper, at clarus ob eruditionem, & ingenium: *tu*, dives tantùm.

Quod sum. Doctus, illustris, &c. *Quod es*. Locuples.

XIV.

Eques stans, & sedens.

1. Sedere primo solitus in gradu semper,
2. Tunc cùm liceret occupare, Nannejus,
3. Bis excitatus terque transtulit castra,
4. Et inter ipsas penè tertius sellas
5. Post Cajumque Luciumque consedit.
6. Illinc cucullo prospicit caput tectus,
7. Oculoque ludos spectat indecens uno:
8. Et hinc miser dejectus in viam transit,
9. Subsellioque semifultus extremo,
10. Et malè receptus altero genu, jactat
11. Equiti sedere, Lectioque se stare.

VERS. 1. *Solitus*. Ante Domitiani edictum (de quo vide 8. Ep. hujus Libri.) Inter sedes assignatas spectatoribus in amphitheatro primæ Senatoribus erant destinatæ, & hic locus totus Orchestra vocabatur. Proximæ sequentes, equitibus; & in gradus 14. divisæ erant. Reliqua sedilia populus occupabat.

3. *Excitatus*. Surgere jussus à Lectio designatore. Vide idem Ep. 8.

3. *Castra*. In alium locum sellam suam transtulit, ut Imperator aliquis castra mutaturus aliò sarcinas, & impedimenta deportat.

4. Et inter duorum equitum, Caii, Luciique, sellas, ponè

pene illos tamen, suam interposuit sellã, adeo ut medium & tertium quemdam obtinere locum videretur.

6. Cucullo. Ep.47.Lib.1.

7. Uno. Vel quia ita sedebat, ut non nisi obliquè spectare posset, vel quia ita caput habebat obvolutum (ne agnosceretur) ut uno tantũ commodè oculo cerneret.

8. In viam. Quæ intercedebat inter cuneos. Intervalla quædam inter ordines erant, quibus à summo theatro ad imum descendebatur: illæ semitæ à populo plerumque occupabantur.

10. Vix admissus ac dimidia parte sedens extrema scamni parte, equitibus jactat se inter equites sedere: cùm autem à Lectio excitatur, contendit se non sedere, sed in via stare, quod plebeiis concedebatur.

X V.

Innoxia carmina.

1. Quintus nostrorum liber est, Auguste, jocorum,
2. Et queritur læsus carmine nemo meo:
3. Gaudet honorato sed multus nomine lect.r,
4. Cui victura meo munere fama datur.
5. Quid tamẽ hæc prosũt quãvis venerãtia multos?
6. Non prosint sanè, me tamen ista juvant.

Vers. 6. Nihil sanè utilitatis accipio à meis carminibus; non fio ditior: at plurimùm ab iis capio voluptatis: otium suaviter fallo, rem multis gratam facio, quos veneror, & celebro in meis epigrammatis.

X V I.

Carmina sterilia.

1. Seria cùm possim, quòd delectantia malim
2. Scribere; tu causa es, lector amice, mihi,
3. Qui legis, & totâ cantas mea carmina Roma;
4. Sed nescis quanti stet mihi talis amor.
5. Nam si falciferi defendere templa Tonantis,
6. Sollicitisque velim vendere verba reis;
7. Plurimus Hispanas mittet mihi nauta metretas,
8. Et fiet vario sordidus ære sinus.
9. At nunc conviva est, comissatorque libellus,
10. Et tantùm gratis pagina nostra placet.
11. Sed non hac veteres contenti laude fuerunt.

12. Cùm minimum vati munus Alexis erat.
13. Bellè, inquis, dixti: satis est; laudabimus usque;
14. Dissimulas? facies me puto causidicum.

VERS. 4. *Quanti*. Quanto labore, tempore, inutili opera, inopia. *Amor*. Studium tibi gratificandi.

5. Si velim agere causas in foro. Ibi templum erat Saturni, qui vulgò cum falce pingitur. *Defendere templa*, pro, defendere causas in templo.

8. 9. Multi clientes navium Hispanarum magistri, à me defensi mittent mihi vinum Hispanum: & mihi sinus ære sordido, pecunia, implebitur. Metreta vas quoddam est, seu mensura, continens decem congios, sive sextarios 60. hic cadum vini aut olei significat. Lege Budæum Lib. 5. de asse.

10. At nunc mei libelli tantùm in conviviis leguntur; & ita placent, ut nihil ob illos mercedis poetæ auctori detur.

12. *Alexis*. Mancipium, servulus Virgilio à Mæcenate datus. Vide Satyr. 7. Juvenalis, in qua fusè agitur de sterili poetarum arte. Sententia est: veteres poetas non exiguis fuisse contentos muneribus, ipsumque Virgilium pro minimo munere accepisse servulos, cùm præterea opes amplas ex arte poetica consequeretur.

13. *Bellè &c.* Fingitur hæc aliquis Roman. & ingratus lector dicere. O Martialis, candidè loqueris, bellè scribis: pergere scribere, pergemus te laudare.

14. Atqui, reponit Martialis, aliud ac laudes tuas, ò lector, quæro. An dissimulas te intelligere quid velim? Si hoc est, coges me poeticam deserere, fiam causidicus, plus faciam lucri.

XVII.

In fœminam superbam.

1. Dũ proavos, atavosq; refers, & nomina magna;
2. Dum tibi noster eques sordida conditio est:
3. Dum te posse negas nisi lato, Gellia, clavo
4. Nubere; nupsisti, Gellia, cistifero.

VERS. 1. *Refers*. Narras, venditas.

2. *Conditio*. Gallicè, *un parti, una dote, un matrimonio*. Dum putas virum equestri loco natum, præ te ignobilem esse, & indignum cui nubas. *Noster*. Romanus: vel, quia Martialis eques erat.

3. *Lato Clavo*. Senatori: nam senatorum propria vestis dicebatur Latus Clavus, seu tunica purpureis quibusdam globulis, qui capita clavorum imitabantur, ornata; eaque amplior, cùm

esset angustior tunica equitum. Erant autem illi clavi purpureis plagulis ante pectus demissis insuti. Lib. IV. Ep. 36.

4. *Cistifero.* Sacrificulo Cybeles, homini vilissimo. Cistiferi dicebantur qui ferebant cistas in quibus erat sacrorum suppellex. Decepta igitur Gellia, cùm se nubere senatori putaret, nupserat isti cistifero: vel ob inopiam id facere coacta erat. Dicebantur etiam senatores quidam Cistiferi, qui cistas suffragiorum in comitiis custodirent: de quibus explicat argutè hoc epigr. interpres Plinianus Tom. 5. p. 80.

XVIII.

Pauper liberalis.

1. Quòd tibi Decembri mense, quo volant mappæ,
2. Gracilesque ligulæ, cereique, chartæque,
3. Et acuta senibus testa cum Damascenis,
4. Præter libellos vernulas nihil misi:
5. Fortasse avarus videor, aut inhumanus.
6. Odi dolosas munerum & malas artes:
7. Imitantur hamos dona; namque quis nescit
8. Avidum voratà decipi scarum muscà?
9. Quoties amico diviti nihil donat,
10. O Quinctiane, liberalis est pauper.

VERS. 1. *Mappæ.* Mense Decembri celebrabantur Saturnalia: Romani sibi invicem munera tunc mittitabant, mappas, ligulas, &c. *Volant.* Ultro, citroque mittuntur.

2. *Ligulæ.* Ligula, quasi lingula, res varias significat: gladiolum argenteum in linguæ tenuis & gracilis morem factum; spathulam chirurgicam, vasculum quoddam, tæniam qua ligantur calcei, &c.

3. *Acuta testa.* Vas fictile in acumen desinens metæ ritu, quapropter etiam turbo vocabatur.

Damascenis. Prunis è Damasco, *Damas*, Syriæ civitate, advectis, ut hodieque fit. *Senibus*, rugosis, exsiccaris furno, sole, fumo.

4. *Vernulas.* Domi natos & scriptos. Verna est servus natus domi.

8. *Scarum.* Piscis est quidam.

Musca. Quæ illi pro esca in extremo hamo porrigitur. Legitur ab aliis aliter versiculus. *Avidum vorato decipi scarum musco:* ac *muscum* interpretantur algam, & alia id genus. Profert Brodæus locum Aristotelis ab Athenæo citatum, quo testatur scarum libenter alga vesci, & illa capi à piscatoribus.

10. *Liberalis est.* Quia divitis rationibus consulit. Si quid enim diviti daret, afferret illi necessitatem aliquã domi majoris reddendi.

Libe-

XIX.

Liberalitas principum.

1. Si qua fides veri, præferri, maxime Cæsar,
2. Temporibus possunt sæcula nulla tuis.
3. Quando magis dignos licuit spectare triūphos,
4. Quando Palatini plus meruere Dei?
5. Pulchrior & major quo sub duce Martia Roma?
6. Sub quo libertas principe tanta fuit?
7. Est tamen hoc vitiū, sed non leve, sit licèt unum,
8. Quod colit ingratas pauper amicitias.
9. Quis largitur opes veteri, fidoque sodali?
10. Aut quem prosequitur non alienus eques?
11. Saturnaliciæ ligulam misisse selibræ,
12. Flammatæve togæ scriptula tota decem,
13. Luxuria est, tumidiq; vocant hęc munera reges;
14. Qui crepet aureolos forsitan unus erit.
15. Quatenus hi non sunt, esto tu, Cæsar, amicus,
16. Nulla ducis virtus dulcior esse potest.
17. Jamdudum tacito rides, Germanice, naso;
18. Utile, quod non vis, do tibi consilium.

Vers. 1. Si res, uti est, creditur: si veritas fidem obtinet.

3. *Magis dignos*. Apparatu majori factos, urbe Roma digniores.

4. Quandonam Dii, quos Imperatores præcipue colere solent, plus honoris meriti & consecuti sunt? quando plures illis ædes sacræ, v. g. vel statuæ, &c. erectæ? Jovis Capitolium ornavit Domitianus, Minervam coluit impensè, &c. Vel, quandonam illi ipsi meruere, ut à nobis impensiùs colerentur, quàm nunc cùm Domitianum nobis dedere, cùm eundem nobis servant, & florentem sub illo rempub. præstant? Exponere sic malim.

8. Quod pauperes & obscuri cives colunt & observant patronos & amicos divites, at ingratos, à quibus nihil pro suis obsequiis accipiunt.

10. Quis eques non alienus prosequitur beneficiis veterem & fidum sodalem? Nemo unus.

Non alienus. Verus eques verè dives ac nobilis. Equitum triplex genus erat: alii stirpe & censu, qui oriundi ex equitibus, & censum equestrem habebant: alii, qui in acie stipendia faciebant equo; tertii, quibus honoris causa nomen equitis daba-

 tur,

tur, & jus sedendi in 14. primis ordinibus; quia alieni dicuntur hoc in loco, id est, quasi insititii & nothi: erantque interdum pauperes & ignobiles. Talis erat Martialis.

11. Ordo est, Reges, id est hoc in loco, divites Romani, putant luxuriosa, hoc est, ampla esse munera, si per Saturnalia miserint amicis ligulam quæ pendat selibrã, id est, semilibram argenti; aut togam purpuream (quã flammatam vocat à flammæ ardentis similitudine) cujus pretium sint decem scriptula. De ligula vide suprà Ep. 18. De scrupulo, seu scriptulo, Ep. 74. Lib. IV.

Selibra. Libra, seu pondo dividebatur in uncias 12. Sextans sunt unciæ duæ; Quadrans, tres; Triens, quatuor; Quincunx, quinque; Semis, seu selibra, sex unciæ; Septunx, septem; Bes, octo; Dodrans, novem; Dextans, decem; Deunx, undecim. De libra aurea & argentea dixi Lib. 2. Epigr. 54.

14. Reperietur fortasse aliquis unus qui det aliquot nummulos aureos, qui eos cum strepitu sonantes numeret, ad ostentandam liberalitatem.

Aureolos. Volunt plerique aurum Romanum æstimatum fuisse denariis 25. hoc est, libris Turonensibus 10.

15. Siquidem isti divites patroni, non sunt liberales, atque adeò verè amici non sunt, tu esto liberalis, & amicus, ò Cæsar.

16. *Dulcior*. Quàm munificentia.

17. *Rides*. Quia non vis amicus esse hac mercede, & ea lege, ut munera tribuas.

Germanice. Dixi jam sæpius Domitianum ita vocatum fuisse, quòd videri vellet Germanos debellasse.

18. *Utile*. Do tibi consilium, quod mihi utile est, ac tibi etiam, utpote honorificum; sed quia sumptus aliquis faciendus esset, ideò illud consilium non vis, non probas. Carpit eos principes, quibus placent amici, sed qui gratis constent, quibus nihil dandum sit. Sunt qui legant; *Utile quod nobis, do tibi consilium*.

Hoc epigramma, licèt in duo divulsum vulgò legatur, tamen viri doctissimi unum atque idem esse existimant.

XX.

Beata vita:

1. Si tecum mihi, care Martialis,
2. Securis liceat frui diebus;
3. Si disponere tempus otiosum,
4. Et veræ pariter vacare vitæ:
5. Nec nos atria, nec domos potentum,
6. Nec lites tetricas, forumque triste
7. Nossemus, nec imagines superbas.

8. Sed

8. Sed gestatio, fabulæ, libelli,
9. Campus, porticus, umbra, virgo, thermæ;
10. Hæc essent loca semper, hi labores.
11. Nunc vivit sibi neuter, heu! bonosque
12. Soles effugere atque abire sentit;
13. Qui nobis pereunt, & imputantur.
14. Quisquam vivere cùm sciat, moratur?

VERS. 1. *Martialis*. Julius Martialis, ut anteà dictum, Marci Val. Martialis amicus, & vir doctus.

3. *Disponere*. Partiri in certas occupationes.

Otiosum. Sic vocat tempus, quod non gravibus curis ac negotiis datur, sed levioribus quibusdam & optivis.

4. *Vera*. Quæ in quiete ac tranquillitate animi consistit.

5. *Potentum*. Qui à salutatoribus, affectatoribus, & cæteris clientibus, operosè atque ambitiosè coluntur.

7. *Nec imagines*. Non gloriaremur multitudine imaginum, in atrio domus positarum. De illis actum Lib. 2. Ep. 65. Vel, non coleremus divites qui ejusmodi imaginibus gloriantur.

8. *Gestatio*. Vectio, deportatio. In rhedis, aut lecticis deportari se jubebant, per hortos, in porticibus: interdum gestatio locum ipsum, ubi gestabantur, significat.

9. *Campus*. Martius, in quo exercebantur, luctando, currendo, &c.

Virgo. Aqua virgo. Hanc Agrippa deduxit Romam, via Prænestina. Virginis habuit nomen, Plinio teste, quia Herculaneum, rivum propinquum, refugere videtur. Alias ejusdem cognomenti causas affert eruditus Plinii interpres Lib. 31. cap. 3. n. 25. pag. 792. tom. 4.

11. *Neuter*. Neque ego, nec tu.

13. *Et imputatur*. Putantur & quasi scribuntur in summa & rationibus vitæ nostræ, licèt vitam veram & suavem non vivamus.

14. Adeone quemquam insanire, ut cùm sciat quibus rebus vitam vivere beatam possit, id facere cunctetur?

XXI.

Rhetor felicis memoriæ.

1. Quintũ pro Decimo, pro Crasso, Regule, Macrũ
2. Ante salutabat rhetor Appollonius:
3. Nunc utrumq; suo resalutat nomine. Quantum
4. Cura, laborque potest? scripsit, & edidicit.

VERS. 1. *Macrum*. Malim, quàm Marcum, ut codices quidam legunt: Macer enim opponitur magis Crasso;

so; ut Quintus, Decimo. Atque ita indicatur magis Apollonii tarditas, qui tam disjuncta nomina non posset distinguere, nisi ea scriberet, edisceretque.

XXII.

Patronus vigil.

1. Manè domi nisi te volui, meruique videre,
2. Sunt mihi, Paulle, tuæ longiùs Exquiliæ.
3. Sed Triburtinæ sum proximus accola pilæ,
4. Quà videt antiquum rustica Flora Jovem:
5. Alta Suburrani vincenda est semita clivi,
6. Et nunquam sicco sordida saxa gradu;
7. Vixque datur longas multorũ rumpere mandras,
8. Quæque trahi multo marmora fune vides.
9. Illud adhuc gravius, quòd te post mille labores,
10. Paulle, negat lasso janitor esse domi.
11. Exitus hic operis vani, togulæque madentis;
12. Vix tanti Paullum manè videre fuit.
13. Semper inhumanos habet officiosus amicos;
14. Rex, nisi dormieris, non potes esse meus.

VERS. 1. 2. *Manè, &c.* Sententia est. Profectò volui & merui te videre manè, ac salutare, ò Paulle. Volui, quia adii domum tuam ut te salutarem; merui, quia longam idcircò viam confeci, diu domi tuæ te expectavi: ac, si non ita est ut dico, precor ut domus tua, quæ à mea est remotissima, utpote in Exquiliis posita, sit adhuc remotior.

3. 4. *Tiburtinæ pilæ*. Maneo prope pilam Tiburtinam, eo loco ubi templum est Floræ, contra Capitolium. Hæc pila, columna quædam lapidea erat, prope viam & portam quæ ducebat Tibur, (de quo lege Ep. 51. Lib. 4.) non procul à capitolio, è regione autem capitolii visebatur templum Floræ, hortorum Deæ.

Jovem. Templum Jovis, in capitolio. Suprà, Ep. 10.

5. *Suburrani*. Suburra, vicus Romæ celebris, qui à foro Romano per forum Nervæ, protendebatur usque in Esquilinum montem. Ep. 15. lib. 2. Hæc via ferè semper cænosa erat ob vicinum macellum. *Vincenda*. Magno labore erependa, & superanda.

6. *Saxa*. Gradus quidam è saxo, per quos ascendebatur, in suburrano clivo.

7. *Mandra*. Est mandra, multitudo mulorum, qui sæpe viam impediunt.

8. *Trahi*. Plaustris, machinis.

10. *Lasso*. Mihi.

11. *Exi-*

11. *Exitus*, &c. Hoc lucri facio videlicet, post iter lõgum, ut redeam te non viso. *Madentis*. Imbre, sudore.

12. Quamvis certum foret te domi tuæ repertum iri, vix tamen idcircò tantus labor, tantum iter fuisset suscipiendum. Quantò minùs si te visurus non sum?

13. 14. Qui est officiosus, id est, hoc in loco, forensibus officiis, negotiisque deditus, quique adeò domi suæ raròest, qui summo manè forum adit. Sic Horatius vocat operam forensem & laborem *officiosam sedulitatē*: Epistola 7. Libri 1. Et ibidem *redire ab officiis* ponit pro, reverti à foro, & dicendis causis. Paullus autem iste causidicus insignis erat. Homo igitur officiosus fere semper amicos habet inhumanos, inurbanos, & in eo colendo, salutandoque, parum felices: itaque non eris, ò Paulle, patronus & rex meus, nisi te contineas manè domi, & dormias; ibique tuos clientes & salutatores expectes. Sic acutè Paullum laudat. Potest etiam id explicari simpliciùs: homo urbanus & officiosus raró invenit amicos qui humani sint, qui ejus urbanitati respondeant, qui sint domi, cùm eos convenit.

X X I I I.

In fictum equitem.

1. Herbarum fueras indutus, Basse, colores,
2. Jura theatralis dum siluere loci;
3. Quæ postquam placidi censoris cura renasci
4. Jussit, & Oceanum certior audit eques:
5. Non nisi vel cocco madidà, vel murice tinctà
6. Veste nitis; & te sic dare verba putas.
7. Quadringentorum nullæ sunt, Basse, lacernæ:
8. Aut meus ante omnes Codrus haberet equũ.

VERS. 1. &c. Dum lex theatralis, quæ vetat, ne quis præter equites sedeat in 14. primis post orchestram ordinibus, non viguit; tu, licèt vili veste, ac viridis coloris, indutus, tamen inter equites sedebas: at postquam Censor hanc legem revocavit, veluti sepultam oblivione; postquam sedilium assignatorem Oceanum eques certior, & ab non equite distinctior quàm antea, audit sua sibi loca designantem; tu vestem purpuream sumpsisti, quasi decepturus homines & pro equite habendus, ob vestis nitorem & pretium: falleris; nullæ enim lacernæ, quamvis purpureæ, sunt, id est, æstimantur; valent quadringenta sestertia; non facit vestis, ut aliquis habeat censum 400. festert. alioquin, amicus meus Codrus, licèt egentissimus, e-

ques

ques esset, coccineis enim interdum vestibus utitur.

Herbarum. Fœminæ, & pueri, gerebant sæpe vestem viridis coloris.

Censoris. Quidam hìc significari Domitianum volunt, qui cùm censuram gereret, quam octavo consulatu perpetuam sibi decerni jussit, leges de theatri ordinibus, & alias, revocavit. De loco equitibus & senatoribus assignato dixi suprà, Epig. 8. & 14.

Cocco. Ep. 33. lib. 2.

XXIV.

Hermetis gladiatoris encomium.

1. Hermes Martia sæculi voluptas;
2. Hermes omnibus eruditus armis;
3. Hermes & gladiator, & magister;
4. Hermes turba sui tremorque ludi;
5. Hermes quem timet Ælius, sed unum,
6. Hermes cui cadit Advolans, sed uni:
7. Hermes vincere, nec ferire, doctus;
8. Hermes suppositititius sibi ipsi;
9. Hermes divitiæ locariorum;
10. Hermes cura laborque ludiarum;
11. Hermes belligerà superbus hastâ;
12. Hermes æquoreo minax tridente;
13. Hermes casside languidà timendus;
14. Hermes gloria Martis universi;
15. Hermes omnia solus, & ter unus.

VERS. 1. Qui Romanos hoc sæculo viventes, sua in pugnis gladiatoriis fortitudine ac industria præcipuè oblectat.

2. *Armis*. Quænam fuerint gladiatorum arma, vide infrà, in postremis notis hujus epig.

3. *Magister*. Qui gladiatoriam artem docet: lanista nuncupatur.

4. *Turba*. Perturbatio, terror: qui ludum gladiatorium, hoc est, cæteros gladiatores ejusdem secum familiæ & ordinis, exanimat ac perturbat, metuentes ne ab eo vincantur. Porrò erant variæ gladiatorum familiæ, certis quibusdam distinctæ coloribus & insignibus: vide Juvenalem, Sat. XI. sub finem.

5. *Ælius*. Nobilis Gladiator, tunc notus. Unum Hermetem Ælius timet, alium prætereà neminem.

6. *Cui cadit*. A quo cadit, à quo vincitur. Cujus pedibus victus advolvitur. *Advolans*. Nomen gladiatoris.

7. Doctus vincere, quamvis non feriat adversarium;

v. g.

v. g. quia illum antevertit, exarmat; & sic incruentam aufert victoriam: vel, quia victo & jacenti sponte parcit.

8. *Suppostititius*. Supposititii appellabantur gladiatores cùm sufficiebantur in locum aliorum qui fessi, aut ab alio gladiatore victi forent. Hermes non indiget supposititio gladiatore, nunquam defatigatur, sed ipse semper integer ac recens se sibi quasi supponit.

9. *Locariorum*. Locarii vocabantur qui loca, unde spectari commodè posset, ac subsellia pretio accepto, aliis dabant. Interdum pauperes divitibus tardiùs advenientibus sua sedilia magno vendebant.

10. Pro quo uno, ludiæ sunt sollicitæ; quem unum maximè salvum cupiunt. Ludiæ, sunt mulieres quæ artem histrionicam exercent, quæ mimos & alias id genus fabulas ac spectacula exhibent, in iisque faciunt quæstum, cùm frequens est spectator.

11. *Hasta*. Gladiatores antequàm seriò pugnam inirent, præludere solebant vibrandis hastis, iique maximè, qui Samnites vocantur. Id magno cum plausu faciebat Hermes.

12. *Tridente*. Erant insignia duo genera gladiatorum, nempe Retiarius & Mirmillo Retiarius gestabat rete ac tridentem; Mirmillo galeam, cujus in apice pisciis ex ære visebatur; & ensem recurvum. Conabatur Retiarius implicare caput Mirmillonis, eumque suo tridente confodere. Lege Præfat. Libri 2.

13. Quid sit cassis languida, rectè Lipsius explicat lib. 2. Saturn. c. 12. ea nempè, qua utebantur gladiatores Andabatæ, qui pugnabant ex equis, unde dicti ἀναβάται, id est, ascensores & littera *d*, in latina voce interjecta, Andabatæ. Iidē oculos galea obtegebant, quam idcircò appellare languidam videtur vates, quia cùm incerto passu & languēti, huc illuc temerè titubanterque, instar cęcorum, irent, ipsorum galea nutare pariter, & quasi languere videbatur. Sic omnia gladiatorum genera percurrit. Samnitium, qui utebantur maximè hasta; Retiariorum, qui tridente; Andabatarum qui galea. Hæc tamen galea non impediebat, quominus Hermes certos ictus vibraret ac timēdus esset. Quocirca vers. 14. & 15. rectè colligit in universis generibus Martis gladiatorii Hermetem excelluisse, & solum omnia præstitisse, ac unum tribus parem fuisse: nimirum Samnitibus, Retiariis, Andabatis, atque adeò ter unum fuisse, id est, tergeminum, tribus parem; qui nempe tantum posset, quantum tres alii, quantum omnes triplicis generis & ordinis gladiatores.

XXV.

Rara liberalitatis gloria.

1. Quadringenta tibi non sunt, Chæreſtrate, ſurge,
2. Lectius ecce venit: ſta, fuge, curre, late.
3. Ecquis, io, revocat, diſcedentemque reducit?
4. Ecquis, io, largas pandit amicus opes?
5. Quē chartis famæq; damus, populiſq; loquendū:
6. Quis Stygios non vult totus adire lacus?
7. Hoc, rogo, non meliùs, quã rubro pulpita nimbo
8. Spargere, & effuſo permaduiſſe croco?
9. Quàm non ſenſuro dare quadringenta caballo
10. Aureus ut Scorpi naſus ubique micet?
11. O fruſtra locuples, ò diſſimulator amici,
12. Hæc legis & laudas? quæ tibi fama perit?

Vers. 1. Finxit equitem pauperem, ex equitum ſedilibus deturbari; ac dolet eſſe neminem, qui egenti largiatur aliquid unde ſuū ille gradum tueri ac dignitatem poſſit. *Quadringenta.* Vide ſuperiora epigrammata octav. & decimum tertium.

Lectius. Qui ſuas ſingulis ſedes aſſignabat.

3.4.5. Quis Chæreſtratum ob inopiam ex equitum ſedilibus fugientem revocat, datque illi ſeſtertia 400. ut iis fretus jam locum inter equites habere poſſit? Certè ſi quis id faceret, eum chartis & Muſis omnibus loquēdum ac celebrandum mandaremus, nec ille totus periret, ſed majore ſui parte, & immortali fama ſuperſtes foret.

7.8.9.10. At, ambo, nonne ſatius eſſet uti hac in Chæreſtratum liberalitate, hanc famam ſibi comparare, quàm roſis theatr ſpargere, & croco? quàm impendere ſeſtertia 400. ad ponendam equeſtrem ex ære inaurato ſtatuam Scorpo equorum agitatori?

Scorpi. Epigram. 55. Lib. IV.

Croco. Erant in amphitheatris tubi occulti & ſiphones, è quibus liquores odoratos ſuperne, inſtar tenuiſſimi roris, in ſpectatores emittebantur: ad eos autem liquores conficiendos vulgò adhibebatur crocus aqua vel vino dilutus. Vide Lib. Spectac. Ep. 3.

11. O tu, quicumque es, fruſtra dives, quippe qui tam pravè tuas opes impendis, qui nihil efficis quo amici leves inopiam, quam ſcire te diſſimulas; qui hæc legis, quæ dico, & fateris eſſe vera, eheu! quàm inſignem perdis gloriam, quæ tuæ ſcilicet liberalitatis fructus eſſet!

XXVI.

Beta togatorum.

1. Quod alpha dixi, Codre, pænulatorum
2. Te nuper, aliquà cùm jocarer in chartà:
3. Si fortè bilem movit hic tibi versus,
4. Dicas licebit beta me rogatorum.

VERS. 1. Jocatus erat in Codrum mendicum Libro 2. Epig. 42. ubi eum vocarat alpha, seu primum pænulatorum, id est mendicorum; pauperes enim utebantur vulgò pænula. Si te, inquit, ò Codre, offendit hic meus Jocus, potes me ulcisci, ac me vicissim vocare beta togatorum, hoc est, secundum inter togatos. Populus vulgò toga utebatur. Ego te primum tui ordinis appellavi: tu me appella secundum mei. Videtur se Martialis infra Codrum deprimere: tamen se illi præfert, quia multò est honorificentius esse secundum inter togatos, quàm inter penulatos primum. Germanus hic videtur esse hujus epigr. sensus.

XXVII.

Eques verus.

1. Ingenium, studiumque tibi, moresque, genusq;
2. Sunt equitis, fateor: cætera plebis habes.
3. Bis septena tibi non sunt subsellia tanti,
4. Ut sedeas viso palidus Oceano.

VERS. 1. *Studium*, Indoles, occupationes.

2. 3. At plebejum censum habes, non equestrem; ideòque non sedes in 14. ordinibus; crede mihi facilis jactura hujus honoris est: tanti enim pretii non est, non tanti faciendum est, in 14. illis primis theatri subsellis sedere, ut metuas, ut ab Oceano, qui suas sedes equitibus attribuit, tanquam equestri censu carens, ejiciaris, sedere cum plebe jubearis Epig. 8.

XXVIII.

In obtrectatorem.

1. Ut benè loquatur, sentiatque Mamercus,
2. Efficere nullis, Aule, moribus possis.

3. Pie-

3. Pietate fratres Curtios licèt vincas,
4. Quiete Nervas, comitate Rufones,
5. Probitate Macros, æquitate Mauricos,
6. Oratione Regulos, jocis Paullos:
7. Rubiginosis cuncta dentibus rodit.
8. Hominem malignum forsan esse tu credas;
9. Ego esse miserum credo, cui placet nemo.

VERS. 2. *Nullis*. Ne integerrimis quidem & optimis. Licèt moribus sis castissimis, de te tamen detrahet Mamercus.

3. *Curtios*. Ex iis unus M. Curtius nomine, devovit se pro patria, & in hiatum terræ, qui medio in foro repentè extiterat, armatus & equo insidens sese demisit, anno U.C. 392. Responsum enim fuerat, ita claudendā hanc voraginem, si in eam proiiceretur id, quo populus Rom. plurimùm valeret. De Regulo, celebri causidico, sæpe anteà diximus.

Nervas. Nerva Imperator, qui Domitiano successit, otii & quietis fuit amantior. Paullus, de quo hìc sermo, nobilis patronus extitit: Ruso, Macer, sive Marcus, Mauricus, cives primarii, tunc noti.

7. *Rubiginosis*. Maledicis: Livor ferè pallidus, & infectis rubigine dētibus, describitur.

XXIX.

In mulierem invenustam.

1. Si quando leporem mittis mihi Gellia, dicis
2. Formosus septem, Marce, diebus eris.
3. Si non derides, si verum, lux mea, narras:
4. Edisti nunquam, Gellia, tu leporem.

VERS. 4. *Edisti nunquam, &c.* Quia valde deformis es.

Leporem. *Sumpto incibis lepore*, inquit Plinius libro 28. c. 19. *vulgus gratiam corpori in VII. dies fieri arbitratur, frivolo quidem joco, cui tamē aliqua debeat subesse causa, in tātā persuasione*: Causam ipse non affert. Non desunt, inquit Erasmus, qui hanc vulgi opinionem inde ortam suspicentur, quòd homines lepidos & sermonis leporem, latinè dicamus: atque adeò lepori cum lepore, & venustate aliquo pacto conveniat.

XXX.

Suum amico librum mittit.

1. Varro, Sophocleo non inficiande cothurno,
2. Nec minùs in Calabra suspiciende lyra,
3. Differ opus: nec te facundi scena Catulli
4. Detineat, cultis aut Elegia comis,
5. Sed lege fumoso non aspernanda Decembri
6. Carmina, mittuntur quæ tibi mense suo.
7. Commodius nisi fortè tibi, potiusque videtur
8. Saturnalicias perdere, Varro, nuces.

Vers. 1. *Inficiende*. Negande, id est, quem non neget, nō spernat, Sophocleus cothurnus: qui Sophocli, tragico inter Græcos poetę nobilissimo, ita similis es, ut te ille suum ultro agnoscat ęmulum & imitatorem, ut illum tui non pudeat. Cothurni habita mentio suprà, Epig. 5.

2. *Calabra*. Heroica poesi latina, cujus laude floruit in primis Ennius, natus Rudiis, in Calabria: vel, poesi lyrica, cujus princeps Horatius, natus in Apulia, Calabriæ vicina. De Ennio dictum anteà, Epig. 10.

3. *Differ opus*. Operosa carmina per istas Saturnalitias ferias paulisper intermitte: leviora & jocosa lege.

Scena. Poema tragicum à Catullo scriptum. Meminit Juvenalis Sat. 8. tragœdiæ, quæ inscriberetur *Phasma*, compositæ à Catullo. Et verò nomen *Scenæ*, Dramati, non Epopæjæ, convenit. Est scena propriè umbraculum, seu ornamentum theatri: pro ipsa tragœdia sumitur. Noli igitur legere Tragœdias Catulli, aut elegias. Est Elegia carmen vulgò lugubre, constans alternis versibus hexametris & pentametris, qui debent esse cultiores & nitidiores, ut placeant. De Catullo facta mentio est ep. 8. lib. 1.

5. *Fumoso*. Ob hibernum focum.

6. *Suo*. Geniali & hilari, ideòq; jocosis epigrammatis legendis & mittendis idoneo. Saturni festa celebrabantur mense Decembri: tūc genio solebant indulgere.

8. *Nuces*. Ludere solebant per Saturnalia, nucibus, idque jactis talis: ita ut qui talis vicisset, nuces auferret. Lege itaque meos versiculos, nisi mavis ludere nucibus. Ita sua carmina deprimit, sed ingeniosè.

XXXI.

Puerorum in tauris hærentium pugna.

1. Aspice quàm placidis insultet turba juvencis,

2. Et

2. Et sua quàm facilis pondera taurus amet.
3. Cornibus hìc pendet sūmis, vagus ille per armos
4. Currit, & in toto ventilat arma bove.
5. At feritas immota riget, non esset arena
6. Tutior, & poterant fallere plana magis:
7. Nec trepidant gressus: & de discrimine palmæ
8. Securus puer est, sollicitumque pecus.

VERS. 2. *Sua pondera*. Pueros tauris insidentes, & inter se certantes.

4. *In toto &c.* Pueri per armos & cornua taurorum cursitantes ventilant, id est, agitant, & quassant arma sua, v.g. tela, venabula, sudes. Ventilare dicebantur gladiatores, cùm ante pugnam suos quassabant gladios, & vanis ictibus aerem ferientes præludebant certamini.

5. 6. Tauri, natura feri & torvi, stant immoti, quasi rigerent, ac sensus essent expertes; neque pueros lædunt, aut excutiunt: non essent pueri in arena, in pavimento, tutiores, quàm in tergo bovis: labi faciliùs fallente vestigio possent, in æquo & plano solo.

Fallere. Magis esse lubrica, & apta prolapsioni.

7. 8. Pueri metus expertes insultant, insistuntque tauris, & certi sunt se palmam relaturos oblectando spectatores, hærendo firmè in taurorum tergo, nihilque trepidando, &c. Ipsi tauri timent ac solliciti sunt, ne victoriam impediant, ne pueros obturbent.

XXXII.

Hellūonis testamentum.

1. Quadrantē Crispus tabulis, Faustine, supremis
2. Non dedit uxori: cui dedit ergo? sibi.

VERS. 1. *Quadrantem*. Quartam assis partem. De libræ, seu assis partibus vide Lib. 2. Ep. 54. & supra Ep. 19. *Tabulis supremis*. Testamēto. Ep. 58. lib. 4.

2. *Sibi*. Opes omnes suas vētri suo, dum adhuc viveret, donaverat. Itaque moriens, quod uxori daret, nihil reliquum habuit: omnia dum viveret ligurivit.

XXXIII.

Maledico minatur ultionem.

1. Carpere causidicus fertur mea carmina; qui sit
2. Nescio: si sciero, væ tibi causidice.

Ero-

XXXIV.

Erotii epitaphium.

1. Hāc tibi, Fronto pater, genitrix Flaccilla, puellā
2. Oscula commendo deliciasque meas:
3. Pallida ne nigras horrescat Erotion umbras,
4. Oraque Tartarei prodigiosa canis.
5. Impletura fuit sextæ modò frigora brumæ,
6. Vixisset totidem ni minùs illa dies.
7. Inter tam veteres ludat lasciva patronos,
8. Et nomen blæso garriat ore meum.
9. Mollia nec rigidus cespes tegat ossa, nec illi
10. Terra gravis fueris, non fuit illa tibi.

VERS. 1. Martialis Frontoni & Flaccillæ suis parentibus jam demortuis, Erotion puellam, vernulam suam, immaturo fato raptam commendat, ut eam apud inferos excipiant, à Cerbero defendant &c.

2. *Oscula mea.* Puellam mihi carissimam. His vocibus blandiebantur.

3. *Erotion.* Est græca vox Ἐρώτιον, & generis feminini: latinè diceres Erotium; ut Glycerium, Eustochium, feminarum nomina.

5. Sex illi dies defuere, quominus sexennium impleret. Decessit sexennis, minus sex diebus.

7. *Patronos.* Nempe patrē, matrem, & avos ipsius Martialis, quos puella vernula jure in suorum patronorum habere loco potest, eorumq; clientela & patrocinio gaudere contra umbras ac Cerberum. Inter illos ludat & lasciviat, id est, huc illuc temerè discurrat ac lusitet, more puerorum.

9. Solemnis erat formula bene precandi mortuis: illis ut esset terra levis, orabant.

10. *Non fuit.* Puellæ enim non magna moles, leve corpus est.

XXXV.

Clavis improba.

1. Dum sibi redire de Patrensibus fundis
2. Ducena clamat coccinatus Euclides,
3. Corinthioque plura de suburbano,
4. Longumque pulchrà stemma repetit à Leda,
5. Et suscitanti Lectio reluctatur;
6. Equiti superbo, nobili, locupleti,

7. Ce-

7. Cecidit repentè magna de sinu clavis.
8. Nunquam, Fabulle, nequior fuit clavis.

VERS. 1. Cùm Euclides coccinea seu purpurea veste indutus, quem designator Lectius ex equitum subselliis dejecturus erat, clamaret se locupletem esse, ac nobilem equitem.

Patrensibus. Patræ, *Patras*, Achajæ urbs vetus: eò colonia deducta ab Augusto. Legitur etiam *patruelibus*: nimirum ex agris sibi relictis à fratre & sorore patruelibus: filii duorum fratrum patrueles appellantur, quia fratrum alter, ipsis patruus est.

2. *Ducena*. Subaudi, sestertia, quæ libras conficiunt, seu Francicos, ut dictitamus, nummos 20000.

Coccinatus. Vide ep. 14. l. 2.

3. Et plura sestertia de agro quodam, qui esset in suburbio Corinthi, urbis celeberrimæ in Peloponneso, sitæ in medio Isthmi, nunc *Corinto*.

4. *Stemma*. Jactat se oriundum à Leda. De hac voce, stemma, vide lib. 4. Ep. 32.

Leda. Fuit uxor Tyndari, mater Castoris & Pollucis.

6. *Equiti*. Euclidi.

7. *Clavis*. Quæ servorum erat quasi insigne: servi enim domorũ claves gestabant secum, ac servabant.

8. *Nequior*. Quia illum esse servum ostendit: aut ita egẽtem, ut careret servo, cui suæ domus claves traderet.

XXXVI.

Poeta deceptus.

1. Laudatus nostro quidam, Faustine, libello;
2. Dissimulat, quasi nil debeat: imposuit.

VERS. 1. Laudaveram aliquem aliquo epigrammate meo; nimirum arbitratus me aliquid præmii & mercedis ab eo laturum; ille finxit se ignorare quid vellem, excidi mea spe; deceptus sum.

XXXVII.

Mortem conjugis fortiter ferens.

1. Puella senibus dulcior mihi cycnis,
2. Agnà Galæsi mollior Phalantini,
3. Conchà Lucrini delicatior stagni;
4. Cui nec lapillos præferas Erythræos,
5. Nec modò politum pecudis Indicæ dentem,
6. Nivesque primas, liliumque non tactum:

7. Quæ

7. Quæ crine vicit Bætici gregis vellus,
8. Rhenique nodos, aureamque nitellam:
9. Fragravit ore, quod rosarium Pæsti;
10. Quod Atticarum prima mella cerarum;
11. Quod succinorum rapta de manu gleba:
12. Cui comparatus indecens erat pavo,
13. Inamabilis sciurus, & frequens phœnix:
14. Adhuc recenti tepet Erotion busto,
15. Quam pessimorum lex avara fatorum,
16. Sexta peregit hyeme, nec tamen totà,
17. Nostros amores, gaudiumque, lususque.
18. Et esse tristem me meus vetat Pętus;
19. Pectusque pulsans, pariter & comam vellens,
20. Deflere non te vernulæ pudet mortem?
21. Ego conjugem, inquit, extuli, & tamen vivo,
22. Notam, superbam, nobilem, locupletem.
23. Quid esse nostro fortius potest Pæto?
24. Ducenties accepit, & tamen vivit.

VERS. 1. *Puella*, *&c.* Ex Erotii quam fusè laudat, morte, arripit occasionem Pæti carpendi. Porrò ducendum est initium sententiæ à versu 14. Erotion puella dulcior cygnis &c. adhuc recenti busto tepet.

Senibus. Tunc enim dicuntur canere suavissimè.

2. *Galæsi*. Galæsus est fluvius agri Tarentini, de quo dictum superiùs. Phalantinus vocatur, quia Lacedæmonius quidam, Phalantus nomine Tarentum condidit.

3. *Lucrini*. Lucrinus lacus est in Campania Itala. Lege Ep. 54. lib. 1. in eo erant conchæ, sive ostrea delicata; lapilli politi, & nitidi.

4. *Erythræos*. Natos in mari Erythræo, id est rubro, inter Arabiam, & Ægyptum, *Mar Rosso, la Mer rouge*, vel *la Mecha, de la Mecha*.

5. Ebur, elephantis dentem. *Modò politum*. Recens politum.

7. *Bætici*. Bætis fluvius est Hispaniæ meridionalis, nunc *Guadalquivir*, Andalusiam & vicinas regiones alluens: ejus aqua, imò totius regionis aer, ita gregibus erat amicus, ut oves Bæticæ celebrarentur, ac rutila & aurei coloris vellera gererent.

8. Quæ vicit Germanorum crines in nodum tortos, & cirratos. Nitella pulvis aureus fuit, sive aurea ramenta, quæ crinibus inspergebant, ut nos hodie candidum pulverem odoratum.

9. Rosas spiravit Erotium, animam ducebat roseo fragrantem odore. Pęstum, *Pæsto*, urbs Italiæ, cujus ager rosis eximiis abundabat.

10. *Atticarum*. Celebrabatur mel Atticum, maximè

mè in monte Hymetto, floribus lectissimis & apibus referto.

11. *Gleba succinorum.* Quod cespes imbutus succino, & raptus è manu in qua tritus est, naribusque admotus. Odoratum viscum è populis arboribus decidit, ac terræ admixtum duratur & coalescit in succinum seu electrum; quod si atteratur manu & confricetur, odorem spirat suavissimum: Ep. 47. lib. 4.

13. *Sciurus.* Animal exiguum est, at venustissimum instar parvæ felis, in silvis frequens, ubi in arbores alias ex aliis insilit; lata cauda & villosa, unde nomen habet: σκιὰ enim Græcis est umbra, & οὐρὰ, cauda: σκίουρος igitur, quasi qui se totum cauda inumbret ac tegat.

Frequens. Præ Erotio frequens erat phœnix, qui tamen esse unus tantùm in orbe terrarum, & singulis nasci sæculis perhibetur: illo rarior Erotium erat.

14. Modo cremata est. Rogus propriè est lignorum strues ad cremandum cadaver parata: pyra, eadem strues accensa: bustum, eadem flammis usta & consumpta.

15. *Avara.* Quæ illi tam parcè, tam malignè, annos ad vivendum adnumeravit.

16. *Peregit.* Ejus vitæ cursum absolvit: eam peremit. *Nec tota.* Nempe minùs diebus sex. Vide Ep. 34.

20. *Vernulæ.* Ancillæ, mancipii.

21. *Et tamen vivo.* Vide, inquit Pætus, quàm forti animo sim, qui tanto dolore non conficiar: disce meo exemplo fortiter ferre mortem mancipii. Certè, inquit Martialis, miror te adhuc vivere, ò Pæte, qui uxorem amiseris adeò locupletem ut reliquerit tibi ducenties cêtena millia sestertiorum, hoc est, libras Francicas 2000000. Roman. Scutatos circiter 450000. Ironia: significat eum plus gaudere accepta pecunia, quàm dolere adempta conjuge.

XXXVIII.

Eques unus, & geminus.

1. Calliodorus habet censũ (quis nescit?) equestrẽ,
 2. Sexte; sed & fratrem Calliodorus habet:
3. Quadringenta secat, qui dicit σῦκα μέριζε:
 4. Uno credis equo posse sedere duos?
5. Quid cum fratre tibi, quid cũ Polluce molesto?
 6. Non esset Pollux si tibi, Castor eras.
7. Unus cùm sitis; duo, Calliodore, sedetis:
 8. Surge, solœcismum, Calliodore, facis.
9. Aut imitare genus Ledæ: cum fratre sedere
 10. Non potes; alternis, Calliodore, sede.

VERS. I.

VERS. 1. *Censum equestrem*. Sestertia 400.

3. Sed frater tuus secat, jubet dividi 400. sestert. & dimidiam sibi partem hereditatis ac bonorum petit; videturque dicere tibi græcum illud proverbium σῦκα μέριζε, hoc est, *ficus divide*. Hoc proverbium in eos cadit qui hæreditatem partiuntur & patrimonium. Ficus enim in Attica erant maximi pretii, in iisque ut plurimum consistebant prediorum proventus: quare ficus partiri, erat bona, seu fortunas dividere.

4. At, inquit Calliodorus, 400. sestertia mihi & fratri sufficient ad censum equestrem ambobus tribuendum: id verò fieri non potest, respondet Martialis, quemadmodum duo in eodem equo satis honestè & commodè sedere nequeunt: sic duo homines unum equitem efficere, unum equestrem censum possidere simul nequeunt.

5. 6. Sanè dolendum tibi est, quòd fratrem habeas. qui, ut olim Pollux immortalitatem cum fratre Castore partitus est, ita tecum 400. sestert. dividat: si tibi non esset ille frater, si hunc veluti Pollucem non haberes, tu Castori similis fores, haberes enim solus tota 400. sestertia, quemadmodum Castor, si caruisset fratre Polluce, totam immortalitatem, non bipartitam, & altero tantùm utendam die, habuisset. Castor & Pollux, fuerunt ambo Ledæ filii, sed Castor cùm Jovis beneficio esset immortalis; suam immortalitatem ita fratri communicavit, ut alternis viverent ambo, ac morerentur. Consule Ep. 32. Lib. 1. Alii sic explicant: *Castor eras*, id est, esses eques. Pollux enim erat pugil, pugilatum amabat: Castor erat eques; equis gaudebat.

8. *Solæcismum*. *Unus* enim est singularis numeri; *sedetis* verò, est pluralis.

Surge. Locum equestrem relinque.

9. *Genus*. Filios.

10. *Sede*. In theatro, inter equites, in 14. ordinibus. Vide suprà Epigram. 23. 25. 27.

XXXIX.

Captator captus.

1. Supremas tibi tricies in anno
2. Signanti tabulas, Charine, misi
3. Hyblæis madidas thymis placentas.
4. Defeci; miserere jam, Charine:
5. Signa rariùs, aut semel fac illud,
6. Mentitur tua quod subinde tussis.
7. Excussi loculosque, Sacculumque:
8. Crœso divitior licèt fuissem.

9. Iro pauperior forem, Charine,
10. Si conchem toties meam comesses.

VERS. 1. Charini divitis & carentis prole, hereditatem captans Martialis mittebat illi munera, idque sæpius, quia ille morbo aut vero, aut ficto laborans, triginta singulis annis testamenta obsignabat; cùm verò Charinus nunquam moreretur; hoc illi vates scribit, ac se deceptum dolet.

3. *Placentas*. Liba melle condita & thymo. Hybla mons Siciliæ apibus & melle dives.

4. *Defeci*. Exhaustus sum; deficiunt me munera.

Signa. Testamentum conde. Testamentum à certis testibus obsignandum erat, ut valeret.

5. *Fac illud, &c.* Morere, quod te facturum fingis, dum ægrè tussiens animam videris exhalaturus; & aliud ex alio testamentum facis.

8. *Cræso*. Rege Lydiæ ditissimo. Irus verò fuit pauperrimus. Hunc suis versibus Homerus celebravit in Odyssea.

10. *Si conchem*. Si tricies mecum edisses legumina & cibos vilissimos, tamen me ad extremam paupertatem redegisses: quantò magis cùm ego ad te liba & placentas delicatas tricies jam miserim? Conchis, est genus quoddam fabæ cum cortice elixæ.

X L.

Homo eruditus, & imperitus pictor.

1. Pinxisti Venerem; colis, Artemidore, Minervã:
2. Et miraris opus displicuisse tuum?

VERS. 1. O Artemidore, Minervam colis, homo litterarum amans & eruditus: at pictor non optimus pinxisti Venerem, cui sunt inimicitiæ cũ Minerva: hæc fecit ut malè Venerem pingeres: itaque non mirum si tua tabella sine Venere est, si est ineleganter & inscitè picta.

XLI.

Opes securæ.

1. Callidus effractâ nummos fur auferet arcâ,
2. Prosternet patrios impia flamma Lares.
3. Debitor usuram pariter sortemque negabit;
4. Non reddet sterilis semina jacta seges:
5. Dispensatorem fallax spoliabit amica;
6. Mercibus extructas obruet unda rates.

7. Extra fortunam est quidquid donatur amicis:
8. Quas dederis, solas semper habebis opes.

VERS. 3. *Sortem*. Summam integram, pro qua usuræ penduntur à debitore: *le capital, il capitale*.
5. Dispensator, sive œconomus qui servare pecuniam tuã, & in legitimos usus deberet expendere, illã donabit amicæ & meretrici, ab eaque spoliabitur: & sic opes tuas dispensatoris vitio perdes. *Extructas*. Plenas.

XLII.

Empta pulchritudo.

1. Thajas habet nigros, niveos Lecania dentes:
2. Quæ ratio est? emptos hæc habet, illa suos.

XLIII.

In parasitum.

1. Quid factum est, rogo, quid repètè factum est?
2. Ad cœnam mihi, Dento, quòd vocanti
3. (Quis credat?) quater ausus es negare.
4. Sed nec respicis, & fugis sequentem;
5. Quem thermis modò quærere, & theatris,
6. Et conclavibus omnibus solebas.
7. Sic est: captus es unctiore cœna,
8. Et major rapuit canem culina.
9. Jam te, sed citò, cognitum & relictum
10. Cùm fastidierit popina dives,
11. Antiquæ venies ad ossa cœnæ.

VERS. 3. *Negare*. Recusare. Noluisti domum meam cœnatum venire, licèt vocatus.
4. *Respicis*. Respicere, est oculis retrò conversis aspicere illud, quod à tergo est. *Sequentem*. Ut te invitem.
5. *Thermis*. Lege Lib. Spectac. Ep. 2. *Quærere*. Ut à me vocareris ad cœnam.
8. *Canem*. Te, instar canis famelici, quærentem escas.
9. 10. Sed cùm à divitibus rejectus fueris, ad meam egentem & algentem cœnam redibis, ad eam invitari cupies, & à me vicissim contemneris.

XLIV.

In malè frugalem.

1. Nunquã se cęnasse domi Philo jurat: & hoc est;

2. Non cœnat, quoties nemo vocavit eum.

VERS. I. Jurat se Philo nunquam domi cœnasse, sed se ab aliquo nempe viro nobili semper invitatum fuisse. Et ita se res habet, nunquam enim domi cœnat; manet domi suæ jejunus & incœnatus, cùm non invitatur.

XLV.

In Calvum.

1. Vidissem modò fortè cùm sedentem
2. Solum te, Labiene; tres putavi:
3. Calvæ me numerus tuæ fefellit.
4. Sunt illinc tibi, sunt & hinc capilli,
5. Quales nec puerum decere possint;
6. Nudum est in medio caput, nec ullus
7. In longa pilus area notatur.
8. Hic error tibi profuit Decembri,
9. Tunc cùm prandia misit Imperator,
10. Cùm panariolis tribus redisti.
11. Talem Geryonem fuisse credo.
12. Vites censeo porticum Philippi,
13. Si te viderit Hercules, peristi.

VERS. 2. *Tres &c.* Quia tria capita videre mihi visus sum, tua enim calva, tuum calvum caput, tribus æquivalet: in utrisque temporibus circum auriculas aliquantulum est capillorum, sed illi tamen ita sunt rari ac breves, ut vix rariores sint in infantibus: En primum & secundum caput, nempe duo tempora raris crinibus sparsa.

7. *Area.* In ea parte capitis, quæ à fronte ad occiput protenditur. En tertium quasi caput, pars nuda inter duo tempora.

8. *Hic error.* Quo triplex, pro uno, esse existimaris. *Decembri.* Quo, per festa nimirum Saturnalia civibus munera & opsonia dabantur ab Imperatore.

10. *Panariolis.* Sportulis, canistris, vasis panariis.

11. *Talem.* Tricipitem, tergeminum.

12. *Philippi.* Erat hæc porticus adjuncta Herculis & Musarum templo, quod collapsum denuo excitaverat Marcius Philippus, Augusti Cæsaris vitricus, à quo nomen hæc porticus habebat. Si te igitur Hercules, (cujus erat in hoc templo insignis statua,) viderit, ratus alterum esse Geryonem, te interficiet.

In

XLVI.

In cœnipetam.

1. Cœno domi quoties, nisi te, Charopine, vocavi,
2. Protinus ingentes sunt inimicitiæ:
3. Meque petis stricto medium transfigere ferro,
4. Si nostrum sine te scis caluisse focum.
5. Nec semel ergo mihi furtum fecisse licebit?
6. Improbius nihil est hac, Charopine, gula;
7. Desine jam nostram, precor, observare culinam.
8. Atque aliquando meus det tibi verba coquus.

VERS. 1. 2. 3. Ordo est. Quoties domi meæ cœno, nisi te vocavi, si te non invitavi ad cœnam, tunc mihi denuncias ingentes inimicitias, & quasi gladium in me stringis.

5. Quid ergo? Non licebit mihi cœnare vel semel, clam te, ac me tibi suffurari? Furtum dicitur quodcumque clam & aliis non consciis fit.

6. Nihil est te importunius, nimiùm gulosus homo es.

8. *Det tibi verba.* Te decipiat. Dare verba est aliquem fallere, quasi nihil illi præter verba dare. Dicat tibi, me ab alio invitatum cœnare foris, licèt domi cœnem.

XLVII.

In imperitum causidicum.

1. Hic qui libellis prægravem gerit lævam,
2. Notariorum quem premit chorus levis,
3. Qui codicillis hinc & inde prolatis
4. Epistolisque commodat gravem vultum,
5. Similis Catoni, Tullioque, Brutoque,
6. Exprimere, Rufe, fidiculæ licèt cogant,
7. Ave latinum, χαῖρε non potest Græcum.
8. Si fingere istud me putas, salutemus.

VERS. 1. *Libellis.* Chartis in quibus lites scriptæ &c.

2. Notarii, erant amanuenses, vel scribæ, aut librarii qui varia litium instrumenta scribebant. Per *Notas*, sæpe significantur literarum quædam compendia, quibus illi scribæ plurimum utuntur.

Levis. Imberbis.

3. Qui gravi & severo, attento & serio vultu, aures com-

commodat prolatis sibi codicillis; audit homines legentes sibi de via, nunc codicillum, nunc epistolam: quasi omnium unus esset patronus civium. Codicilli sunt vel testamenti tabulæ, vel diplomata principum, vel epistolæ longiores.

5. *Catoni*. Cujus laudatur severitas & equitas. Lege Lib. 1. Ep. 1.

Tullio, cujus eloquentia; *Bruto*, cujus insigne litterarum studium celebratur.

6. Is tamen, vir tam gravis, tam eruditus, tam eloquens; non potest quemquam vel latinè, vel græcè, commodè salutare, tametsi cogatur tormentis adhibitis. Fidiculæ sunt funiculi & nervi, quibus reorum corpora in equuleo posita, extenduntur.

8. *Salutemus*. Hominem adeamus, periculum faciamus.

XLVIII.

Qui oblivisci beneficium debeat.

1. Quæ mihi præstiteris memini, semperq; tenebo,
2. Cur igitur taceo, Postume? tu loqueris.
3. Incipio quoties alicui tua dona referre,
4. Protinus exclamat, dixerat ipse mihi.
5. Non bellè quædam faciunt duo: sufficit unus
6. Huic operi: si vis ut loquar; ipse tace.
7. Crede mihi, quamvis ingentia, Posthume, dona
8. Auctoris pereunt garrulitate sui.

VERS. 2. *Tu loqueris*. Ideò sileo, quia nō siles: quia prędicas bèneficia mihi à te data. Meum erat hoc facere.

4. *Exclamat*. Is cui tua dona commemoro. *Dixerat*. Postumus.

5. Sunt res quædam, quæ minùs benè à duobus fiant.

6. *Huic operi*. Beneficio prædicando.

8. *Auctoris*. Ejus qui beneficium contulit. Qui dedit igitur, oblivisci beneficium debet: meminisse & prædicare, qui accepit.

XLIX.

In poetam indoctum.

1. Colchida quid scribis, quid scribis, amice, Thyesten?
2. Quò tibi vel Niobē, Basse, vel Andromachem?
3. Materia est, mihi crede, tuis aptissima chartis
4. Deucalion; vel, si non placet hic, Phaethon.

VERS. 1. *Colchida*. Medeam: cur ita vocetur dixi lib. Spect. Epig. 25. Thyestes fuit Phelopis filius, Tantali nepos, frater Atrei, cujus uxorem cùm temerasset, Atreus ejus filium ipsi epulandum apposuit: hinc multæ tragœdiæ natæ.

2. Quò pertinet, qui convenit tibi, scribere Nioben? Sic Horatius scribit Epistola 5. Libri 1. *Quò mihi fortunas, si non conceditur uti?* pro Quorsum, qua de causa, fortunas & opes habeo, si iis uti non licet? Andromache, fuit uxor Hectoris: Niobes nota est fabula, lege Ovid. 6. Metamorph.

3. *Materia &c.* Innuit ejus poemata digna esse flammis, vel aquis. Quippe regnante in Græcia Deucalione contigit celebre, & decantatum poetis diluvium: Phaethon fulmine ustus periit.

4. *Hic*. Deucalion.

L.

Rhetor extemporalis.

1. Extemporalis factus est meus rhetor:
2. Calpurnium non scripsit, & salutavit.

VERS. 1. Extemporalis appellatur hoc loco qui dicit ex tempore, non meditatus, non paratus. *Meus*. Quem Epigrammate 22. laudaverat, quòd salutaret homines, quorum nomina scripserat ac didicerat. Ille nunc tantum profecit, inquit, ut Calpurnium salutaverit, quamvis ejus nomen omnino non scripserit.

LI.

Artes adolescentibus discendæ.

1. Cui credas, Lupe, filium magistro
2. Quæris sollicitus diu, rogasque.
3. Omnes grammaticosque, rhetorasque
4. Devites, moneo: nihil sit illi
5. Cum libris Ciceronis, aut Maronis,
6. Famæ Rutilium suæ relinquat.
7. Si versus facit, abdices poetam.
8. Artes discere vult pecuniosas?
9. Fac, discat citharœdus, aut choraules.
10. Si duri puer ingeni videtur,
11. Præconem facias, vel architectum.

VERS. 6. Patiatur Rutilium, insignem oratorem, quem Cicero laudat in Bruto, florere eloquentiæ fama.

7. Si amat versus facere, prohibe; ac, ni desinat, abdica illum, exhereda. Miror hujus verbi significationem interpretes latuisse.

9. *Discat citharœdus*. Subaudi, esse: vel, dictum hoc more Græcorum, qui cum verbo *disco* rectum sæpe casum jungunt. Legit Janus Gulielmius, *fac hiscat citharœdus*. Verba enim *hiscere, hiare* usurpantur eleganter in re musica. Laudat versum Propertianum, *Tantum operis nervis hiscere posse meis*, alterumque ejusdem de Apolline ad vivum depicto: *Visus marmorea carmen hiare lyra*. Opinor quia qui lyram pulsant, os diducunt, quasi vocem numeris, lyræque vellent sociare.

Choraules. Is est qui tibiam in choro, seu cœtu canentium, inflat; αὐλὸς tibia; χορὸς, chorus: χοραύλης.

10. Si puer caret ingenio, præconem esse jube, vel architectum; sunt enim artes illæ magni quæstus, ingenii exigui. Dolet igitur bonas artes præ illis vilioribus, sæculo suo contemni.

L I I.

Honestum nomen.

1. Cùm voco te dominũ, noli tibi, Cinna, placere:
2. Sæpe etiam servum sic resaluto tuum.

L I I I.

Vive hodie.

1. Cras te victurum, cras dicis, Posthume, semper:
2. Dic mihi cras istud, Posthume, quando venit?
3. Quã lõgè est cras istud? ubi est? aut unde petẽdũ?
4. Numquid apud Parthos Armeniosque latet?
5. Jam cras istud habet Priami vel Nestoris annos,
6. Cras istud quanti dic mihi possit emi?
8. Cras vives: hodie jam vivere, Posthume, serũ est,
8. Ille sapit, quisquis, Posthume, vixit heri.

Vers. 1. *Victurum*. Vivere accipit vulgò Martialis pro, genio indulgere.

4. *Parthos*. Parthi propriè dicti habitarunt inter Persidem ad meridiem, & Hyrcaniam ad septentrionem: Persis primùm subditi, postea, Romanorum tempore, tota Perside potiti sunt. Armenia, est regio in minoris Asiæ finibus ad Orientem, intra montes Taurum & Caucasum, l'*Armenia Ararath* olim.

5. *Priami*. Ad summam usque senectutem vixit Priamus: Nestor ætates hominum

num tres confecit; hic Græcorum dux: ille rex Trojanorum.

8. *Heri.* Hoc enim solum nostrum est ac certum, quod est præteritum.

L I V.

Magna munera.

1. Quòd nõ argentũ, quòd non tibi mittimus aurũ;
2. Hoc facimus causà, Stella diserte, tuà.
3. Quisquis magna dedit, voluit sibi magna remitti:
4. Fictilibus nostris exoneratus eris.

VERS. 2. Hoc in tuam gratiam facio; tibi consulo non mihi.

4. *Exoneratus.* Liber & solutus ab onere magna munera remittendi. Fictilia, sunt vasa ex argilla & luto facta.

L V.

Obtrectator quomodo ulciscendus.

1. Allatres licèt usque nos & usque,
2. Et gannitibus improbis lacessas:
3. Certum est hanc tibi pernegare famam,
4. Olim quam petis in meis libellis,
5. Qualiscunque legaris ut per orbem.
6. Nam te cur aliquis sciat fuisse?
7. Ignotus pereas, miser, necesse est.
8. Non deerunt tamen hac in urbe forsan
9. Unus, vel duo, tresve, quatuorve,
10. Pellem rodere qui velint caninam.
11. Nos hac à scabie tenemus ungues.

VERS. 2. *Gannitibus.* Probris, maledictis. Propriè vulpes gannire dicuntur.

3. 4. 5. Statuo de te penitus silere, ne tuum nomen olim in meis libellis legatur, & qualemcumque famam inde consequaris.

10. 11. *Pellem rodere &c.* Erunt fortasse qui te vicissim remordere, & tuam pellem caninam lacerare velint: ego à tam fœtido & scabioso animali tangendo abstinere constitui. Scabies hoc in loco malè accipitur à Radero & aliis, pro maledicendi libidine.

L V I.

De suis hortis.

1. Jure tuo nostris maneas licet hospes in hortis,

M 6 2. Si

2. Si potes in nudo ponere membra solo.
3. Aut si portatur tecum tibi magna supellex,
4. Nam mea jam digitum sustulit hospitibus.
5. Nulla tegit fractos nec inanis culcita lectos,
6. Putris & abruptà fascia reste jacet.
7. Sit tamen hospitium nobis commune duobus:
8. Emi hortos; plus est: instrue tu; minus est.

VERS. 1. 2. 3. Per me licebit utaris mea villa; si nuda humo contentus, ac domo vacua esse potes, aut si tecum tuam affers supellectilem, eamque copiosam.

4. Mea suppellex jam victa est, & attrita ab aliis hospitibus. Gladiatores victi digitum attollebant ut se victos faterentur. Vide Lib. Spect. Ep. 27. Digitum tollere est interdum, mancipem fieri, redimere aliquid & licitari, ut patet ex Tullio, Lib. 1. in Verrem, n. 141.

5. Nulla culcita insterni-tur lectis, ne inanis quidem, & pluma, tomentoque vacua.

6. *Fascia*. Intellige funes reticulatos, quas vulgò cingulas vocant, quibus transversis pars ima lecti sternitur, qui funes culcitam stramineam aut plumeam ferunt: pro quibus interdum asseres adhibentur.

7. Sed conveniamus; communes sint ambobus nobis horti, tu eos adorna supellectile, siquidem ego illos emi, quod majus est.

LVII.

In poetam se amantem.

1. Quid sentis, inquis, de nostris, Marce, libellis?
2. Si me sollicitus, Pontice, sæpe rogas.
3. Admiror; stupeo; nihil est perfectius illis;
4. Ipse tuo cedit Regulus ingenio.
5. Hoc sentis? inquis: faciat tibi sic benè Cæsar,
6. Sic Capitolinus Jupiter, imò tibi.

VERS. 4. *Regulus*. Causidicus fuit eloquens & clarus, de quo anteà.

5. 6. An hoc ita sentis, ò Martialis? inquit Ponticus: opto, precorque, ut ob eam rem bene tibi Cæsar faciat, bene Jupiter, qui in Capitolio colitur. Ita te ament, ut tu de meis versibus bene atque amicè sentis.

Imò tibi. Imò, inquit Martialis, tibi sic faciant bene Cæsar & Superi, ut ego bene sentio de tuis versibus. Atqui de illis pessimè Martialis sentiebat, nec Ponticum, nisi ore tenus, laudaverat: itaque sic malè illi precatur. Simpliciùs sed mi-

nus

nus argutè sic explicabis: *Imò tibi*. Tibi potiùs dent Superi, Sapere ac modestè de tuis carminibus sentire, tenuitatem tuam & inscitiam agnoscere.

LVIII.

Mors vita magistra.

1. Sextantes, Calliste, duos infunde Falerni:
2. Tu super æstivas, Alcime, solve nives.
3. Pinguescat nimio madidus mihi crinis amomo,
4. Lassenturque rosis tempora sutilibus.
5. Jam vicina jubent nos vivere Mausolea,
6. Cùm doceant ipsos posse perire Deos.

VERS. 1. *Sextantes*. Adi Epig. 26. Libri 1.

Callistus. Nomen est servi, ut Alcimus.

2. *Super*. Super vina: solve, infunde solutas nives super vina, ut refrigerentur; aut aquam frigidam, è nivibus expressam vino affunde.

3. *Amomo*. Est amomum arbuscula quædam odorem suavissimum spirans; in Armenia nascitur; inde fiebant unguenta, quibus crines perfundebantur.

4. *Sutilibus*. Textilibus, nexis philyra. *Lassentur*. Onerentur coronis roseis.

5. 6. Videmus sepulchra Deorum: sic Augustum & Cæsares vocat, qui à Romanis inter Divos relati, pro more. Siquidem ergo ipsi Dii moriuntur, moriendum aliquando nobis homunciónibus erit: vivamus igitur dum licet. De Mausoleis vide Lib. Spectac. Ep. 1. Potabat in eo loco Martialis, unde hæc sepulchra spectabantur. Consule pariter Ep. 44. Libri 2.

LIX.

Adulatur Domitiano.

1. Astra polumq; dedit, quãvis obstante novercà,
2. Alcidæ Nemeæ terror, & Arcas aper;
3. Et castigatum Libyæ ceroma palæstræ;
4. Et gravis in Siculo pulvere fusus Eryx:
5. Silvarumque tremor tacità qui fraude solebat
6. Ducere nec rectas Cacus in antra boves.
7. Ista tuæ, Cæsar, quota pars spectatur arenæ;
8. Dat majora novus prælia manè dies.
9. Quot graviora cadũt Nemæo pondera monstro?
10. Quot tua Mænalios collocat hasta sues?

11. Red-

11. Reddatur si pugna triplex pastoris Iberi;
12. Est tibi qui possit vincere Gerionem.
13. Sæpe licet Grajæ numeretur bellua Lernæ,
14. Improba Niliacis quid facit Hydra feris?
15. Pro meritis cœlum tantis, Auguste, dederunt
16. Alcidæ citò Dî: sed tibi serò dabunt.

Vers. 1. Ordo est. Aper Arcas, hoc est, Arcadius; & leo Nemæus, evexerunt Herculem ad astra, quamvis obstaret Juno. De illis monstris & Hercule plura vide in Libro Spect. & Lib. 4. Ep. 45. 48.

3. Et Anteus Afer, unctus ceromate, qui fuit castigatus, id est, victus ab eodem Hercule in palæstra. Ceroma esse diximus, oleum pulveri & ceræ admixtum, quo athletæ inungebantur: hic ponitur pro Antæo ita inuncto Ep. 4. Lib. 4.

Palæstra. Sumitur pro luctatione & qualibet corporis exercitatione, vel pro ipso loco luctationis.

4. *Eryx.* Veneris filius, immani mole & fortitudine, degebat in Sicilia; Herculem illuc ab Hispania venientem, provocavit ad cæstuum certamen, ab eo victus demum & cæsus est. Virgil. 5. Æneid.

6. *Cacus.* Historiam vide in Virgil. lib. 8. Ille vaccas Herculis *non rectas*, id est, cauda in speluncam tractas, & inversis, ne deprehenderetur furtum, vestigiis, abduxit in suum antrum.

7. Ista Herculis facinora quantula pars sunt eorum, quæ in tua arena quotidie spectantur?

8. *Novus.* Alius ex alio: vel, renascens.

9. *Pondera.* Immanes belluæ, majores leone Nemæo.

10. Quot apros illi Mænalio similes aut majores, hasta unius è tuis venatoribus & gladiatoribus collocat, id est, abjicit humi, ac sternit? De Mænalo Arcadiæ urbe & monte mentio incidit in Libro Spectac. Epigr. 25.

11. 12. Si renovetur Herculis pugna cum Geryone, qui pastor, sive rex Hispaniæ fuit; habes qui illum possunt vincere. Triplex pugna dicitur, quia ter vincendus Geryon erat, quippe tricorpor.

13. Quamvis rediret Hydra, eaque non una, tamen illa non esset comparanda cum crocodilis, qui sunt in amphitheatro cæsi. De Lernadictum in eodem Epigr. 25. Libri Spectac. Crocodili frequentes sunt in Nili ripa.

16. *Serò.* Quia te diu sospitem nobis servabunt.

LX.

Parcus salutator.

1. Sæpe salutatus, nunquam prior ipse salutas:

2. Sic erit æternum, Pontiliane, vale.

Vers. 2. Salutatus à me sæpius, non respondes præ arrogantia, mortuus videris; itaque non dicam tibi deinceps salve, aut ave, sed vale, id quod mortuis dici solet, teque indignum arbitrabor qui in hominum numero censearis, multò minùs amicorum. Vale igitur æternum, & morere.

L X I.

Hirundo lacerata.

1. Hibernos peterent solito cùm more recessus
2. Atthides, in nidis una remansit avis.
3. Deprendere nefas ad tempora verna reversæ,
4. Et profugam volucres diripuere suæ.
5. Serò dedit pœnas, discerpi noxia mater
6. Debuerat: sed tunc cùm laceravit Itym.

Vers. 1. *Recessus*. Loca remotiora & calidiora.

2. *Atthides*. Volucres Atticæ; hirundines. Progne quippe Pandionis Atticæ regis filia in hirundinem versa est.

3. Illam hirundinem, quæ cæteras non erat secuta, aliæ redeuntes vere novo, invenerunt, & quasi piaculum fecisset, sprevissetque socias, lacerarunt.

6. *Itym*. Progne Itym filium cæsum marito suo Tereo, à quo suam sororem Philomelam temeratā fuisse cognoverat, epulandum apposuit. Ovid. 6. Metamorph.

L X I I.

In rufos Lesbiæ crines.

1. Arctoà de gente comam tibi, Lesbia, misi
2. Ut scires, quantò sit tua flava magis.

Vers. 1. *Arctoà gente*. Germania, quæ tota vergit ad septentrionem. De voce *Arctos* diximus Ep. 14. lib. Spectac. Solebant Germani rufos alere & laudare crines; Romanæ matronæ amabant nigros; meretrices, flavos: ridet igitur istam, cujus coma esset magis rufa, quàm omnes Germanorum nativæ comæ.

L X I I I.

Antonius Ciceronis percussor.

1. Antoni, Phario nil objectaure Pothino,

2. Et

2. Et leviùs tabulâ, quàm Cicerone, nocens:
3. Quid gladium demens Romana stringis in ora?
4. Hoc admisisset nec Catilina nefas.
5. Impius infando miles corrumpitur auro:
6. Et tantis opibus vox tacet una tibi.
7. Quid prosunt sacræ pretiosa silentia linguæ?
8. Incipient omnes pro Cicerone loqui.

VERS. 1. O Antoni, qui nihil habes quod objicere Pothino possis; qui Pothinum accusare jure non potes, siquidem longè graviùs illo peccavisti. Pothinus Ptolemæi regis Ægyptii famulus Pompejum Magnum occidit jussu domini. Vide Lib. 3. Epig. 52.

2. *Tabula*, Proscriptionis. Antonius instituto triumviratu multos cives proscripsit, id est; neci destinavit, eorum nominibus in tabula publicè proposita scriptis, & addito pretio quod percussori numeraretur. Sententia versiculi est: Qui levius crimen admisisti tot cives proscribendo & interficiendo, quàm unum Ciceronem necando.

3. *Romana*. Ciceronis, qui Romæ quasi caput & lingua fuit. Porrò ultima syllaba hujus vocis *Romana* producitur ob duas consonantes quæ sequuntur in voce *stringis*.

4. *Catilina*. Ille, Cicerone consulatum gerente, in rempublicam conjuravit: ejus conjurationem extinxit idē Cicero, strangulatis in carcere principibus conjurationis: ipse Catilina, commisso contra senatus copias prælio, cæsus est.

5. *Corrumpitur*. Ut Ciceronem interficiat. Popilius Tullii percussor fuisse perhibetur, licèt ab eodē Tullio in capitis causa defensus.

6. Tanto pretio emisti, ut Ciceronis vox sileret tibi: hoc est, ne illa vox increparet tua scelera. Ea, inquam, vox, cujus silentium tibi uni utile, cæteris quos defendebat, civibus damnosum fuit.

7. Quid prodest quòd magno pretio emeris, ut sileret de te Cicero, ut periret? Omnes, tacente Cicerone, tua scelera, quæ tegere non potes, palàm accusabunt: sic pro uno accusatore, jam sexcentos habebis: Vel omnes Ciceronem defendent, atque adeò multò plures defensores mortuus reperiet, qui partes ipsius & causam contra te agant, quàm vivus: unus pro se loquebatur, nunc omnes pro eo loquentur.

LXIV.

In decoctorem.

1. Infusum sibi nuper à patrono

2. Ple-

2. Plenum, Maxime, centies Syriscus
3. In sellariolis vagus popinis
4. Circa balnea quatuor peregit.
5. O quanta est gula, centies comesse!
6. Quantò major adhuc, nec accubare!

VERS. 1. *Infusum.* In erumenam fusum, datum ab hero, à quo donatus fuerat libertate. Servi ab heris manumissi eos habebant in patronorum loco. Ordo est Syriscus peregit, id est, dilapidavit, absumpsit in popinis, plenum, id est, totum centies, sibi à patrono infusum.

2. *Plenum centies.* Integram summam sestertiorum centies centenorum millium. Francicas videlicet libras 1000000. Rom. Scut. millia circiter ducenta viginti quinque.

3. *Sellariolis.* Sellariolæ popinæ dicebantur illæ, in quibus ad mensam non accumbebant, ut fiebat ab honestis civibus & in justo cōvivio; sed in sellulis sedētes gulæ raptim indulgebant.

4. *Balnea quatuor.* Nempe Neronis, Grylli, Titi, Agrippæ: quæ in urbe tùm erāt celeberrima: & circa quæ visebantur istæ viles popinæ.

6. *Accubare.* Ad mensam in lectulo accumbere.

LXV.

Æstiva villa.

1. Humida qua gelidas summittit Trebula valles,
2. Et viridis Cancri mensibus alget ager;
3. Rura Cleonæo nunquam temerata leone,
4. Et domus Æolio semper amica Noto
5. Te, Faustine, vocant: longas his exige messes
6. Collibus, hibernum jam tibi Tibur erit.

VERS. 1. 2. Quà valles sunt humidæ propè Trebulam, ubi aer est frigidus, ipso mense Junio, sole Cancrum tenente. Cancer signum est Zodiaci, numero quartum, cui cùm sol supponitur maximi sunt calores in plaga septentrionali. Trebula, est oppidulum in Sabinis, nunc *Monte Leone*.

3. *Temerata.* Numquam ulla caloribus, quos Leonis sidus affert. Cleonæ urbs Peloponnesi erat, prope quam Hercules leonem interfecit, in sidera post relatum. Lib. Spect. Ep. 5. & 25.

4. *Æolio.* Æolus rex ventorum. Virgil. 1. Æneid. No-

tus est ventorum principum unus, in Italiam imbres frigidos advehens.

5. *Exige &* 6. Transige dies æstivos longiores, quibus frumenta demetuntur.

6. Hyemem exiges posthac Tibure, quæ urbs præ villa & agro Trebulano videtur esse calida, atque adeò hyemi traducendæ opportuna: licèt Tibur ob frigidiorem auram laudetur. Tiburis facta mentio lib. 4. Ep. 45. 48.

LXVI.

Cur Theodoro non mittat sua carmina.

1. Non donem tibi cur meos libellos
2. Oranti toties, & exigenti,
3. Miraris, Theodore? magna causa est,
4. Dones tu mihi ne tuos libellos.

VERS. 4. *Tuos*. Qui sunt insulsè & ineptè scripti.

LXVII.

Pompejorum sepulchra.

1. Pompejos juvenes Asia atque Europa, sed ipsum
2. Terra tegit Libyes; si tamen ulla tegit.
3. Quid mirum toto si spargitur orbe? jacere
4. Uno non poterat tanta ruina loco.

VERS. 1. Duos habuit Pompejus Magnus filios: Gn. Pōpejum natu majorem, qui victus à Cæsare, obiit Mundæ in Hispania, quæ pars est Europæ: & Sext. Pompejum natu minorem, qui Mileti (est urbs Asiæ,) ab Antonii militibus periit. *Ipsum.* Pompejum Magnum.

2. *Libyes*. Ægypti, in qua diu insepultus jacuit. Ideò addidit, *si tamen ulla tegit.*

3. Quid mirum si virorum tantorum ruina & funus Europam, Asiam & Africā occupat? Magnum Pompejorū nomen, magna gloria, magna quoque ruina, & orbe sparsa toto esse debuit.

LXVIII.

Jocus in adulteram.

1. Quæ legis causâ nupsit tibi Lælia, Quincte,
2. Uxorem potes hanc dicere legitimam.

VERS. 1. Legitimæ uxores vocantur vulgò, castæ & pudicæ, quæ ducuntur à viro post matrimonium sā-

ctè

ctè & legitimè contractum. Domitianus revocaverat legem à Julio Cæsare olim latam in adulteros, qua jubebantur adulteras ducere, ac eas habere pro uxoribus, & graves luere pœnas ni facerent. Iste Quinctus lege Julia cogente, sic Læliam duxerat: quam joco Martialis vocat legitimam uxorem.

LXIX.

Remedium adversùs famem.

1. Profecit poto Mithridates sæpe veneno,
2. Toxica ne possent sæva nocere sibi.
3. Tu quoque cavisti cœnando tam malè semper,
4. Ne posses unquam, Cinna, perire fame.

VERS. 1. Mithridates rex Pōti in Asia, quem Pompejus debellavit, cùm timeret ne veneno clam dato periret, quotidie venenum bibere assueverat, adeò ut illi, consuetudine ipsa, innoxiū evaserat. Tu quoq; esuriendi consuetudine facies ut fame perire non possis.

2. *Toxica*. Venena: quasi taxica: taxus, arbor nocens; cujus umbra exitialis esse dicitur ac mortifera.

LXX.

In assentatorem.

1. Narratur bellè quidam dixisse, Marulle,
2. Qui te ferre oleum dixit in auricula.

VERS. 2. Oleum symbolum est assentationis. Oleum igitur in auricula ferre meritò dicitur qui & adulator est, & adulatoribus gaudet: qui assentationes, in promptu semper habet, quibus alienas aures permulceat.

LXXI.

Libera & frugalis cœna.

1. Si tristi domicœnio laboras,
2. Turani, potes esurire mecum:
3. Non deerunt tibi, si soles προπίνειν,
4. Viles cappadocæ, gravesque porri.
5. Divisis cybium latebit ovis:
6. Ponetur digitis tenendus unctis
7. Nigrà coliculus virens patellà,

8. Al-

Algentem modò qui reliquit hortum:
Et pultem niveam premens botellus:
Et pallens faba cum rubente lardo.
Mensæ munera si voles secundæ,
Marcentes tibi porrigentur uvæ,
Et nomen pyra quæ ferunt Sirorum,
Et quas docta Neapolis creavit
Lento castaneæ vapore tostæ:
Vinum tu facies bonum bibendo.
Post hæc omnia fortè si movebit
Bacchus, quam solet, esuritionem,
Succurrent tibi nobiles olivæ
Piceni modò quas tulere rami,
Et fervens cicer, & tepens lupinus.
Parva est cœnula (quis potest negare?)
Sed finges nihil, audiesve fictum,
Et vultu placidus tuo recumbes;
Nec crassum dominus leget volumen.
Sed, quod non grave sit nec inficetum,
Parvi tibia condyli sonabit.
Hæc est cœnula, Claudiam sequeris:
Quam nobis cupis esse tu priorem.

VERS. 1. 2. Si piget te domi tuæ solum & tristem cœnare, poteris cœnare mecum, ita parcè tamen ac frugaliter, ut meritò adhuc post cœnam esurias.

3. *Si soles* προπίνειν. Si amas aliquid prægustare ante cœnam, reperies legumina ad eam rem idonea, v. gr. cappadocas, (est genus lactucarum) cum porris, quorum odor est gravior &c. Nil mirum, si dicatur προπίνειν de cibo, cùm vox πρόπομα dicatur de gustu, qua voce esca etiã significatur: & verbum propinare, quod è græco factum est, de cibis etiam usurpetur. Sic Terentius. *Hunc ego vobis comedendum propino*. Potest tamen exponi cum Radero in Analectis, προπίνειν *præbibere*. Si ante cœnam amas bibere, seu præbibere, dabo legumina quædam, quę tibi sitim acuant.

5. *Cybium*. Est piscis genus, cujus caro admiscebatur ovis divisis, sive concisis in frusta: unde intritum quoddam fiebat, cybium etiam dictum.

6. *Unctis*. Propter oleum quod infundebatur caulibus. Coliculus est brassicæ pars tenerior: *nigra patella* est fumosa, vel parum nitida. Legunt nonnulli, *Ustis*, quia coliculus ab foco & igne recens.

9. Bo-

9. *Botellus*. Genus est farciminis: apponebatur, ut fit hodieque, cum pulte facta è pisis: aut ex alica, quæ est farinæ purioris genus; unde niveam vates vocat. Vide Ep. 31. Lib. 2.

11. *Secundæ*. In secundis mensis bellaria, & fructus apponebantur.

12. *Marcentes*. Maturæ, & rugosæ, lividæ; vel, siccatæ fumo, sole, furno.

13. *Syrorum*, Pyra è Syria advecta.

15. *Vapore*. Igne calido, vel aqua. Tostæ enim, aut elixæ apponuntur.

16. *Bibendo*. Quod vinum per se parum est bonum, ipsa siti bonum facies: ciborum quippe condimentum est fames; & sitienti placet omne vinum.

17. Si post ejusmodi dapes, adhuc appetentiam cibi faciet vinum, ut fit.

20. *Piceni*. Ager Picenus est in Umbria, Italiæ parte, olivis frequens. *La Marca d'Ancona*.

21. *Cicer*. Est genus pisi, quod frigebatur: Lupinus est genus leguminis.

23. *Finges*... Non fictis narrationibus & molestis condientur epulæ, ut in divitum accidit mensis, ubi convivæ omnia faciunt ac loquuntur ad gratiam, ad veritatem ferè nihil.

24. *Tuo*. Non coacto, non alienam in gratiam, & voluntatem composito.

25. *Dominus*. Ego, cœnæ pater.

27. Tibia parvi condyli, est tibia exigui foraminis: tibia exiguo digito tangenda molliter, non toto, vel fortiori. Condylus enim est illa pars aversi digiti quæ extat, quæ contrahitur & explicatur, cùm digitus aperitur & clauditur: itaque pro toto digito sumitur. Suspicatur Gruterus Condylum esse nomen hominis.

28. *Claudiam*. Invitabo etiam Claudiam, eam sequeris; imò cupis illam adesse priorem, quippe quam plus nobis diligas.

LXXII.

Vestium ostentator.

1. Udecies unà surrexti, Zoile, cœnà,
2. Et mutata tibi est, synthesis undecies:
3. Sudor inhæreret madidà ne veste retentus,
4. Et laxam tenuis læderet aura cutem.
5. Quare ego non sudo, qui tecum, Zoile, cœno?
6. Frigus enim magnum synthesis una facit.

VERS. 2.

VERS. 2. *Synthesis*, quænã vestis esset, explicui Ep. 38. lib. 2. Zoilus, ut ostenderet plures sibi esse vestes ejusmodi, fingebat se sudare, & quasi depositurus madidã sudore synthesim, aliã sumebat. Vis non sudare? inquit Martialis; ne muta syntheses, una contentus esto, quali ego utor, non sudabis, aut sudare te simulabis, imò algebis.

4. 6. *Laxam*. Calor enim poros laxat, quos aura frigida contrahit ac lædit.

5. 6. Cur ego non sudo? rogas? quia vestem unam tantùm habeo, eamque detritam.

LXXIII.

Liber immortalis.

Non totam mihi, si vacabis, horam
Dones, & licet imputes, Severe,
Dum nostras legis exigisque nugas.
Durum est perdere ferias rogamus:
Jacturam patiaris hanc, ferasque.
Quòd si legeris ipse cùm diserto
(Sed numquid sumus improbi?) Secundo
Plus multò tibi debiturus hic est,
Quàm debet domino suo, libellus.
Nam securus erit, nec inquieta
Lassi marmora Sisyphi videbit,
Quem censoria cum meo Severo
Docti lima momorderit Secundi.

VERS. 1. 2. 3. Rogo te, ò Severe, si tibi est otium, si vacat, da mihi horam, eamque ne integram quidem, ut mea epigrammata expendas: hoc beneficium tantum arbitrabor ut facilè passurus sim, illud mihi à te imputari, & in meis rationibus numerari, quasi rem magnam tibi deberem.

4. Satis intelligo durum tibi esse perdere otium his nugis lectitandis, tamen rogamus hoc animo æquo feras. *Ferias*. Fortasse Saturnaliorũ; aut alias id genus.

7. *Improbi*. Importuni, odiosè petaces.

10. Non adibit inferos, ubi Sisyphus marmor, seu lapidem, urget ad fastigium montis, unde semper lapis ultro relabitur. Æternum apud superos florebit.

13. *Lima*. Pro examine & judicio virorum doctorum usurpatur ea vox. Censoria dicitur, quia censores id habebant muneris, ut mores civium emendarent, ac notarent.

Qui-

LXXIV.

Quinam ditescant.

1. Semper eris pauper, si pauper es, Æmiliane,
2. Dantur opes nullis nunc, nisi divitibus.

LXXV.

In avarum.

1. Quid promittebas mihi millia, Gaure, ducenta,
2. Si dare non poteras, millia, Gaure, decem?
3. An potes, & non vis? rogo, non est turpius istud?
4. I, tibi dispereas, Gaure, pusillus homo es.

VERS. 1. Nuper mihi promittebas ultro, te mihi daturum ducenta millia sestert. Francicas libras 20000. scutatos Rom. admodùm quatermille quingentos. Nunc petenti mihi decem millia, negas te dare posse. Libræ sunt Gallicæ 1000. Romani verò nummi scutati ducenti viginti quinque.

3. An potes quidem mihi dare ista decem millia, sed non vis dare, quia metuis ne non reddam; vel aliam ob causam? Esto sanè, at cur pollicebaris? Nonne est turpius negare cum promiseris, quàm nihil promittere?

4. *I, tibi &c.* Malè pereas. *Tibi* abundat hoc in loco: ut sæpe aliàs, v. g. in adverbio, ecce tibi. Abi in malam rem cum tuis opibus, homo es illiberalis, angusti & pusilli animi. Libenter legerim cum Scriverio: *I, tibi disperdas.* Hoc sensu: serva tibi tuos nummos, & eos disperde, malè perde & consume.

LXXVI.

Ἀντιπάθεια.

1. Insequeris, fugio; fugis, insequor; hæc mihi mens est:
2. Velle tuum nolo, Dindyme, nolle volo.

VERS. 2. *Velle tuum.* Hellenismus est: pro, id quod vis. Quod arridet tibi, mihi displicet; quod tibi displicet, arridet mihi.

LXXVII.

Par pari.

1. Jam tristis nucibus puer relictis

2. Cla-

2. Clamoso revocatur à magistro:
3. Et blando malè proditus fritillo,
4. Arcanà modò raptus è popinà,
5. Ædilem rogat udus aleator.
6. Saturnalia transiere tota;
7. Nec munuscula parva, nec minora
8. Misisti mihi, Galla, quæ solebas.
9. Sanè sic abeat meus December.
10. Scis certè, puto, vestra jam venire
11. Saturnalia Martias Kalendas:
12. Tunc reddam tibi, Galla, quod dedisti.

VERS. 1. 2. Abierunt Saturnalia, magistri revocant pueros ad ludum literariũ, jubentque illos nuces quibus lusitant, omittere.

3. Et aleator madidus, seu benè potus, qui in popina ludit aleam clàm, nẽpe jam transactis Saturnalibus, sono talorum in fritillo concussorum proditus, ac deprehensus, rogat veniam ab Ædile. Alea Saturnalibus permissa, reliquis temporibus vetabatur. De Fritillo vide Lib. 4. Ep. 11.

9. *Meus*. Virorum festa erant Saturnalia: Martialia verò, festa mulierum; quæ tamen fęminarum Saturnalia tertio post versu vocat. Vide Horat. nostrum lib. 3. Ode 7. Saturnalibus mittebant munera viris fœminæ: Martialibus, viri fęminis.

12. *Quod dedisti*. Nempe, nihil. Nihil dedisti: nihil dabo.

M. VAL.

M. VAL. MARTIALIS

EPIGRAMMATUM

LIBER SEXTUS.

EPIGRAMMA I.

Librum amico mittit.

1. SExtus mittitur hic tibi libellus,
2. In primis mihi care Martialis,
3. Quem si terseris aure diligenti,
4. Audebit minùs anxius tremensque
5. Magnas Cæsaris in manus venire.

VERS. 2. *Martialis*. Erat hic vatis nostri amicus, de quo sæpe antea.
3. *Terseris*. Purgaveris, emendaveris, cum audiendo diligenter: libri enim quasi nobiscum loquuntur, & auris est symbolum judicii, censuræque.
5. *Cæsaris*. Domitiani;

I I.

Domitiani filio Genethliacum.

1. Nascere Dardanio promissum nomen Julo,
2. Vera Deum soboles, nascere magne puer.
3. Cui pater æternas post sæcula tradat habenas;
4. Quique regas orbem cum seniore senex.
5. Ipsa tibi niveo trahet aurea pollice fila,
6. Et totam Phryxi Julia nebit ovem.

VERS. 1. *Nascere*. Faustis ominibus in lucem editus sis. *Promissum, &c.* O puer promisse à fatis Julo Æneæ filio, & à fatis destinate ut illius gereres nomen.
Dardanio. A Dardano Æneas ortus. III. Æn. vers. 168.
2. *Vera &c.* Quia Domitiani filius, qui se Deum solebat appellari; tum, Romani Imperatores ab Vene-

re per Æneam oriundi, se Deorum genus vocitabant.

3. *Habenas*. Clavum Imperii, orbis regimen. *Æternas*. Id est, diu tractandas; sive, æterni & immortalis imperii habenas.

6. *Phryxi*. Fuit Phryxus Athamantis filius, qui cùm novercam Nephelen, fœminam impotētissimam, ferre non posset, è paterna domo unà cum Helle sorore profugit: abduxere secum arietem eximium, aureo vellere, cujus in tergo (ut Hellespontum, angustum fretum, quod Europam ab Asia separat, trajicerēt) cùm navis nulla suppeteret, sederunt. Helle in mare decidit, & Hellesponto nomen dedit, Phryxus in Colchidem pervenit ad Æeten Medeæ patrem: ibi arietem Marti immolavit, ejusque aureum vellus Æetæ tradidit; aries in sidera relatus est.

Julia. Erat illa Tito genita, Domitiani fratre, paulò antè demortuo, & ipsi Domitiano patruo suo, carissima. Non igitur Parcæ stamina, ut solēt cęteris hominibus nascentibus, è fatali colu ducent huic puero, sed ipsa Julia Parcis omnibus nobilior, nebit: aurea stamina & felicia facta trahet, ac totum vellus aureum famosi arietis, quo Phryxus olim mare trajecerat, impendet in eam rem.

III.

Roma emendata.

1. Censor maxime, principumque princeps,
2. Cùm tot jam tibi debeat triumphos,
3. Tot nascentia templa, tot renata,
4. Tot spectacula, tot deos, tor urbes;
5. Plus debet tibi Roma, quòd pudica est.

Vers. 1. *Censor*. Domitianus octavo suo consulatu censoris perpetui munus sibi sumpsit anno Urbis C. 834. Christi, 83. ac leges de pudicitia novas condidit, antiquas instauravit, &c.

3. *Renata*. Restituta, reparata.

4. *Tot Deos*. Novis quibusdam Diis templa condiderat, seu nova quadam appellatione insignitis, ut Fortunæ reduci, Jovi custodi &c.

IV.

Nummos rogat.

1. Rustica mercatus multis sum prædia nummis;
2. Mutua des centum, Cæciliane, rogo.

3. Nil

3. Nil mihi respondes? tacitum te dicere credo,
4. Non reddes: ideò, Cæciliane, rogo.

Vers. 2. *Centum*. Subaudi, sestertia; id est, libras Francicas 10000. Quænam sint prædia rustica, quænam urbana: dixi Ep. 24. lib. 3.

4. *Non reddes*. Verba sunt Cæciliani, secum id dicentis: ò Martialis, non reddes si tibi dedero.

Ideò rogo. Respondet Martialis. Quia nolo reddere, ideò peto, nempè ut des gratis. Rogant propriè, qui stipem aut donum petunt; unde mendici, rogatores vocantur: poscunt seu petunt, qui reddere aut possunt, aut volunt.

V.

Lex Julia de adulteris.

1. Julia lex populis ex quo, Faustine, renata est,
2. Atque intrare domos jussa pudicitia:
3. Aut minùs, aut certè non plus, tricesima lux est,
4. Et nubit decimo jam Thelesina viro.
5. Quæ nubit toties, non nubit: adultera lege est,
6. Offendor mœchâ simpliciore minùs.

Vers. 1. *Julia lex*. Sic est appellata à C. Julio Cæsare Octaviano Augusto, & hujus legis capita refert eruditus Brissonius. Vocabatur autem de adulteriis, aut de pudicitiâ. Vid. Svet. c. 34. vitæ Augusti. Porrò in ea lege sāciebatur, ut si mulier post adulterium commissum, alteri nuberet, non posset accusari de adulterio, nisi ejus adulter accusaretur ante ac reus fieret. Itaque adulteræ relictis viris suis, statim alteri, interdum ipsi adultero, nubebant, ut effugerent pœnas sibi imminentes à maritis, qui operam sæpe ludebant in accusando adultero: ita ut nonnullæ intra mensem decies nuberent, ut hæc Thelesina.

Renata. Revocata, renovata. Quidam codices non habent hoc primum distichum.

5. 6. *Non nubit*. Pro legitima uxore haberi nequit: vera & legitima est adultera. Præstaret ut simpliciter & candidè se adulteram fateretur, nec abuteretur legis privilegio ad scelus tegendum, ejusque pœnam declinandam.

VI.

Conditio felix.

1. Prætores duo, quatuor tribuni,

2. Septem causidici, decem poetæ,
3. Cujusdam modò nuptias petebant
4. A quodam sene, non moratus ille
5. Præconi dedit Eulogo puellam.
6. Dignum quid fatuo, Severe, fecit?

VERS. 1. *Pretores*. Prætor dicebatur ille magistratus qui jus dicebat. Epig. 55. lib. 4. Tribuni alii erant urbani seu plebis; qui jura populi tuebātur: alii militares, qui certæ parti exercitus præerant. Epig. 55. lib. 3.
3. *Cujusdam*. Puellæ. *Sene*: puellæ patre aut tutore.
6. Quid ille fecit dignum fatuo? Nonne sapienter fecit? nonne jam præconis conditio est potior quàm omnium prætorum, tribunorum? &c. Legit Scriverius: *Dic, numquid fatuè, Severe, fecit?*

VII.

Eques è somno excitatus.

1. In Pompejano dormis, Lævine, theatro:
2. Et quereris si te suscitat Oceanus?

VERS. 1. *Dormis*. Ille fictus eques ne ab Oceano designatore juberetur è 14. ordinibus exire, somnū simulabat. De ordine sedendi in theatro dictum Ep. 23. lib. 5.
Pompejano. Erat illud theatrum in regione urbis nona, capiebatque octogin-ta hominum millia.
2. *Suscitat*. Lusus in hoc verbo est: sensus enim esse potest; è somno te excitat: vel, ejicit te sedili, jubet ut surgas, abeasque. Vide lib. 5. Ep. 8. 14.

VIII.

Argutè nummos à Domitiano petit.

1. Pauca Jovem nuper cùm millia fortè rogarem;
2. Ille dabit, dixit, qui mihi templa dedit.
3. Templa quidem dedit ille Jovi; sed millia nobis
4. Nulla dedit: pudet, heu, pauca rogasse Jovem.
5. At quàm non tetricus, quàm nullà nubilus irà,
6. Quàm placido nostras legerat ore preces!
7. Talis supplicibus tribuit diademata Dacis;
8. Et Capitolinas itque reditque vias.
9. Dic precor, ò nostri dic conscia Virgo tonantis,
10. Si negat hoc vultu, quo solet ergo dare?

11. Sic

11. Sic ego: sic breviter posità mihi Gorgone Pallas;

12. Quæ nondum data sunt, stulte, negata putas?

VERS. 1. *Pauca millia*. Sestertiorum videlicet.

2. *Ille*. Domitianus (inquit Jupiter) tibi hos nummos dabit, qui templum mihi extruxit. Capitolium instauraverat, uti memoravimus Ep. 10. lib. 5.

4. *Pudet heu*. Pudore afficior quòd qui rem tantillam rogarem, à Jove repulsam tamen tulerim.

6. *Preces*. Libellum supplicem.

7. *Talis*. Ore tam placido, tam læto. De Dacis triumphavit Domitianus. Vid. Ep. 52. hujus libri, & lib. 5. Ep. 3.

8. Talis est, cùm per viam sacram progreditur in capitolium, Jovi scilicet gratias acturus post relatum de hostibus triumphum.

9. *Virgo*. Pallas, quam Domitianus præcipuè colebat, & quam, velut ejus arcanorum omnium consciam, interrogat Martialis.

Nostri Tonantis. Domitiani, qui Jupiter quasi terrestris & præsens est.

10. Si tam hilari vultu negat, quãto hilariore annuit?

11. *Gorgone*. Scuto, in quo erat pictum Medusæ, unius è Gorgonibus, caput. Deposuerat autem scutum Dea ne terrorem vati injiceret. De hoc scuto lege lib. VII. Ep. 1.

12. Si nondum dedit, non ideò negavit: tantùm distulit, brevi dabit, confide.

I X.

Qui vult amari, amet.

1. Quòd non sit Pylades hoc tẽpore, non sit Orestes
2. Miraris? Pylades, Marce, bibebat idem.
3. Nec melior panis, turdusve dabatur Oresti;
4. Sed par, atque eadem cœna duobus erat.
5. Tu Lucrina voras, me pascit aquosa Peloris;
6. Non minùs ingenua est & mihi, Marce, gula.
7. Te Cadmea Tyros, me pinguis Gallia vestit:
8. Vis te purpureum, Marce, sagatus amem?
9. Ut præstẽ Pyladen, aliquis mihi præstet Orestẽ:
10. Hoc non fit verbis, Marce: ut ameris, ama:

VERS. 1. *Pylades*. Filius fuit Strophii regis Phocensium, Orestes verò filius Agamemnonis & Clytemnestræ, qui cùm patrem ab Ægysto matris adultero cæsum ultus esset, interfecta matre, variis exinde periculis vexatus, in illis socium Pyladen semper habuit, qui tãto cum amo-

amore complectebatur, ut pro illo emori non dubitaret; ac utriusque amicitia proponatur in specimen & exemplum.

2. *Idem*. Vinum: eodem utebatur vino, atque Orestes amicus.

5. *Lucrina*. Subaudi ostrea, quæ optima nascebantur in Lucrino lacu, de quo egimus Ep. 64. lib. 1.

Peloris. Est ostrei deterioris genus. Aquosam Peloridem vocat, quia succum & saporem habet elutum, & insulsum.

6. *Ingenua*. Delicata, erudita, ut ingenui esse solent: apta dignoscendis dapibus exquisitis, quibus homines lauti & ingenui ferè vescuntur.

7. Te vestiunt lanæ purpureæ, tinctæ in urbe Tyro, quam Cadmus condidit: (Epig. 36. lib. 1.) ego vestior pingui & rudi sago, quod in Gallia conficitur. Sagum est militaris quædam penula: sagatus, qui sagum gerit.

9. Ut similis sim Pyladi, similis sit amicus meus Oresti.

10. Amicitia non continetur verbis, salutationibus, & aliis id genus deliciis urbanitatis, sed opum ac rerum cęterarum communicatione.

X.

Empta cæsaries.

1. Jurat capillos esse, quos emit, suos,
2. Fabulla: numquid illa, Paulle, pejerat?

VERS. 2. An illa mentitur & pejerat? neutiquam: illos enim emit, & potest quisque, quod emit, suum dicere. Sic excusando accusat. Vid. Ep. 18. Lib. 2.

XI.

De statua Juliæ.

1. Quis te Phidiaco formatam, Julia, cœlo:
2. Vel quis Palladiæ non putet artis opus?
3. Candida non tacitâ respondet imagine Lygdos,
4. Et placido fulget vivus in ore decor.
5. Ludit Acidalio, sed non manus aspera, nodo,
6. Quem rapuit collo, parve Cupido, tuo.
7. Ut Martis revocetur amor, summique Tonãtis;
8. A te Juno petat ceston, & ipsa Venus.

V. 1. *Phidiaco cęlo*. Arte & manu Phidiæ, insignis statuarii. Cœlum autem est scalprum seu stilus, quo lapides inciduntur.

Julia. De illa dictum suprà,

prà, Epig. 2. Huic ſtatuam Domitianus poni juſſerat è marmore, habitu ac ritu Veneris ceſtum tenentis. Eſt porrò ceſtus, Veneris cingulum, ſeu faſcia quędā, quę hanc habere vim credebatur, ut is amore inſaniret, quem ea Venus percuſſiſſet.

2. Quis ab ipſa potiùs Pallade poſitam eſſe neget?

3. Tam affabrè facta eſt ſtatua è marmore, ut loqui videatur. *Candida Lygdos*, eſt, marmor candidum, ex quo ſtatua cōſtat, advectum è Lygdos, quæ pars eſt monti Tauri in Aſia; *reſpondet*, id eſt, videtur loqui & reſpondere in *imagine*, in ſtatua, *non tacita*, ſed quaſi ſpirante & vocali.

4. *Decor*. In vetuſtis aliquot libris legitur *liquor*: quæ vox notat ſplendorem quemdam lubricum, qui inſtar aquæ defluat & ſpargatur. Ita Claudianus dixit, in IV. Conſulatu Honorii: *Chlamys effluit auro*: id eſt, emittit aureum ſplendorē. Statius ſilv. 1. *Splēdor ab alto defluus*. Turnebus mavult indicari hoc vocabulo, *liquor*, mollitudinem quandam & teneritatem: ſic vocem ſæpe appellant poetæ liquidam, id eſt, mollem, teneram.

5. Manus Juliæ, in hac ſtatua, gerit, ludentis in ſpeciem, nodum ſeu ceſtum Veneris Acidaliæ. Venus ita vocatur ab Acidalio fonte Bœotiæ, illi ſacro.

8. Si Venus amarià Marte iterum velit, (lib. V. Ep. 7.) & Juno à Jove, cum quo ſæpè illam inimicitias exercere poetæ perhibent, petant deinceps ceſtum à te, ò Julia, cujus in manu erit efficacior, quàm ſi à Venere daretur.

XII.

Scriptor eximius.

1. Verſus ſcribere poſſe te diſertos
2. Affirmas, Laberi: quid ergo non vis?
3. Verſus ſcribere qui poteſt diſertos,
4. Non ſcribat, Laberi: virum putabo.

VERS. 4. Si ille non ſcribat, putabo eſſe magni & præſtantis animi virum, qui gloriam poſſit, & boni poetæ famam contemnere. Talem eſſe te non arbitror: imperitum potiùs credo, quem infamiæ metus deterreat.

XIII.

Sepulchrum formicæ.

1. Dum Phaethonteà formica vagatur in umbra,
2. Implicuit tenuem ſuccina gutta feram.
3. Sic modò quæ fuerat vità contempta manente,

4. Funeribus facta est nunc pretiosa suis.

V. 1. Dum formica vagatur sub umbra populi, (sorores Phaetontis in arbores populos mutatas fuisse fabulis proditum est) incidit in guttam electri, quod ex istis arboribus manat, & in hoc visco implicata mansit. Lege similia duo Ep. 25. & 47. in Lib. 4.

X I V.

Cinnamus, Cinna.

1. Cinna, Cinname, te jubes vocari:
2. Non est hic, rogo, Cinna, barbarismus?
3. Tu si Furius antè dictus esses,
4. Fur ista ratione dicereris.

Vers. 1. Cinnarum olim apud Romanos illustris familia fuit. Ab ea ut oriundus videretur Cinnamus quidam tonsor, homo ignobilis, volebat se pro Cinnamo Cinnam, detracta una syllaba, vocitari.

2. *Barbarismus.* Est locutio barbara. De illo Cinnamo est epigramma in Lib. 7. ordine 53.

X V.

Consolatio de patris obitu.

1. Sancta Salonini terris requiescit Iberis,
2. Qua melior Stygias non videt umbra domos.
3. Sed lugere nefas: nam qui te, Prisce, reliquit,
4. Vivit qua voluit vivere parte magis.

Vers. 1. *Iberis*. Hispanis, ab Ibero fluvio, *Ebro.* Saloninus in Hispania tumulatus est.

3. *Prisce*. Filium Salonini fuisse apparet, vel amicum.

4. *Qua parte.* Nempe in te superstite. Adhuc in te vivit: non totus est mortuus.

X V I.

Ineptus causidicus.

1. Non de vi, neque cæde, nec veneno,
2. Sed lis est mihi de tribus capellis:
3. Vicini queror has abesse furto.
4. Hoc judex sibi postulat probari:
5. Tu Cannas, Mithridaticumque bellum;
6. Et perjuria Punici furoris,

7. Et Syllas, Mariosque, Muciosque
8. Magna voce sonas, manuque totâ.
9. Jam dic, Postume, de tribus capellis.

VERS. 3. Queror illas mihi à vicino subreptas.

5. *Cannas*. Cannæ, oppidulum est Apuliæ, ubi Romani magna clade affecti ab Annibale fuerunt circa annum ab U. C. 540.

Mithridaticum. Mithridates Rex Ponti (est Asiæ regio) gravia cùm Romanis bella gessit. Vide orationem Ciceronis pro lege Manilia. Illum penitus debellavit Pompejus anno U. C. 691.

6. *Punici furoris*. Pęni sive Carthaginenses erãt perfidi ac fœdifragi: tria bella cum Romanis maximè gesserunt, de quibus diximus Libro 2. Epigram. 2.

7. *Syllas*. L. Corn. Sylla bellum civile contra Marium gessit circa annum U. C. 660. Marium in Africa fugere compulit, qui Romam paulò post rediens urbẽ cædibus complevit, & Syllam ex Asia Mithridatico bello revertentem pertimescens, voluntaria crapula periit: Sylla rerum potitus dictatorem se creari curavit, ac subinde sponte abdicata dictatura, pediculari morbo confectus est Puteolis prope Neapolim.

Mucios. Mucius Scævola, inter cęteros Mucios illustris fuit. Laudatur Ep. 22. Lib. 1.

XVII.

Qui citò dat, bis dat.

1. Mutua te centum sestertia, Phœbe, rogavi:
2. Cùm mihi dixisses; exigis ergo nihil?
3. Inquiris, dubitas, cunctaris, meque diebus
4. Teq; decem crucias: jam, rogo, Phœbe, nega.

V. 1. 2. Cùm aliquando mihi ultro dixisses, Phœbe, (nomen est aliquod fictum) ò Martialis, nihilne tandem à nobis petis? senties me amicũ & liberalem si quid exigas: ego rogavi te mutua cẽtum sestertia: tu continuò cœpisti inquirere, nempe quando vellem illa dari, & alia id genus à me petere, dubitare, tergiversari, &c.

Centum sestert. Nummi sunt Francici 10000.

4. *Nega.* Apertè nega, noli te ampliùs meque macerare ac vexare, quærendo varias negandi causas.

XVIII.

Malè togatus.

1. Nil lascivius est Charisiano,
2. Saturnalibus ambulat togatus.

VERS. I. 2. Senatores & equites Saturnalibus togam deponebant ac sumebant syntheses, de quibus anteà dictum: Carisianus pauper cum synthesim nõ haberet, retinebat togam: poeta ridens hoc ascribit lasciviæ, id est, arrogantiæ & putidæ elegantiæ, quasi ille cives suos, & morem publicum contemneret.

X I X.

Cauta fortitudo.

1. Marcelline, boni soboles sincera parentis,
 2. Horrida Parrhasio quem tegit Ursa jugo:
3. Ille vetus pro te patriusque quod optat amicus
 4. Accipe, & hæc memori pectore vota tene:
5. Cauta sit ut virtus, nec te temerarius ardor
 6. In medios enses sævaque tela ferat.
7. Bella velint, Martemque ferum rationis egentes:
 8. Tu potes & patriæ miles, & esse decus.

VERS. I. *Sincera*. Vera, genuina. *Parentis*. Marcellinum hunc sæpè celebrat, virum bello bonum, qui tũc in oris septẽtrionalibus militabat. Est enim ursa signũ septentrionale, prope Plaustrum, seu currum Bootæ, quod jugum hìc appellat (lib. Spectac. 14.) Mulierem Arcadiam, Callisto dictam, in ursam cęlestem mutatam fuisse Poetę finxerũt. Arcadia autẽ, Gręcię regio, Parrhasia olim est appellata.

3. *Ille*. De se loquitur ipse Martialis, ac se vocat patrium, id est, patris Marcellini amicum. Accipe igitur quid optem, quid te monitum velim.

7. Sensus est; Homines imprudẽtes, sapientia & bonis artibus destituti, temerè in mortem ac ferrum ruant: tu potes patrię esse propugnator in bello, ac *miles*, pro illa moriẽdo: & idem ipse potes patriæ esse *decus*, pro illa vivendo, & eam pacis ac bonarum artium ornamentis illustrando: itaque vitæ & saluti consule, quæ non minorem patriæ gloriam & utilitatem afferet, quàm mors tua.

X X.

In avaros parentes.

1. Bis vicine Nepos (nam tu quoq; proxima Floræ
 2. Incolis, & veteres tu quoque Ficelias)
3. Est tibi, quæ patrià signatur imagine vultus,
 4. Testis maternæ nata pudicitiæ.

5. Tu

5. Tu tamen annoso nimiùm ne parce Falerno:
6. Et potiùs plenos ære relinque cados.
7. Sit pia, sit locuples, sed potet filia mustum.
8. Amphora cum domina, nunc nova, fiat anus,
9. Cæcuba non solos vindemia nutriat orbos:
10. Possunt & patres vivere, crede mihi.

VERS. 1. *Bis vicine*. Qui ædes meis vicinas & in urbe, & ruri habes: in urbe, propè templum Floræ, cui proxima loca, ut ego, tenes; ruri, in pago Ficeliis: fuit ille in via Nomentana, sic dictus à copia ficorum arborum,

3. 4. Habes filiam tibi simillimam: quæ similitudo significat esse illam ex te genitam: atque adeò esse tibi uxorem pudicam *Laudantur simili prole puerperæ:* Horat. L. 4.

6. *Ære*. Pecunia. Nummos tuos filiæ relinque, non vina: hæc bibe & genio indulge, illos natæ serva.

7. *Mustum*. Vinum recens, & hornum.

8. Tua filia condat ipsa sibi vinum, & servet illud in amphoris, quę nunc novæ sunt & recentes, sed cum ipsa, illarum domina fiant vetulæ, & senescant.

9. 10. Vinum generosum & nobile, quale in Cæcubo Campanię mõte colligitur, (Lib. 2. Ep. 34.) non tantùm ab iis bibendum est qui liberis carent, sed ab iis etiam qui habent. Non debẽt parentes parcè ac duriter vivere in gratiam liberorum. *Vivere*. Genio indulgere.

XXI.

Epitaphium.

1. Libertus Melioris ille notus,
2. Totà qui cecidit dolente Romà,
3. Cari deliciæ breves patroni,
4. Hoc sub marmore Glaucias humatus
5. Juncto Flaminiæ jacet sepulchro:
6. Castus moribus, innocens pudore,
7. Velox ingenio, decore felix;
8. Bis senis modò messibus peractis
9. Vix unum puer applicabat annum.
10. Qui fles talia, nil fleas viator.

VERS. 1. *Melioris*. Nomen est divitis Romani ac nobilis. Libertus, est servus donatus libertate.

3. *Patroni*. Servi heros à quibus donati fuissẽt liber-

tate, in patronorum loco habebant.

5. *Juncto.* Vicino. Propter vias ponebātur ſepulcra. De via Flaminia dictū ep. 51. l. 4.

9. *Applicabat*, addebat. Decimum tertium annum nondum expleverat.

10. *Talia.* Glauciȩ mortē. *Nil fleas.* Eſto ſemper felix.

XXII.

Quæ cara, non diuturna.

1. Non de plebe domus, nec avaræ verna cataſtæ,
2. Sed domini ſancto dignus amore puer:
3. Munera cùm poſſet nondum ſentire patroni,
4. Glaucia libertus jam Melioris erat.
5. Moribus hoc fortunæq; datū: quis blandior illo?
6. Aut quis Apollineo pulchrior ore fuit?
7. Immodicis brevis eſt ætas, & rara ſenectus:
8. Quidquid ames, cupias non placuiſſe nimis.

VERS. 1. &c. Glaucia non erat de grege ac turba domeſticorū ſervorū, qui vulgò malè nati & corpore & animo ſunt; non erat verna, (Lib. 1. Ep. 36.) qualis proponitur ab avaris vēditoribus venalium ſervorum, in cataſta: quæ machina erat lignea, inſtar caveæ, in qua mācipia vēdēda proſtabāt.

2. Vide ſuperius Epigr.

3. 4. Ea ætate, qua nondum poterat manumiſſionis ſuæ beneficium intelligere ſcilicet annum duodecimū vix egreſſus, jam libertate donatus erat.

5. *Hoc.* Libertas.

6. *Apollineo.* Appollinis intonſa cæſaries & forma laudatur.

7. *Immodicis.* Inſigni aliqua dote præſtantibus.

XXIII.

Gratia tarda, ingrata.

1. Sex ſeſtertia ſi ſtatim dediſſes,
2. Cùm dixti mihi; ſume, tolle, dono:
3. Deberem tibi, Pæte, pro ducentis.
4. At nunc cùm dederis diù moratus,
5. Poſt ſeptem puto, vel novem Kalendas,
6. Vis dicam tibi veriora veris?
7. Sex ſeſtertia, Pæte, perdidiſti.

VERS. 1. Si mihi ſtatim dediſſes ſex ſeſtertia, quando illa mihi promiſiſti, cùm dixiſti, ſume, do illa tibi: deberem

berem tibi tantas gratias, quantas si dedisses ducenta. Sex sestertia valent libras Gallicas 600. Rom. scutatos circiter 135.

5. *Kalendas.* Menses. Kalendæ sunt prima dies cujusque mensis. Lib. 4. Epig. 54.

7. *Perdidisti.* Quia beneficium ista mora corrupisti: neque tibi quidquam debere me puto pro munere tam tardo, tanta mora redempto.

XXIV.

Otho Catone major.

1. Cùm dubitaret adhuc belli civilis Enyo,
2. Forsitan & posset vincere mollis Otho;
3. Damnavit multo staturum sanguine Martem,
4. Et fodit certà pectora nuda manu.
5. Sit Cato, dum vivit, sanè vel Cæsare major:
6. Dum moritur, numquid major Othone fuit?

V. 1. *&c.* Cùm Enyo, sive belli civilis exitus esset adhuc in dubio positus, cū adhuc Otho posset vincere, cū nondum ejus res & fortuna esset desperata, ipse condemnavit bellum quod tam cruentum patriæ futurum videret, ac se ferro cōfodit.

Enyo. Vide lib. 4. Ep. 54.

2. *Otho.* Romanus fuit Imperator octavus. Adi Svetonium in ejus vita.

3. *Staturum.* Cōstaturum. Res magno stare dicitur, quæ grandi pretio emitur.

5. 6. Estò sanè fuerit major & laudabilior ipso Cæsare Cato dum vitam duxit, & impendit in salutem reipublicæ: at in ipsa morte, dum se ipse interfecit, an nō ipso inferior Othone fuit? Certè fuit: Otho enim rebus adhuc integris sibi manus attulit; Cato, perditis ac desperatis. Ille odio belli civilis; hic vitæ tædio, ac victoris metu. Cornel. Tacitus de Othone: *Alii diutiùs imperium tenuerunt, nemo tam fortiter reliquit.*

XXV.

In molestum causidicum.

1. Septem clepsydras magnà tibi voce petenti
2. Arbiter invitus, Cæciliane, dedit.
3. At tu multa diu dicis, vitreisque tepentem
4. Ampullis potas semisupinus aquam.
5. Ut tandem saties vocemque, sitimque, rogamus
6. Jam de clepsydra, Cæciliane, bibas.

VERS. I.

VERS. 1. .... Arbiter cujusdam litis, invitus, quia tuam in dicendo prolixitatem norat, tibi totas septem horas ad perorandam causam, ut petebas, concessit, tu ad satietatem dicis, & identidem ad reficiendam vocem potas aquã tepidam: desine tandem aliquando loqui, & de ipsa clepsydra, quæ spatium temporis tibi concessi metitur bibe, ut ea citiùs exhausta, demum finias.

Clepsydras. Clepsydra vasculum erat persimile horologiis nostris pulvereis, seu arenariis: in eo aqua includebatur, quæ guttatim per angustum foramen exstillans, tempus metiebatur: unaqueq; vulgò horam integram continebat. Itaque septem clepsydræ sunt horę septem. Nomen gręcum est à verbo κλέπτειν, abscondere, furari, & ὕδω, aqua, in eo quippe vasculo latebat aqua, & furtim exsudabat. Porrò sex horæ ex lege concedebantur accusatori, novem reo. Iste causidicus addi sibi horam unam petierat. Vide Plinii Ep. 9. Lib. 4. & Raderum in suis Analectis.

Arbiter. Vulgò est judex ab utraque parte contendentium electus, qui litem amicè componat.

4. *Ampullis.* Phialis. Cùm oratores diu dicebant, solebant rejecto in tergum capite, aquam tepentem potare ad fovendam vocem.

XXVI.

Vota pro pueri incolumitate.

1. Aspicis ut parvus, nec adhuc trieteride plenã,
2. Regulus auditum laudet & ipse patrem;
3. Maternosque sinus viso genitore relinquat,
4. Et patrias laudes sentiat esse suas.
5. Jam clamor, centumque viri, densumq; coronæ
6. Vulgus, & infanti Julia tecta placent.
7. Acris equi soboles magno sic pulvere gaudet,
8. Sic vitulus molli prælia fronte cupit.
9. Di, servate, precor, matri sua vota, patrique;
10. Audiat ut natum Regulus, illa duos.

VERS. 1. *Nec adhuc &c.* Nondum triennis. Trieteris est annorum trium spatium. Τρεῖς, tres, τρία, tria, ἔτος annus.

2. *Auditum.* Erat quippe insignis causidicus; *Et ipse.* Cum ceteris applaudentibus.

5. *Clamor.* Forensis. *Centumviri.* Subsellia Centumviralia & judicia. Erant Romæ tribus quinq; ac triginta; terni judices è singulis tri-

tribubus eligebātur, ad certas causas dijudicandas, v.g. usucapionum, tutelarū, nexorum, &c. de quibus Cicero agit l. 1. de Oratore. Judices illi, Centumviri dicebantur, quamvis esset centū & quinque. *Corona*. Populi, judicum subsellia circumstātis.

6. *Julia tecta*. Intelligitur domus, seu basilica Julii Cæsaris; in quam Centumviri conveniebant, ad exercenda judicia.

9. *Sua vota*. Filium incolumem, id quod unicè cupiunt ac precantur.

10. *Audiat*. Aliquando causas agentem. *Duos*. Filium & maritum.

XXVII.

Poeta raucus, & declamans.

1. Qui recitat lanà fauces & colla revinctus,
2. Hic se posse loqui, posse tacere negat.

Vers. 1. *Lana*. Focali, & pannis ad fovendum guttur adhibitis. Ep. 33. Lib. 4.

2. *Hic*. Significat se loqui non posse, quia raucus: non posse tacere, quia gloriæ cupidus, & ostentator est. Si enim tacere vellet, facile esset raucedinem excusare.

XXVIII.

Laus Thermarum.

1. Etrusci nisi thermulis lavaris,
2. Illotus morieris, Oppiane.
3. Nullæ sic tibi blandientur undæ:
4. Nec fontes Aponi rudes puellis,
5. Non mollis Sinuessa, fervidique
6. Fluctus Passeris, aut superbus Anxur,
7. Non Phœbi vada, principesque Bajæ.
8. Nusquam tam nitidum micat serenum:
9. Lux ipsa est ibi longior, diesque
10. Nullo tardius à loco recedit.
11. Illic Taygeti virent metalla,
12. Et certant vario decore saxa,
13. Quæ Phryx, & Lybis altiùs cecidit.
14. Siccos pinguis onyx anhelat æstus,
15. Et flamma tenui calent Ophitæ.
16. Ritus si placeant tibi Laconum,
17. Contentus potes arido vapore

18. Cru-

18. Crudà Virgine, Marciàve mergi:
19. Quæ tam candida, tam serena lucet,
20. Ut nullas ibi suspiceris undas,
21. Et credas vacuam nitere Lygdon.
22. Non attendis, & aure me supinà
23. Jam dudum quasi negligenter audis.
24. Illotus morieris, Oppiane.

VERS. 1. 2. Nisi utaris thermis Etrusci, nullis lavari aliis aquis, ita ut morbum sanes, poteris. Accipi hoc potest quasi dictum jocosè & hyperbolicè: nunquam bene lotus erit, licèt utaris aliis balneis, nisi laveris balneis Etrusci: in his tantùm verè lavantur homines, non in aliis. Exponi etiam potest ita, ut reprehendantur illuvies & agrestis insulsitas istius Oppiani, qui lautus & politus fieri non posset ullis balneis nisi Etrusci, quasi illæ balneæ hominem illotū & omni rure inficetiorem, lautum & nitidum possent facere. *Etrusci*. Quis ille fuerit dicetur commodiùs Epigram. 58.

Blandientur. Erunt utiles.

4. *Aponi*. Fons Aponus, *Abano*, est Patavio vicinus: in eo non lavabant fęminæ, sed soli viri, & aquæ mulieribus noxiæ esse dicebantur: hinc rudes puellis, id est incognitæ, intactæ, dicuntur.

5. *Sinuessa*. Urbs Campaniæ Italæ maritima, ad radices montis Massici, thermis suis celebrata. Mollis vocatur ob amœnitatem cęli, & salubritatem aquarum. In ejus dest ructæ loco est oppidum incolis dictum *Rocca di Mondragone*, inter ostia Liris & Vulturni.

6. *Passeris*. Est locus ejusdem Campaniæ, ubi aquæ itidem salubres, ut Anxure, de quo dictum Ep. 1. lib. 5.

7. *Phœbi vada*. Litus & oppidum Cumanum, in quo templum Apollinis nobile, de quo Virgilius Lib. 6.

Principes. Id est, quarum aquæ principatum obtinent inter salubres aquas. lib. 1. Ep. 51.

9. *Diesque*. Et nullus est Italię locus ubi dies tardiùs desinat, quia semper est purum & in nube cęlum.

11. *Illic*. Viluntur in balneis Etrusci marmora eruta è Taygeto. Taygetus est mons Laconiæ in Peloponneso, nunc dictus *Portes*: prope Spartam & Amyclas. Marmora pretiosa in eo effodiūtur, quæ vates metalla vocat per catachresim. De thermis dixi lib. Spect. Ep. 2.

12. 13. *Vario decore*. Pulchra colorum varietate.

Saxa. Marmora excisa in Phrygia, quæ purpurei coloris erant; & in Libya, Africæ parte, quæ flavi.

Altiùs cecidit. Ex intimis & altissimis montium visceribus secuit, effodit.

14. *Onyx*. Lapis pretiosus, aut marmoris genus, quo fortasse parietes erant incru-

crustati, aut ex quo facta vascula unguentaria, quorum usus in thermis: sensus est, ipsum Onychem calore thermarum sudare, & quasi anhelare æstum, id est, æstum indicare velut anhelando & sudando. *Siccos*. Non humidos & graves.

15. *Ophitæ*. Ophites genus est marmoris: à maculis quibus serpentium pellem variam imitatur, nomen habet: ὄφις, serpens.

16. *Ritus &c*. Si tibi Lacedæmoniorum consuetudo placet, qui sudabant in cellulis quibusdã clausis (qualia sunt Germanorum hypocausta) aqua calida ad sudorem provocandum non adhibita, tunc corpus frigida lavabant: poteris istud facere in iisdem Etrusci thermis, & contentus esse arido vapore, qualis est aer calidus ejusmodi cellularum: tũ lavari aqua virgine cruda, id est, valde gelida. Erat in urbe fons, sive aqua, Virgo dicta proprio nomine, de qua mentio facta l.5. ep.20.

18. *Marcia*. Ancus Marcius, rex quartus Rom. & postea Q. Marcius prætor aquam in urbem invexere. Marciam ideò nuncupatam. Est ille Aquæductus ad septentrionem Urbis. Vide l.9. Ep.15.

19. *Quæ*. Quæ aqua Virgo, aut Marcia, tam pura est in illis thermis, ut vix aquam in vasis putes ullam esse, ac vasa ingentia è Lygdino facta marmore (de quo suprà Ep.11.) vacua credas.

22. *Supina*. Gestus est contemnentium.

XXIX.

Otium valetudini amicum.

1. Dum tibi felices indulgent, Castrice, Bajæ,
2. Canaque sulphureis Nympha natatur aquis:
3. Me Nomentani confirmant otia ruris,
4. Et casa jugeribus non onerosa suis.
5. Hìc mihi Bajani soles, mollisque Lucrinus;
6. Hìc vestræ mihi sunt, Castrice, divitiæ.
7. Quondã laudatas quocunque libebat ad undas
8. Currere, nec longas pertimuisse vias:
9. Nunc Urbi vicina juvant, facilesque recessus;
10. Et satis est, pigro si licet esse mihi.

VERS. 1, 2. Dum aquæ Bajanę omnes suas tibi delicias largiuntur liberaliter; dum natare amas in aquis, ob admixtum sulphur albicantibus: ego valetudinem recupero & confirmo in mea villa Nomentana, ubi Bajas & Lucrinum lacum lib. 1. Ep.54. reperio.

2. *Nympha*. Aqua. Præerant enim aquis Nymphæ.

Adde

Adde quòd aquā ipſam veteres nympham vocabant, quam poſteà dixere una littera mutata lympham.

4. Domuncula non major quàm quæ ali poſſit è fructibus vicinorum jugerum & prædiorum. Vel: mihi non onerofa, non moleſta propter ampla latifundia, quæ coli & nitida eſſe, niſi magnis ſumptibus, & onere magno, nequeunt.

6. *Divitiæ*. Lautitiæ Bajarum & luxus.

7. 8. &c. Olim ſatis habebam virium, ut aquas ob ſalubritatem laudatas, ubicūque forent, quantumcumque eſſent disjunctæ, adirem, & amœna iſta loca frequentare: nunc facilè careo illis deliciis, nihilque aliud præter honeſtam quietem ac otium deſidero. Pro omnibus deliciis eſt, nihil agere. Vel: ſatis habeo, ſi nullo alio quàm inertiæ morbo laborem.

X X X.

In ſcurram malè olentem.

1. Feſtivè credis, Calliodore, jocari;
2. Et ſolum multo permaduiſſe ſale.
3. Omnibus adrides; dicteria dicis in omnes:
4. Sic te convivam poſſe placere putas.
5. At ſi ego non bellè, ſed verè dixero quiddam;
6. Nemo propinabit, Calliodore, tibi.

VERS. 2. Et putas te ſolum eſſe madidum, imbutum ſalibus ac leporibus.

5. At ego, ſi verè dicam, etſi non admodùm tibi jucundè, *quiddam*, nempe te os habere ſpurcum & grave olens, nemo tibi propinabit, nemo convivam volet. Qui propinabant alii aliis, ex eodem vulgò bibebant ſcypho.

X X X I.

Auriga malè ſtrenuus.

1. Vapulat aſſiduo Veneti quadriga flagello,
2. Nec currit; magnam rem, Catiane, facit.

VERS. I. Aurigæ cujuſdam Veneti, hoc eſt, è factione Veneta, currus & equi continuis verberibus ab eo percutiuntur, nec tamen celeriùs currunt. Aurigam enim verò ſtrenuum & peritum. Ironia. Vel: non temerè id auriga facit: Vult Domitiano placere, hanc metam conſequetur.

Veneti &c. Romani maximè delectabantur certaminibus curulibus: genera verò quædam ſeu factiones aurigarū numerabantur præcipuè

puè quatuor, suisque que coloribus distinctæ. Factio Venetorum, qui cæruleum ferebant, erat cœlo & mari sacra; Prasinorum, qui viridem; terræ, seu veri & floribus dicata. Russatorum, qui igneum, Marti & Igni consecrata; denique Alborum, qui album viridi mixtum colorem gerebant. Veneta factio erat invisa Domitiano: cui fortè vates hìc, ut alibi sæpe, adulatur.

XXXII.

Ad fontem, ut sit salubris.

1. Nympha, meo Stellæ quæ fonte domestica puro
2. Laberis, & domini gemmea tecta subis:
3. Sive Numæ conjux Triviæ te misit ab antro;
4. Sive Camœnarum de grege nona venis:
5. Exsolvit votis hac se tibi virgine porcà
6. Marcus, furtivam quòd bibit æger aquam.
7. Tu contenta meo jam crimine, gaudia fontis
8. Da secura tui; sit mihi sana sitis.

VERS. 1. 2. O Nympha, quæ præsides fonti domestico amici mei Stellæ, quæque in ejus ornatissimam domum subis. *Gemmea*. Nitida, elegantia.

3. Sive Ægeria, conjux Numæ, te misit ab antro Dianæ Aricinæ. In valle prope Ariciam, *la Riccia*, urbem olim Latii, ubi Diana colebatur, rivus erat seu fons, unde ista Stellæ aqua manare dicitur à Martiale.

4. Prope portam Capenam erant aquæductus ingentes, hinc nec procul ædes Camœnarum seu Musarum, è quibus una forsan esse Nympha istius fontis dicitur.

5. E fonte Stellæ Martialis ægrotans aquam suffuratus erat, clam biberat; mox, timens ne illa nocere sibi, promi sit fontis numini, sacrificaturum se porcam non dum fœtam, idque facit & voto se solvit.

7. *Meo crimine*. Furto, sive aqua furtim ex alieno fonte hausta. Placata sacrificio, quod pro meo crimine obtuli, pœnam debitam indulge, ac remitte.

Gaudia. Usum aquæ tuæ: vel; fac ut impunè læter meo furto.

8. *Sit mihi sana sitis*. Aqua illa quam sitiens bibi, non officiat sanitati. Vel; quando sitiam, possim bibere ita, ut aqua valetudini non incommodet. Vel: possim sine nullo periculo sitire. Sive bibam, sive non bibam, utrumque impunè faciam. In vulgatis inscriptionibus hujus epigrammatis, vocatur hæc Nympha, hinc fons, Janthis, quam vocem ex duabus Græcis ἴον, viola, & ἄνθος flos, videtur finxisse Martialis in gratiam uxoris Stellæ: quæ Violantilla vocabatur, cujus nomen accommodare fonti voluit.

Diser-

XXXIII.

Diserta cœna.

1. Quòd tã grãde sophos clamat tibi turba togata;
2. Non tu, Pomponi; cœna diserta tua est.

VERS. 1. *Sophos*. Græca vox est, σοφῶς, sapienter, bellè. Ea Latini, cùm applaudebant, cùm acclamabant, utebantur. Iste Pomponius cùm à se factos versus amicis recitare vellet, eos invitarat ad cœnam: illi bonum hospitem & poetam pessimum fictis laudibus prosecuti erant: Ridet hominem Martialis.

Togata. Civium Rom. vestis toga vulgò erat.

XXXIV.

Conviva non vocatus.

1. Quòd convivaris sine me tam sæpè, Luperce,
2. Inveni, noceam qua ratione tibi.
3. Irascar, licèt usque voces, mittasque, rogesque:
4. Quid facies? inquis: quid faciam? veniam.

VERS. 3. 4. *Irascar*. Ulciscar te quòd me non invites, & quamvis voces me deinceps semel, iterùm, tertio..... expectabat Lupercus dum Martialis diceret se non venturum, quod homini avaro gratissimum accidisset; contrarium facetè respondet.

XXXV.

Tonsoris Epitaphium.

1. Hoc jacet in tumulo raptus puerilibus annis
2. Pantagathus, domini cura dolorque sui,
3. Vix tangente vagos ferro resecare capillos
4. Doctus, & hirsutas excoluisse genas.
5. Sis licet, ut debes, tellus placata, levisque;
6. Artificis levior non potes esse manu.

VERS. 3. 4. *Doctus*. Peritus capillos vagos, & nimios tondere, genas pilosas radere ita molliter, ut vix tangi ferro viderentur.

5. *Sis licet, &c.* O tellus, licet, fas est, ut sis illi levis, ac minimè onerosa. Legitur vul-

vulgò, & si mendosè, *sis licet inde sibi lenis*. Ubi vocem *sibi* positam volũt pro *illi*: ita enim loquuntur aliquando Latini more Græcorum, ut pronomen possessivum pro demonstrativo ponant. De hac formula benè mortuis precandi, *sit illi in terra levis*, Vide Librum V. Ep. 35.

6. Quantumlibet levis fueris, non eris levior, quàm erat ipsius tonsoris manus, dum tonderet.

XXXVI.

In medicum imperitum.

1. Lotus nobiscum est, hilaris cœnavit, & idem
2. Inventus manè est mortuus Andragoras.
3. Tam subitæ mortis causam, Faustine, requiris?
4. In somnis medicum viderat Hermocratem.

Vers. 4. Adeò infeliciter suos ægrotos tractat Hermocrates, ut eum vel in somnis vidisse satis fuerit Andragoræ ad mortem obeundam.

XXXVII.

Benè olere, nihil olere.

1. Quòd semper casiàque, cinnamoque,
2. Et nido niger alitis superbæ,
3. Fragras plumbea Nicerotiana;
4. Rides nos, Coracine, nil olentes:
5. Malo, quàm bene olere, nil olere.

V. 1. *Casia*. Casia & cinnamum, sive cinnamomũ, sunt odorati frutices, unde unguẽta & odores cõficiebãtur.

2. Et delibutus unguentis quæ conficiuntur ex odoratis fruticibus, & floribus quibus phœnix moriturus nidum suum extruit.

3. Redoles unguenti Nicerotis, (erat ille Niceros myropola celebris) quæ asservantur in vasculis plumbeis. In plũbo, ut docet Plin. l. 13. c. 2. commodiùs coquũtur unguenta, & servantur.

5. Homo enim impurus & olidus, unguentis emendare & compescere gravitatem odoris nativi debet: istis non eget homo purus, & nullo fętore inquinatus.

XXXVIII.

In Calvum.

1. Mentiris fictos unguento, Phœbe, capillos,

2. Et

2. Et tegitur pictis sordida calva comis.
3. Tonsorem capiti non est adhibere necessum:
4. Radere te meliùs spongia, Phœbe, potest.

VERS. 1. *Unguento*. Calvi solebant aream nudi capitis oleo odorato ac pigmento inungere, & capillos in calva sic delibuta pingere; qui capilli non egebant novacula, qua tonderentur; sed spongia, qua delerentur.

XXXIX.

Vota pro amici reditu.

1. Cernere Parrhasios dum te juvat, Aule, Triones
2. Cominùs, & Getici sidera pigra poli:
3. O quàm penè tibi Stygias ego raptus ad undas,
4. Elysiæ vidi nubila fusca plagæ!
5. Quamvis lassa tuos quærebant lumina vultus,
6. Atque erat in gelido plurimus ore Pudens.
7. Si mihi lanificæ ducunt non pulla sorores
8. Stamina, nec surdos vox habet ista Deos;
9. Sospite me sospes Latias reveheris ad urbes,
10. Et referes pili præmia clarus eques.

VERS. 1. Dum tu, ò Aule Pudens (erat ille, vir bello clarus, amicus Martialis) in Sarmatia & plagis septentrionalibus bello distineris, ego penè confectus morbo perii. De voce *Parrhasius* vide suprà Epigr. 19.

Triones. Ita vocatur signum cœleste, quod alio nomine appellant Plaustrum, sive ursam minorem, de qua dixi l. Spect. Ep. 14. & lib. 4. Ep. 3. compositum è stellis septem, quarum anteriores speciem boum plaustrum trahentium exhibent: boves autem à rusticis apud Latinos veteres, vocabantur triones, quasi terriones, id est, agrum terentes & scindentes aratro. Hinc toti signo inditum nomen, ut Septentrio, seu septem triones diceretur. Eodem nomine appellatur etiam Ursa major, quia septem clariores stellas habet, inter 27. è quibus constat. Hinc Virgilius *geminos triones* vocat.

2. *Getici*. Getæ populi Daciæ erant, Scythis vicini, ubi nunc ferè sunt Moldavi.

Elysiæ. Elysii campi erant apud poetas, inferorum regio quædam amœnior, piis & probis hominibus destinata. *Fusca*. Omnia enim sunt in inferis nigra.

5. Oculi mei, licèt morbo gravati, te nihilominus requirebant.

7. Si parcæ nondum trahunt

hunt

hunt mihi nigra stamina. Morituris nigra, victuris alba fila nere dicebantur Parcæ suprà, lib.4.Ep.42.60.

8. Si cœlites vocem hanc meam, & concepta pro te vota audiunt.

9. Vivam ad illud usque tempus, quo in Patriam redibis.

10. Creaberis primus Centurio, & ornamentis equestribus donaberis. Statim atque primipilatu aliquis donabatur, fiebat eques non titulo tantùm, sed equestri etiam censu. De Primipilo vid. Lib.1.Ep.76.

X L.

In ostentatorem.

1. Et dolet, & queritur, sibi non contingere frigus
2. Propter sexcentas Baccara gausapinas:
3. Optat & obscuras luces, ventosque, nivesque:
4. Odit & hibernos, si tepuere, dies.
5. Quid fecere mali nostræ tibi, sæve, lacernæ,
6. Tollere de scapulis quas levis aura potest?
7. Quantò simpliciùs, quantò est humaniùs illud
8. Mense vel Augusto sumere gausapinas?

Vers. 1. 2. Baccara, proptereà quod vult ostentare sexcentas, quas domi servat, gausapinas, dolet hyemem non adesse, odit calidos dies. Erat Gausapina vestis villosa, & crassa penula, quæ gestabatur hyeme, & ab illis ostentatoribus sæpè mutabatur.

5.6. Quid nostræ lacernæ, sive, quid nos lacernis induti, fecimus tibi mali, ò homo crudelis, quid in te peccavimus, ut nobis optes hyemem, quæ profectò nobis non potest non esse incommoda, qui lacernis adeò levibus utimur, ut eas ventus excutere ab humeris nostris queat?

Lacernæ. Lib.2. Ep.26.

7. Quantò simpliciùs ad testandam omnibus ostentationem tuam faceres, si mense Augusto sumeres tuas gausapinas? omnes enim statim intelligerent quo id consilio faceres. Sed esset hoc ipsum humaniùs, quia non optares, & votis tuis velut accerseres hyemem nobis leviter vestitis valdè incommodam.

X L I.

Victurus liber.

1. Rem factam Pompillus habet, Faustine; legetur
2. Et nomen toto sparget in orbe suum:
3. Sic leve flavorum valeat genus Usipiorum,

4. Quis-

4. Quisquis & Ausonium non amat imperium.
5. Ingeniosa tamen Pompilli scripta feruntur:
6. Sed famæ non est hoc, mihi crede, satis.
7. Quàm multi tineas pascunt, blattasque diserti!
8. Et redimunt soli carmina docta coci!
9. Nescio quid plus est, quod donet sæcula chartis,
10. Victurus genium debet habere liber.

V. 1. *&c.* Pompillus voti est compos, legetur illius liber, auctorisque fama orbe toto spargetur: ac ni est ita, valeat ac floreat Usipiorum natio, & quicumq; Romani nominis hostis est. Hoc totũ ironicè est accipiẽdum. Usipii sũt populi Germaniæ ad Rhenum prope Lupiã fluv. in Vvestphalia; vel, ut alii malunt, in Belgio, ubi nunc est comitatus Zutphaniæ. *Leves* appellãtur, quia defecerant à Romanis: *Flavi*, quia erant Germanorum flavę ut plurimum comæ. De locutione ista, *rem factam habere*, consule Epigr. 26. Lib. 1.

5. *Ingeniosa*. At enim, inquiet aliquis, nonne confiteris esse ingeniosum librum Põpilli? Fateor, inquit Martialis, sed hoc satis non est.

8. *Redimunt*. Emunt, ad involvẽdos v.g. pisciculos &c.

9. *Sæcula*. Immortalitatẽ.

10. *Genium*. Numinis boni favorem. Debet propitio Genio natus esse: habere nescio quid quod placeat, &c. Genius erat Deus, quasi lætitiæ dator; ac fortunæ singulorum, felicitatisque velut arbiter. Eo irato nihil succedebat.

XLII.

Magna laus, invidis displicere.

1. Laudat, amat, cãtat nostros mea Roma libellos:
2. Meque sinus omnes, me manus omnis habet.
3. Ecce rubet quidam, pallet, stupet, õscitat, odit.
4. Hoc volo: nunc nobis carmina nostra placent.

Vers. 2. *Sinus*. In sinu aliquid ferre; est, amare: magni pendere.

2. *Quidam*. Invidus. *Pallet*. Livor pallidos facit.

Oscitat. Quasi fastidiret.

Hoc volo. Benè habet: istud perplacet, nũc sẽtio bona esse mea carmina, quippe quæ invidis & malis displiceant.

XLIII.

In hæredipetam.

1. Amisit pater unicum Silanus;

2. Ces-

2. Cessas mittere munera, Oppiane:
3. Heu crudele nefas, malæque Parcæ!
4. Cujus vulturis hoc erit cadaver?

VERS. 1. *Unicum*. Filium. Itaque jam orbus est, & dives: ò Oppiane, quid moraris eum muneribus devincire, ut te suum heredem scribat; ò Parcæ, factum crudeliter à vobis est! unicum enim patri misero filium abstulistis, & ipsum patrem tanquam mortuum cadaver, heredipetis & vulturibus vorandum objecistis!

X L I V.

Vera lacryma.

1. Scis te captari; scis hunc, qui captat, avarum;
2. Et scis qui captat; quid, Mariane, velit:
3. Tu tamen hunc tabulis heredem, stulte, supremis
4. Scribis, & esse tuo vis, furiose, loco.
5. Munera magna tamen misit, sed misit in hamo:
6. Et piscatorem piscis amare potest?
7. Hiccine deflebit vero tua fata dolore?
8. Si cupis, ut ploret; des, Mariane, nihil.

VERS. 1. *Captari*. Muneribus dolosis tuam hereditatem & mortem petit.

7. *Sunt qui sic legant & interpungant. Hiccine? deflebit vero mea fata dolore.* An hunc ita culpas, Martialis? hiccine est quē sic accusas? Ille verò dignus est hereditate mea: novi hominis morem animū & pium, me mortuum flebit ex animo.

8. *Des nihil*. Tunc enim deceptus verè flebit.

X L V.

In obtrectatorem, & invidum.

1. Cùm sis nec rigidà Fabiorum gente creatur,
2. Nec qualem Curio, dum prandia portat aranti,
3. Hirsutà peperit rubicunda sub ilice conjux;
4. Sed patris ad speculum tonsi, matrisque togatæ
5. Filius, & sponsam possit te sponsa vocare:
6. Emendare meos, quos novit fama, libellos.
7. Et tibi permittis felices carpere nugas:
8. Has, inquam, nugas, quibus aurē advertere totā
9. Non aspernantur proceres urbisque forique:

O 10. Quas

Quas & perpetui dignantur scrinia Sili,
Et repetit toties facundo Regulus ore;
Quique videt propiùs magni certamina circi
Laudat Aventinæ vicinus Sura Dianæ:
Ipse etiam tanto dominus sub pondere rerum
Non dedignatur bis terque revolvere Cæsar.
Sed tibi plus mentis, tibi cor, limāte Minervà,
Acrius, & tenues finxerunt pectus Athenæ.
Ne valeam, si non multò sapit altiùs illud
Quod cum panticibus laxis, & cū pede grandi,
Et rubro pulmone vetus, nasisque timendum,
Omnia crudelis lanius per compita portat.
Audes præterea, quos nullus noverit, in me
Scribere versiculos, miseras & perdere chartas:
At si quid nostræ tibi bilis inusserit ardor,
Vivet; & hærebit, totoque legetur in orbe,
Stigmata nec vafrà delebit Cinnamus arte.
Sed miserere tui, rabidò nec perditus ore
Fumantem vivi nasum tentaveris ursi:
Sit placidus licet, & lambat digitosq; manusq;
Si dolor, & bilis, si justa coegerit ira,
Ursus erit: vacuà dentes in pelle fatiges,
Et tacitam quæras, quam possis rodere, carnē.

Vers. 1. *Rigida*. Bellicosa, severa. Fabiorum gens, id est, familia & domus, illustris Romæ fuit: ex ea cùm trecenti contra Vejentes pugnarent, una die omnes cæsi sunt, præter unum.

2. Cùm non sis similis filio M. Curii, qui cùm de Samnitibus, de Sabinis, de Pyrro triumphasset, in rusticana villa & vita consumpsit extremum ætatis. Cic. de senect. *Rubicunda*. Perusta solibus & æstu.

4. Sed patris effæminati filius. *Togata*. Adulteræ. Vide Lib. 2. Epig. 33.

5. *Sponsam &c.* Cùm sis adeò pexus & comptus, ut mulieri propior quàm viro sis.

6. *Nugas*. Ludicra epigrammata.

10. Quas Silius Italicus, poeta nobilis, lib. 4. Epigr. 11. & perpetua fama victurus, dignatur in suis scriniis servare. *Scrinia*. lib. 1. Ep. 3.

11. *Regulus*. Patronus percelebris. Suprà, Ep. 26.

12. Et quas laudat clarissimus orator Palfurius Sura, qui ædes habet in Aventino mōte, unde propiùs spectat certamina & ludos Circenses,

ses, quia prope abest Circus ab ejus domo. In vertice Aventini erat Dianæ templum: nunc ædes Divæ Sabinę dicata, unde monti nomen, *Di Santa Sabina*.

Circi. Lege lib. Spect. Ep. 26. Treserant Romæ Circi: Circus maximus inter Palatinum & Aventinum: Circus Flaminius, qui etiam dictus est Apollinaris; & Circus Neronis, in Vaticano.

16. Sed tibi videlicet judicium est acrius, Palladis artium bonarum prę sidis ope ac beneficio, & mens sanior quàm Cæsari, Regulo &c.

Limante. Poliente Pallade, acuente illud tuum judicium & cor.

17. *Athena*. Ubi artes omnes florebant.

18. Disperéam, ni plus sapit cor pecudis mortuæ putridum, quàm tuum: ni sanius est jecur, ac pernæ rancidæ, & pantices (intestina sunt, cum adipe & omaso) ac pulmo jam corruptus & fœtens, quem nasi omnes ob fœtorem fugiunt, & alia id genus quæ lanii portant per compita.

22. *Noverit*. Legerit.

23. *Perdere*. Quia nemo eas volvet.

24. At si quid ego justa bile & iracundia incitatus in te scripsero, illud vivet, ac celebrabitur; & stigmata, seu notas infamiæ, quæ tibi à me, ut ferro candenti, in fronte inurentur, nullus Cinnamus, (erat ille tonsor famosus) delebit.

27. Noli irritare ursum iratum, id est, me lacessere, ulturum scilicet ac remorsurum. Iræ sedem vulgò ponunt in naso, quam prodit flatus vehementior & calidior ex eo erumpens. Ursus autem animal iracundum.

29. *Placidus*. Cicur.

31. *Ursus erit &c.* Redibit ad ingenium: nativum furorem resumet.

Vacua pelle. Tomento farta & stramine: vel, mortua, & animæ vacua.

32. Quære alium quem tuis maledictis carpas; qui nec sentire tuam obtrectationem, nec ulcisci queat.

XLVI.

Epigrammata longiora.

1. Hexametris epigramma facis, scio dicere Tuccã.
2. Tucca, solet fieri: denique, Tucca, licet.
3. Sed tamen hoc longum est: solet hoc quoque, Tucca, licetque:
4. Si breviora probas, disticha sola legas.
5. Conveniat nobis: ut fas epigrammata longa
6. Sit transire tibi; scribere, Tucca, mihi.

VERS. 1. Ordo verborum est, Sciò Tuccam, invidum & cri-

criticum quemdam, dicere & objicere mihi quòd longa epigrammata (quale est superius) versibus hexametris scribam.

2. O Tucca, respondeo id fieri solere, tum etiã licere.

3.4. At enim sunt ista epigrammata longiora: sed lõgiuscula licet facere: quæ si tibi displicent, ea solùm legas quæ duobus versibus continentur.

5. Ita inter nos, quæso, cõveniat, ita litem componamus, ut mihi fas sit longa scribere epigrammata; tibi illa transire, & non legere.

XLVII.

Epitaphium Eutychi pueri.

1. Flete nefas vestrum, sed toto flete Lucrino,
2. Najades, & luctus sentiat ipsa Thetis.
3. Inter Bajanas raptus puer occidit undas
4. Eutychus, ille tuum, Castrice, dulce latus:
5. Hic tibi curarum socius, blandumque levamen:
6. Hic amor, hic nostri vatis Alexis erat.

VERS. 1. *Lucrino.* Vide lib. 1. Ep. 54. Najades, Deæ fontium præsides. De Baiis actum Ep. 51. ejusd. lib. 1.

4. *Latus.* Tuus comes, amicus, sodalis. Quia stipare latus solent amici & deductores.

6. *Alexis.* Domino carus puer: ut Alexis Virgilio, qui mentionem de eo facit in 2. Ecloga. *Vatis.* Castrici.

XLVIII.

Valere vivere est.

1. Sexagesima, Martiane, messis
2. Acta est, &, puto, jam secunda Cottæ,
3. Nec se tædia lectuli calentis
4. Expertum meminit die vel uno.
5. At nostri bene computentur anni,
6. Et, quantùm tetricæ tulere febres,
7. Aut languor gravis, aut mali dolores,
8. A vita meliore separentur;
9. Infantes sumus, & senes videmur.
10. Ætatem Priamique, Nestorisque
11. Longam qui putat esse, Martiane,
12. Multùm decipiturque falliturque:
13. Non est vivere, sed valere, vita.

VERS. 1.

VERS. 1. 2. 3. &c. Cotta jam sexagesimum & secundum, ut puto, annum, ò Martiane, confecit, neque adhuc vel uno die ægrotavit. At si numerentur anni nostri, atque separentur ab aliis dies illi, quibus febre vel alia vexati fuimus ægritudine, videbimur infantes, & recens nati, quamvis jam ob canos videamur senes, diuque viximus. Errat qui longam vitam putat eam quæ Priami vel Nestoris numeret annos; ea longa est quæ multum habet valetudinis ac sanitatis: hæc dos est vitæ potissima, & ipsa potior vita.

3. *Calentis*. In quo æger calet febri.

10. *Nestoris*. Vixisse tres ætates dicitur: Priamus quoq; ad summam pervenit senectutem. Hic rex Trojæ; ille dux Græcorũ prudẽtissimus.

XLIX.

In furem.

1. Fur notæ nimiùm rapacitatis
2. Compilare Cilix volebat hortum:
3. Ingenti sed erat, Fabulle, in horto
4. Præter marmoreum nihil Priapum;
5. Dum non vult vacuà manu redire;
6. Ipsum surripuit Cilix Priapum.

V. 2. *Compilare*. Spoliare. *Cilix*. Nomen est proprium: aliàs gentile. Cilicia par Asiæ minoris.

4. *Priapum*. Erat ille hortorum Deus custos: qui tunc non modò hortum, sed ne se ipse quidem potuit custodire. Deum hunc ridet, Horat. Sat. 8. Lib. 1.

L.

Ficti dentes.

1. Medio recumbit imus qui lecto,
2. Calvam trifilem semitactus unguento,
3. Foditque tonsis ora laxa lentiscis;
4. Mentitur, Esculane: non habet dentes.

V. 1. *Medio* &c. In tricliniis vulgò tres lecti erant: in singulis terni convivæ ut plurimum, quorum summus ille dicebatur, qui ad lecti caput accubabat: medius, qui in medio lecto; eratque locus honoratissimus: imus, qui post medium jacebat.

2. Qui habet caput calvũ, discretum tamen pictis & fluentibus pingui unguento tribus aut quatuor pilis, instar filorum. Suprà. Ep. 38. *Semitactus*. ἡμίχριστος, leviter tactus ac delibutus: nã

tangere oleo, tangere unguento, dixerunt optimi scriptores Cato, Varro, Propertius. Legunt nonnulli *semitatus*, quasi sulcatum esset unguento & exaratum caput; sed vereor ut ista vox latina sit.

3. *Fodit*. Purgat, fodicat. *Lentiscis*. Dentiscalpiis è ramulis acutis lentisci, (arbuscula quædam est) factis. *Non habet*. Aut nullus habet, aut emptos. Recalvastrum & edentulum deridet senem.

L I.

Venefica munera.

1. Cùm mittis turdumve mihi, quadrâve placetæ,
2. Sive femur leporis, sive quid his simile;
3. Buccellas misisse tuas te, Pontia, dicis:
4. Has ego nec mittam, Pontia; sed nec edam.

Vers. 1. *Quadram*. Partem quartam; frustum.

2. *Buccellas*. Propriè buccella seu buccea, est particula cibi vel panis: quantum capere bucca potest.

4. *Mittam*. Amicis: sunt enim veneno infectæ.

L I I.

Epitaphium Fusci.

1. Ille sacri lateris custos, Martisque togati,
2. Credita cui summi castra fuere ducis;
3. Hìc situs est Fuscus: licet hoc Fortuna fateri;
4. Non timet hostiles jam lapis iste minas.
5. Grande jugum domitâ Dacus cervice recepit,
6. Et famulum victrix possidet umbra nemus.

Vers. 1. *Ille &c.* Fuerat Cornelius Fuscus præfectus prætorii, custos corporis Domitiani. Vide Tacitum lib. 2. & 3. hist.

Martis togati. Domitiani, qui licèt in urbe sit, ac togatus, vincit tamen hostes per suos duces, ac Mars Romanorum est veluti domesticus, ac urbanus. Possunt etiam per Martem togatum intelligi milites Prætorianæ cohortis, quæ ad Imperatoris palatiū excubabat quorum Fuscus præfectus fuit.

2. Cui Domitianus castra sua & exercitum cōtra Dacos commiserat. Ab iis Fuscus postea cęsus est victi tamen subinde Daci, ac de illis Domitianus triūphavit.

3. *Licet hoc &c.* Possumus jam impunè, ò Fortuna, cladem istam confiteri, quam abundè compensavit nostra de Dacis victoria. Fusci tumulus eorum vim & crudelita-

litatem non reformidat, & victrix ejus umbra placidè conquiescit in hoc nemore quod olim Dacorum, nunc Romanorum est, nunc Romanis servit. Pars magna victoriæ, vel cladis solatium censebatur, si cadavera & sepulchra mortuorum non essent in hostium potestate: ob id nunc vates gratulatur. Daci quinam essent dixi Ep. 23. lib. 1. & Ep. 2. lib. 2.

LIII.

Pauper superbus.

1. Cùm sis tam pauper, quàm nec miserabilis Irus;
2. Tam juvenis, quàm nec Parthenopæus erat;
3. Tam fortis, quàm nec, cũ vinceret, Artemidorus;
4. Quid te Cappadocum sex onus esse juvat?
5. Rideris, multoque magis traduceris Afer,
6. Quàm nudus medio si spatiere foro.
7. Non aliter monstratur Atlas cùm cõpare ginno,
8. Quæque vehit similem bellua nigra Libyn.
9. Invidiosa tibi quàm sit lectica, requiris?
10. Non debes ferri mortuus hexaphoro.

VERS. 1. *Irus.* Mendicus, apud Homerum, & consequentes deinde poetas decantatus.

2. *Tam juvenis.* Tam ætate florenti quàm Parthenopæus, imò etiam illo junior. Is fuit Antiopæ filius, floruit in bello Thebano, & ab Æschylo laudatur in sua *Septem ad Thebas*. Et à Papinio, Lib. 4. Thebaidos.

3. *Artemidorus.* Pugil fuit egregius, Galbæ, Vitelliique temporibus, patria Trallianus, qui, ut narrat Pausanias in Eliacis Lib. 2. cùm in certaminibus Olympicis admodùm adolescens parum feliciter pugnasset ob ætatis imbecillitatem, confirmatis postea viribus, cùm Smyrnæi publicos ederent ludos, in arenã descendit, & eodem die non solùm eos à quibus anteà in Olympicis victus fuerat, verùm etiam adolescentes alios, ac viros omnium valentissimos, pancratio superavit. Hinc vocem illam explicabis, *cùm vinceret*.

4. Quid opus est te ferri in lectica hexaphoro (Lib. 2. Ep. 59.) & onerare sex servos? Frequentes servi è Cappadocia, minoris Asiæ regione, mittebantur.

5. *Traduceris.* Haberis ludibrio. Lege lib. Spect. Ep. 4. lib. 1. 47.

6. *Spatiere.* Ambules.

7. 8. Non aliter ac tu, ridetur ille nanus, quem joco vocamus Atlantem, quando per urbem vectatur illo suo exiguo mulo, qui illi par est,

& æque pumilus: aut quādo aliquis Afer portatur ab elephāte, cui est similis, nēpe fuscus, subniger. Cinnus est parvus mulus, teste Plinio l. 8. c. 48. & Aristotele de hist. anim. li. 6. c. 24. Libs, sive Libys, idem est ac Africanus.

9. *Invidiosa, &c.* Quæris cur tantam tibi apud omnes invidiam conciliet hæc tua lectica? nempe cùm sis vivum cadaver, & indignus qui lucem intuearis, non debes hexaphoro gestari, sed feretro & vili sandapila. Habes epigramma simile num. 59. Epig. 54.

L I V.

Vinum venenum.

1. Potor nobilis, Aule, lumine uno
2. Luscus Phryx erat, alteroque lippus:
3. Huic Heras medicus, bibas caveto;
4. Vinum si biberis, nihil videbis.
5. Ridens Phryx, oculo, valebis, inquit.
6. Misceri sibi protinus deunces,
7. Sed crebros jubet: exitum requiris?
8. Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

VERS. 1. Ordo est. Phryx quidam, egregius potor, erat oculo uno luscus, & lippus altero.

3. *Heras.* Nomen medici tunc celebris: legitur etiam Eros, utraque vox græca Ἡρᾶς, Ἔρως.

4. *Nihil videbis.* Oculos perdes.

5. At Phryx ridens, oculum suum sic est allocutus, ò mi ocule, vale, nullus esto, pereas sanè. Lib. 2. 67.

6. *Deunces.* Explicui hanc vocem lib. 1. Ep. 26.

8. Vinū hoc Phrygi aliud nihil quàm vinum fuit, & quidem suave: at ejus oculo fuit venenum & pestiferum, quia oculus eo, tanquā veneno, est extinctus.

L V.

Malè fortunatus.

1. Tristis es, & felix: sciat hoc Fortuna caveto:
2. Ingratum dicet te, Lupe, si scierit.

V. 2. *Ingratum.* Qui sua beneficia animo inique accipias: lætum te ac hilarem in rebus bonis ac lætis facito.

L V I.

Romana rosa.

1. Ut nova dona tibi, Cæsar, Nilotica tellus
2. Miserat hibernas ambitiosa rosas:
3. Navita derisit Pharios Memphiticus hortos,
4. Urbis ut intravit limina prima tuæ.
5. Tantus veris honos, & odoræ gratia Floræ,
6. Tantaque Pæstani gloria ruris erat.
7. Sic quacunq; vagus gressumq; oculosq; ferebat,
8. Sutilibus sertis omne rubebat iter.
9. At tu Romanæ jussus jam cedere brumæ,
10. Mitte tuas messes; accipe, Nile, rosas.

VERS. 1. 2. Ægyptus tibi, ò Cæsar, miserat rosas hibernas, ut mira quædam & insolita munera, eas ambitiosè, quasi magnum aliquid, venditans. *Nilotica.* Nilus Ægypti fluv. notissimus.

3. 4. Sed Ægyptii nautæ, cùm Romam venerunt, cœperunt suam Ægyptum, ejusque hortos & rosas contemnere. Pharus, quid esset exposui Epigr. 13. lib. 1. Quid Memphis, lib. Spect. Epigr. 1.

5. Tot videbant Ægyptii, vel media in hyeme, flores & rosas Romæ. Flora erat hortorum & florum Dea.

6. Tanta erat rosarum copia ex agro Pestano (Lib. 4. Ep. 48.) advectarum.

8. *Sutilibus.* Inter se nexis & consutis. Legitur etiam, *textilibus.*

9. *Jussus cedere &c.* Coactus fateri rosas, vel in ipsa bruma, esse Romæ plures ac præstantiores, quàm in Ægypto, ubi æstas assidua.

10. Contentus esto nobis frumentum mittere, rosis tuis carere possumus, imò tibi nostras mittere.

L V I I.

Mendicat eleganter.

1. Quidam me modò, Rufe, diligenter
2. Inspectum, velut emptor, aut lanista;
3. Cùm vultu digitoque subnotasset,
4. Tune es, túne, ait, ille Martialis,
5. Cujus nequitias jocosque novit
6. Aurem qui modò non habet Batavam?
7. Subrisi modicè, levique nutu
8. Me, quem dixerat esse, non negavi.

9. Cur ergo, inquit, habes malas lacernas?
10. Respondi: quia sum malus poeta.
11. Hoc ne sæpiùs accidat poetæ,
12. Mittas, Rufe, mihi bonas lacernas.

VERS. 2. *Velut emptor*. Quasi vellet emere mancipium aliquod. Qui emebant servos, eos diligenter inspiciebant, ne quid lateret vitii: item lanistæ, qui gladiatores emebant, ut eos alerent domi, exercerentque ad mutuam lanienam.

3. *Subnotasset*. Cùm me, vultu admirâtis in speciem composito, & producto digito commonstrasset.

5. *Nequitias*. Epigrammata ludicra & improba.

6. Modò ille jocari paululum amet ac sciat. Auris Batava in hoc loco est, rudis jocorum & imperita. Nempe rigidi & bellicosi erant Batavi, atque adeò minimè istarum amantes nugarum. Nunc inter illos multi sunt politioribus literis in primis exculti.

9. *Lacernas*. De hac voce dictum Ep. 26. l. 2. & 2. lib. 4.

11. Ne quis mihi paupertatem exprobret, ac sterilem poesim objiciat.

LVIII.

Principis clementia.

1. Quantum sollicito fortuna parentis Etrusco,
2. Tantum, summe ducum, debet uterque tibi.
3. Nam tu missa tuà revocasti fulmina dextrà:
4. Hos cuperem mores ignibus esse Jovis.
5. Si tua sit summo, Cæsar, natura Tonanti,
6. Utetur toto fulmine rara manus.
7. Muneris hoc utrumque tui testatur Etruscus,
8. Esse quòd & comiti contigit, & reduci.

VERS. 1. Quantum Etruscus pater debet filio suo, qui parenti fortunam & calamitatem in meliorem statum mutavit; tantum uterque, pater nempe & filius, tibi debet, ô Cæsar, qui preces filii audiveris, & patrem ab exilio revocaveris.

Sollicito. De patris exilio & calamitate. *Fortuna*: Sors, restitutio ab exilio.

Etrusco. Etruscus pater, sive Hetruscus, primùm Tiberii Cæsar libertus fuit, deinde Caligulam minùs faventem expertus, ab eo pulsus aula; mox tamen revocatus est, & in ejus comitatu profectus ad Germanicam expeditionem: sub aliis deinde Cæsaribus varia fortuna usus, ad magnos honores, & majores opes evasit: annos demum 80 natus, à Domitiano jussus exulare, filium habuit comitem

tem exilii voluntarium, sed ejus opera revocatus, non ita multò post decessit. Hunc laudat egregio carmine Statius l. 3. Sylvarum.

3. *Fulmina*. Exilii decretum.

6. Jupiter nunquam aut rarò fulmina vibraret tota vi, tota manu. Esset in reos mitior.

7. 8. Etruscus filius utrunque hoc beneficium à te acceptum confitetur, & quòd non ægrè tuleris ipsum patri comitem sponte in exilium ire; & quòd cum patre redire ab exilio jusseris.

L I X.

Sanus non sanus.

1. Octaphoro sanus portatur, Avite, Philippus:
2. Hunc tu si sanum credis, Avite, furis.

VERS. 1. *Octaphoro*. Octaphoros erat lectica quam servi octo ferebant: ea utebantur interdum ægroti ut molliùs gestarentur.

2. Jocus est in voce *sanus*: iste, sano licèt corpore, licèt valens ac robustus, tamen octaphoro vehitur: an credis eum esse sanum? Id si credis, insanis ipse: ægrotat certè, non corpore, at animo, propter arrogantiam & amorem deliciarum.

L X.

Epitaphium.

1. Editur heu! sextus sine te mihi, Rufe Camoni,
2. Nec te lectorem sperat, amice, liber.
3. Impia Cappadocum tellus, & numine lævo
4. Visa tibi, cineres reddit & ossa patri.
5. Funde tuo lacrymas orbata Bononia Rufo:
6. Et resonet totâ planctus in Æmilia.
7. Heu qualis pietas! heu quã brevis occidit ætas!
8. Viderat Alphei præmia quinque modò.
9. Pectore tu memori nostros evolvere lusus,
10. Tu solitus totos, Rufe, tenere jocos.
11. Accipe cum fletu mœsti breve carmen amici,
12. Atque hæc absentis thura fuisse puta.

VERS. 1. O Rufe Camoni, hunc sextum librum edidi, te absente.

3. 4. Rufus Camonius in Cappadocia decessit; ejusq; cineres Romam ad ipsius patrem sunt reportati.

4. *Numine lævo*. Quã adii-

2. Nec dixi dominum, Cæciliane, meum.
3. Quanti libertas constet mihi tanta, requiris?
4. Centum quadrantes abstulit illa mihi.

VERS. 1. Manè te tuo nomine salutavi, idque casu, non dedita opera; te Cæcilianum appellavi, non dominum meum, ut patronos appellare solent clientes.
3. At carò ista mihi salutandi libertas & familiaritas constitit: nam abstulisti mihi statim sportulam, quã antea dare consueveras.
4. De centum illis quadrantibus & sportula vide Ep. 51. lib. 1. & 6. lib. 3.

LXIV.

Vinum pateræ congruens.

1. Cælatus tibi cùm sit, Ammiane;
2. Serpens in patera Myronis arte;
3. Vaticana bibis: bibis venenum.

VERS. 1. Siquidem habes pateram in qua cælatus est serpens, & bibis vinum Vaticanum (quod erat pessimum) certè venenum bibis, & cum isto serpẽte tuum vinum congruit, ita ut serpens cælatus extra, indicare videatur toxicum intra latẽs.
2. *Myronis*. Erat sculptor egregius de quo Plin. multa.
3. *Vaticana*. Mons Vaticanus, *il Vaticano*, prope Romam erat, nunc in ipsa Roma: in eo condita est admirabilis Basilica S. Petri. In agro vicino colligebatur vinum deterrimum.

LXV.

Mulier unguentis delibuta.

1. Tam malè Thais olet, quàm non fullonis avari
2. Testa vetus, mediâ sed modò fracta viâ:
3. Pullus abortivo nec cùm putrescit in ovo;
4. Amphora corrupto nec vitiata garo.
5. Virus ut hoc alio fallax permutet odore,
6. Depositâ quoties balnea veste petit;
7. Psilothro viret, aut acidâ latet oblita cretâ:
8. Aut tegitur pingui terque quaterque fabâ.
9. Cùm benè se tutam per fraudes mille putavit,
10. Omnia cùm fecit, Thaida Thais olet.

V. 1. Pejus olet Thais quàm testa in qua fullones urinam

ad expurgandas vestes utilem, excipiunt; cùm recentissimè est fracta illa testa, & in vicum projecta.

3. Ova vetera, maximè si per aliquot dies illis gallina incubuerit, sunt odoris gravissimi.

4. *Garo*. Est garum liquamen quoddam, & murię salsæ genus, factum ex intestinis pisciculorum, putridis, & sale maceratis.

5. Ut odorem suum tetrum, alieno suavi permutet ac obruat.

7. Psilothro utitur, quoties petit balnea; aut apponit affatim ori pigmentum confectum è creta aceto diluta. Est psilothrum unguenti odorati genus, quo cutis lævigatur & politur detractis pilis; à verbo greco ψιλόω: nudo, pilis spoliato. *Viret*, quia juvenilem quandam ori viriditatem conciliat.

Acida creta. Creta aceto diluta.

8. Farina è fabis expressa, vultum totū tegit, oblinitq;

9. *Tutam*. A fœtore. Bene olentem.

10. Quidquid agat, malè semper olet.

L X V I.

Splendidus alienis opibus.

1. Ponuntur semper chrysendeta Calpetano,
2. Sive foris, seu cùm cœnat in urbe domi.
3. Sic etiam in stabulo semper, sic cœnat in agro.
4. Non habet ergo aliud? non habet imò suum.

Vers. 1. *Ponuntur*. In mensa apponūtur. *Chrysendeta*. Explicui Ep. 36. lib. 2.

3. *Stabulo*. Diversorio, publico hospitio: sic vocatur, quia ibi statur de via. *Sic*. Cum istis poculis. *Agro*. Villa.

4. Nonne habet alia vasa? aliam supellectilem? Imò non habet aliam suam, alienam habet. Nihil habet quod suum sit, adeò est pauper; si quid habet, aut commodatum sumpsit ab aliis, aut furto ipse sustulit.

L X V I I.

Vis exempli.

1. Non miror quòd potat aquā tua Bassa, Catulle;
2. Miror quòd Bassi filia potat aquam.

Vers. 1. *Tua*. Filia: quæ sobrium patrem imitatur.

2. *Bassi*. Ebrii parentis. Imitamur autem faciliùs exempla deteriora, quare magis mirandum est, ebrii hominis filiam non esse ebriam, quàm sobrii parentis prolem esse sobriam.

M. VAL.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM LIBER SEPTIMUS.

EPIGRAMMA I.

Lorica Domitiani.

1. Accipe belligerę crudum thoraca Minervę,
2. Ipsa Medusææ quem timet ira comæ:
3. Dum vacat hæc, Cæsar, poterit lorica vocari;
4. Pectore cùm sacro sederit, ægis erit.

VERS. 1. O Cæsar, qui ad bellum Sarmaticum es profecturus, sume thoracem qualem Minerva gerit, è crudo & rigido confectum ferro.

2. Quem vel ipsa ægis Minervæ, horrida & terribilis ob Medusæ caput in ea sculptum, ac iratis serpentibus hirsutum, timeat. Qui terribilior est Ægide Minervæ. Alii sic legunt hunc versum: *Ipsa Medusææ quo tumet ira coma*. Nempe; quo in thorace cernitur Medusæ caput iratis ac tumentibus anguibus, instar comarum, hirsutum. Alii sic: *Ipsa Medusææ quem timet ira Deæ.* Est adeò terribilis thorax, ut ipsa Pallas irata hunc formidare possit.

Medusææ. Medusa fuit una è Gorgonibus, cujus crines aureo priùs colore insignes, Minerva ipsi infensa mutavit in colubros, quibus ea vis inesset, ut quicumque illos aspiceret, in lapidem verteretur. Perseus accepto Palladis scuto, ubi repercussos in splendido ære colubros impunè aspiceret, Medusæ caput abscidit. Illud Minerva, aut illius effigiem, postmodùm suo thoraci, vel clypeo inseruit.

3. Quando loricam hanc non gestabis; dum illa, te à bellis vacante, veluti cessabit, ac feriabitur, lorica vocari poterit, & mortalis thorax: quando illam indues; tunc Ægis vocabitur, & Jovis, aut Palladis thorax.

4. *Ægis*. Erat Deorum, vel lorica, vel clypeus, maximè Jovis, & Minervæ.

væ. Id nomen illi factum est, ex eo quod narrent poetæ, hunc thoracem, sive clypeum tectum fuisse pelle Amaltheæ capræ, à qua Jupiter nutritus est: vox enim græca αἰγὶς pellem caprinam significat. Innuit Martialis hoc epigrammate Domitianum esse Deum non inferiorem Jove, aut Minerva.

II.

Vota pro Domitiani reditu.

Invia Sarmaticis Domini lorica sagittis,
 Et Martis Getico tergore fida magis:
Quam vel ad Ætolæ securam cuspidis ictus
 Texuit innumeri lubricus unguis apri:
Felix sorte tuà! sacrum cui tangere pectus
 Fas erit, & nostri mente calere Dei.
I comes, & magnos illæsa merere triumphos,
 Palmatæque ducem, sed citò, redde togæ.

Vers. 1. O lorica Domitiani, quam nullæ Sarmatarum sagittę pervadere poterunt ac perrumpere. Sarmatæ populi Europæ ad Septentrionem, nunc Poloni, Moschi, &c.

2. *Tergore*. Lorica, quæ olim è tergore & corio pecudum fiebat. Dicitur Mars loricam habere Geticam, quia Getæ, populi barbari ad septentrionalem Europæ plagam (pag.302.) sunt admodùm bellicosi. Sensus est: qua indutus Cæsar tutior erit quàm si gereret Martis ipsius loricam.

3. 4. Quæ est texta, & conserta è squamis æneis, aprorum ungues imitantibus; vel ex ipsismet aprugnis ungulis, veris ac nativis atque adeò tuta est contra ictus lanceæ vel acutissimæ. Ætoli enim, teste Plinio, lanceas invenere: adde quòd celebris ille Meleager, qui telis aprum interemit, Ætolus fuit. Vide ep.14. Libri Spect.

8. Victis hostibus Cæsarem urbi citò restitue triumphantem, & toga palmatą indutum. Vestis palmata triumphantium erat propria: sic dicta est à ramis palmarum in ea intextis, sive pictis: toga gestabatur à civibus in urbe; ut in acie sagum à militibus; paludamentum, ab Imperatoribus

III.

Ad malum Poetam.

1. Cur non mitto meos tibi, Pontiliane, libellos?
2. Ne mihi tu mittas, Pontiliane, tuos.

IV.

Vates pallidus.

1. Esset, Castrice, cùm mali coloris,
2. Versus scribere cœpit Oppianus.

V. 1. Oppianus pallebat morbo: putavit oblatam sibi esse commodam occasionem colligendæ famæ: cœpit versus facere, ut è studio & labore pallere crederetur: Vel putavit satis esse, ut poeta fieret, si esset pallidus. Vide Horatium in Arte Poetica, sub finem.

V.

Ad Domitianum, ut in urbem redeat.

1. Si desiderium, Cæsar, populique, patrumque
2. Respicis, & Latiæ gaudia vera togæ;
3. Redde Deum votis poscentibus: invidet hosti
4. Roma suo, veniat laurea multa licèt:
5. Terrarum dominum propiùs videt ille, tuoque
6. Terretur vultu barbarus, & fruitur.

Vers. 3. *Deum*. Te: sic enim se appellari edicto sanxit.
Invidet hosti. Qui te præsente fruitur.
4. *Laurea*. Corona è lauru, signum victoriæ: litteræ laureatæ, de quibus vide sequens Ep. Quamvis de tuis victoriis felices, & crebri nuncii Romam afferantur.

VI.

Ad eundem.

1. Ecquid Hyperboreis ab nos conversus ab oris
2. Ausonias Cæsar jam parat ire vias?
3. Certus abest auctor, sed vox hoc nunciat omnis:
4. Credo tibi: verum dicere, Fama, soles.
5. Publica victrices testantur gaudia chartæ:
6. Martia laurigerà cuspide pila virent.
7. Rursus, io, magnos clamat tibi Roma triũphos,
8. Invictusque tuà, Cæsar, in urbe sonas.

9. Sed

9. Sed jam lætitiæ quo sit fiducia major,
10. Sarmaticæ laurus nuncius ipse veni.

VERS. 1. Ergone tandem Cæsar in Italiam à septentrione revertitur? De voce *Hyperboreus* vide Ep. 3. lib. 4.

2. *Ausonias*. Italas, Auson, vel Ausonius, Italiæ rex priscus fuit.

4. O fama, credo tibi, redire Domitianū: vox enim publica & fama solet vera esse.

5. *Charta*. Illigatæ lauro litteræ, quas duces, reportata victoria, mittere solebant ad senatum.

6. *Pila*. Jacula brevia, Romanis usitata. Illa post victoriam partam, lauro implicabantur.

8. *Sonas*. Diceris, prædicaris.

VII.

Domitiani absentis desiderium.

1. Hiberna quamvis Arctos, & rudis Peuce,
2. Et ungularum pulsibus calens Ister,
3. Fractusque cornu jam ter improbo Rhenus,
4. Teneat domantem regna perfidæ gentis
5. Te summe mundi rector, & parens orbis;
6. Abesse nostris non tamen potes votis.
7. Illic & oculis & animis sumus, Cæsar:
8. Adeòque mentes omnium tenes unus,
9. Ut ipsa magni turba nesciat circi.
10. Utrumne currat Passerinus, an Tigris.

VERS. 1. *Arctos*. Vide Librum Spectac. Ep. 14.

Peuce. Insula est, in Istri ostio: *Rudis*. Barbara, inculta.

2. *Ister*. Fluvius idem prope fontem. Danubius; prope ostia, Ister vocatur. Calere dicitur ungularum equinarum pulsibus, quia gelu constrictus equos transeuntes impunè admittit. Sic à Virgilio fervere via dicitur, in qua multi ultrò citroque commeant: calor quippe in motu maximè est. Pag. 231.

3. *Cornu*. Dantur fluviis taurorum cornua, ob strepitum fluctuum, qui mugitum taurorum imitatur. Ob eam rem Achelous fluvius, in taurum se ipse dicitur convertisse, ut cum Hercule dimicaret, à quo victus & uno cornu truncatus est, Rhenus dicitur hìc ter exutus cornibus, ob triplicem Domitiani victoriam de Germanis.

7. *Illic*. Ibi, ubi es.

8. Ita te unum cogitamus, licèt absentem, ac videmus, ut cùm Passerinus & Ti-

Tigris, illi egregii cursores, in circo incredibili velocitate currunt, eos nemo aspiciat, & uter illorum currat, ignoremus, omnes in tui desiderio, & cogitatione defixi. Quid esset circus dixi Pag. 23.

VIII.

Domitiani reditus.

1. Nunc hilares, si quãdo, mihi nunc ludite Musæ:
2. Victor ab Othrysio redditur orbe Deus.
3. Certa facis populi tu primus vota December:
4. Jam licet ingenti dicere voce, venit.
5. Felix sorte tua, poteras non cedere Jano,
6. Gaudia si nobis, quæ dabit ille, dares.
7. Festa coronatus ludet convicia miles,
8. Inter laurigeros cùm comes ibit equos.
9. Fas audire jocos, levioraque carmina, Cæsar,
10. Et tibi; si lusus ipse triumphus amat.

VERS. 2. *Othrysio*. Othrysii, sive Odrysii, populi fuerunt Thraciæ circa Hebrum, aut inter Abderam & Istrum. *Deus*. Suprà, Ep. 5.

3. Perlatus est mense Decembri certus nuncius, quo affirmatur Romam redire; id quod omnes optant.

6. Si Decembri mense posset venire in urbem, ut certò venturus est Januario. Huic mensi Janus præest.

7. *Convicia*. Solebant milites in Imperatorem triumphantẽ dicta dicere & jacere convicia per jocũ, magna libertate, ac sæpe protervia.

9. Liceat tibi, ò Cæsar, hæc jocosa carmina æquis auribus accipere, qui convicia ludentium militum non respuis. Sit mihi fas ludere, si fas est militi cavillari.

IX.

Malus orator.

1. Cùm sexaginta numeret Casselius annos,
2. Ingeniosus homo est: quando disertus erit?

V. 1. Casselius est sexagenarius, non caret ingenii laude: eloquentia certe caret. Quandonam erit eloquens? nunquam: quia eloquẽtia laboris multùm operæque postulat, neque nascuntur oratores, sed fiunt.

Alie-

X.

Aliena curans, sua negligens.

1. In lucem cœnat Sertorius: Ole, quid ad te?
2. Cùm liceat totâ stertere nocte tibi.
3. Septingenta Tito debet Lupus: Ole, quid ad te?
4. Assem ne dederis, credideris ve Lupo.
5. Illud dissimulas ad te quod pertinet, Ole,
6. Quòdque magis curæ convenit esse tuæ;
7. Pro togula debes; hoc ad te pertinet, Ole;
8. Quadrantem nemo jam tibi credit: & hoc.
9. Uxor mœcha tibi est: hoc ad te pertinet, Ole;
10. Poscit jam dotem filia grandis: & hoc.
11. Dicere quindecies poterã quod pertinet ad te:
12. Sed quid agas, ad me pertinet, Ole, nihil.

VERS. 1. Cœnam usque in lucem protrahit: nocte tota pergræcatur.

3. *Septingenta*. Subaudi sestertia, idest, libras Turon. 70000.

4. Cave tu tantùm, ne quidquam credas Lupo, scilicet malo debitori, ne quid illi des: noli esse sollicitus, an alius ei det, credatve.

7. *Debes*. Nempe nummos.

8. *Quadrantem*. Quartam assis partem. Pag. 248.

12. Quemadmodum ad te nihil pertinet quid agant alii, sic ad me nihil spectat, quid agas tu; vereorque ne illud meum mihi reponas, *Quid ad te?*

X I.

Versus archetypi.

1. Cogis me calamo; manuque nostrâ
2. Emendare meos, Pudens, libellos:
3. O quàm me nimium probas, amasque,
4. Qui vis archetypas habere nugas!

VERS. 1. Postulas à me meos libellos, sed mea manu emendatos, ut illos nempe in tuis scriniis serves: deamo te, ac demiror, qui rem tantillam, quales sunt mei versus, tanti facias, ut velis eorum primarium exemplar domi habere. Est archetypum, primum rei exemplum, primum opus ad cujus similitudinem fiunt alia, ἀρχὴ, initium: τύπος, typus, forma, exemplar.

Liber

XII.

Liber innoxius.

Sic me fronte legat Dominus, Faustine, serenà,
Excipiatque meos qua solet aure jocos:
Ut mea, nec justè quos odit, pagina lædit,
Et mihi de nullo fama rubore placet.
Quid prodest? cupiāt cùm quidam nostra videri
Si qua Lycambeo sanguine tela madent:
Vipereumque vomant nostro sub nomine virus,
Qui Phœbi radios ferre diemque negant.
Ludimus innocui; scis hoc benè: juro potentis
Per Genium famæ, Castaliumque gregem,
Perque tuas aures, magni mihi numinis instar
Lector, inhumanà liber ab invidià.

VERS. 1. *Dominus.* Cæsar.

3. Sic me libenter à Domitiano legi velim, ut lædo neminem in meis scriptis, ne illos quidem in quos odio justo sum incensus.

4. Nec placet mihi fama quæsita ex aliquo epigrammate, quòd alicui ruborem & pudorem afferat.

5. Quid hoc mihi tamen prodest, quòd vel inimicis temperem, si nihilominus quidam mihi attribuunt, & pro nostris venditāt carmina nonnulla maledica, qualia edita olim fuere in Lycāben? Archilochus poeta græcus lyricus insignis fuit: huic Lycambes Neobulen filiam cùm despondisset, eandem mutato consilio alteri nuptum dedit. Iratus Archilochus tam amaros in Lycāben iambos scripsit, ut ille sibi laqueo vitam eripuerit.

8. Qui non audent suum nomen prodere, qui lucem oderunt: atque adeò sub meo nomine sua maledicta pervulgant.

10. *Genium Famæ.* Per illum Deum qui famæ præsidet, qui eruditorum laudi consulit. Lege lib. 6. Ep. 41.

11. Et per tuas aures quibus benignè me audis, ò lector candide, & ab omni invidia disjunɫe, qui mihi instar magni Apollinis, & Musarum es; cujus favorē pluris facio, quàm omnes Musas.

XIII.

In mulierem formæ studiosam.

Dum Tiburtinis albescere solibus audit
Antiqui dentis fusca Lycoris ebur

3. Ve-

3. Venit in Herculeos colles: quid Tiburis alti
4. Aura valet? parvo tempore nigra redit.

VERS. 1. 2. Ordo est. Dum Lycoris fusca, audit Tiburtino sole, & cœlo fieri album ebur, etsi vetus & nigrum, eò accessit. Sed nigra rediit quæ nigra venerat.

Antiqui dentis ebur. Ebur est dens elephantinus.

3. *Herculeos*. Pagina 36. 209. 212.

XIV.

Munera bis utilia.

1. Æra domi non sunt: superest hoc, Regule, solum
2. Ut tua vendamus munera: numquid emis?

V. 1. Nulla mihi domi est pecunia: sunt multa quæ à te accepi munera; cogor ea vẽdere, ut nempe ex iis venditis conficiam nummos. Num vis ea emere? Expectat nempe vates dum Regulus dicat, parce hoc facere, retine mea munera: do illam tibi, quam ex iis venditis redigeres, pecuniam: hanc habe, cum muneribus.

XV.

Suos libellos amico mittit.

1. Ruris bibliotheca delicati,
2. Vicinam videt unde lector urbem;
3. Inter carmina sanctiora si quis
4. Lascivæ fuerit locus Thaliæ,
5. Hos nido licet inseras vel imo
6. Septem quos tibi mittimus libellos,
7. Auctoris calamo sui notatos:
8. Hæc illis pretium facit litura.
9. At tu munere dedicata parvo,
10. Quæ cantaberis orbe nota toto,
11. Pignus pectoris hoc mei tuere,
12. Juli bibliotheca Martialis.

VERS. 1. *Ruris*. Villuræ elegantis. Illam fusè describit Lib. 4. Ep. 52.

2. *Vicinam*. Erat enim ista villa in Janiculo, qui colliculus imminet Romæ.

3. *Sanctiora*. Severiora, graviora. Pag. 234.

4. *Thaliæ*. Uni è Musis, quæ jocis & ludicris versibus gaudet: θάλλω, floreo.

5. *Nido*. Loculo, scrinio.

7. *Notatos*. Scriptos à me & emendatos, atque adeò non carentes lituris.

8. Li-

8. Lituræ bona carmina commendant, quia indicant esse emendata & scripta diligenter.

9. *Dedicata*. Donata, consecrata.

11. *Pectoris*. Amoris.

XVI.

Antiqua in pretio.

1. Fragmentum quod vile putas, & inutile lignum,
2. Hæc fuit ignoti prima carina maris.
3. Quam nec Cyaneæ quondam potuere ruinæ
4. Frangere, nec Scythici tristior ira freti,
5. Sæcula vicerunt: sed quamvis cesserit annis,
6. Sanctior est salvà parva tabella rate.

VERS. 1. Quod vides navis fragmentum, ac putas vile esse lignum, est carina, seu trabs infima, navis Argus, quæ Argo fuit prima ratis commissa mari adhuc ignoto & intentato.

3. Quam navim procellæ ac tempestates gravissimæ excitatæ ad insulas Cyaneas non potuerunt frangere, hãc vicit vetustas. Cyaneæ, sunt insulæ duæ, seu potiùs scopuli, ad os Bosphori Thracii prope Pontum Euxinum, quem in sequenti versu Scythicum appellat fretum. Dictæ sunt etiam à veteribus Symplegades, Planetæ, Syndromades, quod eminus intuentibus videntur moveri loco & in se incurrere: ab incolis vocantur *Jarcazes*.

5. *Sed &c.* Quamvis sæculis & vetustate fracta ratis & victa sit: hæc tamen unica quæ superest tabula exigua & trabs, propter antiquitatem est venerabilior, quàm ipsa tota fuerit olim Argo salva, & recens: imò quàm alia qualibet ratis integra. De Argo navi, & Argonautis dixi pag. 174.

XVII.

In gulosum.

1. Nihil est miserius, nec gulosius Sanctrà:
2. Rectam vocatus cùm cucurrit ad cœnam,
3. Quam tot diebus noctibusque captavit;
4. Ter poscit apri glandulas, quater lumbum,
5. Et utramque coxam leporis, & duos armos:
6. Nec erubescit pejerare de turbo,
7. Et ostreorum rapere lividos cirros.
8. Dulci placentà sordidam linit mappam:
9. Illic & uvæ collocantur ollares,

10. Et

Et Punicorum pauca grana malorum,
Et lippa ficus, debilisque boletus.
Sed mappa cùm jam mille rumpitur furtis,
Rosos tepenti spondylos sinu condit,
Et devorato capite turturem truncum.
Colligere longâ turpe nec putat dextrâ
Analecta, quidquid & canes reliquerunt.
Nec esculenta sufficit gulæ præda;
Misto lagenam replet ad pedes vino.
Hæc per ducentas cùm domum tulit scalas,
Seque obseratâ clausit anxius cellâ
Gulosus ille, postero die vendit.

VERS. 2. *Rectam*. Cœna recta, sive honesta liberalisque vocabatur ea, in qua clientes cum patronis accumbebant. Lib. 2. Ep. 50. Lib. 3. Ep. 6. 24.

4. *Glandulas*. Sunt carnes quædam callosæ, circa collum apri, ac delicatæ.

5. *Coxam*. Coxa est posteriorum pedum pars superior: armus, anteriorum.

6. *Pejerare*. Negando se illum attigisse, quem tamen surripuit.

7. *Cirros*. Partes extremas quæ, instar cirrorum crispantur in ostreis generosis. Vel pedunculos caudasque cancrorum, quæ, ut cirri, protenduntur. Cancri, squillæ &c. in ostreis etiam numerantur. *Lividos*. Elixos, inde enim lividum colorem habent.

8. *Linit*. Inquinat: mappa placentam furtivam involvendo. Legit Scriverius: *Buccis placentę sordidam linit mappam*. Buccæ panis, placentæ &c. sunt frustula demorsa: hæc frusta indebat in mappam.

9. *Ollares*. In ollis servatæ.

10. *Punicorum &c.* Lib. 1. Epig. 38.

11. *Lippa*. Matura. Tunc enim humor aquosus ex illa, ut ex oculis lipporum, fluit.

Debilis. Non integer, truncus, semesus. *Boletus*. Lib. 3. Ep. 47.

13. *Spondylos*. Spondyli sunt vertebræ, è quibus constat dorsi spina. Has, agni v. g. aut vituli, vertebras arrosas suo ipse in sinu condit.

14. *Devorato*. Comeso Turturem cui est caput ablatum.

15. *Longa*. Dicuntur esse longæ furibus manus.

16. *Analecta*. Sunt reliquiæ quæ convivis excidunt, aut ab iis projiciuntur ἀναλέγω, *colligo*.

17. *Esculenta*. Non escas tantùm, & cibos furatur.

18. *Vino ad pedes*. Ex vino quod ad pedes miscetur: nēpe in mensa servorum aut puerorū, qui ad pedes aliorū

con-

convivarum positi cœnant & vile potant vinum. Vel: lagenam, quam habet paratam ad pedes, optimo vino implet.

19. *Ducentas scalas*. Per ducentos gradus, quia prope tegulas habitat.

XVIII.

De natali die Lucani.

1. Hæc est illa dies, quæ magni conscia partus,
2. Lucanum populis, & tibi, Polla, dedit.
3. Heu! Nero crudelis, nullàque invisior umbrà:
4. Debuit hoc saltem non licuisse tibi.

VERS. 2. *Polla*. Uxor Lucani fuit.

3. Crudelem te, Nero, qui hunc mori jusseris! Nulla umbra, nullius cæde, majorem tibi invidiam cõcitasti. Natus est Lucanus Cordubę in Hispania. Cùm ipsi Nero invideret ob famam ingenii & eruditionis, sentiens hoc Lucanus de tollẽdo ipso Nerone conjuravit: re detectâ, morte mulctatus est. Pag. 66.

4. Alludens Martialis indicat Neronis vocem, qui cũ plurimos egregios cives impunè de medio sustulisset, ajebat se nescisse hactenus quantum Imperatori liceret. Utinam, inquit Martialis, tibi tantum poetam interficere non licuisset!

XIX.

De eodem.

1. Vatis Apollinei magno memorabilis ortu
2. Lux redit: Aonidum turba favete sacris.
3. Hæc meruit, cùm te terris, Lucane, dedisset,
4. Mixtus Castaliæ Bætis ut esset aquæ.

VERS. 2. *Aonidum turba*. Musæ vocantur Aonides ab Aonia regione Bœotiæ, ubi maximè colebantur.

Sacris. Sacrificio in Lucani honorem faciendo.

4. Meruit ista dies, Lucani videlicet natali, ut Bætis, (Hispaniæ flumen, Andalusiam, in qua est Corduba Lucani patria, perfluens, nunc *Guadalquivir*,) jungeretur cum aqua fontis Castalii, eodemque honore celebraretur. Fons Castalius est in Phocide ad radices Parnassi montis, Musis sacer.

XX.

De eodem.

1. Phœbe veni, sed quantus eras cùm bella caneres

2. Ipse dares Latiæ plectra secunda lyræ:
3. Quid tantà pro luce precer? tu, Polla, maritum
4. Sæpe colas, & se sentiat ipse coli.

VERS. 1. *Veni*. Ad sacra, pro colendo natali die Lucani celebranda. *Bella*. Civilia inter Cæsarem & Pompejum. *Canenti*. Lucano. Scripsit versibus historiam belli civilis. Legitur in quibusdam codicibus *tonanti*: quæ vox indicat stylum Lucani inflatum, ac sæpe fragoris plus quàm dignitatis habentem.

2. *Secunda &c.* Cùm ipsi secundam à Virgilio carminis Latini palmam concederes; cùm unum illi Virgilium anteferres. Plectrum est pecten seu instrumentum quo fila lyræ feriuntur: πλήττω percutio.

4. *Colas*. Mariti memoriam sacris anniversariis sæpe recolas & renoves, atque adeò vivas diu: & ipse se à te coli, ubi ubi est, sentiat, & hac suavissima voluptate post obitum perfruatur.

XXI.

In obtrectatorem.

1. Cum Juvenale meo quæ me committere tentas,
2. Quid non audebis, perfida lingua, loqui?
3. Te fingente nefas, Pyladen odisset Orestes:
4. Thesea Pirithoi destituisset amor.
5. Tu Siculos fratres, & majus nomen Atridas,
6. Et Ledæ poteras dissociare genus.
7. Hoc tibi pro meritis, & talibus imprecor ausis;
8. Ut facias illud quod mala lingua facis.

VERS. 1. *Committere*. Quasi pugnaturum componere: committi enim & componi propriè dicuntur gladiatores certaturi. Quæ dissidii causas inter nos & inimiciarum seris, quæ nostram conaris amicitiam discindere.

3. *Fingente nefas*. Criminante: odia inter amicos excitantes fictis criminibus. *Pyladen*. Vide Lib. 6. Ep. 9.

4. *Thesea*. Vid. lib. 10. ep. 11.

5. *Siculos fratres*. Nominatur illi à Strabone Lib. VI. Amphinomus & Anapias, qui ob mutuum amorē tota Sicilia fuere celeberrimi. *Atridas*. Agamemnonem & Menelaum Atrei regis Mycœnarum filios. *Majus nomen*. Illustriores Siculis istis fratribus.

6. *Ledæ genus*. Castorem & Pollucem. Lib. 5. Ep. 38.

8. *Ut facias &c.* Nempe ut pergas maledicere. Quid enim maledicentia odiosum hominibus magis & invisū?

Acu-

XXII.

Acuta epigrammata.

1. Dulcia cùm tantũ scribas epigrammata semper,
2. Et cerussatâ candidiora cute;
3. Nullaque mica salis, nec amari fellis in illis
4. Gutta sit; ò demens! vis tamen illa legi.
5. Nec cibus ipse juvat morsu fraudatus aceti;
6. Nec grata est facies, cui gelasinus abest.
7. Infanti melimela dato, fatuasque mariscas,
8. Nam mihi, quæ novit pungere, Chia sapit.

V.2. *Cerussata.* Cerussa pigmentũ est eximii candoris, quo feminæ os oblinunt.

3. *Salis.* Ad oblectandum. *Fellis.* Ad pungendum.

5. Non delectat cibus nisi addatur aliquid acidum, quo gustus acuatur.

6. *Gelasinus.* Ita vocantur rugæ, quibus inter ridendum frons sulcatur: Gelasini etiam dicuntur illi dentes anteriores, qui ridendo nudantur. Denique est gestus omnis qui editur à ridente: γέλως, risus.

7. *Melimela.* Sic vocantur poma dulcia, & quasi mellita: μέλι, mel; μῆλον, pomum. Mariscæ sunt ficus insulsæ, & languidi saporis, fatuæ idcircò hic dictæ.

8. *Chia.* Ficus advecta ex insula Chio, (est illa in Ægeo mari, nunc *Scio*,) quæ multum salis, & acuti saporis habet.

XXIII.

Libro patronum quærit.

1. Apollinarem conveni meum Scazon,
2. Et si vacabit (ne molestus accedas)
3. Hoc qualecunque, cujus aliqua pars ipse est,
4. Dabis: hoc facetum carmen imbuant aures.
5. Si te receptum fronte videris totà,
6. Noto rogabis ut favore sustentet.
7. Quanto mearum scis amore nugarum
8. Flagret: nec ipse plus amare te possum.
9. Contra malignos esse si cupis tutus,
10. Apollinarem conveni meum Scazon.

V. 2. Si erit otiosus, nolo enim molestum te illi esse; esses autem si seria occupatione districtum adires.

3. *Hoc &c.* Hunc libellum, cujus pars aliqua ipse est, siquidem ejus nomen in eo legitur, in hoc scilicet epigrammate: vel quia ipse librum emendaverat.

4. Illius aures imbuant hoc meum carmen. Videtur esse hypallage, pro *Carmen aures imbuat*, id est, impleat: auribus avidis, & attentis hauriatur. Sic animus dicitur imbui opinione, doctrina.

5. Si te videris ab eo accipi fronte penitus exporrecta & hilari, eum rogabis ut solito favore tueri te pergat.

XXIV.

Aper dono missus.

1. Tuscæ glandis aper populator, & ilice multa
2. Jam piger, Ætolæ fama secunda feræ,
3. Quem meus intravit splendenti cuspide Dexter,
4. Præda jaces nostris invidiosa focis.
5. Pinguescant madido læti nidore Penates,
6. Flagret & exciso festa culina jugo.
7. Sed coquus ingentem piperis consumet acervũ,
8. Addet & arcano mixta Falerna garo.
9. Ad dominum redeas, noster te non capit ignis,
10. Conturbator aper: vilius esurio.

VERS. 1. *Tusca &c.* Qui glande silvarum Tusciæ pastus es. In Tuscia, *la Toscana*, Italiæ parte, apri erant præstantes.

2. *Piger*. Ob adipem & saginam.

Ætolæ &c. Proximus Ætolo illi apro, quem Meleager occidit. Vide Lib. Spect. Ep. 14. Omnium ferocissimus secundùm aprum Ætolum.

3. *Intravit*. Intrante & adacto per medium corpus venabulo, interfecit.

Dexter. Martialis amicus quidam.

4. *Invidiosa*. Quæ mihi aliorum accerses invidiam; invidebitur enim mihi penes quẽ regiæ istę sint dapes. Nobis onerosa & gravis.

5. Age igitur, tam opimus cibus, ut par est, torreatur, & mei Penates (erant Dii domestici, quorum simulacra prostabant ad focum) rudes, inculti, nec lautis id genus opsoniis assueti, fumo istius apri madeant ac pinguescant. Fuligo & nidor pingue quiddam & unctum habent.

6. *Jugo*. Lignis è montis jugo excisis.

8. *De garo*. Vide Lib. VI. Ep. 65. *Arcano*. Clam infuso. De vino Falerno dictum suprà.

9. Non capit te angusta mea culina, egentior sum quàm ut te condiam pro dignitate.

10. *Con-*

10. *Conturbator.* Quasi decoctor, qui faceres ut ego conturbare cogerer, & omnes meas fortunas unum in opsonium conferre.

Vilius esurio. Fames mea placari potest, ac solet, viliori cibo & minoris impensæ.

XXV.

Lectorem qualem velit.

1. Sic Tiburtinæ crescat tibi silva Dianæ,
2. Et properet cæsum sæpe redire nemus:
3. Nec Tartessiacis Pallas tua, Fusce, trapetis
4. Cedat, & immodici dent bona musta lacus:
5. Sic fora mirentur, sic te palatia laudent,
6. Excolat & geminas plurima palma fores:
7. Otia dum medius præstat tibi parva December,
8. Exige, sed certà, quos legis, aure, jocos.
9. Sciret libe verum: res est hæc ardua; sed tu
10. Quod tibi vis dici, dicere, Fusce, potes.

Vers. 1. Precor, optoque ut silva cæsa, quam prope Tibur habes, (de Tibure actum pag. 36. 209. 212.) citò reviresca; ut Pallas tua, id est, olivæ tuæ (Pallas enim oleæ inventrix) non cedant trapetis Tartessiacis, hoc est, tantam olei copiam tibi reddant, quantam exprimunt è suis oleis trapeto, seu prælo & molæ subjectis Hispani prope oppidum Tartessum. Hæc, inquam, precor tibi omnia, ea lege & conditione, ut meum libellum evolvas, expendasque.

Tartessiacis. Tartessus fuit olim oppidum Hispaniæ Bæticæ, ad oram maritimam; prope fretum Gaditanum, & vocabatur *Tariffa*, cùm illud à Mauris Hispani receperunt, nunc est dirutum. Sunt qui Tartassum velint esse urbem primariam Gadium insulæ, nunc *Calix* & *Cadix*.

4. *Lacus.* Sunt ingentia vasa & dolia, quæ liquorem à trapetis expressum excipiunt.

5. *Mirentur.* Te dicentem & causas agentem. Erat ille orator bonus. Fora Romæ plurima erant. Lege pag. 31. 75. *Palatia.* Aula, Imperator, aulici.

6. Palmæ præfigebantur januis causidicorum qui vicissent causam.

7. *Medius December.* Tunc enim agebantur Saturnalia, & silebat forum.

8. *Exige.* Examina, excute. *Certà aure.* Certo & sagaci judicio.

9. 10. Pervelim veritatem ex te rescire: aperi mihi cãdidè & verè quid sentias de

meis epigrammatis & jocis. Scio rem esse arduam. Potest hoc ipsum exponi quasi à Fusco diceretur. Rem magnam petis, ò Martialis: veritas odium parit. Sic est, (reponit Martialis:) tu tamen potes id mihi dicere, quod tibi velles dici, si ipse quempiam rogares quid de aliqua causa à te perorata sentiret: dic mihi quod tibi dici velles; id est, lauda me, ut velles laudari.

XXVI.

Villa sterilis.

1. Raucæ cortis aves, & ova matrum,
2. Et flavas medio vapore Chias,
3. Et fętum querulæ rudem capellæ,
4. Nec jam frigoribus pares olivas,
5. Et canum gelidis olus pruinis
6. De nostro tibi rure missa credis?
7. O quàm, Regule, diligenter erras!
8. Nil nostri, nisi me, ferunt agelli.
9. Quidquid villicus Umber, aut colonus,
10. Aut rus marmore tertio notatum,
11. Aut Tusci tibi, Tusculive mittunt;
12. Id tota mihi nascitur Suburra.

VERS. 1. *Aves*. Gallinas, columbas, anates &c. quæ in rustica strepitant corte. *Matrum*. Gallinarum.

2. Et ficus Chias (de quibus Ep. 21.) mediocri ac tēperato calore, vel, meridiano sole, siccatas. 3. Hœdum.

4. Et olivas jam frigore contractas, ac ei ferendo non pares.

7. *Diligenter*. Quasi dedita opera, & dissimulans ruris mei notam sterilitatem.

9. *Umber*. Umbria, pars Italiæ ad mare Adriaticum, nunc vocatur *il Ducato di Spoleto*.

10. *Marmore*. Lapide. Ad singulos mille passus lapis in via publica erigebatur, quo in lapide locorū intervalla & leucę notabantur. pag. 36.

11. *Tusci*, *Tusculi*. Subaudi, coloni, clientes. Tusculum urbs aliàs Latii, nunc Cāpaniæ Romanæ; *Frascati*. Tuscia, Italiæ pars, *la Toscana*.

12. Id omne in urbe, in vico Suburra, emo. De Suburra notam habes in Epig. 15. Lib. 2.

XXVII.

Laudat currendi exercitationem.

1. Attice, facundæ renovas qui nomina gentis,

2. Nec

2. Nec finis ingentem conticuisse domum:
3. Te pia Cecropiæ comitatur turba Minervæ,
4. Te secreta quies, te sophos omnis amat.
5. At juvenes alios fracta colit aure magister,
6. Et rapit immeritas sordidus unctor opes.
7. Non pila, non follis, non te paganica thermis
8. Præparat, aut nudi stipitis ictus hebes:
9. Vara nec injecto ceromate brachia tendis,
10. Non harpasta vagus pulverulenta rapis:
11. Sed curris niveas tantùm propè Virginis undas,
12. Aut ubi Sidonio taurus amore calet.
13. Per varias artes, omnis quibus area servit,
14. Ludere, cùm liceat currere, pigritia est.

VERS. 1. *Attice*. Erat è stirpe Pomponii Attici, cujus extat vita apud Cornelium Nepotem.

2. Qui non finis ut laus Atticorum in tua domo conticescat: qui gloriam & famam eruditionis, à majoribus partam, egregiè sustines.

3. Semper habes in tuo comitatu Athenienses philosophos. Cecrops fuit rex primus Atheniensium. Minerva litterarum præses.

4. Colunt, amantque te, qui ab omni ambitione, & negotiis remoti, otium sectantur. Te sophi, id est, sapientes omnes ambiunt. Sophos, græca terminatio, pro sophus; σοφὸς, sapiens, philosophus.

5. At alios juvenes, tui videlicet dissimiles, magister aliquis, qui fractas & contusas plagis aures habet, excolit, docetque illos pugilatum, sive artem athleticam. Pugiles, cùm inter se luctantur, ferè caput, auresque adversariorum petunt. Voces illæ *fracta aure*, possunt referri ad aures juvenum crebrò exercentis magistri pulsu, vel præceptis, contritas.

6. Spoliat illos unctor opibus quas non meretur. In palæstris præstò erant servi, qui corpora sudore diffluentia fricarent, ungerentque; unctores & aliptæ dicebantur, ac plurimam à pugilibus pecuniam corradebant, homines vilissimi.

7. *Paganica*. Erat pila quædam, pluma vel tomento farta, quam nudis manibus rustici pulsare in pagis solebant, unde illi nomen paganicæ. Pag. 190.

8. *Præparat*. Antequam in thermis corpora lavarent, quod paulò ante cœnam factitabant, aliqua exercitatione utebantur, maximè pila pulsanda, folle, &c.

Nudi stipitis. Aliud exercitationis genus. Pali defigebantur in terram, ita ut sex pedibus extarent humo: hos comminùs sudibus, id est, ba-

baculis ligneis; eminus, telis & jaculis, tanquam si veri hostes fuissent, petebant. *Ictus hebes*. Quia non ferro sed ligno, sive ligneis gladiis & telis, lignum & stipitem lacessebant, hostis veri simulacrum.

9. Non injicis, non allinis tuis brachiis ceroma, ut lucteris. Qui luctabatur, variis id est, diversis, contortis, divaricatis brachiis dejicere se nitebantur; cùmque nudi ferè pugnarent, oleo quodam crasso (ceroma vocabatur, de quo vide Lib. IV. Ep. 4.) corpus inungebant.

10. *Harpasta*. Vide Lib. 4. Epig. 14.

11. 12. Sed te tantū exerces cursu, ad aquam Virginem (de illa dictum l. 5. Ep. 20.) vel ad porticum Europæ (de qua vid. Ep. 12. l. 2.) ubi Jupiter pingitur mutatus in taurum, & vehens Europam regis Sidoniorum filiam.

13. Cùm alicui liceat currere, ille si malit variis artibus quibus area, id est Campus Martius & palæstræ fervent, ludere, dicendus piger est: pigritia mera est usurpare alios ludos; sola currendi exercitatio plena est alacritatis & utilitatis, ac cæteris est meritò præferenda. Vulgò legitur: *Omnis quibus area fervit*: lego, fervit à fervo, fervis, quo poetæ utuntur pro, ferveo, ferves.

XXVIII.

Malè concinnus.

1. Sordidior cœno cùm sit toga, calceus autem
2. Candidior primà sit tibi, Cinna, nive:
3. Dejecto quid, inepte, pedes perfundis amictu?
4. Collige, Cinna, togam; calceus, ecce perit.

V. 3. Meritò reprehendit Cinnam, qui majorem calceorum, quàm togæ rationem haberet; vel, qui inquinaret, perderetque calceos, ut togam malè ostentaret, ac longo fluentem syrmate per cœnum traheret.

XXIX.

A malis aliquid boni fieri potest.

1. Quo possit fieri modo, Severe,
2. Ut vir pessimus omnium Charinus
3. Unam rem benè fecerit, requiris?
4. Dicam, sed citò. Quid Nerone pejus?
5. Quid thermis melius Neronianis?
6. Non deest protinus ecce de malignis,

7. Qui

7. Qui sic rancidulo loquatur ore:
8. Ecquid tu Domini Deique nostri
9. Præfers muneribus Neronianas?
10. Thermas præfero balneis Charini.

Vers. 3. *Unam rem.* Thermas populo utiles. 4. *Dicam.* Respondet exemplo. Nero fuit pessimus, optimas tamen thermas extruxit. Quid essent Thermæ explicui Pag. 5. 6. Video non defuturos quosdam ex invidis & malignis, qui omnia in pejorem partem interpretantur, qui me accusant quasi præferam Neronis thermas operibus publicis à Domitiano in usum & gratiam populi extructis: ego verò id non ago: præfero tantùm Neronianas thermas balneis Charini hominis impuri & obscuri, Domitiani munera colo & veneror. Ille se Deum vocari, ut jam dixi, jusserat.

XXX.

Domus dives, pauper dominus.

1. Cùm pluvias madidumq; Jovē perferre negaret,
2. Et rudis hibernis villa nataret aquis;
3. Plurima, quæ posset subitos defendere nimbos,
4. Muneribus venit tegula missa tuis.
5. Horridus, ecce, sonat Boreæ stridore December;
6. Stella, tegis villam, non tegis agricolam.

V. 1. *&c.* Cùm mea villa rudi & agresti opere structa undique perplueret, misisti ad me tegulas, quibus pluviam arcerem: tecta est & secura nunc villa; sed ego ejus dominus, & mei coloni, nudi adhuc sumus, nos tege. *Agricolam.* Villæ dominū, qui agrum & domum colit.

XXXI.

Nasus homicida.

1. Nosti mortiferum quæstoris, Castrice, signum?
2. Est operæ pretium discere theta novum.
3. Exprimeret quoties rorantem frigore nasum,
4. Lethalem juguli jusserat esse notam.
5. Turpis ab inviso pendebat stiria naso,
6. Cùm staret madidà fauce December atrox:

7. Collegæ tenuere manus: quid plura requiris?
8. Emungi misero, Castrice, non licuit.

VERS. 1. 2. Quæstor quidam, homo crudelis & in proscriptionibus, tempore, ut ajunt, Vitellii, versatus, cùm aliquem vellet interfici, hoc dabat lictoribus suis signum, ut nasum sibi emungeret. Is cùm versaretur per hyemem inter amicos aliquando, ac nasus illi muco & stiria gravis esset, manum naso admovit, quasi emuncturus. Qui astabant, ferale signũ veriti, eum prohibuerunt, atque adeò mucosum & fœdè stillãtem nasum circumferre coactus est, vetitusq; nasum sibi abstergere, qui jugulum aliis præcidebat. Sententia primi hujus distichi est: ò Castrice, numquid audivisti de signo, quo utebatur quæstor ad homines cõdemnandos? juvat novam hanc hominum morti addicendorũ significationẽ, & quasi Theta, tibi narrare.

Questoris. Questores apud Romanos alii dicti sunt *Capitales*; eorum erat in parricidia, perduellionem, & alia crimina inquirere: abrogati sunt anno U. C. 465. & eorũ munus Triumviris Capitalibus demandatum. Alii *Ærarii*, sive *Urbani*; præerant ærario, curabant vectigalia, &c. Alii *Militares*: annonam & stipendia exercitui suppeditabãt, manubias recipiebant, &c. Alii deniq; *Provinciales*: Vectigalia, tributa, portoria, frumenta, colligebant &c. Quæstura primus ad honores alios gradus erat: eam capiebat nemo nisi annos circiter 28. natus, & nisi stipendia per annos decem fecisset.

Theta. In Græcia, judices reum condemnaturi, litteram Θ in tabellis scribebant, quia prima litt. est vocis Θανάτος, mors. Apud Latinos adhibebatur condemnandis rei littera C. absolvendis A.

4 *Juguli*. Feriendi, secandi; hominis necandi.

6. Cùm pluvius December malas tusses faucibus & epiphoras, importaret.

7. *Collegæ*. Alii quæstores: collegæ vocantur qui eumdem gerunt magistratum, aut munus.

XXXII.

Servi monstrorum similes.

1. Tantus es, & talis nostri, Polypheme, Severi,
2. Ut te mirari possit & ipse Cyclops.
3. Sed nec Scylla minor: quòd si fera mõstra duorũ
4. Junxeris, alterius fiet uterque timor.

Severus, Martialis amicus, servum habebat miræ magnitudinis, quem idcircò Polyphemum vocaverat: eidem

eidem erat ancilla æquè procera, & mirè deformis, eam Scyllã vocitabat. Affirmat vates, si jũgãtur ambo, & opponãtur, alterum alteri metuendum & horridum fore, ita ut non aliis tantùm & ignotis, sed sibi ipsis terrori esse possint. De Polyphemo dictũ pag. 203. Scylla verò, fuit monstrum in mari Siculo, Charybdi opposi- tum: Virgil. III. Æneidos.

VERS. 1. Polypheme, mancipium amici mei Severi, tam inusitatæ magnitudinis ac deformitatis es, ut movere admirationem vero Cyclopi Polyphemo posses.

3. *Minor.* Minùs procera, & deformis. *Monstra duorũ:* Id quod ambo habẽt portẽtosum & horribile: proceritatem ac deformitatem.

XXXIII.

Morbus ex ficto verus.

1. Discursus varios, vagumque mane,
2. Et fastus, & ave potentiorum,
3. Cùm perferre patique jam negaret,
4. Cœpit fingere Cælius podagram:
5. Quam dum vult nimis approbare veram,
6. Et sanas linit obligatque plantas,
7. Inceditque gradu laborioso;
8. (Quantùm cura potest, & ars doloris!)
9. Desit fingere Cælius podagram.

VERS. 1. *Vagum mane.* Salutationes matutinas, cùm clientes patronos salutaturi vagantur per totam urbem.

5. Dum contendit probare omnibus verè se podagra laborare.

7. *Laborioso.* Difficili, molesto, lento & cespitante.

8. *Ars doloris.* Industria in fingendo scitè, quem verè nõ habeas, morbo ac dolore.

9. Reipsa podagra laboravit; ita ut non esset opus fingere: didicit podagra laborare. *Desit.* Desiit.

XXXIV.

Filii pietas in patris funere.

1. Hic jacet ille senex Augustà notus in aulà,
2. Pectore non humili passus utrumque Deum:
3. Natorum pietas sanctis quem conjugis umbris
4. Miscuit: Elysium possidet umbra nemus.
5. Occidit illa prior viridi fraudata juventà.

6. Hic propè ter senas vixit Olympiadas.
7. Sed festinatis raptum tibi credidit annis,
8. Adspexit lacrymas quisquis, Etrusce, tuas.

VERS. 1. *Senex*. Etruscus. Ep. 58. lib. 6.

2. *Utrumque Deum*. Faventem & iratum Jovem, prosperam & adversam Fortunam forti animo passus. Quidam explicant hoc de Caligula, vel de Nerone & Claudio Imperatoribus, quos Romani in Deos retulerant pro more, sub quibus ita se gesserat ut magnas opes colligeret, ac invidiam effugeret. Alii de uno, eodemque Domitiano, qui iratus Etruscum ejecit in exilium; postea placatus revocavit.

4. Pro *umbra* Legunt nonnulli *ambo*, in accusandi ne-pe casu. Elysii campi ambos nunc habet: obierunt ambo.

6. *Ter senas*. Annos 72. Quid esset Olympias explicui pag. 201. Epig. 35. Lib. 4. Licèt sit spatium annorum quatuor, eam tamen aliquando poetę pro quinquennio & Romano lustro accipiunt. Atque ita vixerit Etruscus annos ferè 90. quod Statius asserit, ut dixi lib. 6. ep. 58.

7. Sed quisquis tuas, ò Etrusce fili, de patris obitu lacrymas vidit, is eum non senectute summa, sed juvenem, & immatura morte raptum putet: adeò piè illum luges.

XXXV.

Mundi civis.

1. Cosmicos esse tibi, Semproni Tucca, videris:
2. Cosmica, Semproni, tã mala, quàm bona sunt.

VERS. 2. *Cosmicos*. Graeca vox est, à κόσμος, mundus. Stoici affectabant hanc appellationem, ut Cosmici, hoc est, mundi cives dicerẽtur, erat enim hoc eorũ effatum. *Omne solũ forti patria est*. Tucca, Socraticus videri volens, se Cosmicum jactabat: bene est, inquit vates, civem te mundi esse dicis, at in mundo multa bona, mala itidem multa, imò plura sunt; multi sunt in tanta orbis civitate cives pessimi. Vide ne unus istorum sis.

XXXVI.

Amico poeta mittit carmina.

1. Muneribus cupiat si quis contendere tecum;
2. Audeat hic etiam, Castrice, carminibus.
3. Nos ten ues in utroque sumus, vincique parati:

4. I nde

4. Inde sopor nobis, & placet alta quies.
5. Tā mala cur igitur dederim tibi carmina, quęris?
6. Alcinoo nullum poma dedisse putas?

VERS. 1.2. Ita dives es, ut nemo tecum audeat certare muneribus; ita doctus, ut nemo contendere carminibus. Itaque si quis velit te provocare muneribus, aut versibus, utrumque temerè faciet, ac irrito conatu.

4. Hinc fit ut quiescam, & dormire malim, quàm laborare versibus tibi mittendis.

5. Cur igitur præter consuetudinem hæc tibi mitto carmina?

6. Alcinous rex Phæacum in insula Corcyra (*Corfù*) inter Italiam & Epirum sita, hortos habuisse dicitur cultissimos, & pomis omnibus refertos. Ad eum tamen missa sunt aliquando ab amicis poma, inquit Martialis, & quidem iis quibus abundabat, deteriora, quæ ille bonam in partem accepit: sic tibi homini erudito inerudita mitto carmina.

XXXVII.

Aut dandum, aut citò negandum.

1. Primum est, ut præstes, si quid te, Cinna, rogabo;
2. Illud deinde sequens, ut citò, Cinna, neges.
3. Diligo præstantem; non odi, Cinna, negantem:
4. Sed tu nec præstas; nec citò, Cinna, negas.

XXXVIII.

Amicus fidelis.

1. Maximus ille tuus, Ovidi, Cæsonius hic est:
2. Cujus adhuc vultum vivida cera tenet.
3. Hunc Nero damnavit; sed tu damnare Neronem
4. Ausus es, & profugi, non tua, fata sequi.
5. Æquora per Scyllæ magnus comes exulis isti;
6. Qui modò nolueras consulis ire comes;
7. Si victura meis mandantur nomina chartis,
8. Et fas est cineri me superesse meo:
9. Audiet hoc præsens, venturaque turba; fuisse
10. Illi te, Senecæ quod fuit ille suo.

VERS. 1. Maximus Cæsonius, vir consularis, à Nerone damnatus, & in exilium pulsus, habuit voluntarium exilii comitem Ovidium quemdam, non

illum poetam vulgò notum, sed amicum Martialis, ad quem hi versiculi, cum imagine cerea Cæsonii in exilio mortui, videntur à vate nostro missi. *Hic est*. In ea scilicet effigie cerea quam ad te mitto: vel quam tu ad me mittis.

3. *Damnare Nerone*. Quasi rem injustà faceret, Cæsonium pellendo in exilium.

4. *Non tua fata*. Quia tu damnatus exilio non eras.

Profugi. Cęsonii fugientis, exulis; eum comitando.

5. *Æquora per Scyllæ*. Per mare Siculum, ubi Scylla & Charybdis, duæ voragines famosæ. *Isti*. Ivisti.

6. Cæsonius post consulatû, in Africam fuerat missus, ut illi præesset, eum secutus non erat Ovidius, at exulantem secutus est. Amicus nimirum certus in re incerta, & afflicta fortuna cernitur.

7.8. Si eorum nomina quos meis versibus mando, victura sunt, & apud posteros celebranda: si mea fama mihi mortuo superstes erit.

9.10. Prædicabo talem erga illum fuisse, qualis ille fuerat erga suum amicum Senecam: te eamdem erga Cæsonium fidem adhibuisse in tuenda amicitia, quam ipse Cęsonius erga Senecam adhibuerat: ut enim Cæsonius damnatum Senecam, & à Claudio Imperatore in Corsicam relegatum est secutus; ita tu Cæsonium exulem comitatus es. *Seneca*. Lib. 1. Ep. 53. IV. 32.

XXXIX.

Romanus Pylades.

1. Facundi Senecæ potens amicus,
2. Caro proximus aut prior Sereno,
3. Hic est maximus ille, quem frequenti
4. Felix littera paginà salutat.
5. Hunc tu per Siculas secutus undas,
6. O nullis Ovidi tacende linguis,
7. Sprevisti Domini furentis iras.
8. Miretur Pyladen suum vetustas,
9. Hæsit qui comes exuli parentis:
10. Quis discrimina comparet duorum?
11. Hæsisti comes exuli Neronis.

VERS. 1. Ordo est. Hic est, in hac imagine expressus, (vide superiùs Epigr.) ille Maximus Cęsonius, amicus Senecæ, quem Seneca aut proximè post Serenum sibi carissimum, aut illo etiam magis amavit.

3. *Quem frequenti, &c*. Ad quem maximum tot episto-

ftolas fcripfit Seneca.

7. *Domini*. Neronis.

8. *Pyladen*. Vide Epigr. 9. Lib. 6.

9. *Exuli parentis*. Orefti, à parente fua pulfo. Oreftes cùm audiviffet Clytemneftram Ægiftho adultero feipfam ac regnum fuum dedidiffe, matrem timens, ac Deos confulturus, domo profugit: mox tamen reverfus matrem, & adulterum interemit.

10. 11. Quis par fuiffe dicat periculum amborum, Pyladis nempe ac tuum? vel, Oreftis ac Cæfonii. Oreftes à matre pellebatur, Cæfonius à Nerone immaniffimo tyranno: Pylades nihil habebat à Clytemneftra metuendum; tu meritò metuebas, ne in te quoque fæviret Nero. Itaque Pyladen longo intervallo fuperafti.

X L.

Munus utile fit.

1. Commendare tuũ dũ vis mihi carmine munus,
2. Mæonioque cupis doctius ore loqui;
3. Excrucias multis pariter me, teque diebus;
4. Et tua de noftro, Prifce, Thalia placet.
5. Divitibus poteris Mufas, elegofque fonantes
6. Mittere: pauperibus munera pexa dato.

Vers. 1. 2. Promififti aliquid mihi muneris, quod ut exornes, cogitas illi jungere carmina elegantia, ipfis Homericis præftantiora. Homerus Mæonius vocatus eft vel à patre Mæone, vel à patria Lydia, in Afia minori, quæ dicta quoque fuit Mæonia.

3. 4. Tu mihi ac tibi incommodus es: maceras te condendis verfibus; defraudas me tuis muneribus. Placet tibi tua Mufa, de noftro incommodo: verfus cum tua voluptate magna facis, fed cum meo detrimento & impendio; interim enim tuis muneribus non fruor. Mallem ftatim mitteres munera, carmina omitteres. Sic Terentius ait: *Olet de meo*, ideft, meis fumptibus, & impenfis unguenta comparat.

5. 6. Serva tua ifta munera ornata, & carmina divitibus; at pauperibus, qualis ego fum, da munera utilia: mitte illis non verfus, & bona verba, fed bonas, & benè pexas veftes. Ea vox *pexus* pro lauto, & compto fumitur, & præcipuè in re veftiaria ufurpatur. *Elegis*. Pag. 151.

X L I.

Valetudinem amico reftitutam gratulatur.

1. Doctorum Licini celeberrime Sura virorum,
2. Cujus prifca graves lingua reduxit avos:

3. Red-

3. Redderis, heu! quanto fatorum munere nobis,
4. Gustatâ Lethes penè remissus aquâ!
5. Perdiderant jam vota metum, securaque flebat
6. Tristitia, & lacrymis jamque peractus eras.
7. Non tulit invidiam taciti regnator Averni;
8. Et raptas fatis reddidit ipse colos.
9. Scis igitur quãtas hominum mors falsa querelas
10. Moverit, & frueris posteritate tuâ.
11. Vive velut rapto, fugitivaque gaudia carpe;
12. Perdiderit nullum vita reversa diem.

VERS. 1. Licinius Sura vir fuit eloquentissimus & eruditissimus.

2. Qui antiqua & germana eloquentia tua, revocas & repræsentas nobis priscos illos oratores, majores nostros.

4. *Lethes*. Lethe fluvius est inferorum, cujus aqua, eorum omnium, quæ quis apud superos egisset, oblivionem afferebat: λήθη, oblivio. Ordo verborum est iste: remissus, & redonatus nobis aqua Lethes propemodum gustata: hoc est, instanti morti ereptus.

5. 6. Jam vota faciebamus pro tua incolumitate sine metu eam non impetrandi, ut sine spe impetrandi, quia conclamata videbatur, ac deplorata. Secura tristitia vocatur quæ nihil habet quod perdat, jam enim perditus, & ut ait postea, *peractus*, id est, conclamatus ac depositus omnium lacrymis Licinius plorabatur. *Jamque*, pro *jam*, ponitur, ut *dumque*, pro *dum*. Lib. 9. Ep. 46. X. 44.

7. Non potuit Pluto Silentum & Umbrarum rex, ferre convicia quibus obruendum se videbat, si te damnaret letho, itaque colos jam ereptas Fatis, id est hoc in loco, Parcis, quæ Fatorum jussu vitæ nostræ spatium metiuntur, ipsis reddidit, ac longiorem tibi vitam ut nerent, imperavit.

9. *Falsa*. Falsò vulgata.

10. *Frueris &c.* Frueris vivus ea gloria, quam olim mortuus apud posteros consequuturus es.

12. *Perdiderit*. Auctor tibi sum ut nullum vitæ tibi restitutæ diem perdas, sed omnes benè colloces, & genio indulgeas.

XLII.

Cœna ambulatoria.

1. Cùm mensas habeat ferè trecentas,
2. Pro mensis habet Annius ministros:
3. Transcurrunt gabatæ, volantque lances.

4. Has vobis epulas habete lauti,
5. Nos offendimur ambulante cœnà.

V. 1. Annius licèt mensas plureshabeat: in iis tamen cibos convivis nullos stabiles apponit, sed jubet eos offerri à ministris transcurrentibus, qui sic prætervolant, ut non dent spatium ac moram dapes accipiendi.

3. *Gabata*. Genus est lancis concavæ. *Lances*. Vasa escaria latiora.

4. *Lauti*. Divites, qui oculos ferculorum quasi scena gaudetis pascere: nos tenuiores aliud quærimus.

XLIII.

Dona rusticana.

1. Parva suburbani munuscula mittimus horti:
2. Faucibus ova tuis; poma, Severe, gulæ.

Vers. 2. *Faucibus*. Ova enim raucis vel exulceratis faucibus medentur: poma famem acuunt.

XLIV.

Liber vivus.

1. Mercari nostras si te piget, Urbice, nugas;
2. Et lasciva tamen carmina nosse libet:
3. Pompejum quæras (& nosti forsitan) Auctum,
4. Ultoris primà Martis in æde sedet.
5. Jure madens, varioque togæ limatus in usu,
6. Non lector meus hic, Urbice, sed liber est.
7. Sic tenet absentis nostros cantatque libellos;
8. Ut pereat chartis littera nulla meis.
9. Denique, si vellet, poterat scripsisse videri;
10. Sed famæ mavult ille favere meæ.
11. Hũc licet à decima (nec enim satis ãte vacabit)
12. Sollicites: capiet cœnula parva duos.
13. Ille leget, bibe tu: nolis licet, ille sonabit;
14. Et cùm, jam satis est; dixeris: ille leget.

Vers. 1. 2. Si non vis emere mea epigrammata, & cupis tamen cognoscere qualia sint, indicabo tibi hominem qui ea memoriter omnia tenet, à quo illa audire possis.

3. Quære Pompejum Auctum,

ctum, & eum forsitan nosti: habitat in aditu templi Martis ultoris. Primum forum, prima via, &c. sæpe significat initium fori, viæ, &c. Templum Martis ultoris ædificatum ab Augusto fuit ex voto quod ediderat Philippensi prælio, si Julium Cæsarem ulcisceretur, ejus percussoribus interfectis.

5. *Jure madens*. Pompejus Auctus juris civilis scientia planè imbutus est, non leviter tinctus. *Togæ &c.* Exercitatissimus idem est in forensibus causis.

6. Non tam est lector meorum versuum, quàm vivens liber; omnes enim memoria comprehensos tenet.

7. *Nostros absentis*. Meos, etsi absim: legitur etiam *absentes*, idest, non inspectos non præsente libro.

8. Ut ne minima quidem syllaba quæ sit in meis chartis, aut littera, ipsi excidat.

10. Mavult me illorū auctorē haberi, quos vindicare sibi posset, ac jactare pro suis.

12. Licebit illum provoces; poteris illum provocare ad mea carmina tibi recitanda: vocare ad cœnam circa horam ab orto sole decimam. Ep. 89. Lib. I. 7. IV.

13. *Sonabit*. Recitabit, etiam injussus, etiam desinere monitus; ita illos amat.

X L V.

Lector judex.

1. Gratum est, quòd Celeri nostros legis, Aucte, libellos,
2. Si tamen & Celerem quod legis, Aucte, juvat.
3. Ille meas gentes, & Celtas rexit Iberos,
4. Nec fuit in nostro certior orbe fides.
5. Major me tantò reverentia turbat: & aures
6. Non auditoris, judicis esse puto.

Vers. 2. Si tamen illum ea lectio, mea carmina delectant.

3. *Meas*. Hispanas. Celtiberiam proconsul administraverat. De Celtiberis facta mentio pag. 56.

4. Nec in nostra Hispania fuit quisquam majori integritate, & fide.

5. Quò major & venerabilior est hominis dignitas, ac virtus, eò magis revereor illius judicium; eò graviùs perturbor; cùm illi mea carmina recitantur, nec tam illum auditorem esse, quàm judicem censeo.

X L V I.

Parva munera, & ambitiosa.

1. Omnia misisti mihi Saturnalibus, Umber,
2. Munera, contulerant quæ tibi quinque dies;
3. Bis senos triplices, & dentiscalpia septem:

4. His

4. His comes accessit spongia, mappa, calix;
5. Semodiusque fabæ cum vimine Picenarum,
6. Et Laletanæ nigra lagena sapæ:
7. Parvaque cum canis venerunt coctana prunis,
8. Et Libycæ fici pondere testa gravis.
9. Vix puto triginta nummorum tota fuisse
10. Munera, quæ grandes octo tulere Syri.
11. Quantò commodiùs nullo mihi ferre labore
12. Argenti potuit pondera quinque puer?

VERS. 1. Ordo est: misisti mihi omnia munera, quæ tibi contulerant, congesserant, dies quinque, Saturnalibus, id est, per festa Saturnalia, quę diebus quinque peraguntur.

3. *Triplices*. Subaudi, pugillares: qui à tribus foliis seu tabellis, triplices: à quinque quincuplices, &c. dicebantur. *Bissenos*. Duodecim.

Vimine. Vase vimineo pleno Picenarum olivarum. Picenus ager oleis abundat. Pagina 53. 201.

6. *Laletanæ sapę*. Vini cocti pessimi, è Laletania, Hispaniæ Tarraconensis regione, advecti. Sapa est proprie vinum decoctum ad tertias; id est, ita ut ejus tertia tantùm pars supersit.

7. *Costana*. Ficus quædam sunt. Cana vocantur pruna, hoc est, rugosa, durata sole aut igne.

9. Vix puto hæc omnia munera valuisse triginta nummos sestertios: hoc est tres libras Turonicas, sive unum, ut ajunt, Gallicum scutatum, quem Romanus tribus admodùm assibus superat.

10. *Syri*. Servi è Syria.

12. *Pondera quinque*. Quinque libras. Pag. 135. *Puer*. Servulus.

XLVII.

Somnia damnosa.

1. Semper manè mihi de me mera somnia narras,
2. Quæ moveant animum sollicitentque meum.
3. Jam prior ad fæcem, sed & hæc vindemia, venit;
4. Exorat noctes dum mihi saga tuas:
5. Consumpsi, salsasque molas, & thuris acervos.
6. Decrevere greges, dum cadit agna frequens:
7. Non porcus, non cortis aves, non ova supersunt:
8. Aut vigila, aut dormi, Nasidiene, tibi.

VERS. 1. 2. Semper mihi dicis manè, te aliquid infaustum somniasse de me.

3. 4. Ego, dum per sagam, id

id est, fœminam somniorum interpretem, & magicæ artis peritam, expiare conor illa infausta somnia, & exorare superos, ne quid illa mihi afferant detrimenti, vinum prioris vindemiæ, imò hujus anni, libationibus & sacrificiis totum, ad fęcem usque, consumpsi.

5. *Mola salsa*, erat far tostum, sale permixtum, quo arã & victimas cõspergebant.

6. *Decrevere*. Diminuti sunt: à verbo decresco.

Cadit. Immolatur.

7. *Cortis*. Cors cortis, sive cohors, *una bassa corte*.

8. *Dormi tibi*. Id est: si qua somnia procudis infausta, in tuum sint caput. De te non de aliis somnies licet.

XLVIII.

Architectus nobilis.

1. Astra polumque pià percepsti mente, Rabiri,
2. Parrhasiam mirà qui struis arte domum.
3. Phidiaco si digna Jovi dare templa parabit
4. Has petat à nostro Pisa Tonante manus.

Vers. 1. O Rabiri, (Domitiani architectus erat) dum in monte Palatino extruis Imperatori domum astris ęmulam, oportet te astra ipsa mente complexum esse, qui simillimã illis domũ feceris.

2. *Parrhasiam*. Palatinam. Evander ex Arcadia in Italiam advectus, in eo loco, ubi mons Romæ Palatinus est, ædificavit palatium: Arcadia autem dicta olim est Parrhasia. Pag. 184.

3. Si Pisa velit Jovi Olympico templa nova extruere, aut instaurare vetera, Rabirium artificẽ à Jove nostro: id est, Domitiano, postulet, est ille multò, quàm Phidias, & artifices omnes Græciæ, pręstãtior. *Percepsti* pro percepisti; ut *dixti* pro dixisti, &c. *Phidiaco*. Ep. 26. Lib. 3.

4. *Pisa*. Urbs Peloponnesi ad Alpheum fluvium, dicta etiam Olympia, nunc *Langanico* vocata. Prope illam erat insigne templum Jovis Olympici.

XLIX.

Bellus conviva.

1. Non cœnat sine apro noster, Tite, Cæcilianus:
2. Bellum convivam Cæcilianus habet.

Vers. 1. Cæcilianus semper apponit in cęna aprum, sed eo solus vescitur, ita ut nullos alios adhibeat convivas, aut si quos adhibet, illi ex apro nihil attingant, atque adeò ejus conviva dici aper ille possit. Næ convivam

vam elegantem! Nonnulli hoc intelligunt de homine insulso & inconcinno, qui Aper diceretur, qui tamen (ironicè videlicet) bellus conviva nominetur. Sumptuosa autem cõvivia putabantur, in quibus aper apponeretur; at hic aper, non ferculum, sed conviva, erat.

L.

Vota pro Cæsare.

1. Tarpejæ venerande rector aulæ,
2. Quem salvo Duce credim..s Tonantem;
3. Cùm votis sibi quisque te fatiget,
4. Et poscat dare, quæ Dei potestas;
5. Nil pro me mihi, Jupiter, petenti,
6. Ne succensueris velut superbo:
7. Te pro Cæsare debeo rogare,
8. Pro me debeo Cæsarem rogare.

VERS. 1. O Jupiter, qui coleris in Tarpejo Monte, ubi capitolium est. Mõs Tarpejus, ãte dictus Saturnius, nomẽ id habuit à Tarpeja virgine Vestali, quę arcẽ in eo positam Sabinis prodidit, ac deinde ab illis interfecta, in eodem sepulta est. Pag. 205.

2. Quem Deum & Jovem credimus, si servas Imperatorem.

8. Impia & turpis assentatio.

L I.

Laxata urbis via.

1. Abstulerat totam temerarius institor urbem,
2. Inque suo nullum limine limen erat.
3. Jussisti tenues, Germanice, crescere vicos:
4. Et, modò quæ fuerat semita, facta via est.
5. Nulla catenatis pila est præcincta lagenis:
6. Nec prætor medio cogitur ire luto.
7. Stringitur in densà nec cæca novacula turbà;
8. Occupat aut totas nigra popina vias.
9. Tonsor, caupo, coquus, lanius sua limina servant:
10. Nunc Roma est; nuper magna taberna fuit.

VERS. 1. 2. *Abstulerat.* Ita occupabãt mercatores totas urbis vias, tabernis & tentoriis suis ut urbẽ civibus abstulisse viderentur, & in domibus nullum limen, janua nulla appareret, præstructis ubique officinis, & pergulis. Mercatores appellantur institores eò quòd negotio geren-

gerendo instent.

3. *Germanice*. Pag. 231.

4. Semita est angustum iter: via, latum & patens.

5. Pila, est postis seu columna, sive pars quædam tabernæ aut officinæ, in viam projecta & prominens, ad quam solent opifices appendere instrumenta, aut specimina suæ artis.

6. *Prætor*. Vide pag. 218.

7. Sectores zonarii, exerta clam novacula, marsupia non præcidunt.

L I I.

Poeta ex oratore.

1. Perpetui nunquam moritura volumina Sili
 2. Qui legis, & Latià carmina digna togà;
3. Pierios tantùm vati placuisse recessus
 4. Credis, & Aoniæ Bacchica serta comæ?
5. Sacra cothurnati non attigit ante Maronis,
 6. Implevit magni quàm Ciceronis opus.
7. Hunc miratur adhuc centũ gravis hasta virorũ;
 8. Hunc loquitur grato plurimus ore cliens.
9. Postquam bis senis ingentem fascibus annum
 10 Rexerat, asserto qui sacer orbe fuit;
11. Emeritos Musis, & Phœbo tradidit annos,
 12. Proque suo celebrat nunc Helicona foro.

VERS. 1. *Perpetui*. Qui perpetuò florebit. De Silio Italico dixi plura p. 187.

2. Quicumque legis versus Silii, dignos Romana eloquentia & dignitate, dignos Romano consule & oratore; qualis fuit Silius. Toga pacis, fori, & bonarum artium est symbolum. Pag. 58. 90.

3. 4. Credis illum poetam semper fuisse, & amasse semper hederas, quibus poetæ coronantur?

Pierios. Pierus Mons Thessaliæ, Musis, quòd in eo natæ dicerentur, sacer: hinc Pierides vocantur. *Aonia* regio est Bœotiæ, ubi eædem Musæ colebantur: hinc Aonides dictæ: & hoc in loco Aonia comà vocatur poetarum eruditorum caput. *Bacchica serta*. Hederæ. Pag. 75.

5. Ille verò non priùs sacra & divina Virgilii carmina imitari cœpit: ingredi sacra vatum penetralia, quibus Maro veluti præsidet. *Cothurnati*. Pag. 233.

6. Quàm artem oratoriam & eloquentiam, quæ Ciceronis opus dici potest, ad plenum excoluit.

7. Hunc miratur cives adhuc, & meminerunt egisse causas centumvirales hasta posita, quæ illorum judiciorum quasi insigne fuit. De Centumviris vide l. 6. Ep. 26.

8. *Cliens*.

8. *Cliens*. Cujus egit causā, quem periculo liberavit.

9. Postquam fuit consul eo anno, qui Romanum orbem, occiso Nerone, in libertatē veluti asseruit, quique idcircò Ingēs dictus est. Fascibus regere annum Consul ibi dicitur, quia inibant Consules magistratum mense Januario, & sumebant fasces, sive illis præibant lictores cum fascibus 12. Erat fascis ille, virgarum seu bacillorū manipulus, loro revinctus: in medio manipulo erat securis, cujus ferrum extabat in summa parte manipuli. Per securim significabatur potestas interficiendi: per virgas, leviùs animadvertendi; pro criminum videlicet gravitate aut levitate.

11. *Emeritos*. Defunctos honoribus. Emeriti propriè dicebantur gladiatores, qui, accepta missione, rude donabantur.

12. *Helicona*. Forensi arte deposita, se ad poesim contulit.

Suo. In quo tandiu floruit.

LIII.

Eques ex tonsore, tonsor ex equite.

1. Qui tonsor fueras totà notissimus urbe,
2. Et post hoc, dominæ munere, factus eques,
3. Sicanias urbes Ætnæaque regna petisti
4. Cinname, cùm fugeres tristia jura fori:
5. Qua nunc arte graves tolerabis inutilis annos?
6. Quid facit infelix & fugitiva quies?
7. Non rhetor, non grammaticus, ludiq; magister,
8. Non Cynicus, non tu Stoicus esse potes:
9. Vendere nec vocē Siculis plausumque theatris;
10. Quod superest, iterum, Cinname, tonsor eris.

VERS. 2. *Dominę*. Heræ, à qua libertate donatus fuerat, & ad equitum ordinem provectus.

3. *Sicanias*. Siculas. Ætna mons Siciliæ: *Mongibello*.

4. Cùm vocatus esses in jus, & scelerum pęnas jure metueres, exilium voluntarium suscepisti.

5. 6. Quid facies nunc otiosus in exilio Siculo, & fugitivus?

7. *Ludi*. Litterarii scilicet: scolæ puerilis.

8. *Cynicus*. Pag. 205. De Stoicis facta mentio suprà. Fuere philosophi celeberrimi, quorum sectam, & placita describit eleganter Tullius orat. pro Muræna: illorum auctor & conditor Zeno. Nomen habuerunt ab ingenti porticu, in quam convenire Athenis solebant ad disserendum. Στοά, porticus: Στωικοί.

9. Non potes esse præco, citha-

citharædus, aut histrio, in Sicilia, & quæstum aliquem istis artibus facere. De Præcone theatrali vide p. 100.

L I V.

In Litigatorem.

1. Lis te bis decimæ numerantem frigora brumæ
2. Conterit una tribus, Gargiliane, foris.
3. Ah miser, & demens! viginti litigat annis
4. Quisquam, cui vinci, Gargiliane, licet?

V. 2. *Côterit.* Opibus exhaurit; maceratte, ac fatigat. *Tribus foris.* Vid. pag. 31. 75. 4. *Vinci*. Litem perdere. Satiùs nimirum est semel causa cadere, quàm per totannos vitam, & pecuniam disperdere.

L V.

Hæredipeta deceptus.

1. Hæredem Fabius Labienum ex asse reliquit:
2. Plus meruisse tamen se Labienus ait.

VERS. 1. *Ex asse*. Bonorum omnium. Pag. 147.
2. Tamen Labienus tot munera viventi Fabio dederat, ac Fabius tam macram illi reliquit hæreditatem, opibus nempe absumptis dum viveret, ut Labienus multò plus damni quàm lucri fecerit: majorem hæreditatem ac mercedem meritus sit. Acumen & jocus in eo est, quod qui totam habeat hæreditatem, nihil habere plus posse videatur.

L V I.

De suis versiculis.

1. Commendare meas, Instanti Rufe, Camœnas
2. Parce precor socero: seria forsan amat.
3. Quòd si lascivos admittit & ille libellos,
4. Hæc ego vel Curio Fabricioque legam.

V. 1. Noli precor, ô Rufe Instanti (est vocandi casus, à recto instantius) legere & laudare meos versiculos tuo socero, forsan est homo severus, quem ista nugæ non delectent; quòd si tamen illas non respuit, nullum existimabo eas rejecturum, licet Curiis omnibus & Fabriciis graviorem, ac austeriorem. Nemini non probabuntur ea carmina quæ illi placuerint.

Mulier

LVII.

Mulier erudita, & proba.

1. Hæc est illa tibi promissa Theophila, Cani,
2. Cujus Cecropiâ pectora dote madent.
3. Hanc si jure petat magni senis Atticus hortus,
4. Nec minùs esse suam Stoica turba velit.
5. Vivet opus quodcunque per has emiseris aures,
6. Tam non fœmineum, nec populare sapit:
7. Non tua Pantænis nimiùm se præferat illi,
8. Quamvis Pierio sit bene nota choro.
9. Carmina fingentem Sappho laudabit amatrix:
10. Castior hæc, & non doctior illa fuit.

VERS. 1. Hæc illa uxor tibi dudum promissa, ô Cani, quæ Græcorum litteris, urbanitate, ceterisque dotibus egregiè est instructa. De Canio vide Lib. 1. Ep. 60.

3. Hanc sibi jure vendicet Platonis Academia: ea discipula jure ille glorietur. Plato doctorum cœtus quosdam instituit in hortis civis Atheniensis, nomine Academi: inde huic loco & istis eruditorum congressibus datum nomen Academiæ. Decessit annos natus ferè 90. unde magnus senex vocatur hoc in versiculo, vel ob famam ingenii & doctrinæ.

4. *Stoica turba*. Vide suprà, Epig. 53.

5. Laudem perpetuam habebunt ea carmina quæ illi legeris, quæ emendarit, quæ probaverit.

6. Adeò supra sexum, supra communem vulgi captum est erudita.

7. *Pantænis*. Mulier item docta fuit, Canio nota.

9. Mirabitur Theophilam scribentem Sappho poetria, quæ versus amatorios scripsit. Hæc patriam habuit Lesbon insulam Ægei maris, & lyricos versus obscenos, licet elegantes, edidit. De illa egi pluribus in Horatio, ad oden 10. Lib. 2.

10. Theophila est castior quàm Sappho: & Sappho doctior Theophila non fuit.

LVIII.

Ficosi ficis carentes.

1. Ficosa est uxor, ficosus & ipse maritus;
2. Filia ficosa est, & gener, atque nepos.
3. Nec dispensator, nec villicus ulcere turpi,
4. Nec rigidus fossor, sed nec arator eget.
5. Cùm sint ficosi pariter juvenesque senesque,

Q 6. Res

quia cæruleo colore fortasse tinctus erat, aut è vitro factus.

9.10. Sic tibi præmium pilæ trigonalis (de qua consule lib. 4. Ep. 14.) adjudicent gymnastæ, seu collusores nudi, & olea inuncti. *Corona*. Multitudinis. *Arbiter*. Penes quem est judicium de præmio alicui tribuendo: illud enim favoris vulgò munus est.

11. Nec tibi circunstantiũ corona, & ludi arbitrorum, preferat Polybium, ob agilitatẽ sinistræ manus in excipienda, remittendaque pila.

12. *Mea*. Esse à me scripta.

13. Carmina maledica, famosa.

15. *Usque*. Assiduè, semper.

L X.

Qui ubique est, nusquam est.

1. Esquiliis domus est, domus est tibi colle Dianę,
2. Et tua Patricius culmina vicus habet:
3. Hinc viduæ Cybeles, illinc sacraria Vestæ;
4. Inde Novum, Veterem prospicis inde Jovem.
5. Dic, ubi conveniam? dic, qua te parte requiram?
6. Quisquis ubique habitat, Maxime, nusquã habitat.

V.1. *Esquiliis*. Esquiliæ, sive Exquiliæ, nomẽ est unius è septẽ Romæ colliculis, qui à rege Tullo Hostilio urbi adjectus fuit, & septus excubiis, à quibus, detorta paulisper voce, nomen invenit, notã 11. *In colle Dianæ*. In monte Aventino, ubi Dianæ templum. pag. 214.

2. *Patricius vicus*. Erat subjectus Exquiliis, à patriciis ita dictus, quòd Servius Tullius eos ibi habitare jusserit. Jactabant patricii se genus ducere à centum primis illis senatoribus, quos Romulus primum creavit, & Patres honestissimo nomine appellavit. Ex eo vico spectabantur templa Cybeles ac Vestæ. *Culmina*. Domum.

3. *Vidua*. Quæ Atym amiserat. Pag. 139.

4. *Inde &c.* Per novum Jovem intelligit capitoliũ novum: per veterem, capitoliũ vetus. Hoc cernebatur ex Aventino colle; illud ex Esquiliis & vico Patricio: hujus conditor Numma; illius Tarquinius Priscus. Vide Lipsium de Magnitudine Romana Lib. 3. c. 5. Nisi forte per *Novum Jovem*, intelligit Domitiani palatiũ, ut conjectat Lipsius.

L X I.

In scurram.

1. Quòd te diripiunt potentiores
2. Per convivia, porticus, theatra;

3. Et tecum, quoties ita incidisti,
4. Gestari juvat, & juvat lavari:
5. Nolito nimiùm tibi placere:
6. Delectas, Pilomuse, non amaris.

Vers. 1. *Diripiunt.* Simul diversi invitant, domum trahunt, ac certatim ad se rapiunt: certant quis te sit habiturus convivam.

4. Quod unusquisque ambit, quoties ita casus tulit ut in eum incideres, tecum gestari, in suum te currum admittere, ac balneum.

6. Non faciunt hoc amore tui, sed suæ oblectationis causa: non coleris ut amicus, sed expeteris ut scurra.

L X I I.

Munerum venditor.

1. Exigis ut nostros donem tibi, Tucca, libellos:
2. Non faciam: nam vis vendere: non legere.

L X I I I.

Saxetani Pauper munificus.

1. Cùm saxetani ponatur cauda lacerti;
2. Et bene si cœnas, conchis inuncta tibi est:
3. Sumen, aprum, leporem, boletos, ostrea, mullos
4. Mittis: habes nec cor, Papile, nec genium.

V. 2. &c. Cùm apponatur tibi tantùm domi tuæ lacerti saxetani cauda, & uncta oleo conchis, idq; cũ opiparè cœnas; tamen mittis aliis, sumen, mullos &c. Næ tu stultus es & miser. Cares corde, id est, sapientia: cares genio, id est, miserè facis, quia ut aliis benefacias, genium defraudas, & fame conficeris. Lacertus, ceu stellio, est terrestre animalculum, vel pisciculus; uterque in saxis ferè delitescit.

2. *Conchis*. Est fabæ genus. Pagina 260. Vile opsonium.

3. *Sumen, Mullos*. Pag. 120. *Boletos*. Pag. 42.

L X I V.

Vinum consulare.

1. Potavi modò consulare vinum:
2. Quæris quàm vetus atque liberale?
3. Ipso consule conditum: sed ipse,
4. Qui ponebat, erat, Severe, consul.

Vers. 1. Vinum Consulare vulgò dicebatur vinum Opi-

pimio consule conditum ante annos ferè ab nato Martiale ducentos. Pag.45.

2. *Liberale.* Homine lauto & liberali dignum.

3. *Ipso Consule.* Videtur consulem Opimium significare; sub quo vinum Consulare fuerit conditum: tamèn ille consul erat is ipse à quo vocabatur ad cœnam; atque adeò vinum erat illo ipso anno natum: consules enim singulis annis mutabantur, ut dixi suprà, Epigram. 52. pag. 351.

L X V.

Servus utilis.

1. Quatenus Othrysios jam pax Romana Triones
2. Temperat, & tetricæ conticuere tubæ,
3. Hunc Marcellino poteris, Faustine, libellum
4. Mittere: jam chartis, jam vacat ille jocis.
5. Sed si parva tui munuscula quæris amici
6. Commendare; ferat carmina nostra puer,
7. Non qualis Geticæ satiatus lacte juvencæ
8. Sarmaticâ rigido ludit in amne rotâ;
9. Sed Mitylenæi roseus mangonis ephebus,
10. Vel non cæsus adhuc matre jubente Lacon.
11. At tibi captivo famulus mittetur ab Istro,
12. Qui Tiburtinas pascere possit oves.

V. 1. *Siquidè* confectò septentrionali bello pax est composita. *Tetricæ.* Tristes, diræ. *Triones.* p. 302. De Othrysiis vide Ep. 8. hujus libri.

6. *Puer.* Servulus. Mitte illi cum meo libello, elegans & venustū aliquod mancipiū.

7. Non puer barbarus, quales Sarmatarum filii, qui rota, id est, circulo ligneo vel ferreo, quem vulgò trochū vocabant, ludunt in flumine concreto gelu. Exponi etiam potest: Qui habitat in vago curru, imposito amni glacie astricto. *Sarmatica.* Pag. 6. Duplex fuit Sarmatia, altera in Europa, altera in Asia; nunc Polonia, Moscovia; Tartariæ pars.

Juvencæ. Pueri Getarum equino lacte alebantur: viri, sanguine interdum. De Getis dixi Libro 6. Epigr. 39.

9. 10. Sed juvenis emptus recens à Mitylenæo mangone, id est, mancipiorum vēditore, (Mitylene, *Metlin*, est urbs primaria Lesbi insulæ:) vel puer Lacedæmonius aliquis, nondum jussu matris verberatus. Lacedæmonii crebris plagis pueros suos ad patientiam erudiebant, adeo ut pueruli loris, alapisque contusi ne ingemiscerent quidem.

11. Tibi verò non ejusmodi

di puer comptus & elegans, at bubulcus, è captivis populis ad Istrum positis emptus, mittetur, quo uteris non ad miscenda pocula, sed ad pascenda pecora, quibus abundas in agro Tiburtino. De Tibure vide pag. 36. 209. De Istro, pag. 231. Laudat Faustini parsimoniam, qui non servos elegantes, sed utiles optaret.

LXVI.

Bonus liber.

1. Triginta toto mala sunt epigrammata libro;
2. Si totidem bona sunt, Lause: liber bonus est.

VERS. 1. 2. Potest accipi primus versiculus quasi loquatur Lausus, idque Martiali objiciat, esse in ejus libro mala epigrammata 30. Tum illi respondeat vates secundo versiculo.

LXVII.

Tonsor lentus.

1. Eutrapelus tonsor dum circuit ora Luperci,
2. Expungitque genas: altera barba subit.

V. 1. *Circuit.* Tondet accuratè, pilos omnes vestigãdo & expungẽdo, id est, eradẽdo: interim nova barba jam succrevit; adeò tardus & lentus est. Legitur in aliquot libris, *expingitque*, id est, expolit & quasi pingit.

LXVIII.

Imago nunquam delenda.

1. Dum mea Cæcilio formatur imago Secundo,
2. Spirat & argutâ picta tabella manu;
3. I liber ad Geticam Peucen, Istrumq; tacentem:
4. Hæc loca perdomitis gentibus ille tenet.
5. Parva dabis caro, sed dulcia, dona sodali;
6. Certior in nostro carmine vultus erit.
7. Casibus hic nullis, nullis delebilis annis
8. Vivet, Apelleum cùm morietur opus.

VERS. 1. Dum ego curo pingendam meam imaginem, quam C. Plinio Cæcilio Secundo mittam. De Peuce dictum suprà Epig. 7. *Cæcilio Secundo.* Plinio juniori.

niori. Plinii fuere duo, alter senior dictus, patria Veronensis, qui Vespasiano imperante vixit, cujus negotiis admiuistrandis vacabat interdiu, noctu verò & horis subceffivis, dabat litteris operam, ac historiam illam suam de rebus naturalibus, conscribebat. Periit in Vesuvii montis incendio, dum ejus causam propiùs indagare gestit. Pagin.200. Alter C. Plinius Cæcilius, Secundus, Plinii Secundi senioris è sorore nepos, qui panegyricum Trajano dixit, & cujus extant epistolæ cultissimæ. Illi carus Martialis fuit.

3. *Tacentem*. Aquas latissimo alveo volventem nullo strepitu. Vel: pace composita, quiescentem.

4. *Tenet*. Illi regioni præfuit Plinius cum proconsulari potestate.

6. *Certior*. Firmior, diuturnior erit imago mea in carmine meo, quàm in tabellis pictis, quæ vetustate ac situ deteruntur scilicet.

7. *Hic*. Vultus in meis versibus expressus.

8. *Apelleum opus*. Picta tabula, Apelles pictor egregius, patria Cous, floruit sub Alexandro Magno.

LXIX.

Librum scribere.

1. Quòd non insulsè scribis tetrasticha quædam;
2. Disticha quòd bellè pauca, Sabelle, facis:
3. Laudo, nec admiror: facile est epigrāmā, Sabelle,
4. Scribere; sed librum scribere difficile est.

Vers. 1. Tetrasticha epigrammata versibus quatuor constant: disticha. duobus στίχος, versus, ordo: δύο duo τέσσαρα, seu τέτταρα, quatuor.

LXX.

Illiberalis, & avarus.

1. Ad natalitias dapes vocabar,
2. Essem cùm tibi, Sexte, non amicus:
3. Quid factum est, rogo, quid repentè factum est?
4. Post tot pignora nostra, post tot annos,
5. Quòd sum præteritus vetus sodalis?
6. Sed causam scio; nulla venit à me
7. Hispani tibi libra pustulati;
8. Nec tenuis toga, nec rudes lacernæ.

 9. Non

9. Non est sportula quæ negotiatur:
10. Poscis munera, Sexte, non amicos.
11. Jam dices mihi; vapulet vocator.

V. 1. Olim cùm tibi nondum essem amicus ac familiaris, tamen à te invitabar ad cœnam, cùm diem tuum natalem celebrabas.

4. *Pignora*. Significationes amicitiæ.

5. *Preteritus*. Non vocatus ad cœnam.

7. *Hispani*. Subaudi, argenti, vel auri, *Libra*. Vide pag. 136. *Postulati*. Optimi, probè excocti: argentum enim purum intumescit in pustulas, cùm coquitur. Svet. in Neron. cap. 44. *Exegit argentum postulatum, aurum ad obrusam*. Legunt nonnulli, *pusulati*, vel *pusilati*, quod idem est ac *pustulati*.

8. *Toga*. Pag. 56. 89. *Lacerna*. Pag. 83. 114. 179. *Rudes*. Novæ: vel pingui & crasso filo textæ.

9. 10. Ea sportula dicenda non est, quæ à patrono non datur gratis, sed ea lege, ut qui illam accipit, rependat munera. Nundinatio quædam potiùs, & negotiatio dicenda est. Cùm mihi das sportulam, non tam mihi das, quàm vendis, & mecum negotiaris. De Sportula vide suprà.

11. Jam video quid dicturus sis, per te nō stetisse quin vocarer, & adessem, at præteritū me fuisse à vocatore. Ita dicebatur qui convivas invitabat. Dabit ille pœnas, inquis, neque hoc inultum feres, qui te, licèt à me jussus, non vocaverit. Bellam scilicet excusationem!

LXXI.

Puer eruditus.

1. Si meus aurità gaudet glaucopide Flaccus;
2. Si fruitur tristi Canius Æthiope:
3. Publius exiguæ si flagrat amore Catellæ;
4. Si Cronius similem cercopithecon amat:
5. Delectat Marium si perniciosus ichneumon;
6. Pica salutatrix si tibi, Lause, placet:
7. Si gelidum collo nectit Gratilla draconem,
8. Lusciniæ tumulum si Thelesina dedit;
9. Candida Apollinei cur amet ora Labycæ,
10. Qui videt hæc dominis monstra placere suis?

V. 1. *Glaucopide*. Bubone, noctua. Vox est græca, γλαυκῶπι, à γλαυκὸς glaucus, & ὤψ visus, oculus. Fortè sic di-

dicitur, quòd sacra sit noctua Minervæ, quæ solemni epitheto vocatur apud Homerum, Γλαυκῶπις. *Aurita* Bubo extantes, ut felis, auriculas habet.

2. *Fruitur*. Delectatur.

Æthiope. Servo nigro ac deformi, ex Æthiopia, quæ est pars interioris Africæ.

3. *Catellæ*. Caniculæ.

4. *Cercopithecon*. Est cercopithecus animal simiæ simile, nigro capite, pilo asinino: vocatur etiam simia caudata: κέρκος cauda πίθηκος simius. *Similem*. Sibi: nigrum & deformem, ut ipse Cronius est. Vel, similem catellæ, de qua sit mentio in versiculo superiori.

6. *Ichneumon*. Mus indicus vulgò appellatur: felis magnitudine, & muris forma. Est crocodili hostis infensissimus, cum quo sic pugnat. Luto se totum oblinit; mox in fauces apertas crocodili dormientis insiliens, in ejus viscera penetrat, ea lacerat ac pertundit.

6. *Salutatrix*. Quæ voces humanas docetur, easque præsertim, *Ave*, χαῖρε.

9. *Apollinei*. Eruditi.

10. Qui noctuas, Æthiopes, &c. placere posse intelligit, cur bene institutum servum & adolescentem in pretio non habeat?

LXXII.

Sibi de suis libris gratulatur.

1. Fertur habere meos, si vera est fama, libellos
2. Inter delicias pulchra Vienna suas.
3. Me legit omnis ibi senior, juvenisq;, puerque,
4. Et coram tetrico casta puella viro.
5. Hoc ego maluerim, quã si mea carmina cantent
6. Qui Nilum ex ipso protinus ore bibunt:
7. Quam meus Hispano si me Tagus impleat auro,
8. Pascat & Hybla meas, pascat Hymettos apes.
9. Nõnihil ergo sumus, nec blãndę munere linguæ
10. Decipimur; credam jam puto, Lause, tibi.

VERS. 2. *Vienna*. Urbs Galliæ antiquissima, in Delphinatu, *Vienne*.

6. *Ex ipso ore*. Fonte. Populos intelligit Africæ remotissimos, ubi Nilus nascitur.

7. *Tagus*. Fluvius Hispaniæ. Pag. 55. Is arenas aureas volvere dicebatur.

8. *Hybla*. Mons Siciliæ: *Hymettus*, Atticæ, uterque floribus abundans, & apibus.

9. 10. Non igitur tam sumus contemnendi quàm di-

cebas, ò Lause (suprà, Ep. 66.) neque adulantibus plus justo credibus, quasi ab iis decipiantur. I nunc, carpe mea carmina, ò Lause, & quære, qui tibi ea vituperanti credat: non ego certè. Vel simpliciùs; ò Lause, qui mea laudas epigrammata, jam tibi credam.

LXXIII.

Corona è rosis.

1. I felix rosa, mollibusque sertis
2. Nostri cinge comas Appollinaris,
3. Quas tu nectere candidas, sed olim,
4. (Sic te semper amet Venus) memento.

VERS. 3. *Candidas.* Canescentes, canas. *Olim.* Post multos annos, ita ut serò fiat senex, diu vivat & valeat. 4. *Venus.* Cui rosa est consecrata.

LXXIV.

Liber inæqualis.

1. Jactat inæqualem Matho me fecisse libellum.
2. Si verum est, laudat carmina nostra Matho.
3. Æquales scribit libros Calvinus, & Umber:
4. Æqualis liber est, Cretice, qui malus est.

V. 1. *Inæqualem.* In quo non omnia æquè culta & bona. Lege epigram. 66. hujus Libri: & 17. Libri 1. 3. *Calvinus, Umber.* Mali poetæ.

LXXV.

Promissor.

1. Si quid opus fuerit, scis me non esse rogandum,
2. Bis nobis dicis, Baccara, terque die.
3. Appellat rigidâ tristis me voce Secundus:
4. Audis; sed nescis, Baccara, quid sit opus.
5. Esse queror gelidasque mihi tritasque lacernas;
6. Audis; sed nescis, Baccara, quid sit opus.
7. Hoc opus est, subitò fias ut sidere mutus;

8. Dicere ne possis, Baccara, quid sit opus.

VERS. 1. Ordo verborum est. Dicis mihi, ò Baccara, singulis diebus bis, terque: O Martialis, nosti me, si quid opus tibi fuerit, dabo mea sponte, neque opus erit ut roges.

3. *Secundus*. Nomen est creditoris. Pecuniam à me Secundus exigit, te audiente, & dissimulante quid mihi sit opus: opus esset ut pro me solveres. *Rigida*. Nempe litem minitās & nervum.

5. *Pensio*. Pretium ædium conductarum.

9. Utinam, aliqua siderum vi arcana, mutus fias, ut ne frustra mihi semper promittas. Homines, plantæ & animalia interdum, cœli vitio, tabem contrahunt, ita ut pars eorum aliqua inarescat ac sensum amittat, ossa ipsa carie conficiantur. Hic morbus sideratio vocatur, & homines ita percussi appellantur siderati, quasi maligno afflati sidere.

LXXVI.

Amicus absens.

1. Narnia, sulfureo quam gurgite candidus amnis
2. Circuit, ancipiti vix adeunda jugo,
3. Quid tam sępe meum nobis abducere Quinctū
4. Te juvat, & lentà detinuisse morà?
5. Quid Nomentani causam mihi perdis agelli,
6. Propter vicinum qui pretiosus erat?
7. Sed jā parce mihi, nec abutere, Narnia, Quincto,
8. Perpetuo liceat sic tibi ponte frui.

VERS. 1. *Narnia*. Est Italiæ civitas in Umbria, *Narni*. Eam rogat ut ne diutius detineat Quintum Ovidium. Habebat ille villam in agro Nomentano, prope villam Martialis, à quo sæpe invisebatur. *Amnis*. Nar, nunc *la Nera*.

2. *Jugo*. Quæ difficilem aditum habes, eò quòd in gemino & arduo montis cacumine sis ædificata. Est in parte montis Apennini.

5. Cur eum abducis, cujus unius causà tam libenter moror in villa mea Nomentana, quæ mihi propter tam suavē vicinum est cara?

7. *Abutere*. Eum diutius remorando.

8. Id si feceris, precor ut æternum duret pons tuus. Ille duos montes, quibus erat imposita Narnia, separatos jungebat, flumine subterlabente inter duplex jugum montis. Adhuc visuntur ejus pontis ruinæ ac rudera.

LXXVII.

Anima fœtens.

1. Unguētū fuerat, quod onyx modò parva gerebat;
2. Olfecit poſtquam Papilus; ecce, garum eſt.

Vers. 1. Vaſculum ex onyche factum, gerebat modò unguentum odoris ſuaviſſimi: Papilus illud olfecit, & fœtēte halitu ſic ſtatim corrupit, ut ex unguento garum factum ſit. Eſt garum, muriæ genus è piſciculorum ſale maceratorum ſanie confectum, odoris graviſſimi, maximè ubi eſt corruptum. Onyx gemma eſt, unguis humani colorem referens Onyx, Græcis unguis eſt.

LXXVIII.

Nimis officioſus.

1. Bruma eſt, & riget horridus December;
2. Audes tu tamen oſculo nivali
3. Omnes obvius hinc & hinc tenere,
4. Et totam, Line, baſiare Romam.
5. Quid poſſis graviuſque ſæviuſque
6. Percuſſus facere atque verberatus?
7. Cujus livida naribus caninis
8. Dependet glacies, rigetque barba,
9. Qualem forficibus metit ſupinis
10. Tonſor Cinyphio Cilix marito.
11. Quare ſi tibi ſenſus eſt, pudorque,
12. Hibernas, Line, baſiationes
13. In menſem, rogo, differas Aprilem.

Vers. 3. *Tenere.* Morari ſalutando.

4. *Baſiare.* Oſculari. Obvios amicos ſalutando ſolebant oſculari.

5. An poſſes inimicos, à quibus eſſes verberatus, ulciſci graviore ſupplicio?

6. *Livida* Coloris ſulphurei. *Caninis.* Canibus ſunt nares frigidæ ac mucoſæ. *Glacies.* Stiria.

9. 10. Qualem barbam hircus, cùm tondetur, habet. Vocatur *maritus*, ut à Virgilio vir gregis appellatur: Cinyphius dicitur, quia ſunt majores hirci prope Cinyphē Africæ fluvium, *Macres*, qui ſe exonerat in mare mediterraneū in regno Tripolitano. *Cilix tonſor.* Cilices, (populus Aſiæ minoris in ora meridiana maritima) plurimum

mum utuntur vestibus confectis è pilo hircino. *Forficibus supinis*. Extrema pars forficum & acies, deprimitur inter tondendum; manubrium attollitur.

13. Oro te, ut in mitiorem & calidiorem tempestatem tua illa oscula & frigidas salutationes differas.

LXXIX.

Epitaphium infantis.

1. Conditus hìc ego sũ Bassi dolor Urbicus infans:
2. Cui genus & nomen maxima Roma dedit.
3. Sex mihi de prima deerant trieteride menses,
4. Ruperunt tetricæ cùm mala pensa deæ.
5. Quid species, quid lingua mihi, quid profuit ętas?
6. Da lacrymas tumulo, qui legis ista, meo.
7. Sic ad Lethæas, nisi Nestore serior, undas
8. Non eat, optabis quem superesse tibi.

Vers. 1. *Bassi*. Parentis mei, vel domini.

2. In urbe natus, & ab urbe dictus Urbicus. Roma urbs antonomasticè dicitur.

3. Confeceram annos duos & dimidium. De Trieteride vide Lib. 6, Ep. 26.

4. *Deæ*. Parcæ. Lib. IV. Epigr. 42.

7. Precor vicissim ut servus, aut amicus quem diligas, & quem tibi esse superstitem velis, diutiùs vivat quàm Nestor.

Lethæas. Epig. 41. suprà.

LXXX.

Librum amico mittit.

1. Nosti si bene Cæsium, libelle,
2. Montanæ decus Umbriæ Sabinum,
3. Auli municipem mei Pudentis;
4. Illi tu dabis hæc vel occupato:
5. Instent mille licèt premantque curæ,
6. Nostris carminibus tamen vacabis.
7. Nam me diligit ille, proximumque
8. Turni nobilibus leget libellis.
9. O quantùm tibi nominis paratur!
10. O quæ gloria! quàm frequens amator!
11. Te convivia, te forum sonabit,
12. Ædes, compita, porticus, tabernæ.
13. Uni mitteris, omnibus legeris.

Vers. 1.

Vers. 1. *Cæsium*. Cæsius Sabinus, vir fuit omni laude præstans, ad quem extant multæ Plinii epistolæ.
2. *Umbriæ*. Pars est Italiæ infra Venetos, ad mare Adriaticum, montibus aspera. pag.334.
3. *Municipem*. Ejusdem, ac Pudens, municipii, seu oppidi. De hac voce dictum pag. 216. De Pudente incidit mentio Lib.4. Epigr. 10. & 22.
8. *Turni*. Nomen est poetæ satyrici tunc florentis.
10. *Amator*. Lector benevolus & cupidus.
12. *Legeris*. Solebat Cæsius omnibus legere & recitare Martialis epigrammata: tanti ea faciebat.

LXXXI.

In emacem.

Omnia, Castor, emis: sic fiet ut omnia vendas.

Vers. 1. Castor, cùm ditissimus non sit, emit tamen omnia: cogetur brevi omnia, vel illa quæ emerat, vel etiam sua, vendere, ut vitam toleret.

LXXXII.

Pro versibus nummos petit.

Sic placidum videas semper, Crispine, Tonantẽ;
Nec te Roma minùs, quã tua Memphis amet:
Carmina Parrhasiâ si nostra legentur in aula;
(Namque solent sacrâ Cæsaris aure frui:)
Dicere de nobis, ut lector candidus, aude,
Temporibus præstat nonnihil ille tuis;
Nec Marso nimium minor est, doctoq; Catullo.
Hoc satis est; ipsi cætera mando Deo.

Vers. 1. *Crispine*. Fuit Ægyptius quidam, obscuro loco natus, princeps equitũ à Domitiano factus, quem Juvenalis lacerat Satyra 1. & 4. Quem hoc in epigrammate vates adulator laudat.
2. *Memphis*. Pag.2.
3. *Parrhasia*. Imperatoria. Vide suprà Ep.48.
5. 6. Hoc de me, ut candidi & benevoli lectores solent, qui libros quos probãt laudare gestiũt, dices Domitiano: ò Cæsar, iste Martialis aliquid ornamenti affert ævo tuo, rebus tuis gestis.
7. *Marso*, *Catullo*. Epigrammatum scriptoribus celeberrimis. Pag.33. 132.
8. Cætera permitto & relinquo facienda ipsi Domitiano, ut nempe aliquid mihi muneris largiatur. Tu me laudabis, ille remunerabitur.

Om-

LXXXIII.

Omnis homo, nullus homo.

1. Pontice, per reges discurris & omnia lustras,
2. Magna quidem sequeris, Pontice, magnus homo es.
3. Pontice, si qua facis, sine teste facis, sine turba,
4. Non adhibes multos; Pontice, cautus homo es.
5. Pontice, te celebrem formâ natura creavit,
6. Dignus eras Helena; Pōtice, pulcher homo es.
7. Pontice, voce tuâ posses adamanta movere,
8. Vox tua dulce sonat; Pontice, dulcis homo es.
9. Pontice, sic alios, sic te quoque decipit error:
10. Vis dicam verum? Pontice, nullus homo es.

VERS. 1. *Per reges*. Per domos potentiorum.
2. Magnifica & splendida consectaris.
4. Non te impertis multis & communicas, in quo sanè cautus es: homo es, ut ille Terrentianus, paucorum hominum.
6. Maritus Helenæ dignus, ipso Paride pulcrior.
10. *Nullus*. Dum vis esse omnia, nihil es. Dum vis in omnibus videri magnus & excellens, in omnibus parvus, vel potius, nullus es. Sunt qui hoc epigramma Martiali abjudicent.

LXXXIV.

Pro Caro, & Norbana, Mercurio votum.

1. Cyllenes cælique decus, facunde Minister,
2. Aurea cui torto virga dracone viret:
3. Sic tibi jucundi non desit copia furti,
4. Et senior parcâ mole prematur avus:
5. Hunc semper Norbana diem cum conjuge Caro
6. Læta colat, primis quem coluere toris.
7. Hic pius antistes Sophiæ sua dona ministrat
8. Hic te thure vocat, fidus & ipse Jovi.

VERS. 1. *Cyllenes*. Cyllene mons Arcadiæ, in quo Mercurius genitus est. Hinc vocatur ipse, Cyllenius.
Cæli decus. Magnam Superis navabat operam Mercurius, quippe cœli cursor, & tabellarius. *Facūde*. Mercurius est eloquentiæ præses, Vid. oden 9. Lib. 1 Horatia-

tiani. *Mercuri Facunde, &c.*

Minister. Quia Deorum, ut dixi, est nuncius, ac publicus quasi proxeneta.

3. Virga Mercurii vulgò Caduceus nuncupatur. Baccillus est quem hinc inde amplectuntur duo angues, commissis, interjectisque in summa baccilli parte capitibus, caudis, in ima: cetero corpore in hemicylum circa virgam utrinque circumfuso. Ajunt Mercurium, cùm virgam tenens manu iret per Arcadiam, incidisse in duos serpẽtes inter se colligatos ac depugnãtes; virgaque interposita, statim pugnam diremisse. Inde caduceus pacis, federisq; symbolum est, & oratores ac legati missi ad pacem conficiendã, Caduceatores vocantur.

3. *Furti*. Præerat etiam furibus Mercurius.

4. Et Atlas minus laboret in ferendo cęlo. Atlas, avus Mercurii fuit; Mauritaniæ, ut ajunt, rex, qui humeris cœlum sustinuisse dicitur, quòd primus astrorum cursus varios observaverit. Eundem à Perseo mutatum fuisse ferunt in montem altissimum; cujus cacumen cùm inter nubila condatur, hinc fortasse locus fabulæ factus, ut Atlas cœlum humeris ferre diceretur.

Parca mole. Exiguo, minori pondere: nempè cœli humeris impositi.

6. Quo die matrimonio juncti fuerunt.

7. Carus, est sapientiæ, cui tu quoque præsides, deditus: eique suum ingenium, otium, curas, impendit.

Antistes. Propriè est præfectus sacrorum, ædi sacræ præpositus, sacerdos primarius. Sapientia, ceu, græca voce, Sophia, Dea quædam est; cujus sacerdotes esse dicuntur viri docti. Per metaphoram *antistes* sæpe dicitur quicumque in re aliqua excellit, ac principatum obtinet, aliisque velut antestat. Sic Plato vocatus olim est Sapientiæ antistes.

8. *Jovi*. Domitiano, quem suum sæpe Jovem Noster appellat. Est Carus, fidus minister Jovi Romano, ut tu cœlesti Jovi.

M. VAL.

M. VAL. MARTIALIS
EPIGRAMMATUM
LIBER OCTAVUS.

EPISTOLA.

IMPERATORI Domitiano Cæsari Augusto, Germanico, Dacico, Valerius Martialis salutem.

MNES quidem libelli mei, Domine, quibus tu famam, id est, vitam, dedisti, tibi supplicant; & puto, propter hoc leguntur. Hic tamen, qui operis nostri octavus inscribitur, occasione pietatis frequentiùs fruitur. Minùs itaque ingenio laborandum fuit, in cujus locum materia successerat: quam quidem subinde aliqua jocorum mistura variare tentavimus, ne cœlesti verecundiæ tuæ laudes suas, quæ faciliùs te satiare possunt, quàm nos fatigare, omnes versus ingererent. Quamvis autem epigrammata severissimis quoque & supremæ fortunæ viris ita scripta sint, ut mimicam verborum licentiam affectasse videantur: ego tamen illis non permisi tam liberè loqui, quàm solent; cùm pars libri, & major & melior ad majestatem sacri nominis tui allegata sit. Meminerit non nisi religionis purificatione lustratus accedere ad templa debere. Quod ut custoditurum me lecturi sciant, in ipso libelli hujus limine profiteri brevissimo placuit epigrammate.

Tibi supplicant. Te ut patronum, ac numen quoddam suum appellant.

Occasione pietatis, &c. Versatur in eo argumento, eas res (nempe tuas laudes) celebrat, quæ dant ipsi occasionem frequentiorem significandæ suæ erga te pietatis & obsequii.

Minus &c. Minori contentione ingenii opus fuit, quia ingenii vices, materiæ dignitas & amplitudo supplebat; quia ejus tenuitatem & penuriam, argumenti gravitas, ubertasque compensabat. Tenuia ingenia in magnis rebus fœcunda & facunda esse possunt.

Ne cœlesti &c. Ordo verborum est. Ne omnes versus ingererent tuæ verecundiæ laudes suas, quæ &c. Sententia verò hæc: Ne in quolibet epigrammate tuas tibi laudes quasi obtruderem, ac pudori tuo molestus essem; ne cogerem te sæpius erubescere laudes tuas audientem.

Mimicam. Mimus non solùm significat hominem qui alios scurriliter ferè imitatur: sed est etiam sermo quilibet, sive actio & imitatio, quæ fit gestibus solutis & illiberalibus. Qua in significatione fermè usurpantur in plurali numero. Ovid. *Scribere si fas est imitantes turpia Mimos*; & alibi: *Mimos obscena jocantes.*

Allegata. Missa.

Meminerit; &c. Meminisse quippe debet hic liber tuum palatium esse instar templi; nemini autem fas esse inire templa, nisi puro & casto, nisi qui priùs aliqua religiosa cæremonia fuerit expiatus, & purgatus. Solebat sacrificulus eos qui templa ingrederentur, injecta leviter aqua, religionis ergo, aspergere: aut alia id genus cęremonia lustrare.

EPIGRAMMA I.

Liber verecundus.

1. LAurigeros Domini liber intrature Penates,
2. Disce verecundo sanctius ore loqui.
3. Nuda recede Venus; non est tuus iste libellus,
4. Tu mihi, tu Pallas Cæsariana, veni.

VERS. 1. *Laurigeros Domini Penates.* Domitiani victoris laureatā domum. Triumphantium ædibus appendebantur laureæ: Domitianus de Cattis, Dacis, Sarmatis, &c. triumphaverat.

4. *Cæsariana.* Casta Pallas, à Domitiano in primis culta.

Jano.

I I.

ano, pro Imperatore, votum.

1. Fastorum genitor parensque Janus
2. Victorem modò cùm videret Istri,
3. Tot vultus sibi non satis putavit,
4. Optavitque oculos habere plures;
5. Et lingua pariter locutus omni
6. Terrarum domino, Deoque rerum
7. Promisit Pyliam quater senectam.
8. Addas, Jane, pater, tuam rogamus.

VERS. 1. *Fastorum.* Fasti erant libri singulorum annorum & rerum publicè gestarum memoriam complectentes. In eorum prima pagina scribebatur nomen cõsulum qui anno ineunte sumebant fasces ex more. Quia verò annus à Januario mense, cui Janus præest, ducitur, vocatur idem Janus, fastorum genitor.

2. *Victorem Istri.* Domitianum, victis Sarmatis, qui ad Istrum habitant, redeuntem. De Istro facta mentio pag. 231. 322.

3. *Tot vultus.* Bifrons vulgò pingitur: interdum quadrifrons. Janus Italiæ rex fuit prudentissimus. Prudentia res præteritas & futuras, antrorsum quasi & retrorsum, in omnem partem, circumspicit.

7. *Pyliam.* Nestoream: Nestor Pyli rex fuit in Græcia. Pag. 309. tres hominum ætates vixisse fertur.

Quater. Quia quatuor vultus, ut dixi, habebat; ora quatuor. Vel, *quater*, id est, sæpiùs.

8. *Tuam.* Quæ immortalis. Cæsari precatur immortalitatem.

I I I.

Epigrammata sua modestè prædicat.

1. Quinque satis fuerãt: nam sex, septemve libelli,
2. Est nimium: quid adhuc ludere, Musa, juvat?
3. Sit pudor, & finis: jam plus nihil addere nobis
4. Fama potest; teritur noster ubique liber.
5. Et cùm rupta situ Messalæ saxa jacebunt,
6. Altaque cùm Licini marmora pulvis erunt:
7. Me tamen ora legent, & secum plurimus hospes
8. Ad patrias sedes carmina nostra feret.
9. Finieram; cùm sic respondit nona sororum,

10. Cui

10. Cui coma & unguento sordida vestis erat:
11. Tune potes dulces, ingrate, relinquere nugas:
12. Dic mihi, quid melius desidiosus ages?
13. An juvat ad tragicos soccũ trãsferre cothurnos?
14. Aspera vel paribus bella tonare modis?
15. Prælegat ut tumidus raucà te voce magister,
16. Oderit & grandis virgis virgo, bonusq; puer.
17. Scribant ista graves nimiũ, nimiumq; severi,
18. Quos medià miseros nocte lucerna videt:
19. At tu Romano lepidos sale tinge libellos:
20. Agnoscat mores vita, legatque suos.
21. Angustà cantare licet videaris avenà,
22. Dum tua multorum vincat avena tubas.

VERS. 2. *Est nimium.* Satis superque sunt ad nostram gloriam, ad lectorum satietatem. Legit Raderus è codicibus antiquis. *Vel sex septemque libelli*: *Et nimium*. Quinque vel sex, aut septem libelli epigrammatum satis erant: satis verò? imò & nimium. *Ludere*. Jocosa carmina scriptitare.

5. *Messala*. M. Valerius Corvinus Messala, clarissimus orator, Augusti ævo, ac ditissimus: ædes magnificentissimas habebat Romæ. Licinus, ejusdem Augusti tonsor ac libertus, cujus marmoreum sepulcrum exquisito structum opere, prope urbem, via Salaria, visebatur.

Situ. Situs significat pædorem & squalorem, qui innascitur locis humidioribus, & incultis.

9. *Nona sororum*. Una de novem Musis: Thalia fortasse quæ jocis ac deliciis gaudet, quæ conviviis præest; quam delibutam unguentis describit sequenti versiculo. Vide pag. 183.

11. *Nugas*. Epigrammata.

13. An præstat soccum, id est, hoc in loco, leve istud & penè comicum (nam soccus erat comicorum actorum calceus humilior) scribendi genus in quo versaris, transferre ad tragicum? An satius putas pro epigrammatis tragœdias scribere? *Cothurnos*. Pag. 151.

14. Aut etiam bella canere, heroico & tonanti carmine: *modis paribus*, versibus qui respondeant bellorum asperitati, amplitudini, majestati.

15. *Prælegat*. Pueris explanet: discendum tradat.

16. *Oderit*. Cùm jubebitur te mandare memoriæ, recitare, &c.

18. Qui pernoctant scribendo ad lucernam.

20. Mores hominum, & quotidianam vitam describe in tuis nugis.

21. 22. Esto sanè, videaris per me licet cantare avena tenui, modò poetas heroicos superes bene multos, qui

qui tubam videntur inflare. | carmina, illorum operosas
Dum tua brevia & acuta | lucubrationes vincant.

IV.

Adventus Domitiani in urbem.

1. Quantus, io, Latias mundi conventus ad aras
2. Suscipit, & solvit pro Duce vota suo!
3. Non sunt hæc hominũ, Germanice, gaudia tãtũ,
4. Sed faciunt ipsi nunc, puto, sacra Dei.

Vers. 1. *Conventus*. Concursus, frequentia. *Mundi*. Non tantùm urbis, sed orbis totius: nec terræ modo, sed ipsius etiam cœli. 3. *Germanice*. Domitianum cur sic appellet, jam dixi pluribus locis. 4. Ipsi Dii te, quasi majorem Deum, colunt faciendis sacrificiis, & adventu gratulantur tuo.

V.

In prodigum.

1. Dum donas, Macer, annulos amicis,
2. Desîsti, Macer, annulos habere.

Vers. 2. Amisisti equestrem dignitatem. Equitum Rom. insigne erat annulus: illis detrahebatur qui censũ equestrem non haberent, aut è suo gradu & loco moverẽtur. Potest hoc idem de quolibet alio divite intelligi, nã lauti homines annulos etiã gerebant; eritque sententia: Dum vis esse plus æquo liberalis, ad inopiã es redactus.

VI.

Antiqua pocula, vinum recens.

1. Archetypis vetuli nihil est odiosius Eucti,
2. Ficta Saguntino cymbia malo luto.
3. Argenti fumosa sui cùm stemmata narrat
4. Garrulus, & verbis mucida vina facit,
5. Laomedonteæ fuerant hæc pocula mensæ:
6. Ferret ut hæc, muros struxit Apollo lyrà.
7. Hoc cratere ferox commisit prælia Rhœtus
8. Cùm Lapithis; pugnà debile cernis opus.

9. Hi

9. Hi duo longævo censentur Nestore fundi;
10. Pollice de Pylio trita columba nitet.
11. Hic scyphus est, in quo misceri jussit amicis
12. Largius Æacides, & bibit ipse merum.
13. Hac propinavit Bytiæ pulcherrima Dido
14. In patera, Phrygio cùm data cœna viro est.
15. Miratus fueris cùm prisca toreumata multùm,
16. In Priami cyathis Astyanacta bibes.

VERS. 1. *Archetypis*. Poculis & vasis antiquis. Vide Lib. 7. Epig. 11. ubi ea vox explicatur.

2. Fictiles cyathos ex argilla Saguntina prætulerim poculis Eucti. De Sagunto dixi pag. 302. Cymbia sunt oblongę pateræ, instar cymbularum.

3. 4. Dum nobilitatem, & antiquitatem vasorum suorum, ex argento factorum denarrat, tunc ita verbosus est, ut interim acescat vinum, & mucidum evadat.

Stemmata. Pag. 199. Fumosa dicuntur, id est, ob vetustatem pretiosa, quia nobilium statuæ, & imagines in atriis servari solitæ, ab igne, qui in atriis vulgò erat, & fumo, atque adeò ab ipsa vetustate, nigrorem ducebant: eoque censebantur vetustiores ac nobiliores, quò plus haberent istius coloris, & fumi. Legitur vulgò, *furiosa*; sed opinor, mendosè: nisi quis velit ea voce significari insanam Eucti garrulitatem.

5. Decem, qui sequuntur, versus dicere Euctus fingitur. Laomedon Priami pater, his usus est poculis.

6. Ut hæc pocula obtineret mercedis loco, Apollo Trojæ muros struxit, saxis ad lyræ sonum convenientibus, Apollo quòd in Jovem conjurasset, cœlo pulsus, ne nihil ageret in terris, operam suam Laomedonti locavit ad extruenda Trojæ mœnia, interposita certi pretii pactione.

8. *Lapithis*. Lapithæ, populi Thessaliæ, orta in Hippodamiæ nuptiis rixa, manus cum Centauris vicinis populis, qui ad easdem invitati nuptias fuerant, conseruere: horum unus erat Rhœtus, sive Rhœcus. Vide Ovid. 12. Metamorph.

Opus debile. Poculum collisum & truncum, quia in rixa usi sunt illo ad pugnam committendam, Baccho arma ministrante.

9. 10. Istud poculum duplici fundo instructum, censetur, id est, magni æstimatur, quòd Nestor illo sit usus: & columbæ ansis insculptę, ab Nestore tractatæ, tritu crebro nitent. De significatione hujus vocis *censentur*, consule Lib. I. Epigram. 53. Describit hoc Nestoris poculum Homerus lib. Iliad. XI. versu 631. *Fundi*. Fundus masculino genere dicitur pro ima par-

parte rei cujuslibet; non fundum, ut perperam contendunt quidam grammatici.

11. *Æacides*. Achilles Æaci nepos, Pelei filius. *Largius*. Lętus v. g. ob Hectorem interfectum.

13. 14. In hac patera bibit olim Dido, & eamdem Bytiæ dedit hauriendam, cùm Phrygium virum, ideſt Æneam, accepit. Viſte Lib. I. Æneid. ſub finem.

14. *Toreumata*. Pag. 156. 203.

15. *Priami cyathis*. Antiquis. Priamus enim ad ſummam uſque ſenectutem vixit. *Aſtyanacta*. Aſtyanax fuit unicus Hectoris filius, quem Ulyſſes adhuc puerulum, incenſa Troja, præcipitem è turri dedit, ne Trojanæ cladis ultor aliquando foret. Hic pro vino recenti & quaſi puero, atq; adeò non optimo, ponitur.

V I I.

Cauſidicus elinguis.

1. Hoc agere eſt cauſas, hoc dicere, Cinna, diſertè,
2. Horis, Cinna, decem dicere verba novem?
3. Sed modò clepſydras ingenti voce petiiſti
4. Quatuor: ò quantùm, Cinna, tacere potes!

Vers. 1. 2. O te, Cinna, tardum & in dicendo moleſtum, qui horis decem vix novem parturias verba! Hoccine eſt cauſidicum & eloquentem eſſe, qualem te eſſe venditas?

3. Petiiſti ut horæ tibi quatuor ad dicendum concederentur; conceſſæ ſunt; ſed hoc toto tempore, ita nihil dixiſti, ut non tam dixiſſe quàm tacuiſſe videaris. Prætor ſpatium quo patronus quiſque diceret, definiebat. De Clepſydris. Vide Lib. VI. Epigram. 25.

V I I I.

Ad Janum de adventu Domitiani.

1. Principium des, Jane, licet velocibus annis,
2. Et revoces vultu ſæcula longa tuo;
3. Te primùm pia thura rogent, te vota ſalutent;
4. Purpura te felix, te colat omnis honos:
5. Tu tamen hoc mavis, Latiæ quòd contigit urbi
6. Menſe tuo reducem, Jane, videre Deum.

Vers. 1. *Jane*. Vide ſuprà, Ep. 2.

3. Quàvis accipias prima ſacrificia, & vota hominum

cùm

eùm videlicet annum recẽtem, à sacris & precibus auspicantur. In publicis privatisq; sacris, quolibet ea tempore fierēt, primus āte cęteros Deos Janus invocabatur. Macrob. Lib. 1. Sat. c. 9. affert causam hujus moris: quia Janus in Italia primus Diis templa fecisse, & sacrorum instituisse ritus dicebatur; ideò eũ in sacrificiis præfationem meruisse perpetuam.

4. *Purpura, honos*. Magistratus, ordines omnes civitatis. Purpureis vestibus, purpura prætextis aut ornatis, magistratus utebantur, præsertim cùm inibant publicum munus, nempe mense Januario.

5. 6. Multò feliciorem te putas; quòd Cæsarem videris reducem Januario mense, cui præsides; quàm quòd primus ab omnibus colaris.

IX.

Ad creditorem.

1. Solvere dodrantem nuper tibi, Quincte, volebat
2. Lippus Hylas: luscus vult dare dimidium.
3. Accipe quamprimùm: brevis est occasio lucri.
4. Si fuerit cæcus, nil tibi solvet Hylas.

V. 1. *Dodrantem*. Novem uncias: novẽ partes summæ debitæ. p. 244. Quinctus pecuniã Hylæ crediderat: Hylas lippire incepit, ac morbum aut inopiam excusans: negavit se totam summam posse solvere; paratum se esse ad solvendas novem ejus partes. Quincto recusante, factus est Hylas luscus, dimidiumque se duntaxat soluturum dixit. Monetur Quinctus, ut dimidium accipiat: (ne totum perdat, si debitor cæcus fiat.) Quid si Quinctus iste, non creditor aut fœnerator, sed medicus dicatur esse, qui cùm ægrotum oculis laborantem male curaret, ab eo mulctatus est, detracta parte pecuniæ promissæ, tota cariturus, si morbus ingravesceret?

3. *Brevis est*. Brevi durat, citò elabitur.

X.

Emptor felix.

1. Emit lacernas millibus decem Bassus
2. Tyrias coloris optimi: lucrifecit.
3. Adeò bene emit? inquis: imò non solvit.

V. 1. *Millibus decem*. Subaudi, sestertiorum minorum, seu decem sestertiis majoribus, quæ faciunt summam

libr a-

librarum mille Turon. *Lacernas*. Pag. 83. 179.

2. *Tyrias*. Purpureas. Tyrus, urbs Phœniciæ: hinc optima purpura.

Lucrifecit. Ingens lucrum fecit.

3. Adeone vili pretio tam pretiosas vestes emit, inquis? Respondet vates, non emit, nondũ enim pecuniam numeravit: imò fortasse nũquam numerabit, quia solvendo non est; vel, quia fur est. Itaque meliùs emi nihil potuit. Latina locutio est *Bene emere*, pro æquo aut vili pretio emere.

X I.

Princeps populo carus.

1. Pervenisse tuam jam te scit Rhenus in urbem
2. Nam populi voces audit & ille tui.
3. Sarmaticas etiam gentes, Istrumque, Getasque
4. Lætitiæ clamor terruit ipse novæ.
5. Dum te longa sacro venerantur gaudia circo,
6. Nemo quater missos currere sensit equos.
7. Nullum Roma ducem, nec te sic, Cæsar, amavit:
8. Te quoque jam non plus, ut velit ipsa, potest.

V. 2. Nam tantus fuit plausus civium, tibi in urbem reverso plaudentium, ut ab Rheno & ultima Germania sit exauditus.

3. Sarmatæ sunt Europæ populi, & Asiæ ad Septentrionem. Pag. 6. & 357. De Getis egimus pag. 302. de Istro 231. 322.

5. *Circo*. Adi pag. 23. & 307. Illic quid esset circus: hic, quotuplex, exposui. Sensus versiculi est: dum populus sua de tuo reditu gaudia plena venerationis & amoris longo plausu testatur in circo.

6. Currus è carceribus quater emissos. Nam sæpius emittendi erant, & meta septies circumradenda, ut palmam obtinerent. Carceres porrò vocabantur ea repagula quibus apertis & reseratis, erumpebant currus in circum.

7. *Nec te &c.* Ante hunc diem, antequàm redires.

8. *Ut velit*. Quamvis amare plus vellet, non potest. Simillimum est epigramma 7. Lib. VII.

X I I.

Uxor locuples.

1. Uxorem quare locupletem ducere nolim
2. Quæritis? uxori nubere nolo meæ.

3. Inferior matrona suo sit, Prisce, marito:
4. Non aliter fiunt femina virque pares.

Vers. 2. Nolo habere uxorem, quæ mihi imperet, quæ viri, dominique locum obtineat. In latino sermone verbum *nubere* dicitur tantùm de muliere quæ virum accipit: *ducere*, de viro, qui uxorem assumit. Nubit fœmina viro: vir uxorem ducit. Itaque dum se negat velle nubere, negat velle eo esse numero & officio, quo esse debet fœmina, cujus partes sunt ut viro morem gerat ac serviat.

4. Tunc erunt pares vir & fœmina, quando erunt quodammodo impares; cùm erit obediens uxor, & vir imperans ac dominus. At si ambo præesse velint, pessime agetur cum utroque, & infelix erit matrimonium, quod laudatur cùm par jungitur pari.

XIII.

Morio sapiens.

1. Morio dictus erat: viginti millibus emi.
2. Redde mihi nummos, Gargiliane: sapit.

Vers. 1. Emi à te servum; hebes & morio esse dicebatur: decepisti me, nam est sapiens & cordatus: jam vilis est mihi, & nullius pretii. Stoliditas earos moriones facit. Morio nomen habet à voce græca μωρὸς stultus. Ita dicitur, qui fatua stoliditate, sive naturali, sive per artem simulata, risum ciet.

2. *Millibus*. Libris Francicis 2000.

XIV.

Arbor homine carior.

1. Pallida ne Cilicum timeant pomaria brumam,
2. Mordeat & tenerum fortior aura nemus;
3. Hibernis objecta Notis specularia puros
4. Admittunt soles, & sine fæce diem.
5. At mihi cella datur non totà clausa fenestrà.
6. In qua nec Boreas ipse manere velit.
7. Sic habitare jubes veterem crudelis amicum?
8. Arboris ergo tuæ tutior hospes ero.

V. 1. *&c.* Ne tua pomaria è Cilicia in Italiam advecta hyeme lædantur, habes cellas vitreis specularibus tectas,

ctas, clausas vento, solimeridiano uni patentes, in quas abdis arbores: das mihi cellam ventis omnibus perviam: præstaret me esse hospitem arboris tuæ, id est, habitare in ea domo, in eo loco, ubi tuæ degunt arbores, quàm domi tuæ.

Pallida. Ob hibernum frigus pallent frondes.

Cilicum pomaria. Pretiosæ arbores, natæ in Cilicia, parte meridionali & maritima minoris Asiæ: puta, citri, mali Punicæ.

3. *Specularia*. Sunt vitrei, clathri & fenestræ: fiebant olim ex lapide quodam pellucido.

4. *Sine face*. Sine nube, pluvia, nive, quibus aditus per specularia non est.

X V.

Populus principi carus.

1. Dum nova Pannonici narratur gloria belli,
2. Omnis & ad reducem dum litat ara Jovem;
3. Dat populus, dat gratus eques, dat thura senatus,
4. Et ditant Latias tertia dona tribus.
5. Hos quoq; secretos memorabit Roma triũphos,
6. Nec minor ista tuæ laurea pacis erit.
7. Quid tibi de sancta credis pietate tuorum?
8. Principis est virtus maxima, nosse suos.

VERS. 1. *Pannonici*. Pannonia, regio est Europę ampla inter Danubium, Noricum, & Illyricum: nunc, ad occasum, continet partem Austriæ, Stiriæ, Carinthiæ. Sclavoniæ, &c. ad ortum verò; quæ inferior Pannonia dicebatur; partem Hungariæ & Sclavoniæ, quæ regiones quia vicinæ sunt Sarmatiæ Europææ, pro ea sumuntur hoc in loco.

2. Et ad omnes templorum aras Jovi reduci, qui te videlicet salvum & incolumem reduxit Romam, litatur, id est, fiunt sacrificia fausta, & Superis accepta. Extat vetus inscriptio quæ testatur ipsi Domitiano positum fuisse tunc templum sub nomine Jovis Reducis; de quo templo fortasse hic versus intelligendus est.

4. Et populus ditatur, gaudet epulo, & congiario quod hac vice tertia ipsi dedisti. Ter, ut dixi, victor in urbem rediit: semel, iterumque cũ de Dacis & Catiis triumphavit; tertiò, cùm victoriam de Sarmatis, seu Pannonibus retulit, de quibus triumphare noluit, lauream duntaxat Jovi Capitolino intulit: de qua nunc agit Martialis, & hunc secretum triumphum versu 5. appellat, Domitiani modestiam laudans. Per *tribus* vilissimi quique & pauperrimi notantur: unde etiam *tribulis* pro capite censo ponitur apud Horatium & alios. De Tribubus dictum Pag. 124.

6. Nec minùs celebris erit

hæc laurea, qua pacem nobis attulisti victoria tua pacifica, & modesta, quàm si triumphum egisses justum & magnificum.

7. Quàm hęc tibi grata populi pietas accidere debet, qui tuum reditum & victoriam, publicis sacrificiis, laudibusq; tuis ita celebrat.

8. *Nosse suos*. Eorum erga se amorem perspicere: & sentire illum justum esse ac debitum. Tunc se vera & magna præditum virtute credere Imperator potest, cùm à suis publicè & ex animo laudatur.

XVI.

Causidicus è pistore.

1. Pistor qui fueras diu, Cipere,
2. Nunc causas agis, & ducenta quæris:
3. Sed consumis, & usque mutuaris.
4. A pistore, Cipere, non recedis;
5. Et panem facis, & facis farinam.

Vers. 2. Quæris ducenta sestertia, (libras Gallicas 20000.) id est, quæris à quo accipias illa vel gratis, vel commodatò, vel fraude.

4. Retines morem pristinum; idem facis modò causidicus, quod olim pistor.

5. Ut priùs panem faciebas è farina mutuò sumpta; rursumque pane facto & vendito, farinam mutuabaris; ita nunc quæris & consumis, & rursum quæris ut consumas: eandemque, semper inops, molam versas: lauto victu parta sopes absumis.

XVII.

Mala causa patronus.

1. Egi, Sexte, tuam, pactus duo millia, causam:
2. Misisti nummos quot mihi? mille: quid est?
3. Narrasti nihil, inquis, & à te perdita causa est:
4. Tantò plus debes, Sexte, quòd erubui.

Vers. 1. *Pactus*. Facta pactione, fore ut mihi dares duo millia sestert. (Francicos nummos 200.)

2. *Quid est*. Cur mihi tantùm mille nummos misisti?

3. *Narrasti nihil*. Malè perorasti: nihil ad rem dixisti. *Perdita*. Per tuam imprudentiam, inscitiam, &c.

4. Plus debes mihi ob amissam causam: erubui enim mentiri, id quod hominis probi fuit. Vel, erubui & irrisus sum ob causam malam malè peroratã, quę bene defendi, & jure, non poterat.

XVIII.

Rara amicitia.

1. Sic tua, Cirini, promas epigrammata vulgo,
2. Ut mecum possis, vel prior ipse, legi.
3. Sed tibi tantus inest veteris respectus amici,
4. Carior ut mea sit, quàm tua fama, tibi.
5. Sic Maro nec Calabri tentavit carmina Flacci,
6. Pindaricos posset cùm superare modos:
7. Et Vario cessit Romani laude cothurni,
8. Cùm posset tragico fortiùs ore loqui.
9. Aurũ, & opes, & rura frequens donabit amicus:
10. Qui velit ingenio cedere, rarus erit.

VERS. 1. 2. Cirinius amicus Martialis, idemque poeta bonus, ne amico noceret, sua in vulgus edere carmina fugièbat. Utinam, inquit vates, promas, pervulgare velis tua epigrãmata; faxint Superi ut meis exequentur, vel etiam preferantur. Legitur in codicibus nonnullis: *Si tua &c. vel mecum possis &c.* hoc sensu. Si edere cogitas tuos libros, opto ut eadem fama & favore vulgi legantur atque mei, vel etiam majore.

3. Sed ita me, veterem amicum, observas & colis...

5. 6. 7. 8. Sic Virgilius non scripsit odas, quamvis Horatium & Pindarum superare posset: non tragœdias, licèt Varium poetam tragicum posset vincere.

Calabri. Erat Horatius Venusinus; & Venusia urbs est in Apuliæ finibus & Lucaniæ, propè Calabriam.

6. *Pindaricos.* Fuit Pindarus poeta GręcusThebanus, Lyricorum facilè princeps, floruit annis ante Christum 440. Vide Oden Horatii primam, libro IV.

7. *Cothurni.* Pagin. 151. De Vario, vide Horat. lib. I.

XIX.

Paupertas simulata.

1. Pauper videri Cinna vult, & est pauper.

VERS. 1. Ita se gerit Cinna quasi opes dissimulet, ac sit reverà dives: incedit pãnosus, pauperem se esse simulat; verè est pauper, opes nullas habet. Cave ne tibi hominis modestia & simulatio imponat.

X X.

Versus extemporales.

1. Cùm facias versus nullà non luce ducentos,
2. Vara, nihil recitas: non sapis, atque sapis.

Vers. 2. *Non sapis.* Qui versus ineptos tam multos scribas. *Sapis*, qui mala carmina recitare nolis, ac te aliis meritò deridendum præbere.

X X I.

Cæsaris in urbem adventus.

1. Phosphore, redde diem, quid gaudia nostra moraris?
2. Cæsare venturo, Phosphore, redde diem:
3. Roma rogat, placidi numquid te pigra Bootæ
4. Plaustra vehunt, lento quòd nimis igne venis?
5. Ledæo poteras abducere Cyllaron astro,
6. Ipse suo cedet nunc tibi Castor equo.
7. Quid cupidũ Titana tenes? jã Xanthus & Æthon
8. Frena volunt: vigilat Memnonis alma parens.
9. Tarda tamen nitidæ non cedunt sidera luci,
10. Et cupit Ausonium Luna videre Ducem.
11. Jam, Cæsar, vel nocte veni: stent astra licebit,
12. Non deerit populo, te veniente, dies.

V. 1. *Phosphore*. Ita vocatur græco nomine stella Veneris, cùm solem orientem antecedit; φωσφόρος: latinè Lucifer: φῶς lumen, φέρω, fero. Eadem stella cùm solem sequitur occidentem & serò lucet, vocatur Hesperus: à voce græca ἑσπέρα, vespera. Circa solem enim vertitur, & cum sole circa terram.

3. *Bootæ* Bootes, qui latinè Bubulcus dicitur, sidus est Majorem Arcton, sive Ursam sequens, quæ ursa ob septem stellas ita dispositas ut tres priores temonem, quatuor aliæ rotas, & currum imitẽtur, Plaustrum, appellatur, quod plaustrum iste Bootes videtur agitare. *Piger* appellatur, quia brevissimũ circulum cõficit, quippe polo vicinus. V. l. 4. Ep. 3.

5. *Phosphore, poteras*, ut citiùs diem veheres, ac venires ipse, eripere Castori suum equum Cyllarum, libenter hunc tibi cõcessisset. *Ledæo astro*. Castor & Pollux Ledę filii fuerunt Castor eques & bellicæ rei peritus:

Pol-

Pollux pugil & in palæstra versatus. Vide Lib. 5. Epig. 38. Ambo in sidera sunt relati, & *Gemini* apud astrologos nuncupantur.

7. Quid solem properantem retardas?

Xanthus, *Æton*. Solis equi. Ovid. 2. Metamorph.

8. *Memnonis parens*. Aurora. Illa jam è lecto se proripuit, ac surrexit.

9. *Sed astra tamen nocturna soli recusant cedere.*

11. *Stent*. Perseveret nox cum suis astris, absitque cum sole dies. Discedere dicuntur sidera cùm obscurantur prodeunte sole.

12. Solis vicem & locum obtinebis. Diem solus, instar solis facies.

XXII.

Cœna mendax.

1. Invitas ad aprum, ponis mihi, Gallice, porcum:
2. Hybrida sum, si das, Gallice, verba mihi.

VERS. 1. *Ponis*. Apponis epulandum.

2. *Hybrida*. Ita vocatur qui è parentibus diversæ conditionis, aut nationis ortus est: ut si quis è patre Græco, Romana matre sit editus; è servo & libera. Si mihi das verba, inquit Martialis, si putas me aprū à porco non internoscere, nō distinguere, hybrida sum tuo judicio, ac tā stolidus, quàm si essem verè animal è porco & apro conflatum. Vel: homo sum minimè ingeniosus, ac Romani leporis parum gnarus, quales vulgò hybridæ sunt. Sanè Bilbilitanus Martialis erat, idemq; ob diuturnam in urbe Roma moram, & jus civitatis, quo donatus fuerat, Romanus dici poterat, unde hybrida fortè per jocum appellatus fuerit, quasi è Bilbilitano & Romano mixtus.

XXIII.

Coquus vapulans.

1. Esse tibi videor sævus, nimiumque gulosus,
2. Qui propter cœnam, Rustice, cædo cocum?
3. Si levis ista tibi flagrorum causa videtur,
4. Ex quavis causa vapulet ergo cocus?

VERS. 2. *Cœnam*. Negligentiùs videlicet apparatam.

4. Quid graviùs à coco, & plagis dignius peccari potest?

XXIV.

Vis precum.

1. Si quid fortè petam timido gracilique libello,
2. Improba non fuerit si mea charta: dato.

3. Et si non dederis, Cæsar, permitte rogari:
4. Offendunt nunquam thura precesque Jovem.
5. Qui fingit sacros auro vel marmore vultus,
6. Non facit ille Deos: qui rogat, ille facit.

Vers. 2. Si ego magna non peto: si non impudenter & importunè. *Dato* Annue, da quod peto. 5. *Fingit*. Componit, conflat. 6. Ego igitur te Deum facio & puto, cùm peto. Luculenta ratio cur debeam impetrare.

XXV.

Parum urbanus.

1. Vidisti semel, Oppiane, tantùm
2. Ægrum me malè: sæpe te videbo.

V. 1. Me ęgrotantem invisisti tantùm semel: ego te nō semel at sæpe invisam: ero humanior quàm tu & urbanior. Innuit ac videtur sperare Oppianum sępe ęgrotaturum, quem videlicet sæpe talem sit visurus, qualem se tum fuisse dicit, cùm ab Oppiano neglectus est.

XXVI.

Domitianum Baccho anteponit.

1. Non tot in Eois timuit Gangeticus arvis
2. Raptor, in Hyrcano qui fugit albus equo,
3. Quot tua Roma novas vidit, Germanice, tigres:
4. Delicias potuit nec numerare suas.
5. Vicit Erythræos tua, Cæsar, arena triumphos,
6. Et victoris opes divitiasque Dei.
7. Nam cùm captivos ageret sub curribus Indos,
8. Contentus geminà tigride Bacchus erat.

Vers. 1. 2. Non tot tigres timet venator, cùm tigridis catulos rapit in silvis orientis propè Gangem, & equo admisso fugit, præ timore pallidus. In Hyrcania (pag. 15.) equi erant velocissimi. *Eois*. Orienti: ἠώς, ἠῶς, aurora. 3. *Germanicè*. Ita vocari amabat Domitianus ob relatas de Germanis victorias. 4. *Delicias*. Feras ad spectaculum & voluptatem in arenam productas. 5. Bacchum de vicinis mari Erythræo (p. 257.) populis triumphantem vicisti illis spectaculis, hac multitudine tigrium, quas in tua arena

rena exhibuisti. De voce *arena* consule pag. 10.

Indos. India Orientem spectans, de qua hic agitur, habet ad ortum Sinense regnum; ad septentrionē, Tartariam: ad occasum, Persidē: ad meridiem, Oceanum Indicum. Ejus fluvii præcipui sunt Indus & Ganges.

7. *Sub curribus*. Moris erat captivos curru victoris alligatos in triumpho ducere.

8. *Gemina*. Quæ traheret ejus currum. Tu innumeras exhibuisti.

XXVII.

Dona lethifera:

1. Munera qui tibi dat locupleti, Gaure, senique,
2. Si sapis, & sentis, hic tibi ait, morere.

XXVIII.

Lacernam argutè poscit.

1. Dic toga, facundi gratum mihi munus amici,
2. Esse velis cujus fama decusque gregis?
3. Apula Ledæi tibi floruit herba Phalanti,
4. Qua saturat Calabris culta Galæsus aquis?
5. An Tartessiacus stabuli nutritor Iberi
6. Bœtis in Hesperiâ te quoque lavit aquâ?
7. An tua multifidum numeravit lana Timavum,
8. Quem pius astrifero Cyllarus ore bibit?
9. Te nec Amycleo decuit livere veneno:
10. Nec miletus erat vellere digna tuo.
11. Lilia tu vincis, nec adhuc dilapsa ligustra,
12. Et Tiburtino monte quod albet ebur,
13. Spartanus tibi cedet olor, Paphięque columbę;
14. Cedet Erythræis eruta gemma vadis.
15. Sed licèt hæc primis nivibus sint æmula dona,
16. Non sunt Parthenio candidiora suo.
17. Non ego prætulerim Babylonis picta superbæ
18. Texta, Semiramiâ quæ variantur acu.
19. Non Athamanteo potiùs me mirer in auro,
20. Æolium dones si mihi, Phryxe, pecus.
21. O quantos risus pariter spectata movebit
22. Cum Palatinâ nostra lacerna togâ!

V. 1. *Amici*. Parthenii, qui erat Domitiani cubicularius,

rius, idemque vir doctus & eloquens.

2. Dic quâ tandem è lanâ confecta fueris, & cui pecudi, cui gregi tantus honor obtigerit.

3. Ante, an lanam tuam, ovem, unde sumpta es, aluerunt herbæ (Pag. 122.) & pascua Tarenti, quam urbem condidit Phalantus, qui vocatur hic Ledæus, id est, lacedæmonius, Leda enim mater Pollucis & Castoris in Laconiâ regnavit.

4. Ubi Galæsus fluvius, *Galaso*. (Pag. 122) è Calabriâ ortus, irrigat culta, id est, agros: arva culta & sata.

5. An Bætis (fluvius Hispaniæ Andalusiam secans, *Guadalquivir*) qui nutrit greges Hispanorum, & optimis velleribus vestit, te suis aquis lavit? Tartessus, vulgò *Tariffa* est Hispaniæ Bæticæ oppidum. Pag. 333.

7. An tua lana versata est in agris Aninis, ubi numeravit ostia fluvii Timavi, (pag. 192.) qui in ostia multa finditur, per quę exonerat se in mare? quem olim fluvium Cyllarus bibit, Castoris equus, de quo suprà, Epig. 21. & lib. 4. Ep. 19.

Astrifero. Cyllarus in astra fuit relatus.

9. Ita colore nativo tuo, & candore nites, ut minus fueris habitura gratiæ, si tincta fores Amyclis, aut Mileti: Amyclæ, urbs fuit Laconiæ in Græcia Castoris & Pollucis patria nunc *Verdon* dicitur. Miletus, nunc *Me lasso*, urbs Joniæ, non procul Smyrna; in ora maris Ægæi: suis velleribus & infectoribus nobilis. Venenum vulgò ponitur pro fuco & colore adulterino, quo panni inficiuntur.

Livere. Tingi, imbui: propriè significatur hac voce color pallidus & lividus, qualis est purpuræ.

11. *Dilapsa*. Nondum marcescentia, antequam decidant. Sunt ligustra flores præstanti candore. De Tiburtino ebore lege Lib. IV. Epig. 50.

13. *Spartanus*. Lacedæmonius, Ledæus; Jupiter Ledam Spartanam adiit mutatus in cycnum, ut fabulę narrant.

Paphiæ. Paphus est urbs in insula Cypro, *Cypro*, sacra Veneri, cui sacræ sunt etiam columbæ. Est autem Cyprus posita è regione Ciliciæ. De Mari Erythræo vide paginam 257.

15. *Hæc dona*. Ista toga.

17. *Texta*. Pannos, picturatas vestes.

18. *Semiramia*. Babylonica: quia Semiramis, regina Babylonis fuit. Babylonii telas acu eximiè pingebant: nec non Phryges; eorum opus Galli vocant *de la broderie*, *panno ricamato*.

19. Non magis mihi placeam in aureo Phryxi vellere. Pater Phrixi (de quo dictum Lib. VI. Epigram. 2.) fuit Athamas; Athamantis, Æolus: itaque *Æolium* expone: avitum, domesticum. *Pecus*, Arietem aurei velleris.

21. O quàm me ridebunt cives, quando cernent hanc elegantem, & ab aulico palatino (pag. 232.) datam togam, impositam vili & tritæ

meæ

meæ lacernæ! Adde novam lacernã, Partheni, ut munus sit omni ex parte perfectum. De Lacerna vide 4. lib. Ep. 2.

XXIX.

Brevis liber.

1. Disticha qui scribit, puto, vult brevitate placere.
2. Quid prodest brevitas, dic mihi, si liber est?

VERS. 2. Nihil prodest singula carmina brevia esse, si multa sint, & librum faciant: perinde est esse pauca epigrammata longiora, aut multa breviora in libro: interest, quàm sint eleganter & acutè scripta.

XXX.

Novus Scævola.

1. Qui nunc Cæsareæ lusus spectatur arenæ,
2. Temporibus Bruti gloria summa fuit.
3. Adspicis ut teneat flammas, pœnàque fruatur
4. Fortis, & attonito regnet in igne manus!
5. Ipse sui spectator adest, & nobile dextræ
6. Funus amat, totis pascitur illa sacris.
7. Quòd nisi rapta foret nolenti pœna, parabat
8. Sævior in lassos ire sinistra focos.
9. Scire piget, post tale decus, quid fecerit ante;
10. Quam vidi satis est hanc mihi nosse manum.

VERS. 1. 2. Quod spectaculum & fortitudinis specimen, quasi per ludum exhibetur nunc in amphitheatro Domitiani; illud tempore Bruti rarum & admirabile videbatur. Reo cuipiam ob scelus damnato hęc imposita pęna fuerat, ut in amphitheatro, exemplo Mucii Scævolæ, dextram foculo injiceret. Hujus constantiam Martialis laudat.

2. *Bruti.* Primi Romanorum post exactos reges consulis, quo tempore Mucius Scævola Porsenæ castra petiit. Vide Lib. I. Ep. 22.

3. *Teneat.* Quasi stupentes detineat: vel, flammas totas occupet, iis se immergens, non eas strictim tantùm ac leviter attingens.

Fruatur. Laudem ac voluptatem è dolore & cruciatu suo capiat.

4. *Attonito.* Quasi mirante hominis fortitudinem.

5. Otiosus, velut alienæ rei & periculi spectator, se, dum exuritur, aspicit.

6. *Totis &c.* Ejus manus crudeli isto sacrificio spōte pascitur, tota illo absumitur.

8. 9. Si non fuisset subducta igni dextera velut invita, sinistra ipsa manus parabat se eundem in ignem jam lassum, jam emortuum, & exurēda dextra prope consumptum, conjicere.

10. Post egregium istud facinus, non quæro, quid ille vir antea fecerit: ex hac una quam video, quam tam fortiter exurit, manu, coniicio insigni fortitudine præditum esse, & nihil vulgare ab eo factum unquam fuisse.

XXXI.

Jus quatuor liberorum.

1. Nescio quid de te non bellè, Dento, fateris,
 2. Conjuge qui ductà jura paterna petis.
3. Sed jam supplicibus Dominum lassare libellis
 4. Desine, & in patriam serus ab urbe redi.
5. Nam dum tu longè desertà uxore, diuque
 6. Tres quæris natos, quatuor invenies.

VERS. 1. *Nescio quid.* Te v. g. esse libidinosum, sterilem, &c. aut tuam uxorem: Tibi cum ea non convenire. De jure trium liberorum vide pag. 140.

3. *Dominum.* Imperatorem. *Libellis.* Quibus petis jus trium liberorum.

4. *Serus.* Tua enim longior absentia dabit uxori occasionem flagitii.

6. *Tres quæris natos:* Dum fingis te habere tres natos, & quæris quomodo id persuadeas. Dum jus trium liberorum po stulas, quasi eos haberes.

Quatuor. Nempe ex adulterio uxoris, te absente, susceptos.

XXXII.

Columba auspicata.

1. Aera per tacitum delapsa, sedentis in ipsos
 2. Fluxit Aretullæ blanda columba sinus.
3. Luserat hoc casus, nisi inobservata maneret,
 4. Permissàque diu nollet abire fugà.
5. Si meliora piæ fas est sperare sorori,
 6. Et dominum mundi flectere vota valent;
7. Hæc à Sardois tibi forsitan exulis oris,
 8. Fratre reversuro, nuncia venit avis.

VERS. 2.

VERS. 2. *Aretulla*. Illius frater exulabat in Sardinia: cujus reditum bene ominatur vates, ex eo quòd columba in sororis sinum devolās, in illo sponte consederit.

3. Hoc mero casu factum videri poterat, nisi quòd avis, cùm avolare sineretur, & nemo eam observaret, in Aretullæ gremio remanserit.

6. *Dominum mundi*. Domitianum.

7. *Sardois oris*. E Sardinia, quæ insula prope Corsicam est. *La Sardaigne, Sardegna*.

8. *Nuncia*. Veteres utebantur columbis ad nuncios in loca dissita, in urbes obsessas, perferendos, idque etiam nunc usurpatur in Syria.

XXXIII.

Nihil, quàm parum, dare præstat.

1. De Prætoritiâ folium mihi, Paulle, coronâ
2. Mittis, & hoc phialæ nomen habere jubes.
3. Hac fuerat nuper nebulà tibi pegma perunctum,
4. Pallida quam rubri diluit unda croci.
5. An magis astuti derasa est ungue ministri
6. Bractea, de fulcro quàm reor esse tuo?
7. Illa potest culicem longè sentire volantem,
8. Et minimi pennâ papilionis agi.
9. Exiguæ volitat suspensa vapore lucernæ,
10. Et leviter fuso rumpitur icta mero.
11. Hoc linitur sputo Jani caryota Kalendis,
12. Quam fert cum parvo sordidus asse cliens.
13. Lenta minùs gracili crescunt colocasia filo:
14. Plena magis nimio lilia sole cadunt.
15. Nec vaga tam tenui discurrit aranea telâ:
16. Tam leve nec bombyx pendulus urget opus.
17. Crassior in facie vetulæ stat creta Fabullæ:
18. Crassior offensæ bulla tumescit aquæ:
19. Fortior & tortos servat vesica capillos,
20. Et mutat Latias spuma Batava comas.
21. Hac cute Ledæo vestitur pullus in ovo:
22. Talia lunatà splenia fronte sedent.
23. Quid tibi cū phiala, ligulā cùm mittere posses?
24. Mittere cùm posses vel cochleare mihi?
25. Magna nimis loquimur, cochleam cùm mittere posses;

26. Denique cùm posses mittere, Paulle, nihil.

Vers. 1. 2. Mittis mihi phialam argenteam, ex argenti lamina tam subtili ac delicata confectam, ut videatur esse bracteola, ex qua factum fuerit folium coronæ alicujus, victori datæ à Prætore ludos edente.

3. Similibus laminis, & argenteis ramentis, quæ instar nebulæ difflantur, perunxisti & inaurasti nuper in spectaculis pegma; ita ut, aqua crocea in pegma paulò post fusa, totum illud argentum tuum, instar nebulæ, evanuerit ac dissipatum fuerit. De Pegmatibus, de croco & odoratis illis nimbis, vide librum Spectac. Epig. 2. 3.

4. *Pallida*. Crocus est flavi coloris.

5. An potius hæc phiala confecta est ex aliqua bractea, quam puto fulcro tui lecti olim appositam fuisse, & à servulo dereptam, denique in morem phialæ formatam esse? Pedes lectulorum seu fulcra, aureis ornari bracteolis solebant. In editione Aldina priore sic extat ille versiculus. *Brattea de fulcro (quod reor esse) tuo?*

7. 8. 9. 10. Hanc phialam tuam culex volans evertet: abripiet papilio: lucernæ fumus attollet: ac si leviter in eam vinum fuderis, frangetur.

11. Caryotæ (sunt palmarum fructus) ejusmodi laminis auri, tunicisque obducuntur, quando Kalendis Januariis feruntur patronis cum exigua pecunia. Ineunte Januario dabant clientes sua munera, eaque cum ornatu aliquo; v.g. inauratos fructus, minio pictos, aut bracteolis aureis levissimis, quas appellat vanes sputum tectos: non enim purum illud erat aurum, sed glutine & visco mixtum, &c. vel etiam admota saliva inductum & oblitum. *Sordidus*. Pauper, incultus, pannosus.

15. Colocasia non tam graciles habent fibras; liliorum folia nimio sole exsiccata cùm decidunt, pleniora & crassiora sunt. Colocasia, colocasiæ: vel colocasium, colocasii, est faba Ægyptia, cujus siliquæ, sive folliculi, quibus fabæ involvuntur, tenuissimis fibris constringuntur.

17. Fucus, sive cerussa, (candidum pigmentum, unde hic vocatur creta) est crassior cum fronti Fabullæ apponitur: crassior ea bulla quæ in aqua offensa, id est, percussa, intumescit, quàm tua phiala.

19. *Vesica*. Reticulum, instar vesicæ factum, comam colligens. *Tortos*. Cincinnatos, crispatos.

20. Et crassior illa spuma, sive unguentum apud Batavos usitatum, quo latinę fœminæ comas mutant, id est, adulterino colore pingunt, rufant.

21. Crassior est tenuis pellicula, quæ involvitur ovum cycneum. Post putamen extimum, est in ovis membra-

na quædã delicatissima. De Jove in cycnũ mutato cùm ad Ledam adiit, antea dictũ.

22. *Splenia*. De illis fusè dixi Lib. 2. Ep. 26. *Lunata*. Quia hæc splenia ita dispo-nebantur, ut à geminis temporibus ad summam frontem ducta, lunam crescentem imitarentur.

23. Cur ad me mittis phialam, cùm possis ligulã mittere? hæc mihi esset utilior, licet videatur esse vilioris quàm phiala pretii. Ligula quid esset, dixi Lib. 5. Ep. 18.

24. *Cochleare*. Vasis genus quoddam est. Sic dictum à cochleæ similitudine.

25. *Cochleam*. Limacis testa est. Sic bellè per gradationẽ ridiculam concludit.

XXXIV.

Vasa archetypa.

1. Archetypum Myos argentum te dicis habere:
2. Quod sine te factum est, hoc magis archetypum est.

VERS. 1. Jactas te habere vasa vetera, quæ Mys cælaverit, (erat ille vetus artifex & sculptor eximius:) sed illa tu ipse fecisti, seu facienda curavisti, quæ proinde recentia sunt, quamvis à te obtrudantur & ostententur pro vetustis. Ego illa puto archetypa quæ sine te sunt facta, quæ, antequam ea vel haberes, vel facienda curares, extiterunt. De Archetypis poculis consule suprà, Epig. 6. & Lib. 7. Epig. 11.

XXXV.

In conjuges discordes.

1. Cùm sitis similes paresque vitâ
2. Uxor pessima, pessimus maritus:
3. Miror non bene convenire vobis.

VERS. 1. *Non bene vobis convenire*. Quòd vobis non conveniat: quòd concordes non sitis.

XXXVI.

Domus domino minor.

1. Regia pyramidum, Cæsar, miracula ride:
2. Jam tacet Eoum barbara Memphis opus.
3. Pars quota Parrasiæ labor est Mareoticus aulæ?
4. Clarius in toto nil videt orbe dies.

5. Se-

5. Septenos pariter credas assurgere montes:
6. Thessalicum brevior Pelion Ossa tulit.
7. Æthera sic intrat, nitidis ut conditus astris
8. Inferiore tonet nube serenus apex:
9. Et priùs arcano satietur lumine Phœbi,
10. Nascentis Circe quàm videt ora patris.
11. Hæc, Auguste, tamen quæ vertice sidera pulsat,
12. Par domus est cœlo: sed minor est domino.

VERS. 1. *Ride*. Contemnas licèt, potes jam spernere. De Pyramidibus, & Memphi, vide lib. Spectac. Ep. 1.

Eoum. Ægyptium. Vide suprà, Ep. 26. Ægyptus spectat orientem, ut Roma occidentem.

2. Ille Ægyptius labor, substructiones insanæ pyramidum, quantula sunt pars domus imperatoriæ? De voce *Parrhasius* ut hìc sumitur. Vid. Lib. VII. Ep. 48. Mareotis, est palus, sive lacus, in Ægypto, propè Alexandriam: *Lago di Buchiara*. Est etiam ejusdem Ægypti regio, vini optimi ferax.

5. 6. Cùm cernis excelsitatem & altitudinem illius domus, dicas septem ipsos Romæ montes alios aliis fuisse impositos: certè inferior ac humilior Ossa mons erat, impositus Pelio à Gigantibus. Ossa, Pelium, sunt montes Thessaliæ in Græcia.

7. 8. Sic altum caput inter nubila domus illa condit, ut ejus apex semper serenus & supra tempestates erectus *tonet*, id est, audiat tonantes nubes inferiùs positas.

9. 10. Et idem apex palatii prius abundè fruatur sole arcano, id est, uni illi domui viso, reliquis orbis partibus ignoto; quàm eundem solem videat mons Circeus. De illo monte consule pag. 229. *Patris*. Circe fuit solis filia: hæc isti monti, & urbi vicinæ, nomen dedit.

XXXVII.

Malè liberalis.

1. Quòd Cajetano reddis, Polycarme, tabellas
2. Millia te centum num tribuisse putas?
3. Debuit, hæc, inquis: tibi habe, Polycarme, tabellas:
4. Et Cajetano millia crede duo.

VERS. 1. &c. *Quod &c.* Polycarmus cederat Cajetano cui-

cuidam, seu crediderat centum millia sestertiorum, sive 100. sestertia, Frācicos nummos 10000. cùm cerneret illum solvēdo non esse, ac famā liberalitatis captare vellet, finxit se illi dare ultrò, & tabellas seu syngrapham, in qua se accepisse hanc pecuniam, & debere Cajetanus profitebatur, eidem remisit. Num idcircò te liberalem putas, ò Polycarme? inquit vates. Non es. At mihi debebat, inquis, hāc summam Cajetanus. Omnino, sed solvere tantam summam non poterat. Si vis esse liberalis, serva sanè tabellas tuas, sed millia duntaxat duo, crede eidem isti Cajetano, & mutuò da, quam ille summam leviorē possit reddere cùm erit commodum; quam tu nō acerbè repetas, imò dones fortasse, quamvis habeas penes te tabellas quibus eum possis cogere ad solvendum. Tunc enim verè te liberalem putabo.

XXXVIII.

Vera liberalitas.

1. Qui præstat pietate pertinaci
2. Sensuro bona liberalitatis,
3. Captet forsitan, aut vicem reposcat:
4. At si quis dare nomini relicto
5. Post Manes tumulumque perseverat,
6. Quærit quid nisi parcius dolere?
7. Refert sis bonus, an velis videri.
8. Præstas hoc, Melior, sciente famà:
9. Qui solemnibus anxius sepulti
10. Nomen non finis interire Blæsi;
11. Et de munificà profusus arcà
12. Ad natalitium diem colendum,
13. Scribarum memori piæque turbæ
14. Quod donas, facis ipse Blæsianum.
15. Hoc longum tibi, vita dum manebit;
16. Hoc & post cineres erit tributum.

VERS. 2. *&c.* Qui præstat, id est, beneficium dat, ei qui sensū est habiturus liberalitatis & gratiam parē redditurus; eum nō immeritò putes captare, id est, munere dato aliud munus, beneficio beneficium emere, ac vicem quodāmodo reposcere: at si quis det aliquid nomini relicto, id est, homini demortuo, cujus memoria & nomē pro-

prope jam obliteratum est, ac sepultum, is quid aliud spectat, nisi ut suum dolorē de amici morte, faciat ista liberalitate, & pietate leviorem. *Pertinaci*. Constanti, assidua. *Præstat*. pag. 213.

7. Hæc vera liberalitas est, qua quis non videri vult, sed esse liberalis ac bonus, quod multùm ad veræ virtutis gloriam refert.

8. 9. *&c.* Hoc tu facis, ô Melior, (Romanus civis de quo anteà) neque id fama tacet: nam sollicitus de amico tuo Blæso solemnibus sacris colendo, ejus sepulti memoriam perire non sinis, sed instauras eam, celebrasque illius natalem diem, ac festum quoddam Blæsianum facis: facis autem donando toti scribarum collegio munera, in Blæsi honorem.

15. Hæc veræ liberalitatis gloria erit instar tributi, quod ex tua munificentia & vivus & mortuus colliges.

XXXIX.

Domitiani domus, & epulæ.

1. Qui Palatinæ caperet convivia mensæ,
2. Ambrosiasque dapes, non erat antè locus.
3. Hìc haurire decet sacrum, Germanice, nectar,
4. Et Ganymedeà pocula mixta manu.
5. Esse velis, oro, serus conviva Tonantis.
6. At tu si properas Jupiter, ipse veni.

VERS. 1. Antequam domum magnificam Cæsar ædificasset (de qua vide Epig. 36. hujus Libri, & 48. Lib. 7.) non erat locus ullus satis amplus, in quo epulari commodè posset. Ambrosia, Deorum est cibus; nectar verò, potus. ἀμβρόσιος immortalis.

Palatinæ mensæ. Imperatoriæ *Germanicæ*. Suprà, Ep. 36.

4. Ganymedes Jovis pincerna fuit. Pag. 33.

5. 6. Cœnare apud Jovem, usitata locutione, idem erat ac mori. Diu nobiscum igitur vive, Cæsar; potes hic usurpare convivia nihilo cælestibus deteriora. Quod si tu, ô Jupiter, properas ambisque habere Domitianum convivam, venias ipse in hanc ejus domum potiùs, quàm ille in tuam migrare festinet.

XL.

Ad Priapum.

1. Non horti, neque palmitis beati,
2. Sed rari nemoris, Priape, custos,

3. Ex

3. Ex quo natus es, & potes renasci,
4. Furaces, moneo, manus repellas,
5. Et silvam domini focis reserves.
6. Si defecerit hæc, & ipse lignum es.

VERS. 1. &c. Palmes est ramus vitis: hic vinea intelligitur tota. Ordo sententiæ est. O Priape, qui es custos, non horti, &c. sed nemoris, quo ex nemore es factus, & ex quo fieri ac nasci iterum potes: nempe erat lignea statua: quæ si periret, similis alia, ex nemoris arbore fieri poterat.

4. Moneo te ut fures arceas ab hoc nemore. De Priapo vide Lib. 6. Ep. 49.

5. *Reserves*. Serves silvam unde focum accendam meum.

6. Ni facias, si nemus defecerit, si succisum à furibus fuerit, tu ipse servies foco accendendo, ligneum numen.

X L I.

Cur sit tristis.

1. Tristis Athenagoras non misit munera nobis,
2. Quæ medio brumæ mittere mense solet.
3. An sit Athenagoras tristis, Faustine, videbo:
4. Me certè tristem fecit Athenagoras.

VERS. 2. Saturnalibus, quæ Decembri celebrabantur.

3. Nescio an sit tam tristis, quàm se esse simulat: ego certè sum tristis, quòd nihil acceperim.

Tristis. Fingebat fortasse Athenagoras se tristem, & iratum esse, ut nihil daret.

X L I I.

Suas Mathoni Balneas offert.

1. Si te sportula major ad beatos
2. Non corruperit, ut solet: licebit
3. De nostro, Matho, centies laveris.

V. 1. 2. Si majoris sportulæ spes ad captãdas beatorum, id est, lautorum & divitum cœnas, atque adeò balneas eorum usurpandas, te non pellexerit, oblitum priscæ frugalitatis & modestiæ; ut fieri assolcat. *Sportula*. p. 64.

3. *De nostro*. Subaudi, sumptu, vel balneo. Fas tibi erit lavari domi meæ, nullo impendio, summa libertate, centies, millies, si libuerit: quæ libertas divitum cænis & balneis, meo judicio, anteponenda est.

Con-

XLIII.

Conjuges pares.

1. Effert uxores Fabius, Crestilla maritos,
2. Funereamque toris quassat uterque facem.
3. Victores committe Venus: quos iste manebit
4. Exitus, una duos ut Libitina ferat.

VERS. 1. *Effert*. Nempe ad rogum. Sepelit, enecat Fabius quascumque ducit uxores; Chrestilla, viros quibus nubit.

2. Et in genialibus toris, pro nuptiali face, funeream facem quassat. Præferebantur tædæ & nubentibus, & morituris: illis, ornatæ ramis virentibus, floribus, lemniscis, &c. his, atratæ, nudæ, &c. Item in nuptiis sternebatur in aula, sive atrio domus lectus ornatior, qui genialis vocabatur.

3. *Committe*. Compone illos, ò Venus, & matrimonio utrumque junge. Digna est uxor talis hoc marito, talis vir hac conjuge. Olim gladiatores *committi & componi* dicebantur, qui inter se erant digladiaturi. *Victores*. Qui tot jam homines interfecere. *Quos &c.* Nempe id & illis accidet quod sæpe gladiatoribus fortissimis evenit, ut cùm diu depugnaverint, alter alterũ interimat. Sic una Libitina, id est, eadẽ mors, idem feretrum, Fabium & Chrestillam tollet.

4. *Libitina*. Erat funerum præses Dea: in ejus templo vendebatur necessaria funeri supellex: pro morte vulgò ponitur. Testatur S. Hieronymus se Romæ vidisse maritum, qui viginti uxores sepeliverat, uxorem verò quæ viros viginti duos: ambo demum matrimonio junctos, & uxorem à marito sepultam. Vide infrà, Lib. IX. Epigr. 12.

XLIV.

Vivendum.

1. Titulle, moneo, vive semper: hoc serum est:
2. Sub pædagogo cœperis licèt, serum est.
3. At tu, miser Titulle, nec senex vivis:
4. Sed omne limen conteris salutator,
5. Et manè sudas urbis osculis udus,
6. Foroque triplici sparsus ante equos omnes,
7. Ædemque Martis, & Colosson Augusti,
8. Curris per omnes tertiasque, quinctasque.
9. Rape, congere, aufer, posside: relinquendum est.

10. Superba densis arca palleat nummis,
11. Centum explicentur paginæ Kalendarum:
12. Jurabit heres te nihil reliquisse.

VERS. 2. Licèt à puero, cùm esses in pædagogi disciplina, vivere, id est, genio indulgere cœperis, serum tamen est.

5. *Osculis*. Cùm alii aliis occurrebant, inter se osculabantur. Tu igitur tot oscula civium salutantium, ac totius penè urbis, excipis, ut genæ tuæ ac ora sint humida.

6. *Foro triplici*. Pag. 30. *Sparsus*. Anxiè circumcursans. *Equos omnes*. Statuas omnes equestres quæ sunt in foro veteri.

7. *Colosson*. Pag. 5. Ante Augusti statuam ingentem, quę est in ipsius Augusti foro,

8. *Tertias &c.* Subaudi, decurias judicum, quas adis, ut litiges, vel salutes. Erant olim decuriæ judicum (curias sive cubicula Galli vocant) tantùm tres: Augustus adjecit quartam: quintam Caligula. Quidam hoc de horis tertia, quinta, &c. interpretantur.

9. Rapias licèt, congeras opes, auferas ab omnibus, possideas omnia; tamen omnia sunt aliquando, cùm morieris, relinquenda.

10. *Palleat*. Auro sit referta. Color auri est pallidus.

11. *Pagina*. Centum tabulæ & syngraphæ plurium debitorum. Debitores solebant singulis Kalendis, id est, prima cujusque mensis die, debita solvere. *Kalendarum*. Pag. 216.

12. Etsi parcè ac duriter vixeris, quò tuum hæredem opulentes; ille tamen adhuc de te conqueretur, etsi immeritò; dicet nihil sibi à te relictum fuisse: fac ut jure hoc dicat, nihil reverà illi relinque, fruere, vive.

X L V.

Pro amicorum felici reditu.

1. Priscus ab Ætnæis mihi, Flacce, Terentius oris
2. Redditur; hanc lucem lactea gemma notet.
3. Defluat, & lento splendescat turbida limo
4. Amphora centeno consule facta minor.
5. Contingет nox quando meis tam candida mensis?
6. Tam justo dabitur quando calere mero?
7. Cùm te, Flacce, mihi reddet Cythereia Cypros.
8. Luxuriæ fiet tam bona causa meæ.

VERS. 1. *Ætnæis*. Siculis. Ætna mons Siciliæ. pag. 351.

2. *Lactea*. Candida. Thraces notabant faustos dies lapillo

pillo candido in cistam conjecto: infaustos, nigro: tum numeratis utrisque, tot se diebus duntaxat vixisse, quot erant notæ candidæ, censebant.

3. 4. Amphora, in qua vinum antè centum Consules, id est, annos (singulis enim annis consules novi creabantur) fuit conditum, & quod ipsa vetustate paulisper decrevit (vinum vetustate densatur ac minuitur) nunc fluat, & vina promat, quæ per linum, seu colum lentè transmissa, & purgata, splendidiora fiant, ac puriora. Delino, & sacco per quem vina percolantur, vide plura Lib. XIV.

5. Quando ego istas epulas proferam in multam noctem? nempe id jure fiet, cùm tu ipse, ò Flacce, reverteris ex insula Cypro Veneri sacra? tunc justa, & bona erit causa istius meæ luxuriæ, id est, comessationis. Venus vocatur Cytherea, ab Cytheris, *Cerigo*, insula, ubi præcipuè colebatur.

XLVI.

Homo multiceps.

1. Pars maxillarum tonsa est tibi, pars tibi rasa est;
2. Pars vulsa est: unum quis putet esse caput?

VERS. 1. Objurgat hominem delicatum, qui comæ & barbæ partem attonderet, partem raderet, partem velleret: negat illi esse unum, & constans caput, sed varium & mutabile.

XLVII.

In furem.

1. Nescit cui dederit Tyriam Crispinus abollam,
2. Dum mutat cultus, induiturque togam.
3. Quisquis habes, humeris sua munera redde, precamur:
4. Non hoc Crispinus te, sed abolla rogat.
5. Non quicunque capit saturatas murice vestes;
6. Nec nisi deliciis convenit iste color.
7. Si te præda juvat fœdique insania lucri,
8. Qua possis meliùs fallere, sume togam.

VERS. 2. *Cultus*. Vestes ornatū corporis. Abolla genus vestis: vide lib. 4. Ep. 41.

4. *Sed abolla*. Quæ furem prodet, tibique nō convenit: quæ se tuā non esse clamat.

5. Non cujusvis est capere & gestare vestē purpuream, hæc omnibus non congruit.

6. *Deliciis*. Delicatis homini-

minibus ostentatoribus. 8. Furare Crispino togam: hac meliùs latebis. Erant cives õnes vulgò togati. Fortè innuit, Crispini detritam fuisse togam, pexam abolam, quam ille ostentaret; veste dives; re pauper.

XLVIII.

Epulum datum populo.

1. Quanta Gigantei memoratur mensa triumphi,
2. Quantaque nox Superis omnibus illa fuit;
3. Qua bonus accubuit genitor cum plebe Deorũ,
4. Et licuit Faunis poscere vina Jovem:
5. Tanta tuas, Cæsar celebrant convivia laurus;
6. Exhilarant ipsos gaudia nostra Deos.
7. Vescitur omnis eques tecum, populusq; patresq;
8. Et capit ambrosias cum duce Roma dapes.
9. Grandia pollicitus, quanto majora dedisti!
10. Promissa est nobis sportula, recta data est.

VERS. 1. Quàm fuit illa cœna magnifica, qua post reportatũ de Gigantibus triũphum, Jupiter Deos accepit. 4. *Faunis.* Diis agrestibus, & in cœlo cum Jove accumbere non solitis. 5. Tantum est illud convivium quo tua laurus, tua de Sarmatis victoria celebrata est, ornataque. 6. Ipsi Superi videntur in partem lætitiæ venire. 8. *Ambrosias.* Vide Ep. 39. suprà. *Duce.* Domitiano. 9. Sperabamus à te datum iri sportulam duntaxat, & nummorum aliquid: tu verò nos ad mensam tuam, tuo jussu instructam, accumbere jussisti. *Sportula* Pag. 64. *Recta*, Cœna recta, Pag. 131.

XLIX.

Laus phialæ ab amico missæ.

1. Quis labor in phiala? docti Myos, anne Myronis?
2. Mentoris hæc manus est, an Polyclete tua?
3. Livescit nullâ caligine fusca, nec odit
4. Exploratores nubila massa focos.
5. Vera minùs flavo radiant electra metallo;
6. Et niveum felix pustula vincit ebur.
7. Materiæ non cedit opus: sic alligat orbem,
8. Plurima cùm tota lampade Luna nitet.
9. Stat caper Æolio Thebani vellere Phryxi

10. Cul-

10. Cultus: ab hoc mallet vecta fuisse soror.
11. Hunc nec Cinyphius tonsor violaverit, & tu
12. Ipse tuâ pasci vite Lyęe velis.
13. Terga premit pecoris geminis Amor aureus alis,
14. Palladius tenero lotos ab ore sonat:
15. Sic Methymnęo gavisus Arione delphin
16. Languida non tacitum per freta vexit onus.
17. Imbuat egregium digno mihi nectare munus
18. Non grege de domini, sed tua, Ceste, manus:
19. Ceste, decus mensę; misce Setina: videtur
20. Ipse puer nobis, ipse sitire caper.
21. Det numerum cyathis Instanti littera Rufi:
22. Auctor enim tanti muneris ille mihi.

VERS. 1. Quis artifex in hac cælanda phiala laboravit? Mys, an Myro? Mentor, an Polycletus? Fuerunt illi artifices insignes cælandis poculis.

3. Non est inquinata ullo nævo. Maculæ sunt fermè coloris lividi & fusci.

4. Nec timet ignes à quibus explorari solet aurum.

5. Electra minus auro isto nitent, minus flava sunt.

6. *Felix pustula.* Aurum istius phialę expurgatum, & bene coctum vincit purissimum ebur. De auro pustulato dixi Lib. 7. Ep. 70.

7. 8. *Opus.* Signa, emblemata, &c. addita ornandæ materiæ causa. *Sic &c.* Ita concinnè & aptè luna orbem suum implet in cœlo, cornua quasi alligans, ducensque in circulum, ut eadem in hac phiala cernitur.

9. 10. Cælatus est caper aureo tectus vellere, & ornatus; à quo Helle, Phryxi soror, mallet fuisse vecta, quàm ab ariete qui Phryxum fratrem, ipsamque tulit. De Phryxo, & aureo vellere, vide Lib. VI. Epig. 2. Cur Æolium vocetur dixi suprà, Epig. 28. Thebanus hoc in versu appellatur Phryxus quòd Athamas Phryxi pater, Thebarum rex esset.

11. 12. Hunc caprum nunquam tondebit Cinyphius agricola (vide Lib. VII. Epigr. 78. ubi vox illa *Cinyphius* explicata est) & quamvis Bacchus capros oderit, quia vitem solent arrodere, ideoque illi vulgò immolentur; hunc tamen, etiam suis vitibus ultrò pascet, ac vesci impunè illis finet.

13. Hujus capri tergo vehitur Cupido, videturque ori admovere lotum. Est lotus, tibia quædam in canendis epithalamis adhiberi solita, & facta ex loto, quę arbor nascitur affatim in Africa, juxta Tritonem lacum

Pala-

Palladi sacrum. Hinc Palladia fistula vocatur.

15. Sic Arionem Lesbium vexit olim delphin, ut hic Amorem caper. Methymna, Lesbi insulæ urbs primaria, patria fuit Arionis, qui cùm à nautis in mare dejectus fuisset, exceptus est à Delphine.

16. *Non tacitum*. Canorum. Arionem suaviter canentem.

17.18. Hanc phialam muneri mihi datam ab insigni amico, impleat vino generoso, & patera ipsa digno non quivis servulus, sed Celtus cęteris elegantior.

19. *Setina*. Vina nobilissima. Pag. 216.

20. *Puer*. Amor. *Caper*. Quo vehitur Amor.

21. Numerum cyathorum definiat nomen Instantii Rufi, à quo munus illud, phialam istam, accepi; ut toties bibamus, tot hauriamus cyathos, quot sunt in ejus nomine litteræ: ita mos erat, ut alibi diximus.

L.

Barba expicta.

1. Tonsorem puerum, sed arte talem
2. Qualis nec Thalamus fuit Neronis,
3. Drusorum cui contigere barbæ;
4. Æquandas semel in genas rogatus,
5. Rufo, Cæditiane, commodavi:
6. Dum jussus repetit pilos eosdem
7. Censura speculi manum regente,
8. Expingitque cutem, facitque longam
9. Detonsis epaphæresim capillis;
10. Barbatus mihi tonsor est reversus.

Vers. 1. &c. Nuper servum tonsorem meum à Rufo rogatus, ipsi commodavi, ut illi genas æquaret, detracta & detonsa barba: est ille tonsor puer ætate, sed arte adeò peritus ut superet Thalamum Neronis tonsorem, qui Neronis familiæ (illi Drusorum nobile cognomen erat) barbas solebat tondere.

6. Dum tonsor, à Rufo jussus, pilos eosdem semel, iterum, tertiò, tondet, consulens identidem speculum, quo censore utebatur Rufus, ut de sua barba judicaret: dum cutem expolit, & diuturna, lentaque epaphæresi, id est, detractione, ἐπαφαιρέσει, pilos singulos emendat; tandiu moratus est, ut qui domo mea imberbis exierat, cū barba reversus sit, è puero pęnè senex.

LI.

Forma, & pudicitia.

1. Formosissima, quæ fuere, vel sunt,
2. Sed vilissima quæ fuere, vel sunt,
3. O quàm te fieri, Catulla, vellem
4. Formosam minùs, aut magis pudicam!

Vers. 1. O Catulla, mulierum omnium quæ fuere vel sunt, formosissima, sed omnium etiam, propter improbitatem, turpissima, &c. Pudicitiæ lis est cum forma.

LII.

Princeps, & populus.

1. Magna licèt toties tribuas, majora daturus
2. Dona, ducum victor, victor & ipse tui:
3. Diligeris populo non propter præmia, Cæsar;
4. Propter te populus præmia, Cæsar, amat.

Vers. 1. *Magna*. Domitianus populo nummos viritim ter dedit; spectacula sæpe & munera edidit, &c. 2. *Tui*. Qui cupiditates tuas, non minus quàm hostes vincis. Adulatio fœda. 3. *Præmia*. Munera, spectacula, &c.

LIII.

Leo à Domitiano cæsus.

1. Auditur quantum Massyla per avia murmur,
2. Innumero quoties silva leone furit:
3. Pallidus attonitos ad Pœna mapalia pastor
4. Cùm revocat tauros; & sine mente pecus:
5. Tantus in Ausoniâ fremuit modò terror arenâ;
6. Quis non esse gregem crederet? unus erat.
7. Sed cujus tremerent ipsi quoque jura leones,
8. Cui diadema daret marmore picta Nomas.
9. O quantum per colla decus, quẽ sparsit honorẽ,
10. Aurea lunatæ cùm stetit unda jubæ!
11. Grandia quàm decuit latum venabula pectus,
12. Quantaque de magnâ gaudia morte tulit!
13. Unde tuis, Libye, tam felix gloria silvis?
14. A Cybeles nunquid venerat ille jugis?

5. An

15. An magis Herculeo, Germanice, misit ab astro
16. Hanc tibi vel frater, vel pater ipse, feram?

VERS. 1. *Massyla*. Libyca. Massylia est Africæ regio. *Avia*. Loca invia, & deserta.

2. Quoties multi leones in eadem versantur silva.

3. 4. *Pœna*. Punica, Carthaginensia. *Mapalia*. Casas. *Sine mente*. Brutum: pavidum.

8. Cui Nomas, marmore vario & picturato abundans, regnum in reliquos leones daret. Nomas, regio est Africæ; ejus incolæ Nomades quoque vocantur.

10. Cùm jubam fluctuantem & undantem leo erexit, ita tamen ut pars jubæ ultima recumberet ac reflecteretur, atque adeo juba instar lunæ crescentis curvaretur.

12. Quàm decebat tantam feram Imperatoriis venabulis confici? Quàm gavisus est ipse leo, quòd non alicujus bestiarii, aut gladiatoris manu, sed tua caderet?

13. 14. Unde iste leo venerat in Africæ silvas? an ab Ida monte Phrygiæ, ubi Cybele colitur, cujus currum trahunt leones?

15. 16. An potius est leo ipse cœlestis, quem frater tuus Titus, vel pater Vespasianus tibi ab astris, ubi sunt nimirum consecrati, & inter Deos post mortem repositi, miserint? De leone quem Hercules interemit, quique cęlo donatus est ab astrologis & poetis, lege plura pag. 211.

LIV.

Cur poetæ rari.

1. Temporibus nostris ætas cùm cedat avorum,
2. Creverit & major cum duce Roma suo:
3. Ingenium sacri miraris abesse Maronis,
4. Nec quemquam tantà bella sonare tubà.
5. Sint Mæcenates, non deerunt, Flacce, Marones;
6. Virgiliumque tibi vel tua rura dabunt.
7. Jugera perdiderat miseræ vicina Cremonæ,
8. Flebat & abductas Tityrus æger oves:
9. Risit Tuscus eques, paupertatemque malignam
10. Repulit, & celeri jussit abire fugà.
11. Accipe divitias, & vatum maximus esto,
12. Tu licet & nostrum, dixit, Alexin ames,
13. Adstabat domini mensis pulcherrimus ille,
14. Marmoreà fundens nigra Falerna manu:
15. Excidit attonito pinguis Galatea poetæ,

Thestylis & rubras messibus usta genas:
Protinus Italiam concepit, & *Arma Virumque*,
Qui modò vix Culicem fleverat ore rudi.
Quid Varos, Marsosq; loquar, ditataq; vatum
Nomina, magnus erit quos numerare labor?
Ergo ero Virgilius, si munera Mæcenatis
Des mihi? Virgilius non ero, Marsus ero.

VERS. 2. *Major*. Quàm esset olim. *Duce*. Domitiano.

4. *Sonare*. Canere. Neminem versus tam bonos, tam sonantes facere.

5. Mæcenas Virgilii, ac doctorum omnium ætatis suæ, patronus fuit.

6. Ipsi rustici, evadent Virgilii: ingenio illi non concedent.

7.8. *&c.* Virgilius agrum habebat & prædium prope Mantuam: Mantuæ vicina urbs erat Cremona, quæ cùm Bruti & Cassii partes contra Augustum secuta fuisset, ejus ager veteranis Augusti militibus distributus fuit, cùmque esset angustior, additus est ager Mantuanus, atque ita suo prædiolo Virgilius spoliatus est: eam ob rem venit Romam, ubi calamitatem suam bucolico carmine descripsit sub Tityri persona. (vide primam ejus eclogam) Id carmen cùm oblatum fuisset Mæcenati, effecit ille ut ereptus ager Virgilio redderetur; ipsumque Virgilium Augusto cõmendavit.

9. *Tuscus eques*. Mæcenas è Tusciæ regibus editus, in equestri tamen semper ordine, præ modestia constitit. Tuscia, sive Hetruria, regio est Italiæ, *la Toscana*.

11. Verba sunt Mæcenatis ad Virgilium.

12. *Alexin*. Puerum Mæcenati carum, ejusque pincernam.

14. *Marmorea*. Candida.

15. Virgilius Mæcenatis liberalitate attonitus, ac promissis excitatus, oblitus est suæ Galateæ, id est, omisit eclogas, reliquit carmen bucolicum, & Italiam totam, ac res in ea gestas, arma, Æneam, concepit mente, ac ore cecinit.

16. *Messibus*. Æstivis solibus perusta & caloribus.

18. *Culicem*. Culex, Maronis adhuc tironis opusculum est, in quo funus culicis describitur.

19. Varus, Marsus, fuere vates egregii, Virgilii ævo.

Nomina. Quid commemorem poetas opibus auctos?

20. Adeò multi sunt ut operosum sit eos numerare.

21, 22. Quid igitur, dixerit aliquis, erisne alter Virgilius, si alter tibi Mæcenas contingat? Si Virgilio par non sum, inquit, ero certè Marso non impar. Erat ille vates id ætatis non aspernandus.

LV.

Seipsum sepeliens.

1. Tres habuit dentes, pariter quos expuit omnes,
2. Ad tumulum Picens dum sedet ipse suum;
3. Collegitque sinu fragmenta novissima laxi
4. Oris, & aggestâ contumulavit humo.
5. Ossa licèt quondam defuncti non legat heres:
6. Hoc sibi jam Picens præstitit officium.

VERS. 1. *Picens.* Quidam, natus in agro Piceno.
3. *Fragmenta &c.* Dentes ultimos & solos. *Laxi.* Dentibus vacui.
5. *Non legat.* Ossa defunctorum, post cremata corpora, colligebantur.
6. *Jam* ossa sua, nempe dentes, collegit ac sepelivit.

LVI.

Artemidori lacerna.

1. Cùm tibi tam crassæ sint, Artemidore, lacernę,
2. Possim te Sagarum jure vocare meum.

VERS. 1. Artemidorus iste ante Martialem, in spectaculis, stabat vel sedebat, ampla & crassa lacerna indutus; ita ut illi spectanti officeret. Vocat eum sagarum. Sagari appellabantur, qui vela seu saga theatri suspendebant & adducebant. Tu verus es sagarus, & tua lacerna omni sago & velo crassior est.

LVII.

In furem luscum.

1. Adspicis hunc uno contentum lumine, cujus
2. Lippa sub attritâ fronte lacuna patet:
3. Ne contemne caput; nihil est furacius illo:
4. Non fuit Autolyci tam piceata manus.
5. Hunc tu convivam cautus servare memento:
6. Tunc furit, atque oculo luscus utroque videt.
7. Pocula solliciti perdunt ligulasque ministri,
8. Et latet in tepido plurima mappa sinu.
9. Lapsa nec à cubito subducere pallia nescit,
10. Et tectus lænis sæpe duabus abit:
11. Nec dormitantem vernam fraudare lucernâ
12. Erubuit fallax, ardeat illa licèt:

13. Si nihil invasit; puerum tunc arte dolosâ
14. Circuit, & soleas surripit ipse suas.

VERS. 2. *Lippa lacuna*. Locus oculi stillantis & fœdè excavati.

3. Noli hominem, quasi minimè malum, contemnere.

4. *Autolyci*. 'Autolycus Mercurii, teste Eustathio, filius fuit, ac fur parenti æquiparandus.

Piceata. Sic vocantur furum manus, quæ veluti viscosæ sunt, & pice oblitæ, quibus adhærescunt omnia.

7. *Ligulas*. Pag. 242.

9. *A cubitu*. Quæ deciderunt convivis accubantibus.

Non nescit..... Callet artem ea subtrahendi.

10. *Lænis*. Læna vestis est crassior & villosa.

11. Subripere famulo lucernam, dum, v. g. herum foris cœnantem præstolatur cum face, qua illum redeuntem deducat noctu.

13. Si nihil furatus est, tunc circumvenit usitatis dolis aliquem è servulis qui soleas convivarum accumbentium ad lectorum pedes positas, custodiunt; & inter crepidas illas quas furatur, ipse suas sæpe, cum aliis mixtas, surripit.

LVIII.

In proceram mulierem.

1. Summa Palatini poteras æquare Colossi
2. Si fieres brevior, Claudia, sesquipede.

VERS. 1. O Claudia, fastigium statuę illius in palatio positæ, quæ colossus appellatur, (p. 5.) posses æquare; nec ob eam rem, oporteret aliquid addi tuæ staturæ, sed detrahi sesquipedem: es enim toto sesquipede major quàm ille colossus. Hyperbole.

LIX.

In invidum.

1. Livet Charinus, rumpitur, furit, plorat,
2. Et quærit altos, unde pendeat, ramos:
3. Non jam quòd orbe cantor & legor toto,
4. Nec umbilicis quòd decorus & cedro
5. Spargor per omnes, Roma quas tenet, gentes:
6. Sed quòd sub urbe rus habemus æstivum,
7. Vehimurque mulis non, ut ante, conductis.
8. Quid imprecabor, ò Severe, liventi?
9. Hoc opto: mulas habeat, & suburbanum,

VERS.

VERS. 2. *Pendeat.* Gulam sibi laqueo frangat.
4. *Umbilicis.* Ep. 58. Lib. I.
7. *Non conductis*, sed meis; jam ditior videlicet.
9. Hoc precor, ut sit æquè dives ac ego sum. Bene precatur invido præter expectationem. Potest & hic subesse sensus, Dives sit, hoc illi satis erit mali & miseriæ. Velsit olitor, & mulas agat.

LX.

Poeta copiosus.

1. Scribit in aversâ Picens epigrammata chartâ:
2. Et dolet averso quòd facit illa Deo.

VERS. 1. Picens non tantùm in adversa, & interiori charta suos versus scribit, sed in aversa, & in tergo libri: & dolet quòd mali sint, & averso velut Apolline, irato Genio, facti. Nihil mirum, difficile est multa carmina scribere, quæ itidem sint bona.

LXI.

Sæpius nascens.

1. Ut poscas, Clyte, munus, exigasque,
2. Uno nasceris octies in anno.
3. Et solas, puto, tresve, quatuorve
4. Non natalitias habes Kalendas.
5. Sit vultus tibi lævior licebit
6. Tritis littoris aridi lapillis;
7. Sit moro coma nigrior caduco;
8. Vincas mollitie tremente plumas,
9. Aut massam modò lactis alligati;
10. Tu nobis, Clyte, jam senex videris.
11. Tam multos quis enim fuisse credat
12. Natales Priamive, Nestorisve?
13. Sit tandem pudor, & modus rapinis.
14. Quòd si ludis adhuc, semelque nasci
15. Uno jam tibi non sat est in anno;
16. Natum te, Clyte, nec semel putabo.

VERS. 1. *Nasceris.* Natalem tuum celebras.
3. 4. Tresque aut, ad summum, quatuor sunt menses, quibus non nascaris. *Kalendas.* Pag. 216.
5. 6. Quamvis planè sis imberbis, habeasque genas tam politas, quàm sunt politi lapilli littorei.
8. 9. 10. Licèt molliorem habeas cutem plumà, & la-

ac recens coagulato: tamen ita sæpe natales tuos celebrasti, ut senex meritò videaris.

16. Nihil tibi mittam deinceps, ne semel quidem in anno, tanquam si nunquam esses natus. Solebant in amicorum aut patronorũ natalitiis munera illis mittitare.

LXII.

Arcus triumphalis.

1. Hìc ubi Fortunæ Reducis fulgentia latè
2. Templa nitent, felix area nuper erat.
3. Hìc stetit Arctoi formosus pulvere belli
4. Purpureum fundens Cæsar ab ore jubar.
5. Hìc lauro redimita comas, & candida cultu
6. Roma salutavit voce manuque Ducem.
7. Grande loci meritum testantur & altera dona;
8. Stat sacer, & domitis gentibus arcus ovans.
9. Hìc gemini currus numerant elephãta frequẽtẽ:
10. Sufficit immensis aureus ipse jugis.
11. Hæc est digna tuis, Germanice, porta triũphis:
12. Hos aditus urbem Martis habere decet.

VERS. 1. Reversus à bello Sarmatico Domitianus, extrui jussit in platea ingenti, ubi à populo primum exceptus & salutatus fuerat, templum Fortunæ Reduci, quasi ad gratias illi agendas quòd se incolumen reduxisset; deinde arcum lapideum in monumentum victoriæ.

2. *Felix area.* Locus patens & vacuus, quem ideò felicem vocat, quòd ibi exstructum sit Fortunæ templum, & arcus triumphalis.

3. *Arctoi.* Septẽtrionalis, Sarmatici. Vide pag. 185.

4. Vultu cœlestibus quasi radiis micante.

5. *Candida cultu.* Vestibus candidis, ad lætitiam significandam, induta.

6. *Manu.* Plaudendo.

7. Auget illius loci dignitatem, alterum monumentum, nempe arcus ovans, seu triumphalis; significans relatum de gentibus domitis triumphum.

9. Impositæ sunt illi arcui, in fastigio, quadrigæ duæ, quas non equi trahunt, sed elephanti plures: in medio inter illas quadrigas, triumphantis cultu visitur statua Imperatoris aurei, id est, auro collucẽtis, qui jugis duobus alligatos elephantes unus regit, eorumque habenas tenet. Vel, uno ex illis curribus, triumphans invehitur, ac jugum seu currum totum quodammodo implet, tanta ejus majestas,

&am-

& amplitudo. Duæ quadrigę significabant geminam de Dacis victoriam. *Urbem Martis*. Romam à Romulo Martis filio conditam.

L X I I I.

De Silii filio consule creato.

1. Augusto pia thura, victimasque
2. Pro nostro date Silio, Camœnæ.
3. Bis senos jubet en redire fasces
4. Nato consule, nobilique virgà
5. Vatis Castaliam domum sonare
6. Rerum prima salus & una Cæsar.
7. Gaudenti superest adhuc quod optet,
8. Felix purpura, tertiusque consul.
9. Pompejo dederit licèt senatus,
10. Et Cæsar genero sacros honores:
11. Quorum pacificus ter ampliavit
12. Janus nomina; Silius frequentes
13. Mavult sic numerare consulatus.

VERS. 1. 2. O Musæ, Domitiano date thura (se ut Deum coli volebat) nomine Silii, cujus filium consulem creavit. *Silio*. 190. 354.

2. 3. Jubet Augustus in Silii domum redire honorem consulatus. Fasces duodecim, quos lictor consulem præcedens gestabat, erant insigne consulatus. pag. 351.

4. *Nato consule*. Silii filio consule creato.

Nobili virga. Quoties consul aliquis domum suam aut alienam iniret, lictor virga fores pulsabat.

6. Cæsar, qui est reipublicæ salus.

7. Unum adhuc restat quod optet Silius pater, lætus munere Cæsaris, & consulatu majoris filii. Quid autem? nempe restat optanda felix purpura, & tertius consulatus: optat ut minorem suum filium consulari quoque purpura cohonestet Cæsar, atque ita tres in eadem familia consules numerentur, Silius pater, ejusque duo filii.

9. *&c.* Quamvis senatus uni eidemque Pompejo tres dederit consulatus; sicut M. Vipsanio Agrippę suo genero Cæsar Augustus; adeò ut Pompeii & Agrippæ nomina in fastis fuerint ter scripta primo anni mense cui Janus præsidet, quo tempore beata pax Romano in Imperio florebat: tamen Silius pater mavult sic habere tres consulatus, ut eos cum filiis partiatur, quàm iis ornari solus, ut Pompejus & Agrippa.

12. *Janus pacificus*. Flagrante bello, Jani templum aper-

apertum erat; cōfectò, clausum: Augusti tempore ter clausum fuit. *Ampliavit*. Illustravit: vel, ter scripsit.

13. *Sic*. Ita, ut exposui versu 6. 7. 8. nimirum non suos unius tres consulatus: sed unū suum; alios duos, filiorū.

LXIV.

Conviva diligens.

1. Horas quinque puer nondum tibi nunciat, & tu,
2. Jam conviva mihi, Cæciliane, venis.
3. Cùm modò distulerint raucę vadimonia quartę,
4. Et Floralitias lasset arena feras.
5. Curre, age, & illotos revoca, Calliste, ministros:
6. Sternantur lecti; Cæciliane, sede.
7. Caldam poscis aquam; nondū mihi frigida venit:
8. Alget adhuc nudo clausa culina foco.
9. Manè veni potiùs: nam cur te quincta moretur?
10. Aut cur non ferò, Cæciliane, venis?

Vers. 1. Nondum servus te admonuit effluxisse horas quinque ab orto sole.

3. Cùm modò dimissa sint vadimonia, & fuerint causæ forenses in diem sequentem rejectæ. Agebantur causæ hora ferè tertia (nempè post solem ortum tertia,) ut dictum Lib. 4. usque quartam, qua ineunte omittebantur, & in sequentem diem vulgò differebantur.

Raucæ quartæ. Est in recto casu pluralis numeri. Eodem modo superiùs dixit *tertias, quintas*, Epigram. 44. Ordo igitur est: cùm horæ quartæ distulerint, differri jusserint, vadimonia in aliud tempus. Cùm à raucis causidicis lites hora quarta omissæ fuerint. Vadimonium propriè est promissio qua vas, id est, is qui pro alio spondet, cum certa die adfuturum in judicio pollicetur; pro ipso sæpe judicio accipitur. Legitur in aliquot recentioribus codd. *charta* pro *quarta*, quod si tibi arridet, explica sic, *chartæ*, patroni rauci, defatigati, cum suis chartis, & libellis vadimonia distulerunt.

4. Cùm modò peragantur Florales ludi, per quos feræ in arena exhibentur ac mactantur. De istis Ludis vide pag. 28.

5. *Curre &c.* Vocat Martialis servulum suum Callistum. *Illotos*. Nondum usos balneis. Lavare octava tantùm hora solebant. Vel, sordidos: quales ferè sunt ministri & coqui.

Revoca. Qui domo, fortasse ad spectandos ludos, exivere. Vel, iterum voca.

6. *Lecti*. Quibus ad mensam accumbamus. Sternebantur illi veste stragula.

Sede.

Sede: Accumbe; epulemur. Vel: sede paulisper, donec paratur cœna.

7. *Caldam*. Calidam aquam: fortasse in hyeme, tunc enim maximè calida vinum temperabant.

9. 10. Cur quinctam expectabas horam? Quin veniebas summo manè? siquidem adeò es avidus ac diligens. Cur potiùs non venis serò, jam peracta cœna? Id meretur tua gula.

LXV.

Uva hiberna.

1. Qui Corcyrei vidit pomaria regis,
2. Rus, Entelle, tuæ præferat ille domus:
3. Invida purpureos urat ne bruma racemos,
4. Et gelidum Bacchi munera frigus edat;
5. Condita perspicuâ vivit vindemia gemmâ,
6. Et tegitur felix, nec tamen uva latet.
7. Quid non ingenio voluit natura licere?
8. Autumnum sterilis ferre jubetur hyems.

VERS. 1. 2. Qui hortos Alcinoi viderit, in insula Corcyra, (Lib. 7. Epigr. 6.) illis tuam domum profectò anteponet.

4. *Bacchi munera*. Uvas.

5. *Perspicua gemma*: Vitro pellucido.

7. 8. Quanta vis est industriæ, quæ fructus autumni recentes ac vividos, vel in sterili hyeme, conservat!

LXVI.

Laudator veterum.

1. Miraris veteres, Vacerra, solos,
2. Nec laudas nisi mortuos poetas.
3. Ignoscas petimus, Vacerra: tanti
4. Non est, ut placeam tibi, perire.

VERS. 3. 4. Non tanti facio tuas laudes, tuam approbationem: ut ejus obtinendæ causa, mori properem: hac mercede mors nulla mihi placeat.

LXVII.

Laus Nervæ Imperatoris.

1. Quanta quies, placidi tanta est facundia Nervæ;
2. Sed cohibet vires, ingeniumque pudor.

S 6 3. Cùm

3. Cùm siccare sacram largo Permessida posset
4. Ore, verecundam maluit esse sitim:
5. Pieriam tenui frontem redimire coronâ
6. Contentus, famæ nec dare vela suæ.
7. Sed tamen hunc nostri scit tēporis esse Tibullū,
8. Carmina qui docti nota Neronis habet.

VERS. 1. *Quies*. Comitas, humanitas. Tanta est eloquentia, quanta comitate. Vixit Nerva circa annum à Christo nato 100. successit Domitiano.

2. *Pudor*. Nervæ modestia, verecundia, impedit quominus id omne, quod potest, faciat: quominus ingenium & artem ostentet.

3. Cùm potuisset solus exhaurire fontem Permessida, id est, ceteros poetas vincere: tamen parcè illum & modicè delibavit. Non scripsit ingentia poemata, in levibus tantùm argumentis versatus est.

5. *Pieriam*. Pag. 350. Corona. Pag. 74.

7. Nerva tamen appellatus est à Nerone, nostri temporis Tibullus, ob elegantiam carminis & ingenii: hoc non ignorat qui legit Neronis carmina, in quibus Nervam ille sic appellat. Nero Imperator, fuit poeta non contemnendus.

LXVIII.

Stare debent munera, aut crescere.

1. Quatuor argenti libras mihi tempore brumæ
2. Misisti ante annos, Postumiane, decem.
3. Speranti plures (nam stare, aut crescere debent
4. Munera) venerunt plusve minusve duę.
5. Tertius & quartus multò inferiora tulerunt.
6. Libra fuit quincto Septitiana: quid est?
7. Bessalem ad scutulam sexto pervenimus anno.
8. Post hunc in cotulâ rasâ selibra data est.
9. Octavus ligulam misit sextante minorem.
10. Nonus acu levius vix cochleare tulit.
11. Quod mittat nobis decimus jā nō habet annus;
12. Quatuor ad libras, Postumiane, redi.

VERS. 1. *Libras*. Vide hanc vocem Lib. 2. Ep. 54. Libro 5. Epigr. 19. Lib. 7. Epigram. 70.

3. *Stare*. Desinere, cessare.

4. *Plus*, *minus*. Circiter.

5. Anno tertio & quarto pauciora & deteriora à te

te accepi munera.

6. Anno quinto dedisti mihi libram argenti, at Septitianam. Hæc uncias pauciores habebat, octo tantùm, ut quidam volunt, vel novem, cùm vulgò libra duodecim contineret uncias. Itaque Septitiana multò levioris erat ponderis, licèt valoris, & pretii ejusdem. Ob difficultatem rei nummariæ ita diminutam fuisse ajunt à Septitio quodam tribuno plebis. Aliam ejus vocis explicationem. Vide pag. 227.

Quid est? Unde ista imminutio tuorum munerum?

7. Sexto anno dedisti mihi scutulam; Genus est vasculi concavi & rotundi. *Bessalem.* Unciarum octo. Bes, octo sunt unciæ pag. 344.

8. Anno septimo cotulam dedisti unciarum sex, sive libræ dimidiæ. Rasam vocat selibram, idest, justam, parcam. Cotula poculum quoddam erat, vel mensura, cyathorum sex.

9. *Ligulam.* Pag. 242.

Sextante. Sextans est sexta pars libræ: pag. 44. hoc est, unciæ duæ.

10. *Acu levius.* Atque adeo vix unius unciæ.

11. Non potes inferiùs descendere, siquidem uncia nihil est minus, & acu: redi ad primum quæso munus, & circulum decennalem illum tuum instaura.

LXIX.

Amico peregrè proficiscenti.

1. Nondum murice cultus, asperoque
2. Morsu pumicis aridi politus,
3. Artanum properas sequi, libelle:
4. Quem pulcherrima jam redire Narbo,
5. Docti patria Narbo Votieni,
6. Ad leges jubet, annuosque fasces:
7. Votis quod paribus tibi petendum est,
8. Continget locus ille, & hic amicus.
9. Quàm vellem fieri meus libellus!

VERS. 1. 2. *Murice.* Purpura, minio ornatus. Vide lib. 1. Epig. 58. ubi fusè de libris veterum egimus.

3. *Artanum.* Cui proficiscenti libellum dono dabat.

4. Quem Artanum cives Narbonenses elegere, ac Roma evocarunt, *ad leges*, idest, ad jus dicendum civitati suæ, & fasces annuos gerendos. Narbo civitas Galliæ nobilissima, *Narbona.* Votieni poetæ clarissimi patria, Romanorum colonia fuit. Porrò in coloniis erant decuriones, qui instar senatorum Romanorum præerant consilio publico

blico. Ex illis duo, tres, quatuorve, pro loci & urbis amplitudine legebantur, qui essent principes consilii publici, ut Romæ consules: iique Duumviri, vel Quatuorviri, &c. vocabantur. 7. 8. 9. Tu duplici voluptate perfrueris, quam ex æquo debes optare: videbis Narbonem, urbem pulcherrimam: & Artano amico eris in deliciis: ò utinam tuo ire loco possem!

LXX.

Gladiator è medico.

1. Hoplomacus nunc es, fueras ophthalmicus ante:
2. Fecisti medicus, quod facis hoplomachus.

Vers. 1. Hoplomachi vocabantur gladiatores, qui omnibus instructi armis, & quasi cataphracti, pugnabant ὅπλα arma; μάχη, pugna. Lege Ep. 24. Lib. V. *Ophthalmicus*. Ita vocantur propriè medici qui oculos curant: à voce græca ὀφθαλμὸς: oculus: pro quolibet medico hic sumitur.

2. *Fecisti &c.* Homines videlicet interfecisti.

LXXI.

Jocus in Gallum.

1. Dum repetit serà conductos nocte Penates
2. Lingonus, à Tecta, Flaminiaque recens;
3. Expulit offenso vitiatum pollice talum,
4. Et jacuit toto corpore fusus humi.
5. Quid faceret Gallus, quà se ratione moveret?
6. Ingenti domino servulus unus erat;
7. Tam macer ut minimã posset vix ferre lacernã:
8. Succurit misero casus, opemque tulit.
9. Quatuor inscripti portabant vile cadaver,
10. Accipit infelix qualia mille rogus.
11. Hos comes invalidus submissà voce precatur,
12. Ut quocunque velint corpus inane ferant.
13. Permutatur onus; stipataque tollitur altè
14. Grandis in angustà sarcina sandapilà.
15. Hic mihi de multis unus, Lucane, videtur;
16. Cui meritò dici, *mortue Galle*, potest.

Vers. 1. 2. 3. Dum Gallus quidam, patria Lingonensis (Lingones, Galliæ civitas, *Langres*) conductam do-

munculam suam noctu repeteret à Tecta via, quę proxima est Flaminiæ, recens progressus, emovit loco suo talum luxatum, & pollice, sive extremo pede, offendit, v. g. ad lapidem.

Tecta. Viæ Tectæ meminit Seneca in suo de morte Claudii Ludo: quamquam ibi vulgò legatur *Rectam*, sed omnes libri veteres habent *Tectam*. Ideò fortè dicta sic est, quòd fornicata esset: nam viam Fornicatam junctam fuisse viæ Flaminiæ, & Campo Martio Livius auctor est, lib. 22. & Plinius. Itaque via Tecta & Fornicata duo nomina sunt ejusdem viæ.

7. *Lacernam*. Servuli circumferebant lacernas ad usum dominorum, si pluvia v. g. ingruisset, &c. Legunt aliqui *lucernam*. Gallum enim noctu præcedebat iste servulus.

8. *Sucurrit*. Cùm à servo macro & debili, obesus ipse, sublevari non posset.

9. *Inscripti*. Servi notis in fronte inustis spectandi. Servis fugitivis, aut alia quapiā de causa damnatis inscribebantur in fronte, ferro candēti, litteræ, unde stigmatię & litterati à Plauto vocantur. Quatuor ejusmodi mancipia cadaver alicujus pauperis fortè per eandem viā ad rogum efferebant.

10. *Qualia*. Nempe pauperum, quæ magno sæpe numero in eundem rogum conjiciebantur.

11. 12. Illos rogat Galli servus ut dominum suum, quem fingebat mortuum, attollant. *Inane*. Extinctum: vacuum anima.

13. Pro cadavere quod servi gestabant, Galli corpus ingens & vivum in exiguam scandapilam (erat feretrum pauperum) vix stipatur, id est, contruditur.

15. 16. Iste Gallus, è multis unus videtur mihi esse, cui verè dici possit illud tritum in Gallos, Cybeles sacerdotes, *mortue Galle*. Ita per contemptum vocabantur, quia erant semiviri. IX. 17.

LXXII.

Odiosa veritas.

1. Dic verum mihi, Marce, dic, amabò:
2. Nil est quod magis audiam libenter:
3. Sic & cùm recitas tuos libellos,
4. Et causam quoties agis clientis,
5. Oras, Gallice, me, rogasque semper.
6. Durum est me tibi, quod petis, negare.
7. Vero verius ergo quid sit audi:
8. Verum, Gallice, non libenter audis.

V. 1. *&c.* Hoc à me semper petis, & cùm recitas mihi tuos ver-

versiculos, & cùm agis causas: Nempe, dic mihi verè, ò Martialis, & sine fuco, num bellè versus faciam, causas agam. Dicam. Quid? Hoc dico, te verum non libenter audire. Verum enim est, te malè scribere, pessimè causas agere: at hoc verum libenter non audis. Laudes audire vis, non veritatem.

LXXIII.

Vita longa.

1. Liber, amicorum dulcissima cura tuorum;
2. Liber in æterna vivere digne rosà:
3. Si sapis, Assyrio semper tibi crinis amomo
4. Splendeat, & cingant florea serta caput.
5. Qui sic vel medio finitus vixit in ævo,
6. Longior huic facta est, quàm data vita fuit.

VERS. 1. *Liber*. Nomen est amici, ad quem scribit hoc epigramma.

3. *Amomo*. Est frutex odoratus, ex quo unguentum optimum conficiebatur. Epulabantur coronati rosis, unguentis delibuti.

5. Qui sic genio indulgens, medio in ævo finiatur, moriatur; hic longiorem vitam suam fecit, quàm erat ipsi à superis concessa. Vita enim non dierum quorumcumque, sed felicium, & genialium numero est censenda. Epicurea sententia.

LXXIV.

Ludi à Cæsare spectati.

1. Quos cuperet Phlegræa suos victoria ludos,
2. Indica quos cuperet pompa, Lyæe, tuos:
3. Fecit Hyperborei celebrator Stella triumphi;
4. O pudor! ò pietas! & putat esse parum.
5. Non illis satis est turbato sordidus auro
6. Hermus, & Hesperio qui sonat orbe Tagus.
7. Omnis habet sua dona dies, nec linea dives
8. Cessat; & in populum multa rapina cadit.
9. Nunc veniũt subditis lasciva numismata nimbis,
10. Nunc dat spectatas tessera larga feras.
11. Nunc implere sinus securos gaudet, & absens
12. Sortitur dominos, ne laceretur, avis.
13. Quid numerẽ currus terdenaq; præmia palmę,

14. Quæ

14. Quæ dare non semper consul uterque solet?
15. Omnia sed, Cæsar, tanto superantur honore,
16. Quòd spectatorem te tua laurus habet.

VERS. 1. &c. Stella, cupiens celebrare Domitiani triumphum de Sarmatis, fecit ludos adeò magnificos, ut iis meritò Hercules, & Bacchus invideant. Hercules dicitur, cùm venisset in Italiam, Gigantes reperisse prope Cumas in planitie, quæ Phlegra vocabatur, eò quòd ex illa ignes subterranei interdum erumperent, (à φλέγω uro) eosque debellasse. Fuit etiam in Thessalia campus ejusdem nominis, ubi Gigantes iidem cum Diis conflixisse narrantur. Bacchus victor ab India rediit. *Lyæi*. Pag. 71. *Hyperborei* 179.

4. O miram Stellæ reverentiam in Cæsarem, ò modestiam hominis singularem, qui cùm ludos tanto apparatu, sumptuque ediderit, tenues & exiles esse putat! Propriè, pietas, est cultus qui Deo, parentibusque adhibetur.

5. Non satis est Stellæ, non sufficit ad ludorum sumptus, omne aurum quod Hermus, & Tagus volvunt. De illis fluviis vide pag. 316. Aureis ramentis, ornamentisque theatrum sæpe sternebant: sæpe nummos aureos effundebant in spectatores.

7. *Linea dives*. Ordo divitum, senatorum v. g. spectantium in orchestra, (qui longam lineam repræsentant, cùm omnes perpetua serie sedent) non cessat; non quiescit; sed ipse quoq; missilia dona rapit, perinde ac populus, in quem pariter *cadit multa rapina*, id est, multa rapienda sparguntur. Solebant res variæ in spectantem populum è superiore loco projici, nummi, aves, &c. Per istam divitem lineam aliqui significari volunt longam & perpetuam seriem missilium, id est, munerum spargendorum in plebem.

9. *Numismata*. Nummi sestertii: aureæ principis imagines, &c.

Lasciva. Huc illuc temerè subsilientia & cadentia, instar nivis aut pluviæ.

10. Nunc projicitur tessera, (erat ligni frustulum, in quo inscriptum nomen aut imago feræ alicujus v. g. quæ in amphitheatrum ad spectaculum fuisset producta, mancipii, domus, &c.) & illis à quibus rapitur, spectatas feras tribuit. Quod enim quisque in rapta tessera signum habebat, illam rem ab Imperatore, vel munerario, id est, ludorum editore, accipiebat; v. g. cervum, si pictus aut scriptus cervus foret; domum, si domus, &c.

11. 12. Nunc in iisdem tesseris promittuntur, & quasi dantur aves absentes, quæ, in illis tesseris, vicem, & locum avium obtinentibus, securæ veniunt in manus spectatorum, aliter ab iis lacerandæ, si præsentes darentur.

13. *Cur-*

13. *Currus*. Certamina curulia. Currus triginta ejusmodi Stella unus in circum produxit, quot à duobus, cùm ludos simul edunt, consulibus vix producuntur.

16. *Laurus*. Ludi ob tuam victoriam celebrari. Illorum ludorum Cæsar spectator præcipuum decus fuit.

LXXV.

Puella, & vetula.

1. Omnes aut vetulas habes amicas,
2. Aut turpes, Vetulisque fœdiores:
3. Has ducis comites trahisque tecum
4. Per convivia, porticus, theatra;
5. Sic formosa, Fabulla, sic puella es.

VERS. 1. *&c.* Fabulla, deformis vetula, aniculas secum lippas, gibbosasque, comites ubique circumferebat, ut junior, ac minus deformis esse videretur, videlicet collata.

5. *Sic*. Nempe cum istis vetulis comparata: ex quarum senio, & deformitate laudem captas, quia te sunt deformiores & seniores, non quòd formosa ipsa sis aut puella.

LXXVI.

Cæsaris munificentia.

1. Sanctorum nobis miracula reddis avorum,
2. Nec pateris, Cæsar, sæcula cana mori;
3. Cùm veteres Latiæ ritus renovantur arenæ,
4. Et pugnat virtus simpliciore manu.
5. Sic priscis servatur honos, te præside, templis;
6. Et casa tam culto sub Jove numen habet.
7. Sic nova dum condis, revocas, Auguste, priora;
8. Debentur quæ sunt, quæque fuere, tibi.

VERS. 3. Pugillatum olim inventum à Græcis, à veteribus Latinis frequentatum, & intermissum postea, Domitianus revocaverat. Hoc laudat vates. Pugiles vocantur, qui se invicem manibus dejicere ad humum nituntur.

4. *Simpliciore*. Nuda. Nō armata ferro, tridente, cæstibus. Explicat hoc epigramma Scaliger in sua contra Marcilium diatriba, non de pugilibus, sed de gladiatoribus. Illi solebāt olim pugnare armati parma & sica: postea rejecta parma, binis sicis depugnarunt: quę dimicatio plena crudelitatis erat.

quia

quia sine parma pugnantes resistere diu alter alteri non poterant; Hanc Domitianus sustulit, revocans morem antiquum arenæ, edixitque ut jam non utraque, sed unica manu pugnarent: sicam simplicem una manu, nempe dextra, tenentes, parmam sinistra.

5. Ut veterem illum morem ludorum renovas; ita prisca templa colis, atque instauras.

6. Et casa quælibet, ac rustica domus, hoc tempore, quo pietas adeò floret quo Jupiter ubiq;tam splendide colitur, suum quoddam habet numen, cui cultum ac venerationem privatim adhibeat: casæ sunt similes templis. Potest hoc ipsum exponi de veteri & penè rustico templo Jovis in capitolio, de quo dictum p. 355. Non spernitur vetus illud Jovis templum, licèt aliud in eodem capitolio tam dives, cultumque sit.

LXXVII.

Gellia uniones.

1. Non per mystica sacra Dindymenes,
2. Nec per Niliacæ bovem juvencæ,
3. Nullos denique per Deos, Deasque
4. Jurat Gellia, sed per uniones.
5. Hos amplectitur, hos perosculatur:
6. Hos fratres vocat, hos vocat sorores:
7. Hos natis amat acriùs duobus.
8. His si quo careat misella casu;
9. Victuram negat esse se nec horam.
10. Eheu, quàm bene nunc, Papiriane,
11. Annæi faceret manus Sereni!

VERS. 1. *Dindymenes*: Cybeles, quæ in monte Phrygiæ Dindymo colebatur. Illic, sub nomine Bonæ Deæ, fiebant Romæ sacra valdè mystica, id est, arcana, quæ viris nefas videre.

2. Io filia Inachi mutata in vaccam venit in Ægyptum. Ibi sub Isidis nomine est culta. Pag. 108.

10. 11. *Quàm bene faceret.* Nempe si gemmas & uniones eriperet Gelliæ, quæ fratribus, natis ac Diis nugas istas præfert. *Annæi Sereni.* Erat ille sector zonarius spectatæ industriæ.

LXXVIII.

Princeps poetarum patronus.

1. Dante tibi turba querulos, Auguste, libellos,

2. Nos.

2. Nos quoque quòd Domino carmina parva damus:
3. Posse Deum rebus pariter Musisque vacare
4. Scimus; & hæc etiam serta placere tibi.
5. Fervates, Auguste, tuos: nos gloria dulcis,
6. Nos tua cura prior, deliciæque sumus.
7. Non quercus te sola decet, nec laurea Phœbi:
8. Fiat & ex hederè civica nostra tibi.

VERS. 1. *&c.* Dum tibi populus promiscuè libellos supplices offert, in quibus queritur, puta, de illata sibi injuria, damno facto, &c. Nos qui versiculos eidem tibi offerimus, intelligimus posse te publicis negotiis tractandis, & Musis vacare audiendis.

3. *Deum*. Ita vocari se jubebat Domitianus.

7. *Quercus*. Corona quæ dabatur alicui publicè propter servatos cives, Civica dicebatur, & fiebat è quercu; quæ dabatur ob superatos hostes, laurea vocabatur, & fiebat è lauro. Patere, inquit Martialis, ut dum tibi ob hostes domitos corona laurea offertur; dum quercea, ob cives servatos, nos poetæ civicam coronam tibi faciamus ex hedera, sacra nobis arbore. Poetas tueris, & foves, coronam tibi civicam debent, at ex hedera sua factam, quæ te suum servatorem ac parentem agnoscant. Hedera caput cingebant poetæ, hæc enim, præter quam quòd perpetuò viret, Baccho etiam est sacra, in cujus tutela sunt poetæ: utpote qui vino generoso ad spiritum poeticum excitandum uti solent.

M. VAL.

M. VAL. MARTIALIS
EPIGRAMMATUM
LIBER NONUS.

EPIGRAMMA I.

Inscriptio statuæ Martialis.

1. NOTE, licèt nolis, sublimi pectore vates,
2. Cui referet serus præmia digna cinis:
3. Hoc tibi sub nostra breve carmen imagine vivat,
4. Quam non obscurris jungis, Avite, viris.
5. *Ille ego sum nulli nugarum laude secundus,*
6. *Quem non miraris, sed, puto, lector, amas.*
7. *Majores majora sonent: mihi parva locuto*
8. *Sufficit in vestras sæpe redire manus.*

VERS. 1. *&c.* O Avite, omnibus satis cognite ob ingenii excelsitatem, licèt nolis nosci & laudari; cui debitum eruditionis & ingenii præmium immortalis post cineres fama reddet: rogo te, ut sub mea imagine, quam in tua bibliotheca vis jungere imaginibus clarissimorum virorum, apponas istud carmen, nempe quatuor sequentes versiculos, *Ille ego.*

4. *Avite.* Nomen istud à Martiale ponitur pro vero nomine illius ad quem scribit, & cujus nomen Stertinium fuisse ipse testatur in epistola, quam de hoc epigrammate dedit ad Turanium, sive Torannium quemdam, amicum suum. Eam nonnulli codices huic epigrammati subjiciunt: estque ejusmodi.

AVE, mi Turani, frater carissime. Epigramma quod extra ordinē paginarū est, ad Stertinium clarissimum virum scripsimus, qui imaginē meam ponere in bibliotheca sua voluit. De quo scribendum tibi putavi, ne igno-

ignorares, Avitus iste quis vocaretur. Vale, & para hospitium. Stertinius igitur ille nolebat se appellari in Martialis libris, sive ob modestiam, sive alia quapiam de causa. Illum vates in hoc loco, & in aliis fortasse, sub Aviti nomine compellat. Hinc explicabis voces istas primo in versu: *Nocte, licèt nolis*, quas legere est mirè depravatas in variis codicibus.

Apparet missum fuisse hunc librum Turanio, & primum illud epigramma seorsim ab aliis epigrammatis fuisse positum, v.g. ad calcem epistolæ.

5. *Nugarum*. Sic vocat sua epigrammata.

6. *Non miraris*. Ut eximium vatem: *sed amas*, ut festivum poetam, quem proinde sæpe lectitas; ut ait postremo versu. Similis est sententia & clausula in epigrammate 3. lib. 8. & 38. lib. 4.

II.

Templum semper staturum.

Dum Janus hyemes, Domitianus autumnos,
Augustus annis commodabit æstates;
Dum grande famuli nomen asseret Rheni
Germanicarum magna lux Kalendarum:
Tarpeja summi saxa dum patris stabunt:
Dum voce supplex, dumque thure placabit
Matrona divæ dulce Juliæ numen:
Manebit altum Flaviæ decus gentis,
Cum sole, & astris, cumque luce Romanâ.
Invicta quidquid condidit manus, cœlum est.

VERS. 1. 2. Tandiu dum Janus nomen suum hyemi & mensi Januario; suum Domitianus, autumno; Augustus æstati suum dabit. Mensem Septembrem Germanicum appellari jusserat Domitianus, nempe ut memoriam victoriarum quas de Germanis retulerat, eo nomine consecraret: Octobri verò suum ipsius nomen imposuerat; quemadmodum ante mensis Sextilis in honorem Augusti, Augustus fuerat appellatus.

3. 4. Dum prima Dies Septembris (quem Germanicum appellari dixi) servabit memoriam Rheni à Domitiano in Romanam veluti servitutem asserti Rhenus *le Rhein, il Reno*, maximus Germaniæ occidentalis fluvius. *Kalendarum*. Pag. 216.

5. Dum stabit templum Jovis in Capitolio. *Tarpeja*. Pag. 206. 349.

6. 7. Dum

6.7. Dum matronæ vota & thura offerent Juliæ. Erat hæc Titi filia, neptis Domitiani, quam ipse mortuam inter Deas retulit. Vid. Lib. 6. Epigr. 2.

8. Templum ædificatum à Domitiano in honorem Flaviæ gentis, manebit ac stabit. De Flavia gente consule Svetonium in vita Vespasiani cap. 1. De isto templo vide eundem Svet. in Domitiano.

9. *Cum sole*. Id est, tandiu durabit, quandiu sol, astra, & nominis Romani gloria.

10. Quidquid invicta Domitiani manus cōdidit, vinci vetustate non potest: est simile cœlo, quod æternum, & mutationis expers.

I I I.

Princeps in superos ipsos munificus.

1. Quantum jam superis, Cæsar, cœloque dedisti
2. Si repetas, & si creditor esse velis;
3. Grandis in ætherio licèt auctio fiat Olympo,
4. Coganturque Dei vendere quidquid habent;
5. Conturbabit Atlas, & non erit uncia tota,
6. Decidat tecum quà pater ipse Deum.
7. Pro Capitolinis quid enim tibi solvere templis,
8. Quid pro Tarpejæ frondis honore potest?
9. Quid pro culminibus geminis matrona Tonātis?
10. Pallada prætereo: res agit illa tuas.
11. Quid loquar Alciden, Phœbumque, piosque Laconas?
12. Addita quid Latio Flavia Templa polo?
13. Expectes & sustineas, Auguste, necesse est:
14. Nam tibi quod solvat non habet arca Jovis.

VERS. 1. 2. Si repetas à Superis quantum tibi debent, quantum illis dedisti. Dederat multa templa ab integro ædificata; multa restituta & refecta: varia ornamenta, &c.

3.4. Quamvis Superi, veluti constituta auctione, vēdant sua bona omnia, ut inde redigatur pecunia tibi annumerāda. Auctio est publica bonorum venditio à præcone facta: ejus indicium & symbolum hasta erat in platea aliqua aut loco, ubi fiebat auctio, erecta. Nomen auctionis inde factum, quòd ementes augeant pretium rei quæ auctioni subjicitur, quæque illi addicitur qui pretium præ cęteris auxerit.

Conturbabit. Conturbare dicuntur mercatores, qui cū se vident impares solvendo, foro cedunt, & omnes suas for-

fortunas creditoribus dedunt. Atlas igitur, licèt totum gestet humeris cœlum, si illud vendat auctione facta, cogetur fateri, se solvendo non esse.

Et non erit &c. Si Jupiter litem istam nummariam decidere tecum velit atque componere, non habebit unciam integram quam numerare possit: ne duodecimam quidem partem summę debitę, totam à se solvi posse deprehendet. Uncia erat assis pars duodecima.

7. *Templis*. Incensum capitolium Domitianus instauraverat.

8. Quinquennale certamen Jovi Tarpejo, id est, capitolino, instituit triplex, musicum, equestre, & gymnicum, in quo victores querna fronde coronabantur. Svet. c. 5. vide epig. 1. Lib. IV. & 42. & ubi etiam explicatur ista vox, *Tarpeja*.

9. Quid Juno pro delubris sibi à te positis?

10. Omitto Palladem, neque illam inter debitores tuos Deos numero: licèt obligata tibi sit multis nominibus: tamen digna est quam immunem ab omni debito esse jubeas; tuas enim res curat, tua quasi est procuratrix & villica. Ea patrona in primis gloriabatur Domitianus. Pag. 231.

Alcidem. Herculem. p. 14.

11. *Laconas*. Castorem & Pollucem. *Pios*. Quia unus alteri immortalitatem magna pietate tribuit. Lib. V. Epigr. 38.

12. Quid templum erectum à te Flaviæ genti (de quo suprà, Epig. 2.) additum polo Latio, id est, additum aliis templis consecratis in honorem divorum è Latina gente prognatorum, hoc est, hominum qui è Latio transscripti sunt inter Deos, quales Cæsares fuere: vel, *polo* dixit propter operis altitudinem. Sunt qui legant *foro*, quia hoc templum putant non abfuisse longe à Latio foro, seu Romano, de quo actum pag. 30.

IV.

Sponsi sapientes.

1. Nubere vis Prisco: non miror, Paulla: sapisti.
2. Ducere te non vult Priscus, & ille sapit.

V. 1. *Sapisti*. Quia ille est dives & nobilis.

2. *Sapit*. Quia tu es improba, & pauper. De verbis *ducere* & *nubere* vide paginam 378.

V.

Ave, vale.

1. Dicere de Libycis reduci tibi gentibus, Afe
2. Continuis volui quinque diebus ave.

3. Non vacat, aut dormit, dictum bis terq; reverso:
4. Jam satis est: non vis, Afer, avere; vale.

VERS. 3. *Non vacat.* Afer est occupatus. Hoc mihi domum tuam bis, terque revertenti, dixit servus.
4. *Vale.* Hac utebantur voce cùm facessere jubebant aliquem, aut in malam rem abire: eadem mortuos supremùm compellabant.

VI.

Captator elusus.

1. Nil tibi legavit Fabius, Bithynice, cui tu
2. Annua, si memini, millia sena dabas.
3. Plus nulli dedit ille: queri, Bithynice, nolis,
4. Annua legavit millia sena tibi.

VERS. 1. *Legavit.* Reliquit testamento.
2. *Millia sena.* Sex millia sestertiorum; sive sex majora sestertia. Pag. 68. Nummos Francicos 600. *Dabas.* Ad captandam ejus gratiam & hæreditatem.
3.4. *Plus nulli dedit.* Noli conqueri. Dabas illi antea sex millia: non dabis amplius: ergo illa tibi legasse censendus est. Lucratus es sena millia sestertium.

VII.

Nemo gulosus, liber.

1. Cœnes, Canthare, cùm foris libenter;
2. Clamas, & maledicis, & minaris.
3. Deponas animos truces monemus:
4. Liber non potes & gulosus esse.

VERS. 2. *Maledicis.* Illis qui te non invitant, aut male accipiunt.
Minaris. Te non venturum, te illos ulturum.
4. *Liber.* Is est hoc in loco, qui quæ sentit, liberè & audacter eloquitur: gulosi debent adulari, blandiri, &c. si cœnare foris amant.

VIII.

Nominis encomium.

1. Nomen cum violis rosisque natum,
2. Quo pars optima nuncupatur anni,
3. Hyblam quod sapit, Atticosque flores;
4. Quod nidos olet alitis superbæ:
5. Nomen nectare dulcius beato,
6. Quo mallet Cybeles puer vocari,

Et qui pocula temperat Tonanti:
Quod si Parrhasiâ sones in aulâ,
Respondent Veneres, Cupidinesque:
Nomen nobile, molle, delicatum.
Versu dicere non rudi volebam:
Sed tu syllaba contumax repugnas.
Dicunt Earinon tamen poetæ,
Sed Græci, quibus est nihil negatum,
Et quos ἄρες, ἄρες, decet sonare:
Nobis non licet esse tam disertis,
Qui Musas colimus severiores.

V. 1. 2. Libertus quidam Domitiano carus, Earinus vocabatur, ejus nomen vates celebrat, atque illud cum violis esse natum, quia Earinus, græca vox, ἐαρινὸς, idem est ac vernus, ab ἔαρ, ἔαρος, ver: ver autem violis & rosis abundat: & anni pars est pulcherrima.

3. *Hyblam*. In Hybla, monte Siciliæ, flores lectissimi nascebantur: item in Hymetto monte Atticæ.

4. Quod tam suave olet, quàm amomum & casia, quibus phœnix nidum suum struit, ac sternit.

6. *Cybeles puer.* Atys, 136.

7. Ganymedes, Pag. 34.

8. *Parrhasia.* Imperatoria. Pag. 184. 348.

12. Sed syllabę repugnant, nolunt in versum venire, quia in voce ἐαρινὸς, omnes sunt breves.

13. Tamen poetæ Græci dicunt ἐαρινὸν, ita ut tres primæ syllabæ Dactylum efficiant. Legitur etiam εἰαρινὸν, addito jota ut fiat diphthongus. Apud Græcos poetas in vocibus quarum tres syllabæ priores sunt breves, prima interdum producitur metri causa: quod imitati quoque Latini sunt, in Priamides, Deiphobus, &c.

15. Et qui primam litteram in voce Ἄρες, nunc producunt, nunc corripiunt. Ἄρης, græcè, Martem significat, Homerus versum hexametrū ab ista gemina voce incipit in Iliade: Ἄρες Ἄρες ..... ita ut vox eadem syllabam eandem priore loco producat, posteriore corripiat.

16. *Disertis.* Copiosis, liberis.

17. *Severiores*. Latinas, quæ minus habent licentiæ.

IX.

Earini nomen.

1. Si daret autumnus mihi nomen, ὀπωρινὸς essem,
2. Horrida si brumæ sidera χειμερινὸς

3. Di-

3. Dictus ab æstivo θερινὸς tibi mense vocarer.
4. Tempora cui nomen verna dedere, quis est?

VERS. 1. Si nomen ab autumno traherem, vocarer ὀπωρινὸς, id est, autumnalis: si ab hyeme, χειμερινὸς, hoc est, hybernus: si ab æstate, θερινὸς, æstivus: qui à vere nomen habet, quomodo vocatur? Nimirum εἰαρινὸς, vernus. Sic appellat, ac celebrat Earinum, quamvis ejus nomen non exprimat.

X.

Earinus.

1. Nomē habes, teneri quod tēpora nuncupat anni,
2. Cùm breve Cecropiæ ver populantur apes:
3. Nomen, Acidalia meruit quod arundine pingi,
4. Quod Cytherea suâ scribere gaudet acu:
5. Nomen, Erythræis quod littera facta lapillis,
6. Gemma quod Heliadum pollice trita notet:
7. Quod pennâ scribente grues ad sidera tollant;
8. Quod decet in sola Cæsaris esse domo.

VERS. 2. *Cecropiæ.* Atticę. Pag. 47. 230. In Attica erat mons Hymettus, ubi flores exquisiti, optimæ apes, ac mella mellitissima.

3. *Acidalia arundine.* Calamo Veneris: Acidalius, fons Bœotiæ Veneri sacer. Pag. 287. Vel, ut vult Gruterus, Cupidinis sagitta, cujus cuspis calami vicem obtineat.

4. *Acu.* Crinali acu; vel, stilo, graphio. *Cytherea.* 398.

5. 6. Dignum quod scribatur literis factis ex unionibus maris Erythræi (p. 262.) vel è succino.

Gemma Heliadum. Electrum. Pag. 210. Succinum autem, seu electrum, pollice & crebro tritu splendescit.

7. Grues adventu suo ver denunciant: eædem altissimè volant, ac ferè gregatim: tunc verò ita se invicem componunt, ut litteræ cujusdam formam effingāt, quam Υ vel Δ esse quidam putant. Dignum est igitur Earini nomen, cujus litteras singulas vernę volucres, ut suum illud Υ vel vel Δ, describant, ac in cœlum usque tollant.

X I.

Amicus fictus.

1. Hunc, quē mēsa tibi, quem cœna paravit amicū,

2. Esse putas fidæ pectus amicitiæ?
3. Aprū amat, & mullos, & sumen, & ostrea: non te.
4. Tam benè si cœnem: noster amicus erit.

Vers. 2. Putas esse verum & fidum amicum. 3. *Mullos*. Exquisitos pisces. Pag. 121. *Sumen*. Porcinam alvum. Pag. 117. Simile est epig. 33. Lib. 6.

XII.

In Chloen septimùm viduam.

1. Inscripsit tumulo septem scelerata virorum
2. Se fecisse Chloe: quid pote simplicius?

V. 1. 2. Chloe, celebrata illa & famosa mulier, septem virorum seu maritorū quos habuit, tumulo inscripsit pro more, *se fecisse*: hæc verba solemnia inscripsit, Chloe fecit. Id est, poni tumulum jussit. Aliter autē hoc intelligi vult Martialis; nempe eam fecisse ut morerētur. Quid fieri simplicius, quid apertius dici potest? Poteratne clarius significare se auctorem esse illorum mortis, à se illos, putà veneno, interfectos? In monumētis, sive epitaphiis istæ compendiariæ litteræ apponebantur F. C. id est, *fieri curavit*: vel F. *fecit*: addito ejus nomine, qui monumentum extruēdum curavisset. Rursum qui, quæve hominē interfecerat, solebat proclamare, *Feci*, si fateretur; vel *Non feci*, si negaret: ipsi etiā judices in hęc verba sententiā ferebāt, *Fecisse videtur*.

XIII.

Earini coma.

1. Consilium formæ, speculum; dulcesque capillos
2. Pergameo posuit dona sacrata Deo
3. Ille puer totà Domino gratissimus aulà,
4. Nomine qui signat tempora verna suo.
5. Felix, quæ tali censetur munere tellus!
6. Nec Ganymedeas mallet habere comas.

V. 1. *&c.* Ille puer Domitiano & aulæ toti gratissimus, qui suo nomine ver signat, qui vocatur Earinus. ἔαρ ver, ἐαρινὸς, vernus: posuit & dedicavit Deo Pergameo suum speculūm, quo ad comam componendam & formam fingendam utebatur quasi cōsiliario & arbitro, &c.

2. *Pergameo Deo*. Æsculapio, qui Pergami artem medicā exercuit. Romani solebant

bant comam nutrire, quam grandiores facti, resecabant, ac Deo cuipiam consecrabant. Pergamus, *Pergamo*; fuit urbs Troadis seu Mysię in Asia minori, patria Galeni; diversa ab Troja, cujus arx, Pergamus quoque dicebatur.

5. *Censetur*. Est in pretio, quæ sit vis hujus vocis docui Libro 1. Ep. 53.

Tellus. Pergamea.

6. *Ganymedeas*. Pag. 33.

X I V.

Ad Æsculapium, pro Earino votum.

1. Latonæ venerande nepos, qui mitibus herbis
2. Parcarum exoras pensa, brevesque colos;
3. Hos tibi, laudatos Domino, sua vota, capillos
4. Ille tuus Latiâ misit ab urbe puer:
5. Addidit & nitidum sacratis crinibus orbem,
6. Quo felix facies judice tota fuit.
7. Tu juvenale decus serva, ne pulcrior ille
8. In longa fuerit, quàm breviore comâ.

VERS. 1. *Nepos Latonę*. Latona enim Apollinis est mater; Æsculapius autem Apollinis filius.

2. *Parcarum*. Pagin. 206. 220. *Pensa*. Pag. 206. *Exoras*. Impetras ne abrumpantur, ne tam citò evolvantur, ac nostræ vitæ brevissimæ finem imponant.

3. *Domino*. Domitiano. *Capillos, sua vota*. Quos nempe vovit, quos tibi consecravit.

5. *Orbem nitidum*. Speculum rotundum, è nitente crystallo factum. Illud addidit crinibus, illud cum capillis resectis obtulit. *Sacratis*. Æsculapio consecratis.

6. *Felix tota*. Formosa, tersa & lævis.

7. 8. *Juvenale*. Juvenile: ò Æsculapi serva suam Earino formam & venustatem ut æquè pulcher sit tonsus, quàm erat intonsus.

X V.

Fontis publici particulam petit.

1. Est mihi, sitque precor longùm te pręside, Cæsar,
2. Rus minimum; parvi sunt & in urbe Lares.
3. Sed de valle brevi, quas det sitientibus hortis,
4. Curva laboratas antlia tollit aquas.
5. Sicca domus queritur nullo se rore foveri,
6. Cùm mihi vicino Marcia fonte sonet.

7. Quã dederis nostris, Auguste, Penatibus undam,
8. Castalis hæc nobis, aut Jovis imber erit.

VERS. 1. 2. *Longum*. Diù: diu possideam illud, ac proinde vivam diu.
Te præside. Te imperante ac vivente. *Lares*. Villa, domus. Pag. 156. 168.
4. *Antlia*. Machina quędam est ad aquam è loco inferiore attollendam. Facta vox ab ἀντλέω, haurio.
Laboratas. Cum labore haustas.
6. Quamvis propius absit ab aquæductu celeberrimo, aquam cognomento Marciam, in urbem invehente.
Marcia. Vide p. 297. Item Plinium Lib. 31. c. 3. Frontinum Lib. 1.
7. *Penatibus*. Domui meæ. Pag. 72.
8. Tam pretiosa mihi erit quàm aqua fontis Castalii (p. 329.) aut cęlestis imber.

XVI.

Laus insidiosa.

1. Laudas balnea versibus trecentis
2. Cœnantis bene Pontici, Sabelle:
3. Vis cœnare, Sabelle, non lavari.

V. 1. Parasitus, ut vocaretur ad cęnã, laudabat Põtici hominis divitis, & epulari lautè soliti, balneas; ait vates eum non tam de balneis quàm de cęna esse sollicitũ.

XVII.

Domitiani natalis domus.

1. Hæc quæ tota patet, tegiturque & marmore, & auro,
2. Infantis Domini conscia terra fuit.
3. Felix quæ tantis sonuit vagitibus, & quæ
4. Vidit reptantes, sustinuitque manus!
5. Hìc steterat verêrãda domus, quæ præstitit orbi,
6. Quod Rhodos, astrifero quod pia Creta polo.
7. Curetes texere Jovem crepitantibus armis,
8. Semiviri poterant qualia ferre Phryges.
9. At te protexit Superùm pater, & tibi, Cæsar,
10. Pro jaculo & parmâ fulmen & ægis erat.

V. 1. 2. Hæc terra, pars illa urbis, quæ olim privata domus, nunc templum publicum & omnibus patens est:

est: ubi nunc visitur templũ Flaviæ gentis: in ea, inquam, natus est Domitianus, hæc illum infantem vidit.

5.6.7. In hac area domus erat quæ Domitianum terris dedit, easque non minori affecit beneficio quàm Rhodus, cùm edidit Neptunum; Creta, cùm Jovem. *Rhodos*. Pag. 208. *Creta*. 100.

7. *Curetes*. Sacerdotes fuere Cybeles; sic appellati à voce græca κείρειν, tondere; quia partẽ capitis anteriorem detõsam gerebant: vel à κοῦρος puer, quia Jovẽ puerum aluerunt. Iidem Phryges dicti, quia in Phrygia Cybele præsertim colebatur. De illis plura vide pag. 137. nota 4. pag. 72. nota 10. *Texere Jovem*. Curetes Jovẽ è Cybele, seu Rhea natum, Saturno liberos devoranti subduxerunt, ac deportarunt in Cretam: ubi, ne pueri vagitus exaudiret Saturnus, clypeolos inter se complodebant, saltantes in numerum. Jovem porrò alueruut lacte. Amalthææ capræ quam postea Jupiter beneficii memor, inter sidera mortuam retulit, ejusque pelle scutum suum texit, quod vocatum est idcircò Ægis, ut dixi pagin. 319.

8. *Semiviri*. Virilitatem sibi adimebant isti Phryges.

9. *Protexit*. Contra varios casus & pericula quibus infesta est infantia.

10. *Pro jaculo & parma*. Illis armis Curetes armati pinguntur. Parma est scutum breve, & rotundum. Curetes igitur armati jaculo & parma Jovem protexerunt: te ipse Jupiter fulmine & ægide armatus. Ita majorem Jove Domitianum esse innuit.

XVIII.

Opes cur optanda.

1. Credis ob hoc me, Pastor, opes fortasse rogare,
2. Propter quod vulgus, crassaque turba rogat:
3. Ut Setina meos consumat gleba ligones,
4. Et sonet innumerà compede Tuscus ager:
5. Ut Mauri Libycis centum stent dentibus orbes,
6. Et crepet in nostris aurea lamna toris:
7. Nec labris nisi magna meis crystalla terantur,
8. Et faciant nigras nostra Falerna nives.
9. Ut Canusinatus nostro Syrus assere sudet,
10. Et mea sit culto sella cliente frequens.
11. Ut lutulenta linat Tyrias mihi mula lacernas,
12. Et Massyleum virga gubernet equum:
13. Est nihil ex istis; Superos ac sidera testor:

14. Ergo quid? ut donem, Pastor, & ædificem.

Vers. 1. Ut arem & colam vineas in agro Setino: de quo vide pag. 216.

Consumat. Glebis enim frangendis, ac versandis, ligones atteruntur & imminuuntur.

4. Et multa mancipia mea faciant opus in agro Tusco. Servi compedibus vincti ne effugerent, agros exercebant.

5. *Mauri orbes*. Mensæ rotundæ factæ è citro. In Mauritania sunt frequentes citri. *Libycis dentibus stent*. Sint eburneis fultę pedibus. Ebur, est dens elephantis, qui plurimus in Libya, parte Æfricæ.

6. Et fulcra, spondæ, &c. meorum lectorum, ornentur bracteis aureis. *Lamna*, pro, lamina.

7. Ut labra non admoveam, nisi vasis cryst allinis ingentibus.

8. *Nigras*. Falernum erat rubri quidem coloris vinum, at saturi & nigricantis: nivibus, ut refrigeraretur, mixtum, illis eundem colorem aspergebat.

9. Syrus, (mancipia, plurimùm è Syria petebantur) canusinatus, id est, indutus veste aliqua eleganti, quæ texta fuerit Canusii, (est urbs Apuliæ, *Canosa*) sudet sub nostro assere, ferat gravem lecticam ex asseribus compactam.

10. Et eandem meam lecticam comitentur clientes nitidi.

11. Ut incedam per vicos lacerna purpurea indutus, quam mula, cui insideam, aut aliæ per vicū mulæ currentes, luto inquinent: vel, ut vehar mula tecta Tyriis vestibus, & tapete instrata pretioso, quem ipsa lutulenta, oblinat, fædetque.

12. *Massyleum*. Numidicum. Massyli, gens Africana: illi equos frænis vulgò carentes, virgula regebant.

14. Ut donem; quod est liberalitatis: *ædificem*: quod est magnificentiæ ac splendoris.

XIX.

Corona statua Domitiani imposita.

1. O cui Virgineo flavescere contigit auro,
2. Dic ubi Palladium sit tibi, Care, decus?
3. Aspicis en Domini fulgentes marmore vultus;
4. Venit ad has ultrò nostra corona comas.
5. Albanæ livere potest pia quercus olivæ,
6. Cinxerit invictum quòd prior illa caput.

V. 1. O Care, qui coronatus es aurea corona in ludis Virginis, idest, Minervę: quę innupta. De istis ludis V. p. 17.

2. *Pal-*

2. *Palladium decus.* Corona in ludis Palladis data. Tum olea Palladi est sacra: istarum autem coronarum folia ex auro facta imitabantur olivæ frondes.

3. Respondet Carus; Aspicis marmoream Imperatoris statuam, quam servo domi meæ? Ego meam coronam imposui comis illius, ea Cæsarem coronavi.

5. Hoc distichum Martialis dicit. Quercus pia, id est sacra, veneranda, (quia solebat Cæsar ea coronari, ut suprà) Invidere potest olivæ, ex qua coronam in festis Minervæ, ab Domitiano celebrari solitis in Albano monte, accepisti; siquidem ea maluisti ornare comas Cæsaris, quàm corona querna.

X X.

Statua Domitiani.

1. Quis Pallatinos imitatus imagine vultus
2. Phidiacum Latio Marmore vicit ebur?
3. Hæc mundi facies, hæc sunt Jovis ora sereni;
4. Sic tonat ille Deus, cùm sine nube tonat.
5. Non solam tribuit Pallas tibi, Care, coronam;
6. Effigiem Domini, quam colis, illa dedit.

V. 1. 2. Quis artifex imitatus Imperatoris vultũ in statua Domitiani marmorea quam habes in tuis ædibus, ò Care, (de qua vid. superius epig.) vicit statuam Jovis Olympici factam ex ebore, à Phidia? *Pallatinos*, Imperatorios, Cæsareos, pag. 232.

3. Non est pulcrior facies mũdi sereni, aut Jovis pacati, quã hæc facies Domitiani.

4. Sic Jupiter, cùm tonat in cœlo sereno ac puro, junctam majestate clementiam præ se fert.

5. 6. Non solùm coronam oleagineam Pallas, cujus in ludis & festis vicisti, tibi dedit; sed eadem illa Pallas, ut opinor, hanc Domitiani statuam, quam domi tuę colis, elaboravit, ac tibi donavit: à mortali enim arte ac manu fieri tam egregia statua non potuit.

X X I.

Lectoris eruditi judicium.

1. Audet facundo qui carmina mittere Nervæ,
2. Pallida donabit glaucia, Cosme, tibi.
3. Pæstano violas & cana ligustra colono,
4. Hyblæis apibus Corsica mella dabit.
5. Sed tamen & parvæ nonnulla est gratia Musæ:

6. Appetitur posito vilis oliva lupo.
7. Nec tibi sit mirum, modici quòd conscia vatis,
8. Judicium metuat nostra Thalia tuum.
9. Ipse tuas etiam veritus Nero dicitur aures,
10. Lascivum juvenis cùm tibi lusit opus.

VERS. 1. 2. Qui Nervæ (de quo Libro VIII. Ep. 6.) mittit carmina, tam præstãti poetæ: idem facit, ac ille qui mitteret Cosmo vilia unguenta. Glaucium, sive glaucinum, est succus expressus ex herba quam papaveri similem, & pallidi seu crocei coloris esse Dioscorides affirmat. Erat ille porrò Cosmus myropola celebris, qui exquisitos succos & unguenta pretiosa vendebat, cui proinde non conveniebant ista glaucia, & viles, amarique succi. Legũt nonnulli *Pallia glaucina*: Id est, vestes glauci coloris; voluntque istum Cosmum esse infectorem aliquem locupletem, aut interpolatorem: vel hominem lautum, & vestibus eximiis uti solitum. Sed hanc vocem *Glaucinus* ea significatione usurpatam, reperiri nusquam puto: & Cosmum pro myropola semper accipit Martialis.

3. De agro Præstano vide Lib. 4. Ep. 48.

4. *Hyblæis*. In Hybla, monte Siciliæ, mel nascebatur suavissimum: ut amarissimum in Corsica insula prope Sardiniam, ob amaros flores.

6. *Lupo*. Exquisito pisce.

Posito. Apposito mensæ.

7. *Conscia vatis modici*. Mea Musa meæ imbecillitatis in versibus condendis conscia.

Thalia. Pag. 183. 326.

9. *Nero*. Non malus poeta, & suo judicio etiam optimus. Imperare Nero cœpit anno Christi 54. Nerva, 96.

10. *Tibi lusit*. Tibi, à se scriptum, recitavit; vel, dedicavit.

XXII.

Epitaphium histrionis.

1. Dulce decus scenæ, ludorum fama, Latinus
2. Ille ego sum; plausus deliciæque tuæ:
3. Qui spectatorem potui fecisse Catonem,
4. Solvere qui Curios, Fabriciosque graves.
5. Sed nihil à nostro sumpsit mea vita theatro,
6. Et solâ tantùm scenicus arte feror:
7. Nec poteram gratus Domino sine moribus esse,
8. Interiùs mentes inspicit ille Deus.

9. Vos

9. Vos me laurigeri parasitum dicite Phœbi,
10. Roma sui famulum dum sciàt esse Jovis.

VERS. 1. *Scena*. Theatri & ludorum scenicorum. Propriè scena est umbraculum è ramis arborum, quibus theatra veterum decorabantur. Hinc ista vox, scena, theatrum ac tragœdias significat.

2. *Tua*. O Roma, ò spectator.

3. Qui Catoni & severissimis Romanis injicere potui cupiditatem spectandi ludos: qui illis placere potui.

4. Curius fuit Romanus civis spectatæ frugalitatis ac probitatis; primus de Samnitibus triumphavit, quorum rejecit munera, cùm diceret malle se imperare aurum habentibus, quàm aurum habere: Pyrrhum Epirotarum regem ab Italia repulit, &c. Floruit circa annum ab U.C. 440. celebratur in eodem bello Fabricii virtus & abstinentia. Vide Plut. in Pyrrhi vita.

Solvere. Oblectare, laxare illorum animos.

5. Nihil à theatri licentia in meam vitam transtuli. Ipse probus, mores hominum improbos an theatro sum imitatus.

7. *Scenicus*. Histrio liberior ac solutior. Solent histriones esse non admodùm probi & pudici. Exercui procacem, & protervam artem, at vitam vixi gravem, & severam.

7. *Domino*. Domitiano. *Moribus*. Bonis & integris.

8. Ille Deus, Domitianus videlicet, non capitur frontis integumentis, virtutisq; fucata specie: mentes ipsas introspicit ac penetrat.

9. 10. Esto sanè, Phœbi fuisse parasitus dicat, at nôrint me omnes Domitiani famulum extitisse. Parasiti vocantur, qui aliena mensa vivunt. Histriones vulgò parasiti Phœbi dicebantur, quia versus recitabant sibi à poetis datos, iisque recitandis vitam tolerabant; & apud ipsos poetas sæpe cœnitabant. Quòd histrio fuerim non contemnendus, ea levis est gloria: quòd Domitiani auribus, oculisque servierim, & placuerim, hoc verò ingens decus.

XXIII.

Epitaphium anus garrulæ, ac veneficæ.

1. Sæcula Nestoreæ permensa, Philœni, senectæ,
2. Rapta es ad infernas tam citò Ditis aquas!
3. Euboicæ nondum numerabas longa Sibyllæ
4. Tempora: major erat mensibus illa tribus.
5. Heu quæ lingua silet! non illam mille catastæ
6. Vincebant; nec quæ turba Serapin amat:

7. Nec matutini cirrata caterva magistri,
8. Nec quæ Strymonio de grege ripa sonat.
9. Quæ nunc Thessalico lunam deducere rhombo,
10. Quæ sciet hos illos vendere lena toros?
11. Sit tibi terra levis, mollique tegaris arenâ,
12. Ne tua non possint eruere ossa canes.

VERS. 1. O Philæni, quæ confeceras tot sæcula, quot Nestor vixit. (De illo vide pag. 267.) *Permensa* à permetior, id est, absolvo, conficio. *Philæni*. Vocandi casus à recto Philœnis Philœnidis.

2. *Tam cito*. Ironicè. *Ditis*. Orci, Plutonis. *Aquas*. Stygem, Lethen.

3. Nondum implebas ætatem Sibillæ Cumanæ. Eubœa, est insula maris Ægæi contra Atticam, à qua dirimitur tenui Euripo, hodie *Negroponte*. Ejus incolæ Cumas in Italia condiderunt. Porrò ista Cumæa Sibylla, si qua est fides Ovidio, 14. Metamorph. mille annis vixit.

Sibyllæ. Sibyllæ virgines erant fatidicæ, quæ ob integritatē ac pudicitiam eo divinitus præmio donatæ fuerunt, ut multa de Christo & Christianæ religionis mysteriis prædixerint, ac veluti facem ethnicis ad amplectendam fidem veram prætulerint. Decem fuisse vulgò perhibentur.

5. 6. O Superi, quàm loquax mulier periit! tantùm garriebat, quantùm mille venalium servorum catastę, id est, quantum mancipia clausa in mille catastis, sive ergastulis. (De catasta vid. epigram. 22. Lib. 6. pag. 292.) Quantùm mille sacerdotes Ægyptii. Serapis Deus Ægyptiorum fuit, in cujus sacris inconditi clamores edebantur. Idem est atque Apis & Osiris. Colebatur sub vituli forma certis quibusdam notis insigniti, quem, post aliquot annos exactos, necabant sacerdotes, & alium similem tota Ægypto quærebant, ingenti planctu huc illuc circumcursantes.

7. 8. Erat loquacior puerulis in ludo litterario manè præceptorem expectantibus: gruibus, ad Strymonem fluvium Macedoniæ, (*Stromona*, vel, *Radini*,) clangentibus. Cirri, sunt capillorum annuli, & nodi: hinc cirratus, qui comam crispat, flectit in cincinnos, &c. quales pueri nobiles.

9. Quæ nunc saga, vice ac loco Philœnidis, lunam excantatam in terras devocare sciet? Deripi è cœlo tunc lunam putabant à sagis, quando deficiebat: nulla tunc enim videtur. Rhombus, est magicus turbo, quem incantatores illi rotabant, ad magica sacra perficienda. Vide Horatium nostrum ode 12. libri Epodon.

Thessalico. Thessalia venenatis herbis abundabat, & est Græ-

Græciæ regio, prope Macedoniam.

10. Quæ lena & meretrix, improbos amore conciliabit?

Toros. Thalamos, adulteria.

11. Bene precabātur mortuis, hac solemni voce: *Sit tibi terra levis*, ut dixi Lib. 5. Epig. 34. Hoc in imprecationem scitè vates convertit. Leviter humo tegaris, ut ossa tua faciliùs canes effodiant ac dissipent.

X X I V.

Bis vidua.

1. Cappadocum sævis Antistius occidit oris
 2. Rusticus: ò tristi crimine terra nocens!
3. Rettulit ossa sinu cari Nigrina mariti,
 4. Et questa est longas non satis esse vias:
5. Cùmque daret sanctam tumulis, quibus invidet, urnam,
 6. Visa sibi est rapto bis viduata viro.

VERS. 1. Cappadocia est in Asia minori: inter Armeniam, Pontum Euxinum, & Ciliciam. Vocatur sęva, quòd in ea perierit Antistius Rusticus.

2. *Crimine.* Morte Antistii.

4. *Et questa. est &c.* Nimirum voluisset diutiùs hęrere in itinere, ut mariti ossa semper haberet in sinu & ob oculos: ea quippe humo erat mandatura statim atque Romam rediisset.

Quibus invidet. Quasi se felicioribus, quippe qui reliquias viri sui complectantur. *Urnam.* In qua ossa mortui collecta erant.

6. *Bis.* Semel quidem, cùm virum mortuum vidit: iterum autem, cùm ejus ossa tumulo condidit: in ossibus quippe servādis, virum aliqua ex parte retinebat; quem totum amittere, illis ereptis, tumulatisque, videbatur.

X X V.

Victima pacifica.

1. Dum comes Arctois hæreret Cæsaris armis
 2. Vibius, hanc Marti pro duce vovit avem.
3. Luna quater binos non tota peregerat orbes,
 4. Debita poscebat jam sibi vota Deus.
5. Ipse suas anser lætus properavit ad aras;
 6. Et cecidit sanctis hostia parva focis.
7. Octo vides patulo pendere numismata rostro
 8. Alitis? hæc extis condita nuper erant.

9. Qua

9. Quæ litat argento pro te non sanguine, Cæsar,
10. Victima, jam ferro non opus esse docet.

VERS. 1. 2. Vibius dum comitaretur Domitianum in bello septentrionali, seu Sarmatico, vovit hanc avem: nempe anserem, pro Duce, id est, Domitiano, ut salvus è bello rediret. Anseres tanquam imperii Romani custodes, in pretio habebantur, ex quo servatum ope anseris bello Gallico capitolium fuerat. Flor. Lib. 1. c. 13. *Artois*. Pag. 185.

3. 4. 5. 6. Vix erant octo menses transacti, & jam, cōfecto bello, Mars promissam voto avem sibi poscebat. Anser ad aras productus, sponte in focum insiliit, ac periit. Post paulò evisceratus ex more cùm fuisset, in ejus alvo reperti sunt nummi argentei octo, quos hianti rostro in hac effigie tenet, ut cernis: istos nummos Vibius, ut opinor, adulandi causa in alvum alitis immiserat, ut significaret octo menses in patrando bello consumptos: utque istius quasi prodigii memoriam servaret, imaginem illius anseris in templo Martis posuerat, summo rostro tenentis octo numismata, id est, nummos sestertios. Imagini hoc epigramma subjecisse Martialis videtur.

9. *Litat*. Sacrificium facit Superis gratum, ac auspicatum. Videbantur enim illi octo nummi designare numerum annorum totidē, per quos bellum hoc gestum reverà fuerat, simulque abundantiam & copiam rei nummariæ portendere. Cōcludit vates, ferro non esse jam opus, pace confecta. Legitur vulgò *casa*, emendat, *Cæsar*, ex optimis codd. Petrus Scriverius quem libenter sequor.

XXVI.

Templum Flavium.

1. Jupiter Idæi risit mendacia busti,
2. Dum videt Augusti Flavia templa tholi:
3. Atque inter mensas largò jam nectare fusus,
4. Pocula cùm Marti traderet ipse suo:
5. Respiciens Phœbum pariter Phœbique sororem,
6. Cum quibus Alcides, & pius Arcas erat;
7. Gnossia vos, inquit, nobis monumenta dedistis:
8. Cernite quàm plus sit Cæsaris esse patrem.

VERS. 1. 2. Jupiter cernens templum Flaviæ genti ædificatum à Domitiano, & augustum ejus tholum; risit splendorem, & magnificentiam sui sepulcri, quod est

in Creta insula, propè Idam montem. Mendacia busti appellat, seu mendax bustum, quia ostendebant Cretes tumulum Jovis quasi esset mortuus, quod esse nequaquam poterat, quia immortalis & immortalium omnium pater ab iis credebatur. *Busti*. Pag. 258.

Flavia templa. Suprà, Epig. 2. *Tholi*. Pag. 72. nota 10. Si legas *Poli*, ut est in quibusdam libris, expones in eum sensum quem explicuimus suprà, Epigramm. 3. ubi de *Latio polo* diximus, nota ultima.

3. *Fusus*. Perfusus: madidus: vel, jacens ac supinus.

6. *Alcides*. Hercules. Pag. 14. *Arcas*. Mercurius, qui natus in Arcadia, Graciæ parte. 367.

7. 8. Vos, inquit, tumulum in Creta (ubi est urbs Gnossus) mihi condidistis; at longè augustiorem suo patri Vespasiano Domitianus posuit, in cujus demortui honorem templum illud, quod videtis extruxit.

Plus fit. Quàm esse vestrū patrē, qualis ego sum. Plus est, præstat esse, Domitiani patrem, quàm Martis, Phœbi, &c. præstat Vespasianum esse, quàm Jovem.

XXVII.

Parasitus garrulus.

1. Artibus his semper cœnam, Philomuse, mereris;
2. Plurima dum fingis, sed quasi vera refers.
3. Scis quid in Arsacia Pacorus deliberet aulâ,
4. Rhenanam numeras Sarmaticamque manū.
5. Verba ducis Daci chartis mandata resignas:
6. Victricem laurum quàm venit ante vides.
7. Scis quoties Phario madeat Jove fusca Syene:
8. Scis quota de Lybico littore puppis eat.
9. Cujus Juleæ capiti nascantur olivæ:
10. Destinet ætherius cui sua serta pater.
11. Tolle tuas artes, hodie cœnabis apud me
12. Hac lege, ut narres nil, Philomuse, novi.

VERS. 3. *Arsacia*. Parthica: Arsaces enim Parthorum rex priscus suum nomen regibus posteris velut hereditarium reliquit.

Pacorus. Parthorum rex, filius Orodis, qui Orodes Crassum ad Carrhas, urbem Mesopotamiæ, cecidit: ac subinde Pacorum suum filium in Romanos immisit, à quo illi cladibus aliquot affecti anno U. C. 702. Ante Christi ortum 52. De Parthis vide plura, pag. 126. 266.

4. Nosti quot milites fint in-

in Romano exercitu, ad Rhenum; quot in Sarmatico. Sarmatia Europæa obtinebat eum ferè tractum qui nunc Tartaria minor appellatur. Pag. 5. 320. 357.

5. Resignas, id est, aperis, epistolas missas à Duce Dacorum. Sic illi nunciorum architecti & satores solent: proferunt litteras virorum principum, quas in circulis recitant. *Daci*. Pag. 41. 101.

6. Epistolam laureatam vides antequam Romam mittatur: vel, certo tempore mittendam pronuncias, quasi jam esset missa, & à te visa. Epistolæ lauro vinctæ mittebantur ab Imperatoribus ad senatum, victoriæ testes & nunciæ. Pag. 322.

7. Scis quoties in Ægypto pluat. Nunquam aut rarò id contingit. *Syene*. Pag. 78. *Fusca*. Ubi hominum color est fuscus: ab æstu scilicet. *Phario*. Suprà.

8. Quot naves solvant ex Africæ littore.

9. Tenes quinam sint à Domitiano coronandi in Albanis quinquatribus. Supra Ep. 19. Cæsarum familia ab Julo Æneæ filio, dicta est Julia & Julæa.

10. *Pater æthérius*. Jupiter. Illi certamen quinquennale Domitianus instituit. Pag. 178. Nosti quis palma sit donandus in ludis Jovi Capitolino consecratis.

11. 12. Omitte istas artes tuas & captationes; rem factam habes, cęnabis mecum, sed ea conditione, ut istas tuas narrationes, nuncios, literas, &c. ex te non audiam. Habetur epigramma simile pag. 112.

XXVIII.

In citissimum ventilatorem.

1. Summa licèt velox, Agathine, pericula ludas,
2. Non tamen efficies, ut tibi parma cadat:
3. Nolentem sequitur, tenuesque reversa per auras
4. Vel pede, vel tergo; crine, vel ungue sedet.
5. Lubrica Corycio quamvis sint pulpita nimbo,
6. Et rapiant fortes vela negata Noti:
7. Securos pueri neglecta perambulat artus,
8. Et nocet artifici ventus & unda nihil.
9. Ut peccare velis, cùm feceris omnia, falli
10. Non potes: arte opus est, ut tibi parma cadat.

VERS. 1. Gladiatores parmas, gladios, aut hastas sublime jaciebant, & cadentes recipiebant summa cum venustate; idque dicebatur *ventilare*. Sensus di-

distichi est: licèt ludas non ludos, ut alii, sed ipsa pericula, id est, cum summo periculo ludas, nempe nudum ensem, aut gravem parmam jactando revocando, &c. parmam tamen amittere non potes.

5. Quamvis theatrum sit madidum croco, & odoratis liquoribus, atque ideò facilè sit prolabi. Pulpitum locus editior theatri erat, in quo cantores, &c. *Corycio*. Pag. 6. De illis nimbis vide Lib. Spect. Ep. 3.

6. Et venti vela rapiant, quæ theatro obtenduntur, antequam exhibeatur fabula. *Negata*. Ipsis ventis non permissa, hoc est, diligenter alligata ne auferantur à ventis.

7. *Securos*. Sine periculo amittendæ parmæ: stabiles, firmos. *Neglecta*. Velut negligenter ac remisse projecta & excepta.

8. *Artifici*. Agathino summa cum arte ac dexteritate ventilanti.

9. *Ut*. Quamvis.

10. *Arte opus est*. Non potes parmam amittere, nisi de industria, & consultò: nisi eam sponte projicias.

XXIX.

Dies natalis.

1. Prima Palatino lux est hæc orta tonanti,
2. Optasset Cybele qua peperisse Jovem.
3. Hac & santonici genita est Cæsonia Rufi:
4. Plus debet matri nulla puella suæ.
5. Lætatur geminâ votorum sorte maritus,
6. Contigit hunc illi quòd bis amare diem.

VERS. 1. *&c.* Hic dies est natalis Romani Jovis, id est, Domitiani: idem est natalis Cæsoniæ uxoris Rufi. *Pallatino*. Pag. 236. *Tonanti*. Pag. 268. nota 8.

2. *Cybele*. Jovis mater.

3. *Santonici*. Santones in Gallia sunt, prope agrum Pictaviensem: *la Saintonge*. Hinc oriundus Rufus. Legunt aliqui: *Hinc & sancta mei, &c.* Sancta verò, id est, casta uxor, proba.

4. Plus debet Cæsonia suæ matri, quàm ceteræ matribus suis debeant puellæ, quòd nimirum eo die sit nata, qui natalis est imperatoris: quo die aliis puellis nasci non contigit.

5. 6. Lætatur Rufus, quòd eodem hoc die duo vota faciat, ambo lætissima; unum pro salute Imperatoris, alterum pro uxoris incolumitate: & bis hunc diem colat; duabus de causis hunc amet.

XXX.

Vota pro amici consulatu.

1. Campis dives, Apollo, sic Myrinis,
2. Sic semper senibus fruare cycnis,
3. Doctæ sic tibi serviant sorores;
4. Nec Delphis tua mentiatur ulli,
5. Sic Pallatia te colant, amentque:
6. Bis senos citò, me rogante, fasces
7. Det Stellæ bonus annuatque Cæsar.
8. Felix tunc ego, debitorque voti
9. Casurum tibi rusticas ad aras
10. Ducam cornibus aureis juvencum.
11. Nata est hostia, Phœbe, quid moraris?

VERS. 1. O Apollo, velim, optoque, ut colaris semper in Lycia. Est Lycia regio Asiæ minoris; ejus oppidum primarium, Myra, à qua voce appellantur Myrini campi; de quibus mentio est apud Virgilium Lib. XII. *Hic fratres Lycia missos, & Apollinis agris*. Pro *campis Myrinis* legendum pugnat Scriverius *campis marinis*, seu *murinis*, quod idem est, quia in veteribus libris *u* pro *a* scribi sæpe solet. Campas Latini vocant omnes pisces majores. Per marinas autem campas intelligendum hic docet Delphinos, qui sunt Apollini sacri, ut disertè Servius testatur in 3. Æneid. & patet è veteribus nummis.

2. Sic tibi semper dicati & cari sint senes cycni: sic eorum cantu oblecteris. Feruntur illi canere suavissimè, præsertim letho imminente. Hinc sacri sunt Phœbo.

3. *Doctæ sorores*. Musæ.

4. Nec tua sacerdos templi Delphici (Delphis, Delphidis) falsa cuiquam promat oracula. Pythia vulgò illa vocabatur.

5. *Pallatia*. Romana aula. Illic bibliotheca locupletissima, dicata Apollini.

6. *Bis senos fasces*. Consulatum. Quia duodecim fasces à lictore gestabantur ante consulem. Pag. 351.

7. *Stellæ*. Poetæ bono, summo amico Martialis.

8. *Voti*. Hostiæ promissæ.

9. *Rusticas*. Immolandum in mea villa.

10. *Aureis*. Floribus & inauratis lemniscis victimarum ornabant capita.

11. *Nata*. Parata, prompta.

Her-

XXXI.

Hercules Epitrapezius.

1. Hic qui dura ſedens porrecto ſaxa leone
   2. Mitigat exiguo magnus in ære Deus,
3. Quæque tulit ſpectat reſupino ſidera vultu;
   4. Cujus læva calet robore, dextra mero:
5. Non eſt fama recens, nec noſtri gloria cœli,
   6. Nobile Lyſippi munus opuſque vides.
7. Hoc habuit numen Pellæi menſa tyranni,
   8. Qui citò perdomito victor in orbe jacet.
9. Hunc puer ad Libycas juraverat Annibal aras:
   10. Juſſerat hic Syllam ponere regna trucem.
11. Offenſus variæ tumidis terroribus aulæ,
   12. Privatos gaudet nunc habitare Lares.
13. Utque fuit quondã placidi conviva Molorchi,
   14. Sic voluit docti Vindicis eſſe Deus.

VERS. 1. Hic Deus, iſte exiguus Hercules, ex ære, qui ſedens in ſaxo videtur illud mollius facere, Inſternendo; & ſuper porrigendo leonem, ideſt, pellem leonis.

2. *Exiguo.* Solebant collocare in menſa ſtatuas exiguas Deorum, qui eſſent quaſi præſides convivii: illos ἐπιτραπεζίυς vocitabant.

3. *Tulit.* Dicitur Hercules, cùm Atlas in ferendo cœlo laboraret, huic oneri humeros ſuppoſuiſſe. *Reſupino.* In tergum reflexo.

4. *Robore.* Clava è quercu facta. *Calet.* Laborat geſtando robore, & quaſi æſtuat.

Mero. Scypho, in quo merum.

5. Non eſt recens opus, aut hodiernæ famæ, artiſque. *Cœli.* Scalpri. *Noſtri.* Romani: aut noſtræ memoriæ.

6. Lyſippus ſtatuarius floruit Alexandri Magni ævo: qui ſe ab alio fingi in ære, præterquam à Lyſippo, vetuit.

7. *Pellæi.* Alexandri Magni, qui natus eſt Pellæ, in Macedonia. *Tyranni.* Regis.

8. Qui mortuus eſt in Perſide, & orbis illa parte, quã paucis annis perdomuerat.

9. Per hunc Herculem, ante aras Africanas, Annibal juravit olim. Narrant Annibalem adhuc novennem à patre ſuo Hamilcare adactum eſſe, ut ante aras juraret ſe nunquam pacem aut fœdus cum Romanis facturum. Plura de illo legere potes pag. 101. 187.

10. Eundem Herculẽ Sylla domi ſuæ habuit, & ab eo juſſus eſt dictaturam deponere. De Sylla egi pluribus

pag.

pag 289. Dictaturam ejus invidiosè regnum hoc loco vocat Martialis. *Trucem*. Crudelem: sevissimam enim proscriptionem instituit.

11. 12. Idem Hercules exosus aulam principum, superbiæ, tumultus, & impietatis plenam, gaudet in privatorum esse domo ac potestate.

13. *Molorchi*. Pagina 215. nota 30.

14. *Vindicis*. Nomen est proprium eruditi poetæ, Martialis amici.

XXXII.

Statua affabrè facta.

1. Alciden modò Vindicis rogabam
2. Esset cujus opus, laborque felix.
3. Risit (nam solet hoc) levique nutu:
4. Græcè numquid ait, poeta, nescis?
5. Inscripta est basis, indicatque nomen.
6. Λυσίππου lego, Phidiæ putavi:

VERS. 1. 2. Rogabam nuper Alcidem, quem domi suæ amicus meus Vindex habet, ac petebam, à quo elaboratus fuisset.

3. *Solet*. Statuæ in mensa collocari solitæ, de quibus diximus in superiori epigr. vulgò pingebantur hilari vultu, conviviis idoneo.

5. *Basis*. Lapis oblongus, aut quadratus, cui statua imponitur.

6. Lego sanè hanc in basi vocem Λυσίππου. Subaudi, ἔργον, opus Lysippi. At illa tamen statua tam affabrè est facta, ut non à Lysippo, sed ab ipso Phidia statuariorum principe confecta esse meritò videatur. Phidias Jovis Olympici statuam ex ebore fecerat arte tanta, ut inter orbis miracula numeraretur.

XXXIII.

Prometheus.

1. Miles hyperboreos modo, Marcelline, Triones,
2. Et Getici tuleris sidera pigra poli.
3. Ecce Prometheæ rupes, & fabula montis,
4. Quàm prope sunt oculis nunc adeunda tuis?
5. Videris immensis cùm conclamata querelis
6. Saxa senis; dices durior ipse fuit.
7. Et licèt hoc addas: potuit qui talia ferre,
8. Humanum meritò finxerat ille genus.

VERS. 1. 2. O Marcelline, modò tuleris, id est, brevi con-

continget ut feras asperitatem cęli, & solis Getici. Ad Getas & Scythas brevi iturus es, ut ibi bellum geras. De bello Sarmatico, seu Getico quod gessit Domitianus, sæpè antea dictum.

Triones, Pag. 302. *Getici* p. 320. *Hyperboreos*. Pag. 179.

3. Quàm prope accedes ad illas rupes, illos mõtes, quos fabulæ celebrarunt, quibus affixus est Prometheus? eos oculis ipsis cernes. De Prometheo dictum. Pag. 8.

5. Cùm videris illa saxa quæ adhuc Promethei, feris miseri, de Jove & suarum pœnarum diritate conquerentis, gemitibus personant, dices profectò duriorē illum saxis fuisse, qui tam dira supplicia pati potuerit.

7. 8. Poteris hoc addere: Jure homines, durum genus, & ad mala toleranda natum, ab homine tam duro formatos jactari.

XXXIV.

Ædificator.

1. Gellius ædificat semper: modò limina ponit,
2. Nunc foribus claves aptat, emitque seras:
3. Nunc has, nunc illas reficit mutatque fenestras;
4. Dum tantum ædificet, quidlibet ille facit:
5. Oranti nummos ut dicere possit amico
6. Unum illud verbum Gellius, ædifico.

Vers. 4. Nihil recusat laboris ac operæ: modò ædificet.

6. *Ædifico*. Atque adeò nihil tibi largiri, nihil mutuò dare possum.

XXXV.

Hæredipeta deceptus.

1. Heredem cùm me partis tibi, Gallice, quartæ
2. Per tua jurares sacra, caputque tuum,
3. Credidimus, (quis enim dãnet sua vota libẽter?)
4. Et spem muneribus fovimus usque datis.
5. Inter quæ rari Laurentem ponderis aprum
6. Misimus, Ætolâ de Calydone putes.
7. At tu continuò populumque, patresque vocasti,
8. Ructat adhuc aprum callida Roma meum:
9. Ipse ego (quis credat?) conviva nec ultimus hęsi:
10. Sed nec costa data est, caudave missa mihi.
11. De quadrante tuo quid sperem, Gallice? nulla
12. De nostro nobis uncia venit apro.

Vers. 1.

VERS. 1. *Partis quartæ*. Tuorum bonorum. Subaudi, fore. Cùm jurares me certò à te institutum iri tuum hæredem.

2. *Sacra*. Deos penates & domesticos. Et erant propria quædam atque avita in certis familiis sacrificia, religiones, ac ceremoniæ.

3. *Quis enim &c*. Facilè enim credimus quę cupimus.

4. Et munera tibi assiduè dando efficere conati sumus, ut spem nobis à te injectam, ratam esse velles, aliquando impleres.

5. *Inter quæ*. Subaudi, munera. *Laurentem*. In Laurente silva captum. Erat illa in Latio, & præstantes apros pascebat. *Rari ponderis*. Inusitatæ molis.

6. *Ætola &c*. Jure credas illum in silvis ad urbem Ætoliæ Calydonem positis, captum; qualis ille fuit aper à Meleagro interfectus. Consule Librum Spect. Ep. 14.

7. *Vocasti*. Ad cœnam.

8. *Callida*. Quasi gauderet esse me deceptum. *Meum*. A me tibi missum.

9. *Hæsi*. In ultimo lecto ad mensam cum aliis accubui. Lege Lib. 6. Ep. 50.

11. 12. De quarta parte tuæ hæreditatis quam mihi promittebas quid mihi sperandum est, cùm de meo apro, ne minima quidem particula ad me pervenerit? De quadrante, & uncia lege pag. 242.

XXXVI.

Ab amico togam argutè petit.

1. Hæc est illa meis multùm cantata libellis,
2. Quam meus edidicit lector amàtque togam.
3. Partheniana fuit, quondam memorabile vatis
4. Munus; in hac ibam conspiciendus eques;
5. Dum nova, dum nitidà fulgebat splendida lanà
6. Dumque erat auctoris nomine digna sui.
7. Nunc anus, & tremulo vix accipienda tribuli,
8. Quam possis niveam dicere jure tuo,
9. Quid non longa dies, quid non consumitis anni?
10. Hæc toga jam non est Partheniana; mea est:

VERS. 1. *Hæc est &c*. Vide Lib. 8. Ep. 28.

2. Cujus laudes illi, qui mea legunt carmina, didicerunt, & memoriter tenent.

3. *Vatis munus*. Mihi à Parthenio data, vate optimo. De illo extat Epigr. 6. Lib. V. & Libro XII. Epigr. 11. Legunt nonnulli. *Memorabile visu munus*. Explicare etiam possis *vatis munus*, munus datum vati, nempe mihi: *memorabile*, quia mirum quiddam ac novum est dari vatibus munera.

4. *Eques*. Lege Lib. V. Ep. 19.

7. *Tribuli*. Tribulis vocatur qui est in aliqua tribu Romana: civis Romanus quilibet, præsertim pauper, & obscurus: quia plebeii suo nomini vulgò addebant nomen suæ tribus. Pag. 124.

8. *Niveam*. Panni detriti candidum ferè colorem habent; alio illo colore, quem recentes induerant, excusso & dilapso.

XXXVII.

Liber magnus, liber malus.

1. Ingenium mihi, Gaure, probas sic esse pusillum,
2. Carmina quòd faciam quæ brevitate placent.
3. Confiteor: sed tu bis denis grandia libris
4. Qui scribis Priami prælia, magnus homo es.
5. Nos facimus Bruti puerum, nos Lagona vivum:
6. Tu magnus luteum, Gaure, Giganta facis.

Vers. 4. *Magnus*. Egregius, ingeniosus: ironicè. *Priami prælia*. Iliadem aliquam latinam fecerat, aut Homericam in versus latinos verterat.

4. Mea carmina similia sunt exiguis statuis, sed vivis ac spirantibus; qualis fuit ea pueri quam Brutus tanto in pretio habuit, aut Lagonis. Tu longa carmina moliris, sed exanguia, & lutea, ut Gigantum statuas.

Bruti puerum. Lib. 2. Ep. 55. *Lagona*. Erat Lagon puer festivus ac subdolus, cujus statuam Lyciscus quidem teste Plinio lib. 34. cap. 8. fecerat insigni artificio.

XXXVIII.

Fraterna pietas.

1. Quòd semper Superos invito fratre rogasti:
2. Hoc, Lucane, tibi contigit, ante mori.
3. Invidet ille tibi: Stygias nam Tullus ad undas
4. Optabat, quamvis sit minor, ire prior.
5. Tu colis Elysios, nemorisque habitator amœni
6. Esse tuo primùm nunc sine fratre cupis;
7. Et si jam nitidis alternus venit ab astris,
8. Pro Polluce mones Castora ne redeat.

Vers. 1. 2. Quod sæpe à Diis petieras, hoc tibi demum contigit, ut ante fratrem morereris. De istis fratribus vide lib. I. Ep. 32.

5. *Elysios*. Pag. 302.

6. Cùm viveres, non poteras ab eo sejungi; at nunc obità morte, times ne tibi jungatur, ne moriatur.

8. Si

8. Si Castor, qui alternis obit pro fratre (pag. 47, 259.) in Elysium redit, moriturus nempe & periturus inferos, interim dum Pollux superos petet ac vivet: tu Castorem exemplo tuo omnes ne ad superos redeat pro Polluce, ne vivere velit loco Pollucis fratris, sed mori amet, ac semper in Elysiis campis tecum esse velit. Sic pietas tua vel ipsos erudire Deos potest. Pag. 259.

XXXIX.

Amicitia vita potior.

1. Si credis mihi, Quincte (quod mereris)
2. Natales, Ovidi, tuos Apriles,
3. Ut nostras amo Martias Kalendas.
4. Felix utraque lux, diesque nobis
5. Signandi melioribus lapillis!
6. Hic vitam tribuit, sed hic amicum:
7. Plus dant, Quincte, mihi tuæ Kalendæ.

VERS. 1. Si credis mihi dicenti verum, quod mereris audire, ò Quincte Ovidi.

2. Amo tuum diem natalem qui incidit in mensem Aprilem; non secus, ac meum qui in Martias Kalendas incurrit.

3. *Kalendas.* Pag. 216.

4. *Lapillis.* Consule Lib. VIII. Epig. 45.

7. *Plus dant.* Quia dant amicum, mihi vita mea cariorem.

XL.

Munus eleganter petit.

1. Natali tibi, Quincte, tuo dare parva volebam
2. Munera, tu prohibes: imperiosus homo es.
3. Parendū est monitis: fiat quod uterque jubemus;
4. Et quod utrumq; juvat: tu mihi, Quincte, dato.

VERS. 3. 4. Fiat quod utrique placet: recusas tu mea munera, hoc putas ad magnificentiæ tuæ commendationem pertinere; non accipies; nulla dabo: me juvat, mihi utile est nec injucundum, à te accipere: da, mitte. Hoc ambobus erit percommodum, tibi ad gloriam, mihi ad rem & lucrum.

XLI.

Excusat agrestia munera.

1. Si mihi Picenà turdus palleret olivà,
2. Tenderet aut nostras silva Sabina plagas,

3. Aut

3. Aut crescente vadis traheretur arundine præda,
4. Pinguis & implicitas virga teneret aves.
5. Cara daret solemne tibi cognatio munus;
6. Nec frater nobis, nec prior esset avus.
7. Nunc sturnos inopes, fringillarumque querelas
8. Audit, & arguto passere vernat ager:
9. Inde salutatus picæ respondet arator;
10. Hinc prope summa rapax milvus in astra volat.
11. Mittimus ergo tibi parvæ munuscula cortis,
12. Qualia si recipis, sæpe propinquus eris.

VERS. 1. Si esset mihi copia turdorum oliva saginatorum. *Picena*. Pag. 51.

Pallerct. Pinguis & obesus esset: adeps enim pallidi & flavi fermè coloris est, eumque colorem affert.

2. Aut si venarer in silva Sabina. Plagæ, sunt retia arctiora. Venatoris est retia tendere; hoc silvæ tribuitur, poetico more.

3. Si piscarer. Arundines aut virgæ salignæ captandis piscibus idoneæ, crescunt in vadis, seu ripis fluviorum, utpote locis humidioribus.

4. *Pinguis*. Visco imbuta.

5. Mitterem tibi solemnia munera è convivio, quo se cognati semel in anno pro more accipiunt eadem mensa. Vel exciperem te opipara cœna, ut cognati solent. Moris erat, inquit Val. Max. lib. 2. c. 1. ut 11. Kalend. Martias cognati omnes idē celebrarent convivium, Charistia vocatum, ut si qua inter necessarios querela esset orta, id inter sacra mensæ, & animorum hilaritatem, tolleretur.

7. Sturni, fringillæ, aviculæ viles. *Querelas*. Imitatur avium illarum cantus vocem quiritantium.

8. *Vernat*. Vernò tempore personat.

11. *Cortis*. Cors, cortis, sive, cohors, locus est in villa ubi altilia servantur: *la basse cour*.

10. Si hæc vilia munera non contemnis, illa sæpe tibi mittam, ac te instar propinqui crebrò accipiam.

XLII.

Cur amicis non mittat munera.

1. Luce propinquorum, qua plurima mittitur ales,
2. Dum Stellæ turdos, dum tibi, Flacce, paro:
3. Succurrit nobis ingens, onerosaque turba;
4. In qua se primum quisque meumque putat.
5. Demeruisse duos, votum est: offendere plures

6. Vix tutum: multis mittere dona, grave est.
7. Qua possim solà veniam ratione merebor:
8. Nec Stellæ turdos, nec tibi, Flacce, dabo.

V. 1. *Luce propinquorum.* In Charistiis, cùm ad se invicem propinqui ventitare, & solemnem diem epulis muneribusque celebrare solent. Vide superius epigr.
3. *Succurrit.* Venit in mentem: se nobis offert.
4. *Meum.* Mihi cognatum.
5. Mihi esset in votis, nihil mihi esset optatius, quàm duos amicos mittendis muneribus conciliare.
7. Nulli dabo munera, ita neminem offendam: nemo de me coqueretur.
Stella. Pag. 33. *Flacce* pag. 65. not. 4.

XLIII.

Nymphæ sua carmina dedicat.

1. Nympha sacri regina lacus, cui grata Sabinus,
2. Et mansura pio munere templa dedit.
3. Sic montana tuos semper colat Umbria fontes,
4. Nec tua Bajanas Sarsina malit aquas:
5. Excipe sollicitos placidè, mea dona, libellos:
6. Tu fueris Musis Pegasis unda meis.
7. Nympharũ tẽplis quisquis sua carmina donat,
8. Quid fieri libris debeat, ipse monet.

V. 1. *Nympha &c.* Pag. 299.
2. *Templa*, Intellige cryptam aliquam, aut superimpositum capiti lacus ædificium, cum aliquot ornamentis. *Sabinus*. Amicus Martialis, de quo plura vide Lib. 7. Ep. 80.
3. *Umbria*. Pag. 334.
4. *Sarsina*. Pag. 169. *Bajanas*. Pag. 64. 209.
6. Eodem eris loco apud me, quo est apud poetas Hippocrene, seu fons Caballinus, à Pegaso terram ũgula scalpente, productus. Est ille fons in Bœotia, prope Heliconem; Musis sacer.
8. Nempe monet aqua esse delenda, in undas abiicienda. Nymphæ enim præsunt aquarum Deæ.

XLIV.

Emptor magnificus.

1. In septis Mamurra diu multùmque vagatus,
2. Hîc ubi Roma suas aurea vexat opes;
3. Ingentes mensas & opertos exuit orbes,
4. Expositumque altè pingue poposcit ebur.

5. Et

Et teſtudineum menſus quater hexaclinon,
Ingemuit citro non ſatis eſſe ſuo.
Conſuluit nares, an olerent æra Corinthon:
Culpavit ſtatuas &, Polyclete, tuas.
Et turbata brevi queſtus cryſtallina vitro,
Myrrhina ſignavit ſepoſuitque decem.
Expendit veteres calathos &, ſi qua fuerunt
Pocula Mentorea nobilitata manu.
Et virides picto gemmas numeravit in auro:
Quidquid & in nivea grandius aure ſonat.
Sardonychas veros menſa quæſivit in omni,
Et pretium magnis fecit jaſpidibus.
Undecimà laſſus cùm jam diſcederet horà,
Aſſe duos calices emit, & ipſe tulit.

VERS. 1. 2. *In ſeptis.* Pag. 107. nota 5. *Vexat opes.* Merces pretioſas, exponendo, deportando, oſtentando, quaſi fatigat.

3. Exuit menſas velo quodam, quo pretioſæ vulgò merces teguntur, ne pulvere, aut aura corrumpantur.

4. Mercatorem, ut opus aliquod ex ebore inſigniter elaboratum, & expoſitum in ſuperiori aliqua parte officinæ demitteret rogavit, quaſi ſpectaturus & empturus.

5. Quater menſus eſt hexaclinon, id eſt, ſex lectulos diſcubitorios inter ſe ſimul compactos, & in circuli, ſeu ſemicirculi formam factos, teſtudinum putaminibus ſectis ornatos ſed eam, cur illos non emeret, ingemiſcens cauſam edidit, quòd iſte hexaclinus non eſſet ſatis amplus, ut ambiret menſam citream, quam habere ſe domi dictitabat ἑξ, ſex κλίνη lectus: ἑξάκλινον, torus major, ſex minores continens. Stibadium etiam vocabatur.

7. Admovit naribus vaſa pretioſa, ut olfaciendo cognoſceret an eſſent ex ære Corinthiaco. L. Mummius Corinthum cepit & incendit anno ab U. C. 608. in ea erant innumeræ ex omni metallo ſtatuæ, quæ incendio conflatæ, in rivos urbe tota fluxerunt: ex ea metallorum permixtione natum eſt æs Corinthiacum, ſive Ephyrejum, tanto apud veteres in pretio.

8. Statuas Polycleti, ſtatuarii eximii, quaſi durè fuſas, & infabrè, contempſit.

9. Queſtus eſt cum mercatore vaſorum cryſtallinorum, & contendit ea non è pura cryſtallo conſtare, ſed vitiata, ſcilicet admixto vitro. Gruterus ait legendum eſſe, *nitro*: nitrum enim admixtum liquidæ materiæ, ſive expreſſo à lapillis æquoreis, calculiſque ſucco, ex quo fit vitrum,

conciliat illi dignitatem aliquam, ac speciem crystalli simillimam.

10. De poculis Myrrhinis vide Lib.4. Epigram. 71. *Sepofuit*. Quasi ea demum vellet emere, ac domum ferre.

11. *Calathos*. Vel sunt elegantia vasa è vimine, quibus mulieres lanam, fila, flores, &c. deponunt: vel calices quidam in sacris adhiberi soliti.

12. *Mentorea*. Pag. 159.

13. In poculis aureis quæ gemmis erant quasi picturata & variata, numeravit uniones.

14. Inaures è gemmis majoribus.

15.16. *Sardonycas*. Pag. 212. Iaspis gemma est coloris viridis ut plurimùm.

17. *Undecima*. Altera ante solis occasum. Duodecim horas diei semper numerabant, ac totidem noctis.

18. *Ipse tulit*. Quia servo carebat.

XLV.

Corona è rosis.

1. Seu tu Pæstanis genita es, seu Tiburis arvis,
2. Seu rubuit tellus Tuscula flore tuo:
3. Seu Prænestino te villica legit in horto,
4. Seu modò Campani gloria ruris eras:
5. Pulcrior ut nostro videare corona Sabino:
6. De Nomentano te putet esse meo.

V. 1. *Pæstanis*. Pag. 211. *Tiburis*. Pag. 36. 209.
2.3. *Tuscula*. 334. *Prænestino*. 215. *Campani*. Campania, pars est Italię, ubi Roma &c.

5. *Sabino*. Pag. 365.
6. *Nomentano meo*. Villa quam habeo prope Nomentum. Est urbs Latii, nunc *Lamentana*.

XLVI.

Arbor feliciter sata.

1. In Tartessiacis domus est notissima terris,
2. Qua dives placidum Corduba Bætin amat:
3. Vellera nativo pallent ubi flava metallo,
4. Et linit Hesperium bractea viva pecus;
5. Ædibus in mediis totos amplexa Penates
6. Stat platanus densis Cæsariana comis:
7. Hospitis invicti posuit quam dextera felix,
8. Cœpit & ex illa crescere virga manu.

9. Au-

9. Auctorem, dominumque nemus sentire videtur:
10. Sic viret, & ramis sidera celsa petit.
11. Sæpe sub hac madidi luserunt arbore Fauni:
12. Sæpe sub hac latuit rustica fronde Dryas.
13. Dumq; fugit solos nocturnum Pana per agros,
14. Terruit & tacitam fistula sera domum:
15. Atque oluere Lares commessatore Lyæo,
16. Crevit & effuso lætior umbra mero:
17. Hesternisque rubens dejecta est herba coronis,
18. Atque suas potuit dicere nemo rosas.
19. O dilecta Deis, ò magni Cæsaris arbos,
20. Ne metuas ferrum, sacrilegosque focos.
21. Perpetuos sperare licet tibi frondis honores:
22. Non Pompejanæ te posuère manus.

VERS. 1. *Tartessiacis*. Hispanis. Adi pag. 333.

2. *Corduba*. *Betis*. Pag. 257. nota 7.

3. 4. Ubi ovium vellera nativo quodam auri colore tincta sunt, adeo ut videantur oves laminis, & bracteolis aureis inductæ. Pag. 83.

Amplexa. Quæ ramos totam in domum latè fundit. *Penates*. Pag. 72.

6. *Cæsariana*, à Cæsare dictatore plantata.

8. *Virga*. Tenuis arbuscula: surculus.

9. 10. *Nemus*. Arbor ingens, toti silvæ par, quasi conscia se à Cæsare plantatam fuisse, læta crescit, ac in cœlum usque tollitur.

11. *Fauni*. Nemorum Dii. Oblongis auribus, villoso corpore, pedibus caprinis pingebantur. *Madidi*. Ebrii.

12. *Dryas*. Pag. 192.

13. *Nocturnum*. Noctu obambulantem. *Dumque* in hoc versu positum est pro *Dùm*. Sic *quandoque* pro *quando* reperitur non semel apud Horat. *Jamque* pro *jam* apud Martialem, Lib. 7. Epigr. 41. *Quumque* pro *quum* apud Catonem, &c.

14. *Fistula*. Panos. Dum fugit Pana Dryas, venit in domum istam, ibique latuit sub arbore: venit & Pan cum sua, quam semper gestat, fistula, & familiam somno sepultam excitavit, ac terruit repentino cantu.

15. Domus tota sæpe oluit odore vini, cùm Bacchus sub arbore illa comessaretur, epulisque indulgeret. *Lyæo*. Pag. 71. *Lares*. Pag. 156. 168.

16. Et irrigata mero humi fuso arbor crevit, umbramque hospitalem auxit.

17. 18. Herba rubẽs, id est, sparsa rubris & roseis coronis, quæ pridiè ab epulantibus Faunis ac Satyris gestatæ fuerunt, quæque illis dor-

dormientibus & stertētibus capiti deciderant, herba, inquam, ab iisdem jacentibus dejecta fuit, id est, proculcata, protrita; & coronæ ipsæ roseæ promiscuè humi jacuerunt, ita ut nemo suas coronas & rosas à vicinis rosis coronisq; distingueret. 20. Non Pompeii victi & infelicis, sed Cæsaris victoris manu sata es.

XLVII.

Olens purpura.

1. Tinctis murice vestibus quòd omni
2. Et nocte utitur & die Philænis,
3. Non est ambitiosa, nec superba:
4. Delectatur odore, non colore.

V. 4. Non amat purpuram ut eam ostentet, & ejus colore aliis placeat; verùm ut ejus odore obruat ac mitiget fędū, quo laborat ipsa, odorem. Est autem purpurę præsertim recens infectæ, aut bistinctæ, gravis odor.

XLVIII.

Statua Domitiani.

1. Herculis in magni vultus descendere Cæsar
2. Dignatus, Latiæ dat nova templa viæ:
3. Quà Triviæ nemorosa petit dum regna viator,
4. Octavum dominà marmor ab urbe legit.
5. Ante colebatur votis, & sanguine largo:
6. Majorem Alciden nunc minor ipse colit.
7. Hunc magnas rogat alter opes, rogat alter honores;
8. Illi securus vota minora facit.

Vers. 1. Cæsar non dedignatus Herculis cultu, vultuque poni, eidem Herculi templum extruxit in Latia, hoc est, Appia via.

3.4. Qua viator petens nemus ingens Dianæ Aricinæ, in quo illa veluti regnat, coliturque; legit octavum lapidem ab urbe. Lapides in publicis viis ponebātur, in iisque scribebatur quot essent ab urbe passuum millia. pag. 36. *Triviæ*. Pag. 3. *Regna*. Sacerdos Dianę Aricinæ vocabatur rex nemorum: eratque vulgò servus aliquis fugitivus, qui tandiu regnum illud obtinebat, dum fortior alius fugitivus superveniens, eum singulari certamine superasset.

5.6. Antea colebatur Hercules votis hominum, & victimarum sanguine. Nunc ipse se minorem Domitiano fate-

fatetur, & eum tanquam majorem Herculem colit.

7.8. Hunc (majorem nempe Herculem, sive Cæsarem) alius opes poscit, alius honores, alius alia, illi, (minori, seu vero Herculi) facit quilibet vota minora, res viliores ab eo petit, *securus*, id est, minimè dubitans quin Hercules verus & minor, id in bonam partem accipiat; conscius nimirum, se minus posse, inferiorem esse Domitiano. Vel; *securus*, id est: Cùm opes, honores, & alia id genus majoris momenti à Domitiano postulentur, meritò quisque timet; ne illa non impetret: verùm cùm ab Hercule minora dona poscit, parum laborat, utrum eadem obtineat, necne. Vel, facilè speret se illa consecuturum, cũ sint minoris momẽti, ac dari facilè possint, nec ausurum Herculem ea negare.

XLIX.

Herculis statua Domitiani vultum gerens.

1. Alcide, Latio nunc agnoscende Tonanti,
2. Postquam pulcra Dei Cæsaris ora geris,
3. Si tibi tunc isti vultus, habitusque fuissent,
4. Cesserunt manibus cùm fera monstra tuis;
5. Argolico famulum non te servire tyranno
6. Vidissent gentes, sævaque regna pati:
7. Sed tu jussisses Eurysthea, nec tibi fallax
8. Portasset Nessi perfida dona Lichas.
9. Oetæi sine lege rogi securus adisses
10. Astra patris summi, quæ tibi pœna dedit:
11. Lydia nec dominæ traxisses pensa superbæ:
12. Nec Styga vidisses Tartareumque canem.
13. Nunc tibi Juno favet, nunc te tua diligit Hebe:
14. Nunc te si videat Nympha, remittet Hylan.

VERS. 1. 2. O Hercules, quem nunc Jupiter, quippe cipuè in Latio, in Capitolio colitur, meritò agnoscat pro suo filio, cùm ora Domitiani geris. Herculem pro Jovis filio agnoscere negabat Juno: ille ut hoc probaret, orbem peragravit, monstra domuit, &c. Nunc istis opus non erit, inquit Martialis, facilè Jovis filius agnosceris.

5. *Argolico tyranno.* Eurysthæo Argivorum regi. Erat ille Stheneli filius, Persei nepos. Cùm eodem ferè tempore nasciturus esset, atque Hercules Jovis & Alcmenæ filius Juno impetravit à Jove, ut ille alteri imperaret qui prior amborum nasceretur: cumque prior in lucem venturus esset Hercules, fecit ut Eurystheus septimo mẽse edere-

XXX.

Vota pro amici consulatu.

1. Campis dives, Apollo, sic Myrinis,
2. Sic semper senibus fruare cycnis,
3. Doctæ sic tibi serviant sorores;
4. Nec Delphis tua mentiatur ulli,
5. Sic Pallatia te colant, amentque:
6. Bis senos citò, me rogante, fasces
7. Det Stellæ bonus annuatque Cæsar.
8. Felix tunc ego, debitorque voti
9. Casurum tibi rusticas ad aras
10. Ducam cornibus aureis juvencum.
11. Nata est hostia, Phœbe, quid moraris?

VERS. 1. O Apollo, velim, optoque, ut colaris semper in Lycia. Est Lycia regio Asiæ minoris; ejus oppidum primarium, Myra, à qua voce appellantur Myrini campi; de quibus mentio est apud Virgilium Lib. XII. *Hic fratres Lycia missos, & Apollinis agris*. Pro *campis Myrinis* legendum pugnat Scriverius *campis marinis*, seu *murinis*, quod idem est, quia in veteribus libris *u* pro *a* scribi sæpe solet. Campas Latini vocant omnes pisces majores. Per marinas autem campas intelligendum hìc docet Delphinos, qui sunt Apollini sacri, ut disertè Servius testatur in 3. æneid. & patet è veteribus nummis.

2. Sic tibi semper dicati & cari sint senes cycni: sic eorum cantu oblecteris. Feruntur illi canere suavissimè, præsertim letho imminente. Hinc sacri sunt Phœbo.

3. *Doctæ sorores*. Musæ.

4. Nec tua sacerdos templi Delphici (Delphis, Delphidis) falsa cuiquam promat oracula. Pythia vulgò illa vocabatur.

5. *Pallatia*. Romana aula. Illic bibliotheca locupletissima, dicata Apollini.

6. *Bis senos fasces*. Consulatum. Quia duodecim fasces à lictore gestabantur ante consulem. Pag. 351.

7. *Stellæ*. Poëtæ bono, summo amico Martialis.

8. *Voti*. Hostiæ promissæ.

9. *Rusticas*. Immolandum in mea villa.

10. *Aureis*. Floribus & inauratis lemniscis victimarum ornabant capita.

11. *Nata*. Parata, prompta.

XXXI.

Hercules Epitrapezius.

Hic qui dura ſedens porrecto ſaxa leone
Mitigat exiguo magnus in ære Deus,
Quæque tulit ſpectat reſupino ſidera vultu;
Cujus læva calet robore, dextra mero:
Non eſt fama recens, nec noſtri gloria cœli,
Nobile Lyſippi munus opuſque vides.
Hoc habuit numen Pellæi menſa tyranni,
Qui citò perdomito victor in orbe jacet.
Hunc puer ad Libycas juraverat Annibal aras:
Juſſerat hic Syllam ponere regna trucem.
Offenſus variæ tumidis terroribus aulæ,
Privatos gaudet nunc habitare Lares.
Utque fuit quondā placidi conviva Molorchi,
Sic voluit docti Vindicis eſſe Deus.

Vers. 1. Hic Deus, iſte exiguus Hercules, ex ære, qui ſedens in ſaxo videtur illud mollius facere, Inſternendo; & ſuper porrigendo leonem, ideſt, pellem leonis.

2. *Exiguo*. Solebant collocare in menſa ſtatuas exiguas Deorum, qui eſſent quaſi præſides convivii: illos ἐπιτραπεζίους vocitabant.

3. *Tulit*. Dicitur Hercules, cùm Atlas in ferendo cœlo laboraret, huic oneri humeros ſuppoſuiſſe. *Reſupino*. In tergum reflexo.

4. *Robore*. Clava è quercu facta. *Calet*. Laborat geſtando robore, & quaſi æſtuat.

Mero. Scypho, in quo merum.

5. Non eſt recens opus, aut hodiernæ famæ, artiſque.

Cœli. Scalpri. *Noſtri*. Romani: aut noſtræ memoriæ.

6. Lyſippus ſtatuarius floruit Alexandri Magni ævo: qui ſe ab alio fingi in ære, præterquam à Lyſippo, vetuit.

7. *Pellæi*. Alexandri Magni, qui natus eſt Pellæ, in Macedonia. *Tyranni*. Regis.

8. Qui mortuus eſt in Perſide, & orbis illa parte, quā paucis annis perdomuerat.

9. Per hunc Herculem, ante aras Africanas, Annibal juravit olim. Narrant Annibalem adhuc novennem à patre ſuo Hamilcare adactum eſſe, ut ante aras juraret ſe nunquam pacem aut fœdus cum Romanis facturum. Plura de illo legere potes pag. 101. 187.

10. Eundem Herculē Sylla domi ſuæ habuit, & ab eo juſſus eſt dictaturam deponere. De Sylla egi pluribus

pag.

pag 289. Dictaturam ejus invidiosè regnum hoc loco vocat Martialis. *Trucem*. Crudelem: sęvissimam enim proscriptionem instituit.

11. 12. Idem Hercules exosus aulam principum, superbiæ, tumultus, & impietatis plenam, gaudet in privatorum esse domo ac potestate.

13. *Molorchi*. Pagina 215. nota 30.

14. *Vindicis*. Nomen est proprium eruditi poetæ, Martialis amici.

XXXII.

Statua affabrè facta.

1. Alciden modò Vindicis rogabam
2. Esset cujus opus, laborque felix.
3. Risit (nam solet hoc) levique nutu:
4. Græcè numquid ait, poeta, nescis?
5. Inscripta est basis, indicatque nomen.
6. Λυσίππου lego, Phidiæ putavi:

Vers. 1. 2. Rogabam nuper Alcidem, quem domi suæ amicus meus Vindex habet, ac petebam, à quo elaboratus fuisset.

3. *Solet*. Statuæ in mensa collocari solitæ, de quibus diximus in superiori epigr. vulgò pingebantur hilari vultu, conviviis idoneo.

5. *Basis*. Lapis oblongus, aut quadratus, cui statua imponitur.

6. Lego sanè hanc in basi vocem Λυσίππου. Subaudi, ἔργον, opus Lysippi. At illa tamen statua tam affabrè est facta, ut non à Lysippo, sed ab ipso Phidia statuariorum principe confecta esse meritò videatur. Phidias Jovis Olympici statuam ex ebore fecerat arte tanta, ut inter orbis miracula numeraretur.

XXXIII.

Prometheus.

1. Miles hyperboreos modo, Marcelline, Triones,
2. Et Getici tuleris sidera pigra poli.
3. Ecce Prometheæ rupes, & fabula montis,
4. Quàm prope sunt oculis nunc adeunda tuis?
5. Videris immensis cùm conclamata querelis
6. Saxa senis; dices durior ipse fuit.
7. Et licèt hoc addas: potuit qui talia ferre,
8. Humanum meritò finxerat ille genus.

Vers. 1. 2. O Marcelline, modò tuleris, id est, brevi con-

continget ut feras asperitatem cęli, & solis Getici. Ad Getas & Scythas brevi iturus es, ut ibi bellum geras. De bello Sarmatico, seu Getico quod gessit Domitianus, sæpè antea dictum.

Triones. Pag. 302. *Getici* p. 310. *Hyperboreos*. Pag. 179.

3. Quàm prope accedes ad illas rupes, illos mõtes, quos fabulæ celebrarunt, quibus affixus est Prometheus? eos oculis ipsis cernes. De Prometheo dictum. Pag. 8.

5. Cùm videris illa saxa quæ adhuc Promethei, senis miseri, de Jove & suarum pœnarum diritate conquerentis, gemitibus personant, dices profectò duriorẽ illum saxis fuisse, qui tam dira supplicia pati potuerit.

7. 8. Poteris hoc addere: jure homines, durum genus, & ad mala toleranda natum, ab homine tam duro formatos jactari.

X X X I V.

Ædificator.

1. Gellius ædificat semper: modò limina ponit,
2. Nunc foribus claves aptat, emitque seras:
3. Nunc has, nunc illas reficit mutatque fenestras:
4. Dum tantum ædificet, quidlibet ille facit:
5. Oranti nummos ut dicere possit amico
6. Unum illud verbum Gellius, ædifico.

Vers. 4. Nihil recusat laboris ac operæ: modò ædificet.

6. *Ædifico*. Atque adeò nihil tibi largiri, nihil mutuò dare possum.

X X X V.

Hæredipeta deceptus.

1. Heredem cùm me partis tibi, Gallice, quartæ
2. Per tua jurares sacra, caputque tuum,
3. Credidimus, (quis enim dãnet sua vota libẽter?)
4. Et spem muneribus fovimus usque datis.
5. Inter quæ rari Laurentem ponderis aprum
6. Misimus, Ætolâ de Calydone putes.
7. At tu continuò populumque, patresque vocasti,
8. Ructat adhuc aprum callida Roma meum:
9. Ipse ego (quis credat?) conviva nec ultimus hęsi:
10. Sed nec costa data est, caudave missa mihi.
11. De quadrante tuo quid sperem, Gallice? nulla
12. De nostro nobis uncia venit apro.

Vers. 1.

VERS. 1. *Partis quartæ*. Tuorum bonorum. Subaudi, fore. Cùm jurares me certò à te institutum iri tuum hæredem.

2. *Sacra*. Deos penates & domesticos. Et erant propria quædam atque avita in certis familiis sacrificia, religiones, ac ceremoniæ.

3. *Quis enim &c.* Facilè enim credimus quę cupimus.

4. Et munera tibi assiduè dando efficere conati sumus, ut spem nobis à te injectam, ratam esse velles, aliquando implêres.

5. *Inter quæ*. Subaudi, munera. *Laurentem*. In Laurente silva captum. Erat illa in Latio, & præstantes apros pascebat. *Rari ponderis*. Inusitatæ molis.

6. *Ætola &c.* Jure credas illum in silvis ad urbem Ætoliæ Calydonem positis, captum; qualis ille fuit aper à Meleagro interfectus. Consule Librum Spect. Ep. 14.

7. *Vocasti*. Ad cœnam.

8. *Callida*. Quasi gauderet esse me deceptum. *Meum*. A me tibi missum.

9. *Hasi*. In ultimo lecto ad mensam cum aliis accubui. Lege Lib. 6. Ep. 50.

11. 12. De quarta parte tuæ hæreditatis quam mihi promittebas quid mihi sperandum est, cùm de meo apro, ne minima quidem particula ad me pervenerit? De quadrante, & uncia lege pag. 242.

XXXVI.

Ab amico togam argutè petit.

1. Hæc est illa meis multùm cantata libellis,
2. Quam meus edidicit lector amàtque togam.
3. Partheniana fuit, quondam memorabile vatis
4. Munus; in hac ibam conspiciendus eques;
5. Dum nova, dum nitidà fulgebat splendida lanà
6. Dumque erat auctoris nomine digna sui.
7. Nunc anus, & tremulo vix accipienda tribuli,
8. Quam possis niveam dicere jure tuo,
9. Quid non longa dies, quid non consumitis anni?
10. Hæc toga jam non est Partheniana: mea est:

VERS. 1. *Hæc est &c.* Vide Lib. 8. Ep. 28.

2. Cujus laudes illi, qui mea legunt carmina, didicerunt, & memoriter tenent.

3. *Vatis munus*. Mihi à Parthenio data, vate optimo. De illo extat Epigr. 6. Lib. V. & Libro XII. Epigr. 11. Legunt nonnulli: *Memorabile visu munus*. Explicare etiam possis *vatis munus*, munus datum vati, nempe mihi: *memorabile*, quia mirum quiddam ac novum est dari vatibus munera.

4. *Eques*.

4. *Eques*. Lege Lib. V. Ep. 19.

7. *Tribuli*. Tribulis vocatur qui est in aliqua tribu Romana; civis Romanus quilibet, præsertim pauper, & obscurus: quia plebeii suo nomini vulgò addebant nomen suæ tribus. Pag. 124.

8. *Niveam*. Panni detriti candidum ferè colorem habent; alio illo colore, quem recentes induerant, excusso & dilapso.

XXXVII.

Liber magnus, liber malus.

1. Ingenium mihi, Gaure, probas sic esse pusillum,
2. Carmina quòd faciam quæ brevitate placent.
3. Confiteor: sed tu bis denis grandia libris
4. Qui scribis Priami prælia, magnus homo es.
5. Nos facimus Bruti puerum, nos Lagona vivum:
6. Tu magnus luteum, Gaure, Giganta facis.

VERS. 4. *Magnus*. Egregius, ingeniosus: ironicè.

Priami prælia. Iliadem aliquam latinam fecerat, aut Homericam in versus latinos verterat.

4. Mea carmina similia sunt exiguis statuis, sed vivis ac spirantibus; qualis fuit ea pueri quam Brutus tanto in pretio habuit, aut Lagonis. Tu longa carmina moliris, sed exanguia, & lutea, ut Gigantum statuas.

Bruti puerum. Lib. 2. Ep. 55.

Lagona. Erat Lagon puer festivus ac subdolus, cujus statuam Lyciscus quidem teste Plinio lib. 34. cap. 8. fecerat insigni artificio.

XXXVIII.

Fraterna pietas.

1. Quòd semper Superos invito fratre rogasti:
2. Hoc, Lucane, tibi contigit, ante mori.
3. Invidet ille tibi: Stygias nam Tullus ad undas
4. Optabat, quamvis sit minor, ire prior.
5. Tu colis Elysios, nemorisque habitator amœni
6. Esse tuo primùm nunc sine fratre cupis;
7. Et si jam nitidis alternus venit ab astris,
8. Pro Polluce mones Castora ne redeat.

VERS. 1. 2. Quod sæpe à Diis petieras, hoc tibi demum contigit, ut ante fratrem morereris. De istis fratribus vide lib. I. Ep. 32.

5. *Elysios*. Pag. 302.

6. Cùm viveres, non poteras ab eo sejungi; at nunc obitâ morte, times ne tibi jungatur, ne moriatur.

8. Si

8. Si Castor, qui alternis obit pro fratre (pag. 47. 259.) in Elysium redit, moriturus nempe & petiturus inferos, interim dum Pollux superos petet ac vivet: tu Castorem exemplo tuo omnes ne ad superos redeat pro Polluce, ne vivere velit loco Pollucis fratris, sed mori amet, ac semper in Elysiis campis tecum esse velit. Sic pietas tua vel ipsos erudire Deos potest. Pag. 259.

XXXIX.

Amicitia vita potior.

1. Si credis mihi, Quincte (quod mereris)
2. Natales, Ovidi, tuos Apriles,
3. Ut nostras amo Martias Kalendas.
4. Felix utraque lux, diesque nobis
5. Signandi melioribus lapillis!
6. Hic vitam tribuit, sed hic amicum:
7. Plus dant, Quincte, mihi tuæ Kalendæ.

VERS. 1. Si credis mihi dicenti verum, quod mereris audire, ò Quincte Ovidi.

2. Amo tuum diem natalem qui incidit in mensem Aprilem; non secus, ac meum qui in Martias Kalendas incurrit.

3. *Kalendas.* Pag. 216.

4. *Lapillis.* Consule Lib. VIII. Epig. 45.

7. *Plus dant.* Quia dant amicum, mihi vita mea cariorem.

XL.

Munus eleganter petit.

1. Natali tibi, Quincte, tuo dare parva volebam
2. Munera, tu prohibes: imperiosus homo es.
3. Parendū est monitis: fiat quod uterque jubemus;
4. Et quod utrumq; juvat: tu mihi, Quincte, dato.

VERS. 3. 4. Fiat quod utrique placet: recusas tu mea munera, hoc putas ad magnificentiæ tuæ commendationem pertinere; non accipies; nulla dabo: me juvat, mihi utile est nec injucundum, à te accipere: da, mitte. Hoc ambobus erit percommodum, tibi ad gloriam, mihi ad rem & lucrum.

XLI.

Excusat agrestia munera.

1. Si mihi Picenà turdus palleret olivà,
2. Tenderet aut nostras silva Sabina plagas,

3. Aut

3. Aut crescente vadis traheretur arundine pręda,
4. Pinguis & implicitas virga teneret aves.
5. Cara daret solemne tibi cognatio munus;
6. Nec frater nobis, nec prior esset avus.
7. Nunc sturnos inopes, fringillarumque querelas
8. Audit, & arguto passere vernat ager:
9. Inde salutatus picæ respondet arator;
10. Hinc prope summa rapax milvus in astra volat.
11. Mittimus ergo tibi parvæ munuscula cortis,
12. Qualia si recipis, sæpe propinquus eris.

VERS. 1. Si esset mihi copia turdorum oliva saginatorum. *Picena*. Pag. 51.

Palleret. Pinguis & obesus esset: adeps enim pallidi & flavi fermè coloris est, eumque colorem affert.

2. Aut si venarer in silva Sabina. Plagæ, sunt retia arctiora. Venatoris est retia tendere; hoc silvæ tribuitur, poetico more.

3. Si piscarer. Arundines aut virgæ salignæ captandis piscibus idoneæ, crescunt in vadis, seu ripis fluviorum, utpote locis humidioribus.

4. *Pinguis*. Visco imbuta.

5. Mitterem tibi solemnia munera è convivio, quo se cognati semel in anno pro more accipiunt eadem mēsa. Vel exciperem te opipara cœna, ut cognati solent. Moris erat, inquit Val. Max. lib. 2. c. 1. ut 11. Kalend. Martias cognati omnes idē celebrarent convivium, Charistia vocatum, ut si qua inter necessarios querela esset orta, id inter sacra mensæ, & animorum hilaritatem, tolleretur.

7. Sturni, fringillæ, aviculæ viles. *Querelas*. Imitatur avium illarum cantus vocem quiritantium.

8. *Vernat*. Verno tempore personat.

11. *Cortis*. Cors, cortis, sive, cohors, locus est in villa ubi altilia servantur: *la basse cour*.

12. Si hæc vilia munera non contemnis, illa sæpe tibi mittam, ac te instar propinqui crebrò accipiam.

XLII.

Cur amicis non mittat munera.

1. Luce propinquorum, qua plurima mittitur ales,
2. Dum Stellæ turdos, dum tibi, Flacce, paro:
3. Succurrit nobis ingens, onerosaque turba;
4. In qua se primum quisque meumque putat.
5. Demeruisse duos, votum est: offendere plures

V 6. Vix

6. Vix tutum: multis mittere dona, grave est.
7. Qua possum solà veniam ratione merebor:
8. Nec Stellæ turdos, nec tibi, Flacce, dabo.

V. 1. *Luce propinquorum.* In Charistiis, cùm ad se invicem propinqui ventitare, & solemnem diem epulis muneribusque celebrare solent. Vide superius epigr.
3. *Succurrit.* Venit in mentem: se nobis offert.
4. *Meum.* Mihi cognatum.
5. Mihi esset in votis, nihil mihi esset optatius, quàm duos amicos mittendis muneribus conciliare.
7. Nulli dabo munera, ita neminem offendam: nemo de me coqueretur.
Stella. Pag. 33. *Flacce* pag. 65. not. 4.

XLIII.

Nympha sua carmina dedicat.

1. Nympha sacri regina lacus, cui grata Sabinus,
2. Et mansura pio munere templa dedit.
3. Sic montana tuos semper colat Umbria fontes,
4. Nec tua Bajanas Sarsina malit aquas:
5. Excipe sollicitos placidè, mea dona, libellos:
6. Tu fueris Musis Pegasis unda meis.
7. Nympharũ tẽplisquisquis sua carmina donat,
8. Quid fieri libris debeat, ipse monet.

V. 1. *Nympha &c.* Pag. 299.
2. *Templa,* Intellige cryptam aliquam, aut superimpositum capiti lacus ædificium, cum aliquot ornamentis. *Sabinus*. Amicus Martialis, de quo plura vide Lib. 7. Ep. 80.
3. *Umbria*. Pag. 334.
4. *Sarsina.* Pag. 169. *Bajanas*. Pag. 64. 209.
6. Eodem eris loco apud me, quo est apud poetas Hippocrene, seu fons Caballinus, à Pegaso terram ũgula scalpente, productus. Est ille fons in Bœotia, prope Heliconem; Musis sacer.
8. Nempe monet aqua esse delenda, in undas abiicienda. Nymphæ enim præsunt aquarum Deæ.

XLIV.

Emptor magnificus.

1. In septis Mamurra diu multùmque vagatus,
2. Hìc ubi Roma suas aurea vexat opes;
3. Ingentes mensas & opertos exuit orbes,
4. Expositumque altè pingue poposcit ebur.

5. Et

5. Et testudineum mensus quater hexaclinon,
6. Ingemuit citro non satis esse suo.
7. Consuluit nares, an olerent æra Corinthon:
8. Culpavit statuas &, Polyclete, tuas.
9. Et turbata brevi questus crystallina vitro,
10. Myrrhina signavit sepofuitque decem.
11. Expendit veteres calathos &, si qua fuerunt
12. Pocula Mentorea nobilitata manu.
13. Et virides picto gemmas numeravit in auro:
14. Quidquid & in nivea grandius aure sonat.
15. Sardonychas veros mensa quæsivit in omni,
16. Et pretium magnis fecit jaspidibus.
17. Undecimà lassus cùm jam discederet horà,
18. Asse duos calices emit, & ipse tulit.

VERS. 1. 2. *In septis*. Pag. 107. nota 5. *Vexat opes*. Merces pretiosas, exponendo, deportando, ostentando, quasi fatigat.

3. Exuit mensas velo quodam, quo pretiosæ vulgò merces teguntur, ne pulvere, aut aura corrumpantur.

4. Mercatorem, ut opus aliquod ex ebore insigniter elaboratum, & expositum in superiori aliqua parte officinæ demitteret rogavit, quasi spectaturus & empturus.

5. Quater mensus est hexaclinon, id est, sex lectulos discubitorios inter se simul compactos, & in circuli, seu semicirculi formam factos, testudinum putaminibus sectis ornatos sed eam, cur illos non emeret, ingemiscens causam edidit, quòd iste hexaclinus non esset satis amplus, ut ambiret mensam citream, quam habere se domi dictitabat ἑξ, sex κλίνη lectus: ἑξάκλινον, torus major, sex minores continens. Stibadium etiam vocabatur.

7. Admovit naribus vasa pretiosa, ut olfaciendo cognosceret an essent ex ære Corinthiaco. L. Mummius Corinthum cepit & incendit anno ab U. C. 608. in ea erant innumeræ ex omni metallo statuæ, quæ incendio conflatæ, in rivos urbe tota fluxerunt: ex ea metallorum permixtione natum est æs Corinthiacum, sive Ephyrejum, tanto apud veteres in pretio.

8. Statuas Polycleti, statuarii eximii, quasi durè fusas, & infabrè, contempsit.

9. Questus est cum mercatore vasorum crystallinorum, & contendit ea non è pura crystallo constare, sed vitiata, scilicet admixto vitro. Gruterus ait legendum esse, *nitro*: nitrum enim admixtum liquidæ materiæ, sive expresso à lapillis æquoreis, calculisque succo, ex quo fit vitrum, con-

conciliat illi dignitatem aliquam, ac speciem crystalli simillimam.

10. De poculis Myrrhinis vide Lib.4. Epigram. 71. *Seposuit*. Quasi ea demum vellet emere, ac domum ferre.

11. *Calathos*. Vel sunt elegantia vasa è vimine, quibus mulieres lanam, fila, flores, &c. deponunt: vel calices quidam in sacris adhiberi soliti.

12. *Mentorea*. Pag. 159.

13. In poculis aureis quæ gemmis erant quasi pictura-ta & variata, numeravit uniones.

14. Inaures è gemmis majoribus.

15. 16. *Sardonycas*. Pag. 212. Jaspis gemma est coloris viridis ut plurimùm.

17. *Undecima*. Altera ante solis occasum. Duodecim horas diei semper numerabant, ac totidem noctis.

18. *Ipse tulit*. Quia servo carebat.

X L V.

Corona è rosis.

Seu tu Pæstanis genita es, seu Tiburis arvis,
Seu rubuit tellus Tuscula flore tuo:
Seu Prænestino te villica legit in horto,
Seu modò Campani gloria ruris eras:
Pulcrior ut nostro videare corona Sabino:
De Nomentano te putet esse meo.

V. 1. *Pæstanis*. Pag. 211. *Tiburis*. Pag. 36. 209.
2. 3. *Tuscula*. 334. *Prænestino*. 215. *Campani*. Campania, pars est Italiæ, ubi Roma &c.

5. *Sabino*. Pag. 365.
6. *Nomentano meo*. Villa quam habeo prope Nomentum. Est urbs Latii, nunc *Lamentana*.

X L V I.

Arbor feliciter sata.

In Tartessiacis domus est notissima terris,
Qua dives placidum Corduba Bætin amat:
Vellera nativo pallent ubi flava metallo,
Et linit Hesperium bractea viva pecus;
Ædibus in mediis totos amplexa Penates
Stat platanus densis Cæsariana comis:
Hospitis invicti posuit quam dextera felix,
Cœpit & ex illa crescere virga manu.

9. Au-

Auctorem, dominumque nemus sentire videtur
Sic viret, & ramis sidera celsa petit.
Sæpe sub hac madidi luserunt arbore Fauni:
Sæpe sub hac latuit rustica fronde Dryas.
Dumq;fugit solos nocturnum Pana per agros,
Terruit & tacitam fistula sera domum:
Atque oluere Lares commessatore Lyæo,
Crevit & effuso lætior umbra mero:
Hesternisque rubens dejecta est herba coronis,
Atque suas potuit dicere nemo rosas.
O dilecta Deis, ò magni Cæsaris arbos,
Ne metuas ferrum, sacrilegosque focos.
Perpetuos sperare licet tibi frondis honores:
Non Pompejanæ te posuère manus.

VERS. 1. *Tartessiacis*. Hispanis. Adi pag. 333.

2. *Corduba*. *Betis*. Pag. 257. nota 7.

3.4. Ubi ovium vellera nativo quodam auri colore tincta sunt, adeo ut videantur oves laminis, & bracteolis aureis indutæ. Pag. 83.

Amplexa. Quæ ramos totam in domum latè fundit. *Penates*. Pag. 72.

6. *Cæsariana*, à Cæsare dictatore plantata.

8. *Virga*. Tenuis arbuscula: surculus.

9.10. *Nemus*. Arbor ingens, toti silvæ par, quasi conscia se à Cæsare plantatam fuisse, læta crescit, ac in cœlum usque tollitur.

11. *Fauni*. Nemorum Dii. Oblongis auribus, villoso corpore, pedibus caprinis pingebantur. *Madidi*. Ebrii.

12. *Dryas*. Pag. 192.

13. *Nocturnum*. Noctu obambulantem. *Dumque* in hoc versu positum est pro *Dum*. Sic *quandoque* pro *quando* reperitur non semel apud Horat. *Jamque* pro *jam* apud Martialem, Lib. 7. Epigr. 41. *Quumque* pro *quum* apud Catonem, &c.

14. *Fistula*. Panos. Dum fugit Pana Dryas, venit in domum istam, ibique latuit sub arbore: venit & Pan cum sua, quam semper gestat, fistula, & familiam somno sepultam excitavit, ac terruit repentino cantu.

15. Domus tota sæpe oluit odore vini, cùm Bacchus sub arbore illa comessaretur, epulisque indulgeret. *Lyæo*. Pag. 71. *Lares*. Pag. 156. 168.

16. Et irrigata mero humi fuso arbor crevit, umbramque hospitalem auxit.

17. 18. Herba rubẽs, id est, sparsa rubris & roseis coronis, quæ pridie ab epulantibus Faunis ac Satyris gestatæ fuerunt, quæque illis

dormientibus & stertētibus capiti deciderant, herba, inquam, ab iisdem jacentibus dejecta fuit, id est, proculcata, protrita; & coronæ ipsæ roseæ promiscuè humi jacuerunt, ita ut nemo suas coronas & rosas à vicinis rosis coronisq; distingueret. 20. Non Pompeii victi & infelicis, sed Cæsaris victoris manu sata es.

XLVII.

Olens purpura.

1. Tinctis murice vestibus quòd omni
2. Et nocte utitur & die Philænis,
3. Non est ambitiosa, nec superba:
4. Delectatur odore, non colore.

V. 4. Non amat purpuram ut eam ostentet, & ejus colore aliis placeat; verùm ut ejus odore obruat ac mitiget fędū, quo laborat ipsa, odorem. Est autem purpurę præsertim recens infectæ, aut bistinctæ, gravis odor.

XLVIII.

Statua Domitiani.

1. Herculis in magni vultus descendere Cæsar
2. Dignatus, Latiæ dat nova templa viæ:
3. Quà Triviæ nemorosa petit dum regna viator,
4. Octavum dominà marmor ab urbe legit.
5. Ante colebatur votis, & sanguine largo:
6. Majorem Alciden nunc minor ipse colit.
7. Hunc magnas rogat alter opes, rogat alter honores;
8. Illi securus vota minora facit.

Vers. 1. Cæsar non dedignatus Herculis cultu, vultuque poni, eidem Herculi templum extruxit in Latia, hoc est, Appia via.

3. 4. Qua viator petens nemus ingens Dianæ Aricinæ, in quo illa veluti regnat, coliturque; legit octavum lapidem ab urbe. Lapides in publicis viis ponebātur, in iisque scribebatur quot essent ab urbe passuum millia. pag. 36. *Triviæ*. Pag. 3. *Regna*. Sacerdos Dianę Aricinæ vocabatur rex nemorum: eratque vulgò servus aliquis fugitivus, qui tandiu regnum illud obtinebat, dum fortior alius fugitivus superveniens, eum singulari certamine superasset.

5. 6. Antea colebatur Hercules votis hominum, & victimarum sanguine. Nunc ipse se minorem Domitiano fate-

fatetur, & eum tanquam majorem Herculem colit.

7.8. Hunc (majorem nempe Herculem, sive Cæsarem) alius opes poscit, alius honores, alius alia, illi, (minori, seu vero Herculi) facit quilibet vota minora, res viliores ab eo petit, *securus*, id est, minimè dubitans quin Hercules verus & minor, id in bonam partem accipiat; conscius nimirum, se minus posse, inferiorem esse Domitiano. Vel; *securus*, id est; Cùm opes, honores, & alia id genus majoris momentià Domitiano postulentur, meritò quisque timet; ne illa non impetret: verùm cùm ab Hercule minora dona poscit, parum laborat, utrum eadem obtineat, necne. Vel, facilè sperat se illa consecuturum, cũ sint minoris momẽti, ac dari facilè possint, nec ausurum Herculem ea negare.

XLIX.

Herculis statua Domitiani vultum gerens.

1. Alcide, Latio nunc agnoscende Tonanti,
2. Postquam pulcra Dei Cæsaris ora geris,
3. Si tibi tunc isti vultus, habitusque fuissent,
4. Cesserunt manibus cùm fera monstra tuis;
5. Argolico famulum non te servire tyranno
6. Vidissent gentes, sævaque regna pati:
7. Sed tu jussisses Eurysthea, nec tibi fallax
8. Portasset Nessi perfida dona Lichas.
9. Oetæi sine lege rogi securus adisses
10. Astra patris summi, quæ tibi pœna dedit.
11. Lydia nec dominæ traxisses pensa superbæ:
12. Nec Styga vidisses Tartareumque canem.
13. Nunc tibi Juno favet, nunc te tua diligit Hebe:
14. Nunc te si videat Nympha, remittet Hylan.

VERS. 1. 2. O Hercules, quem nunc Jupiter, qui præcipuè in Latio, in Capitolio colitur, meritò agnoscat pro suo filio, cùm ora Domitiani geris. Herculem pro Jovis filio agnoscere negabat Juno: ille ut hoc probaret, orbem peragravit, monstra domuit, &c. Nunc istis opus non erit, inquit Martialis, facilè Jovis filius agnosceris.

5. *Argolico tyranno*. Eurysthæo Argivorum regi. Erat ille Stheneli filius, Persei nepos. Cùm eodem ferè tempore nasciturus esset, atque Hercules Jovis & Alcmenæ filius Juno impetravit à Jove, ut ille alteri imperaret qui prior amborum nasceretur: cumque prior in lucem venturus esset Hercules, fecit ut Eurystheus septimo mẽse ederetur:

tur: itaque illi addictus in servitutem Hercules fuit, ac, eo jubente, gravissima in domandis orbe toto monstris adiit pericula. Vide Ovid. Metam.

7. *Jussisses Eurysthea*. Imperasses Eurystheo: cum jussisses id facere quod praecepisses. Eurysthea, pro, Eurystheum, graeca terminatione posuit.

8. *Nessi dona*. Nessus, unus è Centauris, cùm Dejaniram uxorem Herculis abripere tentaret, ab Hercule sagitta confixus est. Nessus moriens & ultionem spirans vestem quandam suo sanguine, qui præsentissimum venenum erat, imbutam, Dejaniræ dedit, futurum affirmans, ut si vestem hanc Hercules indueret, nunquam alterius feminæ amore caperetur. Dejanira tunicam hanc ad virum ferendam dedit Lichæ Herculis servo: vix illam humeris Hercules imposuerat, cùm igne sacro & furore correptus, Licham in flumen præcipitavit, ipse in rogum, quem in Oeta monte struxerat, insiluit: Dejanira laqueo sibi fauces fregit.

9.10. Non fuisset opus tibi rogo, morte, ac supplicio ut fieres immortalis.

11. Hercules Omphalæ, regis Lydorum filiæ, amore demens, lanam cum ea traxit, & colum tractavit.

12. Cerberum ex inferis eduxit, Eurystheo jubente. Styx palus inferorum est.

13. *Tibi favet*. Juno Herculi recepto in cœlum tandem reconciliata, suam filiam, Heben dictam, juventutis præsidem Deam, illi nuptum dedit. Martialis idcircò placatam Herculi Junonem affirmat, quia vultum Cæsaris gereret: aut certè, illi magis quàm antea idcircò favere dicit.

14. Hylas puer carus Herculi, ab Nympha Amphidatia raptus est. Nunc, inquit Noster, cum vultu Cæsaris adeo est formosus Hercules, ut ipsum, Hyla remisso & valere jusso, Amphidatia sit amatura.

L.

In clamosum ludimagistrum.

1. Quid tibi nobiscum est ludi scelerate magister,
2. Invisum pueris virginibusque caput?
3. Nondum cristati rupere silentia galli:
4. Murmure jam sævo verberibusque tonas.
5. Tam grave percussis incudibus æra resultant,
6. Causidicum medio cùm faber aptat equo.
7. Mitior in magno clamor furit amphitheatro,
8. Vincenti parmæ cùm sua turba favet.

9. Vi-

9. Vicini somnum non totâ nocte rogamus:
10. Nam vigilare leve est, pervigilare grave.
11. Discipulos dimitte tuos: vis, garrule, quantum
12. Accipis ut clames, accipere ut taceas?

VERS. 2. *Invisum*. Ob ferulam & plagas.
5. *Tam grave*. Tam graviter, (neutrum pro adjectivo) æra imposita incudibus resonant.
6. Cùm faber ferrarius imponit statuam Causidici alicujus ex ære factã, equo itidem æreo. Causidici nobiles equestri statuâ sæpe donati fuere. Juvenalis Sat. 7.
7. *Amphitheatro*. Pag. 4.
8. *Parmæ*. Gladiatori parma instructo. Gladiatores quidam parma utebantur, quos ob eam rem parmularios quoque nuncupabant. Vulgò Thraces appellabantur. Vide pag. 16. 99. 249.
Sua turba. Populus benevolus.
10. *Pervigilare*. Per noctem totam vigilare. Rogamus te nos vicini tui, ut per te liceat nobis aliqua saltem noctis parte dormire; si tota non licet.
12. *Clames*. Docendo discipulos. Visne tibi dem tãtundem pecuniæ, ut quiescas & taceas; quantũ à tuis discipulis accipis, ut te nosque clamando defatiges?

L I.

O mores! ò tempora.

1. Dixerat, ò *Mores*! ò *Tempora*! Tullius olim,
2. Sacrilegum strueret cùm Catilina nefas:
3. Cùm gener, atque socer diris concurreret armis,
4 Mœstaque civili cæde maderet humus.
5. Cur nunc, ò *Mores*! cur nunc, ò *Tempora*! dicis?
6. Quod tibi non placeat, Cæciliane, quid est?
7. Nulla ducum feritas, nulla est insania ferri:
8. Pace frui certâ, lætitiàque licet.
9. Non nostri faciunt, tua quòd tibi tẽpora sordẽt.
10. Sed faciunt mores, Cæciliane, tui.

VERS. 2. Catilina bellum civile movit ann. U.C. 690. Hoc Cicero consul extinxit. Vide Salustium, & ipsum Ciceronem multis in locis, ac præcipuè initio primæ Catilinariæ, ubi hęc habet verba. O tempora! ò mores! senatus hæc intelligit, consul videt, &c.
3. *Gener atque socer*. Pompejus & Cæsar: filiam enim Cęsaris duxerat Pompejus. Exortum est hoc civile bellum anno U. C. 700.
10. Tempora, & nostri mores publicè sunt optimi; tui privatim sunt pravi.

 Leo

LII.

Leo & aries.

1. Massyli leo fama jugi pecorisque maritus
2. Lanigeri, mirum quà cojere fide.
3. Ipse licet videas: caveà stabulantur in unà,
4. Et pariter socias carpit uterque dapes.
5. Nec fętu nemorum gaudent, nec mitibus herbis:
6. Concordem satiat sed rudis agna famem.
7. Quid meruit terror Nemees, quid proditor Helles,
8. Ut niteant celsi lucida signa poli?
9. Sidera si possent, pecudesque feræque mereri:
10. Hic aries astris, hic leo dignus erat.

Vers. 1. Leo quidam insignis & famosus è Massylis montibus, (sunt in Africa) & aries, (qui vir gregis à Virgilio dicitur) mirificam inter se amicitiam exercent.

3. Potes frui hoc admirabili spectaculo: accede, contemplare.

5. 6. Glande non vescuntur, aut herbis; agna pariter saturantur.

Rudis. Cruda: an tenera potiùs? *Sic rudem capella fœtum* hœdum lactentem vocat Lib. 7. Ep. 26.

7. *Nemees terror.* Leo Nemeæus. Pag. 7. 211.

Proditor Helles. Aries à quo Helle in mare excussa fuit. pag. 282.

LIII.

A Libero Liberi dona petit.

1. Liber, Amycleà frontem vittate coronà,
2. Qui quatis Ausonià verbera Graja manu,
3. Clausa mihi texto cùm prandia vimine mittas,
4. Cur comitata dapes nulla lagena venit?
5. Atqui digna tuo si nomine munera ferres,
6. Scis, puto, debuerint quæ mihi dona dari.

Vers. 1. O liber (nomen est pugilis) corona donate ob victoriam pugilatu reportatam. Pugilatum exercuere maximè Spartani, eaque laude in primis floruit Pollux, natus Amyclis: Amyclæ porrò urbs Peloponnesi prope Spartã. pag. 386. De pugilibus, pag. 336.

2. Qui Latinus cùm sis Grecorum ludos exerces arte pari, & laude eadem atque Græci, qui non minus scitè

scitè ac valēter pugno verberas adversarium, atque aliquis pugil Græcus.

3. Cùm mihi cibos mittas in sportula. Erat illa calathus vimineus in quo dapes olim clientibus à Dominis & patronis mittebantur. Pag. 145.

5. *Tuo nomine*. Liber enim Bacchum significat. Magna quippe in vino libertas, vel potiùs licentia.

6. *Quæ dona*. Nempe vina.

L I V.

Sutores ditescunt; egent poetæ.

Dentibus antiquas solitus producere pelles,
Et mordere luto putre vetusque solum:
Prænestina tenes decepti regna patroni,
In quibus indignor si tibi cella fuit.
Rumpis & ardenti madidus crystalla falerno,
Et cœnas domini cum Ganymede tui.
At me literulas stulti docuere parentes:
Quid cum grammaticis rhetoribusque mihi?
Frange leves calamos, & scinde Thalia libellos,
Si dare sutori calceus ista potest.

V. 1. *Producere*. Extendere: eas mordicus apprehendendo. *Pelles antiquas*. Soleas vetustate detritas, quibus uti solent illi veteramentarii.

2. *Solū*. Soleā: coriū durius quod calceo substernitur.

3. Possides in agro Prenestino (Pag. 215.) villam tibi legatā à tuo patrono, cujus hęreditatē captasti: quo in agro mirum est & indignū si cellam habuisti antea. Servi in cellis, id est, angustis & obscuris cubiculis, & angulis cubabant. Ne tali quidē cella dignus erat iste sutor.

5. *Rumpis*. Ita ut nimio vini pondere frangantur. *Madidus*. Ebrius. *Cristalla*. Scyphos è crystallo. *Falerno*. Pag. 39. 119.

6. *Ganymede*. Servo elegante ac lauto: qualis Ganymedes fuit, Jovis pincerna. Pag. 33.

7. *Literulas*. Studia humanitatis, poesim, &c.

8. *&c.* Quid Musas coluisse mihi prodest? si dives est sutor cum suis calceis, si tam liberales patronos invenit: dum ego cum literis, & calamis meis, aut avaros, aut nullos habeo; egeo & esurio. *Thalia*. Pag. 183. 326.

L V.

Effigies adolescentis mortui.

Effigiem tantùm pueri pictura Camoni

2. Servat, & infantis prima figura manet.
3. Florentes nullà signavit imagine vultus,
4. Dum timet ora pius muta videre pater.

VERS. 1. 2. Hæc imago Camoni mortui, eum exhibet puerili duntaxat cultu, & habitu: qualis infans erat.

3.4. Pater Camoni nullam imaginem pingi voluit, in qua idem Camonus repræsentaretur, qualis erat cùm obiit, nempe florenti, juvenili q; vultu: ne illa imago filium grandiorem, sed mutū & tacitum exhibens, paternum dolorem augeret: maluit puerū quàm adolescentem pingi. Vid. ep. 57. infrà.

L V I.

Balneum ligneum, therma marmorea.

1. Non silice duro, structilive cæmento,
2. Nec latere cocto, quo Semiramis longam
3. Babylona cinxit, Tucca balneum fecit:
4. Sed strage nemorum, pineàque compage,
5. Ut navigare Tucca balneo possit.
6. Idem beatas lautus exstruit thermas
7. De marmore omni, quod Carystos invenit,
8. Quod Phrygia Synnas, Afra quod Nomas misit,
9. Et quod virenti fonte lavit Eurotas.
10. Sed ligna desunt: subice balneum thermis.

VERS. 1. Cæmentum sunt lapides minutatim cæsi, fragmina saxorum, quæ maximè in fundamentis ædificiorum ponuntur.

2. 3. Babylon urbs Asiæ celeberrima, quam Semiramis latere cocto, quia hæc regio lapide caret, cinxit. Vide Lib. Spect. Ep. 1.

Balneum. Accipit hoc in loco balneum pro receptaculo aquæ frigidæ, thermas pro receptaculo aquæ calidæ. Conveniebat porrò ut thermæ fierent ligneæ, & ita essent aquis calefaciendis aptiores; balnea verò marmorea, quia marmor ligno frigidius est. 6. *Thermas*. p. 5.

7. *Carystos*. Est insulæ Eubϕæ (*Negroponte*) oppidum, marmore suo inclytum.

8. *Synnas*; vel Synnada, est urbs Phrygiæ. *Sinada*. *Nomas*, sive Numidia, regio Africæ. Nomades interdum appellantur ipsi incolę & populi Numidiæ.

6. *Eurotas*. Est fluvius Peloponnesi; prope quem marmor eruitur.

10. Deficiunt ligna quibus thermę calefiant: ligno utereque balneū est cōstructū. *Subice*, Subiice, suppone.

Ima-

L V I I.

Imago adolescentis mortui.

1. Hæc sunt illa mei, quæ cernitis ora, Camoni:
2. Hæc pueri facies primaque forma fuit.
3. Creverat hic vultus bis denis fortior annis,
4. Gaudebatque suas pingere barba genas.
5. Et libata semel summos modò purpura cultros
6. Sparserat: invidit de tribus una soror.
7. Et festinatis incidit stamina pensis,
8. Absentemque patri retulit urna rogum.
9. Sed ne sola tamen puerum pictura loquatur,
10. Hæc erit in chartis major imago meis.

VERS. 5. Et purpura, hoc est, barba purpurea, sive subrufa, semel libata, idest, detonsa, sparserat summam novaculam; decisa fuerat acie novaculæ.
6. *Soror*. Parca. Tres numerantur. Pag. 206. 220. 303.
7. Et secuit stamina, seu fila, de colu, quam deprorabat, seu celerius evolvebat. *Pensis*. Pag. 206.
8. Et urna retulit Camoni ossa ejus patri, qui exequiis filii non interfuerat. *Rogum*. p. 258. *Urna*. Suprà, Ep. 24.
10. *Major*. Quia meæ chartę immortales erunt. p. 3. 60.

L V I I I.

Musica in epulis ingrata.

1. Quod optimum sit disputat convivium,
2. Facunda Prisci pagina:
3. Et multa dulci, multa sublimi refert,
4. Sed cuncta docto pectore.
5. Quod optimum sit quæritis convivium?
6. In quod choraules non venit.

VERS. 1. &c. Priscus ingentem, & eruditum librum scripsit, in quo disputat quodnā convivium sit optimum, in eoque libro multa suaviter, multa splēdidè ac magnificè, omnia doctè disserit: ego illud optimū convivium arbitror, quod suis dapibus seipsū commendat, neque externis & adscititiis indiget subsidiis, puta, musica, organis, choraule.
Choraules. Pag. 266.

Conju-

L I X.

Conjugum par egregium.

1. Funera post septem nupsit tibi Galla virorum,
2. Picentine, sequi vult puto Galla viros.

VERS. 1. 2. Galla venefica, post septem funera virorum suorum à se occisorum, tibi venefico & parricidæ nupsit, ò Picentine: vult, opinor viros sequi, id est, mori, & virorum suorum experiri sortem, quia tu illam interficies, ut ipsa viros interfecit: es enim in uxoribus tollendis æquè versatus, atque illa in viris enecandis. Est huic Epigramma simile lib. 8. Pag. 396.

L X.

Familia Principis.

1. Oderant ante ducum famulos turbamq; piorum,
2. Et Pallatinum Roma supercilium:
3. At nunc tantus amor cunctis, Auguste, tuorum;
4. Ut sit cuique suæ cura secunda domus.
5. Tam placidæ mentes, tanta est reverentia vestri,
6. Tam pacata quies, tantus in ore pudor.
7. Nemo suos (hæc est aulæ natura potentis)
8. Sed Domini mores Cæsarianus habet.

VERS. 2. *Pallatinum supercilium*. Aulicorum fastum, impotentiam, &c.

4. Ut cuique major familiæ tuæ cura & amor sit quàm suæ.

7. 8. Nemo Cæsarianus, id est, domesticus, comes, libertus Cæsaris, habet suos mores, sua vitia; sed ipsius Imperatoris virtutes. Ita fit cùm Imperator summam in aula sua auctoritatem obtinet: cùm suos fingit sibi, ac regit; non à suis regitur, fingiturque.

L X I.

In criticum.

1. Lector & auditor nostros probat, Aule, libellos,
2. Sed quidam exactos esse poeta negat.
3. Non nimiùm curo; nam cœnæ fercula nostræ
4. Malim convivis quàm placuisse coquis.

VERS. 1. Quicumq; meos libellos sive legunt, sive dum ab aliis leguntur, audiunt: eos probant.

2. Ta-

2. Tamen poeta quidam, cujus nomen consultò reticeo, ait illos esse parum accuratos, & emendatos.

4. *Coquis*. Criticum istum cōparat coquo, lectores verò, convivis. Ut enim in convivio magis spectandum est, quid convivis placeat, quàm quid postulet artis coquinariæ scita: sic in libris serviendum est lectoris palato magis, quàm iis quæ vulgò traduntur, artis regulis.

LXII.

In decoctorem.

1. Dixerat astrologus periturum te citò, Munna,
2. Nec, puto, mentitus dixerat ille tibi.
3. Nam tu dum metuis, ne quid post fata relinquas;
4. Hausisti patrias luxuriosus opes,
5. Bisque tuum decies non toto tabuit anno:
6. Dic mihi, non hoc est Munna, perire citò?

Vers. 5. Et bis decies, id est, vicies centena millia sestertium, non toto anno consumpsisti. Est summa librarum Turonens. 200000. Perit ille qui opes perdit, sine opibus enim vita vitalis non est. *Tabuit*. Dilapsum est, instar nivis, quæ ad solis aspectum liquitur, & contabescit. *Tuum*. Tibi à patre relictum.

LXIII.

Recitatores tacere jussi.

1. Inter tanta tuæ miracula, Cæsar, arenæ,
2. Quæ vincit veterum munera clara ducum,
3. Multùm oculi, sed plus aures debere fatentur
4. Se tibi, quòd spectant, qui recitare solent.

Vetuit Domitianus ne Romani equites operam in theatro recitandis carminibus, & agendis fabulis darent: hoc edictum laudat. Multùm tibi debent oculi nostri, quos pascis tam splēdidis spectaculis: sed plus aures nostræ, quia nobilissimos equites recitantes amplius non audient: quia erunt spectatores equites, qui ante actores erant. Simplicius exponi potest de poetis sua carmina molestè recitantibus: qui dum spectandis ludis ipsi quoque detinebantur, aures auditorum non defatigabant. Eo nos onere, inquit Martialis, liberasti; spectant ludos poetæ, qui nos recitando solebant enecare. *Arena*. Pag. 9. *Munera*. Ludos scenicos, gladiatorios, &c. Vide Librum Spect.

Leo-

LXIV.

Libros amico mittit.

1. Cùm tua sacrilegos contra, Norbane, furores
2. Staret pro domino Cæsare sancta fides:
3. Hæc ego Pierià ludebam tutus in umbrà,
4. Ille tuæ cultor notus amicitiæ.
5. Me tibi Vindelicis raptum narrabat in oris,
6. Nescia nec nostri nominis Arctos erat.
7. O quoties veterem non inficiatus amicum
8. Dixisti: meus est iste poeta, meus!
9. Omne tibi nostrum, quod bis trieteride junctà
10. Ante dabat lector, nunc dabit auctor opus.

VERS. 1. Cùm tua fidelitas, ò Narbone, Domitiani partes tueretur contra furorem L. Antonii Saturnini: De illo vide plura pag. 184.

3. Ego isthæc epigrammata, hos libellos, componebam. *Pieria*. Pag. 350. *Umbra*. Otio; umbrosis Parnassi silvis.

5. Arctos narrabat tibi Vindelicis in oris degenti, me esse raptum, idest, mortuum: & illa licèt tam dissita regio, nomen meum non ignorabat. Sententia est: audiebas nuper, cùm in arctois, sive in septentrionalibus terris esses, me tibi fato ereptum fuisse. Vindelici erant populi Germaniæ, intra Danubium, Rhenum, & Rhætiam. Nunc *la Baviera, la Sovabe, &c.*

6. *Arctos*. Pag. 13. 184. *Non inficiatus*. Non negans, nō erubescēs me inter veteres amicos numerare.

9. Omnia mea carmina quæ per sex annos scripta, plerique tibi legebant, offerebantq; meo nomine, cuncta jam ipse offero. *Trieteride*. Pag. 294.

LXV.

Fictus morbus.

1. Languidior nostri si quando est Paullus Atili,
2. Non se, convivas abstinet ille suos.
3. Tu languore quidem subito, fictoque laboras,
4. Sed mea porrexit sportula, Paulle, pedes.

VERS. 1. Paullus, ille amicus Atilii nostri, aut libertus, si quando leviter ægrotat, non se abstinet cibo, sed

ſed convivas ſuos, non eos vocat ad cœnam, nullas ipſis dapes; nullam ſportulam impertitur.

3. O Paulle noſter, tu fingis morbum, & tuos clientes à conviviis repellis: heu! dum fingis te ægrotare, mea ſportula non levi morbo, non ficta, ſed vera morte conficitur: perit mihi, à te non datur. Porrigere pedes mortui dicuntur cùm efferuntur, cùm verſis in publicum pedibus, ad januam deponuntur.

L X V I.

Conſolatio de morte filii.

1. Feſtinata ſui gemeret cùm fata Severi
2. Silius, Auſonio non ſemel ore potens,
3. Cum grege Pierio mæſtus Phœboque querebar:
4. Ipſe meum flevi, dixit Apollo, Linon:
5. Reſpexitque ſuam, quæ ſtabat proxima fratri,
6. Calliopen, & ait; tu quoque vulnus habes.
7. Adſpice Tarpejum, Pallatinumque Tonantem:
8. Auſa nefas Lacheſis læſit utrumque Jovem.
9. Numina cùm videas duris obnoxia fatis,
10. Invidià poſſis exonerare Deos.

Vers. 1. 2. Cùm Silius fleret immaturam mortem Severi unius è duobus ſuis liberis. De Silio facta mentio pag. 187. 350.

2. Qui ſæpius ob eloquentiæ latinæ laudem celebratus fuit. Vel, qui orator bonus æquè ac poeta eſt.

3. *Grege Pierio*. Muſis; pag. 350.

4. *Linon*. Fuit Apollinis filius. Græca eſt inflexio, pro, Linum. Is autem Linus ab Hercule occiſus fertur. Virg. ecloga 4. verſ. 55.

5. *Fratri*. Apollini.

6. *Vulnus habes*. Defles mortem filii tui Orphei.

7. *Tarpejum Tonantem*. Jovem Capitolinum, cujus filii periere, puta, Sarpedon in bello Trojano, &c. De voce *Tarpejus* diximus, pag. 206. 349.

Pallatinum Tonantem. Domitianum. Pag. 232. Is amiſit etiam filium. De quo eſt Ep. 3. Lib. IV.

8. *Lacheſis*. Pag. 206.

9. 10. Potes jam deſinere de Superis queri: noli jam eos accuſare, quaſi, hominum odio, liberos parentibus eripiant: ſiquidem ſuos ipſi liberos à Parcis, & fato ſibi ereptos lugent. Aliquem onerare invidià facti alicujus, eſt, eum propterea in odium vocare, contra eſt, exonerare invidià.

LXVII.

Testis ebrius.

1. Septem post calices Opimiani,
2. Denso cùm jaceam triente blæsus,
3. Affers nescio quas mihi tabellas:
4. Et dicis, modò liberum esse jussi
5. Nastam (servulus est mihi paternus)
6. Signa. Cras meliùs, Luperce, fiet:
7. Nunc signat meus annulus lagenam.

VERS. 1. *Opimiani*. Subaudi, *vini*. De illo consule pag.43.

2. *Triente*. Vase quatuor cyathos capiente. Pag. 44.

Blæsus. Balbutiens, subebrius.

3. *Affers &c.* Affers mihi libellum obsignandum, in quo profiteris Nastam quemdam, unum è tuis servis, à te donatum esse libertate. Non est tempus obsignandi; ea res hominem sobrium postulat.

6. *Signa*. Testis esto, & signum tuum annulo appone, unde agnoscatur iste Nasta jure ac more manumissus fuisse.

7. In convivio non utor annulo ad signanda testamenta, aut alios id genus libellos; sed ad lagenas obsignandas, ne à servis exhauriantur. Os lagenæ obturabant vulgò pice, cui signum annulo imprimebant, ita ut, nisi effracto signo, aperiri lagena non posset.

LXVIII.

Beneficia beneficiis alenda.

1. Dum me captares, mittebas munera nobis:
2. Postquam cepisti, das mihi, Rufe, nihil.
3. Ut captum teneas, capto quoque munera mitte:
4. De caveâ fugiat ne malè pastus aper.

VERS. 1. *Captares*. Amicitiam meam coleres, opibus inhians & hæreditati.

2. *Cepisti*. Bonis potitus es meis: extorsisti ut in meo testamento hæredem te scriberem.

4. Ne ego mutem testamentum, & alium hæredem scribam: instar feræ, quæ malè à domino pasta, fugit. *Cavea*. Pag. 53.

LXIX.

Poeta extemporalis.

1. Lege nimis durâ convivam scribere versus

2. Co-

2. Cogis, Stella: licet scribere, nempe malos.

Jubes me facere versus in convivio: faciam sanè, at malos: hoc distichum habe tibi. Bona carmina fieri, nisi à sobrio, & sumpto ad cogitandum, scribendumque spatio, vix possunt. Horat. Lib. 1. Serm. Sat. 4.

L X X.

Ad amicum, ut valetudinem curet.

1. Sic in gramine floreo reclivis,
2. Quà gemmantibus hinc & inde rivis
3. Curvà calculus excitatur undà;
4. Exclusis procul omnibus molestis,
5. Perfundas glaciem triente nigro,
6. Frontem sutilibus ruber coronis:
7. Infamem nimio calore Cypron
8. Observes, moneo, precorque, Flacce,
9. Messes area cùm teret crepantes,
10. Et fulvi juba sæviet leonis.
11. At tu, diva Paphi, remitte nostris
12. Illæsum juvenem, remitte votis,
13. Sic Martis tibi serviant Kalendæ,
14. Et cum thure, meroque, victimàque
15. Libetur tibi candidas ad aras
16. Sectà plurima quadra de placentà.

V. 1. *&c.* Quàm opto ut genio indulgeas, ac epulis, in floreo gramine &c. tam hortor te, moneoque ut ab æstu nimio caveas. Degebat Flaccus iste in insula Cypro, caloribus æstivis infesta, quos ut caveat, illum hortatur.

3. *Calculus.* Lapillus, quales in rivulis protruduntur. *Excitatur.* Emovetur, impellitur. *Curva.* Intumescente.

5. Infundas vinum in glaciem. Triens pro ipso vino quod in triente continetur hìc sumi debet, nisi malit aliquis id per hypallagē dici, pro; perfundas trientem, & vinum glacie. Aliquando nivem superaddebant vino, seu glaciem; aliquando implebant calicem nive, eamque vino sensim superfuso solvebant. Itaque libenter hìc legam cum Grutero, & Scriverio, *pertundas*, id est, frangas, diluas, excaves: pertunditur enim nix, dum ex alto vinū in ipsam decidit, ut guttæ stillatim decidētes lapidem cavāt. Pag. 269. De triente dictum suprà, ep. 67.

6. *Sutilibus.* Philyra consutis. *Ruber.* Coronatus rubris è rosa fertis.

7. *Cypron.* Insulam è regione

dormientibus & stertentibus capiti deciderant, herba, inquam, ab iisdem jacentibus dejecta fuit, id est, proculcata, protrita; & coronæ ipsæ roseæ promiscuè humi jacuerunt, ita ut nemo suas coronas & rosas à vicinis rosis coronisq; distingueret. 20. Non Pompeii victi & infelicis, sed Cæsaris victoris manu sata es.

XLVII.

Olens purpura.

1. Tinctis murice vestibus quòd omni
2. Et nocte utitur & die Philænis,
3. Non est ambitiosa, nec superba:
4. Delectatur odore, non colore.

V. 4. Non amat purpuram ut eam ostentet, & ejus colore aliis placeat; verùm ut ejus odore obruat ac mitiget fędũ, quo laborat ipsa, odorem. Est autem purpurę præsertim recens infectæ, aut bis-tinctæ, gravis odor.

XLVIII.

Statua Domitiani.

1. Herculis in magni vultus descendere Cæsar
2. Dignatus, Latiæ dat nova templa viæ:
3. Quà Triviæ nemorosa petit dum regna viator,
4. Octavum dominà marmor ab urbe legit.
5. Ante colebatur votis, & sanguine largo:
6. Majorem Alciden nunc minor ipse colit.
7. Hunc magnas rogat alter opes, rogat alter honores;
8. Illi securus vota minora facit.

Vers. 1. Cæsar non dedignatus Herculis cultu, vultuque poni, eidem Herculi templum extruxit in Latia, hoc est, Appia via.

3. 4. Qua viator petens nemus ingens Dianæ Aricinæ, in quo illa veluti regnat, coliturque; legit octavum lapidem ab urbe. Lapides in publicis viis ponebãtur, in iisque scribebatur quot essent ab urbe passuum millia. pag. 36. *Triviæ*. Pag. 3. *Regna*. Sacerdos Dianę Aricinæ vocabatur rex nemorum: eratque vulgò servus aliquis fugitivus, qui tandiu regnum illud obtinebat, dum fortior alius fugitivus superveniens, eum singulari certamine superasset.

5. 6. Antea colebatur Hercules votis hominum, & victimarum sanguine. Nunc ipse se minorem Domitiano fate-

fatetur, & eum tanquam majorem Herculem colit.

7.8. Hunc (majorem nempe Herculem, sive Cæsarem) alius opes poscit, alius honores, alius alia, illi, (minori, seu vero Herculi) facit quilibet vota minora, res viliores ab eo petit, *securus*, id est, minimè dubitans quin Hercules verus & minor, id in bonam partem accipiat; conscius nimirum, se minus posse, inferiorem esse Domitiano. Vel; *securus*, id est: Cùm opes, honores, & alia id genus majoris momenti à Domitiano postulentur, meritò quisque timet; ne illa non impetret: verùm cùm ab Hercule minora dona poscit, parum laborat, utrum eadem obtineat; necne. Vel, facilè sperat se illa consecuturum, cũ sint minoris momẽti, ac dari facilè possint, nec ausurum Herculem ea negare.

XLIX.

Herculis statua Domitiani vultum gerens.

1. Alcide, Latio nunc agnoscende Tonanti,
2. Postquam pulcra Dei Cæsaris ora geris,
3. Si tibi tunc isti vultus, habitusque fuissent,
4. Cesserunt manibus cùm fera monstra tuis;
5. Argolico famulum non te servire tyranno
6. Vidissent gentes, sævaque regna pati:
7. Sed tu jussisses Eurysthea, nec tibi fallax
8. Portasset Nessi perfida dona Lichas.
9. Oetæi sine lege rogi securus adisses
10. Astra patris summi, quæ tibi pœna dedit.
11. Lydia nec dominæ traxisses pensa superbæ:
12. Nec Styga vidisses Tartareumque canem.
13. Nunc tibi Juno favet, nunc te tua diligit Hebe:
14. Nunc te si videat Nympha, remittet Hylan.

VERS. 1. 2. O Hercules, quem nunc Jupiter, qui præcipuè in Latio, in Capitolio colitur, meritò agnoscat pro suo filio, cùm ora Domitiani geris. Herculem pro Jovis filio agnoscere negabat Juno: ille ut hoc probaret, orbem peragravit, monstra domuit, &c. Nunc istis opus non erit, inquit Martialis, facilè Jovis filius agnosceris.

5. *Argolico tyranno*. Eurysthæo Argivorum regi. Erat ille Stheneli filius, Persei nepos. Cùm eodem ferè tempore nasciturus esset, atque Hercules Jovis & Alcmenæ filius Juno impetravit à Jove, ut ille alteri imperaret qui prior amborum nasceretur: cumque prior in lucem venturus esset Hercules, fecit ut Eurystheus septimo mẽse ederetur:

tur: itaque illi addictus in servitutem Hercules fuit, ac, eo jubente, gravissima in domandis orbe toto monstris adiit pericula. Vide Ovid. Metam.

7. *Jussisses Eurysthea*. Imperasses Eurystheo: eum jussisses id facere quod praecepisses. Eurysthea, pro, Eurystheum, graeca terminatione posuit.

8. *Nessi dona*. Nessus, unus è Centauris, cùm Dejaniram uxorem Herculis abripere tentaret, ab Hercule sagitta confixus est. Nessus moriens & ultionem spirans vestem quandam suo sanguine, qui praesentissimum venenum erat, imbutam, Dejanirae dedit, futurum affirmans, ut si vestem hanc Hercules indueret, nunquam alterius feminae amore caperetur. Dejanira tunicam hanc ad virum ferendam dedit Lichae Herculis servo: vix illam humeris Hercules imposuerat, cùm igne sacro & furore correptus, Licham in flumen praecipitavit, ipse in rogum, quem in Oeta monte struxerat, insiluit: Dejanira laqueo sibi fauces fregit.

9. 10. Non fuisset opus tibi rogo, morte, ac supplicio ut fieres immortalis.

11. Hercules Omphalae, regis Lydorum filiae, amore demens, lanam cum ea traxit, & colum tractavit.

12. Cerberum ex inferis eduxit, Eurystheo jubente. Styx palus inferorum est.

13. *Tibi favet*. Juno Herculi recepto in coelum tandem reconciliata, suam filiam, Heben dictam, juventutis praesidem Deam, illi nuptum dedit. Martialis idcircò placatam Herculi Junonem affirmat, quia vultum Caesaris gereret: aut certè, illi magis quàm antea idcircò favere dicit.

14. Hylas puer carus Herculi, ab Nympha Amphidatia raptus est. Nunc, inquit Noster, cum vultu Caesaris adeo est formosus Hercules, ut ipsum, Hyla remisso & valere jusso, Amphidatia sit amatura.

L.

In clamosum ludimagistrum.

1. Quid tibi nobiscum est ludi scelerate magister,
 2. Invisum pueris virginibusque caput?
3. Nondum cristati rupere silentia galli:
 4. Murmure jam saevo verberibusque tonas.
5. Tam grave percussis incudibus aera resultant,
 6. Causidicum medio cùm faber aptat equo.
7. Mitior in magno clamor furit amphitheatro,
 8. Vincenti parmae cùm sua turba favet.

9. Vi-

9. Vicini somnum non totâ nocte rogamus:
10. Nam vigilare leve est, pervigilare grave.
11. Discipulos dimitte tuos: vis, garrule, quantum
12. Accipis ut clames, accipere ut taceas?

VERS. 2. *Invisum*. Ob ferulam & plagas.
5. *Tam grave*. Tam graviter, (neutrum pro adjectivo) æra imposita incudibus resonant.
6. Cùm faber ferrarius imponit statuam Causidici alicujus ex ære factã, equo itidem æreo. Causidici nobiles equestri statua sæpe donati fuere. Juvenalis Sat. 7.
7. *Amphitheatro*. Pag. 4.
8. *Parmæ*. Gladiatori parma instructo. Gladiatores quidam parma utebantur, quos ob eam rem parmularios quoque nuncupabant Vulgò Thraces appellabantur. Vide pag. 16. 99. 249.
Sua turba. Populus benevolus.
10. *Pervigilare*. Per noctem totam vigilare. Rogamus te nos vicini tui, ut per te liceat nobis aliqua saltem noctis parte dormire; si tota non licet.
12. *Clames*. Docendo discipulos. Visne tibi dem tãtundem pecuniæ, ut quiescas & taceas; quantũ à tuis discipulis accipis, ut te nosque clamando defatiges?

L I.

O mores! ò tempora.

1. Dixerat, ò *Mores*! ò *Tempora*! Tullius olim,
2. Sacrilegum strueret cùm Catilina nefas:
3. Cùm gener, atque socer diris concurreret armis,
4 Mœstaque civili cæde maderet humus.
5. Cur nunc, ò *Mores*! cur nunc, ò *Tempora*! dicis?
6. Quod tibi non placeat, Cæciliane, quid est?
7. Nulla ducum feritas, nulla est insania ferri:
8. Pace frui certâ, lætitiàque licet.
9. Non nostri faciunt, tua quòd tibi tẽpora sordẽt.
10. Sed faciunt mores, Cæciliane, tui.

VERS. 2. Catilina bellum civile movit ann. U.C. 690. Hoc Cicero consul extinxit. Vide Salustium, & ipsum Ciceronem multis in locis, ac præcipuè initio primæ Catilinariæ, ubi hęc habet verba. O tempora! ò mores! senatus hæc intelligit, consul videt, &c.
3. *Gener atque socer*. Pompejus & Cæsar: filiam enim Cęsaris duxerat Pompejus. Exortum est hoc civile bellum anno U. C. 700.
10. Tempora, & nostri mores publicè sunt optimi; tui privatim sunt pravi.

LII.

Leo & aries.

1. Massyli leo fama jugi pecorisque maritus
2. Lanigeri, mirum quà cojere fide.
3. Ipse licet videas: caveà stabulantur in unà,
4. Et pariter socias carpit uterque dapes.
5. Nec fętu nemorum gaudent, nec mitibus herbis:
6. Concordem satiat sed rudis agna famem.
7. Quid meruit terror Nemees, quid proditor Helles,
8. Ut niteant celsi lucida signa poli?
9. Sidera si possent, pecudesque feræque mereri:
10. Hic aries astris, hic leo dignus erat.

Vers. 1. Leo quidam insignis & famosus è Massylis montibus, (sunt in Africa) & aries, (qui vir gregis à Virgilio dicitur) mirificam inter se amicitiam exercent.

3. Potes frui hoc admirabili spectaculo: accede, contemplare.

5. 6. Glande non vescuntur, aut herbis; agna pariter saturantur.

Rudis. Cruda: an tenera potiùs? *Sic rudem capellæ fœtum* hœdum lactentem vocat Lib. 7. Ep. 26.

7. *Nemees terror.* Leo Nemeæus. Pag. 7. 211.

Proditor Helles. Aries à quo Helle in mare excussa fuit. pag. 282.

LIII.

A Libero Liberi dona petit.

1. Liber, Amycleà frontem vittate coronà,
2. Qui quatis Ausonià verbera Graja manu,
3. Clausa mihi texto cùm prandia vimine mittas,
4. Cur comitata dapes nulla lagena venit?
5. Atqui digna tuo si nomine munera ferres,
6. Scis, puto, debuerint quæ mihi dona dari.

Vers. 1. O liber (nomen est pugilis) corona donate ob victoriam pugilatu reportatam. Pugilatum exercuere maximè Spartani, eaque laude in primis floruit Pollux, natus Amyclis: Amyclæ porrò urbs Peloponnesi prope Spartã. pag. 386. De pugilibus, pag. 336.

2. Qui Latinus cùm sis Grecorum ludos exerces arte pari, & laude eadem atque Græci, qui non minus scitè

ſcitè ac valēter pugno verberas adverſarium, atque aliquis pugil Græcus.

3. Cùm mihi cibos mittas in ſportula. Erat illa calathus vimineus in quo dapes olim clientibus à Dominis & patronis mittebantur. Pag. 145.

5. *Tuo nomine*. Liber enim Bacchum ſignificat. Magna quippe in vino libertas, vel potiùs licentia.

6. *Quæ dona*. Nempe vina.

L I V.

Sutores diteſcunt; egent poetæ.

1. Dentibus antiquas ſolitus producere pelles,
2. Et mordere luto putre vetuſque ſolum:
3. Prænestina tenes decepti regna patroni,
4. In quibus indignor ſi tibi cella fuit.
5. Rumpis & ardenti madidus cryſtalla falerno,
6. Et cœnas domini cum Ganymede tui.
7. At me literulas ſtulti docuere parentes:
8. Quid cum grammaticis rhetoribuſque mihi?
9. Frange leves calamos, & ſcinde Thalia libellos,
10. Si dare ſutori calceus iſta poteſt.

V. 1. *Producere*. Extendere: eas mordicus apprehendendo. *Pelles antiquas*. Soleas vetuſtate detritas, quibus uti ſolent illi veteramentarii.

2. *Solū*. Soleā: coriū durius quod calceo ſubſternitur.

3. Poſſides in agro Prœneſtino (Pag. 215.) villam tibi legatā à tuo patrono, cujus hęreditatē captaſti: quo in agro mirum eſt & indignū ſi cellam habuiſti antea. Servi in cellis, id eſt, anguſtis & obſcuris cubiculis, & angulis cubabant. Ne tali quidē cella dignus erat iſte ſutor.

5. *Rumpis*. Ita ut nimio vini pondere frangantur. *Madidus*. Ebrius. *Criſtalla*. Scyphos è cryſtallo. *Falerno*. Pag. 39. 119.

6. *Ganymede*. Servo eleganie ac lauto: qualis Ganymedes fuit, Jovis pincerna. Pag. 33.

7. *Literulas*. Studia humanitatis, poeſim, &c.

8. *&c.* Quid Muſas coluiſſe mihi prodeſt? ſi dives eſt ſutor cum ſuis calceis, ſi tam liberales patronos invenit: dum ego cum literis, & calamis meis, aut avaros, aut nullos habeo; egeo & eſurio. *Thalia*. Pag. 183. 326.

L V.

Effigies adoleſcentis mortui.

1. Effigiem tantùm pueri pictura Camoni

L V I I.

Imago adolescentis mortui.

1. Hæc sunt illa mei, quæ cernitis ora, Camoni:
 2. Hæc pueri facies primaque forma fuit.
3. Creverat hic vultus bis denis fortior annis,
 4. Gaudebatque suas pingere barba genas.
5. Et libata semel summos modò purpura cultros
 6. Sparserat: invidit de tribus una soror.
7. Et festinatis incidit stamina pensis,
 8. Absentemque patri retulit urna rogum.
9. Sed ne sola tamen puerum pictura loquatur,
 10. Hæc erit in chartis major imago meis.

Vers. 5. Et purpura, hoc est, barba purpurea, sive subrufa, semel libata, id est, detonsa, sparserat summam novaculam; decisa fuerat acie novaculæ.
 6. *Soror*. Parca. Tres numerantur. Pag. 206. 220. 303.
 7. Et secuit stamina, seu fila, de colu, quam deproperabat, seu celerius evolvebat. *Pensis*. Pag. 206.
 8. Et urna retulit Camoni ossa ejus patri, qui exequiis filii non interfuerat. *Rogum*. p. 258. *Urna*. Suprà, Ep. 24.
 10. *Major*. Quia meæ chartę immortales erunt. p. 3. 60.

L V I I I.

Musica in epulis ingrata.

1. Quod optimum sit disputat convivium,
 2. Facunda Prisci pagina:
3. Et multa dulci, multa sublimi refert,
 4. Sed cuncta docto pectore.
5. Quod optimum sit quæritis convivium?
 6. In quod choraules non venit.

Vers. 1. &c. Priscus ingentem, & eruditum librum scripsit, in quo disputat quodnã convivium sit optimum, in eoque libro multa suaviter, multa splẽdidè ac magnificè, omnia doctè disserit: ego illud optimũ convivium arbitror, quod suis dapibus seipsũ commendat, neque externis & adscititiis indiget subsidiis, puta, musica, organis, choraule.
 Choraules. Pag. 266.

Conju-

L I X.

Conjugum par egregium.

1. Funera post septem nupsit tibi Galla virorum,
2. Picentine, sequi vult puto Galla viros.

VERS. 1. 2. Galla venefica, post septem funera virorum suorum à se occisorum, tibi venefico & parricidæ nupsit, ò Picentine: vult, opinor viros sequi, id est, mori, & virorum suorum experiri sortem, quia tu illam interficies, ut ipsa viros interfecit: es enim in uxoribus tollendis æquè versatus, atque illa in viris enecandis. Est huic Epigramma simile lib. 8. Pag. 396.

L X.

Familia Principis.

1. Oderant ante ducum famulos turbamq; piorum,
2. Et Pallatinum Roma supercilium:
3. At nunc tantus amor cunctis, Auguste, tuorum;
4. Ut sit cuique suæ cura secunda domus.
5. Tam placidæ mentes, tanta est reverentia vestri,
6. Tam pacata quies, tantus in ore pudor.
7. Nemo suos (hæc est aulæ natura potentis)
8. Sed Domini mores Cæsarianus habet.

VERS. 2. *Pallatinum supercilium*. Aulicorum fastum, impotentiam, &c.

4. Ut cuique major familiæ tuæ cura & amor sit quàm suæ.

7. 8. Nemo Cæsarianus, id est, domesticus, comes, libertus Cæsaris, habet suos mores, sua vitia; sed ipsius Imperatoris virtutes. Ita fit cùm Imperator summam in aula sua auctoritatem obtinet: cùm suos fingit sibi, ac regit; non à suis regitur, fingiturque.

L X I.

In criticum.

1. Lector & auditor nostros probat, Aule, libellos,
2. Sed quidam exactos esse poeta negat.
3. Non nimiùm curo; nam cœnæ fercula nostræ
4. Malim convivis quàm placuisse coquis.

VERS. 1. Quicumq; meos libellos sive legunt, sive dùm ab aliis leguntur, audiunt: eos probant.

2. Tamen poeta quidam, cujus nomen consultò reticeo, ait illos esse parum accuratos, & emendatos.

4. *Coquis*. Criticum istum cōparat coquo, lectores verò, convivis. Ut enim in convivio magis spectandum est, quid convivis placeat, quàm quid postulēt artis coquinariæ scita: sic in libris serviēdum est lectoris palato magis, quàm iis quæ vulgò traduntur, artis regulis.

L X I I.

In decoctorem.

1. Dixerat astrologus periturum te citò, Munna,
2. Nec, puto, mentitus dixerat ille tibi.
3. Nam tu dum metuis, ne quid post fata relinquas;
4. Hausisti patrias luxuriosus opes.
5. Bisque tuum decies non toto tabuit anno:
6. Dic mihi, non hoc est Munna, perire citò?

VERS. 5. Et bis decies, id est, vicies centena millia sestertium, non toto anno consumpsisti. Est summa librarum Turonens. 200000. Perit illè qui opes perdit, sine opibus enim vita vitalis non est. *Tabuit*. Dilapsum est, instar nivis, quæ ad solis aspectum liquitur, & contabescit. *Tuum*. Tibi à patre relictum.

L X I I I.

Recitatores tacere jussi.

1. Inter tanta tuæ miracula, Cæsar, arenæ,
2. Quæ vincit veterum munera clara ducum,
3. Multùm oculi, sed plus aures debere fatentur
4. Se tibi, quòd spectant, qui recitare solent.

Vetuit Domitianus ne Romani equites operam in theatro recitandis carminibus, & agendis fabulis darent: hoc edictum laudat. Multùm tibi debent oculi nostri, quos pascis tam splēdidis spectaculis: sed plus aures nostræ, quia nobilissimos equites recitantes amplius non audient: quia erunt spectatores equites, qui ante actores erant. Simplicius exponi potest de poetis sua carmina molestè recitantibus: qui dum spectandis ludis ipsi quoque detinebantur, aures auditorum non defatigabant. Eo nos onere, inquit Martialis, liberasti; spectant ludos poetæ, qui nos recitando solebant enecare. *Arena*. Pag. 9. *Munera*. Ludos scenicos, gladiatorios, &c. Vide Librum Spect.

Leo-

LXIV.

Libros amico mittit.

1. Cùm tua sacrilegos contra, Norbane, furores
2. Staret pro domino Cæsare sancta fides:
3. Hæc ego Pierià ludebam tutus in umbrà,
4. Ille tuæ cultor notus amicitiæ.
5. Me tibi Vindelicis raptum narrabat in oris,
6. Nescia nec nostri nominis Arctos erat.
7. O quoties veterem non inficiatus amicum
8. Dixisti: meus est iste poeta, meus!
9. Omne tibi nostrum, quod bis trieteride junctà
10. Ante dabat lector, nunc dabit auctor opus.

VERS. 1. Cùm tua fidelitas, ò Narbone, Domitiani partes tueretur contra furorem L. Antonii Saturnini: De illo vide plura pag. 184.

3. Ego isthæc epigrammata, hos libellos, componebam. *Pieria*. Pag. 350.

Umbra. Otio; umbrosis Parnassi silvis.

5. Arctos narrabat tibi Vindelicis in oris degenti, me esse raptum, idest, mortuum: & illa licèt tam dissita regio, nomen meum non ignorabat. Sententia est: audiebas nuper, cùm in arctois, sive in septentrionalibus terris esses, me tibi fato ereptum fuisse. Vindelici erant populi Germaniæ, intra Danubium, Rhenum, & Rhætiam. Nunc *la Baviera, la Sovabe, &c.*

6. *Arctos*. Pag. 13. 184.

Non inficiatus. Non negans, nõ erubescẽs me inter veteres amicos numerare.

9. Omnia mea carmina quæ per sex annos scripta, plerique tibi legebant, offerebantq; meo nomine, cuncta jam ipse offero.

Trieteride. Pag. 294.

LXV.

Fictus morbus.

1. Languidior nostri si quando est Paullus Atili,
2. Non se, convivas abstinet ille suos.
3. Tu languore quidem subito, fictoque laboras,
4. Sed mea porrexit sportula, Paulle, pedes.

VERS. 1. Paullus, ille amicus Atilii nostri, aut libertus, si quando leviter ægrotat, non se abstinet cibo, sed

ſed convivas ſuos, non eos vocat ad cœnam, nullas ipſis dapes, nullam ſportulam impertitur.

3. O Paulle noſter, tu fingis morbum, & tuos clientes à conviviis repellis: heu! dum fingis te ægrotare, mea ſportula non levi morbo, non ficta, ſed vera morte conficitur: perit mihi, à te non datur. Porrigere pedes mortui dicuntur cùm efferuntur, cùm verſis in publicum pedibus, ad januam deponuntur.

L X V I.

Conſolatio de morte filii.

1. Feſtinata ſui gemeret cùm fata Severi
2. Silius, Auſonio non ſemel ore potens,
3. Cum grege Pierio mæſtus Phœboque querebar:
4. Ipſe meum flevi, dixit Apollo, Linon:
5. Reſpexitque ſuam, quæ ſtabat proxima fratri,
6. Calliopen, & ait; tu quoque vulnus habes.
7. Adſpice Tarpejum, Pallatinumque Tonantem:
8. Auſa nefas Lacheſis læſit utrumque Jovem.
9. Numina cùm videas duris obnoxia fatis,
10. Invidiâ poſſis exonerare Deos.

VERS. 1. 2. Cùm Silius fleret immaturam mortem Severi unius è duobus ſuis liberis. De Silio facta mentio pag. 187. 350.

2. Qui ſæpius ob eloquentiæ latinæ laudem celebratus fuit. Vel, qui orator bonus æquè ac poeta eſt.

3. *Grege Pierio.* Muſis; pag. 350.

4. *Linon.* Fuit Apollinis filius. Græca eſt inflexio, pro, Linum. Is autem Linus ab Hercule occiſus fertur. Virg. ecloga 4. verſ. 55.

5. *Fratri.* Apollini.

6. *Vulnus habes.* Defles mortem filii tui Orphei.

7. *Tarpejum Tonantem.* Jovem Capitolinum, cujus filii periere, puta, Sarpedon in bello Trojano, &c. De voce *Tarpejus* diximus, pag. 206. 349.

Pallatinum Tonantem. Domitianum. Pag. 232. Is amiſit etiam filium. De quo eſt Ep. 3. Lib. IV.

8. *Lacheſis.* Pag. 206.

9. 10. Potes jam deſinere de Superis queri: noli jam eos accuſare, quaſi, hominum odio, liberos parentibus eripiant: ſiquidem ſuos ipſi liberos à Parcis, & fato ſibi ereptos lugent. Aliquem onerare invidiâ facti alicujus, eſt, eum propterea in odium vocare, contra eſt, exonerare invidiâ.

LXVII.

Testis ebrius.

1. Septem post calices Opimiani,
2. Denso cùm jaceam triente blæsus,
3. Affers nescio quas mihi tabellas:
4. Et dicis, modò liberum esse jussi
5. Nastam (servulus est mihi paternus)
6. Signa. Cras meliùs, Luperce, fiet:
7. Nunc signat meus annulus lagenam.

VERS. 1. *Opimiani*. Subaudi, *vini*. De illo consule pag. 43.

2. *Triente*. Vase quatuor cyathos capiente. Pag. 44.

Blæsus. Balbutiens, subebrius.

3. *Affers &c.* Affers mihi libellum obsignandum, in quo profiteris Nastam quemdam, unum è tuis servis, à te donatum esse libertate. Non est tempus obsignandi; ea res hominem sobrium postulat.

6. *Signa*. Testis esto, & signum tuum annulo appone, unde agnoscatur iste Nasta jure ac more manumissus fuisse.

7. In convivio non utor annulo ad signanda testamenta, aut alios id genus libellos; sed ad lagenas obsignandas, ne à servis exhauriantur. Os lagenæ obturabant vulgò pice, cui signum annulo imprimebant, ita ut, nisi effracto signo, aperiri lagena non posset.

LXVIII.

Beneficia beneficiis alenda.

1. Dum me captares, mittebas munera nobis:
2. Postquam cepisti, das mihi, Rufe, nihil.
3. Ut captum teneas, capto quoque munera mitte:
4. De caveâ fugiat ne malè pastus aper.

VERS. 1. *Captares*. Amicitiam meam coleres, opibus inhians & hæreditati.

2. *Cepisti*. Bonis potitus es meis: extorsisti ut in meo testamento hæredem te scriberem.

4. Ne ego mutem testamentum, & alium hæredem scribam: instar feræ, quæ malè à domino pasta, fugit. *Cavea*. Pag. 53.

LXIX.

Poeta extemporalis.

1. Lege nimis durâ convivam scribere versus

2. Cogis, Stella: licet scribere, nempe malos.

Jubes me facere versus in convivio: faciam sanè, at malos: hoc distichum habe tibi. Bona carmina fieri, nisi à sobrio, & sumpto ad cogitandum, scribendumque spatio, vix possunt. Horat. Lib. I. Serm. Sat. 4.

L X X.

Ad amicum, ut valetudinem curet.

1. Sic in gramine floreo reclivis,
2. Quà gemmantibus hinc & inde rivis
3. Curvà calculus excitatur undà;
4. Exclusis procul omnibus molestis,
5. Perfundas glaciem triente nigro,
6. Frontem sutilibus ruber coronis:
7. Infamem nimio calore Cypron
8. Observes, moneo, precorque, Flacce,
9. Messes area cùm teret crepantes,
10. Et fulvi juba sæviet leonis.
11. At tu, diva Paphi, remitte nostris
13. Illæsum juvenem, remitte votis,
13. Sic Martis tibi serviant Kalendæ,
14. Et cum thure, meroque, victimàque
15. Libetur tibi candidas ad aras
16. Sectà plurima quadra de placentà.

V. 1. &c. Quàm opto ut genio indulgeas, ac epulis, in floreo gramine &c. tam hortor te, moneoque ut ab æstu nimio caveas. Degebat Flaccus iste in insula Cypro, caloribus æstivis infesta, quos ut caveat, illum hortatur.

3. *Calculus*. Lapillus, quales in rivulis protruduntur. *Excitatur*. Emovetur, impellitur. *Curva*. Intumescente.

5. Infundas vinum in glaciem. Triens pro ipso vino quod in triente continetur hìc sumi debet, nisi malit aliquis id per hypallagē dici, pro; perfundas trientem, & vinum glacie. Aliquando nivem superaddebant vino, seu glaciem; aliquando implebant calicem nive, eamque vino sensim superfuso solvebant. Itaque libenter hìc legam cum Grutero, & Scriverio, *pertundas*, id est, frangas, diluas, excaves: pertunditur enim nix, dum ex alto vinū in ipsam decidit, ut guttæ stillātim decidētes lapidem cavāt. Pag. 269. De triente dictum suprà, ep. 67.

6. *Sutilibus*. Philyra consutis. *Ruber*. Coronatus rubris è rosa sertis.

7. *Cypron*. Insulam è regione

gione Ciliciæ, in mari Carpathio, *Cypro*.

8. *Observes*. Vites, fugias.

9. *Crepantes*. Siccas.

10. *Leonis*. Pag. 273.

11. *Diva Paphi*. Venus. Paphus oppidum est Cypri, Veneri sacrum.

13. Id si feceris, opto ut sēper colaris Martiis Kalēdis. Martię Kalendę feminis erant sacræ, ut dixi jam in ultimo ep. l. 5. atq; adeò Veneri. Tū Venus amica Marti fuit, à quo Martius mēsis nomen habet. *Kalendæ*. P. 218.

16. *Quadra*. Vide Lib. 6. Ep. 51. *Placenta*. Pag. 260.

Libetur. Sacrificetur.

Candidas. Diis superis candidæ aræ ponebantur: inferis nigræ.

LXXI.

Domitiani conviva.

1. Ad cœnam si me diversa vocaret in astra
2. Hinc invitator Cæsaris, inde Jovis:
3. Astra licet propiùs, Pallatia longiùs essent,
4. Responsa ad Superos hæc referenda darem:
5. Quærite, qui malit fieri conviva Tonantis;
6. Me meus in terris Jupiter ecce tenet.

VERS. 1. *Diversa*. Semota procul à terris, & disjūncta.

5. Quid esset *cœnare apud Jovem*, explicui pag. 108.

LXXII.

Servitutis commoda.

1. Quæ mala sint domini, quæ servi cōmoda nescis,
2. Condyle: qui servum te gemis esse diu.
3. Dat tibi securos vilis tegeticula somnos:
4. Pervigil in plumà Cajus ecce jacet.
5. Cajus à primà tremebundus luce salutat
6. Tot dominos: at tu, Condyle, nec dominum.
7. Quod debes, Cai, redde, inquit Phœbus, & illinc
8. Cinnamus: hoc dicit, Condyle, nemo tibi.
9. Tortorem metuis? podagrà, cheragràque secatur
10. Cajus, & mallet verbera mille pati.

VERS. 3. *Tegeticula*. Exigua teges, storea.

4. *Cajus*. Tuus dominus. *Pervigil*. Somni expers.

6. *Dominos*. Patronos suos, judices &c. *Nec dominum*. Subaudi, *salutas*.

7. 8. *Phœbus, Cinnamus*. Duo fœneratores, aut creditores.

9. *Tortorem*. Si quid peccassent servi, vapulabant à lorario, vel carnifice. *Cheragra*. Pag. 84.

Cer-

LXXIII.

Certus cyathorum numerus.

1. Addere quid cessas puer immortale Falernum?
2. Quadrantem duplica de seniore cado.
3. Nunc mihi dic, quis erit, cui te, Calocisse, Deorũ
4. Sex jubeo cyathos fundere? CÆSAR erit.
5. Sutilis aptetur decies rosa crinibus, ut sit
6. Qui posuit sacræ nobile gentis opus.
7. Nunc bis quina mihi da pocula, fiat ut illud
8. Nomen, ab Othrysio quod Deus orbe tulit.

VERS. 1. *Addere.* Superioribus cyathis. *Falernum.* Pagin. 39. *Immortale.* Multos enim annos vivebat, & vim suam retinebat hoc vinum.

2. *Quadrantem.* Pag. 44. Vas continens tres cyathos.

3. Quis ille Deorum est, ò Calocisse, (nomen est servuli) cujus in honorẽ sex misceri mihi à te jubeo cyathos? Cęsar est; in Cęsaris nomine sex litterę sũt, CÆSAR: ac toties bibere solebãt quot essẽt litterę in ejus nomine, cujus in honorem biberent.

5. *Sutilis.* Consuta & colligata filo aliquo.

6. Ut respondeat numerus coronarum, atque cyathorum, qui post unamquamq; coronam capiti impositam haurientur, numero litterarum, quibus constat Domitiani nomen, qui Domitianus Flaviæ genti templum posuit. De illo templo vide Ep. 2. hujus Libri.

7. Alios decem rursum cyathos da.

8. *Nomen.* Germanicus. Id sibi nomen cur Domitianus adsciverit, dixi pag. 230. *Othrysio.* Septentrionali. Pag. 323. *Deus.* Domitianus. Pag. 321.

LXXIV.

Pro felle, mel.

1. Santonicà medicata dedit mihi pocula virgà,
2. Os hominis! mulsum me rogat Hippocrates.
3. Tã stupidus nũquam nec tu, puto, Glauce, fuisti,
4. Chalcea donanti, Chrysea qui dederas.
5. Dulce aliquis munus pro munere poscit amaro?
6. Accipiat; sed si potat, in elleboro.

VERS. 1. Hippocrates mihi egrotanti dedit temperatam & conditam Santonica virga, id est, frutice, potionem medicam. Absinthium indicat, quod nascitur exqui-

quisitum apud Santonas in Gallia *la Saintonge*. Estque herba amarissima.

2. *Os hominis*..O impudentiã hominis singularem! qui à me, loco mercedis, mulsi cadum petat.

Mulsum. Est vinum melle conditum, atque adeò dulcissima potio.

3. *Chalcea*. Χάλκεια, ærea: Χρύσεα, aurea. Glaucus, ut est apud Homerum Libro 5. Iliad. arma sua aurea, cum æreis Diomedis permutavit. Hoc alludens Noster innuit.

6. Accipiat sanè mulsum quod poscit, sed ea lege ut potet, ut bibat simul elleborum, quo purget suam insaniam, qui ita desipit, ut me permutationem hanc facturum esse crediderit. Elleborum est herba insignem purgandi cerebri vim habens: nascebatur optimum in insula Anticyra. Elleborum bibere insani jubebantur.

L X X V.

Medicus fur ingeniosus.

1. Clinicus Herodes trullam subduxerat ægro:
2. Deprensus dixit; stulte, quid ergo bibis?

Herodes medicus ex eorũ genere quos Clinicos vocãt, trullam argenteam (vas potoriũ est) ægro furatus erat: deprehensus in furto, finxit se non furari velle trullam, sed eã ægroto subducere, ne biberet, ac statim increpare cœpit ægroti intemperantiam: egonè ut te bibere ac valetudinem affligere patiar! Non feram, trullam ipsam tibi auferam. De clinicis dictum Libro 1. Ep. 29.

L X X V I.

In invidum.

1. Rumpitur invidià quidam, carissime Juli,
2. Quòd me Roma legit; rumpitur invidià.
3. Rumpitur invidià, quòd turbà semper in omni
4. Monstramur digito; rumpitur invidià.
5. Rumpitur invidià, tribuit quòd Cæsar uterque
6. Jus mihi natorum; rumpitur invidià.
7. Rumpitur invidià, quòd rus mihi dulce sub urbe est,
8. Parvaque in urbe domus; rumpitur invidià.
9. Rumpitur invidià, quòd sum jucundus amicis,
10. Quòd conviva frequens; rumpitur invidià.
11. Rumpitur invidià, quòd amamur, quòdque probamur:

12. Rum-

12. Rumpatur quisquis rumpitur invidiâ.

Vers. 6. Jus trium liberorum quodnam esset dixi Lib.2. Epig.66. 67.

7. *Res sub urbe*. Suburbana villa.

12. Pergat sanè nobis invidere, crepet ac disrumpatur invidia: fiat infelix nostra felicitate.

LXXVII.

Perfidus caupo.

1. Vindemiarum non ubique proventus.
2. Cessavit, Ovidi: pluvia profuit grandis.
3. Centum Coranus amphoras aquę fecit.

Non ubique cessit infeliciter vindemia ob crebros imbres. Pluvia vindemiæ profuit: nam Coranus centum totas fecit amphoras, sed vini adeo diluti & insulsi, ut aqua veriùs quàm vinum dici possit: quod tamen non minori pretio divendet, quàm si esset optimum.

LXXVIII.

Liber ab auctore ipso datus.

1. Marcus amat nostras Antonius, Attice, Musas,
2. Charta salutatrix si modò vera refert;
3. Marcus Palladiæ non inficianda Tolosæ
4. Gloria, quem genuit pacis alumna quies.
5. Tu qui longa potes dispendia ferre viarum,
6. I, liber, absentis pignus amicitiæ.
7. Vilis eras, fateor, si te nunc mitteret emptor:
8. Grande tui pretium muneris auctor erit.
9. Multùm, crede mihi, refert, an fonte bibatur
10. Qui fluit, an pigro quæ stupet unda lacu.

V.2. Si ipse mihi non blanditur, si vera narrat, M. Antonius in iis quas ad me scribit epistolis, quibus me ut amicum salutat identidem.

3.4. Dignus qui Tolosæ, (est urbs Galliç) ubi studia pacis vigent ac litteræ, civis dicatur; quippe amans quietis ac pacis, adeo ut ab ipsa quiete genitus videatur. Innuit eum longè dissimilē esse M. Antonio Triūviro, qui belli civilis dira fax fuerat (p.272.) Aut Antonio Saturnino, qui seditiones gravissimas accenderat, (p.184.) Is enim de quo agitur, M. Antonius Primus, Vespasianum in primis adjuvit ad capessēdum imperium: & ad bella quibus orbis terrarum laborabat

rabat ob Galbæ, Othonis, & Vitellii factiones, componenda. Tacit. Lib. II. Hist.

4. *Alumna*. Nutricula, vel filia.

5. *Dispendia*. Incommoda, sumptus.

7. *Eras*. More Græcorum dixit eras, pro, esses.

8. Ab auctore mittente suum librum accedet commendatio major, & gratia muneri.

9.10. Permagni interest ad bonitatē aquæ, utrum bibatur ex ipso, qui semper fluit, ac movetur, fonte: an è lacu. Fōs enim semper est purior. Tum aqua motu viget, ac fit salubrior. Sic lōgè melior est liber ab auctore ipso datus. *Stupet*. Languet: stagnat.

LXXIX.

Valere patronum jubet.

1. Denariis tribus invitas, & manè togatum
2. Observare jubes atria, Basse, tua:
3. Deinde hærere tuo lateri, præcedere sellam,
4. Ad viduas tecum plus minùs ire decem.
5. Trita quidem nobis togula est, vilisque, putrisq;
6. Denariis tamen hanc non emo, Basse, tribus.

VERS. 1. *Denariis tribus*. Denarius primò decem assibus, postea 12. æstimatus est: respondet octo solidis Turonensibus, ut Galli vocant. Itaque denarii tres assibus 24. Francicis æstimantur: quæ ferè summa erat sportulæ, ut diximus sæpiùs.

Invitas. Me, ut te colam, assecter, deducam, &c.

2. *Observare*. Assidere tuis foribus, ut observem quādo evigilabis, prodibis, &c.

3. *Sellam*. Lecticam. Pag. 157. 161.

4. *Viduas*. Quarum hæreditates, salutando illas, visendoque, captas.

6. Plus impendit, & damni, quàm lucri facio: consumo enim togam, dum te inviso & assector, quæ non constat tribus duntaxat denariis, sed multò pluribus. Vide pag. 193. simile epigramma. Togati clientes erant, ut dixi pag. 55.

LXXX.

Domitianum Herculi anteponit.

1. Appia, quā simili venerandus in Hercule Cæsar
2. Consecrat, Ausoniæ maxima fama viæ,
3. Si cupis Alcidæ cognoscere facta prioris,
4. Disce. Lybin domuit: aurea poma tulit.
5. Peltatam Scythico discinxit Amazona nodo:
6. Addidit Arcadio terga leonis apro.

7. Æri-

Æripedem silvis cervam, Stymphalidas undis
Abstulit: à Stygiâ cum cane venit aquâ.
Fecundam vetuit reparari mortibus Hydram.
Hesperias Tusco lavit in amne boves.
Hæc minor Alcides: major quæ gesserit, audi,
Sextus ab Albanâ quem colit arce lapis.
Asseruit possessa malis Pallatia regnis:
Prima suo gessit pro Jove bella puer.
Solus Juleas cùm jam retineret habenas
Tradidit, inque suo tertius orbe fuit.
Cornua Sarmatici ter perfida contudit Istri:
Sudantem Geticà ter nive lavit equum.
Sæpe recusatos parcus duxisse triumphos,
Victor hyperboreo nomen ab orbe tulit.
Templa Deis, mores populis dedit, otia ferro,
Astra suis, cœlo sidera, serta Jovi.
Herculeum tantis numen non sufficit actis:
Tarpejo Deus hic commodet ora patri.

Vers. 1.2. O Appia via, quam consecrat, sacram, sanctiorem, facit Cæsar Domitianus colendus sub imagine Herculis, in templo nuper ædificato. Quæ imago & statua, quod templum, est fama tua, id est, ornamentum tuum maximum. Appia via Roma Brundusium usq; pertinebat: eam silice straverat Clodius Appius cæcus; hinc illi nomen. Eam hoc in loco Martialis vocat *Ausoniam viam*, quia viarum latinarum primaria & quasi regina erat. *Ausonia*. Pag. 8.

4. *Libyn*. Afrum. Nempe Antæum gigantem Africæ, qui cùm esset terræ filius, quoties humum corruens tangebat, toties exurgebat valentior, matre ipsum reficiente. Eum Hercules sublimen tenens, præfocavit. Pag. 270.

Aurea &c. Ex horto Hesperidum Atlantis filiarum, poma aurea sustulit, interfecto dracone pervigili, qui ea servabat. Pag. 17.

5. Hippolytæ Amazonum reginæ bello victæ detraxit militare cingulum, sive balteum loro & nodo revinctum. Pelta est clypei lunati genus. Menalippe fuit alia earumdem Amazonum regina, quam idem Hercules vicit.

Scythico. Scythiam incoluerunt Amazones, prope fluvios Tanaim & Thermodontem. Erant virgines bello assuetæ: utebantur maximè arcu, quem ut commodius torquerent, dexteram sibi mamillam oburebant: unde factum illis nomen ab α privante seu ἄνευ, sine; & μαζὸς, mamma: *ἀμάζων*, mamma carens.

6. Ad aprum in Erimantho monte Arcadiæ cæsum, adjunxit victoriam de Leone Nemæo. Pag. 8. 21.

7. Cerva quædam Dianæ sacra, in Monte Mænalo erat, incredibili velocitate prædita, ita ut non carneos, sed æreos habere pedes videretur; quàm idcircò vocabant *æripedem*: hanc assecutus Hercules cepit.

Stymphalidas. Proditum fabulis est, illas volucres fuisse humana præditas forma, instar Harpyiarum, & humanis carnibus vesci solitas, ad lacum Stymphalum in Arcadia. Inde illas Hercules amovit, ac sagittis petiit; aut ænei crotali strepitu, ut quidam malunt, fugavit. Pro *undis*, aliquot exemplaria præferunt *Astris*, quia Hercules Stymphalidas volantes dejecisse ab ipsis nubibus dicitur.

8. *Cane*. Cerbero.

9. *Hydram*. Lege Libr. Spect. Epig. 25.

10. *Boves*. Geryonis Hispaniæ regis. pag. 270.

Hesperias. Hispania vocata est Hesperia, à stella Hespero, seu Vespero, quia est ad occidentem posita. *Lavit &c.* Vaccas victi Geryonis abactas, in Italiam duxit, atque in Tiberi lavit. Tiberis è Tuscia sive Etruria fluere incipit. Pag. 332.

11. *Minor*. Verus, sive Alcides. *Major*. Domitianus. Vide suprà. Ep. 48. 49.

12. Quem homines sub Herculis imagine colunt in templo quod ipse condidit, sexto lapide (pag. 36.) seu milliario ab Albana villa. De qua consule pagin. 177.

13. A Vitellio imperium per scelus adepto; seu à Vitellianis occupata palatia, id est, domum imperatoriam, in libertatem quasi vindicavit.

14. Eodem bello Vitelliano Capitolium tutatus est, contra furorem perduellium.

15. Cùm solus, cæso Vitellio, imperium Romæ administraret, & habenas orbis terrarum regeret: (vocat Juleas, quia C. Julius Cæsar ab Julo Æneæ filio sic appellatus, primus imperium invasit) eas tamen, quas retinere poterat, suo patri, Romam ex oriente venienti, tradidit sponte, & in orbe Romano, quem suum dicere poterat, cui poterat imperare, voluit præ modestia esse tertius tantùm, & patri, fratrique decedere. Vespasianus enim solus imperavit, ac post illum solus Titus, cui Domitianus, ejus frater natu minor, successit, qui solebat jactare, patri se & fratri imperium dedisse.

17. Ad Istrum, sive Danubium, (pag. 231. 222.) ter vicit: bis in Dacia, semel in Sarmatia. Cur dentur fluviis cornua, vide Ep. 7. Libri 7.

18. *Getica*. Pag. 302. 320.

19. 20 *Domitianus de Cattis, Dacisque post varia prælia duplice triumphum egit. De Sarmatis lauream modò Capitolino Jovi retulit*. Ita Svet. cap. 6. Sarmatis igitur victis, triumphum recusavit, & rejecta triumphi pompa, Germanici duntaxat

xat nomen sumpsit. *Hyperboreo*. Sarmatico, septentrionali. Pag. 179. *Parcus duxisse*. Locutio est græca; id est, abstinens à ducendis triumphis, eos per modestiam recusans.

21. *Deis*. Jovi, Herculi, &c. *Mores*. Vide pag. 282. Epig. 3. Lib. 6. *Otia*. Pacem, bellis compositis.

22. *Suis*. Patri, fratri, uxori, quos in numerum Deorum retulit, ac veluti *cœlo sidera* nova, intulit.

23. *Serta*. Laurum Sarmaticam. Vide suprà, v. 19.

24. Minor est Hercules quàm ut tot rebus præclarè gerendis par sit.

25. *Hic Deus*. Domitianus. Sua Cæsar potiùs ora Jovi commodet; imponat statuæ Jovis suum vultum, ut colatur sub Jovis imagine meliùs, quàm sub imagine Herculis, quem tanto intervallo superat. Vel: Hercules nõ sufficit tot rebus præclarè gestis, vincitur à Domitiano: itaque *Deus hic* nempe Hercules commodet ora sua patri Tarpejo, nempe ipsi Domitiano, qui alter Jupiter est. Ambiat Domitiani vultu conspici & coli.

Tarpejo. Capitolino pag. 205. 349.

LXXXI.

Nihil debens.

1. Quadringentorum reddis mihi, Phœbe, tabellas;
2. Centum da potius mutua, Phœbe, mihi.
3. Quære alium, cui te tam vano munere jactes:
4. Quod tibi non possũ solvere, Phœbe, meũ est.

VERS. 1. O Phœbe, (nomen est fœneratoris, vel creditoris alicujus) reddis mihi tabellas & syngraphã meam, qua testabar me à te accepisse sestertia 400. (efficiunt libras, seu Francicos 40000) rectius faceres & liberaliùs si centum sestertia mutua (libras 10000.) mihi dono dares.

3. 4. Noli putare te liberalem esse, remittendo & donando mihi tot sestertia: quære alium à quo istam liberalitatis laudem colligas. Nihil mihi das, nihil tibi debeo, quia non possum solvere tantam summam. Est epig. simillimum pag. 101.

M. VAL. MARTIALIS

EPIGRAMMATUM

LIBER DECIMUS.

EPIGRAMMA I.

Liber brevis.

1. SI nimius videor, seràque coronide longus
2. Esse liber: legito pauca, libellus ero.
3. Terque quaterque mihi finitur carmine parvo
4. Pagina: fac tibi me quàm cupis esse brevem.

VERS. 1. *Coronide*. Fine. Coronis est nota quædam, sive ornatus, operi absoluto additus, quo totum opus quasi coronatur. Hinc adagium, *Coronidem imponere*, id est, finire.

3. *Ter &c.* Toties videtur finiri pagina, quot in ea continentur epigrammata.

4. *Quàm cupis*. Quantùm cupiss tam ero brevis quàm volueris: epigrammate uno duntaxat perlecto, poteris finem libro imponere.

II.

Soli libri non moriuntur.

1. Festinata prior decimi mihi cura libelli
2. Elapsum manibus nunc revocavit opus.
3. Nota leges quædam, sed limà rasa recenti;
4. Pars nova major erit: lector, utrique fave:
5. Lector, opes nostræ; quem cùm mihi Roma dedisset,
6. Nil tibi quod demus majus habemus, ait.
7. Pigra per hunc fugies ingratæ flumina Lethes,

8. Et

8. Et meliore tui parte superstes eris.
9. Marmora Messalæ findit caprificus, & audax
10. Dimidios Crispi mulio ridet equos.
11. At chartis nec furta nocent, nec sęcula pręsunt;
12. Solaque non norunt hæc monumenta mori.

VERS. 1. Ordo est: cura prima libelli decimi edendi, nimis festinata, revocavit opus elapsum mihi manibus: hoc est, Ego qui curam & laborem in hoc decimo libro cùm primùm factus est, sive editus, posueram nimis festinanter: curavi ut idem liber, qui mihi velut è manibus erat elapsus, revocaretur ad limam. *Cura prior*. Dicuntur vulgò curæ secundæ esse meliores & sapientiores.

3. *Nota*. Jam edita. *Lima*. Vide super hac voce p. 278. *Utrique*. Parti jam editæ & illi quæ recens addita est: veteribus versiculis emendatis & novis adjectis de integro.

5. *Opes nostræ*. O Lector, quem ego si candidum nanciscor, satis me beatum & divitem puto. Cujus favore vivo & regno.

Ait. Roma, cùm te mihi, ò Lector, daret.

7. Ille tuum nomen ab oblivione vindicabit: donabit te immortalitate.

Lethes. Pag. 344.

8. *Meliore parte*. Ingenii fama.

9. Marmoreas ędes Messalæ vetustas evertet, subnascentibus inter lapides caprificis, & eos emoventibus.

Messala. Pag. 372. *Caprificus*. Est silvestris ficus, nunquam maturescens: è muris veteribus erumpit, eosque disjicit. pag. 204.

10. *Dimidios equos*. Statuas equestres; vel, equos quadrigis lapideis junctos altera parte annis exesa diminutos.

Crispi. Pag. 206. *Mulio*. Ponitur hic pro quolibet è vulgo.

11. *Furta*. Quibus opes surripiuntur. *Præsunt*. Imperant: chartæ, libri, sunt extra jus & imperium vetustatis. Vide Ovid. Lib. ult. Metam. Horatium nostrum od. 7. & 8. Lib. 4. Legunt quidam, *& sæcula prosunt*. Earum pretium vetustas auget.

III.

Scriptor innoxius.

1. Vernaculorum dicta, sordidum dentem,
2. Et fœda linguæ probra circulatricis,
3. Quæ sulphurato nolit empta ramento
4. Vatiniorum proxeneta fractorum,
5. Poeta quidam clancularius spargit;

6. Et vult videri nostra: credis hoc, Prisce,
7. Voce ut loquatur psittacus coturnicis?
8. Et concupiscat esse Canus ascaules?
9. Procul à libellis nigra sit meis fama,
10. Quos rumor albâ gemmeus vehit pennâ.
11. Cur ego laborem notus esse tam pravè,
12. Constare gratis cùm silentium possit?

Ordo sententiæ totius ducendus est à versu 5. Poeta quidam occultus, & sine nomine, spargit nescio quæ carmina plena jocis illiberalibus, & sordida maledicentia, & ea sub nostro nomine, tanquam essent nostra, circumfert.

Vers. 1. *Dicta vernaculorum*. Sales ineptos, verba scurrilia. De vernis, seu vernaculis lege epigr. 36. Libri 1. nota 27.

Sordidum dentem. Fœdam dicacitatem.

1. *Linguæ circulatricis*. Circulatoris maledici. Circulator vocatur mercator circumforaneus, præstigiator, qui remedia, cantilenas, succos, &c. in circulis urbanæ fæcis, & agrestium concione vendit.

3.4. Quæ dicta, quas argutias, nolit emere sulphurato uno, is qui vitra cum sulphuratis permutat. Solebant Romani fractis vitris emere sulphurata. Pag. 48. nota 4. Inter vitreos calices erant usitatissimi Vatiniani, seu Vatinii, ab Vatinio quodam sutore Beneventano inventi. *Proxeneta*. Ponitur hoc loco pro emptore, seu permutatore vitrorum cum sulphuratis. προξενήτης: à προξενέω, interpres sum & conciliator duorum in aliquo negotio. Ramentum porrò est pars exigua ligni, qualis intingitur sulphure ad ignem è carbone vel ignario excipiendum.

7. Credisne, ò Prisce, psittacum posse absurda coturnicis voce canere? me ineptos posse versus condere?

8. *Canus*. Nomen est proprium tibicinis Imperatori Galbæ cari. Ascaules vocatur, qui utrem inflat, utricularius agrestis, ἀσκὸς uter, utris, & αὐλὸς tibia, vel fistula. Sensus est: Credisne fieri posse ut Canus imperiti ascaulę gloriam & nomen ambiat? neutiquam sanè. Ita ego hujus poetæ clancularii versus mihi nolim adscribere.

9. 10. Absit ut ego sordida mordacitate, versibus nigris, quales ille ineptus facit, colligere mihi famam turpem velim.

11. *Laborem*. Enitar, satagam. *Notus*. Famosus, celebris.

12. Cùm possim silere, quod silentium nullo mihi labore constabit, cur malim sudare, ac vexare me scribendis versibus maledicis, cùm tacere & feriari tutò possim?

IV.

Carmina utilia.

1. Qui legis Oedipoden, caligantemque Thyesten,
2. Colchidas, & Scyllas, quid nisi monstra legis?
3. Quid tibi raptus Hylas, quid Parthenopæus, & Atys?
4. Quid tibi dormitor proderit Endymion?
5. Exutusve puer pennis labentibus? aut qui
6. Odit amatrices Hermaphroditus aquas?
7. Quid te vana juvant miseræ ludibria chartæ?
8. Hoc lege, quod possit dicere vita, meum est.
9. Non hic Centauros, non Gorgonas, Harpyiasque,
10. Invenies: hominem pagina nostra sapit.
11. Sed non vis, Mamurra, tuos cognoscere mores,
12. Nec te scire, legas αἴτια Callimachi.

VERS. 1. *Oedipoden*. Est quartus casus à recto Oedipodes Oedipodæ. Dicitur etiam Oedipus, Oedipi. Fuit ille Laii Thebanorum regis & Jocastæ filius, qui patrem ignotum imprudens interemit, Jocastamq; matrem inscius duxit, argumentum ingens fabularum. *Caligantem*. In tenebris trepidantem: sole nimirum abdito, & ad Atrei scelus refugiente, ut explicui p. 161.

Thyesten. Pag. 171. 265.

2. *Colchides*. Tragœdias de Medea p. 22. 265.

Scyllas. Pag. 339. 342.

3. *Hylas*. pag. 150. Puer Herculi carus, qui cùm aquam forte hauriret, decidit in fontem; & ab Najadibus nymphis raptus fuisse dicitur.

Parthenopæus. Pag. 311.

Atys. Pag. 137.

4. *Endymion*. Astrologiæ peritus fuit, quem, quòd noctes totas solus in Latmo Cariæ monte, observandis astris, contemplandisque traduceret, finxerunt à luna fuisse adamatum, & somno gravi obrutum periisse.

5. *Puer*. Icarus. pag. 203.

6. *Hermaphroditus*. Fuit filius Mercurii, qui Græcis Ἑρμῆς; & Veneris, quæ Ἀφροδίτη, dicitur: is ab fonte Salmacide amatus perhibetur, cujus tamen amore capi non potuit.

7. Quid te juvant, ô Lector, fabulosi versus & ludicri? hos lege de quibus quisque possit dicere, mei sunt, ad me, moresque meos, ad vitam quotidianam rectè instituendam pertinent.

6. *Centauros*. p. 374. Cen-

tauri artem domandorum equorum primi invenere: cùmque in iis hærentes eminus primùm sunt aspecti, putati sunt esse mõstra quędam ex hominibus & equis constantia. Ovid. Lib. 12. Metamorph. Ita sunt appellati à verbo græco *κεντέω* stimulo & *ταῦρος* taurus; cùm enim tauri quidam in Thessalia, furore correpti montem Pelion vastarent; & obvios peterent, eos domuere Centauri, & stimulis, jaculisque abegerunt, equis insidentes.

Gorgonas. Gorgones fuere tres ut fabulis proditum est, Phorci filiæ; earum una Medusa fuit, de qua dictum Ep. 1. Libri 7. Harpyię, monstra quædam erant virgineo vultu, uncis manibus, alato tergo. Vide Virgil. 3. Æneid.

10. Nostra carmina, mores hominũ pingũt & monẽt: nõ feras & monstra describunt.

11. *Mamurra*. Pro nobili quolibet improbo ponitur. Mamurrarum familia Romæ in primis erat nobilis.

12. *Αἴτια*. Principia, causas, à recto *ἀπὸ τοῦ αἴτιον αἰτία*. Librum scripserat Callimachus (pag. 191.) in quo rerum causas & origines explicabat. Quod argumẽtum nullius est profectò ad mores emendandos utilitatis.

Te scire. Tua cognoscere vitia. Id si ita est, censeo legas Callimachum.

V.

Dira in poetam maledicum.

Quisquis stolæve, purpuræve contemptor,
Quos colere debet, læsit impio versu:
Erret per urbes pontis exul & clivi,
Interque raucos ultimus rogatores
Oret caninas panis improbi buccas.
Illi December longus, & madens bruma,
Claususque fornix triste frigus extendat.
Vocet beatos, clamitetque felices,
Orcinianà qui feruntur in spondà.
Et cùm supremæ fila venerint horæ,
Diesque tardus: sentiat canum litem,
Abigatque moto noxiat aves panno.
Nec finiantur morte simplices pœnæ;
Sed modò severi sectus Æaci loris,
Nunc inquieti monte Sisyphi pressus,
Nunc inter undas garruli senis siccus,
Delasset omnes fabulas poetarum:
Et, cùm fateri Furia jusserit verum.

9. Pro-

19. Prodente clamet conscientia, SCRIPSI.

Vers. 1. Stola erat vestis matronarum: purpura verò, magistratuum. Pag 376. Si quis igitur matronas petulanter pulsat, magistratus quos colere debet, contemnit, is erret &c.

3. *Pontis exul*. In pontibus vulgò stabant mendici stipem à prætereuntibus rogitantes. Iidem in clivis desidebant. Romæ vici quidam celeberrimi erant declives, ut via sacra. In clivo Aricino plurimus mendicorum grex. Pag. 111. 299. *Exul*. Erro & vagus, nullo certo lare. Mendici, vel in urbe media, exulare dici possunt, qui domum & quasi solum semper vertant. Legitur alibi aliter hic versus. *Pontes per urbis exul erret & clivos*.

4. *Rogatores*. Mendicos.

5. *Caninas buccas*. Offas atri panis, qualis canibus datur.

7. *Fornix*. Cella obscura & clausa, nempe obstructo, ad vim venti arcendam, aditu ac fenestris. *Extendat*. Longiorem hyemem ac molestiorem efficiat.

9. Mortuos qui ad rognm efferuntur: sive gladiatores & bestiarios in arena interfectos, qui sandapila in spoliarium abjiciuntur insepulti. Feretrum autem sive sandapilam vocat spondam orcinianam, id est, feralem seu avernalem lectum; à voce Orcus, id est, Pluto, cujus in ditione sunt mortui. Sponda propriè latus est lecti; sive asseres, qui utrinque lectum sustinent.

10. *Fila*. Parcæ hominum vitam nere dicebantur. pag. 206. 220.

11. *Diestardus*. Mors diu expectata. *Canum litem*. Canes litigantes de suis ossibus, quinam ea eruta sepulcro sint voraturi. Canis latrans, omen infaustum morientibus esse ferebatur.

12. Ita sit ab omnibus in supremo illo die ac morbo destitutus, ut cogatur noctuas, corvos, vultures, abigere à suo lectulo, quassando pannum. Vel, ipse mortuus, projecto cadavere, & appenso sublimè panno volante, illas abigat.

13. *Simplices*. Una & simplici morte non finiantur, durent etiam post mortem.

14. *Æaci*. Unus è judicibus inferorum. Tres vulgò nominantur, Æacus, Minos, & Rhadamantus.

15. *Sisyphi*. Pag. 278.

16. *Garruli senis*. Tantali. Is enim, cùm Jovis arcanis, & convivio Deorum adhibitus, multa quæ audierat, perperam denarrâsset, ea pœna in inferis cruciari dicebatur ut mediis in undis sitiat; aquis, cùm eas appetit, fugientibus, ac subsidentibus.

17. Fatiget poetas suis illis pœnis narrandis occupatos.

19. *Scripsi*. Ego sum istorum auctor versuum. Furiæ in inferis extorquent à sceleratis criminum confessionem. Virg. 6. Æn. versu 568.

VI.

Trajani in urbem adventus.

1. Felices, quibus urna dedit spectare coruscum
2. Solibus arctois sideribusque ducem!
3. Quando erit ille dies, quo campus, & arbor, & omnis
4. Lucebit Latiâ culta fenestra nuru?
5. Quando moræ dulces, longusq; à Cæsare pulvis.
6. Totaque Flaminiâ Roma videnda viâ?
7. Quando eques, & picti tunicâ Nilotide Mauri
8. Ibitis? & populi vox erit una, VENIT?

VERS. 1. 2. *Urna.* Sors, fortuna. Felix ille, cui hoc datum est ut clarissimum ducem Trajanum in septentrionalibus sideribus, idest; regionibus viderit. Ibi versabatur quando est adoptatus à Nerva. Potest hoc intelligi de legatis ad eundem missis, ut delatum ipsi Imperium significarent: nam legati ad principem mittendi, conjectis in urnam nominibus sorte legebantur: *Arctois*. pag. 185. *coruscum arctois sideribus*. Qui Germaniam & ejus astra velut illustrabat suis virtutibus, sua præsentia.

Ducem. M. Ulpium Nervam Trajanum Cæsarem. Interfecto à suis Domitiano, successit Nerva, Nervæ Trajanus, anno Christi 98.

3. 4. *Campus*. Quando obviam effusi prodibunt cives ex urbe in campos, & arbores visendi studio conscendent? quandonam omnes feminæ lautiùs ornatæ & cultæ, ex ædibus prospectabunt? *Nuru*. pag. 221.

5. *Moræ dulces*. Per quas Cæsarem diutiùs licebit contemplari, lentiùs præ multitudine populi occurrẽtis & stipati, procedentem, *à Cæsare*. Ab eo, ejusque comitibus excitatus inter eundum.

6. Quando Roma tota conspicietur in via Flaminia. Pag. 215. Hæc via spectabat septentrionem; atque adeò per eã Trajanus erat ingressurus, è Germania veniens.

7. *Nilotide*. In Ægypto, ubi Nilus est, texta: Equites Mauri adhibebantur, pompæ causa, qui præirent triumphantibus, &c.

VII.

Ad Rhenum; pro reditu Imperatoris.

1. Nympharum pater amniumque Rhene,
2. Quicunque Othrysias bibunt pruinas,
3. Sic semper liquidis fruaris undis.

4. Nec

4. Nec te barbara contumeliosi
5. Calcatum rota conterat bubulci;
6. Sic & cornibus aureus receptis,
7. Et Romanus eas utraque ripa:
8. Trajanum populis suis, & urbi,
9. Tybris te dominus rogat, remittas.

VERS. 2. Quicumque amnes aluntur, & augentur imbribus plagæ septentrionalis. Rhenus illorum pater vocatur, quia major cæteris & nobilior.

Othryfias: Septentrionales. *Liquidis*. Nunquam gelu adstrictis.

5. *Calcatum*. Per hyemem, dum gelu fluvios constringit. *Bubulci*. Plaustrum supra glaciem agentis.

6. *Aureus*. Pulcher, victor. *Cornibus receptis*. Pag. 322. nota 3. Rhenus prope ostium in duos alveos, & duo brachia velut in bina cornua finditur; unũ ex his alveis cũ vicina regione hostes populi Romani obtinebãt, & ipsi Rheno quasi unũ cornu eripuerãt: alter autẽ alveus Rom. ditionis erat.

7. *Romanus*. Romano Imperio subjectus, & quasi donatus civitate. Germania, cis transque Rhenum Romanis pareat.

9. *Tybris &c.* Nerva Imperator cũ se propter senectutem & facilitatem cõtemni videret, Trajanum evocavit è Germania, & Imperii socium adscivit. *Rogat*. Quasi amicus & cognatus.

Dominus. Quia Romæ urbium principis fluvius.

VIII.

Uxor anus.

1. Nubere Paulla cupit nobis, ego ducere Paullam
2. Nolo; anus est: vellem, si magis esset anus.

V. 2. *Vellem*. Si enim esset magis anus, citiùs moreretur, ac me suorum bonorum heredem relinqueret. Jocus est ab inexpectato; nolo eã ducere: quid ita? scilicet quia est anus; imò satis anus non est. *Nubere*, *Ducere*. Pag. 378.

IX.

Contempta littera.

1. Undenis pedibusque, syllabisque,
2. Et multo sale, nec tamen protervo,
3. Notus gentibus ille Martialis,
4. Et notus populis: quid invidetis

5. Non sum Andremone notior Caballo.

VERS. 1. *Undenis.* Versibus Phaleuciis qui constant undecim syllabis, unde Ἐνδεκασύλλαβοι vulgò appellantur: quales isti modò, & alii quidam sunt. *Undeni pedes* accipi possunt pro disticho, constante versu Hexametro, cujus sex pedes; & Pentametro, cujus quinque. Epigrammata porrò distichis vulgò constant.

2. *Sale.* Jocis, dicacitate. *Protervo.* Illiberali, maligno.

5. Andremon Caballus, fuit scurra famosus temporibus Vespasiani. Nonnulli volunt Andremonem, esse nomen celebris equi circensis. Qualis Hirpinus ille erat, de quo mentionem facit Libro 3. Ep. 50. versu 12. & Juvenalis, initio Satyræ 8. Sententia est: quamvis multùm gloriæ meis carminibus sim adeptus, tamen multò plus Andremon (sive equus, sive scurra) est consecutus; adeò jacent hac tempestate litteræ & artes bonæ!

X.

Divitum servilis avaritia.

1. Cùm tu laurigeris annum qui fascibus intras,
2. Manè salutator limina mille teras.
3. Hic ego quid faciam? quid nobis, Paulle, relinquis,
4. Qui de plebe Numæ, densaque turba sumus?
5. Qui me respiciat, dominum regemque vocabo?
6. Hoc tu sed quantò blandius! ipse facis.
7. Lecticam, sellamve sequar? nec ferre recuso:
8. Per medium pugnas sed prior ire lutum.
9. Sæpius assurgam recitanti carmina? tu stas,
10. Et pariter geminas tendis in ora manus.
11. Quid faciet pauper, cui non licet esse clienti?
12. Divisit nostras purpura vestra togas.

VERS. 1. Cùm tu, qui consulatum hoc anno geris, &c. *Fascibus.* pag. 351. 371.

4. Qui de plebe Romana sumus. Numa secundus Romanorum rex fuit. *Densa turba.* Nos numerus sumus, inquit Horatius Ep. 2. Lib. 1.

5. *Respiciat.* Arridendo, ut lauti solent alios cives tenujores respicere. Ego igitur patronum qui me aspicere dignabitur appellabo dominum & regem.

6. *Hoc tu &c.* Hoc idem tu facis: sed multò blandiùs ac serviliùs.

7. *Lecticam.* Vide l. 3. ep. 27. 36.

9. *As-*

9. *Assurgam*. Ut solent qui applaudunt.

10. *In ora*. Patroni recitantis: sic illi applaudis, nempe jactando, & protendendo manus. Erat illa gaudii, & admirationis significatio usitata.

11. *Non licet*. Quia locum clientium, & munia omnia invadunt, ac sibi vendicant divites.

12. Vestra purpura, idest, vos, ò patroni, ò nobiles purpurati, divisistis nostram togam, hoc est, nostra togatorum (clientes enim erãt vulgò togati) officia partiti estis; partẽ nobis reliquistis, partem vobis, eamq; meliorem sumpsistis. Sũt qui scribant *dimisit* eo sensu: ò divites patroni, fecistis ut dimitteremus, coegistis nos dimittere nostras togas, & clientiũ officia prorsus abjicere.

X I.

Omnia inter amicos communia.

1. Nil aliud loqueris, quàm Thesea, Pirithoumque,
2. Teque putas Pyladi, Calliodore, parem.
3. Dispeream, si tu Pyladi præstare matellam
4. Dignus es, aut porcos pascere Pirithoi.
5. Donavi tamen, inquis, amico millia quinque,
6. Et lotã (ut multum) terque quaterque togã.
7. Quid? quòd nil unquam Pyladi donavit Orestes.
8. Qui donat quamvis plurima, plura negat.

VERS. 1. Theseus & Pirithous ob mutuam amicitiam celebrantur. Fuit Theseus Ægei regis Athenarum filius. Cum amico suo Pirithoo Ixionis filio descendit ad inferos Proserpinam rapturus, sed à Plutone conjectus in vincula, vix ab Hercule liberatus est: Pirithous à Cerbero interfectus.

2. *Piladi*. Pag. 285.

3. Indignus es qui Pyladis, aut Pirithoi mancipium sis, qui ministres ipsis in rebus despicatissimis, nedum eorum sis amicus.

5. *Millia quinque*. Subaudi, sestertiorum libras Turon. 500.

6. *Ut multum*. Enimverò munus ingens, (inquit Martialis) sanè prædicanda liberalitas! Domitius exponit istud *Ut multum*, ad summum. *Lotam*. Pexam, recentem, nitidam, purgatam sordibus.

7. 8. Atqui Orestes, reponit Martialis, nihil unquam Pyladi donavit. Cur? Quia scilicet habebant omnia communia. Qui verò aliquid amico donat, quamvis donet plurima, plura tamen illi negat, nempe ea omnia quæ cum eo non habet communia; alioquin dare non posset, neque haberet aliquid, quo amicus careret.

Ut-

X I I.

Urbanus aer.

1. Æmiliæ gentes, & Apollineas Vercellas,
2. Et Phaetonthei qui petis arva Padi:
3. Ne vivam, nisi te, Domiti, dimitto libenter,
4. Grata licèt sine te sit mihi nulla dies.
5. Sed desiderium tanti est, ut messe vel unà
6. Urbano releves colla perusta jugo.
7. I precor, & totos avidà cute combibe soles,
8. Quàm formosus eris, dum peregrinus eris!
9. Et venies albis non cognoscendus amicis,
10. Livebitque tuis pallida turba genis!
11. Sed via quem dederit, rapiet citò Roma colorem;
12. Niliaco redeas tu licèt ore niger.

VERS. 1. 2. 3. O Domiti, qui populos Æmiliæ ac Vercellas petis, patior te abire, ut valetudini consulas, &c. *Æmilia*. Pag. 143.

Vercellas. Oppidum olim Insubriæ, ubi Apollo præcipuè colebatur. Nunc est in Pedemontio, *Vercelli*.

Padi. Padus, est fluvius Italiæ maximus, *il Pò*, ab Alpibus ad mare Adriaticū defluens, aliter Eridanus. In eum Phaethon curru solis excussus, fertur cecidisse. *Dimitto*. Mavult Gruterus, *permitto*: hoc enim verbum ferè idem atque adeò plus aliquanto significat, quàm dimitto: sic Ovidius dixit: *Onus permittere in hostem*; pro, penitus ac longius mittere. Metam. XII.

5. 6. Ac licèt cruciandus sim tui absentis desiderio, tamen absentia tua mihi erit tanti: hoc est, potior mihi erit voluptate, quam ex tua præsentia caperem, quia tu illud commodi ex hoc itinere capies, ut saltem per æstatem unam, te curis urbanis oppressū relaxes ac recrees; *Perusta*. Attrita, vexata. *Jugo*. Molestis occupationibus.

7. *Soles*. Amabant, valetudinis causa, sedere in aprico ad solem, & ejus vitali calore se reficere.

8. *Formosus*. Ironicè. Nempe fuscus, ater.

9. *Albis*. Nobis Romæ degentibus, non perustis sole, ut tu: Vel pallidis propter sollicitudinem & molestiā.

10. Ori tuo fusco ac rubicūdo invidebunt cives, macie & pallore confecti, ob curas scilicet urbanas. Vulgò legitur: *Libabitque tuas pallida turba genas*. Id est, amici pallidi te redeuntem osculabuntur.

11. 12. Sed quamvis Æthio-

thiope nigrior sis, colorem hunc nigrum quem tibi dederit via & peregrinatio ab æstu & itinere collectum, citò. Romanus aer deteret, ac mutabit: pristinum pallorem, & candorem brevi recipies. *Niliaco.* Pagin. 313. Ægyptii sunt fusci.

XIII.

Felicitas misera.

1. Cùm cathedralitios portet tibi rheda ministros,
2. Et Libys in longo pulvere sudet eques;
3. Strataque non unas cingant triclinia Bajas,
4. Et Thetis unguento palleat uncta tuo;
5. Candida Setini rumpant crystalla trientes,
6. Dormiat in pluma nec meliore Venus:
7. Urere nec miserum cessant suspiria pectus.
8. Vis dicam, malè sit cur tibi, Tucca? bene est.

VERS. 1. 2. Cùm habeas tecum in curru, quoties iter facis pueros elegantes; ac servos delicatos; cum Afri equites te præcurrant honoris causa: Cathedralitii ministri; servi sunt effeminati, quales ministrant feminis; quia cathedra propriè est sella muliebris. *Rheda.* Currus rotarum quatuor.

3. Cùm propè thermas tuas & balnea (Bajas illas vocat, quia Bajanæ thermæ erant laudatissimæ: Pag. 64. 213.) extructa sint multa triclinia in quibus scilicet opiparè cœnes, recens à balneo.

4. Et balneas, sive piscinas marinis aquis plenas, (Thetis, Dea maris fuit; pro aqua ponitur) unguentis perfundas. Sæpe ipsas, ubi lavabant, aquas unguento odorato respergebant.

5. *Setini trientes.* Pocula plena vino Setino. Triens est poculum majus cyatho 4. continens, Pag. 44. è trientibus in minores crystallinos calices vinum fundebatur. Rumpi dicuntur pocula cùm ita implentur, ut oneri & vino ferendo paria non esse videantur.

7. *Urere.* Vexare, angere. Tamen ingemiscis, tristis es, identidem suspiras, &c.

8. Tibi malè est, quia nimis benè est: laboras nimia felicitate.

XIV.

Putida familiaritas.

1. Cedere de nostris nulli te dicis amicis.
2. Sed sit ut hoc verum, quid, rogo, Crispe, facis?

3. Mu-

3. Mutua cùm peterem sestertia quinque, negasti:
4. Non caperet nummos cùm gravis arca tuos.
5. Quando fabæ nobis modium farrisve dedisti;
6. Cùm tua Niliacus rura colonus aret? (mæ?
7. Quando brevis gelidæ missa est toga tépore bru-
8. Argenti quando missa selibra mihi est?
9. Nil aliud video, quo te credamus amicum.
10. Quàm quod me coram pedere, Crispe, soles.

Vers. 3. Quinque sestertia libræ sunt Turonicæ 500.
6. Cũ tu in Ægypto plena fabis & farre rura possideas.
8. *Selibra*. Dimidia libra. pag. 86. 244.
10. *Pedere*. Crepitum alvo edere.

X V.

Ludus crudelis.

1. Dotatæ uxori cor arundine fixit acutâ:
2. Sed dum ludit Aper, ludere novit Aper.

Vers. 1. 2. Aper (viri nomen) dum inter ludendum, sagittas, quasi joco, in uxorem benè dotatam, & divitem conjiceret, illi cor trãsfixit: certè egregiè scit Aper ludere qui ludo facili opes uxoris ac dotem sibi cõparaverit: dũ ludit, novit quid ludat, & seriò agit. Legunt aliqui: *Ladere novit Aper.* Dum ludit, lædit.

X V I.

Dare verba.

1. Si donare vocas promittere, nec dare, Cai,
2. Vincam te donis muneribusque meis.
3. Accipe Callaicis quicquid fodit Astur in arvis,
4. Aurea quicquid habet divitis unda Tagi;
5. Quicquid Erythræâ niger invenit Indus in algâ,
6. Quicquid & in nidis unica servat avis;
7. Quicquid Agenoreo Tyros improba cogit aeno:
8. Quicquid habẽt omnes, accipe, quomodo das.

V. 3. *Callaicis*. Pag. 198. *Astur*. Asturia est Hispaniæ regio septentrionalis inter Gallæciam, & Biscajam, *les Asturies*.
4. *Tagi*. Pag. 55. 207.
5. *Quicquid &c.* Gemmas omnes Indiæ. *Erythræa*. 257. *Alga*.

Alga. Est herba inutilis quam æstus maris in littora projectat cum lapillis, & spuma. *Indus*. Pag.385.

6. *Avis*. Phœnix, qui unicus orbe toto esse dicitur. Pag. 234.

7. Omnes purpuras quæ Tyri inficiuntur & tinguntur in ahenis. *Tyros*. Pag. 122.286.377. Improbam Tyrum vocat, quæ colores purpureos mitteret, quibus delicati & effœminati vulgò utebantur.

Agenoreo. Agenor, Phœniciæ rex, Tyrum condidit.

8. *Quomodo das*. Nempe verbis, & promissis, quæ sola das. Nihil das, nihil accipe: das verba, do verba.

X V I I.

Nugæ ab occupatis non legendæ.

1. Saturnalitio Macrum fraudare tributo,
2. Frustra, Musa, cupis: non licet, ipse petit.
3. Solemnesque jocos, nec tristia carmina poscit;
4. Et queritur nugas obticuisse meas.
5. Mensorum longis sed nunc vacat ipse libellis;
6. Appia, quid facies si leget ista Macer?

Vers. 1. O Musa, frustra cupis fraudare Macrum eo munere, quod ipsi soleo mittere Saturnalibus, instar annui tributi. *Saturnalitio*. Pag. 136. 280.

3. *Solemnes*. Solitos quotannis ipsi dari. *Non tristia*. Festiva, ludicra epigrammata, quas nugas versu 4. vocat.

5. Sed ille nunc geometrarum, & eorum qui metiuntur itinera, libros legit. Præfectus fuerat Macer Appiæ viæ reficiendæ, ac sternendæ.

6. Si meos libellos Macer legit, ò Appia via, detrimentum inde capies, ac de me populus conqueretur. *Appia*. V. l.9. ep.80. p.473.

X V I I I.

Patronus illiberalis.

1. Nec vocat ad cœnam Marius, nec munera mittit,
2. Nec spondet, nec vult credere; sed nec habet.
3. Turba tamen nō deest, sterilē quæ curet amicū.
4. Eheu quàm fatuæ sunt tibi, Roma, togæ!

Vers. 2. *Nec spondet*. Non se prædem pro amicis offert creditori, aut fœneratori. *Credere*. Mutuam dare pecuniam. *Habet*. Quod credat, quod donet.

3. *Turba*. Clientium.

4. Heu quàm fatui sunt Ro-

Romani clientes, qui navent operam adeò sibi inutilem! Diximus jam sæpius, eos in patronorum honorem, toga uti solitos, quippe quæ lautior, & honestior vestis esset.

XIX.

Librum Plinio, quem laudat, mittit.

1. Nec doctum satis, & parum severum,
2. Sed non rusticulum nimis libellum,
3. Facundo mea Plinio, Thalia,
4. I perfer: brevis est labor peractæ
5. Altum vincere tramitem Suburræ.
6. Illic Orphea protinùs videbis
7. Udi vertice lubricum theatri,
8. Mirantesque feras, avemque regis
9. Raptum quæ Phryga pertulit Tonanti.
10. Illic parva tui domus Pedonis
11. Cælata est aquilæ minore pennà.
12. Sed ne tempore non tuo disertam
13. Pulses ebria januam, videto:
14. Totos dat tetricæ dies Minervæ,
15. Dum centum studet auribus virorum,
16. Hoc quod sæcula, posterique possint
17. Arpinis quoque comparare chartis.
18. Seras tutior ibis ad lucernas:
19. Hæc hora est tua, cùm furit Lyæus,
20. Cùm regnat rosa, cùm madent capilli:
21. Tunc me vel rigidi legant Catones.

VERS. 3. *Plinio*. Vide Lib. VII. Epig. 68. *Thalia*, Pag. 183:326.

4. Non est longa via ad Plinii domum, & post peractam, hoc est, emensam Suburram (vicus erat Romæ celebris, pagina 110. 246.) facile est tramitem altum superare, seu jugum & clivum Esquiliarum. Pagin. 359.

6. Transibis prope theatrum, cujus in vertice statua est Orphei tota madida ob pluviam è summo theatro defluentem: & feras videbis lapideas, quas ille suavitate cantus illectas trahere videtur. Lubricus etiam dici potest Orpheus, sive ejus statua, eò quòd croco, & odoratis aquis perfunderetur, ut diximus Lib. Spectac. Epigram. 3. Scriverius negat positam fuisse

fuisse in aliquo theatro statuam hanc Orphei, sed aliquod è ligno theatrum, seu solarium instar theatri vult extructum fuisse in summo domus Plinianæ fastigio, in quo theatro hæc statua viseretur, ut & aquila, de qua mox. Affert in hanc sententiam Plinii locum Lib. 35. c. 12. *Dibutades Sicyonius figulus plastes, primus personas, tegularum extremis imbricibus imposuit, &c.*

8. *Avem regis*. Aquilam Jovis ministram. Solebant in ædium sacrarum, ac privatarum interdum, fastigiis aquilę imponi, unde ἀετώμα culmen domus significat, à voce ἀετὸς, aquila. *Phryga*. Ganimedem, Trois Phrygiæ regis filium. Pag. 33.

10. Non procul aspicies domum tui amici Pedonis (poetæ præstantis, seu oratoris) cujus in fastigio est aquila, non tanta illa quidē, quanta est ea quæ in summo ædium Plinii tecto visitur: quia minor est Pedonis domus. Cælatam dicit, idest, sculptam; fictili quodam ac cælato opere factam: effigies enim istas fastigiis domorum imponi solitas, factas fuisse simplici, at mira cælatura Plinius docet eo, quem suprà laudavi, loco.

12. Sed cave ne Plinii januam alieno tempore, malè petulās ac ebriorum instar, pulses. Thalia cęteris Musis hilarior, vino, & unguentis gaudebat. Pag. 372. nota 9.

14. *Tetricæ Minervæ*. Studiis severioribus; philosophiæ, vel foro.

15. 16. 17. Dum elaborat orationes recitandas coram Centumviris; (de illis fusè dictum Lib. 6. Epig. 26.) quas posteri *chartis arpinis*, hoc est, orationibus Tullianis, meritò comparabunt. Arpinum, *Arpino*, Italiæ oppidum, patria Ciceronis.

18. Commodiùs illum adibis sub noctē: cum cœnabit.

19. *Lyæus*. Bacchus. Pagin. 72.

20. *Rosa*. Qua coronati potabant. *Madent*. Unguentis, quibus crines perfundebantur.

21. *Tunc, &c.* Inter vina possum Plinio, possum Catonibus placere. *Catones*. Pag. 29. 34.

X X.

Cùm amico locus omnis gratus.

Ducit ad auriferas quòd me Salo Celtiber oras,
Pendula quòd patriæ visere tecta libet,
Tu mihi simplicibus, Mani, dilectus ab annis,
Et prætextatà cultus amicitià,
Tu facis; in terris quo non est alter Iberis
Dulcior, & vero dignus amore magis.
Tecum ego vel sicci Getula mapalia Pœni,
Et poteram Scythicas hospes amare casas.
Si tibi mens eadem, si nostri mutua cura est,

10. In

10. In quocunque loco Roma duobus erit.

VERS. 1. Quod velim Hispaniam revisere, & Bilbilim quam rigat Salo. Pag. 55. *Celtiber*. Pag. 54.

Auriferas. Tagus Hispaniæ fluvius aureas arenas volvere dicebatur, pag. 207.

2. *Pendula*. In edito, & declivi loco sita.

3. *Simplicibus*. Puerilibus.

4. Et à me cultus quando gerebam adhuc prætextam. Erat vestis ornata limbo purpureo: gestabant eam pueri usque ad annum 17. quo virilem togã sumebant.

5. *Tu facis*. Tu unus in causa es; nempe cur redire velim in patriam, &c.

7. Getulia est regio Africæ; *mapalia* sunt casæ rusticorum. *Sicci*. Siticulosa est, ob æstum, Africa.

Pœni. Carraginenses ita sunt vocati quasi Phœni venerunt enim è Phœnicia, parte olim Syriæ, duce Didone. Pag. 101, 187, 289.

8. *Scythicas*. Scythia, regio fuit Asiæ ad septentrionem longe lateque patens. Eam nunc obtinent Tartari.

10. Perinde vivemus, ac si essemus Romæ; nullo in loco Romam desiderabimus. Amor mutuus Romæ desiderium leniet, Roma instar nobis erit.

XXI.

Liber obscurus.

1. Scribere te, quæ vix intelligat ipse Modestus,
2. Et vix Claranus; quid, rogo, Crispe, juvat?
3. Non lectore tuis opus est, sed Apolline, libris:
4. Judice te, major Cinna Marone fuit.
5. Sic tua laudentur: sanè mea carmina, Crispe,
6. Grammaticis placeant, & sine grammaticis.

VERS. 1. 2. Modestus, & Claranus, grammatici fuere celebres. De Modesto agit Svet. lib. de illustribus Grammaticis. Adi Vossium de Historicis lat. c. 20.

3. *Apolline*. Qui tua carmina velut ænigmata explicet.

4. *Cinna*. Scripsit ille novennio toto egregium, at perobscurum poema, quod Smyrnam inscripsit: hunc Virgilius laudat ecloga nona. Præfers igitur Cinnam Virgilio, quia est obscurior, Virgilius verò apertior, & clarior.

5. *Sic*. Propter obscuritatē.

6. *Placeant grammaticis*. Hoc est, nihil habeant mendosum quod arguere meritò grammatici possint. *Et sine grammaticis*. Hoc est, neque tamen ita sint obscura, ut egeant grammaticis, qui solent obscuros auctorum locos explanare.

XXII.

Bis vivere.

1. Jam numerat placido felix Antonius ævo
2. Quindecies actas Primus Olympiadas;
3. Præteritosque dies, & tutos respicit annos:
4. Nec metuit Lethes jam propioris aquas.
5. Nulla recordanti lux est ingrata, gravisque:
6. Nulla fuit, cujus non meminisse velit.
7. Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus: hoc est
8. Vivere bis, vità posse priore frui.

VERS, 1.2. Antonius Primus jam vixit annos sexaginta. Lib.IX. Ep.78.

Olympiadas.Pag.201.316. 340.

3. *Tutos*. Quasi extra fortunæ aleam positos, cui nihil juris est in præterita.

4. Mortem imminentem non reformidat. *Lethes*.344.

7. *Ampliat*. Amplificat, duplicat. *Unus dies eruditorum plus patet quam imperiti longissima ætas*. Senec. Ep.79. quod de viris probis longe certiùs dici potest.

8. *Frui*. Voluptatem ex ea percipiendo. Improbi non fruuntur iis annis, quos in scelere traduxerint: eos enim, si quid sapiunt, nullos fuisse velint.

XXIII.

Vitam longiorem frustra petit.

1. Natales mihi Martiæ Kalendæ,
2. Lux formosior omnibus Kalendis,
3. Quà mittunt mihi munus & puellæ,
4. Quinquagesima liba, septimamque
5. Vestris addimus hanc focis acerram,
6. His vos (si tamen expedit roganti)
7. Annos addite bis, precor, novenos:
8. Ut nondum nimià piger senectà,
9. Sed vitæ tribus aureis peractis,
10. Lucos Elysiæ petam puellæ,
11. Post hæc tempora, nec diem rogabo.

VERS. 1. &c. O Martiæ Kalendæ, qua die sum natus, jam vestris aris quinquagies septies placêtas ac thura obtuli: his 57. annis addite anno 18. ut tres quasi aureos annorum expleam.

Kalendæ. Pag.216.

3. *Et*

3. *Et puellæ*. Non solùm viri amici mei, ut natali die assolet, mittunt munera; sed etiam fœminæ. Erant enim sacræ fœminis Martiæ Kalendæ. Pag.280. nota 9.

5. *Acerram*. Est vas thuriferum: libum, placentæ est genus. *Vestris focis*. Natalem suum diem solemni sacrificio colebant.

6. *Si expedit*. Rectè; sæpe enim citò mori præstat, quàm diu vivere.

9. *Aureis*. Tres aurei Romani conficiunt denarios 75. Tot igitur annos petit quot sunt denarii in tribus aureis: singuli enim denarios 25. continebant: & hanc sibi quasi auream ætatem postulat. Legit Scriverius; *Tribus areis*, non *aureis*. Metaphora ducta nimirum à circo, cujus spatium, & vacua planities, area vocatur, & cum quo sæpe cursus vitæ humanæ comparatur. Porrò autem currus in circo certare, ac aream decurrere soliti, vicies quinquies per unum diem è carceribus emittebantur, Servio teste ad versum 18. Lib. III. Georg. & quemadmodū viginti quinque missus, sive curruum emissiones, unam circi aream conficiebant, sic anni 25. una quasi vitæ area sunt. Favet huic explicationi, & eam illustrat Scaliger in suis ad Manilium notis. Simplicius locum hunc Brodæus exponit: Tribus areis, inquit, id est, tribus vitæ circulis, sive ætatibus, pueritiâ, juventâ, & senectâ: nam decrepitam ætatem sibi non optat.

10. *Elysiæ puellæ*. Proserpinæ, quæ campis, & lucis Elysiis præest. Pag.304.

11. Moriar libens post expletum hoc vitæ tempus, neque illam mihi, vel ad unum diem, prorogari postulabo.

XXIV.

Ignava fortitudo.

1. In matutinâ nuper spectatus arenâ
2. Mucius, imposuit qui sua membra focis,
3. Si patiens, fortisque tibi, durusque videtur,
4. Abderitanæ pectora plebis habes.
5. Nam cùm dicatur, tunicâ præsente molestâ,
6. Ure manum: plus est dicere, Non facio.

VERS. 1. 2. &c. Ille Mucius Scævola, illa gladiator, qui Mucium repræsentabat, cùm spectacula manè nuper ederentur, & manum foculo ardenti imposuit, si tibi fortis & patiens videtur, næ tu valdè stolidus es, & Abderitano populo similis. Abdera civitas Thraciæ, Democriti patria, cujus aer ita erat crassus, cęlum adeò grave, ut homines ibi plerumque stupidi, hebetesque na-

nascerentur. De vero Mucio Scevola habes Epig. 22. Lib. 1. De isto ficto, 30. Lib. 8. pag. 387.

5. Qui enim jubetur manum urere & foculo imponere, ea conditione, ut nisi manum urat, induatur tunica molesta, in eaque vivus comburatur; ille si nolit urere manum, si malit tunicam molestam induere, certè fortior & generosior erit, quàm si manum igni imponeret. Videbat iste gladiator præsentem tunicam molestam sibi impo-nendam nisi manum foco injiceret; injecit, ne indutus molesta tunica, ureretur; ignavus fuit: fortis fuisset, si jussus dexteram urere, dixisset, non faciam, non uram, malo tunicam molestam induere. *Tunica molesta*. Erat illa imbuta & contexta musco, pice, resina, & aliis id genus rebus quæ ignem facile concipiunt. Indutus ea reus torrebatur lento igne. Vide Lib. 4. Ep. 72. pag. 226. necnon Juvenalem Satyra 1. sub finem, item 8.

XXV.

Amici mortem deflet.

1. Vare, Parætonias Latià modò vite per urbes
2. Nobilis, & centum dux memorande viris:
3. At nunc Ausonio frustra promisse Quirino,
4. Hospita Lagæi littoris umbra jaces!
5. Spargere non licuit frigentia fletibus ora,
6. Pinguia nec mœstis addere thura rogis:
7. Sed datur æterno victurum carmine nomen.
8. Numquid & hoc, fallax Nile, negare potes?

VERS. 1. 2. O Vare, qui centurionis munere nuper in Ægypto functus es.

Paratonias. Ægyptias. Parætonium, urbs Ægypti, *Berton*.

Vite. Vitis seu virgula è sarmento, erat insigne centurionum. Illi centum olim militibus præerant: *centum dux memorande viris*. Postea paucioribus.

3. At nunc licèt frustra promissus fueris nobis rediturus Romam, tamen mortuus jaces in Ægypto, terra peregrina & aliena. Quirinus idem est ac Romulus, Romæ cōditor. *Lagæi littoris*. Ægypti. Nam Lagus fuit pater Ptolemæi regum Ægyptiorum primi, post Alexandri Magni mortem.

Ausonio. Pag. 7.

4. *Hospita umbra*. Quasi exul & peregrina.

7. Sed per me immortalis tibi gloria & fama datur in meis carminibus.

8. Hoc meum carmen æternum fore, ne ipsa quidem Ægyptus negabit, sed verè fate.

fatebitur, etsi fallax & mentiri solita. Ægypti mendaces, & perfidi habebantur. Vel: O Ægypte, an quemadmodum potuisti prohibere, ne Romam rediret Varus, ita quoque impedies quominus eum hoc munere, & carmine prosequar? Ipsi hoc solatium non negabis, non eripies, etsi reditum & vitam eripueris.

XXVI.

Natalis hominis nunquam nati.

1. Natali, Diodore, tuo conviva senatus
2. Accubat, & rarus non adhibetur eques;
3. Et tua tricenos largitur sportula nummos.
4. Nemo tamen natum te, Diodore, putat.

VERS. 2. *Non rarus*. Frequens, plurimus eques adhibetur convivio.

3. Triginta viritim nummos das clientibus tuis. Vulgò deni tantum sestertii, sive centũ quadrantes pro sportula dabātur. Consule Epig. 51. Lib. I. & 6. Libri III.

4. Nemo te dignum luce putat. Ita Seneca de homine improbo: *Nemo illum unquã natum putavit*. Vel: nemo de tuis natalibus curat, adeò viles, obscuri, fortasse spurii, sunt. Tuam omnes cœnam, tua munera, magni faciunt, te, nihili.

XXVII.

Ad Janum, pro pace.

1. Annorum nitidique sator pulcherrime mundi,
2. Publica quem primum vota precesq; vocant,
3. Pervius exiguos habitabas ante penates,
4. Plurima qua medium Roma terebat iter:
5. Nunc tua Cæsareis cinguntur limina donis,
6. Et fora tot numeras, Jane, quot ora geris.
7. At tu, sancte pater, tanto pro munere gratus,
8. Ferrea perpetuà claustra tuere serà.

VERS. 1. Janus annorum & mundi sator, idest, pater vocatur, quia Januarius primus est mensium anni: vide Lib. VIII. Ep. 2. & 8. vel, quia Janus idem erat, ac tempus, & cœlum, à quo omnia procreata censebant.

2. *Publica*, &c. Explicui jam, Lib. VIII. Ep. 8. versu 3.

3. Antea templum habuisti exiguum. Nempe in foro transitorio, quod ita vocabatur, quia ex eo in alia vicina facilis transitus erat. pag. 30. 74.

4. At

4. Ac per tuum templum ultro, citroque cives commeabant.

5. *Cæsareis*. Domitiani, qui templum Jani refecit, ac donis ornavit; Nervæ, qui illud amplificavit, &c.

6. In eo templo erant portæ quatuor, quia Jani statua quadrifrons inventa fuerat: & è portis prospiciebantur totidem fora: nimirum Vetus, Julium, Augustum, & Transitorium. Pag. 74.

8. Serva portas tui templi semper clausas: id est; Præsta nobis æternam pacem. Solebant Jani valvæ bello aperiri; pace claudi pag. 410.

XXVIII.

Servi dominis feliciores.

1. O temperatæ dulce Formiæ littus!
2. Vos, cùm severi fugit oppidum Martis,
3. Et inquietas fessus exuit curas,
4. Apollinaris omnibus locis præfert.
5. Non ille sanctæ dulce Tibur uxoris,
6. Nec Tusculanos Algidosve secessus,
7. Præneste nec sic, Antiumve miratur.
8. Non blanda Circe, Dardanisve Cajeta
9. Desiderantur, nec Marica, nec Liris,
10. Nec in Lucrinà lota Salmacis venà.
11. Hìc summa leni stringitur Thetis vento,
12. Nec languet æquor; viva sed quies ponti
13. Pictam phaselon adjuvante fert aurà:
14. Sicut puellæ non amantis æstatem
15. Motà salubre purpurà venit frigus.
16. Nec seta longo quærit in mari prædam,
17. Sed à cubili lectuloque jactatam
18. Spectatus altè lineam trahit piscis.
19. Si quando Nereus sentit Æoli regnum,
20. Ridet procellas tuta de suo mensa.
21. Piscina rhombum pascit, & lupos vernas:
22. Natat ad magistrum delicata muræna.
23. Nomenculator mugilem citat notum,
24. Et adesse jussi prodeunt senes mulli.
25. Frui sed istis quando Roma permittis?
26. Quot Formianos imputat dies annus
27. Negotiosis rebus urbis hærenti?
28. O janitores, villicique felices!
29. Dominis parantur ista: serviunt vobis.

VERS. 1. &c. O Formiæ temperatæ, dulce littus, id est, quarum littus est amœnum, & jucundum ad rusticationem; vos Apollinaris, ubi *Martis oppidum*, id est, Romam (pag.409.) fugit, locis omnibus præfert. Formiæ, vox pluralis numeri, Latii oppidum fuit, Læstrigonum olim sedes, inter Cajetam, & Minturnas, à Saracenis excisum. Est in ejus loco pagus *Mola* nuncupatus.

5. Non ille ita miratur & amat Tiburtinos colles, patriam castæ suæ uxoris. Formias Tiburi præfert. *Tibur.* Pag.36,209,212. *Tusculanos.* pag.334. Algidum, mons est prope Romam, Dianæ olim facer ubi aura frigidior & salubrior. In hoc monte est nemus, Algidum quoque dictum, nunc *Selva dell' Aglio*: & oppidum ejusdem etiam nominis, quod vocatur hodie *Rocca di Papa*.

6. *Præneste*. Pag.215.

Antium. pag.229. Cùm versatur Apollinaris in sua villa Formiana, non requirit, non desiderat, amœnos secessus qui sunt prope oppidum Circeum, (pag.229.) aut prope Cajetam Dardanidem, id est, conditam ab Ænea & Trojanis (p.229.)

9. *Marica*. Fauni conjux fuit: hujus templum erat ad ripam Liris fluvii, qui nunc dicitur Italis *Carigliano*.

10. Nec Bajani fontes. Eos hìc vocat *Salmacida lotam in Lucrina vena*, id est, in lacu Lucrino, qui non procul Baiis abest. Pag.66. Salmacis enim fons fuit in Caria, fabulis inclytus, cujus aqua effæminare hominum animos & corpora jactabatur: huic aptè comparat Bajanos fontes, suis deliciis & Romanorum luxu nobiles.

11. Hìc leni ventorum flamine mulcetur aquæ superficies, & placidum æquor.

Thetis. Pelagi Dea: pro mari ponitur.

12. *Viva quies ponti*. Non languidæ & stagnantis aquæ, sed fluctuantis leniter grata tranquillitas.

13. *Phaselon*. Phaselus est cymba exigua.

14. 15. Aura propellens phaselum, & quietem illam pelagi velut animans, similis est ventulo quem puella, calorem æstivum temperãs, facit, mota veste purpurea, & ante frontem ventilata.

18. *Trahit*. Ut escam hamo insertam voret. *Setam*. Lineam piscatoriam. *Altè spectatus*. Visus è superiore loco. Vel; in aqua pellucida, licèt alta & profunda, facilè apparens.

19. 20. Si quando mare ventis agitatur, nec piscari licet. Æolus præest ventis, qui turbant mare.

Nereus. Deorum marinorum antiquissimus. Mensa de suo tuta, id est, de piscibus qui domi servantur in piscinis & vivariis, Procellas ridet, non est sollicita utrum mare sit procellosum necne; paratas dapes ac tutas habet. Rhombi, lupi, murenæ, mugiles, mulli, piscium sunt nomina, de quibus sparsim antè dictum.

21. *Vernas*. Domi natos 52.

23. *Nomenculator*, sive Nomenclator, is est qui appel-

lat

lat nomina, eratque certorum apud Romanos servorum nomen & munus, qui dominis suis civium nomina, ut quisque occurrebat, ac salutandus erat, sugererent. Porrò piscibus quibusdam insignioribus, quos alerent domi, nomina imponebant: & vocati sic pisces, prodibant, seque sistebant.

26. Quàm pauci dies Formiani numerantur, & tanquam candidi, & felices ponuntur in beneficii loco, ab Apollinare aut alio urbanis negotiis affixo? Pauci certè: illæ omnes deliciæ in servorum & villicorum gratiam videntur esse comparatæ! *Imputat*. Pag. 145. nota 3. 224. 245. nota 13. 278.

XXIX.

Α'γοραστοφάλας.

1. Addixti servum nummis here mille ducentis,
2. Ut bene cœnares, Calliodore, semel;
3. Nec bene cœnasti: mullus tibi quatuor emptus
4. Librarum, cœnæ pompa caputque fuit.
5. Exclamare libet; non est hic, improbe, non est
6. Piscis, homo est: hominem, Calliodore, voras.

VERS. 1. *Addixti*. Pro, addixisti, id est, dedisti, vendidisti. Propriè dicitur aliqua res addici, cùm in auctione traditur pluris licitanti. Nummi sestertii mille & ducenti conficiunt libras Turonicas 120. *Here*. Heri pag. 50.

2. Ut conficeres pecuniam, quam in cœnam opiparam impenderes.

3.4. Tamen magnificè, & lautè non cœnasti, siquidem primarium & palmarium cœnæ tuæ ferculum, fuit unus tantùm mullus, librarum quatuor.

Mullus. Piscis: *un barbone*.

6. *Homo est*. Quia hominis pretium est: vita servi constitit.

XXX.

Imago viri probi.

1. Hæc mihi quæ colitur violis pictura, rosisque,
2. Quos referat vultus, Cæciliane, rogas?
3. Talis erat Marcus mediis Antonius annis
4. Primus: in hoc juvenem se videt ore senex.
5. Ars utinam mores, animumque effingere posset!
6. Pulchrior in terris nulla tabella foret.

VERS. 3. De illo M. Antonio Primo vide pag. 471. & Ep. 22. hujus libri. *Mediis annis*. Florenti ætate.

XXXI.

Vitia culpanda: personis parcendum.

1. Simplicior priscis, Munati Galle, Sabinis,
2. Cecropium superas qui bonitate senem:
3. Sic tibi consoceri claros retinere Penates
4. Perpetuà natæ det face casta Venus:
5. Ut tu, si viridi tinctos ærugine versus
6. Fortè malus livor dixerit esse meos,
7. Ut facis, à nobis abigas: nec scribere quemquam
8. Talia contendas carmina; qui legitur.
9. Hunc servare modum nostri novere libelli;
10. Parcere personis, dicere de vitiis.

VERS. 1. *Sabinis*. Fuerunt in media Italia versus mare Adriaticum: viri antiquæ probitatis & simplicitatis laude præstantes.

2. *Senem Cecropium*. Socratem, qui Apollinis oraculo vir optimus est judicatus.

Cecropium. Pag. 47. 231.

3. 4. Sic tibi det, faxit Venus, perpetua face, id est, perpetuo matrimonio pag. 390, tuæ natæ, ut retineas, & habites Penates, domum, tui consoceri. Consoceri dicuntur illi, quorum alter filium suum alterius filiæ dat in matrimonium. Æternum sit, absque divortio & repudio, matrimonium tuæ filiæ cum filio tui consoceri; & ita in eadem domo cum eo conjunctissimus semper vivas.

5. *Ut tu &c.* Istud *ut* respondet particulæ *sic*, positæ in disticho superiori. Ita opto te in consoceri ædibus semper esse, ut tu velim abigas, ea conditione ut abigas &c. *Ærugine*. Est tabes æris; quemadmodum rubigo, ferri: hæc rubra: illa viridis: utraque æs aut ferrum corrodit. Pro invidia interdum metaphoricè usurpatur, quia invidus arroditur & conficitur. In hoc loco significat maledicentiam & obtrectationem, quæ est invidiæ partus.

7. *Abigas*. Meos esse neges: expungas è meis libris.

8. *Qui legitur*. Quemquam qui probetur, qui multos habeat lectores.

XXXII.

Patroni & clientes à Trajano servati.

1. Dì tibi dent quicquid, Cæsar Trajane, mereris:
2. Et rata perpetuò, quæ tribuere, velint:

3. Qui

3. Qui sua restituis spoliato jura patrono:
4. Libertis exul non erit ille suis.
5. Dignus es, ut possis totum servare clientem,
6. Et (liceat tantùm vera probare) potes.

VERS. 2. *Rata*. Faxint ut quæ tibi sunt largiti beneficia, ea sint perpetua. Constantem tibi felicitatem largiantur.

3. *Jura*. Poterat patronus sive dominus, à libertis suis clientibus (liberti omnes erant clientes, licèt non omnes clientes liberti forent) certam in rebus quibusdam operam exigere; alimenta, si egeret, bonorum semissem, idest, dimidiam partẽ, cùm testamentũ conderent; denique revocare illos poterat in servitutem, si in officio & fide non manerent. Hoc jure (quod Trajanus restituit) patronos nos Domitianus spoliaverat, volueratque ut libertini, hoc est liberorum filii, in quos idem atque in libertos jus erat, pares essent militibus, qui hoc jure soluti erant.

4. Non erit deinceps patronus libertis suis pro exule, non tractabitur ab iis ut exul; non spoliabitur bonorum semisse. Exulibus nullum jus erat gaudendi testamento, aut bonis defunctorum fruendi. Exules etiam & proscripti carebãt omni civium jure. Talis esse patronus videbatur, suo privatus jure.

5. Dignus es qui omnes vicissim clientes serves, & ab omni patronorum vindices injuria: hoc tua magnificentia & bonitate dignum.

6. Omninò id facies, si modò clientes justa probabunt illa esse, quæ à patronis petent: aut verè se læsos ab iis fuisse ostendent.

XXXIII.

Laus Sulpitiæ poetriæ.

1. Omnes Sulpitiam legant puellæ,
2. Uni quæ cupiunt viro placere.
3. Omnes Sulpitiam legant mariti,
4. Uni qui cupiunt placere nuptæ.
5. Non hæc Colchidos asserit furorem,
6. Diri prandia nec refert Thyestæ:
7. Scyllam, Byblida, nec fuisse credit:
8. Sed castos docet & pios amores,
9. Lusus, delicias, facetiasque.
10. Cujus carmina qui bene æstimarit,
11. Nullam dixerit esse nequiorem,
12. Nullam dixerit esse sanctiorem.

Tales Ægeriæ jocos fuisse
Udo crediderim Numæ sub antro.
Hac condiscipula vel hac magistra
Esse doctior & pudica, Sappho.
Sed tecum pariter simulque visam
Durus Sulpitiam Phaon amaret;
Frustra: namque ea nec Tonantis uxor,
Nec Bacchi, nec Apollinis puella
Erepto sibi viveret Caleno.

Vers. 1. *Sulpitiam*. Matrona fuit è nobilissima Sulpitiorum familia, & eodem quo Martialis, ævo floruit. Poema scripsit, præter alia, egregium, de amore conjugali. Hinc ait vates eam esse legendam illis puellis quæ uni viro servare fidem, quæ castæ conjuges esse velint.

5. 6. Non describit Sulpicia Medeæ scelera, quæ filios trucidavit, &c. nec Thyestę dapes. pag. 161. 265. *Colchidis*. pag. 23. *Asserit*. Tuetur ac defendit, laudando comprobat.

7. Imò ne credit quidem unquam extitisse Scyllam: (pag. 338.) aut Byblidem. Hæc in fontem conversa fuisse fingitur à poetis. Ovid. 9. Metamorph.

11. *Nequiorem*. Festiviorem, jocosiorem.

13. *Ægeria*. Numa secundus Romanorum rex simulabat se ab illa Dea doceri & accipere leges quas Romanis imponebat, & cum ipsa colloqui in quodam antro prope Ariciam. Vid. ep. 32. lib. 6.

16. *Sappho*. Pag. 354.

18. *Phaon*. Phaonem amabat Sappho, nec ab eo redamari poterat: Phaon tamen, inquit Noster, Sulpitiam diligeret æquè ac tu, simul atque ipsam vidisset, optaretque sibi conjugem tam castam: sed frustra; nec enim erepto sibi viro suo Caleno, vellet esse puella, id est, uxor, pellex, ipsius Jovis, Apollinis, aut Bacchi.

XXXIV.

Vinum pessimum.

Improba Massiliæ quicquid fumaria cogunt,
Accipit ætatem quisquis ab igne cadus:
A te, Munna, venit: miseris tu mittis amicis
Per freta, per longas toxica sæva vias.
Nec facili pretio, sed quo contenta Falerni
Testa sit, aut cellis Setia cara suis.
Non venias quare tam longo tempore Romam,
Hæc puto causa tibi est, ne tua vina bibas.

Vers.

VERS. 1. 2. Quidquid vini in horreis Massiliæ servatur, & fumo cogitur; id est, densatur, mitescit ac senescit. Vel *cogunt*, id est: continent, stipant.

Fumaria. Sunt apothecę, ubi vinum ætatem, id est, maturitatem quandam & properatam vetustatem à fumo & igne accipit. *Improba* vocantur, quia illa vina fumo excocta, parum salubria sunt. Massilia, *Marseglia*; est urbs Galliæ Narbonensis, ad mare Mediterraneum, portu amplissimo.

4. *Toxica*. Venena: vinum pestiferum. Pag. 275.

5. 6. Nec vina ista Massilitana vili pretio vendis, sed tanto, quanto si venderetur amphora vini Falerni, aut Setini, satis caro vendita putaretur.

Falerni. Pag. 39.

Setia. Pag. 216.

Cellis. Apothecis vinariis.

XXXV.

In Hispaniam profecturus.

1. Juris & æquarum cultor sanctissime legum,
2. Veridico Latium qui regis ore forum,
3. Municipi, Materne, tuo veterique sodali,
4. Gallaicum mandas si quid ad Oceanum.
5. An Laurentino turpes in littore ranas,
6. Et satiùs tenues ducere credis acos?
7. Ad sua captivum quàm saxa remittere mullum,
8. Visus erit libris qui minor esse tribus?
9. Et fatuam summà cænare pelorida mensà,
10. Quosque tegit levi cortice concha brevis:
11. Oltrea Bajanis quàm non liventia testis,
12. Quæ domino pueri non prohibente vorent?
13. Hìc olidam clamosus ages in retia vulpem,
14. Mordebitque tuos sordida præda canes:
15. Illic piscoso modò vix educta profundo
16. Impedient lepores humida lina meos.
17. Dum loquor, ecce, redit sportà piscator inani:
18. Venator captà marte superbus adest.
19. Omnis ab urbano venit ad mare cęna macello.
20. Callaicum mandas numquid ad Oceanum?

VERS. 2. *Qui regis &c*. Dum jus respondes. Erat insignis jurisperitus. *Municipi*. Pag. 216. Mihi, qui ex eodem sum ortus ac tu, municipio; nempe Bilbili.

4. Si quid habes quod in Hispania curatum velis dicito.

Callaicum. Pag. 198.

5.6.7.8. An præstat ranas & acos propè Romã in Laurentino littore piscari, (cacus est piscis vilissimus) quàm ingẽtes mullos in Hispania capere (pisces eximios; suprà, Ep. 29.) qui cùm sunt capti & captivi, remittuntur tamen ad littorea saxa unde capti sunt, si videantur esse minores tribus libris, nisi sint trilibres.

Ducere. Trahere linea piscatoria.

6. *Fatuam*. Insulsam. *Summa*. Extrema, post alias dapes. *Pelorida*. Peloris est è cancrorum genere, seu ostreorum; vilis quoque pisciculus. Pag. 286.

10. Et ostrea parva, seu pisciculos; qui concha, tanquam cortice, teguntur.

11. 12. Num præstat Romæ cœnare peloridas &c. quàm in Hispania cœnare ostrea non liventia, id est, non invidentia, nihil cedentia, Bajanis ostreis, quæ optima: quorum tamen in Hispania tanta copia est, ut servi & mancipia illis ad satietatem, annuentibus dominis, vesci possint. *Bajanis*. pag. 65. 209.

13. *Hic &c.* Romæ, si venari voles, vulpem aliquam fortè capies, idque magno cum clamore & sudore. *Olidam*, Pag. 181. nota 10.

15. *Illic &c.* In Hispania tendam retia, in quibus paulò antè piscatus fuerim, quę recens ex aqua educta sint, in iisque lepores pulcherrimi confestim capientur.

17. Ecce, dum hæc scribo, fidem illis facit iste piscator, qui sporta (est vas vimineum) vacua redit; adeo vacui sunt & steriles Italiæ fluvii: & venator, qui captam martem reportat, ac tam exigua præda superbus est. Martes, martis, *una martora*, est mustelæ genus, de quo Plin. Lib. 39. c. 4. Legunt nonnulli *mele*. Meles animal est mordax, & alitibus infestum, *une fovine*.

19. Ipsum Italiæ mare adeo sterile est, ut pisces ab ipsa urbe Roma veniant ac deportandi sint ad naves, ad urbes maritimas, si quis in iis cœnare pisces velit. Vides quàm jure Oceanum Callaicum repetam; tu si quid curatum istic à me velis, significa. Cùm discedentes aliquem salutarent, istis vulgò vocibus utebantur, *Numquid vis? numquid rogas?*

XXXVI.

Fortunati conjugis epitaphium.

1. O molles tibi quindecim, Calene,
2. Quos cum Sulpitia tua jugales
3. Indulsit Deus & peregit annos!
4. Vixisti tribus, ò Calene, lustris;
5. Ætas hæc tibi tota computatur;

6. Et

6. Et solos numeras dies mariti.
7. Ex illis tibi si diu rogatam,
8. Lucem redderet Atropos vel unam,
9. Malles quàm Pyliam quater senectam?

VERS. 1. *Calene.* Fuit Sulpitiæ vir, de qua suprà, Ep. 33.
2. *Jugales.* Conjugales. Quibus in eodem cum Sulpitia jugo, seu conjugio fuisti. Matrimonium jugum vocatur, quia jugum & grave est, & à duobus fertur, eosque ex æquo alligat, oneratque.
3. *Peregit.* Copiam transigendi dedit: peractos & plenos concessit.
4. *Lustris.* Pag. 87. 178.
5. Omne illud spatium temporis putas benè transactum; in vitæ rationibus veluti ponis. Lege suprà Ep. 22. & 28. versu 36.
6. Solos illos numeras dies candidos, fortunatos arbitraris, quibus Sulpitiæ maritus fuisti. Lib. 8. Epig. 45. nota 2.
7. 8. 9. Si unum ex illis diem, post multas ac diuturnas preces, à Parca Atropo, exorare posses, illum anteponeres Nestoris senectuti, qui tres ætates confecisse dicitur pag. 266. Pylius vocatur, quia rex Pyli erat, in Græcia. *Atropos.* 206.

XXXVII.

Anus annosa.

1. Consule tu Bruto quid juras, Lesbia natam?
3. Mentiris, nata es, Lesbia rege Numa.
3. Sic quoq; mentiris, namq; ut tua sæcula narrant,
4. Ficta Prometheo diceris esse luto.

VERS. 1. *Bruto.* Primus, post exactos reges, consul Romanus fuit anno U. C. 245. Numa rex secundus Rom. prior Bruto annis ferè ducentis.
3. *Ut tua, &c.* Ut est hæc tua ætas, & senectus, quæ multa sæcula præ se fert.
4. Prima es omnium feminarum; illa ipsa, quam è luto finxit Prometheus. pag. 91

XXXVIII.

Divortium utile.

1. Mense novo Jani veterem, Proculeja, maritum
2. Deseris; atque jubes res sibi habere suas.
3. Quid rogo, quid factũ est? subitiq; causa doloris?
4. Nil mihi respondes, dicam ego: prætor erat,

5. Constatura fuit Megalensis purpura centum
6. Millibus, ut nimiùm munera parca dares.
7. Et populare sacrum bis millia dena tulisset.
8. Dissidium non est hoc, Proculeja; lucrum est.

VERS. 1. Mense quolibet Januario, initio cujusque anni, repudias maritum.

2. Erant hęc divortii concepta verba, quæ conjux conjugem repudians apud prætorem dicebat: *Res tibi tuas habe*. Id est, sarcinas collige, facesse.

4. *Prætor erat*. Ea causa fuit mariti deserendi, quòd prætor esset; quo in magistratu sumptus magni erant faciendi, quos ille facere non poterat, nisi uxor nummos de suo daret.

5. 6. Constitisset centum millibus sestertium, (id est, libris Francicis 10000.) vestis purpurea, quam, utpote prætor, gestare debebat in ludis Megalensibus. In honorem magnæ Deorum matris, sive Cybeles celebrabantur isti ludi pridie Non. April. usque ad quintum Idus. Et munera quædam populo tunc distribui solebant à prætore. Cybele, Mater μεγάλη, id est, magna, dicebatur: unde vox Megalensis facta. Illos ludos celebrabant prætores, aliique magistratus, purpurati, in toga & prætexta, cęteroque ornatu exquisito: unde purpura Megalensis in proverbium abiit.

7. *Populare sacrum*. Sacrificium pro populo peragi solitum in Megalensibus *bis dena*, seu viginti millia sestertiorum (sunt librę Francicæ 2000.) *tulisset*. Abstulisset. Constitisset 20. millibus nummum.

8. Divortium hoc appellandum non est, sed lucrum.

XXXIX.

Ager fœcundus.

1. Septima jam, Phileros, tibi cõditur uxor in agro.
2. Plus nulli, Phileros, quàm tibi, reddit ager.

VERS. 2. *Plus &c.* Quia uxores in eo sepultæ amplam tibi singulæ dotem opesque reliquerunt.

X L.

Sibi amicus.

1. Quinte Caledonios Ovidi visure Britannos,
2. Et viridem Tethyn, Oceanumque patrem;
3. Ergo Numæ colles, & Nomentana relinques

4. Otia?

4. Otia? nec retinet rusque focusque senem?
5. Gaudia tu differs: at non & stamina differt
6. Atropos; atque omni scribitur hora tibi.
7. Præstiteris caro (quis non hoc laudet?) amico,
8. Ut potior vità sit tibi sancta fides:
9. Sed reddare tuis tandem mansure Sabinis;
10. Teque tuas numeres inter amicitias.

VERS. 2. *Ovidi*. De illo vide Lib. 7. Epigram. 38. Cæsonium exulantem voluntarius comes in Britanniam est secutus pag. 341. *Caledonios*. pag. 9.

3. *Colles Numæ*. Romam. Numa rex Romanorum secundus. *Nomentana*. p. 93.

4. *Otia*. Villam in qua otiaris.

5. *Stamina*. Fila; colum. Pag. 220.

6. *Atropos*. Pag. 206. 220.

Scribitur. In tuis rationibus veluti perscribitur.

7. 8. Esto sanè, concedo tibi ut in gratiam amici tui Cæsonii, fidem & amicitiam vita ipsa ducas potiorem: ut perire malis quàm eum deserere.

9. 10. Sed velim tamen ut redeas in Italiam, & villam tuam Sabinam: ac te ipsum inter tuos amicos numeres. Non te ipse deseras, qui aliis deesse non vis.

XLI.

Lector fastidiosus.

1. Si quid lene mei dicunt & dulce libelli,
2. Si quid honorificum pagina blanda sonat:
3. Hoc tu pingue putas, & costam rodere mavis,
4. Ilia Laurentis cùm tibi demus apri.
5. Vaticana bibas, si delectaris aceto:
6. Non facit ad stomachum nostra lagena tuum.

VERS. 3. *Pingue*. Rude, inelegans. *Costam rodere*. Ossa rodere, in quibus nihil carnis succique sit, mavis; cùm apri eximii ilia, intestina mollia, & bene condita, tibi apponamus. Præfers carmina maledica & aspera, nostris dulcibus & innoxiis.

4. *Laurentis*. Libro 9. Epig. 35.

5. *Vaticana*. Vina pessima.

XLII.

Laudanda negligentia.

1. Omnia vis bellè, Matho, dicere: dic aliquando
2. Et bene: dic neutrum: dic aliquando malè.

Vers. 1. *Bellè*. Eleganter, ingeniosè, acutè.
2. *Bene*. Mediocriter, utcumque. *Malè*. Negligenter, omissis pigmentis & oratorio fuco Pag. 362.

XLIII.

Vita felix.

1. Vitam quæ faciunt beatiorem,
2. Jucundissime Martialis, hæc sunt:
3. Res non parta labore, sed relicta;
4. Non ingratus ager; focus perennis:
5. Lis nunquam; toga rara; mens quieta,
6. Vires ingenuæ; salubre corpus;
7. Prudens simplicitas; pares amici;
8. Convictus facilis; sine arte mensa;
9. Nox non ebria, sed soluta curis;
10. Non tristis torus, & tamen pudicus:
11. Somnus qui faciat breves tenebras;
12. Quod sis, esse velis, nihilque malis:
13. Summum nec metuas diem, nec optes.

Vers. 2. *Martialis*. Alloquitur amicum cognominem. Pag. 214.
3. *Res*. Opes, fortunæ. *Relicta*. Patrimonio, testamento. Propriè dicitur hæreditas relinqui.
5. *Toga rara*. Rara urbana officia, salutationes, obsequia, &c. ad quæ obeunda togis utebantur, ut veste honestiori.
10. *Torus*. Conjugium.
11. Somnus lenis & arctus, adeo ut nox brevis appareat.
12. Tua sorte sis cõtentus.
13. *Summum diem*. Mortem. Eam qui metuit, anxius est, dum spoliari bonis, quibus fruitur, timet: qui eandem optat, id vitæ præsentis odio, vel fastidio facit, quod ipsũ est miserum.

XLIV.

Frugale convivium.

1. Nunciat octavam Phariæ sua turba juvencæ,
2. Atque pilata redit jamque subitque cohors.
3. Temperat hæc thermas, nimios prior hora vapores
4. Halat, & immodico sexta Nerone calet.
5. Stella, Nepos, Cani, Cerealis, Flacce, venitis?

6. Se-

6. Septem sigma capit: sex sumus; adde Lupum;
7. Exoneraturas ventrem mihi villica malvas
8. Attulit, & varias quas habet hortus opes.
9. In quibus est lactuca sedens, & sectile porrum:
10. Nec deest ructatrix mentha, nec herba salax.
11. Secta coronabunt rutatos ova lacertos;
12. Et madidum thynni de sale sumen erit.
13. Parvus in his unà ponetur cœnula mensâ
14. Hœdus, inhumani raptus ab ore lupi.
15. Et quæ non egeant ferro structoris ofellæ,
16. Et faba fabrorum, prototomique rudes.
17. Pullus ad hæc cœnisq; tribus jã perna superstes
18. Addetur: saturis mitia poma dabo.
19. De Nomentanà vinum sine fęce lagenà,
20. Quæ, bis Frontino consule, plena fuit.
21. Accedent sine felle joci, nec manè timenda
22. Libertas: & nil quod tacuisse velis.
23. De Prasino cõviva meus Venetoque loquetur;
24. Nec facient quemquã pocula nostra reum.

VERS. 1. Isidis sacerdotes sacris absolutis pulsant tintinnabulum de more, ac horam esse octavam, id est, secundam post meridiem, admonent. Octava hora exercebant Romani corpora. pag. 283. *Juventa* pag. 108. *Pharia* pag. 82.

2. *Pilata*. Rasa: calva, pilis vulsis è capite. *Redit*. Sacerdotes Isidis postquam ejus templum aperuerant manè, totam urbem circumcursabant, fingentes se quærere filium Isidis, ab ea olim amissum, quam cęremoniã, in Ægypto solemnem, Romæ repræsentabant. Mox ad templum redibant, & sacris quibusdam peractis, templũ claudebant. Sunt qui legãt: *Et pilata redit &c.* explicãtque de militum pretorianorũ cohorte pilis, id est, brevibus jaculis armata, quæ peractis excubiis rediret in prætoriana castra, dum subiret altera cohors, illius vices exceptura. *Jãque* ponitur pro *jam*, ut dixi p. 453.

3. Hac hora octava thermæ sunt temperatæ, & tepidæ, quæ, hora septima, plus nimio adhuc calidæ sunt; calidiores etiam, sexta. *Prior hora*. Septima, quæ octavam præcedit.

4. *Immodico Nerone*. Immodico calore, quo æstuant thermæ Neronianæ. p. 397.

5. O amici, num tandem venitis? Ecquid ad cœnam properatis?

6. *Sigma*. Lectus erat discubitorius, factus in morem literę grecę sigma, quę, ut prisco more scribebatur, accedebat ad similitudinem literę latinæ *c*. Itaque lectus ille hemicyclum, id est, semicirculum, imitabatur.

Septem convivas figma capiet: estis jam quinque, nempe Stella, Nepos, Canius, Cerealis & Flaccus: sextus ego sum: addatur Lupus (nomen est viri) septimus erit.

7. Malvæ solvunt alvum ac lubricant.

9. *Sedens*. Sessilis, capitata. Porrum aliud sectivũ, aliud capitatum. p. 163.

10. *Ructatrix*. Quæ ructus ciet. *Salax*. Eruca, quæ libidinem proritare dicitur.

11. *Rutatos*. Ruta conditos. In urbem igitur composita ova dura & secta, patinæ oras ambient &c.

Lacertos. Pag. 356.

12. *Sumen*. Mamillæ sunt porcinæ. *Madidum thynni sale*. Conditum garo, seu muria confecta est ilibus thynnorum.

13. Inter illas dapes, una & eadem in mensa, ponetur hœdus. Legitur etiam, *Gustus in his: &c.* quasi dicat. Priora illa, erũt leviora ineuntis cœnæ fercula: sequetur cœnæ caput, hædus &c. Quid sit *gustus* V. l. 11. ep. 17.

15. *Structoris*. Structor videbat carnes, &c. Vide Juvenalem Sat. 11.

Ofellæ. Sunt carnium particulæ assatæ in craticula, vel in olla elixæ.

16. *Et faba &c.* Nempe cibus fabrorum, & deliciæ. Vel, faba certo modo condita, qualem fabri adamant.

Prototomi. Brasicarum cymæ, cauliculi delicatiores, primo vere decisi, Italis *broccoli*: πρωτότομοι; πρῶτος. *primus*, τέμνω. *seco*.

17. *Perna*. Suilla coxa.

20. Quæ prima omnium lagenarum impleta est vino, cùm Frontinus iterum consul fuit. Ille Martialis ævo floruit, ac librum de Stratagematis scripsit.

21. *Manè timenda*. Postridie, insequenti mane. Domitiani ævo fiebat sæpè, ut quę in conviviis dicta erant liberius, ad Imperatorem deferrentur, & rei fierent mane qui simul pridiano convivio indulserant.

23. *De Prasino &c.* Confabulabimur de aliquo auriga factionis Prasinæ, vel Venetæ. Vide Lib. 6. Ep. 31.

X L V.

Vina plumbea, aureum vas.

1. Cùm potes amethystinos trientes,
2. Et nigro madeas Opimiano:
3. Propinas modò conditum Sabinum:
4. Et dicis mihi, Cotta, Vis in auro?
5. Quisquam plumbea vina vult in auro?

VERS. 1. *Amethystinos trientes*. Calices ornatos lapide amethysto. Is ebrietatē impedire putabatur, unde illi nomen, ab α privante nimirum & μεθύω ebrius sũ.

De

De trientibus dictū est p.44.
2. *Opimiano.* Subaudi, *vino.* p. 45.
3. *Modò conditum.* Recens, nuperrimè, in amphoras fusum.
Sabinum. Deterrimum; natum in Sabinorum regione, posita ad mare Adriaticum è regione Latii.
4. *Vis.* Subaudi, bibere. *In auro*, poculi aureis.
5. *Plumbea.* Pessima pag. 87. nota 15.

XLVI.

In mortem auriga.

1. Frangat Idumæas tristis Victoria palmas:
2. Plange Favor sævà pectora nuda manu.
3. Mutet Honor cultus; & iniquis munera flammis
4. Mitte coronatas, Gloria mœsta, comas.
5. Heu facinus! primâ fraudatus, Scorpe, juventà
6. Occidis; & nigros tam citò jungis equos.
7. Curribus illa tuis semper properata, brevisque,
8. Cur fuit & vitæ tam propè meta tuæ?

VERS. 1. *Idumæas.* p. 101.
2. *Plange.* Tunde; percute.
3. *Cultus.* Vestes: pullas v. gr. pro candidis induat.
Et iniquis &c. Gloria tondeat capillos, (id in luctu fieri solebat) & eos in ignem projiciat, cum laureis suis coronis.
6. *Nigros.* Nempe iturus ad Plutonem. Omnia in inferis nigra.
7. 8. Qui metam in circo tam properè, tam breviter, attingebas; cur vitæ metam, id est mortem, tam festinanter attigisti?

XLVII.

Mors decepta.

1. Ille ego sum Scorpus, clamosi gloria circi,
2. Plausus Roma tui, deliciæque breves:
3. Invida quem Lachesis raptum trieteride nonâ,
4. Dum numerat palmas, credidit esse senem.

VERS. 1. *Ille ego sum &c.* Videtur carmen hoc epitaphii loco positum fuisse.
Circi. Pag. 23. 307.
3. *Lachesis.* pag. 206.
Trieteride nona. Anno ætatis 27. Vide pag. 294.
4. *Palmas.* Quas in circo sum adeptus. Lege paginam 218.

LAUS.

XLVIII.

Laus vitæ rusticæ.

Sidera jam Tyrius Phryxæi respicit agni
Taurus, & alternum Castora fugit hyems.
Ridet ager, vestitur humus, vestitur & arbos:
Ismarium pellex Attica plorat Ityn.
Quos, Faustine, dies, qualẽ tibi Roma Ravennã
Abstulit! ò soles! ò tunicata quies!
O nemus, ò fontes, solidumque madentis arenæ
Littus, & æquoreis splendidus Anxur aquis!
Et non unius spectator lectulus undæ,
Qui videt hinc puppes fluminis, inde maris.
Sed neq; Marcelli, Pompejanùmque, nec illic
Sũt triplices thermæ, nec fora juncta quater:
Nec Capitolini summum penetrale Tonantis,
Quæque nitent cœlo proxima templa suo.
Dicere te lassum quoties ego credo Quirino:
Quę tua sunt, tibi habe: quę mea, redde mihi.

VERS. 1. Jam signum Tauri oritur, & Arietis sidus antea exortum respicit. Aries primum est Zodiaci signũ, & initium anni astronomici, ac veris: hunc proximè consequitur Taurus; quem Tyrium appellat, quia fabulis proditum est, eum in sidera relatum fuisse, postquam Europam Agenoris, qui Tyrum condidit, filiam per mare in Cretam vexisset. Aries verò cur Phryxęus vocetur, explicui pag. 282. Oritur ille die 21. Martii: Taurus 21. Aprilis: Gemini 21. Maii. Ita vernos tres menses complectitur ac describit hoc disticho.

2. *Alternum &c.* Jam Majus mẽsis instat, de quo Geminos, signum cœleste in Zodiaço tertium, sol ingreditur, & hyems omnino abscedit. Sunt autem illi Gemini, Castor & Pollux, alternis vivere & mori dicti, ut explicatum Ep. 38. Lib. 5. & 21. Lib. 8.

4. *Pellex Attica.* Philomela. Pandionis enim Atheniensium regis erat filia. Pellex dicitur, nempè Terei, à quo temerata est.

Ityn. Filium sororis suæ Procnes, quem ipsa Procne, illatam sorori suę Philomelæ injuriam non ferens, sectũ in frusta & elixum, Tereo marito suo epulandum apposuit. Pag. 271.

Ismarium. Thracium, quia Tereus ejus pater, Thraciæ rex erat, in qua mons Ismarus.

5. Quàm candidis & amęnis diebus caruisti, quibus Ra-

Ravennæ, (pag.165.) in sua villa frui poteras, & quos tibi Roma, dum te occupatum tenet, malè invidit & abstulit!

Tunicata quies. Libera à negotiorum tumultu, ambitione, &c. Populus, Romæ; cives in municipiis, rustici in pagis, erant ferè tunicati.

7. 8. *Solidum littus*. Non molle & paludosum, sed arena duriore, licèt madida, firmum & stipatum.

Anxur. pag. 230.

9. 10. O rem suavem, cùm è suo lectulo potest aliquis mare, & circumfusa flumina contemplari, ut Anxure licet. *Non unius*. Non tantùm fluvialis, sed etiam marinæ.

11. Atqui nō est illic theatrum Marcelli, & Pompeii. Augustus in honorem Marcelli, filii Octaviæ sororis suæ theatrum extruxit inter Capitolium & Tiberim: *Pompejanum*. pag. 284.

12. *Thermæ*. Pag. 5. *Triplices*. Triplici contignatione ædificatæ: vel, tres maximè celebres, Agrippæ, Neronis, & Titi. De foris quatuor dictum suprà, ep. 27. Lipsium ad Lib. 5. de admirandis Romæ.

13. Non templum Jovis Capitolini. p. 206. 237. 355.

14. Templum Flaviæ gentis, de quo lege plura Lib. 9. Ep. 2. & 3.

15. O quoties Romulo & Romæ dicis, ut opinor, serva tibi tuos honores, curas, templa magnifica, & theatra: otium, rus, villam meā, mihi redde. *Quirino*. Romulus cum hasta ferè pingebatur, utpote bellator; hasta autem Sabinorum lingua vocabatur quiris. Inde Romulo nomen Quirini.

XLIX.

Oculorum dapes.

1. Mensa, Ole, bonas ponis; sed ponis opertas.
2. Ridiculum est: possum sic ego habere bonas.

VERS. 1. *Opertas*. Tectas, clausis lancibus, quas aperire nemini licebat, præter Olum fortasse.

2. *Ego*, Licèt pauper, tales habere mensas possum, nempe ubi lances opertæ sint, ac vacuæ.

L.

Clientes ægroti.

1. Totis, Galle, jubes tibi me servire diebus,
2. Et per Aventinum ter quater ire tuum.
3. Eximit aut reficit dentem Cascellius ægrum;
4. Infestos oculis uris, Higine, pilos.
5. Non secat, & tollit stillantem Fannius uvam:

6. Tri-

6. Tristia servorum stigmata delet Eros.
7. Enterocelarum fertur Podalirius Hermes.
8. Qui sanet ruptos, dic mihi, Galle, quis est?

VERS. 1. *Servire*. Officia clientium, & obsequia, vel servitia potius, præstare.

2. *Aventinus*. pag. 307. *Tuum*. In quo habitas.

4. *Pilos*. Cùm pili palpebrarum sunt longiores, eas vellicant, ac lædunt, itaque uri debent, aut evelli: hoc præstabat egregiè Higinus quidam, medicus ophthalmicus, p. 414.

5. *Uvam*. Est morbus quidam, eùm in faucibus nascitur tuberculum, ab uvæ similitudine, uva dictum; quod, nisi à peritissimis medicis, sanari sine sectione non potest. Fannius sanat uvam, eam non secando.

6. Eros chirurgus quidã, delet notas ferro candenti servis inustas. p. 415.

7. Hermes medicus, fertur esse Podalirius, id est, non inferior Podalirio, antiquo & celebri medico, Machaonis fratre, Æsculapii filio, in sanandis Enterocelis, ἔντερον Græcis, intestinum est: κήλη, tumor. ἐντεροκήλη, morbus Hernia vulgò dictus, quo intestina in scrotum decidunt, diducta & fracta pellicula interiore, qua continentur.

8. *Ruptos*. Hoc in loco nõ videtur ea vox poni pro homine graviori hernia laborante, id quod vulgò significat; sed pro cliente qui currendo, & serviendo patronis, ruptus, fatigatus ac fractus est, cujus rupta toga, rupti calcei, &c. Talis ego sum, inquit, neque hujus mali remedium est invenire.

L I.

Pretiosum piper.

1. Argenti libram mittebas: facta selibra est,
2. Sed piperis: tanti non emo, Sexte, piper.

VERS. 1. *Argenti libram*. Pag. 133. *Selibra*. Pagin. 86. 244. *Facta*. Mihi à te missa est, pro argenti libra, selibra piperis.

2. *Tanti*. Tot laboribus, quot sumo in te salutando, comitando, &c.

L I I.

Amor non officiosus.

1. Anxuris æquorei placidos, Frontine, recessus,
2. Et propius Bajas, litoreamque domum,

3. Et

3. Et quod inhumanæ Cancro fervente cicadæ
4. Non novere nemus, flumineosque lacus
5. Dum colui, doctas tecum celebrare vacabat
6. Pieridas: nunc nos maxima Roma terit.
7. Hìc mihi, quando dies meus est? jactamur in alto
8. Urbis, & in sterili vita labore perit;
9. Dura suburbani dum jugera pascimus agri,
10. Vicinosque tibi, sancte Quirine, Lares:
11. Sed non solus amat, qui nocte dieq; frequẽtat
12. Limina: nec vatem talia damna decent.
13. Per veneranda mihi Musarum sacra, per omnes
14. Juro Deos, & non officiosus amo.

VERS. 1.2. *Anxuris*. P. 230. *Bajas*. 66. 209. Ducenda sententia est à versu 5. *Dum colui*. Dum habitavi Anxur, Bajas, & loca maritima.

3. Quando frequentabam illud nemus, illos lacus, quos facit flumen Alix, ubi cicadæ, vel media in æstate, silent. Est illud nemus in agro Rhegino, ubi ultima Italia Siciliam respicit. Ibi Alix agros Locrensem, & Rheginum dividit, cujus in ripa, quæ Rhegium spectat, cicadas obmutescere Plinius testatur Lib. XI. cap. 27. in ea verò, quæ Locros, canere. Sed cur inhumanæ cicadę? an quia stridore querulo obstrepunt? an legendum, ut Scaliger putat, *inhumano cancro*? id est, æstuanti, sævo *Cancro*. Pag. 273. *Cicadę*. Cicada insectum quoddam est è genere locustarum, canorum, & streperum.

6. *Terit*. Vexat, fatigat. *Pieridas*. Pag. 350.

7. Hìc, in urbe, quando diem habeo meum? id est, in quo mihi, & meis amicis vacare possim? nullum.

8. *In alto urbis*. In urbe, tanquam in mari jactor. *Et in sterili &c.* In illis urbanis curis & procellis vitam laboriosam, nullo fructu, & operæ pretio totam perdo.

9. Maneo autem Romæ, ut colam domum suburbanam vicinam templo Romuli: quæ adeò sterilis est, ut à me pascatur potius magno sumptu, quàm me fructibus suis pascat. Sic infrà. *Pascitur hic; ibi pascit ager*. Epig. 82.

11. *Amat*. Amici viri partes implet.

12. *Limina*. Domum amici. *Vatem*. Scribendo occupatum. *Damna*. Temporis.

14. *Et non officiosus*. Licèt urbanitate operosa te non prosequar; amo te tamen. Multi amicitiam inanibus officiis malè metiuntur.

Lector

LIII.

Lector delicatus.

1. Consumpta est uno si lemmate pagina, transis,
2. Et breviora tibi, non meliora placent.
3. Dives & ex omni posita est instructa macello
4. Cœna tibi; sed te mattya sola juvat.
5. Non opus est nobis nimiùm lectore guloso.
6. Hunc volo qui fiat non sine pane satur.

VERS. 1. Cùm vides paginam repletam uno tantùm epigrammate, quod proinde longiusculum sit, hanc transis, nõ legis. *Lemma* est inscriptio carminis, titulus & summa sive comprehensio: λῆμμα, à λάβω, capio, comprehẽdo; pro toto epigrammate hic sumitur.

4. *Mattya*. Significat ea vox cupedia, crustula delicata, & alia id genus quæ à pistoribus dulciariis confici solent, à voce græca ματτύη, quam vocem Athenæus l. 14. ait significare, omne opsonium exquisitius. *Mάττω*, pinso, subigo. Ita usurpat Svet. in Calig. *Multis venenatas mattyas misit*.

5. *Guloso*. Cupediarũ amãte.

6. Hunc probo, qui solidis etiam cibis, & pane delectetur: qui nolit epulari, nisi apponatur panis.

LIV.

In ludimagistrum.

1. Jura trium petiit à Cæsare discipulorum,
2. Assuetus semper Munna docere duos.

Qui tres habebant liberos certo gaudebant jure. Pag. 140. Quidam indoctus ludimagister ad similitudinem illius juris trium liberorũ, trium discipulorum jus petebat à Cæsare, quamvis adeò esset desertus & cõtemptus, ut nunquam discipulos plures duobus habuisset.

LV.

Epitaphium.

1. Hìc festinatà requiescit Erotion umbrà,
2. Crimine quam fati sexta peremit hyems.
3. Quisquis eris nostri post me regnator agelli,
4. Manibus exiguis annua justa dato.

5. Sic

5. Sic lare perpetuo, sic turba sospite, solus
6. Flebilis in terra sit lapis iste tua.

VERS. 1. *Erotion*. Puella, de qua vide Lib. V. Ep. 34. 37, *Festinata umbra*. Morte immatura.

2. Quam confecit sextus annus crudeli fato, & prope scelerato. Legitur etiam *peregit*, id est, cujus vitam absolvit.

4. *Manibus*. Umbræ Erotii. *Justa*. Sic vocabantur sacrificia pro mortuis fieri solita, quia isto, qui defunctis habetur, honore nihil est justius.

5. 6. Precor vicissim ut sis ipse tota cum domo tua, & familia, salvus, & incolumis; nullumque tumulum præter hunc, in agro tuo videas. *Lare*. Pag. 156. 166. Lapidem sive cippum tumulis imponebant, in quo scribebant aliquid, epitaphii loco. Similem habes clausulam Epigr. 21. Lib. VI.

L V I.

Æstas puerorum studiis inopportuna.

1. Ludi magister parce simplici turbæ:
2. Sic te frequentes audiant capillati,
3. Et delicatæ diligat chorus mensæ;
4. Nec calculator, nec notarius velox
5. Majore quisquam circulo coronetur:
6. Albæ leone flammeo calent luces,
7. Tostamque fervens Julius coquit messem;
8. Cirrata loris horridi Scythæ pellis,
9. Qua vapulavit Marsyas Celænæus,
10. Ferulæque tristes, sceptra pædagogorum,
11. Cessent, & Idus dormiant in Octobres:
12. Æstate pueri si valent; satis discunt.

VERS. 2. *Capillati*. Cincinnati, & nobiles pueri. P. 168. not. 30.

3. *Chorus mensæ*. Pueri in chorum, & instar coronæ, cingentes mensam, in qua legunt, scribunt, audiunt.

4. *Calculator*. Qui tradit putandi, & numerandi artem; qui arithmeticam docet. *Notarius*, Pag. 263.

5. *Majore circulo*. Pluribus discipulis in orbem circumstantibus cingatur.

6. Dies calidi sunt ac puri æstate sicca. Leo, sidus æstivum, quintum in Zodiaco. p. 7. 211. 403.

8. *Scytha horridi pellis*. Corium, quo utitur immanis Scytha, ad conficienda lorea flagra, seu scuticas. Dicitur ista pellis, sive scutica *loris cirrata*: nempe loris è manubrio, tanquam cirris, capillisque ex capite, pen-

pendentibus. *Scytha horridi*, qui horridus est ob lora immania, quibus servos castigare solet. Scythæ enim crudeles admodum erant & loris ac pellibus plurimùm utebantur. De illis habita mentio suprà, Ep. 20.

9. *Marsyas*. Pastor Phrygius fuit, qui ausus Apollinem fistula provocare, prope Celænas oppidum Phrygiæ, victus ab eo, loris cæsus, demum pelle ipsa spoliatus est. Ovid. 6. Metam.

11. *Dormiant*. Quiescant, non tractentur usque ad medium Octobrem: cùm remittet æstus. Tota æstate pueri ne vapulent, nec laborare cogantur.

Idus. Pag. 147. 217.

LVII.

Epitaphium nobilis matronæ.

1. Marmora parva quidem, sed non cessura, viator,
2. Mausoli saxi, Pyramidumque legis.
3. Bis mea Romano spectata est vita Terento;
4. Et nihil extremos perdidit ante rogos.
5. Quinq; dedit pueros, totidē mihi Juno puellas:
6. Clauserunt omnes lumina nostra manus.

VERS. 1. Tumulum parvum è marmore vides: non cedet ille tamen Mausoleis omnibus & Pyramidibus. De utrisque vide pag. 3. 4.

3. Quo vixi tempore, bis celebrati fuere ludi sæculares. Oportet vixerit hæc matrona ferè anni 110. Nam totidem intercessere inter ludos ab Augusto celebratos, & eos quos Domitianus edidit, ut dixi Libro IV. Ep. 1. Recens nata erat sæcularibus Augusti ludis; senio confecta ludis Domitiani: unde non ait utrosque sibi spectatos fuisse, sed in utrisque se vixisse, spectatam se fuisse, id est, fuisse admirationi omnibus, ob diuturnitatem vitæ. In illis sæcularibus ludis fiebant sacra quædam Diti, in Terento. De illo habui mentionem pag. 71. 178.

4. *Nil perdidit*. Non dentes, non usuram oculorum, aut alia id genus, quæ anni adimunt. *Rogos*. Pag. 258.

6. Clauserunt mihi morienti oculos omnes mei liberi. Hoc votum parentum est, ut liberos sibi superstites relinquant.

LVIII.

In hominem effœminatum.

1. Cùm te municipem Corinthiorum
2. Jactes, Carmenion, negante nullo;

3. Cur

Cur frater tibi dicor, ex Iberis
Et Celtis genitus, Tagique civis?
An vultu similes videmur esse?
Tu flexâ nitidus comâ vagaris:
Hispanis ego contumax capillis.
Levis dropace tu quotidiano;
Hirsutis ego cruribus, genisque.
Os blæsum tibi, debilisque lingua est;
Nobis filia fortiùs loquetur.
Tam dispar aquilæ columba non est;
Nec dorcas rigido fugax leoni.
Quare desine me vocare fratrem,
Ne te, Carmenion, vocem sororem.

VERS. 1. *Municipes* erant cives quarundam urbium, Jure civitatis Romanę fruentium. Pag. 216. Municeps aut civis Corinthius hoc loco significat hominem improbum & mollem, quia Corinthus (Pag. 256.) deliciarum & nequitiæ fama laborabat.

2. *Negante nullo*. Quoniam id mores tui satis loquuntur & probant.

3. 4. Ego natus in Celtiberia provincia Hispaniæ, pag. 55. *Tagi*. 55. 207.

6. *Flexa*. Crispata, calamistrata. Pagina 117. *Nitidus*. Unguentis delibutus.

7. *Contumax*. Incultus, asper, hirsutus.

8. *Dropace*. Dropax medicamenti quoddam genus est, è pice conflatum, quo pili è cute velluntur.

11. Apud nos, Hispanos videlicet, filia, puella, fortiori voce ac magis virili, quàm tu, loquetur,

13. *Dorcas*. Sylvestris caprea.

Sororem. Nempe fęminæ quàm viro similiorem.

L I X.

Elegans coquus.

Quis rogo tã durus, quis tam fuit ille superbus,
Qui jussit fieri te, Theopompe, cocum?
Hanc aliquis faciem nigrà violare culinà
Sustinet? has uncto polluit igne comas?
Quis potiùs cyathos, aut quis crystalla tenebit?
Qua sapient melius mixta Falerna manu?
Si tam sidereos manet exitus iste ministros,
Jupiter utatur jam Ganymede coco.

VERS. 4.

VERS. 4. *Uncto igne.* Nidore: igne culinario fumoso & pingui.

5. *Potius.* Potiori jure. Decentiùs.

7. *Sidereos.* Dignos sideribus, elegantes.

Exitus iste. Culina.

8. Poterit ipse quoque Ganymedes esse coquus Jovis, neque illum culina dedecebit.

LX.

Epitaphium vetulæ.

1. Pyrrhæ filia, Nestoris noverca,
2. Quam vidit Niobe puella, canam,
3. Laertes aviam senex vocavit,
4. Nutricem Priamus, socrum Thyestes,
5. Jam cornicibus omnibus superstes,
6. Hoc tandem sita conditur sepulcro
7. Calvo Plotia cum Melanthione.

VERS. 1. *Pyrrhæ.* Fuit Pyrrha uxor Deucalionis. Nestor multò ante Homerum, bello Trojano vixit.

2. *Niobe.* Uxor Tantali, quæ dicitur hìc fuisse puella, cùm jam anus esset ista Plotia.

3. *Laertes.* Pater Ulyssis.

Avia. Est patris vel matris mater.

4. *Socrum.* Est socrus, uxoris, aut mariti mater, *belle mere.*

Thyestes. Pag. 161. 203. 265.

5. *Cornices.* Diutissimè vivere feruntur.

8. *Melanthione.* Suo viro.

L X I.

Uxor imperitans viro.

1. Custodes das, Polla, viro; non accipis ipsa:
2. Hoc est uxorem ducere, Polla, virum.

VERS. 1. *Custodes.* Apponebantur à viris interdum custodes uxoribus, ut eas observarent: hæc Polla viro apponebat, licèt illo fortasse non castior.

2. Id cùm facis, virum ducis, viro imperitas; cùm tamen uxorem vir ducere, illi imperare debeat. Lux affulgebit huic epigrammati ex Ep. 12. lib. 8. pag. 377.

LXII.

Quare segnior in scribendo sit.

1. Quòd mihi vix unus toto liber exeat anno,

2. Desi-

2. Desidiæ tibi sum, docte Potite, reus.
3. Justiùs at quantò mirere, quòd exeat unus,
4. Labantur toti cùm mihi sæpè dies.
5. Nunc resalutantes video nocturnus amicos,
6. Gratulor & multis; nemo, Potite, mihi.
7. Nunc ad luciferam signat mea gemma Dianam:
8. Nunc me prima sibi; nunc sibi quinta rapit.
9. Nunc consul, prætorve tenet, reducèsq; choreæ:
10. Auditur toto sæpe poeta die.
11. Sed nec causidico possis impunè negare,
12. Nec si te rhetor grammaticusve rogent:
13. Balnea post decimam lasso, centumq; petuntur
14. Quadrantes: fiet quando, Potite, liber?

VERS. 1. *Exeat*. In lucem edatur.

4. *Labantur*. Inanes, vacui à Musis litterisque, dilabantur & effluant: cùm sim totos sæpe dies otiosus.

5. Nunc resalutor ab amicis vesperi, quos manè salutavi.

6. *Gratulor*. Convenio multos, ut iis vel honores ipsis oblatos, vel opes, &c. gratuler, cùm nemo istis de causis mihi gratuletur.

7. Nunc vocor in montem Aventinum, ubi Diana colitur, ut signem annulo, tabulas, testamentum, &c. Lucifera vocatur Diana, quòd pueris in lucem edendis præsit: qua etiam de causa Lucina nuncupatur. p. 12.

8. *Prima*. Diei hora prima post ortum solem.

Rapit. Ad varia negotia obeunda. Vide Lib. 4. Ep. 7.

9. *Consul, Prætor &c.* Comitandi, reducendi, observandi, consulendi de jure. De Consulibus plura si cupis, quære pag. 351. De Prætoribus, pag. 218.

Chorea. Vel histrionũ; vel sacerdotum Isidis, de quibus fit suprà mentio Ep. 44.

10. Sæpe operam do per totum diem alicui poetæ suos versus recitanti.

11. 12. *Negare*. Te adfuturum illi agenti causam in foro, rhetori declamanti, grammatico aliquid artis suæ proprium edenti.

13. Balneis utor duabus horis tardiùs quàm cęteri, nempe hora decima, (id est, quarta post meridiem) & sportulam peto. *Quadrantes*. Pag. 64. 145.

14. In tot iniquis occupationibus ecquod spatium superest libro scribendo?

LXIII.

Epitaphium senis.

1. Quisquis læta tuis & sera parentibus optas

2. Fata, brevem titulum marmoris hujus ama.
3. Condidit hac caras tellure Rabirius umbras:
4. Nulli sorte jacent candidiore senes.
5. Bis sex lustra tori nox mitis & ultima clausit:
6. Arserunt uno funera bina rogo.
7. Hos tamen ut primis raptos sibi quærit in annis,
8. Improbius nihil his fletibus esse potest.

VERS. 2. *Rabirius*. Quis ille sit disces pag. 348.

3. *Umbras*. Utriusque sui parentis.

4. Nulli senes feliciore mortis conditione sunt usi, quã pater & mater Rabirii.

5. Annos sexaginta, eodem toro & matrimonio juncti peregerunt. *Lustra*. pag. 87. 178. *Rogo*. 258.

7. Tamen Rabirius illos ita desiderat, lugetque, ut si florentes ætate ac juvenes, sibi erepti forent.

8. Non rectè facit, qui eos longa & felici vita functos ploret; gaudeat potiùs tandiu tam beatè utrumque vixisse.

LXIV.

Ingeniosè Trajano blanditur.

1. Frustra, Blanditiæ, venitis ad me.
2. Attritis miserabiles labellis:
3. Dicturus Dominum Deumque non sum:
4. Jam non est locus hac in urbe vobis,
5. Ad Parthos procul ite pileatos,
6. Et turpes, humilesque, supplicesque
7. Pictorum sola basiate regum.
8. Non est hic dominus, sed Imperator,
9. Sed justissimus omnium Senator;
10. Per quem de Stygia domo reducta est
11. Siccis rustica Veritas capillis.
12. Hoc sub principe, si sapis, caveto
13. Verbis, Roma, prioribus loquaris.

VERS. 3. *Dominum, Deumque*. Qualem antea se Domitianus appellari jubebat.

5. *Ad Parthos*. Vel quia in Oriente longè sunt positi: vel quia gens impensè adulatrix. pag. 126. 266. Pileos autem gerebant, quales nunc ferè Armeni, ut patet ex antiquis numismatibus.

7. *Pictorum*. Auro & Purpura, picta & superba veste, indutorum.

Sola. Pedes, calceos, qui subsunt pedibus. Parthorum regum fastus insignis perhibetur.

betur, qui se regum reges dictitabant, & duplex gerebant diadema &c. *Basiate*. Osculamini.

11. *Siccis*. Non madidis unguento. *Rustica*. Inculta: sine fuco. Rustici sunt vulgò candidi simplicesque.

13. *Prioribus*. Adulatoriis, servilibus. De modestia Trajani & moribus plura vide in aureo, quem scripsit Plinius, panegyrico.

LXV.

Amici eruditi donum.

1. Littera facundi gratum mihi pignus amici
2. Pertulit, Ausoniæ dona severa togæ:
3. Qua non Fabricius, sed vellet Apicius uti,
4. Vellet Mæcenas Cæsarianus eques.
5. Vilior hæc nobis alio mittente fuisset:
6. Non quacunque manu victima cæsa litat:
7. A te missa venit: possem nisi munus amare,
8. Marce, tuum, poteram nomen amare meum.
9. Munere sed plus est, & nomine gratius ipso,
10. Officium docti judiciumque viri.

V. 1. Significavit mihi per litteras amicus, missam à se mihi fuisse togam.

2. *Ausoniæ*. Qua Romani utuntur. pag. 8. *Severa dona*. Quia toga vestis erat dignitatis & gravitatis plena, cum qua prodibant in publicum, quam in honorem amicorum, cùm eos exciperent aut convenirent, adhibebant, &c.

3. *Fabricius*. Romanus homo, admirandæ frugalitatis: de quo libro 9. facta mentio: pag. 434. *Apicius*. Helluo celebris. pag. 131.

4. *Mæcenas*. Fuit in corporis cultu lautitiisque nimius. pag. 403. *Cæsarianus*. Sic appellatur, quia Cæsari Augusto sẽper addictissimus fuit. *Eques*. pag. 404. nota 9.

6. *Litat*. Superos placat. Superis placet. Ita multum interest à quo munus donetur.

8. *Nomen*. Et amici, & meo simile, qui Marcus, itidem, ut tu, vocor. Is erat Marcus Antonius Primus.

10. *Officium*. Urbanitas, liberalitas. *Judicium*. De me existimatio. Est mihi perhonorificum tanti fieri à tanto viro, & isto coli munere.

LXVI.

Poeta laboris pertæsus.

1. Jam parce lasso, Roma, gratulatori,

2. Lasso clienti: quamdiu salutator.
3. Anteambulones & togatulos inter
4. Centum merebor plumbeos die toto;
5. Cùm Scorpus unà quindecim graves horà
6. Ferventis auri victor auferat saccos.
7. Non ego meorum præmium libellorum
8. (Quid enim merentur?) Apulos velim cãpos,
9. Non Hybla, non me spicifer capit Nilus,
10. Nec quæ paludes delicata Pomptinas
11. Ex arce clivi spectat uva Setini.
12. Quid concupiscam quæris ergo? dormire.

VERS. 1. *Gratulatori*. Qui patronos observat, colit, iis gratulatur.

Togatulos. Ita clientes vocat, qui togati fermè semper erant. p. 56.

4. *Plumbeos centum*. Subaudi, nummos. Centum quadrantes. Erant ii nummuli vulgò ex ære, rarò plumbei. Sic illos ergo per contemptum vocat. pag. 86.

5. *Scorpus*. Suprà Ep. 46. 47. *Ferventis*. Recentis à camino; nitidi.

8. *Apulos*. Frumenti feraces. pag. 124.

9. *Hybla*. Mons Siciliæ, dives mellis. *Spicifer Nilus*. Ægyptus frumenti ferax.

10. *Paludes Pomptinas*. Est palus Pomptina, seu Pontina (*Paludi Pontine*) in Latio, ad oram maris Tyrrheni, inter Setiam, Privernum, Norbam, &c.

11. *Setini*. pag. 216. 316.

12. *Dormire*. Otiari, quiescere.

LXVII.

Poesis contempta.

1. Hoc Fortuna tibi videtur æquum?
2. Civis non Syriæve, Parthiæve,
3. Nec de Cappadocis eques catastis,
4. Sed de plebe Remi, Numæque verna,
5. Jucundus, probus, innocens, amicus,
6. Linguà doctus utraque; cujus unum est,
7. Sed magnum vitium, quod est poeta,
8. Pullo Mævius alget in cucullo:
9. Cocco mulio fulget Incitatus.

VERS. 1. 2. *&c.* Hoccine est justum, ò Fortuna? Mævius; homo Romanus, non è Syro mancipio, vel Partho factus civis; non eques è servo, at ingenuus.

Syriæ.

Syriæ. Eſt pars Aſiæ, prope Palæſtinam & Phæniciam. Inde multa mancipia. *Parthiæ*. pag. 126. 266.

3. *Cataſtis*. pag. 292. Cappadocæ vocantur, quia è Cappadocia, regione minoris Aſiæ, multa mancipia Romam deportabantur.

4. *Remi*. Qui Romam cum Romulo fratre condidit. *Numæ*. pag. 505. *Vernæ*. pag. 48.

6. *Utraque*. Latina & græca.

8. *Cucullo*. Eſt capitis tegmen vile ac plebejum. Pagin. 59.

9. *Incitatus*. Equorum agitator, quem per contemptum vocat mulionem. Ille, inquit, cocco & purpura veſtitus lucet; locuples & lautus eſt. *Cocco*. pag. 119. Fuit etiam *Incitatus*, equus Caligulæ, cui domum, familiam, & ſupellectilem eburneam dedit, conſulatum etiam deſtinavit, &c. Sveton. cap. 55. Quamobrem legunt quidam in hoc verſu, *mulio incitati*, id eſt, equiſo, hippocomos Incitati.

LXVIII.

In medici mortem.

1. Nequius à Caro nihil unquã, Maxime, factũ eſt,
2. Quàm quòd febre perit: fecit & illa nefas.
3. Sæva, nocens, febris ſaltem quartana fuiſſet!
4. Servari medico debuit illa ſuo.

V. 1. Nihil fecit unquam Carus quod medicum veteratorem & aſtutum deceret magis, quàm cùm febrem paucorum dierum quaſi elegit, qua periret.

2. *Fecit & illa nefas*. Fecit improbè febris, quæ citò, leniterque ſuſtulit hominem, qui lenta morte, & multo perire cruciatu debuerat.

3. Utinam febris illa fuiſſet quartana, diu illum torſiſſet. Quartanæ vix remedium invenitur.

4. Debuit febris quartana medico ſervari, ut eum puniret, à quo tot homines necati ſunt.

LXIX.

Ad amicum peregrè proficiſcentem.

1. Ibis litoreas, Macer, Salonas:
2. Ibit rara fides, amorque recti,
3. Et ſecum comitem trahet pudorem.
4. Semper pauperior redit poteſtas.
5. Felix auriferæ colone terræ,
6. Rectorem vacuo ſinu remittes,

Optabisque moras, & exeuntem
Udo Dalmata gaudio sequeris.
Nos Celtas, Macer, & truces Iberos
Cum desiderio tui petemus.
Sed quæcunque tamen feretur illinc
Piscosi calamo Tagi notata
Macrum pagina nostra nominabit.
Sic inter veteres legar poetas,
Nec multos mihi præferas priores,
Uno sed tibi sim minor Catullo.

Vers. 1. Salonæ, (*Salona*) urbs olim Dalmatiæ, in ora maris Hadriatici.

4. Magistratus probus, & pecuniæ abstinens, (qualem Macrum describsit) semper è provincia redit pauperior, quàm iverat. Quia multa largitur, nihil rapit.

3. *Colone*. pag. 106. 209. *Aurifera*. Aurum à Dalmatis in summa tellure colligi testis est Plin. lib. 33. cap. 4.

6. *Rectorem*. Macrum, tuum præfectum. *Vacuó finu*. Non onustum tuis spoliis, ut ceteros.

8. *Udo*. Madido lacrymis. *Dalmata*. Dalmatæ, populi sunt Europæ, ad sinum Hadriaticum, in eo tractu qui Italiæ partem Orientalem respicit.

9. 10. Nos Celtiberiam repetemus. De illa mentio jam habita pag. 54. *Desiderio tui*. Dolore tuæ absentiæ.

11. Sed quæcunque tamen è Celtiberia mittetur à me Epistola, in ea de te loquar. Utebantur aliquando ad scribendum arundinibus, sive calamis, qui in piscosis locis & ripis fluviorum nascuntur. *Tagi*. pag. 53. 207. *Notata*. Exarata, scripta.

14. 15. 16. Ita me superi ament, ac me locum inter veteres habere poetas velint. Ita nulli priorem, nisi fortè Catullo, judice te: cedam: ut tui semper memor ero. *Catullo*. pag. 35.

L X X.

Stulta æmulatio.

Ad Lapidem Torquatus habet prætoria quartũ:
Ad quartum breve rus emit Otacilius.
Torquatus nitidas vario de marmore thermas
Extruxit: cucumam fecit Otacilius.
Disposuit daphnona suo Torquatus in agro:
Castaneas centum sevit Otacilius.
Consule Torquato, vici fuit ille magister,
Nec minor in tanto visus honore sibi.

Gran-

9. Grandis ut exiguam bos ranam ruperat olim:
10. Sic puto Torquatus rumpet Otacilium.

VERS. 1. Ad quartum ab urbe milliarium, ad passus quater millenos. Vide pag. 36.

Pratoria. Villam magnificam. Quales erant basilicæ prætorum. 218.

3. 4. *Thermas*. pag. 5.

Cucumam. Cucuma, cucumella, propriè vasis genus est, idoneum ad aquam calefaciendam: hìc pro balneolo, vel tuguriolo ponitur.

5. *Daphnona*. Lauretum, agrum lauris consitum, δάφνωνα: δάφνη laurus, δαφνῶν, lauretum.

7. *Consule*. pag. 38. 351.

Vici magister. Singulis vicis in urbe curatores quidam præponebantur, qui dicti etiam Viocuri.

Minor. Inferior.

8. *In tanto honore*. Ironicè.

9. *Grandis &c*. Est ea fabula lib. 1. apud Phædrum: est apud Horat. Lib. 2. Serm. Sat. 3.

10. *Rumpet*. Coget omnes fortunas suas impendere in sumptus inutiles, & luxum sibi non congruentem.

L X X I.

Risus foris, intus lacrymæ.

1. Plorat Eros, quoties maculosæ pocula myrrhæ
2. Inspicit, aut pueros, nobiliusve citrum.
3. Et gemitus imo ducit de pectore, quod non
4. Tota miser coemat Septa, feratque domum.
5. Quàm multi faciunt quod Eros, sed lumine sicco!
6. Pars major lacrymas ridet, & intus habet.

VERS. 1. *Myrrhæ*. p. 225.

2. *Pueros*. Mancipia. *Citrum*. Mensas citreas.

4. *Septa*. pag. 107. Merces omnes in septis prostare solitas.

5. *Faciunt quod Eros*. Vellent lauti esse, ac sumptuosi.

6. Pauperes egestatem deplorantes irridentur à multis, qui ipsimet intus & in sinu plorant. Quia etsi nobiles sunt, tamen pecunia carent; aut certè non eam habent, quæ sufficiat illorum luxui, ambitioni, cupiditati.

L X X I I.

Obsequia inutilia, & damnosa.

1. Si quid nostra tuis adicit vexatio rebus,
2. Manè, vel à media nocte, togatus ero.
3. Stridentesque feram flatus Aquilonis iniqui,

4. Et patiar nimbos, excipiamque nives.
5. Sed si non fias quadrante beatior uno,
6. Per gemitus nostros, ingenuasque cruces:
7. Parce precor fesso, vanosque remitte labores,
8. Qui tibi non prosunt, & mihi, Galle, nocent.

V. 1. Si labor quo me vexo & macero ut te salutem, collam, &c. tibi, rebus tuis, ac negotiis prodesset, non dubitarem apparere tibi togatus, ut clientes solent, (pag. 58.) mane summo, &c.

5. *Quadrante*. Quarta parte assis. pag. 44. 244.

6. *Cruces ingenuas*. Molestias, quas ego ingenuus patior: dignas servis & mancipiis; non autem hominibus liberaliter institutis.

LXXIII.

Calvus comatus.

1. Raros colligis hinc & hinc capillos,
2. Et latum nitidæ, Marine, calvæ
3. Campum temporibus tegis comatis:
4. Sed moti redeunt jubente vento,
5. Redduntur que sibi, caputque nudum
6. Cirris grandibus hinc & inde cingunt.
7. Inter Spendophorum Telesphorumque
8. Cydæ stare putabis Hermerotem.
9. Vis tu simpliciùs senem fateri;
10. Ut tandem videaris unus esse?
11. Tonsor jam reliquos metat capillos.
12. Calvo turpius est nihil comato.

Vers. 1. *Colligis*. A temporibus in medium caput calvum reducis.

6. *Cirris*. Tenuibus capillis tortis, & crispis. Illi vento flante in tēpora repellūtur.

7. Cùm video caput tuum calvum, & in medio, & hinc inde circa tempora, comatum; videre mihi videor Hermerotem Cydæ filium, qui calvus est, stantem inter duos adolescentes bene capillatos, Spendophorum & Telesphorum. Is enim si inter ambos illos steterit, repræsentabit mediam tui capitis aream candidam & calvam; illi verò ambo, tua tempora comata. Cydas iste, Cretensis fuit, quem Tullius Philippica 5. n. 13. vocat audacissimum & perditissimum. Hermeros porrò dubium est an puer Cydæ fuerit, an statua. Nam Cicero in Epistol. ad Atticum lib. 1. Ep. 7. ita loquitur: *Signa nostra & Hermerotas &c.* Quo nomine innuit statuas

tuas quasdam, quæ simul junctæ forent, ac in uno & eodem lapide Mercurium & Cupidinem exhiberent: quod ipsa vox *Hermeros*, indicat: coalescit enim ex Ἑρμῆς Mercurius, & Ἔρως, Amor, Cupido. *Sic Hermathena* Mercurii & Minervæ juncta in eodem lapide simulacra significat.

12. *Comato*. Qui comas habeat paucas, calvitiemque dissimulet.

LXXIV.

Navis demersa, nautæ asylum.

1. Jam senior Ladon Tiberinæ nauta carinæ,
2. Proxima dilectis rura paravit aquis.
3. Quæ cùm sæpe vagus premeret torrētibus undis
4. Tybris, & hiberno rumperet arva lacu:
5. Emeritam puppim, ripà quæ stabat in altà,
6. Implevit saxis, opposuitque vadis.
7. Sic nimias avertit aquas: quis credere posset?
8. Auxilium domino mersa carina tulit.

VERS. 1. 2. Ladon quidam nauta, qui cymbulam in Tiberi agitabat, postquam senectute præpeditus artem nauticam exercere ampliùs non potuit, coemit sibi villulam prope eundem Tiberim.

5. *Emeritam*. Quasi defunctam suo tempore & labore. Emeriti vocabantur milites qui certa & legibus definita stipendia confecerant; quique ea de causa, militia solvebantur. p. 351.

8. Carina mersa vulgò perdit dominum: hìc servat.

LXXV.

Lusor ludibrium factus.

1. Nemo novo caluit sic inflammatus amore,
2. Flagravit quanto Laurus amore pilæ.
3. Sed qui primus erat lusor, dum floruit ætas,
4. Nunc, postquam desit ludere, prima pila est.

VERS. 1. *Novo amore*. Rei alicujus recens dilectæ.

4. *Prima pila est*. Omnibus est ludibrio. Instar pilæ cōpitalis, ab omnibus vexatur primus & rejicitur. Solebāt in comptis, uti hodieque fit, pilam pulsare. Vel: Similiter vexatur atque prima ex illis pilis quæ solent objici feris in amphitheatro. Consule pag. 11. 16. 190.

LXXVI.

Poetæ munus, carmina.

1. Octobres age sentiat Kalendas
2. Facundi pia Roma Restituti.
3. Linguis omnibus favete votis;
4. Natalem colimus, tacete lites.
5. Absit cereus aridi clientis,
6. Et vani triplices, brevesque mappæ
7. Expectent gelidi jocos Decembris.
8. Certent muneribus beatiores:
9. Agrippæ tumidus negotiator
10. Cadmi municipes ferat lacernas.
11. Pugnorum reus, ebriæque noctis.
12. Cœnatoria mittat advocato.
13. Infamata virum puella vicit?
14. Veros Sardonychas, sed ipsa, tradat.
15. Mirator veterum senex avorum,
16. Donet Phidiaci toreuma cœli.
17. Venator leporem, colonus hœdum,
18. Piscator ferat æquorum rapinas.
19. Si mittit sua quisque: quid poetam
20. Missurum tibi, Restitute, credis?

VERS. 1. 2. Age sentiat pia Roma esse Octobris Kalendas, quibus natus est Restitutus. Omnes diem hunc sacrificiis, & muneribus colant. *Pia*. Grata, memor. Erat quippe Restitutus, patronus & causidicus eloquentissimus: cujus proinde multi clientes.

3. *Favete linguis*. Adeste sacris cum silentio, & attentione. Vota piè ac reverenter nuncupate. Nihil profanum, turpe, mali ominis dicite.

5. 6. 7. Sint procul minuti clientes cum suis illis munusculis, cereo, pugillaribus, &c. Illa leviora munera in mensem Decembrem reserventur, quando per jocum missitari solent. *Triplices*. pag. 347.

8. Locupletes, lauti, certatim Restituto dona mittant.

9. Negotiator dives, ac superbus, qui tabernam suã habet in porticu Agrippæ. De hac porticu dixi Libro 1. Ep. 89. & Lib. 3. 15.

10. Ferat lacernas purpureas, Tyrias. *Cadmi*. p. 122. *Municipes*. pag. 216. & suprà, Ep. 58.

11. Aliquis reus factus de illata vi, quòd pugnos ad hibuerit ad aliquem pulsandum

dum nocte, cùm esset ebrius, mittat suo causidico Restituto vestes cœnatorias, sive syntheses. De illis egimus pag. 124. & Lib. 4. Epigramm. 36.

13. 14. &c. Puella, mulier recens nupta, quæ infamata & insimulata de adulterio, vicit causam, te defendente, contra virum à quo accusabatur; mittat tibi, sed ipsa, ut munus tutius sit, sardonychas non adulterinos, at veros. De illis facta mentio p. 212. nota 6.

15. 16. Senex aliquis vetustatis laudator, & veterum poculorum mirator, mittat tibi vas à Phidia cælatum. Celum, est instrumentum sculptorum; ut celtis, latomorum. *Toreuma*. p. 156. 203. *Phidiaci*. p. 156.

19. *Quid &c.* Nempe mittet carmina. Hæc habe.

LXXVII.

Homo nequiter officiosus.

1. Omnes persequeris prætorum, Cotta, locelles:
2. Accipis & ceras: officiosus homo es.

Vers. 1. Affectaris prætores omnes, & eorum loculos, id est, crumenas, sacculos, gestare cupis, quasi ut ipsos onere leves, reipsa ut fureris, & aliquid surripias. *Prætorum*. pag. 218.

2. Tabulas eorumdem accipis portandas, ut eas corrumpas. Nimiùm es officiosus, omitte istam urbanitatem. *Ceras*. pag. 220. Aliter explicat Scriverius vocem *Officiosus* aitque officiū prætoris vocari, & locum ubi jus reddit; & eos qui illi assident. Cottam fuisse leguleju quemdam, qui omnia armaria, & loculos Prætoriani officii, tabellas & ceras excuteret, si posset aliquam litem nancisci, unde proficeret ac lucri quidpiam faceret: ideò vocari Officiosum, ab Officio prætoris: non quòd bene alicujus causa vellet, qui nihil quærebat aliud, nisi ut rem faceret.

LXXVIII.

Statua Junonis.

1. Juno, labor, Polyclete, tuus, & gloria felix
2. Phidiacæ cuperent quam meruisse manus,
3. Ore nitet tantò, quantò superasset in Ida
4. Judice convictas non dubitante Deas.
5. Junonem, Polyclete, suam nisi frater amaret,
6. Junonem poterat frater amare tuam.

Vers. 2. Quam gloriam cuperet meruisse, quàm statuam vellet elaborasse ipse Phidias, cui prima laus inter statuarios tribuitur.

3. 4. Tam insigni est forma,

 ma,

ma, ut, si hanc habuisset, quando in Ida Phrygiæ mōte certavit de pulchritudine cum Venere & Minerva, eas proculdubio fuisset superatura, convictas, & fatentes jure se vinci; ipso judice Paride annuente.

5. *Suam*. Sororem. *Frater*. Jupiter.

6. *Tuam*. A te hac in statua positam. Quamvis odisset Junonem Jupiter, hanc tamen uti exhibetur in hac statua, hanc ejus imaginem, non amare non posset.

LXXIX.

Suam villam amico peregrè profecturus commendat.

1. Mari, quietæ cultor & comes vitæ,
2. Quo cive prisca gloriatur Atina;
3. Has tibi gemellas, barbari decus luci,
4. Commendo pinus, ilicesque Faunorum;
5. Et semidocta villici manu structas
6. Tonantis aras: horridique Silvani,
7. Quas tinxit agni sæpe sanguis, aut hædi:
8. Dominamque sancti Virginem Deam templi,
9. Et quem sororis hospitem vides castæ
10. Martem, mearum principem Kalendarum,
11. Et delicatæ laureum nemus Floræ.
12. Hoc omne agelli mite parvuli numen
13. Seu tu cruore, sive thure placabis:
14. Ubicunque noster Martialis est, dices,
15. Hac, ecce, mecum dexterà litat vobis
16. Absens sacerdos; vos, putate præsentem,
17. Et date duobus, quicquid alter optarit.

V. 2. *Atina*. Urbs olim Latii: juxta Pontinas paludes, *Atino*; nunc vicus.

4. *Faunorum*. Pinus vulgò Pani; ilices, sive quercus, Faunis sacræ erant.

5. 6. Et aras agresti opere ab indocto villico Jovi extructas, & Silvano.

6. *Silvani*. Silvarum Deus erat.

Horridi. Ob dumos & senticeta quæ in silvis. Tum isti agrestes Dii hispida facie, & villosa pingebantur.

8. Dianam hujus rusticani sacelli præsidem.

9. Et statuam Martis, qui in Dianæ sororis æde, ut hospes & inquilinus, manet.

10. Qui præsidet mensi Martio, cujus Kalēdis natus um. *Kalendarum*. pag. 226.

11. *Flora*. Hortorum & florum Dea.

15. 16. Sacrificat vobis hac manu mea, licèt absens.

17. *Duobus*. Mihi & illi.

Alter optaret. Ego illi; ille, mihi.

Liber

LXXX.

Liber recens.

1. Si prior Euganeas Clemens Helicaonis aras,
2. Pictaque pampineis videris arva jugis:
3. Perfer Ateſtinæ nondùm vulgata Sabinæ
4. Carmina, purpureâ ſed modò culta togâ;
5. Ut roſa delectat metitur quæ pollice primo;
6. Sic nova nec mento ſordida charta juvat.

V. 1. O Clemens, ſi prior veneris in regionem quam Veneti & Patavini colunt, quam olim obtinuere Euganei, (pag. 192.) & ubi regnavit Antenor, (pag. 74.) ejuſque filius Helicaon.

2. Arva vitibus conſita.

3. 4. Fer tecum hos recentes meorum carminum libellos, quos tradas Sabinæ. Erat Clementis uxor.

Ateſtinæ. Ateſte, urbs Italiæ, in agro Patavino (*Eſte*)

Toga purpurea. Membrana minio picta: involucro purpureo.

Culta. Ornata, veſtita.

6. Mento non ſordida. Quæ quaſi barbam nondum habet: nondum eſt detrita. Lege ep. 58. Libri primi, nota 8. pag. 71. & Ep. 8. Libro 4. pag. 184.

LXXXI.

Pomorum munuſculum.

1. Non mea Maſſylus ſervat pomaria ſerpens,
2. Regius Alcinoï nec mihi ſervit ager:
3. Sed Nomentanâ ſecurus germinat hortus
4. Arbore, nec furem plumbea mala timent.
5. Hæc igitur mediâ quæ ſunt modò nata Suburrâ,
6. Mittimus autumni cerea poma mei.

V. 1. *Maſſylus.* Afer. pag. 403. *Serpens.* Qui poma Heſperidum ſervabat. pag. 17.

2. *Alcinoi.* Regis Corcyræ. Vide pag. 215. 341.

3. *Securus.* A furibus. *Nomentana.* pag. 90.

4. *Plumbea.* Vilia, deterioris notæ. p. 86. nota 15.

5. *Suburra.* pag. 110. In foro pomario, prope Suburram poſito: qui meus autumnus & hortus eſt.

6. *Cerea.* Flava, matura.

LXXXII.

Regio beata.

1. Sæpe loquar nimiũ gentes quòd, Avite, remotas,

2. Mi-

2. Miraris Latiâ factus in urbe senex;
3. Auriferumq; Tagum sitiā, patriumque Salonem,
4. Et repetam saturæ sordida rura casæ.
5. Illa placet tellus, in qua res parva beatum
6. Me facit, & tenues luxuriantur opes.
7. Pascitur hìc, ibi pascit ager: tepet igne maligno
8. Hìc focus; ingenti lumine lucet ibi.
9. Hìc pretiosa fames, conturbatorque macellus;
10. Mensa ibi divitiis ruris operta sui.
11. Quatuor hìc æstate togæ pluresve teruntur:
12. Autumnis ibi me quatuor una tegit.
13. I, cole nunc reges: quidquid nō pręstat amicus,
14. Cùm præstare tibi possit, Avite, locus.

V. 1. 2. Miraris quòd ego, licèt Romæ ad senectutem usque vixerim, tamen loquar sæpè ac prædicem disjunctas regiones.

3. *Sitiam*. Revisere cupiam. *Salonem*. 58. *Tagum*. 59. 207.

5. *Res parva*. Exiguus census: angusta res familiaris.

6. *Luxuriantur*. Abundant. Vel, æquant luxum, copiam, & magnificentiam Romanam. Ubi exiguis opibus potest aliquis esse splendidus & lautus.

7. Romæ, in Italia, alitur & quasi pascitur fundus. Magnis sumptibus colitur prædium aliquod &c. In mea Hispania alit me fundus, & multa mihi ad vitam necessaria sufficit. *Maligno*. Parco, tenui.

9. Hìc, Romæ, caro esuritur; cibi & deliciæ mensarum magno pretio emuntur; quibus tamen fames non nisi ægrè placatur. *Conturbator Macellus*. Opsonia lautiora quæ cariùs Romæ in macello veneunt, in causa sunt cùr multi conturbent, decoquant, fortunis evertantur. Quæ sit vis, & notio hujus verbi *conturbare*, explicui Lib. 9. Epig. 3.

13. *Reges*. Viros nobiles, potentes amicos, & patronos.

LXXXIII.

Captator deceptus.

1. Dum levis arsurâ struitur Libitina papyro,
2. Dum myrrham & casiam flebilis uxor emit:
3. Jam scrobe, jam lecto, jam pollinctore parato,
4. Hęredem scripsit me Numa: convaluit.

VERS. 1. *Libitina*. Id est, in hoc loco, funeris apparatus: rogus. pag. 396.

Papyro. Ut faciliùs ligna ari-

arida ignem concipiant.

2. Unguenta, & odores, qui in rogum conjiciebantur. *Castam*. pag. 301.

3. *Scrobe*. Fossa, tumulo. *Lecto*. In eo cadaver ad rogum efferebatur.

Pollinctore. Is erat qui mortuorum corpora pollinebat, id est, ungebat, lavabat, &c.

4. *Convaluit*. Ita me decepit, ac propemodùm occidit, cùm revixit.

LXXXIV.

Servi, dominorum opprobria.

1. Addit cur mihi Cæcubum minister
2. Idæo resolutior ministro?
3. Præsta de grege, sordidaque villa
4. Tonsos, horridulos, rudes, pusillos
5. Hircosi mihi filios subulci.
6. Perdit te pudor hic; habere, Publi,
7. Mores non potes hos; & hos ministros.

1. *Addit*. Miscet, temperat. *Cæcubum*. p. 119.

2. *Resolutior*. Ipso Ganymede solutior, nequior, petulantior. *Idæo*. Ab Ida monte Phrygiæ raptus fuit Ganymedes. p. 33.

3. *Præsta mihi*. Adhibe incultos ministros, nec ita lautos.

5. *Hircosi*. Olidi. Hircus est admodùm olidus.

6. *Perdit*. Iste pudor, quo afficeris, dùm metuis ne, si tui servi parum sint elegantes & compti, habearis ipse pro homine rustico, & sordido, tibi exitialis, & damnosus est. E servis enim plerumque dominus æstimatur. Vel, *pudor hic*, quem esse in te simulas, cùm te vis probum credi.

7. Non potes habere mores istos probos quos simulas: & istos improbos servos.

LXXXV.

Romanus Socrates.

1. Si Romana forent hæc Socratis ora, fuissent
2. Julius in Satyris qualia Rufus habet.

VERS. 1. Si Socrates, qui Græcus fuit, habitu & cultu Romano pingeretur; non alio esset ore, ac Julius Rufus, qualis pingitur in Satyris. *Socratis*. Fuit philosophus Atheniensis, Apollinis oraculo sapientissimus mortalium judicatus: philosophiam moralem præsertim excoluit: nunquam colorem mutasse lætis in rebus aut adversis dicitur. Idem fuit admodùm deformis, na-

so fimo, recalva fronte, distortis cruribus, &c. Unde suspicari posset aliquis jocari Martialem in Rufum, & ejus notare deformitatem, dum videtur sapientiam prædicare.

2. *In Satyris*. Vel est locus quidam Romæ, prope Romanum forum, sic dictus à Satyris quatuor in eo positis, quorum statuas describit Plinius lib. 36. c. 5. nu. 8. quibus fortasse iste Rufus similis esse dicitur. Vel, accipe hanc vocem propriè pro Satyris, dicaci carminis genere, in quo idem iste Rufus descriptus fuisset, à se aut ab alio poeta satyrico.

LXXXVI.

Poeta plagiarius.

1. Quid, stulte, nostris versibus tuos misces?
2. Cum litigante quid tibi miser libro?
3. Quid congregare cum leonibus vulpes,
4. Aquilisque similes facere noctuas quæris?
5. Habeas licebit alterum pedem Ladæ,
6. Inepte, frustra crure ligneo curres.

Vers. 2. Quid tibi rei & negotii est cum meo libro? *Litigante*. Qui tecum quasi litigat, teque accusat ut furē & plagiariū. *Lada*. p. 138.

5. Quamvis alterum pedē habeas tam agilem, tam expeditum, quàm Ladas: si alter sit ligneus, frustrà voles currere. Ita nihil tibi proderit versibus tuis malis bonos aliquot meos admiscere.

LXXXVII.

In bellè dicacem.

1. Elysio redeat si fortè remissus ab agro
2. Ille suo felix Cæsare Galba vetus;
3. Qui capitolinum pariter Galbamque jocantes
4. Audierit, dicet, rustice Galba, tace.

Vers. 1. 2. *Elysio* Pag. 302. *Galba*. Insignis scurra, Augusto carissimus. p. 49.

4. Galba præ Capitolino (nomen est urbani hominis & argutè salsi) rusticus & insulsus esse videbitur, ac jubebitur tacere.

LXXXVIII.

Ad suos cives, in patriam rediturus.

1. Municipes Augusta mihi quos Bilbilis acri

2. Mon-

2. Monte creat, rapidis quem Salo cingit aquis:
3. Ecquid læta juvat vestri vos gloria vatis?
4. Nam decus, & nomen, famaq; vestra sumus,
5. Nec sua plus debet tenui Verona Catullo,
6. Meque velit dici non minus illa suum.
7. Quatuor accessit tricesima messibus æstas,
8. Ut sine me Cereri rustica liba datis.
9. Mœnia dũ colimus dominę pulcherrima Romę:
10. Mutavere meas Itala regna comas.
11. Excipitis reducem placida si mente, venimus:
12. Aspera si geritis corda, redire licet.

V. 1. O Bilbilitani municipes mei, quos mihi dat Bilbilis posita in alto monte, quem fluvius Salo ambit. *Mons acer* pro prærupto, & scruposo Latinis auctoribus est in usu. Gruterus legit *angusta agri*: quasi angusto agro prædita: sic dicitur, felix animi, fortunatus laborũ. *Municipes*. Cives, suprà, ep. 58. *Bilbilis*. *Salo*. p. 54. *Augusta*. Bilbilis fuit colonia Romana, & Augusta quoque vocata est.

3. Annon vate me, cive vestro, læti & superbi meritò estis?

5. *Verona Catullo*. pag. 33. *Tenui*. Subtili, terso, elegãt id

6. Nec minus me vate gloriaretur Verona ipsa, quàm suo Catullo.

7. 8. Ex quo absfui ab urbe vestra, jam per annos 34. Cereri post messem, rustica sacrificia, & placentas obtulistis.

10. *Mutavere &c.* Canas è nigris reddiderunt.

LXXXIX.

Liber navigaturus.

1. I nostro comes, i, libelle, Flacco
2. Longum per mare, sed faventis undæ;
3. Et cursu facili, tuisque ventis
4. Hispanæ pete Tarraconis arces.
5. Illinc te rota tollet, & citatus
6. Altam Bilbilin, & tuum Salonem
7. Quinto forsitan essedo videbis.
8. Quid mandem tibi quæris? ut sodales
9. Paucos, & veteres, & ante brumas
10. Triginta mihi quatuorque visos
11. Ipsà protinus à via salutes;
12. Et nostrum admoneas subinde Flaccum,
13. Jucundos mihi nec laboriosos

14. Sc-

14. Secessus spatio paret salubri,
15. Qui pigrum faciant tuum parentem.
16. Hæc sunt: jam tumidus vocat magister,
17. Castigatque moras; & aura portum
18. Laxavit melior: vale, libelle.
19. Navem, scis puto, non moratur unus.

V. 2. Per tranquillum mare, ventis placidum.

3. *Tuis.* Secũdis, ferentibus.

4. *Tarraconis*. p. 55.

5. Tarraconem usque navigabis, deinde currum è navi conscẽdes, ac terrestri itinere Bilbilim petes. *Bilbilim. Salonem*. pag. 54.

7. *Essedo quinto*. Quinta statione, seu diversorio, ubi commorantur noctu esseda.

11. *Protinus à via*. Statim atque deveneris.

13. 14. Ut mihi domum in salubri, & quieto loco paret, adornetque.

15. Ubi otio & inertiæ indulgere possim.

16. *Hæc sunt*. Subaudi: quæ tibi mandata velim.

18. *Laxavit*. Vacuum & inanem fecit, emissis, quas continebat, navibus.

19. Si tu desis unus, nihil erit moræ, quin sine te, navis solvat: propera. Unus vir, nullus vir: ut fert parœmia.

M. VAL.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM

LIBER UNDECIMUS.

EPIGRAMMA I.

Ad librum exire gestientem.

QUò tu, quò, liber otiose, tendis
Cultus sindone non quotidianâ?
Numquid Parthenium videre tentas?
Vadas, & redeas inevolutus.
Libros non legit ille, sed libellos:
Nec Musis vacat, aut suis vacaret.
Ecquid te satis æstimas beatum,
Contingunt tibi si manus minores?
Vicini pete porticum Quirini:
Turbam non habet otiosiorem
Pompejus, vel Agenoris puella,
Vel primæ dominus levis carinæ.
Sunt illic duo tresve qui revolvant
Nostrarum tineas ineptiarum:
Sed cùm sponsio, fabulæque lassæ
De scorpo fuerint & Incitato.

VERS. 2. Non vulgari veste tectus, at purpurea, eleganti, &c. Vide pag. *69*. 184 *Sindone*. 169. 190.

3. *Parthenium*. pag. 234.

4. *Inevolutus*. Non evolutus, non lectus.

6. *Vacat*. Non habet satis otii ut Musis operam det, ac libris legendis; aut certe suos libros legeret, aliquid ipse componeret, non alienis lucubrationibus operam daret.

7. An non sat præclarè tecum agitur, si legeris ab hominibus aliis, minoris, quàm Parthenius, notæ ac nobilitatis: si te vulgus in manibus & sinu fert?

8. *Quirini*. Martis. p. 513. Hujus templum, & porticus templo adjuncta, erat in monte Quirinali, nũc *Monte Cavallo*.

Cavallo. Pete igitur Martis porticum: ibi reperies homines otiosos qui te legant, & quibus non sunt otiosiores illi qui spatiantur in Pompeii, Europæ, vel Argonautarum porticu. Tales tibi lectores conveniunt, non homo occupatissimus.

9. *Pompejus*. Porticus Pompeii, de qua meminit Lib. 2. Ep. 12. vers. 10.

Agenoris puella. Europa, filia Agenoris. De Europę porticu consule idem Ep. 12. Lib. 2. versu 3.

12. Jason, qui dux fuit Argonautarũ. De ista porticu vide pag. 108. *Levis*. Inconstans. Deserta enim Medea, duxit Creusam. *Prima carina*. Navis Argus, quæ aut prima omnium navium, aut primæ, & nondum antea visæ magnitudinis, fuit. Hujus dux & magister Jason.

14. *Tineas*. Epigrammata levia corrodenda à tineis.

15. 16. Sunt qui nostros versiculos legant, sed tantùm post peractos ludos Circenses, cùm delassati fuere spectatores narrandis fabulis, faciendis sponsionibus, &c. In Ludis Circensibus (pag. 307.) faciebant sæpè spectatores inter se sponsionem, v. g. uter equos peritiùs agitaret, Scorpus an Incitatus, aurigæ duo præstantes, de quibus vide Lib. X. Epigram. 46. 47. 67. De aurigarum variis factionibus facta est mentio Lib. VI. Ep. 31. & infrà 19.

II.

Versus liberiores.

1. Triste supercilium, durique severa Catonis
2. Frons, & aratoris filia Fabricii,
3. Et personati fastus, & regula morum,
4. Quidquid & in tenebris non sumus; ite foras.
5. Clamant, ecce, mei, Io Saturnalia versus;
6. Et libet; & sub te præside, Nerva, licet.
7. Lectores tetrici, salebrosum ediscite Sanctram;
8. Nil mihi vobiscum est: iste liber meus est.

VERS. 1. 2. Procul este homines severi, tristi supercilio, tetrica fronte, &c.

Catonis. Pag. 29. 34.

2. Facessite puellæ, si quæ estis similes filiæ Fabricii. Ille, dictator licet consulq; suos tamen agros arabat, ac liberos educabat sanctissimè & severissimè. Adi Ep. 22. Libri IX.

3. Gravitas non nativa, & insita, sed ad tempus assumpta, instar personæ & larvę. Talis est in multis, qui foris graves & modesti; introrsum turpes, domi discincti, ac dissoluti sunt.

Regula morum. Censura: Censoria severitas. Censores enim emendabant mores civitatis. Pag. 65.

4. Lon-

4. Longè fit quæcunque virtus tenebras odit. Nempè pudor, & verecundia. Quidquid nō amamus clam, & in tenebris. Qui peccant, lucem odere.

5. Apti sunt mei versus Saturnalibus (festa erant liberiora, pag. 136. 280.) & hāc vocē quasi mittunt *Io bona Saturnalia*. Ita pueri tunc plaudentes clamitabant.

6. *Libet*. Sic scribere. *Licet*. Quia liberè sub te loqui & sentire fas est.

7. *Sanctram*. Erat iste Sanctra scriptor obscurus, & styli asperioris. Salebræ, sunt propriè loca aspera, inæqualia, & confragosa.

8. *Meus*. Me dignus parente. Festivus, & lepidus, &c.

III.

Poeta celebris, & pauper.

1. Non urbana meà tantùm Pimpleide gaudent
2. Otia, nec vacuis auribus ista damus:
3. Sed meus in Geticis ad Martia signa pruinis
4. A rigido teritur centurione liber.
5. Dicitur & nostros cantare Britannia versus.
6. Quid prodest? nescit sacculus ista meus.
7. At quàm victuras poteramus pangere chartas,
9. Quantaque Pierià prælia flare tuba!
9. Cùm pia reddiderint Augustum numina terris,
10. Et Mæcenatem si mihi Roma daret.

VERS. 1. Non tantùm Romani cives, mea Pimpleide, mea musa, meis versibus legendis delectantur, & ii quibus vacuæ, otiosæ, sunt aures. Musæ vocatæ sunt Pimplææ vel Pimpleides, à Pimpla fonte, vel vico Macedoniæ, ipsis sacro.

3.4. *Ad Signa*. Inter vexilla bellica, in castris. *Geticis*. Pag. 302. 320.

Rigido. Austero, gravi, hirsuto. *Centurione*. Militaris magistratus erat. Sex erant centuriones in cohorte, &c. Pag. 82.

6. *Sacculus*. Crumena. Non fio istis laudibus ditior.

7. 8. Poteramus, & melius erat, aliquod heroicum poema componere, non istas nugas. Id verò libenter faciemus cùm erit Imperator amans litterarum, ut Augustus fuit: cùm erit alter Mæcenas, eruditorum patronus, pag. 404. In hanc ferè sententiam scriptum est Ep. 54. lib. 8.

IV.

Pro Imperatore, votum.

1. Sacra Laresq; Phrygum, quos Troję maluit hęres
2. Quàm rapere arsuras Laomedontis opes:

3. Scri-

3. Scriptus & æterno nunc primùm Jupiter auro:
4. Et soror, & summi filia tota patris:
5. Et qui purpureis jam tertia nomina fastis,
6. Jane, refers Nervæ; vos precor ore pio:
7. Hunc omnes servate Ducem, servate Senatum:
8. Moribus hic vivat Principis, ille suis.

VERS. 1. 2. O vos Trojæ sacra, & religiones sanctissimæ, quas Æneas maluit rapere & in Italiam deferre, quàm opes Laomedontis, (regis Trojæ, Priami Patris) quas igni absumendas reliquit.

3. Et tu Jupiter, auro pictus, effictus; cui statuam, ex auro solido nùnc primù Imperator posuit, æternum duraturam. Primis reipub. temporibus statuæ Jovis fictiles tantùm erant.

Soror. Juno. *Filia*. Pallas. *Tota*. Quia ex uno Jovis cerebro prodiit.

5. 6. Et tu, ò Jane, qui jam ter Nervæ nomen vides in fastis. Pag. 371. *Purpureis*. Ornatis purpura, minio pictis, quales sunt elegantes libri. Nerva primo Imperii anno tertium gessit consulatum cum Virginio Rufo, anno Christi 97. ab U. C. 850.

8. *Hic*. Senatus. *Ille*. Nerva. Senatus & cæteri cives Nervam imitentur.

V.

Laus Cæsaris.

1. Tanta tibi est recti reverentia, Cæsar, & æqui,
2. Quãta Numæ fuerat: sed Numa pauper erat.
3. Ardua res hæc est, opibus non tradere mores,
4. Et cùm tot Crœsos viceris, esse Numam.

VERS. 2. *Numæ*. Rex fuit Rom. secundus: pietatis fama & æquitatis clarus.

3. Difficile est sanctè vivere in magnis opibus, &, ut ait Seneca, pati posse divitias. *Tradere mores*, corrumpendos scilicet.

4. Crœsus Lydiæ rex fuit ditissimus. *Esse Numam*. Virtute Numam æquare; opibus Crœsum superare.

VI.

In eundem.

1. Si redeant veteres, ingentia nomina, patres,
2. Elysium liceat si vacuare nemus:
3. Te colet invictus pro libertate Camillus:

Au-

4. Aurum Fabricius, te tribuente, volet.
5. Te duce gaudebit Brutus; tibi Sylla cruentus
6. Imperium tradet, cùm positurus erit.
7. Et te privato cum Cæsare Magnus amabit:
8. Donabit totas & tibi Crassus opes.
9. Ipse quoque infernis revocatus Ditis ab umbris
10. Si Cato reddatur, Cæsarianus erit.

V. 1. Si Prisci illi Romani redeant ad superos, reviviscant. *Elysium*. p.302.

3. Te ultrò imperatorem eliget Camillus vindex libertatis acerrimus & invictissimus. Legunt quidam *prę libertate*, id est, mallit esse subjectus tibi, quàm liber, & sui juris. Anno ab U.C.363. Romam Galli Senones Brenno duce incenderunt: ægrè à capitolio per Manlium repulsi, tandem à Camillo profligati sunt. De illo vide Florum lib. 1. c.12.13. Livium lib. 5.

4. Non recusabit aurum accipere Fabricius, si modò illud accipiat à te, à quo nihil tribui cuiquam mali, aut male, potest. Fabricius legatos Pyrrhi, cùm ad ipsum venissent, aurique magnam vim offerrent, valere cum auro suo jussit.

6. Brutus te ducem & regem non nolet. Ille reges Roma ejecit. pag. 387. *Sylla*. 289. Is dictaturam quam invaserat, post annos quatuor deposuit. Syllâ igitur summum imperium, id est, dictaturam, depositurus, illam tibi tradet.

7. *Privato*. Privatus erit C. Jul. Cæsar; imperium deponet, ac vitam privatam sub te Imperatore deget. *Magnus*. Pompejus: cui Magni cognomentum à Sylla datum. Is suas de Imperio orbis terrarum cum Cæsarę controversias ultrò deponet, ac privati subditique sorte contentus erit.

8. *Crassus*. Romanorum ditissimus fuisse prędicatur. Neminem divitem censebat esse, nisi qui suis sumptibus exercitum alere posset. Cùm Parthis, eorum opes sitiens, bellum intulisset, ab iis captus, & cæsus est; truncatum ejus caput in utrem liquefacto plenum auro, conjectum.

9. *Ditis*, Plutonis: Erebi.

10. Cato, ne Cæsarem dictatorem, post pugnam Pharsalicam victorem aspiceret, sibi manus attulit, pag. 34.

Erit Cæsarianus. Te Cæsarem, te imperantem amabit; à te stabit, ac tuus erit. Ita omnes sibi vera virtus adjungit.

VII.

Poeta hilarior.

1. Unctis falciferi senis diebus,

2. Regnator quibus imperat fritillus,
3. Versu ludere non laborioso
4. Permittis, puto, pileata Roma.
5. Risisti: licet ergo, nec vetamur.
6. Pallentes procul hinc abite curæ.
7. Quicquid venerit obvium, loquamur
8. Morosà sine cogitatione.
9. Misce dimidios puer trientes,
10. Quales Pythagoras dabat Neroni:
11. Misce, Dindyme, sed frequentiores.
12. Possum nihil ego sobrius: bibenti
13. Succurrent mihi quindecim poetæ.

VERS. 1. *Unctis*, lætis, pinguibus. Convivia tunc celebrabantur. *Falciferis*. Saturni. Saturnalibus. Pingebatur cũ falce Saturnus, quia Italos artem agros colendi docuisse dicebatur. Prætereà tempus, cui Saturnus præest, omnia demetit, resecatque.

2. Quibus alea luditur liberiùs. Erat illa vulgò vetita. *Fritillus*. p. 187.

4. *Pileata*. Romani per Saturnalia pileati erant; etiam servi, quibus uti pileo non licebat, nisi cùm libertate à dominis donabantur.

5. *Risisti*. Ridendo annuis.

7. Quicquid in buccam venerit, dicamus.

8. *Morosa*. Anxia, fastidiosa. Morosus dicitur qui mores habet duros, difficiles, iracundos.

9. Dimidius triens est sextans, sive duo cyathi. pag. 47. Sorbillare vult leniter paucos cyathos, ut lõgior sit hilaritas, ebrietas tardior.

10. *Pythagoras*. Pincerna quidam, minister Neronis.

12. 13. Siccus & jejunus nil possum scribere & dicere: si bibero, poetis vel quindecim par ero: illi statim præstò erunt ac in me uno existent, jocabuntur, ludent. Vel; Poetarum quindecim odæ, carmina ludicra, se offerent cantanda: in mentem osque venient.

VIII.

Spirans imago.

1. Clarus fronde Jovis, Romani fama cothurni,
2. Spirat Apelleà redditus arte Memor.

Memor sæpe in Capitolini certaminibus coronatus, (pag. 178. 206.) & poetarum Roman. tragicorum celeberrimus hic pingitur. *Cothurni* p. 151. *Apellea*. 359.

Amor

IX.

Amor fraternus.

1. Contulit ad satyras ingentia pectora Turnus:
2. Cur non ad Memoris carmina? frater erat.

V. 1. Turnus frater Memoris, (de quo est epigramma superius) ad scribendas satyras operam ingeniumque contulit: satyricus poeta esse maluit.

2. Cur non tragicum carmen, ut Memor, scripsit? Nimirum quia fratri hanc laudem relinquere integram voluit, quam ipsi præripere poterat.

X.

Antiqua simplicitas.

1. Tolle puer calices, tepidique toreumata Nili,
2. Et mihi securâ pocula trade manu;
3. Trita patrum labris, & tonso pura ministro:
4. Antiquus mensis restituatur honor.

V. 1. O puer, ô servule, aufer pretiosos calices ex Ægypto Romam ferri solitos. *Toreumata*. pag. 156. 203. Eadem vox posteriori ævo usurpata etiam est pro veste stragula, pictis acu figuris extantibus ornata.

2. *Securâ manu.* Parum timens, ne illa frangas. *Pocula*. Scilicet fictilia, fagina.

3. *Tonso*. Non comato & calamistrato, quales modò sunt. Lege Ep. 84. Libri 10.

Pura. Non cœlata; non ornata.

XI.

Homo obscurus.

1. Jus tibi natorum vel septem, Zoile, detur;
2. Dum matrem nemo det tibi, nemo patrem.

Adeo ignotus & obscurus es, ut nemo sciat quo sis patre natus, qua matre, & jus tamen trium liberorum petis: prius ipse parêtes quàm natos, quære: proba te esse liberum, non spurium, &c. antequàm jus trium liberorum petas. De jure trium liberorum dixi pag. 140.

XII.

Paridis histrionis epitaphium.

1. Quisquis Flaminiam teris, viator,
2. Noli nobile præterire marmor.
3. Urbis deliciæ, salesque Nili,
4. Ars, & gratia, lusus & voluptas,
5. Romani decus & dolor theatri,
6. Atque omnes Veneres, Cupidinesque,
7. Hoc sunt condita, quo Paris, sepulcro.

VERS. 1. *Flaminiam*. Pag. 215.
2. *Marmor*. Sepulcrum è marmore.
3. *Urbis*. Romæ. *Nili*. Ægypti.
7. *Paris*. Histrio Ægyptius carus Domitiano.

XIII.

In nanum mortuum.

1. Heredes, nolite brevem sepelire Colonum:
2. Nam terra est illi quantulacunque gravis.

VERS. 1. *Colonum*. Nomen est proprium. Legunt aliqui *Colonem*.
2. *Nam &c.* Adeo est pusillus & nanus, ut terræ vel minima pars gravis ipsi futura sit. Solebant cùm aliquis terræ mandabatur, ita illi beneprecari, *sit tibi terra levis*, (Pag. 253.) Non potestis id modò dicere, ô Coloni heredes: illum itaque insepultum potiùs relinquite.

XIV.

Sobria carmina.

1. Non omnis nostri nocturna est pagina libri,
2. Invenies & quod manè, Sabine, legas.

VERS. 1. *Nocturna*. Epulantibus grata, ebriosis, improbis. Vide suprà Epigramm. 2. vers. 4.
2. *Manè*. Quæ siccus & sobrius legas.

XV.

Prædium exiguum.

1. Donasti, Lupe, rus sub urbe nobis.

2. Sed

2. Sed rus est mihi majus in fenestra.
3. Rus hoc dicere, rus potes vocare?
4. In quo ruta facit nemus Dianæ,
5. Argutæ tegit ala quod cicadæ,
6. Quod formica die comedit uno;
7. Clausæ cui folium rosæ corona est:
8. In quo non magis invenitur herba,
9. Quàm costi folium, piperve crudum.
10. In quo nec cucumis jacere rectus,
11. Nec serpens habitare tota possit.
12. Erucam malè pascit hortus unam;
13. Consumpto moritur culex salicto;
14. Et talpa est mihi fossor atque arator.
15. Non boletus hiare, non mariscæ
16. Ridere, aut violæ patere possunt.
17: Fines mus populatur, & colono
18. Tanquam sus Calydonius timetur.
19. Et sublata volantis ungue Procnes
20. In nido seges est hirundinino.
21. Non est dimidio locus Priapo.
22. Vix implet cochleam peracta messis,
23. Et mustum nuce condimus picatà.
24. Errasti, Lupe, litterà sed unà:
25. Nam quo tempore prædium dedisti;
26. Mallem tu mihi prandium dedisses.

VERS. 1. *In fenestra*. Ubi hortuli nonnunquam imponuntur in testis, aut in ligneis capsulis.

4. *Ruta*. Vilis herba. In hoc tuo prædio ruta instar nemoris est. De nemore Dianæ Aricinæ lege Lib. 4. Ep. 52. Adde quòd sylvæ omnes Dianæ erant sacræ.

5. *Argutæ*. Canoræ. *Cicadæ*. Lib. 10. Ep. 52.

7. In quo vix una reperiatur rosa, eaque non aperta; imò rosæ folium sit instar coronæ integræ, e multis rosis confici solitæ.

8. In quo rure non plus herbarum est quàm costi, aut piperis, hoc est, nihil. Costum enim est frutex odore eximio, qui in Arabia nascitur; piper item peregrina est arbuscula. *Crudum*. Acre, pungens. Vel: Quale ab sua editur arbore; viride; non rugosum, & vetus.

10. *Rectus*. Neque enim satis illi est spatii; sed contrahitur & quasi colligitur in sese.

13. *Moritur*. Cibo deficiẽte ac salicto. Salictum est locus consitus salicibus.

14. Talpæ humum emo-

vent ac vertunt.

15. *Boletus*. Fungus *Hiare*, aperiri, nasci. *Marisca*. Ficus eluti saporis.

16. *Ridere*. Cùm maturescunt ficus, extremo cortice leniter aperiuntur, & quasi rident; in risu enim labia diducuntur.

18. *Sus Calydonius*. Pagina 13.

19. 20. Totam segetem quæ est in hortulo isto, aufert unica hirundo transvolans, ac in nidum suum deportat. Procne uxor Terei mutata est in hirundinem, & ejus soror Philomela in lusciniam. p. 204. 271.

21. *Priapo*. Hortorum Deo. pag. 309.

23. *Picata*. Pice oblita & obturata. Nucis putamen instar dolii esse potest.

XVI.

Poeta parasitus.

Dum te prosequor, & domum reduco,
Aurem dum tibi præsto garrienti,
Et quicquid loqueris, facisque laudo;
Quot versus poterant, Labulle, nasci!
Hoc damnum tibi non videtur esse,
Si quod Roma legit, requirit hospes,
Non deridet eques, tenet senator,
Laudat caussidicus, poeta carpit,
Propter te perit? hoc, Labulle, verum est?
Hoc quisquam ferat, ut tibi tuorum
Sit major numerus togatulorum,
Librorum mihi sit minor meorum?
Triginta prope jam diebus una est
Nobis pagina vix peracta: sic fit,
Cùm cœnare domi poeta non vult.

Vers. 1. *Prosequor*. Honoris caussa comitor, ut cliens patronum solet.

6. *Si*, ut tibi navem operam & obsequar, pereunt mihi versus boni, &c.

8. *Poeta*. Invidus. Non exigua laus est dignum videri invidia & improborū odio, an hoc justum censes?

9. *Verum est*? Æquum est.

11. *Togatulorum*. Clientium toga indutorum. p. 56.

12. *Minor*. Numerus.

14. *Sic fit &c.* Nempe otii & studiorum jacturam faciat necesse est poeta cœnarum captator.

XVII.

Convivium unius assis.

Atreus Cæcilius cucurbitarum,

2. Sic

2. Sic illas quasi filios Thyestæ
3. In partes lacerat secatque mille.
4. Gustu protinus has edes in ipso
5. Has primâ feret, alteràve cœnâ;
6. Has cœnâ tibi tertià reponet.
7. Hinc seras epidipnidas parabit;
8. Hinc pistor fatuas facit placentas;
9. Hinc & multiplices struit tabellas;
10. Et notas caryotidas theatris:
11. Hinc exit varium coco minutal
12. Ut lentem positam, fabamque credas,
13. Boletos imitatur, & botellos,
14. Et caudam cybii brevesque mænas:
15. Hinc cellarius experitur artes,
16. Ut condat vario vafer sapore
17. In ruta folium capelliana.
18. Sic implet gabatas, paropsidesque,
19. Et leves scutulas, cavasque lances.
20. Hoc lautum putat, hoc putat venustum,
21. Unum ponere ferculis tot assem.

VERS. 1. Cæcilius, qui est Atreus, id est, interfector & quasi parricida cucurbitarum; qui cucurbitis utitur pro ferculo quotidiano, & illas trucidat, ut Atreus fratris sui Thyestæ filios interfecit. De Atreo ejusque fratre dixi, p. 161. 204. 265.

4. *Gustu in ipso*. Gustus sive gustatio, est id quod ponitur in aditu & exordio convivii; levius aliquod ferculum, hevellæ, acetaria, &c. Post gustum sequebatur prima cœna, secunda, tertia; hoc est, prima fercula, secunda, &c. Ista autem prima, secunda, tertia fercula apud Cæcilium, erant cucurbitæ.

7. *Epidipnidas*. Bellaria. Græca vox: ἐπιδειπνὶς, ferculum quod ultimò loco editur: nempe quia ἐπὶ τῷ δείπνῳ, sub cœnæ finem & post solidiores dapes, ponitur.

8. *Fatuas*. Nullius saporis

9. *Tabellas*. Liba tenuia & delicata, instar tabellarum.

10. Caryotides sunt fructus palmarum Æthiopicarum, quæ spectanti populo inter alia missilia spargebantur. Illas cucurbitis imitatur.

11. *Minutal*. Intritum ferculum è cibis minutatim concisis. Ejusmodi minutal ex iisdem cucurbitis conficitur à coco Cæcilii.

12. Adeo ut pulte n e lente aut faba factam credas.

13. *Boletos*. Fungos, *Botellos*.

ros. Farcimina quædam ex ovorum vitellis coctis, cepa, porro, &c.

14. *Cybii*. Vide pag. 276. nota 5. Mœna est vilis pisciculus.

15. *Hinc*. Ex his cucurbitis varias artes, hoc est, varias placentas & edulia vario artificio confecta experitur ac tentat fingere is qui cellæ seu penus curam habet: easdem cucurbitas vario sapore & modo condit, ac transformat in illud opsonii genus quod fit vulgò ex rutæ foliis: vel in tot formas, ac edulia, quot ex rutæ folio solent fieri. Capelliana ruta dicitur, sive capraria, quòd à capellis depascatur: vel quòd capillos imitetur foliis.

18. *Gabatas*. Sunt escariæ lances: item paropsides. Scutulæ, catini sunt depressi leviter in medio, ut scuta.

20. Putat esse hoc hominis magnifici, & splendidi.

21. *Unum &c.* Videtur esse hypallage; uno asse tot ponere fercula.

XVIII.

In mendicum.

1. Nec toga, nec focus est, nec tritus cimice lectus,
2. Nec tibi de bibulà sarta palude teges:
3. Nec puer, aut senior, nulla est ancilla, nec infans,
4. Nec sera, nec clavis, nec canis, atque calix.
5. Tu tamen affectas, Nestor, dici atque videri
6. Pauper, & in populo quæris habere locum.
7. Mentiris, vanoque tibi blandiris honore:
8. Non est paupertas, Nestor, habere nihil.

VERS. 1. *Cimice*. Cimex genus est vermiculi fetidi, subrubri & plani, quod lectis ligneis vulgò innascitur.

2. Nec teges, seu lodix, id est, vestis lecti: storea, facta è scirpo, aut sparto: scirpus, spartum, nascuntur in humidis paludibus.

6. *In populo*. Populus erat honoratior plebe, quæ fex civitatis.

8. *Non est paupertas*. Sed mendicitas mera. Pauperi deest aliquid; imò multa; mendico omnia.

XIX.

Prasinus victor.

1. Sæpius ad palmam Prasinus post fata Neronis
2. Pervenit, & victor præmia plura refert.
3. I nunc, Livor edax, dic te cessisse Neroni:
4. Vicit nimirum, non Nero, sed Prasinus.

VERS. I. 2.

Vers. 1. 2. Aurigæ factionis prasinæ, qui vivo Nerone vincebant, vincunt etiam mortuo.

3. Ite nunc aurigæ aliarum factionum, qui invideris factioni Prasinæ, jactate, id quod olim dictitabatis, Prasinos non sua virtute vincere, sed Neronis favore & gratia: vosque Prasinis ideò tantùm cessisse & inferiores visos esse, quòd ipsis faveret Nero. Jam obiit ille, adhuc tamen vincunt Prasini; sua igitur virtute vincebant anteà, ut nunc vincunt, non Cæsaris favore. Dixi Libro 6. fuisse varias aurigarum factiones, suis quasque coloribus distinctas: Prasini utebantur viridi colore. Russati, rubro; Veneti, cęruleo: Albi, candido: color viridis, terrę; ruber, igni: cęruleus, mari; albus, aeri sacer erat. Plura vide apud Bulengerum de Circo c. 47. 48.

XX.

Bella cœna, mala cœnatio.

1. Ædes emit Aper, sed quas nec noctua vellet
2. Esse suas: adeo nigra vetusque casa est.
3. Vicinos illi nitidus Maro possidet hortos.
4. Cœnabit bellè, non habitabit Aper.

4. *Cœnabit bellè*. An quia hortos amœnos è sua cœnatione, id est, triclinio, prospiciet? an quia vescetur fructibus illius horti? an denique quòd apud vicinum Maronem cœnabit, in ejus hortis, ab eo sæpè invitatus?

XXI.

Solus in frequenti convivio.

1. Ignotos mihi cùm voces trecentos,
2. Quare non veniam vocatus à te
3. Miraris, quererisque, litigasque.
4. Solus cœno, Fabulle; non libenter.

4. *Solus*. Mihi solus videor esse, licèt multi mecum sint ac frequentes convivæ, cùm ignoti mihi sunt, quia non possum cum illis colloqui liberè, &c.

XXII.

Pro amico soteria.

1. Cajus hanc lucem gemmâ mihi Julius albâ

Signat, io, votis redditus, ecce, meis.
Desperasse juvat; veluti jam rupta sororum
Fila: minùs gaudent, qui timuere nihil.
Hypne, quid expectas piger? immortale Falernũ
Funde: senem poscunt talia vota cadum.
Quincunces, & sex cyathos, bessemque bibamus,
Cajus ut fiat Julius & Proculus.

V. 1, *Gemma alba*. Candido lapillo. Pag. 397.

3. Major est lætitia de amico recepto, cujus vitam & valetudinem penè desperatam flevimus, veluti jam fuisset à Parcis condemnatus. *Sororum*. Pagin. 207. 220. 303.

5. *Hypne*. Servi nomen est.

6. *Talia vota*. Tantum beneficium meis votis precibusque concessum. Vita & sanitas amico restituta.

7. *Quincunces*. pag. 47. Cyathos quinque, quot nempe literas habet vox Cajus. *Sex*, quot literas Julius: *bessem*; id est, octo cyathos, pag. 44. quot elementa sunt in voce Proculus. Diximus suprà, p. 401. solemne Romanis fuisse ut tot biberent cyathos, quot essent in eorum nominibus literæ, in quorum gratiam bibebant.

XXIII.

Eques è servo.

Zoile, quid totâ gemmam præcingere librâ
Te juvat; & miserum perdere sardonycha?
Annulus iste tuis fuerat modò cruribus aptus:
Non eadem digitis pondera conveniunt.

VERS. 1. Cur, ò Zoile, habes gemmam præcinctam, circumdatam, inclusam, in annuli aurei pala tam gravi, ut libram pendat?

2. *Perdere*. Quia in tam vasta auri mole quasi obruitur gemma, nec videtur. Vel, quia perditur gemma dives, cùm ignobilis & furcifer ea utitur.

3. 4. Tam gravis annulus (at ferreus) convenisset paulò ante tuis pedibus: jam manibus non congruit. Mancipia, cùm opus ruri faciebant, catenis alligabantur, ne fugerent. Annuli dicuntur in catena circuli ferrei quibus constat, & sunt etiam annuli digitorum. Ludit in ambigua voce.

XXIV.

De mulione surdo.

Mulio viginti venit modò millibus, Aucte.

Mi-

2. Miraris pretium tam grave? surdus erat.

Vers. 1. *Venit*. Emptus est viginti millibus H. S. libris Turon. 2000.

2. *Surdus erat*. Muliones ferè sūt fures, ac tales certè audiūt. Iste igitur, quia surdus erat, non poterat respōdere de suis aut domini sui furtis; itaque eò melior, quò surdior; hinc tā caro venit.

XXV.

Pastor nimium diligens.

1. Indulget pecori nimiùm dum pastor Amyntas,
2. Et gaudet famā luxuriàque gregis:
3. Cedentes oneri ramos, silvamque fluentem
4. Vicit, concussas ipse secutus opes.
5. Triste nemus diræ vetuit superesse rapinæ
6. Damnavitque rogis noxia ligna pater.
7. Pingues, Lygde, sues habeat vicinus Jolas:
8. Te satis est nobis annumerare pecus.

Vers. 1. 2. Dum Amyntas nimio studio gregem saturare cupit, quem bene saginatum esse, ac laudari, gaudet.

Luxuria. Nitore, numero.

3. Ascendit in quercum glande onustam, ut eam porcis excuteret; at eum arboris brachia non sustinuere, illa ipse vicit fortiori pondere, ac depressit ramos mole corporis, glandesque concussas ac decidentes secutus, ipse quoque humi obtritus decidit.

5. 6. Amyntæ pater succidit quercum, noluitque eam vivere, rapto sibi filio: imò eam sui filii rogo servire jussit.

7. O Lygde, amice pastor, (fortè villicus Martialis erat) patere ut Jolas, vicinus ille subulcus, suas saginet sues excussa glande, cum tanto cadendi periculo: tu id satis habeto si reddas numerum pecudum quæ tibi sunt creditæ, quamvis illæ non sint adeo saginatæ ac pastæ: tu mihi illis potiores.

XXVI.

Carmina vivida.

1. Vivida cùm poscas epigrammata, mortua ponis
2. Lemmata: qui fieri, Cæciliane, potest?
3. Mella jubes Hyblea tibi vel Hymettia nasci.

4. Et thyma Cecropiæ Corsica ponis api.

VERS. 1. 2. Lemmata diximus suprà Lib. 10. Ep. 55. esse inscriptiones carminum, sive sententias breves quæ argumentum comprehendant paucis: hic pro argumento & materia carminis ea vox adhibetur. Petes versus elegantes; & proponis siccam, jejunam, mortuam materiam.

3. 4. Ex argumento frigido & exili non potest magis fieri acutum carmen & vividum, quàm è thymo & floribus pessimis, quales effert Corsica, (pagin. 434.) fieri potest mel optimum, quale est Hyblæum, vel Hymettium etiamsi apis Cecropia sit, id est, Attica, & scientissima conficiendi mellis. Hybla mons Siciliæ, Pagin. 125. 426. Hymettus, Atticæ. *Cecropia* pag. 47. 231. Corsica insula adjacet Sardiniæ ab Boream.

XXVII.

Divitis senis amicus.

1. Orbus es, & locuples, & Bruto consule natus,
2. Esse tibi veras credis amicitias,
3. Sũt veræ, sed quas juvenis, quas pauper habebas:
4. Qui novus est, mortem diligit ille tuam.

VERS. 1. *Et Bruto &c.* Et admodum senex. Est hyperbole: nam Brutus, qui Reges exegit, florebat anno ab U. C. ferè 250. Martialis 850.

4. *Novus.* Qui te senem primùm colère incipit. *Mortem.* Ut fit heres tuus.

XXVIII.

Virgilii & Ciceronis hares.

1. Silius hæc magni celebrat monumẽta Maronis,
2. Jugera facundi qui Ciceronis habet.
3. Heredem dominumque sui tumulive larisve
4. Non alium mallet nec Maro, nec Cicero.

V. 1. 2. Silius qui villam Ciceronis possidet, colit etiã hoc Virgilii sepulcrum. Dicitur Silius Poeta, (de quo plura vid. pag. 187. 350. 409.) Virgilium, ut Deum aliquem, coluisse, ejusq; tumulum, prope Neapolim, instar templi frequentasse. De Cicerone vide p. 173. 272. 491. De Virgilio, pag. 404.

4. *Non alium &c.* Quia Silius Italicus, optimus orator & poeta fuit.

Ma-

XXIX.

Maronis monumentum.

1. Jam propè desertos cineres, & sancta Maronis
8. Nomina qui coleret, pauper, & unus erat.
3. Silius optatæ succurrere censuit umbræ,
4. Silius & vatem, non minor ipse, colit.

VERS. 1. 2. Nemo, nisi forte unus aliquis, & pauper, colebat tumulum & nomen Virgilii.

3. Silius tandem opem tulit umbræ carissimæ: statuit desertos Maronis manes ab injuria & solitudine vindicare.

4. Et vatem colit Virgilium, ipsi par, eodem Virgilio nullatenus inferior.

XXX.

Poetam amicum ad cœnam invitat.

1. Cœnabis bellè, Juli Cerealis, apud me:
2. Conditio est melior si tibi nulla, veni.
3. Octavam poteris servare: lavabimur unà:
4. Scis quàm sint Stephani balnea juncta mihi.
5. Prima tibi dabitur ventri lactuca movendo
6. Utilis, & porris fila resecta suis.
7. Mox vetus, & tenui major cordylla lacerto,
8. Sed quam cum rutæ frondibus ova tegant.
9. Altera non deerunt tenui versata favillà:
10. Et velabrensi massa recocta foco.
11. Et quæ Picenum senserunt frigus olivæ.
12. Hæc satis in gustu: cetera nosse cupis?
13. Mentiar, ut venias: pisces, conchylia, sumen,
14. Et cortis saturas atque paludis aves:
15. Quæ nec Stella solet rarà nisi ponere cœnà.
16. Plus ego polliceor: nil recitabo tibi.
17. Ipse tuos nobis relegas licet usque Gigantas,
18. Rura vel æterno proxima Virgilio.

VERS. 2. Si nullam habes cœnam potiorem, ad quam revocatus fueris.

3. Potes horam octavam totam tuis negotiis impendere: vel *servare*, id est, reservare ad balneum, quo eodem ambo utemur: vel

notare, ut illa hora ad me venias.

4. *Juncta mihi*. Ædibus meis vicina.

5. *Movendo*. Ciendo, & solvendo.

6. *Fila*. Porri, in longa & minuta, instar filorum, frusta secabantur, & patinis imponebantur.

7. *Vetus*. Durata fumo, aut muria incocta.

Cordyla. Pisciculi est genus: item lacertus, pag. 302.

9. *Altera*. Nempe ova, quæ sorbeantur, atque adeo leviter cocta.

10. *Massa*. Casei, *recocta* fumo indurata. Velabrum, fuit Romæ celebris vicus, ubi casei præstantes fiebant. Dicitur etiam nunc *Vela-bro*.

11. *Picenum*. pag. 51. 227. 277.

12. *In gustu*. Hæc satis erunt in cœnæ limine, & quasi ingressu. Suprà. Epig. 17.

13. Non verebor mentiri, & fercula mea plus æquo venditare, ut venias, ut sic te alliciam. Pisces habeo exquisitos, tibi apponendos.

Conchylia. Ostrea, pisces testis inclusos. *Sumen*. pag. 118.

14. E corte, (pag. 449.) & paludibus petitas; domesticas, & externas.

15. Qualia fercula nec ipse Stella convivis apponit, nisi rarò: erat ille poeta dives, amicus Martialis.

16. *Nil recitabo*. Non te fatigabo versibus meis recitandis: tuos nobis quamdiu libuerit, leges, utpotè præstantissimos.

17. *Gigantas*. Carmen à te scriptum de Gigantibus.

18. Vel tua Georgica, id est, carmina de re rustica, de colendis agris, &c. paria & æmula Virgilianis.

XXXI.

Matronæ encomium.

1. Claudia cæruleis cùm sit Rufina Britannis
 2. Edita, quàm Latiæ pectora gentis habet!
3. Quale decus formæ! Romanam credere matres
 4. Italides possunt, Atthides esse suam.
5. Di benè quòd sancto peperit fecunda marito,
 6. Quòd sperat generos, quòdque puella nurus.
7. Sic placeat Superis, ut conjuge gaudeat uno,
 8. Et semper natis gaudeat illa tribus.

V. 1. *Cæruleis*. Ob oculos cæsios; vel, ob colorem quo vultum inficere amabant: vel, ob mare vicinum quo Britanni ambiuntur, quod est cærulei coloris.

2. Quàm Romanos mores & animum habet!

4. *Atthides*. Atticæ, Græcæ.

Dì benè. Subaudi fecerunt, vox gratulantis.

6. Spe-

6. Sperat. Nimirum puella, & adhuc integra ætate. *Generos.* Quibus suas filias collocabit. *Nurus.* Quibus filios suos maritos dabit.

7. 8. O Superi, servate illi virum superstitem, & liberos tres. Lege pag. 186. ubi est epigramma non absimile.

XXXII.

Ex fugitivo fur.

1. Unguenta & casias, & olentem funera myrrham,
2. Thuraque de medio semicremata rogo;
3. Et quæ de stygio rapuisti cinnama lecto,
4. Improbe, de turpi, Zoile, redde sinu.
5. A pedibus didicere manus peccare protervæ:
6. Non miror furem, qui fugitivus erat.

VERS. 1. *Unguenta.* Rogis iniici solita.
3. *Cinnama.* p. 165. 305. *Stygio.* Lecto funebri, in quo cadaver positum, rogo inferebatur, opertum vestibus pretiosis.

5. 6. Quemadmodum tui pedes peccarunt, cùm ab herili fugerunt domo; sic nunc eorum exemplo peccāt manus, cùm furantur. Teipsum hero tuo eripuisti; nunc suas opes aliis eripis.

XXXIII.

Ars captatoris capiendi.

1. Hortatur fieri quod te Lupus, Urbice, patrem,
2. Ne credas: nihil est quod minùs ille velit.
3. Ars est captandi, quod nolis velle videri;
4. Ne facias optat, quod rogat ut facias.
5. Dicat prægnantem tua se Cosconia tantùm:
6. Pallidior fiet jam pariente Lupus.
7. At tu consilio videaris ut usus amici;
8. Sic morere, ut factum te putet esse patrem.

VERS. 1. 2. O Urbice, quod Lupus heredipeta te hortatur ut adoptes aliquem filium, siquidem jam senex, & orbus es, noli credere illum hoc dicere ex animo.

5. 6. Atque ut hoc intelligas, uxor tua Cosconia fingat se esse gravidam, videbis, illum exanimatum metu, & pallidiorem fœmina parturiente.

7. Tu tamen noli ejus consilium

filium spernere, qui amicè videtur te hortari: utere tuis opibus; dum licet, genio indulge; ut, cùm morieris, perparum aut nihil ipsi testamento relinquas, perinde ac si filium habuisses, aut adoptasses.

XXXIV.

Vita fortiter aliquando retinenda.

1. Quod nimium laudas, Chæremon Stoice, mortē,
2. Vis animum mirer suspiciamque tuum.
3. Hanc tibi virtutem fractâ facit urceus ansâ.
4. Et tristis, nullo qui tepet igne, focus;
5. Et teges, & cimex, & nudi sponda grabati;
6. Et brevis, atque eadem nocte dieque toga.
7. O quàm magnus homo es, qui fęce rubêtis aceti,
8. Et stipulâ, & nigro pane carere potes!
9. Lingonicis agedum tumeat tibi culcita lanis,
10. Constringatque tuos purpura pexa toros:
11. O quàm tu cupies ter vivere Nestoris annos,
12. Et nihil ex ulla perdere luce voles!
13. Rebus in angustis facile est contemnere vitam.
14. Fortiter ille facit qui miser esse potest.

V. 1. *Stoice*. pag. 34. 351. 3. Ideo mortem optas, quia vitam agis miseram, & ærumnosam. 5. *Teges*. Storea, pagin. 550. *Cimex*. Suprà, Ep. 18. Grabatus vilis est lectulus. Sponda verò lecti latus, seu tabulæ lateri appositæ quæ culcitam continent. 8. *Carere*. Moriendo. 9. *Lingonicis*. Lingones, *Langres*, Galliæ civitas, lanis suis inclyta. 10. *Constringat*. Vestiat, amplectatur. *Purpura*. Toral; stragula. *Pexa*. p. 123. 127. 343. *Nestoris*. 267.

XXXV.

Dives tenuioris munera ne respuat.

1. Miraris docto quòd carmina mitto Severo,
2. Ad cœnam quòd te, docte Severe, vocem?
3. Jupiter ambrosiâ satur est, & nectare vivit;
4. Nos tamen exta Jovi cruda, merumq; damus:
5. Omnia cùm tibi sint dono concessa Deorum,
6. Si quod habes, non vis; ergo quid accipies?

VERS. 2.

VERS. 2. *Vocem*. Pauper dívitem.

3. *Ambrosia*. Pag. 394.

4. *Exta*. Pecudum immolatarum viscera. Pagin. 433.

XXXVI.

Annuli pauperis.

1. Senos Charinus omnibus digitis gerit,
2. Nec nocte ponit, annulos:
3. Nec cùm lavatur, causa quæ sit, quæritis?
4. Dactyliothecam non habet.

VERS. 1. Sex annulos in singulis digitis geritis, & eo videri vult dives: at reverà id inopiam ejus coarguit: idcircò enim illos non deponit, quia non habet thecam ubi reponit. Est id signi, annulos istos esse conductos, non ipsius proprios δάκτυλος, digitus, δακτύλιον, annulus; θήκη, theca, pyxis, arcula. δακτυλιοθήκη, annuli custos theca.

XXXVII.

Sera invitatio.

1. Sexcenti cœnant à te, Justine, vocati
2. Lucis ad officium quæ tibi prima fuit.
3. Inter quos, memini, non ultimus esse solebam
4. Nec locus hic nobis invidiosus erat.
5. Postera sed festæ reddis solemnia mensæ:
6. Sexcentis hodie, cras mihi natus eris.

V. 2. Ad celebrandam lucem quæ tibi natalis fuit.

4. Neque invidebant mihi homines, quòd locum non ultimum inter convivas obtinerem, quem videbar officiis meis abundè promeritus.

5.6. Invitas me postridiè ad consumendas pridianæ cœnæ reliquias, & analecta. Mittant igitur tibi munera natalitia hodie illi sexcenti quos ad cœnam vocasti: ego, quem hodie non vocas, nihil muneris hodie tibi mittam, sed cras, quia tantùm cras cœno. Crastinus autem dies, tuus natalis non est; atque adeo nihil tibi cras debetur, neque à me dabitur.

XXXVIII.

Post mortem liberalis.

1. Nil mihi das vivus: dicis, post fata daturum.

2. Si

2. Si non es stultus, scis, Maro, quid cupiam.

V. 2. *Quid cupiam*. Nempe ut citò moriaris, ut accipiam quod non vis dare nisi mortuus. Vide pag. 385.

XXXIX.

A magnis magna postulanda.

1. Parva rogas magnos: sed nō dāt hæc quoq; magni
2. Ut pudeat levius te, Matho; magna roga.

V. 2. Ut minus saltem erubescas, si negentur tibi magna.

XL.

Hostis dignitas cladem levat.

1. Amphitheatrales inter nutrita magistros
2. Venatrix, silvis aspera, blanda domi,
3. Lydia dicebar domino fidissima Dextro,
4. Qui non Erigones mallet habere canem:
5. Nec qui dictæà Cephalum de gente secutus,
6. Luciferæ pariter venit ad astra Deæ.
7. Non me longa dies, nec inutilis abstulit ætas,
8. Qualia Dulichio fata fuere cani:
9. Fulmineo spumantis apri sum dente perempta,
10. Quantus erat, Calydon, aut, Erimāthe, tuus.
11. Nec queror, infernas quamvis citò rapta sub umbras:
12. Non potui fato nobiliore mori.

Vers. 1. Loquitur ipsa canis, cui epitaphium ponitur in hoc epigrammate. Nutrita fueram inter bestiarios & præfectos amphitheatri

3. *Dextro*. Nomen est hominis.

4. Erigone cujusdam Icarii filia fuit: is à pastoribus interfectus ad arboris radicem defossus est. Canis (quem Meram, alii Neæram, vocant) Erigonen latratibus crebris, & apprehensâ identidem veste, perduxit ad cadaver: quo viso puella se ex arbore suspendit: canis inedia voluntaria, & dolore confectus interiit. Jupiter commiseratione motus, omnes in astra, per summam liberalitatem & munificentiam, retulit, & Icarium quidem Bootem esse jussit; Erigonen, Astræam seu Virginem: canem, Caniculam, sidus

fidus infesto calore notum. 5. 6. Dexter non mallet habere canem illum, qui primò fuit Europæ custos à Jove datus, in Creta insula, ubi mons Dicte: ac deinde datus Cephalo: denique ab eodem Jove relatus in sidera, & donatus Dianæ venatrici. *Lucifera Dea.* pag. 521. Procris Erechthei Atheniēsium regis filia fuit. Cùm nupsisset Cephalo Æoli filio, quem venationi deditum norat, ipsi jaculum insigne dedit quo feram quamlibet certo ictu conficeret; dedit & canem miræ sagacitatis, qui vocatur in fabulis Lælaps. Postea cùm virum ab Aura quadam, seu Aurora, malè amari audivisset, inter silvas detulit, quò venturam pellicem putabat: Cephalus rei ignarus cùm virgulta sensisset moveri, arbitratus ibi latere feram, illo quod Procris ipsi dederat (vel Aurora, ut alii volunt) jaculo, eandem interfecit. Canis cœlo additus vocatur Syrius.

8. *Cani Dulichio.* Cani Ulissis. Dulichius Ulysses dictus est ab insula Dulichio, prope Itacham Ulyssis patriam. De isto cane Homerus agit libro Odis. 17. & Argum appellat. Senio confectus obiit.

10. *Calydon.* pag. 13. *Erymanthe.* Pag. 21.

X L I.

Durus creditor.

1. Solvere, Pæte, decem tibi me sestertia cogis:
2. Perdiderit quoniam Bucco ducenta tibi.
3. Ne noceant, oro, mihi non mea crimina: tu qui
4. Bis centena potes perdere, perde decem.

Iratus Pętus quòd Bucconis cujusdam, sui debitoris, dolo vel egestate, amisisset ducenta sestertia (sunt libræ Turonicæ 20000.) à reliquis debitoribus cœpit exigere severius nomina. Deprecatur alienam culpam vates & ut sibi decem, quæ Pæto, debet, sestertia remittantur, lepidè petit. Decem sestertia sunt libræ seu nummi Francici 1000. Perdidisti ducenta sestertia: faciliùs decem perdes, ea mihi donando.

X L I I.

Eques piger.

1. Ad primum decimâ lapidē quòd venimus horâ,
2. Arguimur lentæ crimine pigritiæ.
3. Non est ista viæ, non est mea, sed tua culpa:
4. Misisti mulas qui mihi, Pæte, tuas.

V. 1.

V. 1. Invitaveras me ad cœnam, in tuam villam quæ mille tantùm passibus abest Roma: manè summo misisti mihi tuas tardissimas mulas; veni ad te decem post horis, (duabus ante solis occasum) venissem citiùs pedes. *Ad primum lapidem*. Pag. 36.

XLIII.

Amicus inutilis.

1. Litus beatæ Veneris aureum Bajas,
2. Bajas superbæ blanda dona naturæ,
3. Ut mille laudem, Flacce, versibus Bajas,
4. Laudabo dignè non satis tamen Bajas,
5. Sed Martialem malo, Flacce, quàm Bajas.
6. Optare utrumque pariter, improbum votũ est.
7. Quòd si Deorum munere hoc tibi detur,
8. Quid gaudiorum est Martialis & Bajæ?

VERS. 1. 2. *&c.* Licèt Bajas Veneri consecratas, in amœno litore positas non satis dignè laudarem mille versibus, me tamen, Musas meas, meam valetudinem, illis præfero.

Bajas. Pag. 66. 209.

6. *Utrumque*. Valetudinem, & Bajanas delicias. *Improbum*. Nimium.

7. Si tamen eveniret ut ego Bajas irem, felici quodam tuo, ut ais, fato.

8. Quid ego te juvare Bajis possem? quid ex me voluptatis & commodi caperes? certè parum. Non tanti sum ut me tanto expetas opere.

XLIV.

Lympha salutares.

1. A Sinu essanis conviva Philostratus undis
2. Conductum repetens nocte jubente larem,
3. Penè imitatus obit sævis Elpenora fatis,
4. Præceps per longos dum ruit usque gradus:
5. Non esset, Nymphæ, tam magna pericula passus,
6. Si potius vestras ille bibisset aquas.

VERS. 1. Philostratus quidam cùm ab urbe Sinuessa, ubi aquæ sunt saluberrimæ (pag. 266.) madidus, non aquis at mero multo, se nocte domum reciperet.

3. Obiit propè ad eum modum quo Elpenor. Fuit iste unus è sociis Ulyssis qui, dum apud Circem crapulam edor-

edormiret, audito strepitu excitatus, & per scalarum gradus præcipitans, cervicem fregit.

5.6. O Nymphæ, quæ aquis Sinuessanis præsidetis, non ille sic periisset, si aquis salutaribus vestris usus esset potiùs quàm vino. Nymphæ Lymphis præsunt.

X L V.

Quæstuosè munificus.

1. Nemo habitat gratis nisi dives & orbus apud te:
 2. Nemo domum pluris, Sosibiane, locat.

Sosibianus domum suam gratis locabat divitibus & orbis, nihil quidem ab illis petens, sed ea spe, fore ut ab iisdem hæres scriberetur. Itaque illi reverà magno pretio conducebant Sosibiani domum, licèt eam ipse gratis locare videretur: daturi enim erant Sosibiano, ut quidem sperabat, opimas hæreditates.

Orbus. Qui liberis caret.

X L V I.

In tonsorem imperitum.

1. Qui nondũ Stygias descendere quærit ad undas,
 2. Tonsorem fugiat, si sapit, Antiochum.
3. Alba minùs sævis lacerantur brachia cultris,
 4. Cùm furit ad Phrygios enthea turba modos.
5. Mitior implicitas Alcon secat enterocelas,
 6. Fractaque fabrili dedolat ossa manu.
7. Tondeat hic inopes Cynicos, & Stoica menta,
 8. Collaque pulvereà nudet equina jubà.
9. Hic miserũ Scythicà sub rupe Promethea radat,
 10. Carnificem nudo pectore poscet avem.
11. Ad matrẽ fugiet Pētheus, ad Mænadas Orpheus,
 12. Antiochi tantùm barbara tela sonent.
13. Hæc quæcunq; meo numeratis stigmata mẽto,
 14. In vetuli pyctæ qualia fronte sedent;
15. Non iracundis fecit gravis unguibus uxor:
 16. Antiochi ferrum est, & scelerata manus.
17. Unus de cunctis animalibus hircus habet cor,
 18. Barbatus vivit, ne ferat Antiochum.

VERS. 3. *Alba.* Nuda. *Lacerantur.* A Cybeles sacer-

XLVIII.

Epitaphium puellulæ.

1. Æolidos Canace jacet hoc tumulata sepulcro,
2 Ultima cui parvæ septima venit hyems.
3. Ah scelus! ah facinus! properas quid flere viator?
4. Non licet hìc vitæ de brevitate queri.
5. Tristius est leto leti genus: horrida vultus
6. Abstulit, & tenero sedit in ore lues:
7. Ipsaque crudeles ederunt oscula morbi,
8. Nec data sunt nigris tota labella rogis.
9. Si tam præcipiti fuerant ventura volatu,
10. Debuerant alià fata venire vià:
11. Sed mors vocis iter properavit cludere blandæ,
12. Ne posset duras flectere lingua Deas.

VERS. 1. *Æolidos*. Subaudi, filii. Legitur etiam *Æolis heu*! *Canace*.
4. *Non licet*. Quia sunt alia magis flenda: nempe morbi diritas & mortis genus.
6. *Abstulit*. Ita peredit vultum, ac deformavit, ut nullus esse videretur.
7. *Oscula*. Pusilla ora. *Rogis*. Pag. 258.
10. *Aliâ*. Quàm ista. Non debuerat perire illo morbo, qui linguam ipsi & vocem, qua Mortem & Parcas lenire potuisset, auferret.
12. *Deas*. Parcas. Pag. 206. 220.

XLIX.

In sceleratum.

1. Mentitur, qui te vitiosum, Zoile, dicit:
2. Non vitiosus homo es, Zoile, sed Vitium.

VERS. 2. Adeo teter ac sceleratus es, ut Scelus ipsum, & Vitium dici possis.

L.

Ab incendio malè servatus.

1. Pierios vatis Theodori flamma Penates
2. Abstulit; hoc Musis, hoc tibi, Phœbe, placet?
3. O scelus, ô magnum facinus, crimenq; Deorum;
4. Non arsit pariter quòd domus & dominus.

V. 3.

V. 3. Videtur deplorare velle casum Theodori: graviorem illi imprecatur. Factum malè quòd ejus domus deflagravit: imò quòd ipse quoque non deflagravit.

L I.

Captivus ferox.

1. Marcia, non Rhenus, salit hic, Germane, quid obstas,
2. Et puerum prohibes divitis imbre lacus?
3. Barbare, non debet, submoto cive, ministro
4. Captivam victrix unda levare sitim.

V. 1. Cùm transiret per urbem Martialis, vidit Germanum quemdam, à quo Romanus puerulus vetabatur haurire aquam Marciam: in eum scripsit hoc Epigr. O Germane, fons ille, est aqua Marcia, (de qua dictum est pag. 297.) non est tuus Rhenus, quid repellis puerum ne hauriat, ne bibat?

3. Non debet arceri civis & prohiberi fonte, interim dum captivus toties victus, qualis es, bibit & Romanum victoremque fontem haurit. *Ministro*. Tibi servo.

L I I.

Dona debent crescere.

1. Mittebas libram; quadrantem, Garrice, mittis.
2. Saltem semissem, Garrice, solve mihi.

VERS. 1. *Libram*. Pag. 133. *Quadrantem*. 244.

2. *Semissem*. Selibram, seu dimidiam libram: Pagin. 41.

2. *Solve*. Quasi deberet eodem quo cœperat pede, pergere, & se priori munificentia ad posteriorem præstandam obligasset: aut certè quasi deberet minuere gradatim beneficia, ut à libra veniret ad semissem, à semisse ad quadrantem. Est lib. 8. Epigramma simillimum, pag. 412.

L I I I.

In lectorem fastidiosum.

1. Albi Maxime, si vacabit hora,

2. Hec

2. Hoc tantùm lege: namque & occupatus,
3. Et non es nimiùm laboriosus.
4. Transis hos quoque quatuor? sapisti.

VERS. 1. *Si vacabit hora.* Si horam, si particulam hanc horæ, vacuam habes.
4. *Hos quatuor.* Versiculos, quibus hoc epigramma constat. *Sapisti.* Nugæ istæ non sunt tanti, ut otium his legendis perdas.

L I V.

Liber evolutus.

1. Explicitum nobis usque ad sua cornua librum,
2. Et quasi perlectum, Septiciane, refers.
3. Omnia legisti: credo, scio, gaudeo, verum est,
4. Perlegi libros sic ego quinque tuos.

VERS. 1. *Explicitum.* Evolutum ita ut totum bacillum, circa quod involutus erat antequam legeretur, appareret cum extremis hinc inde partibus, quę cornua vocata esse dixi fusius.
4. Eodem modo libros tuos quatuor, quos ad me miseras, evolvi: idest, non legi.

L V.

Candido lectori.

1. Quamvis jam longo possis satur esse libello,
2. Lector: adhuc à me disticha pauca petis.
3. Sed Lupus usuram, puerique diaria poscunt:
4. Lector solve: taces, dissimulasque? Vale.

V. 3. *Lupus.* Fœnerator. *Pueri.* Mancipia. *Diaria.* Cibum quotidianum. Pag. 556. Ego igitur dum scribo versus, cogor alere domi servos, mutuam sumere pecuniam, reddendum est fœnus, pascendi servi, &c. Da pecuniam qua illis omnibus satisfaciam. Non vis? Vale, taceo, nihil scribo prætereà.

M. VAL.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM

LIBER DUODECIMUS.

EPISTOLA.

Val. Martialis Prisco suo S.

SCIO me patrocinium debere contumacissimæ triennii desidiæ, quæ absolvenda non esset inter illas quoque occupationes urbicas, quibus faciliùs consequimur ut molesti potiùs, quàm officiosi esse videamur: nedum in hac provinciali solitudine; ubi, nisi etiam intemperanter studeamus, & sine solatio, & sine excusatione secessimus. Accipe ergo rationem, in qua hoc maximum & primum est, quod civitatis aures, quibus assueveram, quæro, & videor mihi in alieno foro litigare. Si quid est enim in libellis meis quod placeat, dictavit auditor. Illam judiciorum subtilitatem, illud materiarum ingeniū, bibliothecas, theatra, conventus, in quibus studere se voluptates non sentiunt; ad summam omnium, ea quæ delicatè reliquimus, quasi destituti desideramus. Accedit his municipalium rubigo dentium, & judicii loco livor; & unus aut alter mali, in pusillo loco multi: adversus quos difficile est habere quotidie bonum stomachum. Ne mireris igitur abjecta ab indignāte, quæ à gestiente fieri solebant. Ne quid tamen, & advenienti tibi ab urbe & exigenti negarem, cui non fero gratiam, si tantùm ea præsto quæ possim; imperabo mihi cui indulgere consueveram: & statui paucissimis diebus, ut familiarissimas mihi aures tuas exciperem adventoria sua. Tu velim ista,

ista, quæ tantùm apud te non periclitantur, diligéter æstimare, & excutere non graveris; &, quod tibi difficillimum est, de nugis nostris judices nitore seposito; ne Romam, si ita decreveris, non Hispaniensem librum mittamus, sed Hispanum.

Scio &c. Video mihi afferendam esse in hoc scribendi aditu excusationem, quare per triennium, ex quo in patriam redii, nulla epigrammata scripserim.

Quæ &c. Cujus desidiæ meæ, nec in istis quidem urbanis officiis & occupationibus satis justam excusationem videor fuisse habiturus. Cujus desidiæ crimine vix absolverer, si in urbe versatus essem; nedum qui in patria, summo in otio, in summa solitudine, vixerim.

Quibus &c. Damnat obiter officiosam urbanitatem, quæ dum anxiè versatur in reddendis officiis, facit ut amicis plus afferatur molestiæ, quàm ab iis gratiæ neatur.

Ubi &c. In provincia, in solitudine.

Intemperanter. Valdè, sedulò.

Sine excusatione. Quia sola, cur ab urbe urbe secedat, homini erudito videtur esse causa, ut plus habeat otii ad literas colendas.

Civitatis aures quæro. Desidero hìc, Bilbili, in mea Hispania, aures eruditas. Non reperio viros doctos, qui me ad scribendum excitent, quibus mea recitem carmina: quales Romæ plurimi.

In alieno foro. Causidici libentiùs coram iis perorant, quibus assueverunt, quibus noti sunt.

Si quid &c. Si quid in meis libellis placet, hujus causa est, eruditus lector, & auditor, cui ego dum placere cupio, multa feliciter extudi & elaboravi, adeo ut illa mihi dictasse videatur.

Illam &c. Requiro viros judicii subtilis ac limati; illa scribendi argumenta, quæ sua sponte acuunt ingenium; illam theatri frequentiam, & alias id genus illecebras; quibus excitatus ad studia litterarum animus tanta voluptate perfunditur, ut laborem non sentiat.

Municipalium rubigo &c. Invidia Bilbilitanorum civium, qui ex livore potiùs, quàm ex judicio, & veritate existimant de meis epigrammatis, eaque carpunt. Quid sit municipium explicui pag. 216.

Et unus &c. Duo, tresve maligni & invidi; qui duo, tresve, instar multorum sunt, in angusto loco, in exigua civitate.

Bonum stomachum. Qui eorum ineptias concoquere ac digerere possit.

Abjecta. Omissa esse carmina: à me non scripta.

A gestiente. A me olim læto, & favorem hominum pla-

plaususque suaviter degustante.

Ne quid &c. Ne quid tamen tibi denegarem, cui parem pro acceptis beneficiis referri à me gratiam nō puto, si ea dumtaxat facio, quæ fieri facilè possunt, vim adhibebo mihi cui parcebam, desidiæ indulgendo. Extorquebo à me versiculos.

Statui &c. Retuli me ad studium, ut te aliquot carminibus, tanquam recentem hospitem lautiore cœnâ, exciperem.

Adventoria. Cœna adventoria, seu adventitia vocabatur, qua excipiebant amicos redeuntes peregrè.

Tu velim &c. Rogo te ut hæc nostra carmina, quæ apud te secura sunt, quia de illis candidè semper judicas, expendas accuratè: ac seponas in illis ea quæ nitent, ac elegantia sunt, ab iis quæ sunt fusca & malè composita; ut hæc postrema illustrentur à me, recudantur, &c. ne mittam Romam librum qui non modò diei Hispaniensis possit, quia compositus, & veluti natus est in Hispania; sed etiam qui Hispanus esse videatur, hoc est, barbarè scriptus, & parum latinè, quo modo loqui Hispani indigenæ solent. Quidam hæc verba, *nitore seposito*, explicant: Deposito illo candore & benevolentia, qua probas quidquid scribo.

EPIGRAMMA I.

Brevis liber.

1. RETIA dum cessant, latratoresque molossi,
2. Et non invento silva quiescit apro:
3. Otia, Prisce, brevi poteris donare libello.
4. Hora nec æstiva est, nec tibi tota perit.

VERS. 1. Dum venatio conquiescit, dum retia & canes feriantur.

4. *Nec æstiva est.* Non sunt horæ longiores nunc, ut æstate; sed breviores, utpote hyemales. Horas diei semper duodecim Romani numerabant: ac proinde longiores erant æstate, hyeme breviores.

Tota. Nullus enim, ut ajunt, liber est tam malus, quin aliquid ex eo colligi boni possit.

II.

Sua in urbem mittit carmina.

1. Quæ modò littoreos ibatis carmina Pyrgos,
2. Ite Sacrâ, jam non pulverulenta via est.

VERS. 1. 2.

Vers. 1. 2. O meæ carmina quæ à me olim Romæ scripta ibatis in reliquam inde Italiam, ac maximè in urbem maritimam Pyrgos; jam ab Hispania Romam ite per Sacram viam: hæc commoda jam est, nec pulvere infesta. Nonnulli censent non fieri mentionem hic de via Sacra Romana, per quam triumphantes ducebantur in capitolium; sed de alia quadam Hispaniæ via publica, sic appellata, per quam iter in Italiam esset.

Pyrgos. Pyrgi, urbs Tusciæ, nunc Fanum Sanctæ Marinellæ, *Santa Marinella*, in ora maris Tyrrheni, non procul Centumcellis.

III.

Liber auctorem suum indicat.

Ad populos mitti qui nuper ab urbe solebas,
Ibis, io, Romam nunc peregrine liber,
Auriferi de gente Tagi, tetricique Salonis;
Dat patrios Manes quæ mihi terra potens.
Nō tamē hospes eris, nec jam potes advena dici,
Cujus habet fratres tot domus una Remi.
Jure tuo veneranda novi pete limina templi,
Reddita Pierio sunt ubi templa choro.
Vel, si malueris, primà gradiere Suburrà;
Atria sunt illic consulis alta mei.
Laurigeros habitat facundus Stella Penates,
Clarus Janthææ Stella sititor aquæ.
Fons ibi Castalius vitreo torrente superbit,
Unde novem dominas sæpe bibisse ferunt.
Ille dabit populo, patribusq; equitique legēdū,
Nec nimiùm siccis perleget ipse genis.
Quid titulū poscis? versus duo tresve legantur;
Clamabunt omnes te, liber, esse meum.

Vers. 3. *Tagi*. p. 55. 207. *Salonis*. p. 55.

4. Quæ terra condit parentum meorum Manes, quæ patria mea est.

5. *Hospes*. Peregrinus, ignotus. *Advena*, qui aliunde advenit: non civis, non inquilinus.

Fratres. Libros eodem editos parente me. *Domus Remi*. Roma. Remus frater fuit Romuli: Romam ambo condidere.

7. *Templi*. Apollinis, quod olim ab Augusto conditum Nerva, in poetarum gratiam, instauraverat.

9. *Prima*. Petes aditum vici Suburræ. Pag. 110. 2.7.

10. *Consulis mei*. Stellæ p. 33. 417. 442.

11. *Laurigeros*. Vel quia consul, vel quia poeta bonus.

12. Qui stella gaudet bibere ex Janthide seu Jantho fonte, in sua villa. De illo fonte vide Ep. 32. Libri 6.

13. *Castalius*. pag. 329.

14. *Dominas*. Musas.

16. *Non siccis*. Illacrymans præ mei desiderio. Repetierat Martialis Hispaniam.

I V.

Ad suum Mæcenatem.

1. Quod Flacco, Varioque fuit, summoq; Maroni,
2. Mæcenas atavis regibus ortus eques:
3. Gentibus & populis hoc te mihi, Prisce Terenti,
4. Fama fuisse loquax, chartaque dicet anus.
5. Tu facis ingenium; tu, si quid posse videmur;
6. Tu das ingenuæ munera pigritiæ.

V. 1. &c. *Flacco*. Horatio: *Vario*, pag. 381. *Mæcenas*. 404. Sententia est, O Terenti, fama loquax & mei versus diu victuri, dicent te mihi eadem beneficia, benevolentiamque præstitisse, quam præstitit Mæcenas Flacco; Vario, & Virgilio.

6. *Ingenuæ pigritiæ*. Otii litterati, quod ingenuos homines decet. Studia & litteras meas liberaliter muneraris.

V.

Cæsari libros offert.

1. Longior undecimi nobis decimique libelli
2. Arctatus labor est, & breve rasit opus.
3. Plura legant vacui, quibus otia tuta dedisti;
4. Hæc lege tu, Cæsar: forsan & illa leges.

V. 1. 2. Libri Epigrammatum decimus & undecimus non sine labore fusiùs à me scripti, ad pauciora Epigrammata contracti sunt, & emendatio mea laborque, secundæ meæ curæ, raserunt opus, ac de illo multa linando abstulere.

3. *Plura &c.* Libros superiores Epigrammatum. *Otia dedisti*. Pacem conficiendo.

4. *Hæc*. Libros decimum & undecimum, emendatos & contractos. *Illa*. Superiorum Librorum longiora Epigrammata. Nervam alloquitur, de quo vide Ep. 67. Lib. 8.

VI.

Laudes Nervæ.

1. Contigit Ausoniæ procerum mitissimus aulæ
2. Nerva: licet toto nunc Helicone frui.
3. Recta fides, hilaris Clementia, cauta Potestas
4. Jam redeunt: longi terga dedere Metus.
5. Hoc populi gentesque tuæ, pia Roma, precātur,
6. Dux tibi sit semper talis, & iste diu.
7. Macte animi, quē rarus habet, morumq; tuorum;
8. Quos Numa, quos hilaris posset habere Cato.
9. Largiri, præstare, breves extendere census,
10. Et dare quæ faciles vix tribuere Dei,
11. Nunc licet & fas est: sed tu sub princip e duro,
12. Temporibusque malis, ausus es esse bonus.

VERS. 1. Nerva Romanorum Imperator Domitiano suffectus est. p.412.

Ausoniæ. p. 8. 322.

2. Licet nunc liberè Musis ac litteris operam dare. *Helicone*. p. 74.

Cauta potestas. Magistratus sua potentia cautè ac sanctè utentes.

6. *Dux talis*. Nervæ similis imperator. Diu vivat Nerva, & qui consequentur principes tales sint, qualis ille est.

7. O Nerva macte animi istius tui, quem animum rarus habet, gaude ista tua indole, qua pauci prediti sunt: macte morum tuorum, &c. Vocem hanc: *Macte* explicatam habes pag. 186. Legitur etiam: *Macte animi quem rarus habes*: Id est, animi quem habes in paucis. Quidam novum Epigramma ducunt ab hoc versu.

8. *Numa*. p. 542. *Cato*. 28.

9. *Prestare*. Homines beneficiis demereri. p. 213.

Census extendere. Patrimonium augere. Opes colligere.

10. Et dare aliis munera, quæ vix à superis quantumcumque munificis dantur. Deorum liberalitatem æquare.

11. 12. Nunc licet largiri, præstare, probum esse, &c. sub te tam probo principe. At tu etiam probus fuisti, cùm non liceret cùm regnarent omnia vitia, sub Nerone videlicet, aliisque deinceps Imperatoribus.

VII.

Anus Trima.

1. Toto vertice quot gerit capillos

2. Annos ſi tot habet Lygia, trima eſt.

VERS. 2. *Trima*. Triennis. Tres tantùm capillos habet in capite, eſt calva: ſi plures annos non habeat, infans erit, quæ eſt anicula.

VIII.

Trajani panegyricus.

1. Terrarum Dea, gentiumque Roma,
2. Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum,
3. Trajani modò læta cùm futuros
4. Tot per ſæcula computaret annos,
5. Et fortem, juvenemque, martiumque
6. In tanto duce militem videret,
7. Dixit præſide glorioſa tali:
8. Parthorum proceres, duceſque Serum;
9. Thraces, Sauromatæ, Getæ, Britanni,
10. Poſſum oſtendere Cæſarem: venite.

VERS. 3. *Trajani*. Succeſſit Trajanus Nervæ anno Chriſti 98.

6. Cùm eundem Trajanum ſummis ducibus conſilio æqualem; militibus infimis robore parem videret.

8. *Serum*. Seres, Indię, ad ortum, populi.

Parthorum. p. 126. 266.

9. *Sauromatę*. Iidem qui Sarmatę. p. 6. 320. 357. *Getę*. p. 302. 320. *Britanni*. Quos Anglos nunc vocamus.

IX.

Præfecti ſimiles principi.

1. Palma regit noſtros, mitiſſime Cæſar, Iberos,
2. Et placido fruitur pax peregrina jugo.
3. Ergo agimus læti tanto pro munere grates:
4. Miſiſti mores in loca noſtra tuos.

V. 1. Aul. Cornel. Palma Trajano cariſſimus, Hiſpaniæ præfectus fuit.

2. Et pax data remotis exteriſque gentibus miti jugo eas continet. Subjecta eſt imperio Romano Hiſpania, ſed pacem & imperium Palma clementer exercet.

4. Miſiſti nobis præfectum, cujus mores tuis moribus ita ſunt ſimiles, ut non tam ille quàm tu ac mores tui provinciã gubernare videãtur.

In

X.

In avarum.

1. Habet Africanus millies, tamen captat:
2. Fortuna multis dat nimis, satis nulli.

V. 1. *Millies.* Subaudi, centena millia H. S. Libræ sunt Turonicæ 10000000. *Captat.* Hæreditates senũ & orborum: illis inhiat. Hominũ cupiditati nihil satis.

X I.

Libri commendatio.

1. Parthenio dic Musa tuo nostroque salutem:
2. Nam quis ab Aonio largiùs amne bibit?
3. Cujus Pimplæo lyra clarior exit ab antro?
4. Quem plus Pierio de grege Phœbus amat?
5. Et, si fortè, sed hoc vix est sperare, vacabit;
6. Tradat ut ipse duci carmina nostra, roga:
7. Quatuor & tantũ timidumq; brevemq; libellum
8. Commendet verbis: Hunc tua Roma legit.

V. 1. *Parthenio.* pag. 201. 2. 3. 4. *Aonio.* p. 151. *Pimpleo.* p. 541. *Pierio.* 350. 5. *Vix est sperare.* Vix sperare licet, nempe ut vacet, otiosus sit, homo negotiis districtus gravissimis. 6. *Duci.* Trajano Imperatori. 7. Dicat hæc verba duntaxat quatuor ad ejus commendationem; Lege hunc librum, ò Cęsar, quem Roma omnis legit. Tibi non displiceat, qui tuis omnibus placet.

X I I.

Ebrius promissor.

1. Omnia promittis, cùm totâ nocte bibisti:
2. Manè nihil pręstas, Posthume: manè bibe.

V. 2. *Manè bibe.* Ut promissorum sis memor, neque interjectus somnus eorum memoriam deleat.

X I I I.

Ira utilis.

1. Genus, Aucte, lucri divites habent iram:

2. Odisse, quàm donare, vilius constat.

V. 1. *Genus lucri*. Ne donent, fingunt se amicis iratos esse, ut eorum iram veriti amici desinant flagitare. Vide pag. 157. ubi habes Epigramma huic simile.

XIV.

Venatorem admonet.

1. Parciùs utaris, moneo, rapiente veredo,
2. Prisce; nec in lepores tam violentus eas:
3. Sæpe satisfecit prædæ venator, & acri
4. Decidit excussus, nec rediturus, equo.
5. Insidias & campus habet; nec fossa, nec agger,
6. Nec sint saxa licèt, fallere plana solent.
7. Nec deerunt qui tanta tibi spectacula præstent,
8. Invidià fati sed leviore cadant.
9. Si te delectant animosa pericula, Tuscis
10. (Tutior est virtus) insidiemur apris.
11. Quid te frena juvant temeraria? sæpius illis,
12. Prisce, datū est equitē, rumpere, quā leporē.

Vers. 1. *Veredo rapiente*. Equo ad cursum incitato. Veredi equi dicebantur qui rhedas, præsertim publicas, trahebant: equi veloces, venatici, &c.

3. *Satisfecit prædæ*. De se ultionem prędæ suæ tribuit; periit cùm vellet occidere.

6. *Fallere plana*. p. 254.

7. Erunt alii venatores qui tibi venationi oblectationem, & quasi spectaculum, præbeant, quorum interitus, si quo fatali casu perierint, minus doloris allaturus sit, causam de fatis querēdi tam gravem hominibus daturus non sit: quos perire minoris intersit, quàm te.

8. *Invidia*. p. 36. 153.

10. *Tutior est &c.* Venantum fortitudo in apris Tusciæ agitandis non tanto periculo est obnoxia, quanto in aliis feris insectandis. Est enim sedatior hæc venatio, & fermè à peditibus fit.

11. 12. Sæpè citiùs eques periit, quàm lepus: frænis malè utendo sæpiùs ruit, ac rumpitur eques, quàm lepus.

XV.

Populus dives sub bono principe.

1. Quidquid Parrhasià nitebat aulà,
2. Donatum est oculis, Deisque nostris.

3. Mi-

3. Miratur Scythicas virentis auri
4. Flammas Jupiter, & ſtupet ſuperbi
5. Regis delicias, graveſque luxus.
6. Hæc ſunt pocula, quæ decent Tonantem,
7. Hæc ſunt, quæ Phrygium decent miniſtrum.
8. Omnes cum Jove nunc ſumus beati:
9. At nuper (pudet ah! pudet fateri)
10. Omnes cum Jove pauperes eramus.

V. 1. *Parrhaſia*. Imperatoria. P. 185. 348.

2. In urbis ac templorum ornamenta collatum eſt.

3. Miratur Jupiter aurum recens ac nitidum, in ſuis templis. Vocat aurum illud Scythicum, quod Dacis victis Domitianus abſtulerat, & quod in ſua ſcrinia domumq; abdiderat. De Scythia Dacis finitima dixi p. 492. De Dacis ipſis p. 42. 101. *Virentis*. Quæ ſunt nitida, recentia, læta, vocantur à Latinis virentia. Explicui vocem hanc in Horatio, lib. Epod. Ode 12. Sunt qui *virens aurum* exponant, aurum ornatum gemmis virentibus, quales ſunt ſmaragdi qui frequentes & optimæ notæ in Scythia. Vide lib. 14. Ep. 101.

4. Miratur idem Jupiter Domitiani (quem Noſter invidioſè Regem vocat) luxum in aureis poculis, & conviviorum laſcivia: gaudetque pocula magnifica templis addicta & conſecrata eſſe. Hæc ſcilicet digna ſunt Jove, non Domitiano.

7. *Phrygium miniſtrum*. Ganymedem. p. 33.

XVI.

Febris bene curata.

1. Quare tam multis à te, Lentine, diebus
2. Non abeat quereris febris, & uſque gemis,
3. Geſtatur tecum ſellâ, pariterque lavatur:
4. Cœnat boletos, oſtrea, ſumen, aprum.
5. Ebria Setino fit ſæpe, & ſæpe Falerno;
6. Nec niſi per niveam Cæcuba potat aquam.
7. Circumfuſa roſis, & nigra recumbit amomo;
8. Dormit & in pluma, purpureoque toro.
9. Cùm ſit tam pulchrè, cùm tã bene vivat apud te,
10. Ad Damam potiùs vis tua febris eat?

3. 4. *Sella*. Lectica. *Boletos*. p. 40. *Sumen* 118.

5. *Setino*. pag. 316.

6. *Cæcuba*. Vina in Cæcu-

bo, monte Campaniæ, nata. Ea non bibit nisi post aquam è solutis nivibus factam, in quà Cæcubum refrigeretur.

7. *Nigra*. Delibuta unguentis, quibus cùm oleum ferè admisceatur, color fit pallidus & subniger.

10. *Damam*. Nomen est servi.

XVII.

Otium rusticanum.

Dum tu forsitan inquietus erras
Clamosà, Juvenalis, in Suburrà;
Aut collem dominæ teris Dianæ:
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix togà ventilat, vagumque
Major, Cælius & minor fatigant:
Me multos repetita post Decembres,
Accepit mea rusticumque fecit
Auro Bilbilis & superba ferro.
Hic pigri colimus labore dulci
Botrodum Plateamque; (Celtiberis
Hæc sunt nomina crassiora terris.)
Ingenti fruor, improboque somno,
Quem nec tertia sæpe rumpit hora:
Et totum mihi nunc repono, quicquid
Ter denos vigilaveram per annos,
Ignota est toga, sed datur petenti
Ruptà proxima vestis à cathedrà.
Surgentem focus excipit, superbà
Vicini strue cultus iliceti,
Multà villica quem coronat ollà.
Dispensat pueris, rogatque longos
Lævis ponere villicus capillos.
Sic me vivere, sic juvat perire.

V.2. *Juvenalis*. Poeta satyricus, satis notus.

Inquietus. Urbanis negotiis districtus, & anxius.

Suburra. Vicus Romæ p. 110. 246.

3. *Collem Dianæ*. Montem Aventinum, ubi templum Dianæ, Pagin. 307.

4.5. Dum togatus circumcursas, ad salutandos divites.

6. *Cælius*. Unus è septem Romæ montibus, in duos quasi divisus; quorum major olim dictus est Querquetula-

tulanus, postea Cælius; minor verò, Cæliolus. p. 214.

9. *Bilbilis*. pag. 54.

11. *Botrodum*. p. 53. *Plateam*. 208. *Celtiberis* 54.

Crassiora. Duriora ad pronunciandum.

13. *Improbo*. Alto, nimio.

14. *Tertia* Post ortum solis.

15. *Repono*. Somnum, quo me per annos triginta defraudaveram, reddo mihi & remetior.

17. *Toga*. Romanorum vestis honestior, quam sumebant manè clientes, patronos salutaturi & urbem obituri. Ea, inquit, non ntor.

19. *Superba*. Ampla, in altum extructa.

20. *Strue*. Acervo. *Cultus*. Ornatus, nutritus. *Iliceti*. Sylvæ ilicibus consitæ.

21. Circa quem villica ollas multas in orbem componit.

22. *Dispensat*. Villicus dapes ex istis ollis dispensat servis ac distribuit: rogatque me dominum villæ, ut per me pueris suis liceat ponere capillos, quibus depositis censeantur egressi pueritiam, & operi laborique idonei. *Levis* tonsus. Pueri solebant alere capillos: quos viri præsertim rustici tondebant.

XVIII.

In cœnipetam.

1. In thermis sumit lactucas, ova, lacertum,
2. Et cœnare foris se negat Æmilius.

VERS. 2. Æmilius jactabat se nunquam cœnare foris, cœnipetam se negabat esse: affirmat Martialis, quia in thermis oblatas à ditioribus quibuscum lavaret, dapes tot comedebat, quot sufficerent ad cœnam. Erat autem in more positum ut inter lavandum sumerent aliquid cibi, & iis, qui lavarent unà, impertirentur. Lacertus pisciculi nomen est. p. 356.

XIX.

Laus Marcellæ.

1. Municipem rigidi quis te, Marcella, Salonis,
2. Et genitam nostris quis putet esse locis?
3. Tam rarum, tam dulce sapis. Pallatia dicent,
4. Audierint si te vel semel, esse suam.
5. Nulla nec in media certabit nata Suburrà,
6. Nec Capitolini collis alumna tibi.
7. Nec citò ridebit peregrini gloria partus,

8. Romanam deceat quam magis esse nurum.
9. Tu desiderium dominæ mihi mitius urbis
10. Esse jubes: Romam tu mihi sola facis.

VERS. 1. *Marcella*. Erat Martialis uxor, eadem Bilbilitana. *Municipem*. pag. 216.
Rigidi. Quia ejus aqua frigidior est, ac tingendo ferro, indurandoque apta. p. 54. *Nostris*. Hispanis.
3. 4. *Pallatia*. Roma: aula Principis. *Suam*. Romæ natam.
5. 6. *Suburra*. Vicus Rom. p. 110. 246. *Certabit*. Laude sapientiæ & eloquentiæ. *Capitolini collis*. p. 237. 355.
7. 8. *Nec cito &c.* Non facilè, *gloria partus peregrini*, hoc est, fœmina ulla peregrè, sive extra Romam, nata, etiam nobilissima & illustrissima, *ridebit*, nascetur, nata parentibus arridebit; quam magis esse deceat Romanam nurum, id est, matronam, Romani viri uxorem. Non facilè peregrina mulier invenietur, quæ tam mereatur dici Romana, quàm tu.
Ridebit. Putabant hoc felix omen, si pueri recens nati parentibus arriderent: si contrà, infelix. Virgil. Ecloga 4. versu 58.

XX.

Deformitas interdum decens.

1. Quàm sit lusca Philænis indecenter,
2. Vis dicam breviter tibi, Fabulle?
3. Esset cæca decentior Philænis.

XXI.

Empta pulchritudo.

1. Dentibus atque comis, nec te pudet, uteris emptis:
2. Quid facies oculo, Lælia? non emitur.

VERS. 2. *Non emitur*. Atque vitrei & crystallini oculi fiunt? Sed illis uti nemo ac videre potest: capillis utipotest ac dentibus, tanquam genuinis ac veris.

XXII.

Rheda.

1. O jucunda, covine, solitudo,
2. Carruca magis essedoque gratum

3. Fa-

3. Facundi mihi munus Æliani :
4. Hìc, mecum licèt hìc, Juvence, quicquid
5. In buccam tibi venerit, loquaris.
6. Non rector Libyci niger caballi,
7. Succinctus neque cursor antecedit:
8. Nusquam mulio: mannuli tacebunt:
9. O si conscius esset hic Avitus!
10. Aurem non ego tertiam timerem.
11. Totus quàm bene sic dies abiret!

V. 1. *Covine*. Covinus est vehiculum quoddam cameratum & tectum, quod is ipse qui vehitur agitat. Quàm jucundam, inquit, præbes mihi solitudinem, dum solus in te vehor!

2. Carruca est currus duabus rotis instructus. *Essedo*. Essedum est major currus, olim Gallis usitatus. p. 92.

4. 5. 6. Poteris liberè mecum in covino confabulari, quia nullus est auriga, nulli circa currum equites, qui sublegere sermones nostros possint, ac nos reos facere, si quid liberius proloquamur. *Vector*. Significat eum quo vehitur equo, vel navi. Circa & ante lecticas currusve nobilium obequitabant sæpe honoris causa equites maximè Afri & Mauri, quorum color fuscus p. 482.

7. *Succinctus cursor*. Expeditus & velox. P. 100.

8. *Mulio*. Videtur hìc aurigam significare: mulas enim sæpe curribus jungebant. *Mannuli*. Equi sunt pumili. *Tacebunt*. Nos minimè accusabunt.

9. *&c*. Utinam hìc adesset nobiscum Avitus, nostrorum sermonum & arcanorum conscius particepsque! non ego illum tertium timerem, neque aurem illius reformidarem : quamvis arcanum ægrè vel inter duos tutum sit : ægrius autem, si tertius accedat conscius.

XXIII.

In avarum amicum.

1. Cùm rogo te nummos sine pignore; non habeo, inquis:
2. Idem, si pro me spondet agellus, habes.
3. Quod mihi non credis veteri, Thelesine, sodali,
4. Credis colliculis, arboribusque meis.
5. Ecce, reum Carus te detulit; adsit agellus:
6. Exilii comitem quæris? agellus eat.

V. 1.

V. 1. *Sine pignore*. Pignus est res aliqua, v. g. fundus vestis, domus &c. qua cavetur creditori; quam creditor tandiu habere solet, dum debitor æs alienum dissolvat.

2. Tu idem habes nummos, reperis pecuniam quam mihi des mutuam, si agellus meus à me tibi offertur, qui veluti spondeat, promittat me soluturum: si tibi do illum pro pignore.

5. *Carus*. Delator, & aeculator civium famosus, & Domitiano carus.

XXIV.

Ejusdem laboris dispar merces.

1. Sexaginta teras cùm limina manè senator;
2. Esse tibi videor desidiosus eques,
3. Quòd non à primâ discurram luce per urbem,
4. Et referam lassus basia mille domum:
5. Sed tu purpureis ut des nova nomina fastis,
6. Aut Numidum gentes, Cappadocumve petas:
7. At mihi, qué cogis medios abrumpere somnos,
8. Et matutinum ferre patique lutum,
9. Quid petitur? ruptâ cum pes vagus exit alutâ,
10. Et subitus crassæ decidit imber aquæ;
11. Nec venit ablatis clamatus verna lacernis:
12. Accedit gelidam servus ad auriculam,
13. Et, rogat ut cœnes secum Lætorius, inquit.
14. Viginti nummis non ego malo famem?
15. Quòd sit cœna mihi, tibi sit provincia merces;
16. Et faciamus idem, nec mereamur idem.

VERS. 1. 2. Cùm tu, ô Lætori, amplissime senator, salutandi causa non dubites adire manè sexaginta domos, arguis me quasi pigrum, quòd idem non faciam, quippe qui sim tantùm eques, inferioris videlicet ordinis ac dignitatis, cui proinde iste salutandi officiosus labor magis convenire videatur.

4. *Basia*. Oscula. Inter salutandum osculabantur.

5. At tu sumis hunc laborem salutandi, ut consulatum adipiscaris. *Fastis*. pag. 371. *Purpureis*. Vel quia ornabantur minio; vel, quia purpura est magistratuum proprius color. p. 376.

6. Aut ut petas Numidiam (pag. 460.) vel Cappadociam (p. 437.) nempe proconsul, vel propretor. Post gestum in urbe consulatum, vel præturam; proficiscebantur in provincias, ut eas administrarent.

7. *&c.* At, quid à me speratur,

ratur, cùm se manè abrupto somno salutaturus propero lutosa via?

9. *Aluta*. Calcei pelle p. 114.

11. Non adest servus, quem inclamem, ut reponat mihi lacernam, quam abstulerit. Divites dabant lacernas servandas vernulis, aut eas ipsi servi detrahebant ex humeris dominorum, & illas imbre ingruente reponebant.

12. 13. Venit tantùm servus tuus, & me imbre ac frigore horrentem, clam sic alloquitur: Lætorius, tuus patronus, vocat te ad cœnam. Ad hunc Lætorium hoc epigramma scriptum est.

14. Nonne meritò antepono isti cœnæ tuæ meam domi cœnulam, quam appellare jejunium aut famem possum? quæ constabit mihi tantùm 20. nummis sestertiis? Sunt duæ libræ Turonenses, ut vocamus.

15. *Quod sit &c.* Idcircò ego malò domi meæ esurire, quia dolet mihi, cùm video meorum laborum præmium esse hanc, ad quam me vocas, cœnam; tuorum verò, provinciam. Postremos versus istos ita legit, interpungitque doctissimus Scriverius. *Viginti nummis? non ego: malo famem, quàm sit cœna mihi, tibi sit provincia merces.* Vocat te (inquit servus Lętorii) dominus meus, ut cum eo cęnes, ut cohonestes ejus cœnam præsentia tua. Quo pretio, qua mercede? viginti nummis, inquit servus. Ain tu viginti nummis? respondet Martialis: atqui ego hac mercede non ibo, & malo domi esurire quā cœna tua & nummis frui, ò Lætori, interimque hoc dolore affici, ut te provincia tota donandum videam, ab aliquo divite, quem iisdem colis officiis quibus ego te observo. Diximus prioribus libris, solitos sæpe clientes invitari certo pretio ad cęnam divitum præsentia sua cohonestandam. p. 145.

XXV.

In duos potores.

1. Poto ego sextantes, tu potas, Cinna, deunces:
2. Et quereris quòd non, Cinna, bibamus idem.

VERS. 1. *Sextantes. Deunces*. Pag. 47.

2. Immeritò quereris quòd ego non idem vinum ac tu; sed generosius potem, cùm ego perparum bibam, tu permultum. Extat epig. persimile Lib. 1. p. 43.

XXVI.

Fur mapparum.

1. Hermogenes tantus mapparum, Pontice, fur est,

2. Quan-

2. Quantus nummorum vix puto Massa fuit.
3. Tu licèt observes dextram, teneasq; sinistram,
4. Inveniet mappam qua ratione trahat.
5. Cervinus gelidum sorbet sic halitus anguem,
6. Casuras altè sic rapit Iris aquas.
7. Nuper cùm Myrino peteretur missio læso;
8. Subduxit mappas quatuor Hermogenes.
9. Cretatam prætor cùm vellet mittere mappam,
10. Prætori mappam surpuit Hermogenes.
11. Attulerat mappam nemo, dum furta timentur,
12. Mantile è mensa surpuit Hermogenes.
13. Hoc quoque si deerit; medios discingere lectos,
14. Mensarũque pedes, non timet Hermogenes.
15. Quamvis non modico caleant spectacula sole,
16. Vela reducuntur, cùm venit Hermogenes.
17. Festinant trepidi substringere carbasa nautæ,
18. Ad portum quoties paruit Hermogenes.
19. Linigeri fugiunt calvi, sistrataque turba,
20. Inter adorantes cùm stetit Hermogenes.
21. Ad cœnam Hermogenes mappam non attulit unquam,
22. A cœna semper rettulit Hermogenes.

VERS. 2. *Massa*. Bæbius Massa Bæticam, Hispaniæ provinciam, cui administrandæ præerat, spoliavit. Eum accusavit Plinius junior, ut ipse testatur ultima epistola libri VII.

6. Ita cervus halitu suo serpentes attrahit. Dicitur cervus pasci anguibus, & hac esca senium curare; illorum latibulis applicat nares, & spiritum vehementiorem emittendo, eosdem, reluctantes licèt, ad se attrahit, devoratque.

6. Sic Iris haurit è fluminibus aquas, & in altum educit, quæ deinde in imbres solvantur ac decidant. Arcus cœlestis tum apparet, cùm humor è terra elatus coit in nubem roscidam; quæ radios adversos Orientis, aut Occidentis solis excipit, ac refractos oculis intuentium objicit.

7. 8. Nuper cùm Myrinus gladiator à suo adversario vulneratus esset, ac vitam ipsi, missionemque populus posceret: (vide p. 16. 24.) eam occasionem Hermogenes captans, mappas subduxit. Populus, dum ludos expectaret, potitando ducebat horas, ut fit.

9. Cùm vellet prætor, projecta mappa candida, signum ludis circensibus inchoandis dare, hanc ipsi surripuit Hermogenes. Nero cùm aliquando pranderet, flagitaretque populus ut inchoa-

choarentur ludi, projecit è fenestra mappam, quod deinde signum est usurpatum, ut initium daretur ludis. Prætor sæpe ludos edebat ipse, aliàs ipsis præerat, ac omnia componebat. De Prætoribus dictum jam p. 218.

12. *Mantile.* Linteum tergendis manibus idoneum. Illud ab eo, qui convivas accipiebat præbebatur, & mensæ insternebatur: mappam verò suam quisque afferebat, eaque vestes & pectus maximè, ne jure aut condimentis inquinaretur, protegebat: manus verò, cùm esset opus, tergebat mantili, quod è mensa ipsa pendebat. In aliquo igitur convivio, in quo nemo suam mappam, furti metu, attulerat, ac sola erant mantilia, ea surripuit Hermogenes.

13. 14. Quòd si defuerit mantile, nudat lectos stragulis & toralibus, ac vincula quibus culcitæ alligantur, solvit: imò detrahit purpureos pannos, argenti bracteas, &c. quibus ornantur lectulorum pedes.

15. 16. Quamvis, dum eduntur spectacula, sol calidissimus ingruat, vel tamē, in theatro ad solem arcendum posita, colliguntur, ne surripiantur ab Hermogene.

17. *Substringere.* Colligere; colligare ad antennas.

19. *Paruit.* Apparuit, conspectus est.

19. Sacerdotes calvi Isidis (pag. 108.) qui linea capitis involucra, & vestes è lino gerunt, fugiunt, cùm vident Hermogenem subire templa, veriti ne quid ipsis surripiat. *Sistrata.* Gerens sistra, quæ sunt quædam ex ære vel argento crepitacula.

XXVII.

Amicus nimium siccus.

1. Siccus, sobrius est Aper: quid ad me?
2. Servum sic ego laudo, non amicum.

Aper Martialem convivio admodum frugali exceperat; arguit intempestivam illius frugalitatem, negatque siccum & sobrium tunc esse amicum oportere: esse has servi boni dotes, non convivæ amici.

XXVIII.

De hortis Marcellæ.

1. Hoc nemus, hi fontes, hæc textilis umbra supini
2. Palmitis, hoc riguæ ductile flumen aquæ,
3. Prataque, nec bifero cessura rosaria Pæsto,
4. Quodque viret Jani mense, nec alget, olus.
5. Quæq; natat clausis anguilla domestica lymphis,

6. Quæ-

6. Quæque gerit similes candida turris aves;
7. Munera sũt dominæ: post septima lustra reverso
8. Has Marcella domos, parvaque regna dedit.
9. Si mihi Nausicae patrios concederet hortos,
10. Alcinoo possem dicere, malo meos.

VERS. 1. *Textilis umbra palmitis*. Facta è ramis vitis intertextis. *Supini*. In pergula quasi cubantis.
2. *Ductile flumen*. Scatebra è fonte vicino vel amne ducta.
3. *Pasto*. Pag. 210. *Bifero*. Bis per annum rosas ferente.
4. *Jani mense*. Pag. 371. 376. *Nec alget*. Vel quia hyems tepida est in Hispania; vel quia vitreis specularibus protegebatur.
5. *Clausis lymphis*. In vivario aut piscina.
6. *Similes*. Candidas Columbæ amant tecta nitida & alba.
7. *Dominæ*. Uxoris meæ. *Reverso*. In Hispaniam post annos 35. *Lustra*. pag. 87. 178.
9. *Nausicae*. Alcinoi filia. *Patris*. Patrios sui Alcinoi, de quo plura leges pag. 215. 341.

XXIX.

Mendici familia & supellex.

1. O Juliarum dedecus Kalendarum,
2. Vidi, Vacerra, sarcinas tuas; vidi:
3. Quas non retentas pensione pro bimâ
4. Portabat uxor rufa crinibus septem,
5. Et cum sorore cana mater ingenti.
6. Furias putavi nocte Ditis emersas.
7. Has tu priores frigore & fame siccus,
8. Et non recenti pallidus magis buxo,
9. Irus tuorum temporum sequebaris.
10. Migrare clivum crederes Aricinum.
11. Ibat tripes grabatus, & bipes mensa,
12. Et cum lucerna, corneoque cratere,
13. Matella curto rupta latere mejebat.
14. Focum ferenti suberat amphoræ cervix.
15. Fuisse gerres, aut inutiles mænas
16. Odor impudicus urcei fatebatur.
17. Qualem marinæ misit aura piscinæ.
18. Nec quadra deerat casei Tolosatis,
19. Quadrima nigri nec corona pulei,
20. Calvæque restes allioque cepisque;

21. Nec

21. Nec plena turpi matris olla resinà.
22. Quid quæris ædes, villicosque derides,
23. Habitare gratis; ò Vacerra, cùm possis?
24. Hæc sarcinarum pompa convenit ponti.

VERS. 1. *Juliarum*. Qui ex una domo commigrabant in aliam, id vulgò Kalendis Juliis faciebant.

2. *Sarcinas*. Supellectilem quam è priori domo transferebas in aliam.

3. Quas sarcinas tuas ædium dominus noluerat retinere, licèt bimam, id est, biennem, domus à te conductæ pensionem ipsi non solvisses: adeo viles, detritæ, nullius pretii, erant.

4. *Crinibus septem*. Habens tantùm septem crines: tota calva.

7. *Priores*. Antecedentes.

8. *Non recenti*. Arida & flava.

9. *Irus*. p. 260. 311.

10. Si quis familiam tuam hac incedentem pompa vidisset, meritò putasset mendicos omnes ex Aricino colle, in alium locum demigrare. *Aricinum*. pag. 111. 299.

11. *Grabatus*. Vilis lectulus.

Tripes. Quatuor vulgò pedes lectorum & fulcra sunt; mensarum saltem tria: hìc omnia manca & mutila.

13. *Mejebat*. Urinæ in ea contentæ partem effundebat.

14. Tua cervix suberat, supposita erat, amphoræ, testæ alicui focum continenti. Impositam cervici gerebas amphoram in qua erat foculus, sive prunæ ad cibos coquendos, aut calefaciendos.

15. 16. 17. Odor fœtidus urcei alicujus quem gerebas, qui odor similis erat auræ quam exhalat marina piscina, indicabat gerres (locustarum est genus) aut mænas (sunt viles pisciculi) fuisse in eo urceo.

19. Visebatur etiam fasciculus pulei in orbem & coronam collecti; sed nigri vetustate, quia jam erat quadrimum, seu lectum ab annis quatuor. *Pulei*. Pulejum, sive pulegium, est herba odoris gravioris, qua utuntur plurimum rustici ad olera condienda.

20. Et restes, seu funes glabri, attriti, & veluti calvi, pleni alliis & cepis.

21. Et olla non plena turpi resina, qua tua mater utitur loco cerussæ.

22. Quid ædes novas quæris, & eos decipis qui eas tibi locant? Villicos hic appellat qui conclavia & cœnacula elocant, mercedemque pro iis exigunt; quæ cura servis quibusdam urbanis mandabatur.

23. *Gratis*. In proseucha nempe, vel crepidine pontis. Non eges domo ad servandam istam miseram supellectilem: totam in aliquo ponte, aut vici angulo commodè collocabis.

24. *Ponti*. Mendici ferè in pontibus restitant, ob commeantium multitudinem.

Ni-

XXX.

Nimia familiaritas.

1. Triginta mihi quatuorque messes
2. Tecum, si memini, fuere, Juli;
3. Quarum dulcia mixta sunt amaris:
4. Sed jucunda tamen fuere plura.
5. Et si calculus omnis huc & illuc
6. Diversus bicolorque digeratur;
7. Vincet candida turba nigriorem.
8. Si vitare velis acerba quædam,
9. Et tristes animi cavere morsus,
10. Nulli te facias nimis sodalem:
11. Gaudebis minùs, & minùs dolebis.

V.2. *Juli.* Est ille Julius Martialis, de quo sæpe alibi. 5. *Calculus.* Vide pag. 398.

Bicolor. Ater & candidus. 10. *Sodalem*. Familiarem, amicum.

XXXI.

Hortatur ad liberalitatem.

1. Libras quatuor aut duas amico,
2. Algentemque togam, brevemque lænam
3. Interdum aureolos manu crepantes,
4. Possint ducere qui duas Kalendas,
5. Quod nemo, nisi tu, Labulle, donas:
6. Non es, crede mihi, bonus: quid ergo?
7. Ut verum loquar, optimus malorum:
8. Pisones, Senecasque, Memmiosque,
9. Et Crispos mihi redde, sed priores:
10. Fies protinùs ultimus bonorum.
11. Vis cursu, pedibusque gloriari?
12. Tigrim vince, levemque Passerinum:
13. Nulla est gloria præterire asellos.

VERS. 1. *Libras*. Argenti. Pag. 133. 244.
2. *Lænam.* Vestis erat villosa, quæ cæteris vestibus injiciebatur.

3. *Aureolos.* Pag. 244. v. 14.
4. Qui sufficere possint ad ducendos, transigendos menses binos. Unde victus in duos menses parari possit.

8. *Pi-*

8. *Pisones*. Viros insigni & nota liberalitate. *Senecas*. Pag. 68.

Crispos. Pag. 206.

9. *Sed priores*. Non eos qui modò vivunt, Crispos & Memmios, sed eorum avos & majores.

12. *Tigrim, Passerinum*. Viros velocitate præstantes, pag. 322. vel equos potiùs, nam in hoc loco cum asellis comparantur, & in aliquot vetustis inscriptionibus mentio fit de equo Passerino.

XXXII.

Ineptè salsus.

1. Nasutus nimiùm cupis videri,
2. Nasutum volo, nolo polyposum.

VERS. 1. *Nasutus*. Argutus: acer, & emunctæ naris criticus.

2. Laudo hominem qui nasum habeat, sed justæ magnitudinis, non nimiæ, ut iis est qui laborant polypo: qui dicax salsusque sit, at in loco, & urbane; non rusticè ac proterve, ut tu. Polypus, morbus est, nasi, caruncula quædam ossi narium inhærens, & fibras radicesque diffundens modò versus labra, extra ipsas nares, modò intra, per id foramen quo spiritus à naribus ad fauces permeat. Præcluso spiritu sæpe hominem suffocat. Sic appellatur à similitudine polypi piscis, è cancrorum genere, qui multis fibris & pedunculis adhæret cautibus.

XXXIII.

Putidè bellus.

1. Odi te, quia bellus es, Sabelle:
2. Res est putida bellus, & Sabellus:
3. Bellum denique malo, quàm Sabellum:
4. Tabescas utinam, Sabelle belle!

VERS. 2. *Putida*. Inepta, fastidiosa, ingrata. Sententia est: non bene istà duo inter se conveniunt, bellus & Sabellus. Tu enim bellus non es, nisi nomine ipso.

3. Malo rem teterrimam & immanissimam, quale est bellum, quàm te.

4. *Tabescas*. Malè pereas, &c. De voce *bellus*. Vide plura pag. 34. 171.

XXXIV.

Adulator.

1. Mentiris, credo: recitas mala carmina, laudo:

2. Can-

2. Cantas, canto: bibis, Pompiliane, bibo.
3. Nil tamē omninò præstas mihi: mortuus, inquis,
4. Accipiam bene te: nil volo, sed morere.

VERS. 1. *Credo*. Tibi, quasi verum diceres.
3. *Præstas*. Largiris, donas.
4. *Accipiam bene te*. Scribam te v. g. hæredem meum, locupletabo te. *Nil volo*. Nolo mihi des quidquam modò, respuo tua munera: mortem tuam & precor, & expecto, quam ipse confiteris adeo mihi fore quæstuosam.

XXXV.

Vitiorum ostentator.

1. Non est, Tucca, satis, quòd es gulosus:
2. Et dici cupis, & cupis videri.

XXXVI.

Fratrum eruditorum concordia.

1. Unice, cognato junctum mihi sanguine nomen;
2. Quique geris studiis corda propinqua meis:
3. Carmina cùm facias soli cedentia fratri,
4. Pectore non minor es, sed pietate prior.
5. Lesbia cum lepido te posset amare Catullo,
6. Te post Nasonem blanda Corinna sequi.
7. Nec deerant Zephyri, si te dare vela juvaret:
8. Sed tu littus amas, hoc quoque fratris habes.

V. 1. O Unice (nomen est viri) quem cognatione, & affinitate attingo.
2. Qui eodem, quo teneor, poeseos ac litterarum studio teneris.
4. *Pectore*. Ingenio, sapientia. *Pietate*. Qua fratri cedis ultro.
5. *Lesbia*. Erudita mulier & Catulli amica, ut Corinna Ovidii. Pag. 237.
7. Habes ventos faventes, quibus indulgere si velles, longiùs proveheréris. Posses heroica scribere carmina, & in eo genere excellere, non deest tibi spiritus poeticus, ingenium, &c.
8. *Amas litius*. Intra elegiam te contines, parcis ingenio & viribus. In eo te fratrem verè esse, fraterno animo præditum, declaras.

XXXVII.

Caput calceatum.

1. Hædinà tibi pelle contegenti

2. Nu-

2. Nudæ tempora verticemque calvæ.
3. Festivè tibi, Phœbe, dixit ille.
4. Qui dixit caput esse calceatum.

VERS. 1. *Pelle*. Solebant calvi, aut senes tegere calvitiem, aut canos hædina pellicula, cui aliquot pilos appendebant; eadem pellis hædina, sive agnina, sæpe ad faciendos calceos adhibebatur. Inde calceatum istius Phœbi caput vocat.

XXXVIII.

Sani poetæ.

1. Vendunt carmina Gallus & Lupercus.
2. Sanos, Classice, nunc nega poetas.

VERS. 1. *Gallus, & Lupercus*. Poetæ non mali, qui tragœdias v. g. à se scriptas vendebant actoribus fabularum.

2. Certe sapiunt qui sua vendant carmina, quæ nisi venderent, nihil ex illis lucri, nihil famæ acciperent: Nonnulli volunt Gallum hunc & Lupercum fuisse poetas pessimos, qui sani dicantur, quia scirent mala carmina vendere.

XXXIX.

Hostis amicus.

1. Difficilis, facilis, jucundus, acerbus es idem:
2. Nec tecum possum vivere, nec sine te.

XL.

Cœna quæ reddi possit.

1. Boletos & aprum si tanquam vilia ponis,
2. Et non esse putas hæc mea vota: volo.
3. Si fortunatum fieri me credis, & hęres
4. Vis scribi propter quinque Lucrina: vale.
5. Lauta tamen cœna est: fateor, lautissima: sed cras
6. Nil erit; imò hodie; protinus imò nihil;
7. Mullorũ, leporumque, & suminis exitus hic est,
8. Sulfureusque color, carnificesque pedes.
9. Non Albana mihi sit comessatio tanti,
10. Nec Capitolinæ pontificumque dapes.
11. Imputet ipse Deus nectar mihi, fiet acetum,

12. Et

12. Et Vaticani perfida vappa cadi.
13. Convivas alios cœnarum quære magister,
14. Quos capiant mensæ regna superba tuæ:
15. Me meus ad subitas invitet amicus ofellas;
16. Hæc mihi, quā possum reddere, cœna placet.

Vers. 1. 2. Si mihi apud te cœnanti, apponis boletos (sunt fungi exquisiti saporis) & aprum, tanquam usitatos cibos & viles, hoc est, non compensandos aliquo pretioso munere: si eos putas mea vota non esse, à me non optari, volo cœnare apud te: non recuso tuam cœnam.

3. 4. Sin me istis opsoniis beatum fieri putas, si captas meam hæreditatem, eamque vis emere ostreis quinque captis in lacu Lucrino (pag. 68.) vale, habe tuam tibi cœnam; non venio.

6. *Protinus*. Ante istam diem elapsam, quid mihi de tua cœna supererit?

7. *Multorum, suminis* pag. 118.

8. *Color &c.* Pallor vultus è stomachi cruditate natus, & pedes podagra vincti: qui crudeli carnificina hominem excruciant.

9. Nolo emere tanto pretio, tot doloribus, delicias vel imperatoriæ cœnæ.

Albana. Pagin. 177. *Comessatio*. Est compotatio: convivium paulò intemperantius.

10. *Capitolina &c.* p. 206. 237. 355. In templis sæpe celebrabantur epulæ, verbi causa ob diē festum, triumphum, supplicationem. Tunc in lectis statuæ Deorum, quasi essent epulaturi, ponebantur; & dapes Diis appositæ à sacerdotibus cōsumebantur. Erant autem exquisita hæc fercula, similiter atque illa quibus pontifices vescebantur.

11. Si Deus ipse, si Jupiter suum nectar pro summo beneficio mihi imputaret, forderet mihi nectar, & loco aceti, aut vappæ apud me esset. Vappa est vinum fugiens. Vaticanum vinum pessimum erat. P. 317.

13. *Magister cœnarum*. Ita vocabatur aliquis è convivis, qui toti convivio quasi præerat, isque vulgò talorum jactu eligebatur. Dicebatur etiam rex convivii, cœnæ pater, &c.

15. *Ofellas*. Sunt minutæ & vulgò assatæ ciborum particulæ, puta, costæ agninæ, pulpæ porcinæ, &c.

XLI.

Domus lauta & incommoda.

1. Daphnonas, platanonas, & aerias cyparissos,
2. Et non unius balnea solus habes:
3. Et tibi centenis stat porticus alta columnis;

4. Cal-

4. Calcatusque tuo sub pede lucet onyx:
5. Pulvereũq; fugax hippodromon ungula plaudit,
6. Et pereuntis aquæ fluctus ubique sonat.
7. Atria longa patent: sed nec cœnantibus usquam,
8. Nec somno locus est: quàm benè non habitas!

VERS. 1. *Daphnonas*. Laureta: δαφνῶνας. *Platanonas*. Arva platanis consita.

5. *Hippodromon*. Locus est, ubi equi exercentur. Ἱππόδρομος: ab ἵππος, equus; & δρόμος, cursus. *Plaudit*. Ferit quasi numerosè.

6. *Pereuntis*. Salientis ex alio labro in aliud decurrentis, &c.

X L I I.

Homo bonus.

1. Tam sæpe nostrum decipi Fabullinum
2. Miraris, Aule? semper homo bonus, tiro est.

VERS. 2. *Tiro est*. Simplex, opportunus fraudi. Nunquam est veterator, & emeritus in arte fallendi.

X L I I I.

Epitaphium.

1. Tempora Pieriâ solitus redimire coronâ,
2. Nec minùs attonitis vox celebrata reis,
3. Hìc situs est, hìc ille tuus, Sempronia, Rufus:
4. Cujus & ipse tui flagrat amore cinis.
5. Dulcis in Elysio narraris fabula campo,
6. Et stupet ad raptus Tyndaris ipsa tuos.
7. Tu melior, quæ deserto raptore redisti:
8. Illa virum voluit nec repetita sequi.
9. Accipient olim cùm te loca læta piorum,
10. Non erit in Stygia notior umbra domo.
11. Non aliena videt sed amat Proserpina raptas:
12. Iste tibi dominam conciliabit amor.

VERS. 1. 2. Poeta bonus, idemque causidicus egregius. *Pieria*. p. 350.

5. *Elysio*. Pag. 302.

6. Sempronia Rufi uxor, ab alio rapta, deserto raptore, ad virum ultrò redierat. Tyndaris igitur, id

est, Helena Tyndari filia, quæ raptorem Paridem non deseruit, miratur te, relicto raptore, ad virum rediisse.

8. *Repetita.* A Græcis flagitata, bello decennali.

11. *Aliena.* Infensa. *Raptas.* Quia ipsa quoque rapta fuit à Plutone.

12. *Iste amor.* Tuus amor in virum, & fides. *Dominam.* Proserpinam, uxorem Plutonis, Orci reginam.

XLIV.

Sordidè illiberalis.

1. Nummi cùm tibi sint, opesque tantæ,
2. Quantas civis habet, paterve rarus:
3. Largiris nihil, incubasque gazæ,
4. Ut magnus draco, quem canunt poetæ
5. Custodem Scythici fuisse luci.
6. Sed causa, ut memoras, & ipse jactas,
7. Diræ filius est rapacitatis.
8. Et quid tu fatuos, rudesque quæris,
9. Illudas quibus, auferasque mentem?
10. Huic semper vitio pater fuisti.

VERS. 4. *Draco.* Qui vellus aureum custodiebat. Ovid. 7. Metamorph.

5. *Scythici.* Quia Colchis, ubi Æeta Medeæ pater regnabat, Scythiæ accensetur. p. 24. Vel, quia Mars, cui lucus hic sacer, Scythis erat amicus.

6. Causam hanc affers tuæ parsimoniæ, quòd habeas filium decoctorem & rapacem, qui omnia tibi rapiat & abliguriat.

8. 9. An putas nos adeo esse fatuos, quibus hoc persuadeas?

10. Non tibi filius causa est cur sis parcus, sed tu illi potius. Nam hujus artis magister idoneus, ac veluti pater semper fuisti.

XLV.

In deformem.

1. Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine læsus;
2. Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

XLVI.

In avarum sæpius ægrotantem.

1. Ægrotas uno decies aut sæpius anno;

2. Nec

2. Nec tibi, sed nobis hoc, Polycarme, nocet.
3. Nam quoties surgis, soteria poscis amicos.
4. Sit pudor: ægrota jam, Polycarme, semel.

V. 1. *Surgis*. Convalescis. 3. *Soteria*. Sic vocantur munera, quæ mittuntur amicis morbo relevatis: sacrificia, vota, carmina, &c. quæ ob restitutam valetudinem fiunt: τὰ σωτήρια. 4. *Semel*. Hoc est, morere: ita ægrota ut non recreeris. Extat epigramma simile lib. 5. p. 260.

XLVII.

Villa cur poetæ amica.

1. Cur sæpe sicci parva rura Nomenti,
2. Laremque villæ sordidum petam, quæris?
3. Nec cogitandi, Sparse, nec quiescendi
4. In urbe locus est pauperi: negant vitam
5. Ludimagistri manè, nocte pistores;
6. Ærariorum marculi die toto:
7. Hinc otiosus sordidam quatit mensam
8. Neroniana nummularius massâ;
9. Illic paludis malleator Hispanæ
10. Tritum nitenti fuste verberat saxum.
11. Nec turba cessat entheata Bellonæ;
12. Nec fasciato naufragus loquax trunco;
13. A matre doctus nec rogare Judæus;
14. Nec sulfuratæ lippus institor mercis.
15. Numerare pigri damna qui potest somni,
16. Dicet quot æra verberent manus urbis,
17. Cùm secta Colcho Luna vapulat rhombo.
18. Tu, Sparse, nescis ista; nec potes scire,
19. Petilianis delicatus in regnis,
20. Cui plana summos despicit domus montes,
21. Et rus in urbe est, vinitorque Romanus:
22. Nec in Falerno colle major autumnus;
23. Intraque limen latus essedo cursus;
24. Et in profundo somnus, & quies nullis
25. Offensa linguis; nec dies, nisi admissus,
26. Nos transeuntis risus excitat turbæ,
27. Et ad cubile est Roma: tædio fessis
28. Dormire quoties libuit, imus ad villam.

VERS. 1. *Sicci*. Aridi, sterilis.

Nomenti. pag. 90.

4. *Vitam*. Tranquillam nempe. Vivere per eos non licet.

5. *Pistores*. Qui pistillo incusso, aut versata mola, triticum frangunt ac terunt, ad exprimendam farinam, quod fieri nequit sine murmure.

6. *Marculi ærariorum*. Malleoli fabrorum æs tundentium.

7. Hinc audio nummularium, sive argentarium, qui in sua mensa sordida ob argentum (quod nempe labem remittit sæpe tractatum, & impositum mensæ) numerat, & expendit nummos ex auro optimo, quale Neronis ævo fuit. Nero curaverat ut aurum ad obrusam exigeretur, vetueratque ne ullum, nisi optimæ notæ, ad commercium adhiberetur. Svet. c. 44.

9. 10. Ex alia parte opifex malleo tūdit impositum saxo linum, petitum ex Hispaniæ paludibus. Paludem pro lino ponit: sic urbs pro civibus dicitur, &c. Legunt nonnulli: *Illinc balucis malleator Hispanæ*. Ut enim Plinius ait Libro 33. c. 4. *Hispani aurum, quod minutū est, balucem vocant*. Quæ lectio si placeat, intelligēda erit de auro in tenues laminas, seu nummos, à malleatoribus ducto.

Nitenti. Saxa, malleicrebro ictu, tritùque lævigantur, ac nitent.

11. Nec cessant Bellonæ sacerdotes obire urbem instar furentium. Illi se cultris cruentabant, & inconditos edebant clamores. *Entheata*. Furore divino percita, enthea, ἔνθεος. p. 564.

12. Naufragus, qui truncum, id est, tabulam ligneam, in qua ipsius naufragium est pictum, fert humeris alligatam fascia, ut gestetur commodiùs, non cessat stipem rogare magna voce.

13. Non cessant Judæi mendicare. Multi erant Romæ, admodùm inopes.

14. Non venditor sulphuratorum. Lib. 1. Ep. 36.

15. *Damna*. Impedimenta. *Pigri*, hoc est, tardi, qui nisi post longum tempus non veniat.

16. 17. Qui hæc damna numerare poterit, idem numerabit, quot manus urbis, id est, civium in urbe, pulsent æreas pelves, quando luna vexatur magorum incantationibus, & tanquam flagris vapulat. Cùm videbant lunam deficientem, putabant eam à magis extrahi cœlo, & vexari: ei autem succurrere se posse, si pulsarent æra, &c. Rhombus quid esset dixi Lib. 9. Epigr. 23. Colchu s vocatur, quia Colchis, regio Asiæ, de qua mentio fit pagin. 23. veneficis referta erat, & Medeæ patria. *Secta*. Veluti flagellis cæsa, loris in orbem acta: perinde quasi ea pateretur quæ fierent in rhombo, qui loris in orbem agitabatur à sagis.

19. Qui habitas in monte Romæ Janiculo, ubi olim domus & ager fuit L. Petilii scribæ, in eoque tantùm obtines latifundium, ut regnum

gnum dici aliquod possit.

20. Quæ ex domo tua septem Romæ colles prospectas. p. 214.

22. Non sunt plures vineæ in Falerno. pagin. 39. 118.

23. Intra domum tuam sunt ingentia spatia, in quibus agitari possint esseda. *Essedo*. p. 89.

24. *In profundo*. In intima tua domo.

25. *Admissus*. Apertis fenestris, cũ libet expergisci.

26. *Transeuntis*. Per vicum cui mea fenestra & cubiculum imminet.

27. Ita ut Roma tota meũ cubile circumstare videatur in somnum meum & quietem quasi conjurata.

XLVIII.

Importuni salutatores.

1. Quantùm dat tibi Roma basiorum
2. Post annos modò quindecim reverso!
3. Te vicinia tota, te pilosus
4. Hircoso premit osculo colonus:
5. Hinc instat tibi textor, inde fullo,
6. Hinc sutor modò pelle basiatà;
7. Hinc menti dominus pediculosi,
8. Hinc defioculus, & inde lippus.
9. Jam tanti tibi non fuit redire.

VERS. 1. *Hircoso osculo*. Ore villoso, quo te osculatur. Hircorum barba est hispida & hirsuta.

6. Qui modò suam pellem & coria putida osculatus est. Vide p. 459. Ep. 54. lib. 9.

7. Cui mentum scatet pediculis.

8. *Defioculus*. Luscus, cui oculus desit, deest.

9. Satius fuisset non redire, quàm tot osculis enecari.

XLIX.

Cur suum diem natalem ruri celebret.

1. Martis alumne dies, roseam quo lampada primũ
2. Magnaque siderei vidimus ora Dei,
3. Si te rure coli, viridesque pigebit ad aras,
4. Qui fueras Latià cultus in urbe mihi;
5. Da veniam, servire tuis quòd nolo Kalendis,
6. Et qua sum genitus, vivere luce volo:

VERS. 1. *Martis alumne dies*. Natus erat Kal. Mar-

tiis,

tiis, qui mensis Martii sacer. *Lampada*. Solem.
2. *Siderei Dei*. Phœbi: solis.
3. *Virides*. Gramineas, cespititias.
5. *Servire*. Vexari obsequiis & officiis urbanis, salutationibus, donis ultro citroque mittendis, &c. quæ mera & vera servitus est. Ignosce igitur, si tuis Kalendis, nempe Martiis, nolo meam libertatem istis vinculis veluti obstringere.
6. *Vivere*. Non enecari molestiis officiis. Suprà, ep. 48. Liberius indulgere genio: quod rure meo facere possum.

L.

Molesta urbanitas.

1. Natali pallere suo, ne calda Sabello
2. Desit, & ut liquidum potet Alauda merum,
3. Turbida sollicito transmittere Cæcuba sacco;
4. Atque inter mensas ire redire suas:
5. Excipere hos illos, & tota surgere cœna
6. Marmora calcantem frigidiora gelu:
7. Quæ ratio est, hæc sponte tuà perferre patique,
8. Quæ, te si jubeat rex dominusque, neges?

VERS. 1. 2. Ordo est: Quæ ratio est te pallere tuo die natali, hoc est, anxium esse & sollicitum, ne aqua calida alicui è tuis convivis, v. g. Sabello, desit, &c.
Alauda. Nomen est convivæ. *Liquidum*. Sine fæce.
3. *Transmittere sacco*. Percolare, per linum ducere, ut fæx omnis secernatur.
6. *Marmora*. Pavimenta strata marmore.
Calcantem. Accumbentes mensæ, deponebant soleas, quas cœnæ v. g. rex, & pater, dum surgit propere ad obvios excipiendos, non poterat induere, atque adeo nudis pedibus pavimentum calcabat.
8. Hæccine facis ultrò ac libenter, quæ vix faceres rege ac domino, id est, potente patrono, jubente?

L I.

Hostis indignus ultione.

1. Versus, & breve vividumque carmen
2. In te ne faciam, times, Ligurra,
3. Et dignus cupis hoc metu videri:
4. Sed frustra metuis, cupisque frustra.

5. In

5. In tauros Libyci fremunt leones,
6. Non sunt papilionibus molesti.
7. Quæras, censeo, si legi laboras:
8. Nigri fornicis ebrium poetam;
9. Frons hæc stigmate non meo notanda est.

VERS. 8. Poetam aliquem qui soleat helluari in aliquo gurgustio & ganeo.

9. Tua frons digna non est quam velim aut curem notare probosis litteris, quales inuruntur servis fugitivis. Lege Lib. 2. Ep. 26. Lib. 6. 45.

L I I.

Saturno votum pro amico reduce.

1. Antiqui rex magne poli, mundique prioris,
2. Sub quo pigra quies, nec labor ullus erat,
3. Nec regale nimis fulmen; nec fulmine digna,
4. Scissa nec ad Manes, sed sita dives humus:
5. Lætus ad hæc facilisque veni solemnia Prisci
6. Gaudia; cum sacris te decet esse tuis.
7. Tu reducem patriæ sextâ, pater optime; brumâ
8. Pacifici Latiâ reddis ab urbe Numæ.
9. Cernis ut Ausonio similis tibi pompa macello
10. Pendeat, & quantus luxurietur honos?
11. Quàm non parca manus, largæque numismata mensæ,
12. Quæ, Saturne, tibi pernumerentur opes?
13. Utque sit his pretium meritis, & gratia major,
14 Et pater, & frugi, sic tua sacra colit.
15. At tu, sancte, tuo sic semper amere Decembri,
16. Hos illis jubeas sæpe redire dies.

VERS. 1. *Antiqui poli.* Saturnus cœli imperium obtinuit ante Jovem; qui eum solio deturbavit.

2. *Sub quo &c.* Auream ætatem describit.

3. *Regale.* Imperiosum, tyrannicum. Quo regnante fulmen quasi mite ac placidum erat. *Nec fulmine digna.* Humus non erat digna fulmine; non erant homines, qui terram tunc obtinebant, feriendi fulmine; quia pii & probi.

4. Nec humus erat scissa usque ad Manes & intima viscera, ut aurum effoderetur; sed erat dives in ipsa superficie: atque in eo ipso

situ quo vulgò apparet, non revulsa & refossa, opes promebat.

6. Te decet comitari tua sacra. Nunc aguntur Saturnalia: non potes hoc tempore non vocari, non venire.

7. *Patria*. Hispaniæ.

8. *Ab urbe Numæ*. Roma. *Pacifici*. Numa rex Rom. secundus, pacis artibus maximè floruit.

9. Vides ut non cedant Saturnalia nostra Romanis Saturnalibus; ut dapes & opsonia nihilo sint illis inferiora, quæ Romæ in macello prostant.

10. *Luxurietur*. Abundet, nitet. *Honos*. Splendor, ubertas, & copia.

11. 12. Vides quanta liberalitate & munificentia nūmi ex argentariorum mēsis auferantur, mittendi amicis dono, vel impendendi in victimas, &c.

13. 14. Ut sit tibi liberalitas Prisci gratior, tua ille celebrat Saturnalia sic, id est, largè, uti dixi, & magnificè, quamvis sit pater, habeatque liberos quorum in gratiam videretur debere paulò esse parcior: quamvis sit frugi, frugalis, minimè prodigus; quamvis non nimis genio indulgere soleat.

15. *Tuo*. Quo celebrantur Saturnalia.

LIII.

Securus poeta.

1. Uncto, Corduba, lætior Venafro,
2. Histrà nec minùs absoluta testâ;
3. Albi quæ superas oves Galæsi,
4. Nullo murice, nec cruore mendax,
5. Sed tinctis gregibus colore vivo;
6. Dic vestro, rogo, sit pudor poetæ,
7. Nec gratis recitet meos libellos.
8. Ferrem, si faceret bonus poeta,
9. Cui possem dare mutuos honores:
10. Corrumpit sine talione celebs.
11. Cæcus perdere non potest, quod aufert.
12. Nil est deterius latrone nudo:
13. Nil securius est malo poetà.

VERS. 1. O Corduba (pag. 68.) quæ olearum copia & bonitate Venafrum superas. Fuit Venafrum urbs Italiæ in Samnii finibus, nunc dicitur *Venafro*, estque in regno Neapolitano.

Uncto. Quia oleis abundat ejus ager.

2. Nec minus absoluta, id est, perfecta, locuples, quàm testa Histra, Hoc est, cujus

oleum

oleum non cedit illi quod conditur in testis, seu amphoris figlinis Histriæ. Histria, sive Istra, *l'Istria*, pars est Italiæ instar promontorii, seu peninsulæ, excurrens in mare, supra Illyricum, in intimo sinu Adriatico.

3. *Galæsi*. P. 122. 257.

4. Quæ lanas tuarum ovium nullo fuco imbuis, neque mentiris, id est, imitaris, ac simulas colorem purpureum aut sanguineum. Oves Bæticæ vellera ferebant nativo colore aureo & rutilo tincta. p. 257.

6. 7. Oro te, mone quemdam è tuis poetis, ut ipsum pudeat mea carmina pro suis recitare. *Gratis*. Qui nullo ipsi labore constiterunt, quos non scripsit.

9. Cujus vicissim recitare possem carmina pro meis, & illum sic ornare, hunc illi habere honorem. Vel; illum sic ulcisci, & par pari referre. Honos enim (τιμὴ Græcis) pro pœna potest accipi, ut ex antiquis probat Gellius. Legunt aliqui, nescio cujus codicis fide, *dolores*:

10. 11. *Corrumpit*. Subaudi, ultionem. Cælebs dicitur qui est sine conjuge, atque adeo sine liberis. In eo loco usurpatur pro poeta, qui nullos libros scribit, sunt enim libri, partus ingenii. Sensus igitur est; vates imperitus, qui nihil scribit, nō præbet unde illum ulciscaris, nōn dat ansam & occasionem ultionis ab eo sumēdæ. Si enim scriberet aliquid, ejus libros carperes, &c. Similis est cæco, qui tibi oculum abstulisset: eripere illi oculum non posses, utroque enim caret.

Talione. Talio est par vindicta, seu vindictæ similitudo, cùm quis tale aliquid mali patitur, quale alteri intulit: v. g. si amittat oculum: qui oculum effodit alteri, manum, qui manum præcidit. Est igitur sine talione poeta, qui nihil scribit, quia non possunt ejus carmina recitari, vel reprehendi, ut ille carpit aliena.

12. *Nudo*. Egente: qui rapit omnia, cui nihil potest eripi.

L I V.

Dolosus venditor.

1. Bis quinquagenis domus est tibi millibus ēpta,
2. Vendere quam summâ vel breviore cupis:
3. Arte sed emptorem vafrâ corrumpis, Amœne,
4. Et casa divitiis ambitiosa latet.
5. Gemmantes primâ fulgent testudine lecti,
6. Et Marusiaci pondera rara citri.
7. Argentū atq; aurū non simplex delphica portat:
8. Stant pueri, dominos quos precer esse meos.
9. Deinde ducenta sonas, & ais non esse minoris:

 10. In-

10. Instructam vili vendis, Amœne, domum.

VERS. 1. Centum millia sestertiorum, seu mille majora sestertia conficiunt libras, ut loquuntur Galli, Turonicas 100000.

2. Quam velles vendere multo minori pretio: quia pluris emisti quàm par erat.

4. *Casa.* Domus vitiosa, male structa. *Latet.* Parietes v. g. malè materiati aulæis integuntur, tabellis, &c.

5. *Gemmantes.* Picti, nitidi, gemmulis falsis ornati, &c. *Prima testudine.* Vel putaminibus testudinum primarum; id est, eximiarum, vel, fornice, cubiculo primo. Nam in atrio, seu primo conclavi, prope limen, sternebatur lectus genialis.

6. Et mensæ è citro Maurusiaca, seu Libyca. Maurusia, regio Africæ, in ora Libyæ.

7. *Delphica.* Mensa è marmore Delphico. Delphi urbs Græciæ, *Delfo*, in Achaja, propè Parnassum. *Non simplex.* Non una, multiplex; multæ mensæ: Vel: variata emblematis, & insititiis ornamentis.

8. *Pueri.* Servi. *Dominos.* Heros. Tam sunt culti & lauti, ut pro dominis & heris haberi possint.

9. *Ducenta.* Nempe sestertia: hoc est, libras 20000. *Sonas.* Petis, indicas, pro pretio domus. *Esse valere*, venditum iri.

10. *Instructam.* Ornatam magnifica supellectili. Ironia est: quia supellectilem nõ erat cũ domo vẽditurus.

L V.

Natalis Virgilii.

1. Majæ Mercurium creastis Idus,
2. Augustis redit Idibus Diana,
3. Octobres Maro consecravit Idus.
4. Idus sæpe colas & has illas,
5. Qui magni celebras Maronis Idus.

VERS. 1. 2. Natus est Mercurius Idibus Maiis, Diana idibus Augusti. *Redit.* Est colenda sacris anniversariis: *Idus.* p. 135. 217.

3. *Consecravit.* Suo die natali.

4. O tu quicunque diem natalem Virgilii celebras, opto ut sæpe colas idus & *has*, Maronis; *& illas* Mercurii; ac Dianæ; ac proinde vivas, valeasque diu.

L V I.

Cliens molestus.

1. Matutine cliens, urbis mihi causa relictæ,

2. Atria,

2. Atria, si sapias, ambitiosa colas.
3. Nō sum ego causidicus, nec amaris litibus aptus,
4. Sed piger, & senior, Pieridumque comes.
5. Otia me, somnusque juvant; quæ magna negavit
6. Roma mihi: redeo, si vigilatur & hic.

Vers. 1. Ocliens, quisquis es, qui manè primo salutaturus patronos, surgis: qui es in causa cur Romam reliquerim.

2. *Ambitiosa atria*. Domos nobilium.

6. *Redeo*. Ex Hispania Romam redibo. *Hic*. In Hispania: eam deseram, si tam difficile est somno indulgere hic, quàm illic; in Hispania quàm in Italia. Vide suprà, epigr. 47.

L V I I.

Amici Archetypi.

1. Sic tanquam tabulas scyphosque, Paulle,
2. Omnes archetypos habes amicos.

Vers. 1. *Tabulas*. Pictas tabellas & imagines.

2. *Archetypos*. Veteres statuas, tabulæ, &c. sic vocabantur. pag. 324. Innuit eum amicos habere inutiles, quibus, tanquam ad speciem & pompam duntaxat, utatur. Vel, nihil eum largiri amicis, quemadmodum statuæ ornant domum, tametsi nihil fiat in eas impensæ. Vel, illis uti parum familiariter.

L V I I I.

Divitiæ mores mutant.

1. Lintea ferret Apro vacuus cùm vernula nuper,
2. Et supra togulam lusca sederet anus;
3. Atque olei stillam daret Opelicus unctor;
4. Nudorum tetricus censor & asper erat.
5. Frangendos calices, effundendumque Falernum
6. Clamabat, biberet qui modò lautus eques.
7. A sene sed postquam patruo venere trecenta:
8. Sobrius à thermis nescit abire domum.
9. O quantum diatreta valent, & quinque comati!
10. Tunc, cùm pauper erat, non sitiebat Aper.

Vers. 1. Cùm nuper servulus *vacuus*, id est, pannosus

sus & detritus; vel, carens iis rebus quæ cum linteis ferri solent, nempe oleo, vino, dapibus quibusdam, &c. ferret in balneum Apro lintea, quibus se abstergeret. In quibusdam codicibus pro *vacuus*, legitur *vatius*. Est autem vatius, cui crura sunt introrsum contorta.

2. Et supra vestes Apri sederet anus lusca, ut eas nempe custodiret.

3. Cùm ipse oleum quo se post balneum ungeret, non haberet, sed Opelicus ipsi dono daret oleum. *Unctor*. Aliptes voce græca dicebatur, cui cura ungendi corpora post balneum. Legit Gruterus, approbante Scriverio: *Stillam daret enterocelicus unctor*, hoc est, herniosus, quo verbo significatur, isti Apro vilissimos mortalium navasse operam in thermis. *Enterocelicus*. p. 515.

4. Objurgabat Aper eorum mollitiem qui ne velatis quidem iis, quæ pudor tegi jubet, lavarent. Legit Scriverius: *Udorum*, id est, ebriorum: udus enim, sive uvidus, idem est ac madidus, ebrius.

6. *Biberet &c.* Si quis eques recens balneo egressus, perpotaret.

7. 8. At postquam illi senex patruus testamento legavit sestertia 3000. jussit afferri sibi vinum in ipsis balneis, & eo se proluit.

9. *Diatreta*. διάτρητος, perforatus, cælatus. Diatreta igitur, sunt vasa pertusa certis locis ad inferendas gemmas, & alia id genus ornamenta. Nempe supellectilem nitidam Aper recentibus nummis auctus emerat. Leguntaliqui *Diatheta valet*. Vox greca est διαθήκη significatque testamentum. O quantum valet testamentum locuples, pecunia testamento relicta!

Comati. Servi lauti. *Quinque*. Numerus certus pro incerto. Famulorũ multitudo maximè divites commendat.

LIX.

E causidico agricola.

1. Jugera mercatus popè Busta latentis agelli
2. Et malè compactæ culmina fulta casæ,
3. Deseris urbanas, tua prædia, Pannice, lites,
4. Parvaque, sed tritæ præmia certa togæ:
5. Frumenta, milium, ptisanamq; fabamq; solebas
6. Vendere pragmaticus: nunc emis agricola.

VERS. 1. *&c.* Mercatus es pau ca deserti & latentis agelli jugera, quæ sunt propè Busta, & nuncium remisisti foro. Locus quidam erat Romæ, dictus *Busta Gallica*, quod Galli olim, cùm obsiderent capitolium, morbo,

bo, pestilentia, Camilli armis ac virtute domiti, & cedere compulsi, multos hic suorum acervos combusserint.

3. *Tua prædia*. Quæ tibi instar divitis fundi erant.

4. *Togæ*. Quæ fori & causidicorum propria est.

5. *Ptisanam*. Oryzam, ex qua fit ptisana.

6. *Vendere*. Tanta erat illarum rerum apud te copia, quæ tibi undique muneri mittebātur, cum esses pragmaticus. *Nūc emis*. Quia sterilis est ac parvus tuus iste agellus. Vel quia etsi dives sit ac ferax, tamen non æquat tuorum olim clientiū liberalitatem; & munera. Deberes eas res vendere, cùm agricola sis; cogeris tamen easdem emere.

Pragmaticus. Est propriè jurisconsultus, seu advocatus, qui non facit verba, causas non agit: sed domi consulentibus respondet: ipsos causidicos quasi armis instruit, jura & leges suggerens.

L X.

Certus hæres.

1. Hæredem tibi me, Catulle, dicis.
2. Non credam, nisi legero, Catulle.

VERS. 2. *Nisi legero*. Nempe me à te institutum hæredem: quod quia fieri non potest, nisi resignato & aperto testamento, post mortem tuam, oro te, citò morere.

L X I.

Commodi calices.

1. Cùm tibi Niliacus portet crystalla cataplus,
2. Accipe de circo pocula Flaminio.
3. Hi magis audaces, an sunt qui talia mittunt
4. Munera? sed geminus vilibus usus inest.
5. Nullum sollicitant hæc, Flacce, toreumata furē
6. Et nimiùm calidis non vitiantur aquis.
7. Quid quòd securo potat conviva ministro,
8. Et casum tremulæ non timuere manus.
9. Hoc quoq; nonnihil est, quòd propinabis in istis,
10. Frangendus fuerit si tibi, Flacce, calix.

VERS. 1. 2. Etsi tibi naves Ægyptiæ vasa crystallina ferant; tamen à me accipe pocula vitrea vilia, qualia dantur venum in circo Flaminio. p. 23. 307.

Cataplus. Vox est græca, κατάπλυς, id est, navis, classis.

3. Utri sunt audaciores? isti calices, qui audeant in tuas hominis lauti ac divitis venire manus? án qui illos tibi mittunt muneri? Ego qui tam viles tibi mitto scyphos, nonne sum illis audacior, nonne inurbanus?

4. Ta-

4. *Tamen his vilibus poculis utilitas inest gemina*: prima; quòd fures non metuunt: altera, quòd calida aqua non vitiantur.

5. *Toreumata*. Propriè sunt pocula cęlata, pag. 156. 203. Sic ironice vocat vitreos vilesque scyphos.

6. *Vitiantur*. Rumpuntur: vel deteruntur, infuscatur.

7 *Securo*. Nullum aut leve creant ministro periculū; si frangantur, amittantur, &c.

9 *Propinabis*. Offeres alteri libandum ejusmodi calicem ex quo cùm ille biberit, si tu nolles bibere; si volueris calicem frangere, id facere poteris impunè: quod non posses, si esset pretiolus calix. Incantari aliquando putabant pocula, cùmque id suspicarentur, ca frangebant. Idem factitabant si veneno infectum calicem crederent: si quis ore impuro & graveolenti bibisset, &c.

LXII.

Annonæ vilitas.

1. Amphora vigessis, modius datur ære quaterno.
2. Ebrius & crudus nil habet agricola.

Vers. 1. *Datur*, venditur amphora vini, viginti assibus. Continebat autem amphora sextarios octo & quadraginta: itaq; oportuit vini pretium esse vilissimum.

Vigessis, viginti assium est summa: ut centussis, centum. Vel, res constans viginti assibus. *Modius &c.* Modius frumenti quadruplici nummo æreo datur.

2. Quid fit? nempe inebriantur vino agricolæ, & pane se ingurgitāt, unde vētriculi cruditas oritur. Et nihil tamē habent pecuniæ, summa egestate vexantur. Juvat agricolas caritas annonæ: vilitas pauperat.

LXIII.

Malignè satisfaciens.

1. Nil in te scripsi, Bithynice: credere non vis,
2. Et jurare jubes; malo satisfacere.

Vers. 2. *Jurare*. Qui citatus ad judicem de aliquo crimine, recusabat purgare se jure jurando, is cogebatur certā pecuniæ summam accusatori solvere. *Malo satisfacere*. Pro pecunia solvam versus, aliquid de te verè scribam. Faciam carmina ut tibi satisfaciam: sed quæ tibi fortasse non satisfacient, quorum te pœnitebit.

LXIV.

Qui omnes laudat, nullum laudat.

1. Ne laudet dignos, laudat Callistratus omnes.
2. Cui malus est nemo, quis bonus esse potest?

LXV.

* *Pauper divite liberalior.*

1. Brumæ diebus, feriisque Saturni,

2. Mit-

2. Mittebat Umber aliculam mihi pauper.
3. Nunc misit alicam: factus est enim dives.

VERS. 2. Alicula est toga brevior quædam; alica verò est flos frumēti, unde pultes & sorbitiuneulæ fiebant: ita dicitur quòd alat corpus. Videtur alica quiddam esse majus quàm alicula, ut pellis, quàm pellicula: tamen alicula, toga nimirùm, est multò majoris pretii, quàm alica & tantillum farinæ. Carpit igitur Umbri sordes, qui dives factus, evasit parcior, & cùm mitteret aliculam & vestem, nūc placentas & pultem donat.

LXVI.

Cœnipeta.

1. Effugere in thermis & circa balnea non est
2. Menogenen, omni tu licèt arte velis.
3. Captabit tepidum dextrâ levâque trigonem,
4. Imputet acceptas ut tibi sæpe pilas.
5. Colliget & referet lapsum de pulvere follem,
6. Etsi jam lotus, jam soleatus erit.
7. Lintea si sumes, nive candidiora loquetur,
8. Sint licèt infantis sordidiora sinu.
9. Exiguos secto comentem dente capillos,
10. Dicet Achilleas disposuisse comas.
11. Fumosæ ferret ille tropin de fece lagenæ,
12. Frontis & humorem colliget ipse tuæ.
13. Omnia laudabit, mirabitur omnia, donec
14. Perpessus dicas tædia mille, veni.

VERS. 1. Nemini licet effugere Menogenen, illum cęnarum captatorem.

3. 4. Pilam trigonalem accipiet dextra, & sinistra, quasi à te missam, ut te lusorem egregium prædicet, qui pilam nunquam non excipias, ac reddas. *Trigonem.* Pag. 189.

5. Follem tibi ludenti elapsum, & in via pulverulenta jacentem ab humo tollet, referetque, nec pedes inquinare pulvere dubitabit, quamvis jam ipse usus sit balneo, & illo egressus soleas ceperit, brevi accubiturus. De folle diximus. Pag. 189.

9. 10. Te comam pectine componentem dicet pares Achilleis comas habere.

11. Ipse tibi lavanti feret vinum fumosum, vappam. Vino utebantur ad corpus lavandum; vel ad vomitum ad cęnam ciendum, & exonerandum stomachum. Est autem tropis, τρόπις, propriè

infi-

infima pars navis; hìc metaphoricè est infima pars dolii & lagenæ.

12. *Humorem*. Sudorem ipse tibi, mancipii instar, absterget.

14. *Veni*. Ad cœnam.

LXVII.

Conviva excalceatus.

1. Bis Cotta soleas perdidisse se questus,
2. Dum negligentem ducit ad pedes vernam,
3. Qui solus inopi præstat, & facit turbam:
4. Excogitavit homo sagax & astutus,
5. Ne facere posset tale sæpius damnum:
6. Excalceatus ire cœpit ad cœnam.

VERS. 1. *Soleas*. Ibant ad convivia soleati: soleas tamen, cùm lectos conscenderent, ponebant, ac servis dabant custodiendas.

2. Cùm diceret se illas perdidisse negligentia sui vernæ, id est, servi, quem ad pedes suos duxerat, & illis servandis apposuerat.

3. Qui verna, solus præstat, id est, præsto est ad omne obsequium, navat operam, Cottæ: atque instar turbæ servorum licet unicus, est. Vel, *facit turbam*, est, tumultum excitat clamando, trepidando circa dominum.

6. *Excalceatus*. Quia reverà carebat calceis.

LXVIII.

Bene nasutus.

1. Tongilianus habet nasum: scio, non nego; sed jã
2. Nil præter nasum Tongilianus habet.

VERS. 2. Videtur esse illius nasus par aut major reliquo corpore.

LXIX.

Focale calvi.

1. Quòd lanâ caput alligas, Charine,
2. Non aures tibi, sed dolent capilli.

V. 1. *Lana*. Qui perfrixerant, aut quibus fauces dolebant, laneis fasciis & focalibus protegebant fauces, & collum. Calvus, ut calvitiẽ tegeret, caput similiter obnubebat. In eum jocatur.

Alligas &c. Pag. 200.

LXX.

Voti pœnitens.

1. Pro sene, sed clarè, votum Maro fecit amico,
2. Cui gravis, & fervens hemitritæos erat:

3. Si Stygias æger non iret missus ad undas,
   4. Ut caderet magno victima grata Jovi.
5. Cœperunt certam medici spondere salutem:
   6. Ne votum solvat, nunc Maro vota facit.

VERS. 1. Maro votum hoc pro sene fecit, ut si convalesceret, sacrificaret ipse Maro victimam Jovi. *Sed clarè.* Honestum votum clarè, improbum clam & arcano ore, ut ait alibi Martialis, proferri solet. Lege satyram. 2. Persii.

2. *Hemitritaeos*: Pag. 224.

L X X I.

Mores divitum.

1. Sæpe rogare soles qualis sim, Prisce, futurus;
   2. Si fiam locuples, simque repentè potens.
3. Quemquam posse putas mores narrare futuros?
   4. Dic mihi, si fias tu leo, qualis eris?

L X X I I.

Improbus æmulus.

1. Scribebamus epos: cœpisti scribere, cessi,
   2. Æmula ne starent carmina nostra tuis.
3. Transtulit ad tragicos se nostra Thalia cothurnos
   4. Aptasti longum tu quoque syrma tibi.
5. Fila lyræ movi doctis exculta Camœnis;
   6. Plectra rapis nobis ambitione novà.
7. Audemus satyras: Lucilius esse laboras:
   8. Ludo leves elegos: tu quoque ludis idem.
9. Quid minus esse potest? epigrāmata fingere cępi.
   10. Hinc etiam petitur jam mea fama tibi.
11. Elige quid nolis: quis enim est pudor ōnia velle,
   12. Et, si quid non vis, Tucca, relinque mihi.

VERS. 1. *Epos.* Carmen Epicum, ab ἔπος, verbum, narratio: quia narrantur omnia in ejusmodi poëmate cùm in Dramatico agantur & exhibeātur adhibitis personis & actoribus: à δράω, facio.

3. *Thaliæ.* Musarum una. Pag. 183. *Cothurnos.* Pag. 151.

4. *Syrma.* Vestis humum verrens. Pag. 204.

5. Lyricos versus condidi.

6. *Plectra.* Pag. 330. *Nova.* Audaci, inusitata.

7. *Lucilius.* Primus latinam Satyram scripsit. Vide Horat. Satyr. 4. & 10. Lib. I.

8. *Elegos.* Pag. 151. 253.

Pro-

LXXIII.

Provinciæ gubernatori Εἰσιτήριον.

1. Bætis olivifera crinem redimite corona,
2. Aurea qui nitidis vellera tingis aquis:
3. Quem Bromius, quem Pallas amat: cui rector aquarũ
4. Albula navigerum per freta pandit iter:
5. Omnibus lætis vestras Instantius oras
6. Intret, & hic populis, ut prior, annus eat.
7. Non ignorat, onus quod sit succedere Macro.
8. Qui sua metitur pondera, ferre potest.

VERS. 1. *Bætis*. Fluvius Hispaniæ. pag. 83. 257.
2. *Aurea &c.* Suprà, Epigrammate 53.
3. 4. *Bromius*. Bacchus: à βρέμω, fremo. *Pallas*. Invẽtrix oleæ. Hoc est, cujus ripę vitibus & oleis abũdant. *Cui &c.* Cui Neptunus per alba fretã, iter navibus pervium aperit. Exoneratur Bętis in oceanũ, ostio perãplo.
5. *Instantius*. Macro succedebat in Bætica provincia administranda.
7. 8. Satis intelligit Instantius quã grave sit onus succedere viro optimo, qui carus omnibus fuerit: sed qui prudẽter expẽdit quid ferre valeat; cũ scias oneri, quod subit, ferendo parem esse.

LXXIV.

In impudentem.

1. Os atavi, patrui nasum, duo lumina patris,
2. Et matris gestus dicis habere tuæ.
3. Cùm referas priscos, nullamq; in corpore partem
4. Mentiris; frontem dic mihi cujus habes?

VERS. 3. Cùm majores tuos repræsentes verè ac citra mendacium, in omni tui corporis parte.
4. *Cujus*. Neminis, quia frontem non habes, impudentissimus es; vel; frontem habes hominis ignobilis, nebulonis. A bonis codicibus abest hoc Epigramma.

LXXV.

Dormiens adeuntibus.

1. Qui negat esse domi se, tunc cùm limina pulsas,
2. Quid dicat nescis? dormio, Marce, tibi.

VERS. 2. *Dormio tibi*. Id est, domi sum, sed alloqui te nolo; cęteris vigilo, non item tibi.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM

LIBER XIII.

Cui nomen inditum XENIA.

EPIGRAMMA I.

Alea & nuces poetarum.

1. NE toga cordylis, ne pænula desit olivis,
2. Aut inopē metuat sordida blatta famē,
3. Perdite Niliacas, Musæ, mea damna, papyros:
4. Postulat ecce novos ebria bruma sales.
5. Non mea magnanimo depugnat tessera talo,
6. Senio nec nostrum cum Cane quassat ebur.
7. Hæc mihi charta nuces, hæc est mihi charta fritillus.
8. Alea nec damnum, nec facit ista lucrum.

XENIA. Sic vocabantur munera quæ hospitibus hospites, deinde quæ amicis amici, promiscuè mittebant. ξένος, hospes: ξένιον, hospitale munus. Ejusmodi munera quia in hoc libro describuntur, hinc nomen *Xenia* libellus invenit.

VERS. 1. *Toga.* Involucrū, cucullus. Vide p. 142. Cordyllæ sunt pisces minuti & viles: pænula, vestis crassior. Sententia est: scribamus sanè versiculo, chartis eos illinamus; si nihil aliud assequemur, hoc saltem faciemus lucri, ut coquis prosimus, ut demus blattis escas, togam cordylis.

2. *Blatta.* Vermiculus libros & pannos arrodens.

3. *Niliacas.* Papyrus in Ægypto nascitur. Arbuscula est cujus intimus corte adhibebatur, instar membranæ, ad scribendū. *Mea damna.* Chartas, quas unas perdo his Saturnalibus, dum aliis opum jacturam & grave damnum rei familiaris ludendo faciunt.

4. *Bruma.* Brumæ tempore mense Decembri, celebrabantur Saturnalia, & comessationes, ludi, &c. frequentabantur.

5. 6. 7. In Saturnalibus pueri ludebant nucibus, alea viri. Ego, inquit noster, ludo versiculis. Quid sit tessera quid talus docul p. 217. *Depugnat.* Tessera videtur esse fortior talo quia latera sex habet, quibus possit insistere: talus, quatuor tantùm.

Ma-

Magnanimo. Lusores vulgò sunt pertinaces, & obnixi alii aliis non cedere.

Senio. Erat jactus tesserarum felix, cùm sex punctis notata tessera cadebat, si unica tessera singuli lusores uterentur: vel, cùm omnes diversis notatæ punctis ac dissimili facie, jaciebantur, si plures tesseræ ad ludendum adhiberentur. Canis, erat infelicissimus jactus, cùm unico notata puncto tessera mittebatur.

Quassat ebur. Cadendo ferit tabulam eburneam, seu alveolum, in quem tesseræ conjiciuntur è fritillo: vel, ipsum fritillum, in quo tali concutiuntur, non percutit.

Fritillus. pag. 187.

8. Versiculi nostri, si nulli prosunt, certè nulli nocent.

I I.

Nigro lectori.

1. Nasutus sis usque licet, sis denique nasus,
2. Quantum noluerit ferre rogatus Atlas:
3. Et possis ipsum tu deridere Latinum,
4. Non potes in nugas dicere plura meas,
5. Ipse ego quàm dixi: quid dentem dente juvabit
6. Rodere? carne opus est, si satur esse velis.
7. Ne perdas operam: qui se mirantur, in illos
8. Virus habe; nos hæc novimus esse nihil.
9. Nec tamen hoc nimiū nihil est, si candidus aure,
10. Nec matutina si mihi fronte venis.

VERS. 1. *Nasutus*. Derisor, emunctæ naris, censor asper, & morosus criticus. Pag. 31. nota 6.

2. Habeas nasum tantæ molis & ponderis, ut illum ipse Atlas licèt rogatus, ferre nolit: quamvis totum cœlum ferat. *Atlas*. Pag. 368.

3. *Latinum*. Insignem Domitiani tempore mimum & histrionem.

5. *Quid dentem &c*, Quid tibi proderit Epigrammata mordacia & acuta mordere, & carpere, quæ te remordere possunt? Videtur indicare fabellam, qua narratur serpens limam arrodere voluisse. Cui lima; quid me, inquit, mordes, quæ alios mordere soleo? Horat. Lib. II. Serm. Sat. 1. *Fragili quærens illidere dentem, offendet solido*.

7. *Qui se mirantur*. Sibi placent, boni poetæ sibi videntur. In illos tuum stylum & maledicū acumen verte.

8. *Hæc*. Nostra carmina. *Esse nihil*. Levia esse, nullius ponderis, pretii.

9. Non sunt tamen nullius planè momenti & ponderis, si candida aure, benigna, facili, audiantur.

10. Si pransus & potus hilarior & solutior, ea legas non siccus & sobrius ut manè homines vulgò sunt.

III.

De suis istis Xeniis.

1. Omnis in hoc gracili Xeniorum turba libello
2. Constabit nummis quatuor empta tibi.
3. Quatuor? est nimiùm, poterit constare duobus,
4. Et faciet lucrum bibliopola Tryphon.
5. Hæc licet hospitibus pro munere disticha mittas
6. Si tibi tam rarus, quàm mihi, nummus erit.
7. Addita per titulos sua nomina rebus habebis:
8. Prætereas, si quid non facit ad stomachum.

VERS. 2. *Nummis quatuor*. Nempe sestertiis quatuor minoribus, hoc est, denario uno; assibus octo nostratibus. 8. Si quid tibi displicet.

IV.

Thus.

Serus ut ætheriæ Germanicus imperet aulæ,
Utque diu terris; da pia thura Jovi.

Germanicus Domitianus. Pag. 230. *Serus &c.* Serò cœlũ petat, ibi imperaturus; potiùs terris diu imperitet.

V.

Piper.

Cerea quæ patulo lucet ficedula lumbo,
Cùm tibi fortè datur, si sapis, adde piper.

Cerea. Pinguis. Pag. 168. *Ficedula*. Avis, ita dicta quòd ficis præsertim vescatur. *Lucet.* Nitet præ adipe.

VI.

Alica.

Nos alicam: mulsum poterit tibi mittere dives:
Si tibi noluerit mittere dives, eme.

Alicam. Vide Lib. XII. Ep. 62. significat hìc potionem cervisiæ similem, aut zytho.
Mulsum. Est aqua, seu vinum, melle conditum. Pag. 186. *Eme*. Omnino enim indiges mulso, si alica uti volueris. Hæc erat insulsa, nisi esset elota mulso.

VII.

Conchis.

Si spumet rubrâ conchis tibi pallida testâ;
Lautorum cœnis sæpe negare potes.

Si

Si habes conchem bene coctam & oleo spumante inunctam, poteris domi cœnare, & lautorum convivia spernere. Conchis est fabæ genus. *Rubra testa*. In vase fictili. *Negare*. Nuncium remittere.

VIII.

Lens.

Accipe Niliacam, Pelusia munera, lentem:
Vilior est alicà, carior illa fabà.

Pelusium, urbs est Ægypti in ostio Nili, quod Pelusiacum appellant illam hodie vulgus vocat *Belbais*. In Ægypto proveniunt optimæ lentes. *Vilior*. Minoris pretii. *Alicas*. Vide Epigramm. *6*. suprà. Et pag. *607*.

IX.

Far.

Imbue plebejas Clusinis pultibus ollas,
Ut sator in vacuis dulcia musta bibas.

Si vinum, dulce instar musti, bibere cupis, ollas seu cados imbue, obline, pultibus factis ex farre Clusino, ut in illis, cùm vacuę erunt, vinum condas: sic enim fiet æque dulce ac mustum. Imbuere, est quasi saporem dare, inficere. Clusium Italiæ oppidum, in Hetruria, (*Chiusi*) ubi far eximium. *Satur*. Cùm ederis pultes. *Vacuis*. Consumpta pulte, quæ in ollis antea erat.

X.

Simila.

Nec poteris similæ dotes numerare, nec usus,
Pistori toties cùm sit, & apta coco.

Simila, vel similago, est farinæ flos. *Dotes*. Utilitates. *Pistori apta*. Ad panem, ad mattyas conficiendas. *Coquo*. Ad condimenta, & alias res id genus.

XI.

Hordeum.

Mulio quod non det tacituris, accipe, mulis:
Hæc ego cauponi, non tibi dona dedi.

Accipe hordeum quod mulio darè non solet mulis mutis, & ejus furtum tacituris; illud cauponi vendes: itaque non tam tibi datur à me, ut eo vescaris (pecudum enim cibus est) quàm ut illud cauponi vendas, cui est opus ad jumentorum pastum.

XII.

Frumentum.

Trecentum Libyci modios de messe coloni

Su-

Sume, suburbanus ne moriatur ager.

Moriatur. Sterilis fit. Habe hoc frumenti ut patiaris agros tuos quiescere, ne, si eos semper jubeas segetē ferre, effœti fiant ac inutiles. Dum illi cessabunt, tu hoc tritico vesceris. Agri frequenti satione sterilescunt.

XIII.

Beta.

Ut sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quàm sæpe petet vina piperque cocus?

Sapiant. Saporis aliquid habeant, probè condiantur. *Fatuæ*, Insipidæ. *Prandia fabrorum*. Quas betas cœnant fabri; quæ sunt plebejus cibus.

XIV.

Lactuca.

Claudere quæ cœnas lactuca solebat avorum,
Dic mihi, cur nostras inchoat illa dapes?

Claudere. Id faciebant ad arcendam ebrietatem, rati lactucam vini vim æstumque insita frigiditate retundere: inchoabant ab eadem cœnam, quia creditur ciere ventrem, & cibi appetentiam facere. Vopiscus de Tacito Imperatore scribit, eum lactucis indulsisse ad somnum conciliandum.

XV.

Ligna acapna.

Si vicina tibi Nomento rura coluntur,
Ad villam moneo, rustice, ligna feras.

Acapna. Quæ ardent sine fumo: κάπνος, fumus: ἄκαπνος, sine fumo. Ligna fieri acapna docet Cato, si amurca conspergantur & soli ex ponantur. *Nomento*. Erat oppidum Latinorum in paludibus situm, atque adeò ibi nulla ligna reperiebantur sicca, & acapna; sed palustria, uda, & viridia, licèt omnia silvis fere essent plena. Itaque ejus generis ligna eò importanda erant.

XVI.

Rapa.

Hæc tibi brumali gaudentia frigore rapa
Quę damus, in cœlo Romulus esse solet.

Frigore. Rapa frigore ali, & pruinis gaudere dicũtur. *Esse*. Comedere. Romulus in terris vescebatur rapis; iisdem in cœlo lætus vescitur: cur ea spernas? Putabant u-

num-

numquemque post mortem iisdem uti cibis, iisdē teneri studiis, quibus in vita tenebatur. Virgil. VI. Æn. 653.

XVII.

Cauliculi.

Ne tibi pallentes moveant fastidia caules,
Nitratà viridis brassica fiat aquà.

Caules maturi & seniores pallescunt: item, dum coquuntur. Vernam viriditatem servant, si aspersi fuerint aqua nigrata, aut in ea cocti. Nitrū est salis genus,

XVIII.

Porri sectivi.

Fila Tarentini graviter redolentia porri
Edisti quoties, oscula clausa dato.

Fila. Porrum sectile in tenuissima secari frusta, & quasi fila potest. Optimum Tarenti nascebatur. Est urbs in extrema Italia, *Taranto.* *Clausa.* Ne os apertum animam olentem emittat. Est enim porri odor gravis.

XIX.

Porri capitati.

Mittit præcipuos nemoralis Aricia porros:
In niveo virides stipite cerne comas.

Præcipuos. Optimæ notæ: peculiares. *Aricia.* Urbs Italiæ Pag. 299. *Nemoralis.* A nemore vicino, sic appellatur. Pag. 214. nota 16. *Stipite.* Calamo porri, seu caudice. Porri capitati jam maturi stipes albicat: in summo, comæ, seu folia, virent.

XX.

Napi.

Nos Amiternus ager felicibus educat hortis:
Nursinas poteris parciùs esse pilas.

Amiternus. Amiternū civitas Italiæ, in Aprutio patria Salustii, ad amnem Aternum: nunc *S. Vittorino.* *Pilas.* Rapa rotunda, dura: instar pilæ, qualia nascuntur Nursiæ (*Norcia*) in urbe Sabinorum. Sententia est: Si habeas napos Amiternos, poteris contemnere,

mnere, & parciùs, rariùs, esse, id est, edere rapa Nursica, quia napi isti sunt suaviores, & salubriores.

XXI.

Asparagi.

Mollis in æquoreâ quæ crevit spina Ravennâ,
Non erit incultis gratior asparagis.

Mollis &c. Asparagus qui seritur & crescit in agris Ravennatibus, non est suavior & melior istis incultis, montanis, silvestribus, quos tibi mitto. Asparagus instar spinæ acutæ, mollis tamen, è terra nascitur sine ullis foliis: incultus & sua spôte natus, fertur esse melior culto & sato. *Ravenna.* Urbs Italiæ. p. 165. Hujus ager asparagis gratissimus, ita ut in eo nascerētur interdū trilibres.

XXII.

Uva duracina.

Non habilis cyathis, & inutilis uva Lyæo,
Sed non potanti me tibi nectar ero.

Uva duracina dicitur quę pellem duram & siccam habet. Ex ea vinum exprimi non potest; itaque Baccho & poculis idonea non est. Eadē est cibus suavissimus. *Nectar ero.* Instar nectaris ero tibi, me non potanti, sed me comedenti. Nectar Deorum potus erat. p. 183.

XXIII.

Chia ficus.

Chia seni similis Baccho, quem Setia misit,
Ipsa merum secum portat, & ipsa salem.

Chia. Advecta ex insula Chio. pag. 331. *Seni Baccho &c.* vino Setino veteri. *Setia.* p. 216. 316. *Ipsa &c.* Habet saporem vini veteris, & salis.

XXIV.

Cydonia.

Si tibi Cecropio saturata Cydonia melle
Ponentur: dicas hæc melimela licet.

Poma cotonea, dicuntur Cydonia, quia primùm advecta sunt ex insula Creta, in qua urbs Cydon. Hæc melle incoquuntur, & eo immersa mensæ apponuntur, tumque

dici melimela possunt, inquit Martialis, quasi mellita poma: μέλι, mel μῆλον pomum. Melimela proprie sunt poma quædam, sapore musteo & melleo. pag. 50. 331. *Cecropio*. Attico. pag. 427.

XXV.

Nuces pineæ.

Poma sumus Cybeles: procul hinc absiste viator,
Ne cadat in miserum nostra ruina caput.

Poma. Omnes fructus paulò majores, vocantur poma: minores verò, baccæ. *Cybeles*. Pinus Cybelæ est sacra. *Ne &c.* Ne te ruentes & cadentes obruamus. Ferire caput graviter illæ nuces possent ex alto decidentes, ob suam magnitudinem, & corticem crebris aculeis, tanquam squamis, consertum.

XXVI.

Sorba.

Sorba sumus, molles nimiùm durantia ventres:
Aptiùs hæc puero, quàm tibi, poma dabis.

Sorba. Alvum astringunt sistuntque. *Puero.* Quia pueri alvum habent molliorem & magis fluidam, quàm viri.

XXVII.

Spathalion caryotarum.

Aurea porrigitur Jani caryota Kalendis:
Sed tamen hoc munus pauperis esse solet.

Spathalion. σπάθη, est ramus palmæ, σπαθάλιον, ramulus. Caryotæ sunt fructus palmæ arboris. Illæ mittebantur initio anni, mense Januario, & levi auri bractea illinebantur. lib. 8. Ep. 33. p. 390. Hinc *aurea* hìc vocantur. *Sed tamen &c.* Istud aureum ornamentum non impedit quin caryota sit munus pauperi conveniens.

XXVIII.

Coctana.

Hæc tibi quæ tortâ venerunt condita metâ,
Si majora forent coctana, ficus erat.

Coctana; seu cottana, sunt ficus quædam, sed paulò minores. Itaque ait secundo versu, nihil deesse quin sint ficus, præter molem. *Meta.* Est vas testaceum in metæ, sive turbinis formam: torta dicitur, id est, rotunda & in acumen desinens. Legit Domitius *mentha*. Est herba quædam: ea involvebantur coctana ne concussa collideretur. Legitur in nonnullis codicibus; *ficus erant*.

Pru-

XXIX.

Pruna Damascena.

Pruna peregrinæ carie rugosa senectæ
Sume: solent duri solvere ventris onus.

Peregrinæ senecta. Quæ senectutem & rugas in dissita regione induerunt. Damascus est civitas *Syriæ*: *Damas*. Hæc pruna cient alvum ac solvunt.

XXX.

Caseus Lunensis.

Caseus Etruscæ signatus imagine Lunæ,
Præstabit pueris prandia mille tuis.

Lunensis. Luna Italię civitas in Liguriņę finibus, (*Luna.*) Fortasse istis caseis effigies lunæ imprimebatur, ut esse Lunenses intelligerētur. Erant autem insigni magnitudine, ac servis ad plura prandia unus sufficiebat.

XXXI.

Caseus Vestinus.

Si sine carne voles jentacula sumere frugi,
Hæc tibi Vestino de grege massa venit.

Jentacula. Aliquid cibi manè sumebant Romani vixque prādebant, sed paulò ante solis occasum cęnabant. *Frugi*. Sana: vel frugalia, levis impendii: est genitivus instar adverbii, à nominativo frux frugis, & sublato *S.* frugi. *Massa* Caseus. Est enim lac concretum. *De grege Vestino.* Ex ovibus Vestinis: ager Vestinus in Italia erat, inter Picenos, Marsos, & Pelignos. Hodie pars est ulterioris Aprutii, *Abruzzo*.

XXXII.

Caseus Velabrensis.

Non quemcumq; focum, nec fumū caseus omnem,
Sed Velabrensem qui bibit, ille sapit.

Ordo verborum est. Non sapit caseus, qui quemcumque focum, & quemlibet fumum bibit; sed qui Velabrensem duntaxat. Velabrum erat Romæ vicus. Vide Lib. xi. Epigram. 30. ver. 10.

XXXIII.

Casei Trebulani.

Trebula nos genuit: commendat gratia duplex,
Sive levi flammâ, sive domamur aquâ.

Trebula. Urbs Italiæ pag. 274. *Gratia duplex.* In pro-

tio sumus ob duplicem usum qui nobis inest: duplici modo paramur & apponimur cum gratia & dignitate: vel in frustula & offulas secti ac levi igne tostis vel aqua calida macerati & molliti.

XXXIV.

Lucanica.

Filia Picenæ venio Lucanica porcæ:
Pultibus hinc niveis grata corona datur.

Lucanica. pag.202. *Picenæ.* Sues egregiè saginati adducebantur ex agro Piceno. p.51. *Pultibus &c.* Lucanicæ rectè coronant, id est, ambiunt patinam plenam pultibus niveis, nempe factis è polline triticeo,

XXXV.

Oliva.

Hæc quæ Picenis venit subducta trapetis,
Inchoat atque eadem finit oliva dapes.

Subducta. Detracta, non subjecta. *Trapetis.* Prælis. Trapetum est mola qua premuntur olivæ, ut oleum exprimatur, à τρίβω verto, volvo. *Picenis.* pag. 53. *Inchoat.* Ut orexim invitet: *finit*, ut arceat cibo-rum fastidium. Utrumque oliva præstat.

XXXVI.

Mala citrea.

Aut Corcyræi sunt hæc de frondibus horti,
Aut hæc Massyli poma draconis erant.

Citrea mala. Fructus citri arboris. Vocantur etiam mala aurea, Hesperia, Medica, Persica. *Corcyræi.* pag. 215.341.411. *Massyli.* Libyci. pag.403.432. *Draconis.* Qui servabat hortos Hesperidum. p. 18.

XXXVII.

Colostrum.

Surripuit pastor quæ nondum stantibus hædis,
De primo matrum lacte colostra damus.

Colostrum est primum illud lac, quod ex uberibus armentorum exprimitur, priùs quàm ea pulli sugant. Damus igitur colostra, quibus pastor fraudavit hædos recèns natos, & nondum insistere pedibus valentes.

Ha-

XXXVIII.

Hædus.

Lascivum pecus, & viridi non utile Baccho
Det pœnas: nocuit jam tener ille Deo.

Non utile Baccho. Quia vitiumgemmas arrodit hędus. *Det pęnas.* Nempe mactatus. *Nocuit &c.* Non immeritò cæditur, licèt sit parvulus: jam enim vites corrosit.

XXXIX.

Ova.

Candida si croceos circumfluit unda vitellos,
Hesperius scombri temperet ova liquor.

Si ovum sorbile tibi ponitur, in quo humor candidus vitellum flavum ambiat, bene illud cōdies adhibito liquamine, seu garo quod fit è succo scombrorū pisciculorum, qui optimi capiūtur in Hispania. De garo V. p. 318

XL.

Porcellus lactens.

Lacte mero pastum pigræ mihi matris alumnum
Ponat, & Ætolo de sue dives edat.

Mero. Solo. *Matris.* Porcæ. *Ponat.* Epulandum det. *Ætolo sue.* Apro ingenti, qualis Ætolus ille, sive Calydonius fuit. (Lib. Spect. Ep. 14.) A pros edat ingentes dives; ego pauper libentiùs porcellis vescar.

XLI.

Apyrina & tuberes.

Non tibi de Libycis tuberes & apyrina ramis,
De Nomentanis sed damus arboribus.

Tuberes. Sunt poma quædam, (Plin. Lib. 15. cap. 14.) Item Apyrina (Plin. Lib. 13. cap. 19.) Quæ ideo sic appellantur, quia abest illis nucleus lignosus, ac durior; insunt molliores duntaxat acini: πυρὴν, nucleus. *ἀπύρηνος* sine nucleo. Utraque olim poma in Africa nascebantur, in Italiam deinde traducta, in agro maximè Nomentano (pagin. 94.) ubi villam habebat Martialis, optima proveniebant.

XLII.

Idem munus.

Lecta suburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernæ tuberes, quid tibi cum Libycis?

Quid tibi &c. Quid curas Libycos? nempe tubera: Potes illos spernere. Habes vernas tuberes, hoc est, domi; in Italia, natos; quid peregrinos expetis?

XLIII.

Sumen.

Esse putes nondum sumen; sic ubere largo
Effluit, & vivo lacte papilla tumet.

Sumen. Erat ferculum cōfectum è papillis porcæ lactantis. Istę papillę porcinę, inquit, coctæ, ita sunt adhuc plenæ lactis, ut nondum sumen, sive coctas papillas esse meritò putes; ut ipsam vivæ suis carnem esse dixeris. Quidam legunt, *nudum sumen*, id est, adhuc vivas, nondum coctas, aut elixas suis papillas.

XLIV.

Pulli gallinacei.

Si Libycæ nobis volucres, & Phasides essent,
Acciperes: at nunc accipe cortis aves.

Volucres Libycę. Gallinæ Africanæ, quas Numidicas vocabant. p. 167. nota 15. *Phasides volucres.* Phasiani. p. 167. *Cortis.* Ubi altilia domestica. pag. 449.

XLV.

Mala Persica.

Vilia maternis fueramus Persica ramis:
Nunc in adoptivis Persica cara sumus.

In arbore materna eramus olim fructus parvi pretii: at cùm insiti fuimus, & ab altera quasi arbore adoptati, cari sumus. Isti fructus insitione fiunt præstantiores. Legunt quidā in primo versu *Præcoqua*, id est, præmatura. Nam æstate maturescunt, cùm cętera ejusdem generis mala mitescant sub autumnum. Persica dicuntur, quòd allata credantur è Perside. Nuciperfica etiam vocantur, quia ægrè nux, sive nucleus à carne solvitur: item Armeniaca, quia Armenia Persidi est vicina.

XLVI.

Panes Picentini.

Picentina Ceres niveo sic nectare crescit,
Ut levis acceptâ spongia turget aquâ.

Picentina. Pag. 51. Ejusmodi panes fiebant (Plinio teste libro 18. c. 11.) ex alica, & in furno, ollis inditis, torrebantur: ob duritiem ęgrè frangebantur, neque in cibum adhibebantur, nisi macerati lacte, quo intumescebant, instar spongiæ aqua imbutæ.

XLVII.

Boleti.

Argentũ atq;aurũ,facile eſt, lænamque, togamque
Mittere: boletos mittere difficile eſt.

Lænam. Veſtem villoſam aliis veſtibus ſuperinjici ſolitam. *Boletos.* Sũt fungi optimi: ſed ancipites & periculoſi; atque adeo difficile eſt bonos tutoſq; mittere. Vel: quia unuſquiſque mavult iis veſci, quàm amico mittere.

XLVIII.

Ficedula.

Cùm me ficus alat, cùm paſcar dulcibus uvis,
Cur potiùs nomen non dedit uva mihi?

De hac avicula dictum jam epigr. 5. veſcitur ficis, & uvis. Cur igitur non vocatur uvedula, ut ficedula?

XLIX.

Tubera.

Rumpimus altricem tenero quæ vertice terram
Tubera, boletis poma ſecunda ſumus.

Vertice. Tubera enim (fungorum eſt genus vulgare, à tubere, ſeu tumore vocatum) calloſo capite erũpunt ex humo. *Secunda.* Cedentia, inferiora. Sumus fructus deteriores boletis. Sunt illi fungi nobiles, & exquiſiti. *Poma.* Sic vocat fungos impropriè, fortaſſe quòd, pomorum inſtar, ſint capitati.

L.

Turdi.

Texta roſis fortaſſe tibi, vel divite nardo,
At mihi de turdis facta corona placet.

Nardo. Coronæ lautiſſimæ, teſte Plinio, fiebant è foliis nardi: quæ eſt arbuſcula odorata. *Corona* Rotũdum vimen, vel ramus, turdis undique in orbem pendentibus. Denos vulgò inſerebant ramulo torto: unde vulgò hujus epigram. lemma eſt, *Turdorum decuria.*

LI.

Anas.

Tota quidem ponatur anas; ſed pectore tantùm,
Et cervice ſapit: cetera redde coco.

LII.
Turtur.

Dum pinguis mihi turtur erit: lactuca valebis,
Et cochleas tibi habe: perdere nolo famem.

Perdere &c. Nolo famem placare tam vilibus cibis.

LIII.
Perna.

Cerretana mihi fiet, vel missa licebit
De Menapis: lauti de petasone vorent.

Perna, quamvis Menapia, & deterior Cerretana, mihi tamen erit gratissima, & fiet mihi Cerretana, id est, erit instar Cerretanæ: lautis petasonem relinquo. Perna est pars coxæ porcinæ salitæ pedi proximior, unà cum ipso pede. Mittebatur optima de Cerretanis Hispaniæ populis, ad montes Pyrenæos sitis, quorum regio dicitur hodie *la Cerdana*, & oppidum primarium *Puicerdam*; olim, Jugum Cerretanorum. Menapii; populi erant Germaniæ, ubi nunc Juliacenses, Moguntini; vel, ut quidam malunt, Brabantini. *Lauti.* Delicatioris fastidii homines, divites.

LIV.
Petaso.

Musteus est; propera, caros nec differ amicos:
Nam mihi cum vetulo sit petasone nihil.

Est petaso coxa porcina salita, costarum partem comprehendens: lata instar pilei Thessalici, quem πέτασον vocabant. *Musteus.* Recens, succi & saporis plenus. Veteres enim Latini mustum appellabant, non tantùm vinum recens expressum, sed etiam quidquid novum & integrum foret. *Differ.* Vocare ad cœnam.

LV.
Colocasia.

Niliacum ridebis olus, lanasque sequaces,
Improba cum morsu fila manuque trahes.

Mitto tibi colocasiam (est faba Ægyptiaca, pagin. 390.) olus in Ægypto natum, quod licèt apud multos in pretio sit, tamen contemnes ac ridebis, cùm inter edendum videbis illud in longa fila duci, & digitis tuis ac dentibus malè adhærescere.

L V I.

Jecur anseris.

Aspice, quàm tumeat magno jecur ansere majus!
Miratus dices: hoc, rogo, crevit ubi?

Tumeat. Farciebant illud ficis, lacte, mulso, &c. ita ut in miram amplitudinem cresceret.

L V I I.

Glires.

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Glis, mus est silvestris, & major domestico: hyeme tota dormit ac saginatur; vere exeunte expergiscitur. Plin. Lib. 8. cap. 52.

L V I I I.

Cuniculus.

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris,
Monstravit tacitas hostibus ille vias.

Cuniculus, animal agreste & notum, domos sub terra fodiens, tantoq; proventu ferax, ut incolæ Balearium insularum militares copias adversùs cunicolos rura pervastantes ab Augusto petierint. Plin. Epist. 55. lib. 8. *Tacitas vias.* Artem cuniculorum, & meatuum subterraneorum, quibus urbes capiuntur.

L I X.

Attagena.

Inter sapores fertur alitum primus
Jonicarum gustus attagenarum.

Attagenæ, aves Asiaticæ, saporis exquisiti, præsertim in Jonia.

L X.

Gallina altilis.

Pascitur & dulci facilis gallina farinâ:
Pascitur & tenebris, ingenio gula est.

Facilis. Cicur: vel, facilè parabilis. *Farina.* Maximè hordeacea, vel triticea. *Tenebris.* In obscuro continentur gallinæ, ut facilius pinguescant: imò illis iterdum

dum oculi effodiuntur eandem ob caulam. *Ingeniosa gula est*. O gulæ artes & industriam admirabilem! quæ sciverit altilia in tenebris, & carcere saginare.

LXI.

Perdix.

Ponitur Ausoniis perdix rarissima mensis.
Hanc in lautorum condere sæpe soles.

Condere &c. Interdum tamen ponitur in lautorum mensis, ubi eam soles abdere in peram, ac domum ferre.

LXII.

Columba.

Ne violes teneras perjuro dente columbas,
Tradita si Cnidiæ sunt tibi sacra Deæ.

Ne columbas edе, si Veneris es sacerdos. Columbæ sacræ erant Veneri, quæ Dea Cnidia vocatur, quia Cnidus, oppidum Cariæ, in Asia (*Gnido*) Venerem præcipuè colebat, obstentabatque illius imaginem insigni artificio elaboratam à Praxitele.

LXIII.

Galbula.

Galbula decipitur calamis & retibus ales,
Turget adhuc viridi cùm rudis uva mero.

Galbula. Est avicula, quæ uvis maturescentibus capi solet. *Calamis*. Visco illitis. *Rudis*. Immatura. Cùm racemi sunt adhuc virides.

LXIV.

Cattæ.

Pannonicas nobis nunquam dedit Umbria cattas:
Mavult hæc Domino mittere dona Pudens.

Inter aves recensêtur cattæ hoc in loco, de quibus nulla mentio apud veteres scriptores. Advectæ primùm sunt e Pannonia (pag. 379.) & in Umbria Italiæ parte (pag. 334.) in qua domum & agros habebat Pudens, capiebantur. Sed eas tamen, inquit Martialis, non mittit ille Romam amicis, sed Domino id est Domitiano vel diviti patrono, quippe lautissimum cibum.

LXV.

Pavo.

Miraris quoties gemmantes explicat alas.
Et potes hunc sævo tradere, dure, coco?

Tra-

Tradere. Dare interficiendum, & mensæ apponendum. Cùm pavo tam pulcra præbeat spectacula, mactandus profectò non est; servire oculis, non gulæ, debet.

L X V I.

Phœnicopterus.

Dat mihi penna rubens nomen: sed lingua gulosis
Nostra sapit, quid si garrula lingua foret?

Cur hæc avis ita dicatur, docui p. 167. versu 14. *Garrula.* Loquax, loqui docilis, ut psittacorum. Si mihi talis esset lingua, quantò essem pretiosior?

L X V I I.

Phasianus.

Argivâ primum sum transportata carinâ:
Ante mihi notum nil, nisi Phasis, erat.

Argonautæ (p. 174. 327.) dicuntur primi Phasianum è Colchide (p. 22.) attulisse: *Phasis.* Colchorum in Asia fluvius.

L X V I I I.

Gallina Numidica.

Ansere Romano quamvis satur Hannibal esset;
Ipse suas nunquam barbarus edit aves.

Romano. Quia Capitolium servarat: (p 438.) vel, quia illius jecur inter ciborum delicias erat Romæ. Supra ep. 56. *Suas Aves.* Gallinas è Numidia, parte Africæ, allatas. *Nunquam.* Quia nōdum erant Romanis mensis uti nunc sunt, cognitę. Carpit luxum Romanorum.

L X I X.

Anser.

Hæc servavit avis Tarpeii templa Tonantis.
Miraris? nondum fecerat illa Deus.

Servavit. Galli, Brenno duce, cùm Romam nascentem expugnassent, arcem Tarpejam (pag. 206. 349.) conscendebant, sopitis custodibus: anseris clangore proditi sunt. *Miraris?* Quid mirum tūc ab ansere servatum Capitolium, cùm esset humanum opus, templum ab hominibus conditum? nunc, neque ansere isto, neque alio custode eget, quia Dei opus est; nempe ipsius Domitiani. Ille se Deum appellari jubebat, & capitolium incendio deformatum instauraverat, ac munierat.

LXX.

Grues.

Turbabis versus, nec littera tota volabit,
Unum perdideris si Palamedis avem.

Grues cùm volant, ac maria transmittunt, ut calidiora loca petant, trianguli, seu literæ græcæ Delta, formam efficiunt: (pag. 417.) quod Palamedes Nauplii, Eubœæ regis, filius, cùm observasset, hanc literam invenisse dicitur. *Turbabis versus.* Lineas trianguli, & ordines gruum volantium confundes, neque totum delta efficietur, si unam sustuleris ex illis gruibus.

LXXI.

Rusticula.

Rustica sum perdix; quid refert? si sapor idem est?
Carior est perdix; sic sapit illa magis.

Rusticula, est avis è perdicum genere, longo rostro & recto. *Quid refert?* Quid interest, quòd sim perdix rusticana, & agrestis, si sapor idem est mihi ac aliis perdicibus? sed nimirum sapit magis, suavior est, perdix alia, quia majori pretio constat. *Sic.* Quia carior est. *Pretiosos cibos*, inquit Seneca, *non eximius sapor, sed raritas & difficultas parandi facit.*

LXXII.

Cycnus.

Dulcia defectâ modulatur carmina linguâ
Cantor cycnus funeris ipse sui.

Defecta. Deficiente, moribunda. p. 442.

LXXIII.

Porphyriones.

Nomen habet magni volucris tã parva, Gigantis,
Et nomen Prasini Porphyrionis habet.

Avis porphyrio, par est gallinæ altili, crura tamen habet longiora, & rubore purpureo splendentia. Porphyrion fuit unus è Gigantibus: Item auriga quidam Neroni carus, qui etiã Prasinus appellabatur, fortasse quia princeps factionis Prasinæ (de qua l. 4. ep. 31.) Quidã libri habẽt *Purpureonis*. Purpureo idem latinè significat quod Porphyrio, græcè: πορφύρα, purpura.

Mul-

L X X I V.

Mullus.

Spirat in advecto, sed jam piger æquore mullus
Languescit. vivum da mare, fortis erit.

Spirat. Vivit quidem mullus in *advecto æquore*, id est, piscina, vivario: vel aqua marina cum pisce advecta: sed in ea tamen languet, iners & ferè mortuo similis. *Vivum.* Verum, patens & apertum.

L X X V.

Murana.

Quæ natat in Siculo grandis muræna profundo,
Non valet exustam mergere sole cutem.

Murena est piscis anguillæ similis: capitur maximè in freto Siculo; & cùm est admodùm pinguis, natare solet in summo mari, ac tergum soli exponere, quod ita calore aduritur, ut movere se deinde murœna & immergere mari nequeat, ac manu facilè capiatur.

L X X V I.

Rhombus.

Quamvis lata gerat patella rhombum;
Rhombus latior est tamen patellà.

L X X V I I.

Ostrea.

Ebria Bajano veni modò concha Lucrino:
Nobile nunc sitio luxuriosa garum.

Ebria. Pinguis, satura. *Bajano.* pag. 65. 209. *Lucrino.* p. 67. *Veni.* Romam advecta sum. *Concha.* Vesta: ostreum. *Garum.* p. 318. Sensus est. Dum viverem, aquis contenta fui; nunc mortua condiri amo nobili garo. *Luxuriosa.* Delicata: lautè condienda.

L X X V I I I.

Squilla.

Cæruleus nos Liris amat, quem silva Maricæ
Protegit: hinc squillæ maxima turba sumus.

Squilla est pisciculus, gregatim natans *Liris.* Fluvius Latii. p. 498. *Maricæ.* p. 498. nota 9. *Hinc.* Ex hoc flumine, ex hac ripa maritimâ prodimus squillarum agmen ingens. *Squillæ.* Legitur etiam *Scyllæ.*

Sca-

LXXXIX.

Scarus.

Hic scarus æquoreis qui venit obesus ab undis,
Visceribus bonus est: cetera vile sapit.

Scarus. Piscis exquisitus, quem Ennius vocabat cerebrum Jovis. *Visceribus &c.* Habet jecur egregium, & optimi saporis: ceteras corporis partes insulsas.

LXXXX.

Coracinus.

Princeps Niliaci raperis, Coracine, macelli:
Pellææ prior est gloria nulla gulæ.

Corvus piscis, κορακῖνος, principatum obtinet inter pisces Ægyptios. *Raperis.* Ab emptoribus. *Pellææ.* Alexandrinæ. Alexander Magnus, Alexandriæ conditor, vocatur Pellæus à patria Pella urbe Macedoniæ. Nullus piscis est nobilior Coracino, & mensis Alexādrinis gratior.

LXXXXI.

Echinus.

Iste licèt digitos testudine pungat acutâ,
Cortice deposito mollis echinus erit.

Echinus. Piscis est, acutis, instar telorum, setis armatus. *Testudine.* Putamine, concha, testa. *Cortice &c.* Si detrahas ipsi squamas, erit mollis & innoxius.

LXXXXII.

Murices.

Sanguine de nostro tinctas ingrate lacernas
Induis; & non est hoc satis, esca sumus.

Nostro. E sanie, sive cruore muricis piscis egregia purpura tingitur. De Lacernis dictum p. 114. 179.

LXXXXIII.

Gobius.

In Venetis sint lauta licèt convivia terris,
Principium cœnæ gobius esse solet.

Venetis. Italiæ populis, ad oram intimi sinus Adriatici. *Principium &c.* Inde Gobii laus, quòd in lautis etiā conviviis, primo loco apponatur.

LXXXXIV.

Lupus.

Laneus Euganei lupus excipit ora Timavi,

Æquo-

Æquoreo dulces cum sale pastus aquas.

Laneus : Cujus alba, & mollis, instar lanæ, est caro. *Euganei* p. 192. *Timavi* p. 192. *Æquoreo &c.* Præcipuo erant in pretio lupi qui caperetur in ostiis fluminum: illi enim marinis aquis pascebantur, & fluminalis abluebantur.

LXXXV.

Aurata.

Non omnis laudem pretiumque aurata meretur,
Sed cui solus erit concha Lucrina cibus.

Ita vocatur hic piscis ab aureo colore capitis. Ait esse in pretio qui versetur in Lucrino lacu (pag. 66.) & ibi minutis pisciculis concha inclusis pascatur.

LXXXVI.

Acipensis.

Ad Pallatinas acipensem mittite mensas:
Ambrosias ornent munera rara dapes.

Pallatinas. Imperatorias. p. 232. *Ambrosias.* Divinas, Cæsareas. p. 183. *Rara.* Lege Horat. Lib. 2. Serm. Sat. 2. Dicitur etiam, acipenser, acipenseris.

LXXXVII.

Lepus.

Inter aves turdus, si quid me judice certum est,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Gloria prima. Suavissimus cibus. Legitur in quibusdam codd. *mattea prima, lepus.* Est autē mattea, seu mattya, genus delicatioris & dulciarii ferculi. p. 519. Quę vox nō tantùm fęmineo genere effertur, sed etiam neutro.

LXXXVIII.

Aper.

Qui Diomedæis metuendus setiger agris
Ætolâ cecidit cuspide, talis erat.

Ætola. Meleagri. Lege p. 13. 90. *Diomedæis agris.* Ætolis. Diomedes enim fuit Ætoliæ rex, in Græcia.

LXXXIX.

Dama.

Dente timentur apri, defendunt cornua tauros:
Imbelles damæ quid, nisi præda, sumus?

Oryx

X C.

Oryx.

Matutinarum non ultima præda ferarum
Sævus oryx, constat quot mihi morte canum!

Matutinarum. Ante meridiem exhibebantur in amphiteatro venationes ferarum: post meridiem homines inter se digladiabantur. *Manè*, inquit Seneca Lib. 1. epist. 7. *leonibus & ursis homines meridie suis spectatoribus objiciuntur.* *Oryx.* Capra quædam Africana, immanis, acuto cornu, &c. Sententia est. Ille Oryx qui matutino in spectaculo, fuit objectus canibus venaticis, & aliis, quibuscum depugnaret, feris, in arena, quàm multorum mihi canum morte constat. Quot canes, antequam caperetur, interfecit!

X C I.

Cervus.

Hic erat ille tuo domitus, Cyparisse, capistro:
An magis iste tuus, Silvia, cervus erat?

Cyparisse. Ovidius 10. Metamorph. narrat fuisse cuidam puero, quem Cyparissum appellat, cervum cicurem in deliciis, cui fræna & capistrum, ut equis assolet, injiciebat. Cùm verò eum imprudens interemisset, ac sibi dolore victus, necem conscivisset, in cyparissum, sive cupressum arborem, mutatum fuisse. *Capistro.* p. 91. *Silvia.* Soror Thyrridæ, de qua Virg. 7. Æneid. vers. 483. Ea cervum quoque cicurem domi alebat. Cervum igitur, quem amico mittit ab antiquitate commendat. Cervi sunt admodùm vivaces.

X C II.

Lalisio.

Cùm tener est onager, solàque lalisio matre
Pascitur; hoc infans, sed breve nomen, habet.

Dum onager est tener, & recens natus; dum solo matris lacte pascitur, vocatur lalisio: hoc nomen habet, dum est pullus, sed non diu habet, quia citò adolescit, ac insitam feritatem exercet. Est onager, silvestris asinus. Lalisio apud Afros gratissimum erat ferculum.

X C III.

Caprea.

Pendentem summà capream de rupe videbis:
Casuram speres; decipit illa canes.

Decipit. Quia per invias rupes evadit agilitate summa.

Dor-

X C I V.

Dorcas.

Delicium parvo donabis dorcada nato;
Jactatis solet hanc mittere turba togis.

Dorcas, caprea silvestris est; facilè cicuratur, ita ut pueris dari soleat, à quibus duci se & tractari sinit. Eadem in arenam, seu caveam mittebatur dato signo à populo, quod fiebat jactatis togis, & excussis.

X C V.

Onager.

Pulcher adest onager: mitti venatio debet
Dentis Erythræi: jam removete sinus.

Mitti. Omitti, relinqui. *Dentis Erythrei* Elephantorum Africanorum. Ad Erythræum mare jacet Africæ pars, elephantorum nutrix. De onagro dictum est suprà, Epigr. 92. De mari Erythræo, p. 257. *Sinus.* Retia, quibus non est opus ad venationem onagri, ut ad illam Elephantis. Jucundior erit onagri & mitior venatio.

X C V I.

Oleum Venafranum.

Hoc tibi Campani sudavit bacca Venafri:
Unguentum, quoties sumis, & istud oles.

Baccà. Oliva. *Venafri.* Est civitas Italiæ. pag. 600. *Unguentum &c.* Quoties uteris unguento, oleum oles. Unguenta odorata oleo admixto confici solent.

X C V I I.

Garum scombrorum.

Expirantis adhuc scombri de sanguine primo
Accipe fæcosum, munera cara, garum.

Quid esset garum dixi, pag. 318. Olim ex garo pisce fiebat: postea confectum est è sanguine thynnorum, scombrorum, &c. *Fæcosum.* Fæculentum.

X C V I I I.

Muria.

Antipolitani (fateor) sum filia thynni:
Essem si scombri, non tibi missa forem.

Con-

Confecta fui è sanguine thynnorum, qui capiuntur ad Antipolim, (*Antibes*, urbem Galliæ maritimam, in Provincia.) Si essem è scombrorum nata sanguine, essem carior & nobilior, neque ad te missa forem.

XCIX.

Mel Atticum.

Hoc tibi Thesei populatrix misit Hymetti
Pallados à silvis nobile nectar, apis.

Thesei. Attici. Theseus rex fuit Atheniensium. Hymettus, mons Atticæ. pag. 426. 427. 361. *Pallados silvis.* Atticis. Pallas enim Atheniensium præses. *Nectar.* p. 394. Mel istud instar nectaris tibi erit.

C.

Favi Siculi.

Cùm dederis Siculos mediis de collibus Hyblæ,
Cecropios dicas tu licet esse favos.

Favi sunt cellulæ in alvearibus, mellis receptacula. Cùm mel Siculum dederis, poteris affirmare meritò, esse mel Atticum, nihilo enim deterius est Siculum Attico. *Hyble.* p. 124. 426. *Cecropios.* p. 47. 231.

CI.

Passum.

Gnossia Minoæ genuit vindemia Cretæ
Hoc tibi: quod mulsum pauperis esse solet.

Passum, est vini dulcis genus, quod fit ex uvis passis, sive ad solem expansis & adustis. Passũ igitur istud factum fuit ex uvis Creticis: & eo utuntur pauperes pro mulso. Mulsũ propriè fit ex melle & vino generoso: itaque carius & nobilius est passo, quod exprimitur ex uva qualibet, affusa etiam interdũ aqua. *Gnossia.* Cretensis. Gnossus civitas Cretę insulæ, (p. 101.) in qua regnavit Minos. De mulso consule epigramma 103. infrà.

CII.

Vinum picatum.

Hæc de vitiferà venisse picata Viennà
Ne dubites: misit Romulus ipse mihi.

Picatum. Pice admixta medicatum: vel factum ex uvis picem redolentibus. Tales nascebantur in agro Viennensi in Gallia: (*Vienne en Dauphine.*) Postea in Romano solo sponte natas affirmat Plinius. *Romulus.* Vel amicus vatis quispiam, & nobilis caupo: vel ipse Romæ conditor, hoc sensu; quòd vinum istud antea petitum è Gallis, jam Romano in agro nascatur.

C I I I.

Mulsum.

Attica nectareum turbatis mella Falernum:
Misceri decet hoc à Ganymede merum.

Mulsum est, potio confecta ex melle & vino, vulgò Falerno. pag. 185. Ait vates turbari melle, corrumpi, & inquinari Falernum, quod instar nectaris à Jove bibi, miscente Ganymede, debeat purum & merum; non corruptum melle ac vitiatum.

C I V.

Vinum Albanum.

Hoc de Cæsareis mitis vindemia cellis
Misit, Juleo quæ sibi monte placet.

Cæsareis. Albanis. pag. 177. *Juleo &c.* Vindemia quę sibi placet, se amat, uberrima est, in monte Albano, qui Juleus vocatur, quia Julus Æneæ filius Albam condidit.

C V.

Surrentinum.

Surrentina bibis? nec murrhina picta, nec aurum
Sume: dabunt calices hęc tibi vina suos.

Si bibis vina ex agro Surrentino missa, noli sumere vasa aurea vel murrhina: (pag. 225.) Poctis ea bibere in vasis fictilibus, nec in elegantibus factis itidem & natis, ut ipsa vina Surrenti. Surrentum est urbs Italiæ, in Piceno, maritima & ampla, *Sorrento.*

C V I.

Falernum.

De Sinuessanis venerunt Massica pręlis:
Condita quo, quæris, consule? nullus erat.

Massica vina & Falerna, eadem hic sunt: quia Massicus mons est Falerno vicinus: Ab utroque prope abest Sinuessa urbs Latii, (Pag. 296.) ubi hæc vina premebantur. *Nullus erat.* Adeo sunt vetusta vina, ut nondum essent creati consules, cùm in amphoris condita sunt. Creati porrò fuerunt consules exactis regibus, anno ab urbe condita 245.

C V I I.

Setinum.

Pendula Pomptinos quę spectat Setia campos,
Exiguà vetulos misit ab urbe cados.

Setia. Pag. 216. 316. *Pomptinos.* 524.

Tun-

CVIII.

Fundanum.

Hæc Fundana tulit felix autùmnus Opimi;
Expressit mustum consul, & ipse bibit.

Fundana. Fundi, urbs Italiæ (*Fondi*,) *Opimi.* De Opimio consule facta mentio P. 43. *Expressit.* Tanta erat illorum temporum frugalitas, ut ipsi consules non dubitarent agros colere, ac vinum ipsi suum premere.

CIX.

Trifolinum.

Non sum de primo (fateor) Trifolina Lyæo,
Inter vina tamen septima vitis ero.

Mons Trifolinus, hujus vini patria, est in Campania prope Neapolim, hodie *Mõte di S. Martino.* Dictum volunt à copia trifolii, cujus herbæ ferax esset. Non sum (inquit vitis Trifolina) parēs vini quod primum ac principem habere locū debeat: habebo tamen facilè septimum. Sex enumeravit hactenus vini genera Martialis, quibus hoc Trifolinū subjicit. *Lyæus.* pag. 72.

CX.

Cæcubum.

Cæcuba Fundanis generosa coquuntur Amyclis:
Vitis & in media nata palude viret.

Cæcubi agri sunt in Campania, prope Fundos (suprà Ep. 108.) & Amyclas, quod oppidum erat Italiæ, inter Cajetam & Terracinam, à Laconibus excitatum. *Coquuntur.* Æstivis solibus.

CXI.

Signinum.

Potabis liquidum Signina morantia ventrem:
Ne nimium sistant, sit tibi parca sitis.

Signina. Nata in agris prope Signiam urbem olim Latii; nunc Campaniæ Rom. in ditione Pontificia. *Segni.*
Ne &c. Parcè tamen illa bibe, ne nimium ventrem astringant ac sistant.

CXII.

Mamertinum.

Amphora Nestoreà tibi Mamertina senectà
Si detur, quod vis nomen habere potest.

Mamertini, sunt incolę Siciliæ, qui olim, ejecti Samo, Messanam urbem (*Messina*) occuparunt: quamobrem pro

pro Messanensibus interdum accipiuntur. Sensus est: si detur tibi vinum Siculum vetus, certabit cum aliis quibuslibet etiam laudatissimis, eorumque nomen cum dignitate feret. *Nestorea*. pag. 266.

C X I I I.

Tarraconense.

Tarraco, Campano tantùm cessura Lyæo,
Hæc genuit Tuscis æmula vina cadis.

Tarraco. 55. *Cãpano*. Italo Falerno. *Lyæo*. 71. *Tuscis*. p. 332.

C X I V.

Nomentanum.

Nomentana meum tibi dat vindemia Bacchum:
Si te Quinctus amat, commodiora bibes.

Meum. Quia in agro Nomentano (pag. 90.) villam habebat. *Quinctus*. An Q. Ovidius, amicus Martialis, ad quem multa extant Epigrammata? an alius quispiam dives, ac beatus?

C X V.

Spoletinum.

De Spoletinis quæ sunt cariosa lagenis
Malueris, quàm si musta Falerna bibas.

Vetusta vina Spoletina præferes Falernis recentibus. Præstat vinum Spoletinũ senex & lãguidũ, musto Falerno. Spoletũ, hodie. *Spoleto*, est civitas Umbriæ, in Italia.

C X V I.

Pelignum.

Marsica Peligni mittunt turbata coloni:
Non tu, libertus sed bibat illa tuus.

Marsica. Marsi populi sunt Italiæ, prope Pelignos (pag. 43. 66.) ubi vina fæcata, & tenuia: servis aptiora quàm dominis. Libertus, est servus donatus libertate.

C X V I I.

Acetum.

Amphora Niliaci non sit tibi vilis aceti:
Esset cùm vinum, vilior illa fuit.

Niliaci. Fiebat optimum acetum in Ægypto. *Vilior*. Quia ex vino nõ optimo cõficitur acetum præstans.

C X V I I I.

Massilitanum.

Cùm tua centenos expugnet sportula cives,
Fumea Massiliæ ponere vina potes.

Cùm

Cùm sportulam des centenis clientibus, quos hoc levi munere expugnas, cogisque ad obsequia omnia tibi præstanda; potes illis apponere, præbere, vinum Massiliense, insuave, ac fumosum. Ita sumptui parces, & parum ex eo bibetur, *Massilia*. Pag. 503.

C X I X.

Caretanum.

Cęretana Nepos ponat, Setina putabis.
Non ponit turbę, cum tribus illa bibit.

Cære, sive Cærete, oppidum olim Tusciæ, nunc *Cerveteres*. *Nepos*. Homo dives amicus Martialis. *Setina*. Pag. 316. *Tribus*. Cum paucis convivis.

C X X.

Tarentinum.

Nobilis & lanis, & felix vitibus Aulon,
Det pretiosa tibi vellera, vina mihi.

Aulon. Convallis prope Tarentum, velleribus, propter oves & pascua; nec non vitibus, abundans. Est etiam urbs Albaniæ, olim Macedoniæ, nunc *Valona*.

C X X I.

Unguentum.

Unguentum hęredi nunquam, nec vina relinquas:
Ille habeat nummos, hęc tibi tota dato.

Hæc. Unguenta & vina, nummis omnibus potiora.

C X X I I.

Rosa hiberna.

Dat festinatas, Cęsar, tibi bruma coronas:
Quondam veris erat, nunc tua facta rosa est.

Festinatas. Studio & arte ortas ante tempus. *Nunc tua &c*. In tuum honorem, ut ea coroneris in convivio, nascitur & floret etiã in ipsa bruma, medio Decembri. Eo celebrabantur Saturnalia & ista xenia mittebantur.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM

LIBER XIV.

Cui nomen est APOPHORETA.

EPIGRAMMA I.

De isto suo libello.

1. SYNTHESIBUS dum gaudet eques, dominusque senatus;
2. Dumq; decent nostrum pilea sumpta Jovem:
3. Nec timet ędilem moto spectare fritillo,
4. Cùm videat gelidos tam propè verna lacus:
5. Divitis alternas & pauperis accipe sortes,
6. Pręmia convivę det sua quisque suo.
7. Sunt apinę, tricęque, & si quid vilius istis:
8. Quis nescit? vel quis tam manifesta negat?
9. Sed quid agam potiùs madidis, Saturne, diebus
10. Quos tibi pro cœlo filius ipse dedit?
11. Vis scribam Thebas, Trojamve, malasve Mycenas?
12. Lude, inquis, nucibus: perdere nolo nuces.
13. Quoviscunque loco potes hunc finire libellum:
14. Versibus explicitum est omne duobus opus.

APOPHORETA. In Saturnalibus duo munerum genera mittebantur, Xenia primùm: deinde ii quibus data erant, mittebant Apophoreta, quæ inde nomen invenerunt, à verbo Græco ἀποφέρω, refero, reporto, rependo. Quidam volunt fuisse munera quæ suis quisque tunc dabat convivis, domum asportanda, idque ipse Martialis indicat in hoc primo Epigrammate, versu 6. & D. Ambrosius in exhortatione ad virgines: *Qui ad convivium magnum invitantur, Apophoreta secum reportare consueverunt.*

VERS. 1. *Synthesibus.* Synthesis erat genus quoddam vestis, quo utebantur domi, ad cęnam, toga posita, idque vesperi. Saturnalibus autem, illam

illam gestabant tota die, ac foris etiam, non domi tantùm, quia per eos dies continua inter sese agitabant convivia. Erant quoque tunc omnes Pileati. Vide lib. XI. Ep. 7.

2. *Jovem*. Domitianum.

3. *Nec &c.* Nec verna, id est, servus, habens fritillum præ manibus quem movet, timet spectare Ædilem, tutus Ædilem cernit. Ædiles animadvertebant in aleatores aliis quam Saturnaliorum diebus. pag. 380. *Fritillo*. p. 187.

4. *Cùm &c.* Cùm videat instare brumam, seu extremum Decembrem, quo tempore lacus, id est, fontes gelidi sunt, gelu astringuntur; hoc est, cùm sentiat Saturnalibus aleam esse permissam. Hæc celebrabantur mense Decembri.

5. *Alternas*. Accipe munera mutua, dari sortitò solita per eos dies, à divitibus & pauperibus, alternis distichis hic descripta. Nempe pugillares citrei, de quibus est epigramma tertium, à divitibus dabantur; quincuplices, de quibus est epigramma quartum, à pauperibus, &c. idque, ut sors tulerat.

7. *Sunt apinæ &c.* Sunt ista quidem carmina levia & exigua. De apinis & tricis dictum lib. I. Ep. 94.

9. *Madidis*. Quibus diebus vino & epulis indulgetur.

10. *Quos*. Quos Jupiter in tuum honorem celebrari voluit, ut solaretur te cœlo ejectum & regno spoliatum.

11. *Thebas*. Bellum Thebanum, quod Argivi ad Thebas gesserunt, in quo Eteocles & Polynices fratres mutuis vulneribus periere: Illud Statius egregio carmine descripsit, quod Thebaida nuncupavit. *Mycenas*. Ubi Thyestes, Atreus, Agamemnon, regnarunt.

Malas. Ob scelera Pelopis, Atrei, Orestis, &c. p. 161. 204. 265.

14. *Explicitum*. Finitum, pag. 567.

II.

De lemmatis.

Lemmata si quæris cur sint adscripta; docebo:
Ut, si malueris, lemmata sola legas.

Lemmata. Vim hujus vocis pete ex p. 516.

III.

Pugillares citrei.

Secta nisi in tenues essemus ligna tabellas,
Essemus Libyci nobile dentis onus.

Pugillares. Tabellæ sunt plures, compactæ, in quibus scribere licet: ita dictæ quòd pugno & manu comprehendantur. *Onus*. Essemus mensa aliqua citrea, sustinenda pede eburneo: dente elephantino.

IV.

Quincuplices.

Cæde juvencorum domini calet area felix,
Quincuplici cerà cùm datur auctus honor.

Pugillares nomen sortiebantur à numero foliorum, seu laminarum eboris, citri, buxi, &c. è quibus constabant. Viliores erant quinque foliorum, utpote ponderosiores, ac idcircò pauperum erant: ea tamen dote præstabant, quòd in illis scriberetur, ac denunciaretur Imperatori triumphus decretus à senatu, vel civi consulatus. Sententia est: Immolantur boves, aut ad sacrificium, aut ad epulum populo præbendum, ab eo cui honor summus, id est, vel consulatus, vel triumphus, datus denunciatur cera quincuplici. *Cera.* Vide sequens Epig. *Area.* Domus Imperatoris, vel civis, cui honor iste obtigit. *Auctus.* Legit Raderus, *altus.*

V.

Pugillares eburnei.

Languida ne tristes obscurent lumina ceræ,
Nigra tibi niveum littera pingat ebur.

Quibus oculorum acies erat obtrusior, ut lippis & senibus illi utebantur ferè pugillaris eburneis, & in iis atramento vel rubrica scribebant: ligneæ verò tabellæ, in aliis pugillaribus, regebantur levi cera, in qua graphio, sive acu ferrea & stilo, inarabantur literæ. Porrò cera ista inducta ligno, erat ferè nigri coloris, qui oculos obscuritate sua facilè confundebat: in ebore autem, nigror literarum, ob subjecti eboris candorem, oculos facilius feriebat, juvabatque.

VI.

Pugillares gypsati.

Esse putes ceras, licèt hæc membrana vocetur:
Delebis, quoties scripta novare voles.

Pugillares fiebant aliquando è membrana, quæ induci consueverat gypso vel creta, ut hodieque fit. Delebantur verò quæ scripta erant, madefacto & deterso gypso vel creta. Ejusmodi pugillares, inquit poeta, locum obtinent, eorum, in quibus pagina lignea obducitur cera: ut enim complanatur & æquatur cera, sic deletur gypsum. Consule superius Epigramma.

VII.

Charta vacua.

Non est munera quòd putes pusilla,
Cùm donat vacuas poeta chartas.

Non est &c. Non debes existimare leve esse munus, si poeta puras & vacuas ad te chartas mittat: beneficium ingens & munus dat, cùm chartas nullis oneratas nugis donat. Lege Epig. 98. Libri 1.

VIII.

Chartæ epistolares.

Seu leviter noto, seu caro missa sodali;
Omnes ista solet charta vocare suos.

Vocare suos. Hanc vocem Romani præscribebant in fronte epistolę. Plancus v. g. Ciceroni suo salutem dat.

IX.

Loculi eburnei.

Hos nisi de flavà loculos implere monetà
Non decet: argentum vilia ligna ferant.

Loculi. Capsulæ quædam sunt obseratæ; in iis maximè servabantur nummi. Eburneæ magni erant pretii. *Ligna.* Lignei loculi: scrinia ex acere, buxo, &c.

X.

Loculi lignei.

Si quid adhuc superest in nostri fæce locelli,
Munus erit: nihil est? ipse locellus erit.

Si quid. Si quid pecuniolę in imo isto loculo restat, dabo illud pro munere: nihil certè pecuniæ est: loculus ipse dabitur, licèt vilis & ligneus; munus non magnum, at mihi non magni sumptus. *In fæce.* In intimo fundo.

XI.

Tali eborei.

Cùm steterit nullus vultu tibi talus eodem,
Munera me dices magna dedisse tibi.

Eodem. Tali tum felicissimè jacti censebantur, (sive potiùs tesseræ. Supra, lib. 13. Ep. 1.) cùm omnes diversam haberent faciem, sive diversis punctis notatam, isque jactus dicebatur Venus. Quatuor tali vulgò jaciebantur; interdum plures. Senarius punctorum numerus, qui dicebatur etiam Senio, & Cous; felix erat: punctum

ctum verò unicum, infelix; qui Canis vocabatur, & Chius. Cùm una tessera singuli lusores utebantur, tunc Canis erat ille jactus qui tesseræ faciem dabat unico puncto notatam: cùm autem pluribus tesseris ludebatur, Canem tunc vocabant, ubi tesseræ omnes iisdem notatæ punctis & numeris jaciebantur. In talis nulli erant numeri, ceu puncta; sed quod præstabant in tesseris puncta Unio, Binio, Trinio, Quaternio, Quinio, Senio; hoc idem in talis efficiebat positura, & situs ipsius tali. Cùm enim talus cadebat suppus, id est, supinus; tunc felix erat jactus, qui Venus, seu Cous, seu Basilicus vocabatur; cùm planus jacebat, tunc infelix erat jactus, quem diximus appellari Canem & Chium, interdum Vulturium. Cur autem jactus felix Cous dicebatur; cur infelix, Chius? Quia Cos, insula maris Ægei abundabat viris probis & gnaris, Chios contra perditis & nebulonibus. Vox Basilicus regium sonat, ac fortunatum, vulturius, seu vultur, avis damnosa est, & carnivora. Venus matutinum & faustum sidus: Canicula, perniciosum & infaustum. Quòd si in talis usurpatur nomen Unionis ac Senionis, id translatum est à tesseris, ad significandum felicem jactum, Consule Delrium in Hercule Furente. Pagin. 238. & seqq. Adi etiam Epigram. 54 Lib. IV.

XII.

Tessera.

Non sim talorum numero par tessera, dum sit
Major, quàm talis, alea sæpe mihi.

Tesseræ duæ vulgò adhibebantur ad ludendum; tali verò tres, aut quatuor. Hinc tessera dicit se esse talis imparem & inferiorem numero: sed majorem alea, sive damno; quia major pecunia deponi solebat in tesserarum ludo, quàm in talorum.

XIII.

Turricula.

Quæ scit cōpositos manus improba mittere talos,
Si per me misit, nil nisi vota facit.

Compositos. Ità dispositos, fraude ludētis & industria, ut certo modo & situ eoque felici, cadant. *Si &c.* At si, tali, inquit turricula, (idem est ac fritillus, de quo vide pag. 187.) per me, sive ex me, mittantur, lusor improbus nihil facit nisi vota, eaque inania: fraudem facere non potest, tantùm vota fraudandi facit.

XIV.

Tabula luſoria.

Hìc mihi bis ſeno numeratur teſſera puncto:
Calculus hic gemino diſcolor hoſte perit.

Hæc tabula dicebatur etiã alveolus, & abacus: in eaq; ludebatur teſſeris & calculis. Sententia eſt. Hìc, in hac tabula, interdũ luditur teſſeris duabus, in quibus ſingulis ſummus punctorũ numerus eſt ſenarius, & in duabus duodenarius. In eadem tabula interdum luditur calculis ſeu latrunculis, & tunc unus calculus à duobus aliis diverſi coloris calculis, tãquam hoſtibus, circumventus perit, tollitur è medio: ſi v. g. unus albus inter duos nigros deprehendatur. Plura de illis dixi pag. 354.

XV.

Nuces.

Alea parva nuces, & non damnoſa, videntur:
Sæpe tamen pueris abſtulit illa nates.

Sæpe &c. In cauſa fuit cur cæderentur pueri, ſi ultra præſcriptum tempus luſiſſent.

XVI.

Theca calamaria.

Sortitus thecam, calamis armare memento.
Cętera nos dedimus, tu leviora para.

Sortitus. Cùm forte tibi theca inter apophoreta mittetur, tu illam calamis inſtrue. *Leviora.* Calamos; pretii minoris videlicet, quàm thecam.

XVII.

Calculi.

Inſidioſorum ſi ludis bella latronum,
Gemmeus iſte tibi miles & hoſtis erit.

Calculi, ſeu ſcrupi, ſunt propriè lapilli triti & politi, quales vulgò in fluminum ripis viſuntur. Illi autem ad ludum latrunculorum olim adhibebantur. *Latronum.* p. 354. *Gemmeus.* Vitreus, criſtallinus. *Miles erit*, Si oppones eum alteri calculo diverſi coloris, quem tu oppugnes. *Hoſtis.* Si eo utatur colluſor tuus, & adverſarius, ut calculos tuos capiat. Calculi ejuſdem coloris, ſunt quaſi commilitones, ac ſeſe invicem tuentur: diverſi coloris, ſunt hoſtes.

Gra-

XVIII.

Graphiarium.

Hæc tibi erunt armata suo graphiaria ferro:
Si puero dones, non leve munus erit.

Graphiarium est theca graphiorum: graphium verò, stilus ferreus ima parte acutus, summa capitatus & planus. Ima exarabant literas in cera, seu ligneis tabulis cera tectis; summa, complanabant eamdem ceram, & exaratas literas delebant. *Suo ferro.* Stilis ferreis, qui servantur in graphiario. *Puero.* Pueri enim, cùm docebantur scribere, utebantur graphiis.

XIX.

Dentiscalpium.

Lentiscum melius; sed si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna levare potest.

Melius. Subaudi, dentes levare seu purgare poteris. Lentiscus sive lentiscum, est arbor, cujus lignũ, in minuta frusta sectũ, utile est purgandis & fodicãdis dentibus. *Frondea cuspis.* Lentisci ramulus præacutus. *Penna.* Calamus. Vel, ut alii legunt, *pinna*, quæ vox pennam duriorem significat, vel etiam quidlibet acutum. *Levare.* Reliquiis ciborum, & sordibus quę dẽtibus innascũtur.

XX.

Auriscalpium.

Si tibi morosà prurigine verminat auris,
Arma damus tantis apta libidinibus.

Morosa prurigine. Molesto pruritu. *Verminat.* Pũgitur & vellicatur interdum auris, quasi verme admordente. *Libidinibus.* Pellendo pruritui, & titillationi.

XXI.

Acus crinalis.

Tenuia ne madidi violent bombycina crines,
Figat acus sparsas sustineatque comas.

Ne crines unguento odorato madidi inquinẽt bombycina reticula, & vela frõti capitique obducta; do tibi acum quæ comas figat & sustineat. Crines in quosdã gradus, ac varias quasi compages erigebant fœminæ: imponebant etiam capiti serica quædam vela, quæ à comis madentibus fœdari potuissent, nisi fuissent acu fixę comæ, atque à reticulo & velo separatæ.

XXII.

Pecten ad calvum.

Quid faciet nullos hìc inventura capillos,
Multifido buxus quæ tibi dente datur?

XXIII.

Sapo.

Caustica Teutonicos accendit spuma capillos:
Captivis poteris cultior esse comis.

Caustica spuma. Καυστικὴ, urendi vim habens. Ita saponem describit: cùm enim è cinere, sevo, &c. fiat, urendo labes abstergit. Spumam autem, aqua maceratus, emittit. Sensus est: sapo accendit, hoc est, rufos & igneos capillos reddit, qui color maximè placet Teutonibus, id est, Germanis *Captivis &c.* Sapone si utaris, eris cultior & ornatior, cum comis rufis, quales habent Germani & Teutones jam captivi, & ab Imperatore domiti, quàm cum iis comis quas gerunt Romani rerum domini. Teutones, inter Germanos, ii propriè vocabantur, qui attingebant Cimbros, incolebantque insulas, Fioniam, Selandiam, &c.

XXIV.

Mattiaca pila.

Si mutare paras longævos cana capillos,
Accipe Mattiacas (quo tibi, calva?) pilas.

Mutare. E canis facere nigros, vel rutilos. *Mattiacas.* Mattiacum, seu Mattium *Marpurg*) etiam nunc oppidum est nobile in Germania; Hassiæ primarium, & olim Catorum caput. Ibi fiebant istæ pilæ, sive trochisci & orbiculi è sapone. *Quo tibi, calva?* Modò tamen cana sis, anusque tantùm: nam si esses calva, quo tibi consilio, quorsum pilæ istæ mitterentur, cuinam usui?

XXV.

Umbella.

Accipe quæ nimios vincant umbracula soles:
Sit licet & ventus, te tua vela tegent.

Tua vela. Non aliena, non publica, qualia in theatro panduntur: quæ ventos vehementiores, solemque non vincunt: & quibus uti pro arbitrio non potes.

Cau-

XXVI.
Causia.

In Pompejano tecum spectabo theatro:
Nam ventus populo vela negare solet.

Causia, est pilei genus usitatum Macedonibus, oras latiores habens, instar umbellę. *Solet negare.* Quia vela spectatoribus supernè imposita, disiicit, aufert, revolvit.

XXVII.
Venabula.

Excipient apros, expectabuntque leones,
Intrabunt ursos, sit modò firma manus.

Venabulum est telum venatorum, ferro lõgo & lato. *Excipient.* Est verbum insidiis aptum. Docet apros quasi astu, & ex insidiis venabulo petendos esse, solent, enim illud excutere, si videãt ac venatorẽ, disjecto venabulo, adoriuntur. *Expectabunt.* Leo cominus & ab expectante venatore feriendus. *Firma.* Quia feræ declinant tela, nisi valido & certo ictu feriantur.

XXVIII.
Culter venatorius.

Si dejecta geres longo venabula rostro,
Hic brevis in grandem cominùs ibit aprum.

Si excussum tibi sit ab apro & dejectum venabulum, cujus ferrum & quasi rostrum est prolixum: hic brevis culter aprum tibi certo ictu perimet.

XXIX.
Parazonium.

Militiæ decus hoc, & grati nomen honoris,
Arma tribunitium cingere digna latus.

Parazonium, telum est à zona pendens, aut cingulum cum ense breviori. Donabantur hoc munere Tribuni militares ab Imperatoribus. Lege Turnebum lib. 12. cap. 6. *Tribunitium.* pag. 195.

XXX.
Pugio.

Pugio, quem curvâ signat brevis orbita venâ,
Stridentem gelidis hunc Salo tinxit aquis.

Confecta fui è sanguine thynnorum, qui capiuntur ad Antipolim, (*Antibes*, urbem Galliæ maritimam, in Provincia.) Si essem è scombrorum nata sanguine, essem carior & nobilior, neque ad te missa forem.

XCIX.

Mel Atticum.

Hoc tibi Thesei populatrix misit Hymetti
Pallados à silvis nobile nectar, apis.

Thesei. Attici. Theseus rex fuit Atheniensium: Hymettus, mons Atticæ. pag. 426. 427. 361. *Pallados silvis.* Atticis. Pallas enim Atheniensium præses. *Nectar.* p. 394. Mel istud instar nectaris tibi erit.

C.

Favi Siculi.

Cùm dederis Siculos mediis de collibus Hyblæ,
Cecropios dicas tu licet esse favos.

Favi sunt cellulæ in alvearibus, mellis receptacula. Cùm mel Siculum dederis, poteris affirmare meritò, esse mel Atticum, nihilo enim deterius est Siculum Attico. *Hyblæ.* p. 124. 426. *Cecropios.* p. 47. 231.

CI.

Passum.

Gnossia Minoæ genuit vindemia Cretæ
Hoc tibi: quod mulsum pauperis esse solet.

Passum, est vini dulcis genus, quod fit ex uvis passis, sive ad solem expansis & adustis. Passũ igitur istud factum fuit ex uvis Creticis: & eo utuntur pauperes pro mulso. Mulsũ propriè fit ex melle & vino generoso: itaque carius & nobilius est passo, quod exprimitur ex uva qualibet, affusa etiam interdũ aqua. *Gnossia.* Cretensis. Gnossus civitas Cretę insulæ, (p. 101.) in qua regnavit Minos. De mulso consulse epigramma 103. infrà.

CII.

Vinum picatum.

Hæc de vitiferâ venisse picata Viennâ
Ne dubites: misit Romulus ipse mihi.

Picatum. Pice admixta medicatum: vel factum ex uvis picem redolentibus. Tales nascebantur in agro Viennensi in Gallia: (*Vienne en Dauphine.*) Postea in Romano solo sponte natas affirmat Plinius. *Romulus.* Vel amicus vatis quispiam, & nobilis caupo: vel ipse Romæ conditor, hoc sensu; quòd vinum istud antea petitum è Gallis, jam Romano in agro nascatur.

Mul-

C I I I.

Mulsum.

Attica nectareum turbatis mella Falernum:
Misceri decet hoc à Ganymede merum.

Mulsum est, potio confecta ex melle & vino, vulgò Falerno. pag. 185. Ait vates turbari melle, corrumpi, & inquinari Falernum, quod instar nectaris à Jove bibi, miscente Ganymede, debeat purum & merum; non corruptum melle ac viriatum.

C I V.

Vinum Albanum.

Hoc de Cæsareis mitis vindemia cellis
Misit, Juleo quæ sibi monte placet.

Cæsareis. Albanis. pag. 177. *Juleo &c.* Vindemia quę sibi placet, se amat, uberrima: est, in monte Albano, qui Juleus vocatur, quia Julus Æneæ filius Albam condidit.

C V.

Surrentinum.

Surrentina bibis? nec murrhina picta, nec aurum
Sume: dabunt calices hęc tibi vina suos.

Si bibis vina ex agro Surrentino missa, noli sumere vasa aurea vel murrhina: (pag. 225.) Poetis ea bibere in vasis fictilibus, nec in elegantibus factis itidem & natis, ut ipsa vina Surrenti. Surrentum est urbs Italiæ, in Piceno, maritima & ampla, *Sorrento*.

C V I.

Falernum.

De Sinuessanis venerunt Massica pręlis:
Condita quo, quæris, consule? nullus erat.

Massica vina & Falerna, eadem hic sunt: quia Massicus mons est Falerno vicinus: Ab utroque prope abest Sinuessa urbs Latii, (Pag. 296.) ubi hæc vina premebantur. *Nullus erat.* Adeo sunt vetusta vina, ut nondum essent creati consules, cùm in amphoris condita sunt. Creati porrò fuerunt consules exactis regibus, anno ab urbe condita 245.

C V I I.

Setinum.

Pendula Pomptinos quę spectat Setia campos,
Exiguà vetulos misit ab urbe cados.

Setia. Pag. 216. 316. *Pomptinos.* 524.

Tun-

CVIII.

Fundanum.

Hæc Fundana tulit felix autùmnus Opimi;
Expressit mustum consul, & ipse bibit.

Fundana. Fundi, urbs Italiæ (*Fondi*,) *Opimi.* De Opimio consule facta mentio P. 43. *Expressit*. Tanta erat illorum temporum frugalitas, ut ipsi consules non dubitarent agros colere, ac vinum ipsi suum premere.

CIX.

Trifolinum.

Non sum de primo (fateor) Trifolina Lyæo,
Inter vina tamen septima vitis ero.

Mons Trifolinus, hujus vini patria, est in Campania prope Neapolim, hodie *Mõte di S. Martino.* Dictum volunt à copia trifolii, cujus herbæ ferax esset. Non sum (inquit vitis Trifolina) parès vini quod primum ac principem habere locũ debeat: habebo tamen facilè septimum. Sex enumeravit hactenus vini genera Martialis, quibus hoc Trifolinũ subjicit. *Lyæus.* pag. 72.

CX.

Cæcubum.

Cæcuba Fundanis generosa coquuntur Amyclis:
Vitis & in medià nata palude viret.

Cæcubi agri sunt in Campania, prope Fundos (suprà Ep. 108.) & Amyclas, quod oppidum erat Italiæ, inter Cajetam & Terracinam, à Laconibus excitatum. *Coquuntur.* Æstivis solibus.

CXI.

Signinum.

Potabis liquidum Signina morantia ventrem:
Ne nimium sistant, sit tibi parca sitis.

Signina. Nata in agris prope Signiam urbem olim Latii; nunc Campaniæ Rom. in ditione Pontificia. *Segni.* *Ne &c.* Parcè tamen illa bibe, ne nimium ventrem astringant ac sistant.

CXII.

Mamertinum.

Amphora Nestoreà tibi Mamertina senectà
Si detur, quod vis nomen habere potest.

Mamertini, sunt incolę Siciliæ, qui olim, ejecti Samo, Messanam urbem (*Messina*) occuparunt: quamobrem

pro

pro Messanensibus interdum accipiuntur. Sensus est: si detur tibi vinum Siculum vetus, certabit cum aliis quibuslibet etiam laudatissimis, eorumque nomen cum dignitate feret. *Nestorea*. pag. 266.

C X I I I.

Tarraconense.

Tarraco, Campano tantùm cessura Lyæo,
Hæc genuit Tuscis æmula vina cadis.

Tarraco.55.*Cāpano*.Italo Falerno.*Lyæo*.71.*Tuscis*.p.331.

C X I V.

Nomentanum.

Nomentana meum tibi dat vindemia Bacchum:
Si te Quinctus amat, commodiora bibes.

Meum. Quia in agro Nomentano (pag. 90.) villam habebat. *Quinctus*. An Q. Ovidius, amicus Martialis, ad quem multa extant Epigrammata? an alius quispiam dives, ac beatus?

C X V.

Spoletinum.

De Spoletinis quæ sunt cariosa lagenis
Malueris, quàm si musta Falerna bibas.

Vetusta vina Spoletina præferes Falernis recentibus. Præstat vinum Spoletinū senex & lãguidū, musto Falerno. Spoletū, hodie. *Spoleto*, est civitas Umbriæ, in Italia.

C X V I.

Pelignum.

Marsica Peligni mittunt turbata coloni:
Non tu, libertus sed bibat illa tuus.

Marsica. Marsi populi sunt Italiæ, prope Pelignos (pag. 43. 66.) ubi vina fæcata, & tenuia: servis aptiora quàm dominis. Libertus, est servus donatus libertate.

C X V I I.

Acetum.

Amphora Niliaci non sit tibi vilis aceti:
Esset cùm vinum, vilior illa fuit.

Niliaci. Fiebat optimum acetum in Ægypto. *Vilior*. Quia ex vino nō optimo cōficitur acetum præstans.

C X V I I I.

Massilitanum.

Cùm tua centenos expūgnet sportula cives,
Fumea Massiliæ ponere vina potes.

Cùm

Cùm sportulam des centenis clientibus, quos hoc levi munere expugnas, cogisque ad obsequia omnia tibi præstanda; potes illis apponere, præbere, vinum Massiliense, insuave, ac fumosum. Ita sumptui parces, & parum ex eo bibetur, *Massiliæ*. Pag. 503.

C X I X.

Cæretanum.

Cęretana Nepos ponat, Setina putabis.
Non ponit turbę, cum tribus illa bibit.

Cære, sive Cærete, oppidum olim Tusciæ, nunc *Cerveteret*. *Nepos*. Homo dives amicus Martialis. *Setina*. Pag. 316. *Tribus*. Cum paucis convivis.

C X X.

Tarentinum.

Nobilis & lanis, & felix vitibus Aulon,
Det pretiosa tibi vellera, vina mihi.

Aulon. Convallis prope Tarentum, velleribus, propter oves & pascua; nec non vitibus, abundans. Est etiam urbs Albaniæ, olim Macedoniæ, nunc *Valona*.

C X X I.

Unguentum.

Unguentum hęredi nunquam, nec vina relinquas:
Ille habeat nummos, hęc tibi tota dato.

Hæc. Unguenta & vina, nummis omnibus potiora.

C X X I I.

Rosa hiberna.

Dat festinatas, Cęsar, tibi bruma coronas:
Quondam veris erat, nunc tua facta rosa est.

Festinatæ. Studio & arte ortas ante tempus. *Nunc tua &c*. In tuum honorem, ut ea coroneris in convivio, nascitur & floret etiã in ipsa bruma, medio Decembri. Eo celebrabantur Saturnalia & ista xenia mittebantur.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATUM

LIBER XIV.

Cui nomen est APOPHORETA.

EPIGRAMMA I.

De isto suo libello.

1. SYNTHESIBUS dum gaudet eques, dominusque senatus;
2. Dumq; decent nostrum pilea sumpta Jovem:
3. Nec timet ędilem moto spectare fritillo,
4. Cùm videat gelidos tam propè verna lacus:
5. Divitis alternas & pauperis accipe sortes,
6. Pręmia convivę det sua quisque suo.
7. Sunt apinę, tricęque, & si quid vilius istis:
8. Qui nescit? vel quis tam manifesta negat?
9. Sed quid agam potiùs madidis, Saturne, diebus
10. Quos tibi pro cœlo filius ipse dedit?
11. Vis scribam Thebas, Trojamve, malasve Mycenas?
12. Lude, inquis, nucibus: perdere nolo nuces.
13. Quoviscunque loco potes hunc finire libellum:
14. Versibus explicitum est omne duobus opus.

APOPHORETA. In Saturnalibus duo munerum genera mittebantur, Xenia primùm: deinde ii quibus data erant, mittebant Apophoreta, quæ inde nomen invenerunt, à verbo Græco ἀποφέρω, refero, reporto, rependo. Quidam volunt fuisse munera quæ suis quisque tunc dabat convivis, domum asportanda, idque ipse Martialis indicat in hoc primo Epigrammate, versu 6. & D. Ambrosius in exhortatione ad virgines: *Qui ad convivium magnum invitantur, Apophoreta secum reportare consueverunt.*

VERS. 1. *Synthesibus*. Synthesis erat genus quoddam vestis, quo utebantur domi, ad cęnam, toga posita, idque vesperi. Saturnalibus autem, illam

illam gestabant tota die, ac foris etiam, non domi tantùm, quia per eos dies continua inter sese agitabant convivia. Erant quoque tunc omnes Pileati. Vide lib. xi. Ep. 7.

2. *Jovem*. Domitianum.

3. *Nec &c.* Nec verna, id est, servus, habens fritillum præ manibus quem movet, timet spectare Ædilem, tutus Ædilem cernit. Ædiles animadvertebant in aleatores aliis quam Saturnaliorum diebus. pag. 380. *Fritillo*. p. 187.

4. *Cùm &c.* Cùm videat instare brumam, seu extremum Decembrem, quo tempore lacus, id est, fontes gelidi sunt, gelu astringuntur; hoc est, cùm sentiat Saturnalibus aleam esse permissam. Hæc celebrabantur mense Decembri.

5. *Alternas*. Accipe munera mutua, dari sortitò solita per eos dies, à divitibus & pauperibus, alternis distichis hic descripta. Nempe pugillares citrei, de quibus est epigramma tertium, à divitibus dabantur; quincuplices, de quibus est epigramma quartum, à pauperibus, &c. idque, ut sors tulerat.

7. *Sunt apinæ* &c. Sunt ista quidem carmina levia & exigua. De apinis & tricis dictum lib. I. Ep. 94.

9. *Madidis*. Quibus diebus vino & epulis indulgetur.

10. *Quos*. Quos Jupiter in tuum honorem celebrari voluit, ut solaretur te cœlo ejectum & regno spoliatum.

11. *Thebas*. Bellum Thebanum, quod Argivi ad Thebas gesserunt, in quo Eteocles & Polyn[illegible] es mutuis vulneribus [illegible] re: Illud Statius egreg[illegible] carmine descripsit, quod Thebaida nuncupavit. *Mycenas*. Ubi Thyestes, Atreus, Agamemnon, regnarunt.

Malas. Ob scelera Pelopis, Atrei, Orestis, &c. p. 161. 204. 265.

14. *Explicitum*. Finitum, pag. 567.

II.

De lemmatis.

Lemmata si quæris cur sint adscripta; docebo:
 Ut, si malueris, lemmata sola legas.

Lemmata. Vim hujus vocis pete ex p. 516.

III.

Pugillares citrei.

Secta nisi in tenues essemus ligna tabellas,
 Essemus Libyci nobile dentis onus.

Pugillares. Tabellæ sunt plures, compactæ, in quibus scribere licet: ita dictæ quòd pugno & manu comprehendantur. *Onus*. Essemus mensa aliqua citrea, sustinenda pede eburneo: dente elephantino.

Quin-

IV.

Quincuplices.

Cæde juvencorum domini calet area felix,
Quincuplici cerâ cùm datur auctus honor.

Pugillares nomen sortiebantur à numero foliorum, seu laminarum eboris, citri, buxi, &c. è quibus constabant. Viliores erant quinque foliorum, utpote ponderosiores, ac idcircò pauperum erant: ea tamen dote præstabant, quòd in illis scriberetur, ac denunciaretur Imperatori triumphus decretus à senatu, vel civi consulatus. Sententia est: Immolantur boves, aut ad sacrificium, aut ad epulum populo præbendum, ab eo cui honor summus, id est, vel consulatus, vel triumphus, datus denunciatur cera quincuplici. *Cera.* Vide sequens Epig. *Area.* Domus Imperatoris, vel civis, cui honor iste obtigit. *Auctus.* Legit Raderus, *altus.*

V.

Pugillares eburnei.

Languida ne tristes obscurent lumina ceræ,
Nigra tibi niveum littera pingat ebur.

Quibus oculorum acies erat obtrusior, ut lippis & senibus illi utebantur ferè pugillaris eburneis, & in iis atramento vel rubrica scribebant: ligneæ verò tabellæ, in aliis pugillaribus, regebantur levi cera, in qua graphio, sive acu ferrea & stilo, inarabantur literæ. Porrò cera ista inducta ligno, erat ferè nigri coloris, qui oculos obscuritate sua facilè confundebat: in ebore autem, nigror literarum, ob subjecti eboris candorem, oculos facilius feriebat, juvabatque.

VI.

Pugillares gypsati.

Esse putes ceras, licèt hæc membrana vocetur:
Delebis, quoties scripta novare voles.

Pugillares fiebant aliquando è membrana, quæ induci consueverat gypso vel creta, ut hodieque fit. Delebantur verò quæ scripta erant, madefacto & deterso gypso vel creta. Ejusmodi pugillares, inquit poeta, locum obtinent, eorum, in quibus pagina lignea obducitur cera: ut enim complanatur & æquatur cera, sic deletur gypsum. Consule superius Epigramma.

VII.

Charta vacua.

Non est munera quòd putes pusilla,
Cùm donat vacuas poeta chartas.

Non est &c. Non debes existimare leve esse munus, si poeta puras & vacuas ad te chartas mittat: beneficium ingens & munus dat, cùm chartas nullis oneratas nugis donat. Lege Epig. 98. Libri 1.

VIII.

Chartæ epistolares.

Seu leviter noto, seu caro missa sodali;
Omnes ista solet charta vocare suos.

Vocare suos. Hanc vocem Romani præscribebant in fronte epistolę. Plancus v.g. Ciceroni suo salutem dat.

IX.

Loculi eburnei.

Hos nisi de flavà loculos implere monetà
Non decet: argentum vilia ligna ferant.

Loculi. Capsulæ quædam sunt obseratæ; in iis maximè servabantur nummi. Eburneæ magni erant pretii. *Ligna.* Lignei loculi: scrinia ex acere, buxo, &c.

X.

Loculi lignei.

Si quid adhuc superest in nostri fæce locelli,
Munus erit: nihil est? ipse locellus erit.

Si quid. Si quid pecuniolę in imo isto loculo restat, dabo illud pro munere: nihil certè pecuniæ est: loculus ipse dabitur, licèt vilis & ligneus; munus non magnum, at mihi non magni sumptus. *In fæce.* In intimo fundo.

XI.

Tali eborei.

Cùm steterit nullus vultu tibi talus eodem,
Munera me dices magna dedisse tibi.

Eodem. Tali tum felicissimè jacti censebantur, (sive potiùs tesseræ. Supra, lib. 13. Ep. 1.) cùm omnes diversam haberent faciem, sive diversis punctis notatam, isque jactus dicebatur Venus. Quatuor tali vulgò jaciebantur; interdum plures. Senarius punctorum numerus, qui dicebatur etiam Senio, & Cous; felix erat: pun-

ctum

ctum verò unicum, infelix; qui Canis vocabatur, & Chius. Cùm una tessera singuli lusores utebantur, tunc Canis erat ille jactus qui tesseræ faciem dabat unico puncto notatam: cùm autem pluribus tesseris ludebatur, Canem tunc vocabant, ubi tesseræ omnes iisdem notatæ punctis & numeris jaciebantur. In talis nulli erant numeri, ceu puncta; sed quod præstabant in tesseris puncta Unio, Binio, Trinio, Quaternio, Quinio, Senio; hoc idem in talis efficiebat positura, & situs ipsius tali. Cùm enim talus cadebat suppus, id est, supinus; tunc felix erat jactus, qui Venus, seu Cous, seu Basilicus vocabatur; cùm planus jacebat, tunc infelix erat jactus, quem diximus appellari Canem & Chium, interdum Vulturium. Cur auguratum jactus felix Cous dicebatur; cur infelix, Chius? Quia Cos, insula maris Ægei abundabat viris probis & gnaris, Chios contra perditis & nebulonibus. Vox Basilicus regium sonat, ac fortunatum, vulturius, seu vultur, avis damnosa est, & carnivora. Venus matutinum & faustum sidus: Canicula, perniciosum & infaustum. Quòd si in talis usurpatur nomen Unionis ac Senionis, id translatum est à tesseris, ad significandum felicem jactum, Consule Delrium in Hercule Furente. Pagin. 238. & seqq. Adi etiam Epigram. 54. Lib. IV.

XII.

Tessera.

Non sim talorum numero par tessera, dum sit
Major, quàm talis, alea sæpe mihi.

Tesseræ duæ vulgò adhibebantur ad ludendum; tali verò tres, aut quatuor. Hinc tessera dicit se esse talis imparem & inferiorem numero: sed majorem alea, sive damno; quia major pecunia deponi solebat in tesserarum ludo, quàm in talorum.

XIII.

Turricula.

Quæ scit cõpositos manus improba mittere talos,
Si per me misit, nil nisi vota facit.

Compositos. Ita dispositos, fraude ludẽtis & industria, ut certo modo & situ eoque felici, cadant. *Si &c.* At si, tali, inquit turricula, (idem est ac fritillus, de quo vide pag. 187.) per me, sive ex me, mittantur, lusor improbus nihil facit nisi vota, eaque inania: fraudem facere non potest, tantùm vota fraudandi facit.

X I V.

Tabula luſoria.

Hìc mihi bis ſeno numeratur teſſera puncto:
Calculus hic gemino diſcolor hoſte perit.

Hæc tabula dicebatur etiã alveolus, & abacus: in eaq; ludebatur teſſeris & calculis. Sententia eſt. Hic, in hac tabula, interdũ luditur teſſeris duabus, in quibus ſingulis ſummus punctorũ numerus eſt ſenarius, & in duabus duodenarius. In eadem tabula interdum luditur calculis ſeu latrunculis, & tunc unus calculus à duobus aliis diverſi coloris calculis, tãquam hoſtibus, circumventus perit, tollitur è medio: ſi v.g unus albus inter duos nigros deprehendatur. Plura de illis dixi pag. 354.

X V.

Nuces.

Alea parva nuces, & non damnoſa, videntur:
Sæpe tamen pueris abſtulit illa nates.

Sæpe &c. In cauſa fuit cur cæderentur pueri, ſi ultra præſcriptum tempus luſiſſent.

X V I.

Theca calamaria.

Sortitus thecam, calamis armare memento.
Cętera nos dedimus, tu leviora para.

Sortitus. Cùm forte tibi theca inter apophoreta mittetur, tu illam calamis inſtrue. *Leviora.* Calamos; pretii minoris videlicet, quàm thecam.

X V I I.

Calculi.

Inſidioſorum ſi ludis bella latronum,
Gemmeus iſte tibi miles & hoſtis erit.

Calculi, ſeu ſcrupi, ſunt propriè lapilli triti & politi, quales vulgò in fluminum ripis viluntur. Illi autem ad ludum latrunculorum olim adhibebantur. *Latronum.* p. 354. *Gemmeus.* Vitreus, criſtallinus. *Miles erit,* Si oppugnas cum alteri calculo diverſi coloris, quem tu oppugnes. *Hoſtis.* Si eo utatur colluſor tuus, & adverſarius, ut calculos tuos capiat. Calculi ejuſdem coloris, ſunt quaſi commilitones, ac ſeſe invicem tuentur: diverſi coloris, ſunt hoſtes.

Gra-

XVIII.

Graphiarium.

Hæc tibi erunt armata ſuo graphiaria ferro:
Si puero dones, non leve munus erit.

Graphiarium eſt theca graphiorum: graphium verò, ſtilus ferreus ima parte acutus, ſumma capitatus & planus. Ima exarabant literas in cera, ſeu ligneis tabulis cera tectis; ſumma, complanabant eamdem ceram, & exaratas literas delebant. *Suo ferro.* Stilis ferreis, qui ſervantur in graphiario. *Puero.* Pueri enim, cùm docebantur ſcribere, utebantur graphiis.

XIX.

Dentiſcalpium.

Lentiſcum melius; ſed ſi tibi frondea cuſpis
Defuerit, dentes penna levare poteſt.

Melius. Subaudi, dentes levare ſeu purgare poterit. Lentiſcus ſive lentiſcum, eſt arbor, cujus lignũ, in minuta fruſta ſectũ, utile eſt purgandis & fodicãdis dentibus. *Frondea cuſpis.* Lentiſci ramulus præacutus. *Penna.* Calamus. Vel, ut alii legunt, *pinna*, quæ vox pennam duriorem ſignificat, vel etiam quidlibet acutum. *Levare.* Reliquiis ciborum, & ſordibus quę dẽtibus innaſcũtur.

XX.

Auriſcalpium.

Si tibi moroſà prurigine verminat auris,
Arma damus tantis apta libidinibus.

Moroſa prurigine. Moleſto pruritu. *Verminat.* Pũgitur & vellicatur interdum auris, quaſi verme admordente. *Libidinibus.* Pellendo prurituì, & titillationi.

XXI.

Acus crinalis.

Tenuia ne madidi violent bombycina crines,
Figat acus ſparſas ſuſtineatque comas.

Ne crines unguento odorato madidi inquinẽt bombycina reticula, & vela frõti capitique obducta; do tibi acum quæ comas figat & ſuſtineat. Crines in quoſdã gradus, ac varias quaſi compages erigebant fœminæ: imponebant etiam capiti ſerica quædam vela, quæ à comis madentibus fœdari potuiſſent, niſi fuiſſent acu fixę comæ, atque à reticulo & velo ſeparatæ.

XXII.

Pecten ad calvum.

Quid faciet nullos hìc inventura capillos,
Multifido buxus quæ tibi dente datur?

XXIII.

Sapo.

Caustica Teutonicos accendit spuma capillos:
Captivis poteris cultior esse comis.

Caustica spuma. Καυστική, urendi vim habens. Ita saponem describit: cùm enim è cinere, sevo, &c. fiat, urendo labes abstergit. Spumam autem, aqua maceratus, emittit. Sensus est: sapo accendit, hoc est, rufos & igneos capillos reddit, qui color maximè placet Teutonibus, id est, Germanis *Captivis &c.* Sapone si utaris, eris cultior & ornatior, cum comis rufis, quales habent Germani & Teutones jam captivi, & ab Imperatore domiti, quàm cum iis comis quas gerunt Romani rerum domini. Teutones, inter Germanos, ii propriè vocabantur, qui attingebant Cimbros, incolebantque insulas, Fioniam, Selandiam, &c.

XXIV.

Mattiaca pila.

Si mutare paras longævos cana capillos,
Accipe Mattiacas (quo tibi, calva?) pilas.

Mutare. E canis facere nigros, vel rutilos. *Mattiacas.* Mattiacum, seu Mattium Marpurg) etiam nunc oppidum est nobile in Germania; Hassiæ primarium, & olim Catorum caput. Ibi fiebant istæ pilæ, sive trochisci & orbiculi è sapone. *Quo tibi, calva?* Modò tamen cana sis, anusque tantùm: nam si esses calva, quo tibi consilio, quorsum pilæ istæ mitterentur, cuinam usui?

XXV.

Umbella.

Accipe quæ nimios vincant umbracula soles:
Sit licet & ventus, te tua vela tegent.

Tua vela. Non aliena, non publica, qualia in theatro panduntur: quæ ventos vehementiores, solemque non vincunt: & quibus uti pro arbitrio non potes.

Cau-

XXVI.

Causia.

In Pompejano tecum spectabo theatro:
Nam ventus populo vela negare solet.

Causia, est pilei genus usitatum Macedonibus, oras latiores habens, instar umbellę. *Solet negare.* Quia vela spectatoribus supernè impo. sita, disiicit, aufert, revolvit.

XXVII.

Venabula.

Excipient apros, expectabuntque leones,
Intrabunt ursos, sit modò firma manus.

Venabulum est telum venatorum, ferro lōgo & lato. *Excipient.* Est verbum insidiis aptum. Docet apros quasi astu, & ex insidiis venabulo petendos esse, solent, enim illud excutere, si videāt ac venatorē, disjecto venabulo, adoriuntur. *Expectabunt.* Leo cominus & ab expectante venatore feriendus. *Firma.* Quia feræ declinant tela, nisi valido & certo ictu feriantur.

XXVIII.

Culter venatorius.

Si dejecta geres longo venabula rostro,
Hic brevis in grandem cominùs ibit aprum.

Si excussum tibi sit ab apro & dejectum venabulum, cujus ferrum & quasi rostrum est prolixum: hic brevis culter aprum tibi certo ictu perimet.

XXIX.

Parazonium.

Militiæ decus hoc, & grati nomen honoris,
Arma tribunitium cingere digna latus.

Parazonium, telum est à zona pendens, aut cingulum cum ense breviori. Donabantur hoc munere Tribuni militares ab Imperatoribus. Lege Turnebum lib. 12. cap. 6. *Tribunitium.* pag. 195.

XXX.

Pugio.

Pugio, quem curvà signat brevis orbita venà,
Stridentem gelidis hunc Salo tinxit aquis.

Pugio. Sic dictus est quod punctim feriat. *Venis*. Pugionis laminę lineis quibusdam, ferro impressis, erant ornatæ. *Orbita*. Ductus, sulcus. *Salo*. Fluvius Hispaniæ, cujus aqua vim præcipuam habet ad arma tingenda.

XXXI.

Falx.

Pax me certa ducis placidos curvavit in usus:
Agricolæ nunc sum, militis antè fui.

Me. Quæ olim ensis eram. *Ducis*. Imperatoris. *Placidos in usus*. Ad segetem v. gr. demetendam.

XXXII.

Securicula.

Cùm fieret tristis solvendis auctio nummis,
Hæc quadringentis millibus empta fuit.

Auctio. pag. 80. 423. *Solvendis nummis*. Ut è venditis bonis alicujus debitoris, æs ejus alienum dissolveretur. *Quadringẽtis millibus*. Libris Turon. 40000. Mirum securis exiguæ pretium: utrum propter operis artificium? an artificis nobilitatem?

XXXIII.

Ferramenta tonsoria.

Tondendis hæc arma tibi sunt apta capillis;
Unguibus hæc longis; utilis illa genis.

Hęc arma. Nimirum forfices longiores, ad tondendas comas. *Unguibus &c*. Breviores forfices seu cultellus, ad ungues resecandos. *Illa*. Novacula, qua raduntur genæ.

XXXIV.

Scrinium.

Constrictos nisi das mihi libellos,
Admittent tineas trucesque blattas.

Constrictos. In me inclusos. Vel, in fasciculum collectos. *Tineas*. Scrinia vulgò fiebant è cedro, quod ligni genus incorruptum: aut oleo cedrino illinebantur, quò arcebantur tineæ ac blattæ, chartarum pestes.

XXXV.

Calami.

Dat chartis habiles calamos Memphitica tellus:
Texantur reliquà tecta palude tibi.

Ha-

Habiles. Idoneos, utiles. *Calamos.* Arundines. *Memphitica.* Ægyptia. pag. 2. *Texantur &c.* Tecta, fastigia domorum, texantur à te reliqua palude; id est, ex aliis arundinibus ad scribendum non ita commodis, quæ in Ægypti paludibus crescunt; illis poteris operire domos, & contexere: istis verò uteris ad scribendum.

XXXVI.

Candela.

Ancillam tibi sors dedit lucernæ,
Tutas quę vigil exigit tenebras.

Sors tibi, ò pauper, dedit candelam, quę lucerna multò vilior est, ejusque dici ancilla potest: ut pauper fęmina divitis ancilla est. *Tutas.* Candela tutum te noctu præstat, à latronibus, ab hostibus; ne offendas, ne corruas. *Sors.* Munera, quæ mitterent, legebant sorte.

XXXVII.

Lucerna polymyxos.

Illustrem cùm tota meis convivia flammis,
Totque geram myxas, una lucerna vocor.

Myxas. μύξα ellychnium est, sive canaliculus, in quo est filum, quod lucernę inseritur, & ignem concipit, quia è lucerna prominet instar naris. Vox enim μύξα significat nares: lucerna πολύμυξος, quæ habet plura ellychnia; & plures quasi nasos.

XXXVIII.

Cereus.

Hic tibi nocturnos præstabit cereus ignes.
Subducta est puero namque lucerna tuo.

Subducta. Furto rapta. *Puero.* Servo.

XXXIX.

Candelabrum Corinthium.

Nomina candelæ nobis antiqua dederunt:
Non norat parcos uncta lucerna patres.

Nomina &c. Candelæ dederunt nobis nomen vetus, ut à candelis candelabra diceremur, quia candelas gerebamus. *Uncta.* Quia oleo vivit; atq; adeo majoris impendii quàm candela, est. *Patres.* Majores nostros. De ære Corinthio, ex quo fiebant candelabra, dixi p. 451.

XL.

Candelabrum ligneum.

Esse vides lignum; serves nisi lumina, fiet
De candelabro magna lucerna tibi.

Lignum. Hoc è ligno constare cādelabrum vides. *Serves* &c. Ni caveas ne cādelæ urant ipsum candelabrum. *Magna.* Nempe ardebit ipsū candelabrum, & tæda fiet.

XLI.

Pila paganica.

Hæc quæ difficili turget paganica plumâ,
Folle minùs laxa est, & minùs arcta pilâ.

Paganica. pag. 190. 335. *Difficili.* Stipata & densa. *Minus arcta pila.* Laxior pila communi, quæ vilibus panniculis compactis & consertis farta est, atque adeo arctior & durior. *Folle.* pag. 190.

XLII.

Pila trigonalis.

Si me mobilibus scis expulsare sinistris,
Sum tua: si nescis, rustice, redde pilam.

De hac pila fusè dixi pag. 190. & 335. *Sinistri.* Dextra & sinistra pellebatur, imò sæpius sinistra. *Redde pilam.* Abstine à ludo.

XLIII.

Follis.

Ite procul juvenes, mitis mihi convenit ætas:
Folle decet pueros ludere, folle senes.

Folle. p. 190. Cur pueris & senibus cōveniat, dixi eodē loco.

XLIV.

Harpasta.

Hæc rapit Antæi velox in pulvere draucus
Grandia qui vano colla labore facit.

Harpasta (p. 190.) facilè rapiuntur à drauco, id est, forti & valido viro, qui sit velox, & exercitatus in pulvere Antæi, hoc est, in arte gladiatoria, in qua excellebat Antæus. p. 270. 473. Opus erat viribus & magna contentione ut harpastum eriperetur. *Pulvere.* Arena. p. 10

vel

vel palæstra p. 168. *Grandia &c.* Qui draucus, ad harpastum rapiendum, sæpe frustra collum protendit. *Vano labore*. Potest etiam exponi, labore inutili & exercitatione otiosorum propria, qualis erat istorum lusorum & palæstritarum.

X L V.

Halteres.

Quid pereunt stulto fortes haltere lacerti?
Exercet meliùs vinea fossa viros.

Halteres. Massæ quædam erant plumbeæ aut lapideę, quæ ab athletis attollebantur, exercitationis causa, & ex uno loco in alium transferebantur. Vel levia quędam pondera, quę manu cōtinebant, ut faciliùs saltarent, ab ἅλλομαι, salio. De priori halterū genere videtur hìc loqui Martialis. Cur, inquit, tot valentes viri hoc inani ludo tempus terunt, ac vires & lacertos malè perdunt, quos in excolendis vitibus melius collocarent?

X L V I.

Galericulum.

Ne lutet immundum nitidos ceroma capillos,
Hac poteris madidas condere pelle comas.

Ceroma. Unguentum è cera & pulvere confectum. epag. 181. *Lutet*. Lutosum ac pingue reddat. *Pelle*. Ex qua confectum galericulum, & cui assuta erat coma adscititia. Lib. 12. 37.

X L V I I.

Strigiles.

Pergamus has misit, curvo destringere ferro.
Non tam sæpe teret lintea fullo tibi.

Strigilis, à stringendo, tergendove corpore dicta. *Pergamus* (*Pergamo*) Asiæ urbs duplex ejusdē nominis fuit. p. 249 *Curvo*. Strigiles in modum falcis erant factæ: longæ duos circiter pedes: latitudine pollicis: rotundo manubrio sex pollices longo: reliqua parte cava & incurva, interdū ornata ebore strito & sulcato, ut commodiùs deraderetur sudor. *Destringere*. Imperativus est passivę vocis: cura ut destringaris, radaris sæpius: minus fullone indigebis, quia sudor tuas vestes non inquinabit.

X L V I I I.

Guttus corneus.

Gestavit modò fronte me juvencus,
Verum rhinocerota me putabis.

Guttus, vasculum est, ex quo oleum funditur: fiebat vulgò & adhibebatur à pauperibus factus è cornu taurino: talis sum, inquit iste guttus, attamen adeo eleganter & affabrè sum factus, tantæ molis, ut putes me factum esse ex cornu rhinocerotis, quali divites utũtur. Rhinoceros quæ bellua sit disces p. 10. 19.

XLIX.

Rhinoceros.

Nuper in Ausoniâ Domini spectatus arenâ
Hic erit ille tibi, cui pila taurus erat.

Domini. Domitiani Imperatoris. *Arena.* Pag. 10. *Ausonia* 8. *Hic &c.* Idem ille Rhinoceros (sive illius cornu) erit tibi vasculum oleariũ qui cum tauro pugnans, cum ut pilam jactabat. pag. 10. 18. Rhinoceros hoc in loco sumitur pro gutto facto è cornu Rhinocerotis. Juvenal. Sat. 7. *magno cum Rhinocerote lavari qui solet*. Vide superius Ep. Legunt quidam, *Hic erat ille.*

L.

Crepitaculum.

Si quis plorator collo tibi vernula pendet,
Hæc quatiat tenerâ garrula sistra manu.

Vernula. Infans natus domi tuæ, ex ancilla. *Sistra.* Erant propriè tinnula quædam crepitacula, quæ agitatione crebra sonitum edebant, à σείω, quatio: ab Ægyptiis usurpata, maximè in sacris Isidis.

LI.

Flagellum.

Proficies nihil, hoc cædas licèt usque flagello,
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Si agitas equos, & unus es de factione Russata, seu purpurea, nihil proficies, nunquam vinces Prasinos agitatores, licèt usque & usq; verberes hoc flagello tuos equos. Factiones illæ à nobis explicatæ sunt Lib. 7. Ep. 31. & Lib. 11. 19. Prasinis favebat Martialis.

LII.

Dentifricium.

Quid mecum est tibi? me puella sumat:
Emptos non soleo polire dentes.

Loquitur dentifricium ipsum, & vetulam quæ emptis dentibus gaudeat, arguit, seque alteri feminæ bene

ne dentatæ dari rogat. Est autem dentifricium, instrumentum quoddam, volsel. la, scalpellumve, fricandis ac purgandis dentibus inventum.

L I I.

Myrobalanum.

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,
Hoc ex unguento constat & ex balano.

Myrobolanum est nux odorata quædam, unde unguentum exprimitur. μύρον, unguentum, βάλανος, glans: ea porrò vox non reperitur apud Homerum, nec Virgilium, quia tres medias syllabas breves habet.

L I V.

Aphronitrum.

Rusticus es? nescis quid Græco nomine dicar?
Spuma vocor nitri. Græcus es? Ἀφρόνιτρον.

Rusticus es &c. Si ignoras quid nomen meum præfixum in titulo, nempe *Aphronitrum*, significet; si græcè nescis, explicabo: spumā nitri significat. Quòd si græce scias, sufficit tibi titulus ad epigrammatis intelligentiam. Nitrum est genus quoddam salis, quod adhærescit parietibus humidis, locis subterraneis, &c. aliud fossile, aliud artefactum, &c. Ejus partes subtiliores, flos nitri, seu spuma nitri, dicuntur, Aphronitrum, ab ἀφρὸς, spuma, & νίτρον, nitrum.

L V.

Opobalsamum.

Balsama me capiunt, hæc sunt unguenta virorum:
Delicias Cosmi vos redolete nurus.

Sum succus ex arbore balsamo expressus: quem arbor ista continet. ὀπὸς, succus; βάλσαμον, balsamum.
Delicias Cosmi &c. Alia unguenta, veluti ex nardo, amomo, &c. feminis conveniunt. Cosmus erat insignis unguentarius. pag. 434. Habent quædm exemplaria, *Delicias Nini*. Ninus Assyriorum rex, ob luxum & delicias malè in historiis audit. *Nurus*. P. 221.

L V I.

Lomentum.

Gratum munus erit, scisso nec inutile ventri,
Si clarà Stephani balnea luce petes.

Est

Est lomentum, farina è fabis, quæ rugas obducit, expletque. Si petes Stephani (erat balneator notus) balnea de die, & operam dare velis ne scissa, id est, rugosa, tua cutis appareat, ac risum moveat, utere lomento.

LVII.

Laterna cornea.

Dux laterna viæ clausis feror aurea flammis,
Et tuta est gremio parva lucerna meo.

Clausis flammis. Lucernam ardentem clausam continens. *Aurea.* Auro ornata: vel, splendida & aurea luce fulgens.

LVIII.

Laterna è vesica.

Cornea si non sum, numquid sum fuscior? aut me
Vesicam, contra qui venit, esse putat?

Fuscior. Obscurior. *Contra qui venit.* Qui occurrit, viator. Nemo me factam è vili vesica putet.

LIX.

Fistula.

Quid me compactam ceris & arundine rides?
Quæ primum structa est fistula, talis erat.

Quę primum &c. Reperta fistula dicitur à Pane Deo pastorum, & compacta ex arundinibus imparibus, cera conjunctis. Virg. eclog. 2. versu 32.

LX.

Tibia.

Ebria nos madidis rumpit tibicina buccis:
Sæpe duas patitur, sæpe monaulon habet.

Tibicina. Mulier tibiam inflans. *Rumpit.* Magna voce implet. Hæc tibicina tibiam aliquando geminam habet, inflatque; aliquando simplicem; μόνος, solus; αὐλὸς, tibia. Ebria porrò dicitur, quia cantores & tibicines multo utuntur vino. Duæ tibiæ conjunctim sępe inflabantur apud Romanos. Vide annotationes nostras in Terentium expurgatum, in ipso Andriæ & Hecyre limine.

LXI.

Solea lanata.

Defuerit si fortè puer, soleasque libebit
Sumere: pro puero proderis ipse tibi.

Se-

Soleæ vulgò fiebant è corio: illas antequam lavarent, aut mensæ accumberent, exuebant, pueroque servandas tradebant. Si careas, inquit, servo ad soleas tuas & crepidas gestandas; sume laneas, quas ipse ferre in pera, & ,cùm ad mensam accumbes, retinere possis. Non indigebis servo; ipse tibi servus eris. Ejusmodi soleæ, cùm essent puræ, nec lectos inquinarent, poterant gestari in lectulis, in quibus strati accubabant.

LXII.

Muscaria pavonina.

Lambere quæ turpes prohibet tua prãdia muscas,
Alitis eximiæ cauda superba fuit.

Flabella, quibus abigerentur muscæ, fieri solebant à ditioribus, è pavonis cauda.

LXIII.

Copta Rhodia.

Peccantis famuli pugno ne percute dentes:
Clara Rhodos coptam quam tibi misit, edat.

Copta, erat placentæ, seu panis genus quoddam, cui nonnulla quæ tunderentur, (ut ipsum vocabulum indicat, κόπτω enim Græcis est, *percutio tundo*) miscebantur, ut nuclei pinei, amygdalæ: Copta porrò durissima afferebatur Rhodo, ita ut dentes, nisi bene firmos, elideret. Edat igitur servus flagitiosus coptam, satis pœnarum dederit: non erit opus ei pugno dentes tundere.

Rhodos. Pag. 208.

LXIV.

Porcus.

Iste tibi faciet bona Saturnalia porcus,
Inter spumantes ilice pastus apros.

LXV.

Muscarium è cauda bubula.

Sordida si flavo fuerit tibi pulvere vestis,
Colligat hunc tenui verbere cauda levis.

Muscarium. Ea vox in hoc loco non significat instrumentum ad muscas abigendas, sed ad excutiendum è veste pulverem, quod vulgò è setis porcinis cõficitur.

LXVI.

Botulus.

Qui venit botulus medio tibi tempore brumæ,
Saturni septem venerat ante dies.

Bo-

Botulus, seu botellus, genus est farciminis, pag. 277. Ait igitur eum quem amico mittit, ad se ante Saturnalia esse missum, atque adeò esse optimum. Solebant enim ista farcimina ineunte hyeme fieri, neque laudabantur si essent recentiora. *Medio &c.* Saturnalibus, quæ medio Decembri celebrabantur, per dies septem. Olim uno die peragebātur: Cæsar duos adjecit, Augustus quartum diem addidit, quintum Caligula: præterea Sigillaria duos dies obtinebant, ac proximè post Saturnalia celebrabantur. Erant autem Sigillaria, festa quædam, quibus sigilla, id est, exigua signa, seu statuæ, muneri mittebantur inter amicos.

L X V II.

Psittacus.

Psittacus à vobis aliorum nomina discam:
Hoc didici per me dicere, *Cæsar, ave.*

Per me. Nullo docente. Vide Persii prologū: *Quis expedivit psittaco suū χαῖρε? &c.* ac nostras eo loci notas.

L X V I II.

Luscinia.

Flet Philomela nefas incesti Tereos: & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur avis.

Philomela. pag. 512. *Tereos.* pag. 105. 271.

L X I X.

Pica.

Pica loquax certà dominum te voce saluto:
Si me non videas, esse negabis avem.

Esse negabis avem. Hominem esse credas.

L X X.

Cavea.

Si tibi talis erit, qualem dilecta Catullo
Lesbia plorabat, hìc habitare potest.

Talis. Subaudi, passer. Lesbia, Catulli amica, passerem eximium habuit, quē mortuū immortalibus versiculis Catullus flevit. Est autē cavea septum ligneum quo aviculæ includuntur. *Catullo.* Pag. 33.

L X X I.

Narthecium.

Artis ebur medicæ narthecia cernis habere
Munera, quæ cuperet Paccius esse sua.

Nar-

Narthecium. Est capsa, seu theca medicamētorum plena: unde chirurgi depromunt quod in rem opus est. Fiebat primum è ligno cujusdam arboris, quam Latini ferulam, Græci νάρθηκα, vocant, unde illi nomen, etsi ex ebore postea aut buxo esset. Sententia est: Cernis istā pyxidem eburneam, arti medicæ & medicis aptam, continere in se unguenta & pharmaca, vel ipsi Paccio expetenda. Erat ille præstās chirurgus. Legitur etiam aliter hic versus: *Narthecia cernis, habebis munera, &c.* Vides hanc pyxidem? Habebis à me hoc munus, quod tale est, ut illud suum esse vellet Paccius.

L X X II.

Flagra.

Ludite lascivi, sed tantùm ludite, servi:
Hæc signata mihi quinque diebus erunt.

Lascivi. Petulantes, protervi. *Tantùm ludite.* Nolite quidquam aliud flagitii gravioris admittere: vobis enim impunè non esset. *Hæc.* Flagra. *Signata.* Clausa, & condita. *Quinque diebus.* Per quos durabant Saturnalia, & quibus servorum scapulæ à flagris erant immunes.

L X X I I I.

Ferula.

Invisæ nimiùm pueris, grataque magistris,
Clara Prometheo munere ligna sumus.

Prometheo. Dicitur Prometheus ignem è cœlo furatus esse, admota solis currui ferula. p.9. Est autem ferula, arbuscula tædę similis, & igni concipiendo apta.

L X X I V.

Pera.

Ne mendica ferat barbati prandia nudi,
Dormiat & tetrico cum cane, pera rogat.

Hæc pera rogat ne detur alicui philosopho Cynico, & ejus prandium mendicando corrogatum, ferat, cumque illo dormiat. Cur Cynici canes vocarentur, causam attuli p.205. Iidem barbam insigniter alebant, ac pro omni supellectile ferebant scipionem & peram; erantque ferè nudi, ac uno pallio contenti. Tunicam ad pallium addebant Stoici. *Tetrico.* Moroso, tristi, horrido.

L X X V.

Scopa.

In pretio scopas testatur palma fuisse:
Sed pretium scopis nunc analecta dabunt.

Pal-

Palma. Ex ejus enim ramis olim scopæ fiebant: atque adeo erant ob ipsam materiam, pretiosæ. *Sed &c*, Istæ nostræ scopæ fient pretiosæ, quia pretiosas conviviorum reliquias colligent. *Analecta*. Ciborum reliquiæ. p. 328. Legitur etiam sic iste pentameter: *Otia sed scopis nunc analecta dabit*. Non indigebimus scopis, quia analecta, id est, servus reliquias colligens, ἀναλέκτης, fungetur officio & vice scoparum.

LXXVI.

Scalptorium.

Defendet manus hæc scapulas mordente molesto
Pulice, vel si quid pulice sordidius.

Scalptorium. Instrumentum quoddam erat ex ære aut argento, instar strigilis, quo dorsum scalpebant; & scapulas, ad quas manus pertingere non potest, fricabant. *Si quid &c*. Pediculus.

LXXVII.

Manuale.

Ne toga barbatos faciat vel pænula libros,
Hæc abies chartis tempora longa dabit.

Erat *manuale* theca quædam lignea, & involucrum, quo libri papyracei involvebantur, ne, si togæ affricarentur, fierent pilosi, ac deterererentur. *Barbatos*. p. 70.

LXXVIII.

Lectus pavoninus.

Nomina dat spondæ pictis pulcherrima pennis
Nunc Junonis avis, sed prius Argus erat.

Sponda est lecti latus, seu tabulę quę utrimque lectum sustinent & claudunt. Tabulæ porrò citreæ magno erant in pretio; quæ undatim crispatæ, ut ait Plinius, oculos caudæ pavoninæ imitarentur. *Avis*. Pavo: in quem Argus mutatus est. Ovid. 1. Metamorph.

LXXIX.

Ephippium.

Stragula succincti venator sume veredi:
Nam solet à nudo surgere ficus equo.

Stragula. Propriè sunt vestes, quibus lecti insternuntur. Hic pro ephippio, & pannis equorum dorso injici solitis, accipitur ea vox. Veredus, est hic equus celerior, vulgò, equus cursus publici. *Nudo*. Qui ephippio careat. *Ficus*. Morbi & ulceris genus. p. 67.

Sti-

LXXX.

Stibadium.

Accipe lunatâ scriptum testudine sigma;
Octo capit; veniat, quisquis amicus erit.

Stibadium, lectus erat in quo ad mensam accumbebant. Factum nomen à voce græca στιβὰς, στιβάδος, quæ proprie significat molliorē herbam, instar tomenti, qua isti olim lectuli erant farti. Idem dicebatur etiã sigma. Causam attuli p. 509. Sensus distichi est: accipe hoc stibadium præferens & repræsentans literam sigma, in eo, videlicet confectum è ligno curvato in modum lunæ crescentis, & putaminibus testudinum ornato. Honoratissimus erat stibadii locus cornu dextrum; proximus sinistrum. Lib. 10. Ep. 44. *Amicus.* Tales invitari decet.

LXXXI.

Gustatorium.

Fœmineam nobis cherson si credis inesse,
Deciperis: pelagi mascula præda sumus.

Gustatorium. Erat mensula, in qua ponebatur gustus, sive leviora fercula. Lib. 11. Ep. 17. & 30. Hæc mensa vulgò sectis in tenues laminas testudinum squamis ornabatur. Testudo duplex: altera nuncupatur terrestris, seu chersos & chersina, (χέρσος terra) estque mollior & vilior, unde etiam fœminea vocatur: altera marina, & major meliorq; unde mascula dicitur. Loquitur ipsum gustatorium, & ait se non tectum esse aliqua cherso, & fœminea testudine, sed marina & mascula.

LXXXII.

Mensa citrea.

Accipe felices, Atlantica munera, silvas:
Aurea qui dederit dona, minora dabit.

Atlantica. Atlas mons Mauritaniæ, in quo multæ citri. p. 348. *Silvas.* Mensam è lignis, citrisque silvarum Atlanticarum. *Aurea dona.* Poma aurea, ex hortis Hesperidum Atlantis filiarum. p. 18. Vel, mensam ex auro constantem, auream totam.

LXXXIII.

Mensa acerna.

Non sum crispa quidem, nec silvæ filia Mauræ:
Sed norunt lautas & mea ligna dapes.

Acer

Acer est arbor nota. Ex ea mensæ conficiebantur non ignobiles. *Crispa*. Mauri fere crispos & cirratos habent crines. Indicat vox ea quasdam venas in citro, nuce, & aliis id genus arboribus, instar cinnorum expressas, & intortas. Vide suprà Ep.78.

LXXXIV.

Dentes eborei.

Grandia taurorum portant qui corpora, quæris
An Libycas possint sustinuisse trabes?

Taurorum. In amphitheatro elephanti jactabant dentibus tauros, instar pilarum. p.10. *Traves*. Mensas ligneas è citro, &c. Iis enim sustinendis adhibebantur dentes elephanti ni.

LXXXV.

Quincupedal.

Puncta notis ilex, & acuta cuspide clausa
Sæpe redemptoris prodere furta solet.

Quincupedal. Ita vocabatur mensura quædam lignea pedum quinque, ut decempeda, mensura pedum est decem, &c. in ea singuli pedes & pollices punctis & lineolis quibusdã, ut in mercatorum ulnis hodieque fit, notabantur, & in imo cuspis erat. *Puncta*. Notata, incisa. *Ilex*. Pertica illigna pedum 5. *Redemptoris*. Ejus qui opus aliquod, v.g. domum faciendam, sternẽdum lignis tessellatis pavimentum, &c. suscipit certi pretii pactione. Ejus fraudes regula & mensura detegit.

LXXXVI.

Pocula archetypa.

Non est ista recens, nec nostri gloria cœli:
Primus in his Mentor, dum facit illa, bibit.

Archetypa. p. 324. *Cæli*. p. 531.

LXXXVII.

Calices vitrei.

Nos sumus audacis plebeja toreumata vitri:
Nostra nec ardenti gemma feritur aquâ.

Toreumata. p.203. *Audacis vitri*. Pretiosi calices timidè tractantur. p.545. Vel, quia audemus calidam ferre, quam ipsa crystallina nobis longè nobiliora, non fecerunt. Vitrum crassius & plebejum calida non vitiatur, non rumpitur. *Gemma*. Vitrum vile, ironicè.

Phia-

LXXXVIII.

Phiala aurea calata.

Quamvis Callaico rubeam generosa metallo,
Glorior arte magis: nam meus iste labor.

Callaico. pagin. 198. *Meus*. Iste labor me commendat: ars me pretiosam facit, non aurum nudum & inelaboratum. Legit Raderus *Myos*, Mys fuit priscus cælator insignis. pag. 391. 400.

LXXXIX.

Calices Vatinii.

Vilia sutoris calicem monumenta Vatini
Accipe: sed nasus longior ille fuit.

Vatinii. Sutoris Beneventani. pag. 478. *Ille*. Ipsius Vatinii. *Longior*. Quàm ora ipsa & rostra calicum.

XC.

Lances chrysendeta.

Grandia ne viola parvo chrysendeta mullo:
Ut minimum, libras debet habere duas.

Tam pretiosis, inquit, in vasis non debent apponi viles dapes, nec mulli (pag. 118.) nisi bilibres: aliter ipsæ lances violarentur, inquinarentur, Mullis pretium moles præcipuum faciebat.

XCI.

Vasa Aretina.

Aretina nimis ne spernas vasa, monemus.
Lautus erat Tuscis Porsena fictilibus.

Porsena. p. 41. *Lautus*. Splendidus, dives. *Tuscis*. pag. 332.

XCII.

Bascauda.

Barbara de pictis veni bascauda Britannis;
Sed me jam mavult dicere Roma suam.

Bascauda est vas escarium, è Britannia primò allatum, deinde Romæ factum & usurpatum. *Pictis*. Ora cæruleo colore inficiebant Britanni. Pag. 557.

XCIII.

Panaca.

Si non ignota est docti tibi terra Catulli,
Potasti testà Rhætica vina meà.

Ter-

Terra Catulli. Verona, Catulli patria. Ibi testæ fiebant, seu fictiles amphoræ, in quibus vinum Rheticum condebatur. Rhæti sunt populi Germaniæ Subalpinæ, ubi nunc Grisones, &c. Panaci verò populi sunt Rhætiæ, à quibus nomen ejusmodi testis factum.

X C I V.

Boletaria.

Cùm mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis (pudet, heu!) servio coliculis.

Patina erat qua boleti, seu fungi præstantes, inferebantur in mensam. *Prototomis*. Pag.510.

X C V.

Calices Surrentini.

Accipe non vili calices de pulvere natos:
Sed Surrentinæ leve toreuma rotæ.

Pulvere. Argilla. Surrentum est urbs Picentinorum, in Italia, ad mare Tyrrhenum: *Sorrento*. *Toreuma*. Opus torno elaboratum. Pag.203.

X C V I.

Colum nivarium.

Setinos, moneo, nostrà nive frange trientes:
Pauperiore mero tingere lina potes.

Colum. Vas erat pertusum, cujus in medio linum tenuissimum, & purissimum, cui nix, sive glacies imponebatur, deinde super nivem leniter infundebatur vinum, & transmittebatur per linum: ita & contrahebat frigus ex nive; &, si quid haberet fæcis, deponebat. Hoc vocabant colare vinum, seu percolare. Interdum colum fiebat è minutis viminibus, aut è spongioso lapide. Monet igitur colum se idoneum esse colandis vinis optimis, qualia sunt Setina. (Pag.216.316.) vilioribus colandis sufficere lina vulgaria, saccos nivarios. *Frange*. Refrigera, vis enim vini & austeritas ita frangitur. *Trientes*. Pocula quatuor cyathos continentia.

X C V I I.

Saccus nivarius.

Attenuare nives norunt & lintea nostra:
Frigidior colo non salit unda tuo.

Pau-

Pauperes ad colandum & refrigerandum vinum, sive aquam, utebantur crassiore linteo in modum facci facto. *Attenuare*. Comminuere, solvere. *Salit*. Cum impetu fusa, resilit; cum strepitu transmittitur. *Tuo*. Subtili & lineo, quo uteris, ò dives.

X C V I I I.

Urceoli ministratorii.

Frigida non desit, non deerit calda petenti:
Sed tu morosà ludere parce siti.

Petenti. Convivæ abundè tibi ex istis urceolis aqua frigida, & calida ministrabitur. *Morosa*. Anxia, difficili; noli esse delicatior in aqua eligenda, ad restinguẽdam sitim, & queri v.g. quòd sit frigidior, calidior &c.

X C I X.

Urceolus fictilis.

Hic tibi donatur pandà ruber urceus ansà:
Stoicus hoc gelidam Fronto petebat aquam.

Panda. Incurva. *Ruber*. Fictilis: argilla cocta, ferè est rubra. *Stoicus*. Pag. 351. *Fronto*. Philosophus insignis ea tempestate. *Petebat*. Atque adeo magni æstimandus urceolus, quo tantus vir usus est. *Gelidam*. Pro sua frugalitate; quippe qui vino abstineret.

C.

Calathi.

Nos Satyri, nos Bacchus amat, nos ebria tigris,
Perfusos domini lambere docta pedes.

Calathi. Pag. 452. *Satyri*. Agrestes Dii, caprinis pedibus, villoso corpore, naso simo. Illi floribus ferendis calathos adhibebant, ut eosdem Bacchus uvis gestandis. Et vinum in calathis, ad sacra peragẽda, positũ testatur Virgilius, Ecl. 5. *Ebria*. Vino è calathis hausto. *Perfusos*. Vino. *Domini*. Bacchi, cujus currum tigres trahunt. *Lambere*. Cicurata nempe.

C I.

Calices Saguntini.

Quæ non sollicitus teneat servetque minister,
Sume Saguntino pocula ficta luto.

Sollicitus. Ne cadant, ne frangantur, ne surripiantur. *Saguntino*. Saguntus, civitas Hispaniæ veteris, Pag. 201.

Ca-

CII.

Calices gemmati.

Gemmatum Scythicis ut luceat ignibus aurum,
Adſpice quot digitos exuit iſte calix!

Scythicis ignibus. Smaragdis, qui præſtantes in Scythia. Lib. XII. Ep. 15. *Exuit*. Ut detractę digitis, annulisque gemmæ, poculo infererentur.

CIII.

Ampulla potoria.

Hac licet in gemma, quæ ſervat nomina Coſmi,
Luxurioſe, bibas, ſi foliata ſitis.

Ampulla, propriè vaſculum eſt condendis unguentis idoneum. Fiebat vulgò ex aliquo pretioſo lapide, ſeu gemma, v. g. onyche, alabaſtro, &c. Sententia eſt: ò delicate, quiſquis es, ſi ſitias, ſi bibere geſtias unguenta, & vina foliata, potes in hac ampulla Coſmiana bibere. *Coſmi*. Erat ille nobilis unguentarius. *Foliat.* Vina foliata. Nardinum unguentum, è folio nardi, odorati fruticis, præcipuè factum, foliatum vocabatur: id vino admiſcebatur, quod foliatum quoque ideò appellabatur. Unguentis utebantur non tantùm ad ungendos crines, ſed interdum etiam ad potum.

CIV.

Cryſtallina.

Frangere dum metuis, franges cryſtallina: peccant
Securæ nimiùm ſollicitæque manus.

CV.

Nimbus vitreus.

Ab Jove qui veniet, miſcenda ad pocula largas
Fundet nimbus aquas: hic tibi vina dabit.

Nimbus duo ſignificat: aliquando nubem, ſeu potius repentinam & præcipitem pluviam; aliquando, et hoc in loco, vas vinariū. Senſus eſt. Nimbus cœleſtis dabit aquam vino temperando & miſcendo; hic nimbus, hoc vas, vinum porriget. *Jove*. Cœlo, aere.

CVI.

Myrrhina.

Si calidum potas, ardenti myrrha Falerno
Convenit, & melior fit ſapor inde mero.

Si

Si amas portare vinum calidum, hauri illud è poculis myrrhinis, in quibus & calorem servat; & odorem è vase ipso trahit, ac saporem. *Myrrhina*. Pag. 225.

C V I I.

Patella Cumana.

Hanc tibi Cumano rubicundam pulvere testam,
Municipem misit casta Sibylla suam.

Cumano. Pag. 436. *Pulvere*. Argilla. *Municipem suam*. Ex eadem urbe ortam. Pag. 216. 519. *Sibylla*. Pag. 436.

C V I I I.

Calices vitrei.

Adspicis ingenium Nili: quibus addere plura
Dum cupit, ah, quoties perdidit auctor opus!

Aspicis quàm ingeniosè vasa hæc vitrea facta fuerint ab Ægyptiis. Dum artifex conatur addere novum illis decus, & in novas formas fingit vitrum, sæpe totum calicem fregit ac perdidit.

C I X.

Lagena nivaria.

Spoletina bibis, vel Marsis condita cellis;
Quò tibi decoctæ nobile frigus aquæ?

Vina Spoletina, (Lib. 13. Ep. 115.) vel Marsica, (Lib. XIII. Ep. 116.) erant deterioris notæ. Tu igitur si bibis vina vilia, cur illa temperas aqua nivea, quæ magni est pretii: & ipso vino tuo carior? Aquam decoquebãt, ac vitreo inclusam scypho demittebant in nives, atque ita refrigerabant. Plin. Lib. 31. cap. 3.

C X.

Nives.

Non potare nivem, sed aquam potare rigentem
De nive, commenta est ingeniosa sitis.

Rigentem. Nive mixta refrigeratam; vel, per nivem colatam; ut dixit Epig. 95. 96. aut scypho, in quo ipsa esset, in nives demisso, refrigeratam. *Commenta est*. Excogitavit, invenit.

C X I.

Aqua nivea.

Massiliæ fumos miscere nivalibus undis
Parce, puer, constet ne tibi pluris aqua.

Fumos. Vinum fumosum & fuscum: de quo est Epig. 118. Lib. XIII. *Puer*. Servule: aquæ minister.

CXII.

Ligula argentea.

Quamvis me ligulam dicãt equitesque, patresque
Dicor ab indoctis lingula grammaticis.

Ligulam. Pag. 242. Carpit Grammaticos quòd veritatem, non usum, secuti, lingulam dicerent: cùm ab hominibus etiam elegantioribus ligula diceretur.

CXIII.

Cochlearia ligula.

Sum cochleis habilis, sed nec minùs utilis ovis:
Numquid scis potiùs cur cochleare vocer?

Erat vasculum, sive instrumentum quoddam, aptum ad capiendas, cùm apponerẽtur, cochleas, deinde ad ova: nomen tamen à cochleis inditum retinuit.

CXIV.

Annuli.

Ante frequens, sed nunc rarus nos donat amicus:
Felix cui comes est non alienus eques.

Ante legem Othonis à Domitiano renovatam, multi nos donabant: nunc pauci & rari: felix est ille qui comitem & patronum habet equitem verum & germanum: ab eo quippe annulos accipiet. Equitum Rom. jus erat annulos aureos ferre ac donare. Cùm multi se pro equitibus gererent, donabãt illi passim amicis annulos. L. Roscius Otho (p. 235.) legem tulerat qua cautum erat, ne quis equitem se diceret qui non haberet in censu 400. sestertia. Unde multis ademptum nomen & dignitas equitis malè parta, & facultas adeo annulos dandi. Hanc legem, cùm jam obsolesceret, restituit Domitianus. *Nõ alienus eques*. pag. 243.

CXV.

Dactyliotheca.

Sæpe gravis digitis elabitur annulus unctis:
Tuta meà fiet sed tua gemma fide.

Dactyliotheca. Pag. 559. *Tuta &c*. Fideliter annulũ tuum servabo. *Unctis*. Ob adipem, in convivio.

C X V I.

Toga Romana.

Romanos rerum dominos, gentemque togatam
Ille facit, magno qui dedit astra patri.

Ille. Domitianus. *Qui &c.* Qui suum parentem (nempe Vespasianum) in Deos retulit. Ille, inquam, Romanos verè dominos rerum suis victoriis facit. Vel: verè facit Romanos rerum dominos qui illos facit Deos.

C X V I I.

Toga clientum.

Si matutinos facile est tibi rumpere somnos,
Attrita veniet sportula sæpe togà.

Si potes manè à somno sæpe excitari, venient ad te salutandum frequentes clientes cum attrita sua toga, ut à te sportulam obtineant. Vel, tu cliens ibis salutatum patronos, & ab iis sportulam quidem accipies, verùm togam atteres. *Toga.* pag. 56.

C X V I I I.

Endromis.

Pauperis est munus, sed non est pauperis usus:
Hanc tibi pro togula mittimus endromida.

Endromis. Vestis, qua utebantur in cursu. p. 189. Hęc, quia hirsuta & villosa, pauperum erat: tamen usitata quoque divitibus, cùm spectaculis intererant. Pro toga divitis ad se missa, illam reddit pauper.

C X I X.

Canusinæ fuscæ.

Hæc tibi turbato Canusina simillima mulso
Munus erit: gaude, non citò fiet anus.

De Canusinis vestibus mentio jam habita pagin. 432. Colore fusco erant, seu inter fulvum & rufum, qualis est color mulsi recentis. *Anus.* Detrita, obsoleta: diù colorem suum retinebit: non tàm citò albescet. Lege epigramma 27. Lib. 4.

C X X.

Bardocucullus.

Gallia Santonico vestit te bardocucullo,
Cercopithecorum pęnula nuper erat.

Quæ sit ea vestis docui *Santonico*. p.469. Cercopithecus est simius caudatus. Lib. 7. Ep. 71. Simii porrò interdum induuntur instar vernularum; imò quidam visi sunt equos ducare, ministrare mensis, &c.

CXXI.

Canusina rufa.

Roma magis fuscis vestitur, Gallia rufis;
Et placet hic pueris, militibusque color.

Canusinæ. Suprà, Ep. 119. *Roma &c.* Romani canusinis penulis fusci coloris libentiùs utuntur: Galli iisdem, sed rufis, delectantur.

Hic. Rufus, sive rubeus color, à militibus ideo amabatur, ut sanguis è vulneribus defluens in vestem rufam, & ejusdem cum cruore coloris, minùs timoris afferret. Est etiam pueris gratus, quia splendidior est.

CXXII.

Penula scortea.

Ingrediare viam cœlo licèt usque sereno,
Ad subitas nunquam scortea desit aquas.

Scortea. E scorto. Scortum est corium, seu pellis animalium durior ac densior. *Penula*. Villosa est vestis & crassa. *Nunquam desit*. Vide ut semper præsto tibi sit. Licèt enim cœlum sit serenum, te iter ingrediente, turbidum & pluvium subitò poterit evadere.

CXXIII.

Lacerna coccinea.

Si Veneto, Prasinove faves, quid coccina sumis?
Ne fias ista transfuga sorte, vide.

Si aurigę factionis Venetę aut Prasinę faves, quare purpuream vestem sumis, non verò viridem aut cęruleam? (vide p. 298. 351.) Cave ne ille color te transfugam esse prodat, & aliis factionibus favere arguaris, quàm Prasinę aut Venetæ. Illis duabus Imperatores addicti erant. *Lacernæ*. p. 170.

CXXIV.

Pileus.

Si possem, totas cuperem misisse lacernas:
Nunc tantùm capiti munera mitto tuo.

Pileo

Pileo utebantur Saturnalibus, quia est libertatis index, cujus ferebatur auctor in primis Saturnus, ætatis aureæ parens, & Italię incola. Pileum autem è lacernę parte, circum caput obvoluta, efficiebant. Ait ergo se partem lacernæ, quæ pileo conficiendo satis sit, mittere, cùm totam donare, utpote pauper, non possit.

C X X V.

Lacerna Batica.

Non est lana mihi mendax, nec mutor aheno:
Si placeant Tyriæ, me mea tinxit ovis.

Diximus Lib. 1. Epigr. 78. lanas Bæticas, seu ovium quæ ad Bætim Hispaniæ fluvium pascerentur, habere nativum colorem rutilum. *Mendax.* Imbuta falso & adscititio colore. Vir. Ecloga 4. vers. 41. *Non mutor.* Alio quàm nativo colore non inficior, injecta in ahenum. *Si &c.* Si placent lacernæ Tyriæ, tinctæ purpura Tyria, quantò magis placere debeo, quæ illis parem aut pulcriorem, ac præterea nativum, ut in ipsa est ove, colorem gero? *Tyria.* pag. 122. 286. 314.

C X X V I.

Canatoria.

Nec fora sunt nobis, nec sunt vadimonia nota:
Hoc opus est pictis accubuisse toris.

Pallia cœnatoria dicta sunt à cęna, in qua sumebantur, neque in foro, aut alibi uspiam extra domum, nisi fortè Saturnalibus, gestabantur. *Vadimonia.* Est vadimonium propriè sponsio, seu promissio sistendi se in judicio ad diem certam: pro ipso foro ponitur ea vox in hoc loco. *Hoc opus.* In ea re una operam navamus, ut cœnantes, & mensæ accumbentes vestiamus.

C X X V I I.

Lana.

Tempore brumali non multùm lævia prosunt:
Calfaciunt villi pallia vestra mei.

Læna. Villosa vestis & gravior: à græco χλαῖνα, quod sit à χλιαίνω *calefacio.* *Lęvia.* Vestes linteæ, sericæ. *Pallia.* Quia pallio superinjiciebatur læna. *Villi.* Pili molliores.

C X X V I I I.

Lacerna alba.

Amphitheatrales nos commendamur ad usus,
Cùm tegit algentes alba lacerna togas.

Albati cives spectabāt ludos in amphiteatro edi solitos: & ad arcendum frigus albam lacernam togę superiniiciebant. Lacernarum sæpe jam facta mentio.

CXXIX.

Gausapa, seu mantile.

Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum:
Orbibus in nostris circulus esse potest.

Si habes citrum nobilius, id est, pretiosas è ligno citreo mensas, illas sanè tege mantilibus, & linteis villosis, quales sunt gausapæ. In meis orbibus, id est, in meis mensis minimè pretiosis, sufficiet mihi ligneus orbiculus, cui lagenas imponam & dapes, ne mensa inquinetur. Nonnulli intelligunt per *circulum*, labem seu maculam ab adipe aut vase uvido notatam in mensa, istæ enim maculæ ferè sunt rotundæ. Eritque hæc sententia; ego ferre mensam sordidiorem, atque adeo carere gausapis, possum. De mantili & mappa, dictum p. 585.

CXXX.

Cuculli Liburnici.

Jungere nescisti nobis, ò stulte, lacernas:
Indueras albas, exue Callaicas.

Erant isti cuculli capitum involucra (p. 59. 143. vulgò rufa, & in Liburnia) p. 59. fiebant, ac lacernis imponebantur, quæ si albæ forent, rufum colorē è cucullis Liburnicis sibi impositis, & malè tinctis contrahebant. Jam facilè distichū explicabis. Loquūtur cuculli: Malè nos, ò quisquis es, imposuisti lacernis albis; jam albæ non sunt; sed rufę & rutilę, qualе est aurum Callaicum. p. 198.

CXXXI.

Udones Cilicii.

Nos hos lana dedit, sed olentis barba mariti:
Cinyphio poterit planta latere sinu.

Udones sunt pedum indumenta intima; ut extima, calcei. *Cilicii*. p. 365. Sententia est: istud calceamenti genus, non est è lana confectum, sed è pilis hircinis. Pes tuus illis integi commodè poterit. *Olentis &c.* Hirci. *Cinyphio*. p. 365. *Sinu*. Udonum vacua laxitate, in quam planta, seu pes, immittitur commodè.

CXXXII.

Synthesis.

Dum toga per quinas gaudet requiescere luces,

Hos.

Hos poteris cultus sumere jure tuo.

Dum per dies quinque Saturnaliorum, toga deponitur, hac veste uti poteris. *Synthesis*. p. 202.

C X X X I I I.

Focale.

Si recitaturus dedero tibi fortè libellum,
Hoc focale tuas asserat auriculas.

Focale. p.200. Si recitavero, inquit poeta, tibi libellum malum, mala carmina, moneo & suadeo utaris isto focali, non ad fauces, ut vulgò fit, protegendas, sed ad aures, ne me audias, obstruendas. *Asserat*. Defendat, protegat, claudat. Simillimum Ep. leges p. 200.

C X X X I V.

Tunica Patavina.

Vellera cùm sumant Patavinæ multa trilices,
Et pingues tunicas serra secare potest.

Cùm tunicę Patavinę conficiantur ex lana multa, iniisque licium non unicum, at triplex fit, tam densę sunt ut secari serra posse videantur. *Trilices*. Tribus liciis constantes, seu filo triplicato. In telis texendis: filum unum rectum est, quod stamen: alterum transversum, quod licium, sive subtemen vocatur, ac stamini implicatur. In Patavinis pannis liciũ è tribus filis constabat.

C X X X V.

Spongia.

Hæc tibi forte datur tergendis spongia mensis
Utilis, expresso cùm levis imbre tumet.

Sorte. Xenia & apophoreta ita tribuebantur, ut sortibus jactis, hoc potiùs quàm illud munus darent. *Expresso*. E spongia compressa educto & emisso.

C X X X V I.

Pænula.

Is mihi candor inest, villorum gratia tanta est,
Ut me vel mediâ sumere messe velis.

Messe. Quamvis spissa & villosa sim, atque adeo aptior hyemi quàm ęstati. Lege Baysium Lips. Elect. li. 1. 25.

CXXXVII.

Cervical.

Tinge caput nardi folio, cervical olebit:
Perdidit unguentum cùm coma, pluma tenet.

Tinge. Unguentis caput imbuebant, maximè in convivio. *Folio.* Vide Epig. 103. *Tenet.* Retinet. Est autem cervical, pulvinus cervici subjectus, pluma fartus.

CXXXVIII.

Lodices.

Nudo stragula ne toro paterent,
Junctæ nos tibi venimus sorores.

Lodix, vestis genus est quo lecti stragula operiuntur: duæ vulgò erant, quæ in medio lecto jungebantur & coibant, unde sorores vocantur.

CXXXIX.

Cubicularia polymita.

Hæc tibi Memphitis tellus dat munera, victa est
Pectine Niliaco jam Babylonis acus.

Cubicularia. Aulæa, seu stragula intellige, versicolore filo & licio contexta, πολύς multus, diversus; μίτος, licium, seu filum. *Memphitis.* Ægyptia. Pag. 3. *Victa est &c.* Panni in Ægypto texti, vincunt pannos acu Babylonia pictos. Pag. 386. Pecten est instrumentum textorium, quo densatur tela, & fila transversa urgentur & comprimuntur. Supra, Epig. 134.

CXL.

Zona.

Longa satis nunc sum, dulci sed pondere venter
Si tumeat, fiam nunc tibi zona brevis.

Sed pondere &c. Cùm obesus fies: cùm satur, &c.

CXLI.

Gausape quadratum.

Lodices mittet docti tibi tetra Catulli:
Nos Helicaonia de regione sumus.

Lodices. Vide Epig. 138. *Terra Catulli.* Veronæ. pag. 34. *Helicaonia.* Patavina. Pag. 533. *Gausape.* Est mantilis, seu peristromatis genus. Vide Ep. 129.

Semi-

C X L I I.

Semicinctium.

Det tunicam dives: ego te præcingere possum.
Essem si locuples, munus utrumque darem.

Semicinctium, anteriorem hominis partem tegit, à zona, aut paulò suprà, pendens crurum tenus, quales sunt artificum, maximè fabrorum lignariorum sutorumque pelles, quibus semicincti apparent; aut lintea tegmina fœminarum, quæ à pectore, cæteris vestibus injiciuntur, ad munditiem & ornatum.

C X L I I I.

Lana amethystina.

Ebria Sidoniæ cùm sim de sanguine conchæ,
Non video quare sobria lana vocer.

Cùm ebria sim & satura sanguine Sidonii muricis (est pisciculus concha inclusus, è cujus sanguine fit purpura: Sidon, urbs maritima Phœniciæ, cujus in littore pisciculus iste capitur) cur sobria lana vocor, cur habeo nomen à gemma ebrietatem arcere dicta, nēpe amethysto? Explicui hanc vocem pag. 311.

C X L I V.

Lana alba.

Velleribus primis Apulia, Parma secundis
Nobilis: Altinum tertia laudat ovis.

Primis &c. Primam laudem habent vellera Apula; secundam Parmensia, tertiam Altina. *Apulia.* pag. 124. *Parma.* Pag. 122. 239. *Altinum.* pag. 192.

C X L V.

Lana Tyria.

Nos Lacedemoniæ pastor donavit amicæ:
Deterior Ledæ purpura matris erat.

Pastor. Paris Priami filius quē necari statim pater jusserat, cùm audivisset ipsum, si viveret, suæ patriæ exitio fore. Eum tamen clam Hecuba mater educari inter pastores, & servari jussit. *Amica.* Helenæ. *Matris.* Leda mater Helenæ fuit: utraque Lacedemonia. Est igitur purpura Lacedemonia deterior Tyria. Lacedemon, urbs Peloponnesi. 189. Tyrus, Phœniciæ 286.

C X L V I.

Lana Pollentina.

Non tantùm pullo lugentes vellere lanas,
Sed solet & calices hæc dare terra suos.

Pollentia. Est urbs Italiæ in Liguria. *Potenza*, Ubi pullæ, id est, nigræ vestes fiebant, ac de Pollentia, urbe Liguriæ, ita canit Silius l. 8. *Vercellæ suscipe ferax Pollentia villi*. In eadem urbe fiebant vitrei calices boni. *Lugentes*. Quia pullus color funeribus & luctui convenit.

C X L V I I.

Lana pulla.

Lana quidem tristis, sed tonsis apta ministris,
Quales non primo de grege mensa vocat.

Tristis. Vide superius ep. *Tonsis*. Servi seniores, mediastini, & ultimo de grege servorum tondebantur: juniores & lautiores, erant intonsi. Sum igitur lana quidem pulla, sed apta tamen vestiendis servis, qui adhibentur vilioribus mensæ ministeriis.

C X L V I I I.

Tomentum Lingonicum.

Oppressæ nimiùm vicina est fascia plumæ:
Vellera Lingonicis accipe rasa sagis.

Tomētum, à tumendo dictū, est floccus, seu lanæ flos quidā villosus, qui à pannis abradebatur, & quo culcitā impleri suadet poeta; ne fierè pluma tantùm levi constaret, subsidente pluma & oppressa, seu compressa cubantis hominis pondere, corpus fasciis lecti & restibus, quibus colcita imponitur, lædatur. *Lingónicis*. p. 59. 558. Legunt aliqui *Leuconicis*. Est autem Leucenium oppidum Æolidis, apud Thucydidem. Sententia hæc est, ordoq; distichi: Cùm oppressa est pluma, sentitur fascia nimium vicina, & trans culcitam corpus oblædit: hoc ne fiat, vide ut tomento culcitam farcias. *Sagis*. Sagum propriè est vestimentum militare.

C X L I X.

Tomentum circense.

Tomentum concisa palus Circense vocatur.
Hæc pro Lingonico stramina pauper emit.

Palus concisa, sive arundines comminutæ in frusta, & paleæ, erant instar tomenti in ludis circensibus. Plebs enim ea sibi substernebat, ut sederet mollius. Raderus in Analectis, tomentum hoc Circense dictū esse vult, quòd in Circo venderetur. Hæc igitur stramina sibi emit pauper pro tomento Lingonico & pretioso. Quid esset circus dixi p. 23. 307.

Plu-

C L.

Pluma.

Lassus Amycleà poteris requiescere plumà,
Interior cycni quam tibi lana dedit.

Amyclea. Lacedæmonia, cycnea. pag. 386. vers. 9. & 13. *Interior lana.* Plumę breviores & molliores instar lanæ mollissimæ, quibus farcitur impleturque culcita.

C L I.

Fænum.

Frondatà tumeat facili tibi culcita plumà.
Non venit ad duros pallida cura toros.

Frondatam plumā vocat fęnum & stramenta: quę durum quidem, ac curis invisū, lectulum sternunt. *Facilis.* Facilè parabilis. Legitur vulgò, *fraudata pluma,* Id est, sublata, adempta pluma, imple culcitam fęno. Labor diurnus somnum facilem pauperi conciliat.

C L I I.

Tintinnabulum.

Redde pilam, sonat æs thermarum: ludere pergis?
Virgine vis solà lotus abire domum.

Pilam depone, desine ludere, jam aperiunt thermæ, & datur lavandi signum pulso æreo tintinnabulo. Pergin ludere? Non erit tibi locus in thermis, & cogeris aqua frigida sola lotus domum redire. Paulò ante balneum pila ludebant, vel dum hypocausta & sudationes calescerent. Thermæ, seu balnea publica, certa hora patebant, dato signo: certa claudebantur. De aqua virgine, lege notas p. 245. 297.

C L I I I.

Discus.

Splendida cùm volitent Spartani pondera disci,
Este procul pueri: sit semel ille nocens.

Discus, erat massa lapidea, ferrea, vel ænea, crassa digitis tribus aut quatuor, fermè rotunda, quam ad certas usq; metas projiciebant, ita ut ille vinceret qui ad metā propiùs accederet. Spartanus vocatur, quia erat apud Lacędemonios usitatissimus. *Este procul &c.* Ne vos perimat. *Semel.* Occiso Hyacintho, quem Apollo imprudēs disco percussum interfecit. Ovid. Met. lib. 10.

C L I V.

Cithara.

Reddidit Eurydicen vati, sed perdidit ipse,
Dum sibi non credit, nec patienter amat.

Reddidit. Cithara. *Vati*. Orpheo. *Perdidit*. Euridycen. *Dum &c.* Dum vix credit præ gaudio redditam sibi & revocatam ab inferis uxorem. Vid. Virg. 4. Georg. sub finem. *Patienter*. Ea tâ-tùm lege uxorem receperat Orpheus, ut eam non antè respiceret, quàm omnino emersisset ex inferis; hujus legis immemor, cùm illam citiùs respectasset impatiens moræ, perdidit.

C L V.

Eadem cithara.

De Pompejano sæpe est ejecta theatro,
Quæ duxit silvas, detinuitque feras.

Ejecta. Citharœdi, musici, &c. nisi populo satisfacerent, sæpe explodebantur & exigebantur. *Pompejano*. Theatro Pompeii, p. 284. *Silvas duxit*. Orpheo canēte.

C L V I.

Plectra.

Fervida ne trito tibi pollice pusula surgat,
Exorent docilem garrula plectra lyram.

Pusula. Tuber est exiguū, quod intumescit in digitis attritis. Dicitur etiā pustula. Plectra, olim pectinis in morem facta, nunc fiunt ex incurvo aliquantùm ligno, cui obtenditur equina seta, Accipe plectrum quo citharam pulses, & ab ea quasi exores impetresque, ut canat: quæ, nisi plectro feriatur, omnino sit tacitura.

C L V I I.

Trochus.

Inducenda rota est: das nobis utile munus.
Iste trochus pueris, at mihi canthus erit.

Ludant sanè trocho pueri, ego ex illo faciam canthum, quem ligneis inducā rotis, atque adeo utilis mihi viro trochus tuus erit. *Trochus*. Erat ferreus circulus, velę reus, quem pueri agitabant, & volvebant. Ab eo pendebant annuli ferrei, qui tinnitum non insuavem edebant; dum trochus volvebatur: unde legunt quidam in secundo versu: *at mihi cantus erit*. Hoc sensus

Ego

Ego annulorum tinnitu audiendo non minùs delectabor, quàm pueri volvendo trocho. Si legas, *căthus erit*, expones, ut jam dixi. Căthus porrò, est ferrea lamina, qua rotarum extremę partes quę terram tangũt, inter se vinciuntur. Itaque trochus, ut poterota, sive circulus ingẽs ferreus, poterat utilis esse ad canthum faciendũm.

C L V I I I.

Trochus idem.

Garrulus in laxo cur annulus orbe vagatur?
Cedat ut argutis obvia turba trochis.

Causam affert cur annuli, sonum edentes, ut in superiori epigrammi notavi, trochi radiis inserti essent; nempe ut populus trocho currenti locum daret, admonitus illo tinnitu.

C L I X.

Signum victoriæ.

Hæc illi sine sorte datur, cui nomina Rhenus
Vera dedit, decies adde Falerna puer.

Signum. Statua, sigillum. *Hæc illi.* Hæc victoriæ statua datur Domitiano sine sorte, ut propriũ illius munus, qui è Rheno, Germanisque victis nomen verum Germanici est consecutus. Diximus apophoreta missa fuisse ad amicos sine delectu, jactis sortibus, ut sors tulisset. Ait certo consilio, & uni Domitiano dandũm esse simulacrum Victoriæ, quippe quæ illi addicta sit, & propria. *Rhenus*. p. 422. *Nomina*. 232. *Decies*. Lege Epigr. 73. Lib. 9. p. 469. Item pag. 401. 552.

C L X.

Saurottonos Corinthius.

Ad te reptanti puer insidiose lacertæ
Parce: cupit digitis illa perire tuis.

Σαυροκτόνος. Interfector lacertæ: à σαῦρος lacerta, & κτείνω interimo. Praxiteles ex ære Corinthio sigillum quoddam elegãtissimum fecerat, in quo spectabatur Apollo juvenis subrepentẽ lacertã cominus sagitta configens, veluti ex insidiis. Alloquitur puerũ poeta: ò puer, noli percutere lacertam ex insidiis: ultrò venit peritura? gaudebit à te, tanquam nobili hoste, cõfici.

Hya-

CLXI.

Hyacinthus in tabula pictus.

Flectit ab inviso morientia lumina disco
Oebalius, Phœbi culpa dolorque, puer.

Flectit. Avertit oculos moriens. *Culpa*. Vide suprà, Ep. 152. *Oebalius*. Sic vocatur ab Oebalia urbe Laconiæ, Hyacinthi patria: vel ab Oebalo ejusdem patruo.

CLXII.

Persona Germanica.

Sum figuli lusus, rufi persona Batavi:
Quæ tu derides, hæc timet ora pater.

Figuli lusus. Larva fictilis. *Persona*. Larva repræsentans Batavum. Erant autem Batavi vulgò rufis crinibus, cumque colorem arte addebant capillis. *Quæ tu &c.* O Romane puer, qui hæc ora, hanc personam rides, scito Patrem tuum Romanum militem, hos vultus formidare. Bellicosi quippe Germani erant, ac Romanis etiam metuendi. Legitur etiam, *puer*: quam larvam rides tu, ò vir, ò miles, hanc puer meticulosus horret.

CLXIII.

Hercules Corinthius.

Elidit geminos infans, nec respicit angues.
Jam poterat teneras Hydra timere manus.

Corinthius. Ex ære corinthio. *Nec respicit*. Per contemptum, quasi aliud agens. *Hydra*. pag. 22. 270.

CLXIV.

Hercules fictilis.

Sum fragilis: sed tu (moneo) ne sperne sigillum:
Non pudet Alciden nomen habere meum.

Sum fragilis. Ex argilla fragilis, & luto factus. *Non pudet &c.* Imaginem is commendat qui pingitur. *Alciden*. p. 14.

CLXV.

Minerva argentea.

Dic mihi virgo ferox, cùm sit tibi cassis & hasta,
Quare non habeas ægida? Cæsar habet.

Ægida. pag. 319. *Cæsar*. Domitianus. Quasi suum ei clypeum Pallas tradiderit. Hoc ipsa respondet.

Si-

C L X V I.

Sigillum Giberii fictile.

Ebrius hæc fecit terris, puto, monstra Prometheus;
Saturnalitio lusit & ipse luto.

Giberius, cognomentum fuit cujusdam fullonis, nomine Clesippi, de quo agit Plin. lib. 34. c. 3. insigniter gibbosi & deformis, qui à gibbere, sive gibbo, Giberius vocatus est. Ait poeta Prometheum ebrium fecisse tam turpe hominis monstrum, cùm ludere vellet in Saturnalibus. *Prometheus.* p. 9. 445.

C L X V I I.

Homeri Batrachomyomachia.

Perlege Mæonio cantatas carmina Ranas,
Et frontem nugis solvere disce meis.

Homerus, sive aliquis Homeri non indoctus imitator, fecit versibus græcis pugnam ranarum & murium. βάτραχος rana; μῦς μυὸς mus; μάχη pugna. *Mæonio.* p. 347. 343. Homerico. *Solvere.* Exhilarare, laxare.

C L X V I I I.

Homerus in membranis.

Ilias & Priami regnis inimicus Ulysses
Multiplici pariter condita pelle latent.

Ilias. Poema de bello Iliaco, seu Trojano. *Ulysses.* Poema de Ulyssis erroribus & reditu in patriam, Odyssea. *Pelle.* Membrana. Lege de libris veterum p. 70.

C L X I X.

Virgilii culex.

Accipe facundi Culicem, studiose, Maronis,
Ne nucibus positis *Arma virumque* legas.

Culex. Ita inscribitur poemation Virg. p. 404.
Ne &c. Nugæ, seu leviora carmina, qualis est iste culex, sunt legenda Saturnalibus nō morosa & seria qualis est Æneis. Hujus initium est; *Arma virumque cano.*

C L X X.

Virgilius in membrana.

Quàm brevis immēsum cepit mēbrana Maronem!
Ipsius vultus prima tabella gerit.

Ce-

Cepit. Complectitur. *Prima tabella*. Primum folium libri: initium voluminis.

CLXXI.

Cicero in membranis.

Si comes ista tibi fuerit membrana, putato
Capere te longas cum Cicerone vias.

CLXXII.

Propertius.

Cynthia facundi carmen juvenile Properti
Accepit famam, nec minus ipsa dedit.

Propertii carmē quod junior edidit, quodque inscribitur CYNTHIA; ab auctore suo famam accepit, nec minorem ipsi dedit. Propertius, poeta Italus, floruit Augusti ævo: utitur latinitate pura & in primis tersa: elegias scripsit, stylo eleganter, at sæpe obsceno.

CLXXIII.

Livius in membranis.

Pellibus exiguis arctatur Livius ingens:
Quem mea non totum bibliotheca capit.

T. Livius, Patavinus, sub Augusto & Tiberio scripsit centum & quadraginta libros Romanæ historiæ: supersunt duntaxat 35. Est aureus in eo latini sermonis nitor, delectus rerum, & lactea eloquentia.

CLXXIV.

Sallustius.

Hic erit, ut perhibent doctorum corda virorum,
Primus Romanâ Crispus in historiâ.

Ut perhibent &c. Ut homines cordati, id est, prudentes & docti, censent.
Crispus. Sallustius Crispus, Amiterni, in Italia, natus est anno ab U. C. *668*. aliquas Romanæ historiæ partes attigit, ut bellum Catilinarium, Jugurthinum, &c. Brevis est, acer, diligens, rerum quàm verborum plenior, &c.

CLXXV.

Ovidii metamorphoses.

Hæc tibi multiplici quæ structa est massa tabellà,
Carmina Nasonis quinque decemque gerit.

Massa.

Massa. Opus totum & liber. *Carmina*. Libros carminum.

CLXXVI.

Lucanus.

Sunt quidam, qui me dicunt non esse poetam:
Sed qui me vendit bibliopola putat.

Lucanus. p. 329. 330. Eum nonnulli numero poetarum eximunt, quia historiam civilis belli narrare satis habet, ac nihil, more poetarum, fingit. Verùm hoc Aristoteles non videtur, ut aliquis censeatur poeta, postulare: siquidem poesis nihil est aliud, illo judice, nisi imitatio humanarum actionum, quæ suavi stylo fiat. *Putat*. Quia videt mea carmina probè vendi.

CLXXVII.

Catullus.

Tantum magna suo debet Verona Catullo,
Quantum parva suo Mantua Virgilio.

Catullus tãtùm gloriæ attulit Veronæ jam per se claræ & magnæ; quantùm Virgilius Patriæ suæ Mantuæ, antea obscuræ & ignotæ. *Catullo*. pag. 35.

CLXXVIII.

Liber de aqua frigida usu.

Hæc tibi quæ fontes & aquarum nomina dicit,
Ipsa suas meliùs charta notabit aquas.

Iste liber docet quæ sint fontium nomina; sed ipse in aquas projectus bene mergetur, & eas suo infortunio tibi melius notabit. Mala carmina aquis mergenda. p. 34. 265. Hinc legunt aliqui, *natabit*.

CLXXIX.

Mula pumilia.

His tibi de mulis non est metuenda ruina:
Altiùs in terrà penè sedere soles.

Pumilia. Sive pumilæ, & paullæ, id est, exiguæ.

CLXXX.

Catella Gallicana.

Delicias parvæ si vis audire catellæ,
Narranti brevis est pagina tota mihi.

Astur-

C L X X X I.

Asturco.

Hic brevis ad numerũ rapidos qui colligit ungues,
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.

Equi Astureones, seu Astures, ab Asturia Hispaniæ regione, olim aurifera, nomen habent: illis, Plinio teste Lib. VIII. c. 43. mollis est alterno crurum explicatu glomeratio. Cęteris equis minores erant, & gradarii etiam vocabantur. Tolutim eos incedere Varro dicit.

C L X X X I I.

Canis vertagus.

Non sibi sed domino venatur vertagus acer,
Illæsum leporem qui tibi dente feret.

Canes quidam venatici appellantur vertagi, quòd feras vertant, agantq; & latibulis excussas insectentur.

C L X X X I I I.

Simius.

Callidus emissas eludere simius hastas,
Si mihi cauda foret, cercophithecus eram.

Eludere. Vitare, declinare. *Cercophithecus.* Est simius caudatus. Pag. 361. Sunt illi multò nobiliores aliis, quibus natura caudam negat: unde iste gloriatur nihil nisi caudam deesse sibi; se nulli aliorum calliditate concedere. Simius ita vocatur à simis naribus.

C L X X X I V.

Notarius.

Currant verba licèt, manus est velocior illis:
Nondum lingua, suum dextra peregit opus.

Notæ apud Latinos vocantur literæ quædam compendiariæ, quæ certo ductu & forma, licèt paucæ, plures tamen syllabas, ac verba complectuntur & significant. Iis utuntur ferè qui dictantis aut concionantis voces exscribunt notariique appellantur. Scripsere antequam pronunciaveris, & eorum dextra suum opus peregit, antequam tua lingua suum absolverit.

C L X X X V.

Concha.

Lævis ab æquoreâ cortex Mareotica conchâ
Fiat, inoffensâ curret arundo viâ.

Cor-

Cortex Mareotica, ideſt, papyrus Ægyptia (papyrus enim eſt intima, & tenuiſſima cortex arbuſculę cognominis: Mareotis eſt pars Ægypti, p. 391.) fiat tibi, lævis, ideſt, poliatur, concha: tunc arundo, ſive calamus, expeditè curret. Faciliùs ſcribes in charta lævigata ope conchæ, quàm in aſpera & ſcabra. Conchæ ſunt piſcium teſtæ duobus ſcutulis paribus conſtantes.

CLXXXVI.

Morio.

Non mendax ſtupor eſt, nec fingitur arte doloſâ:
Quiſquis plus juſto non ſapit, ille ſapit.

Stupor. Inſania. Ille morio non eſt ex eo genere morionum qui ſtultitiam ſimulant ut placeant ac moveant riſum; verè eſt fatuus: in quo ipſe ſapit, ſiquidem ſapit quantum juſtum eſt. Tunc ſapit, placetque morio, cùm verè deſipit. Vide pag. 378.

CLXXXVII.

Caput arietinum.

Mollia Phryxei ſecuiſti colla mariti:
Hoc meruit, tunicam qui tibi ſæpe dedit?

Cur caput arietis præcidiſti; à quo ariete tunicam, (ex ejus pelle videlicet ac vellere confectam) toties accepiſti? *Phryxei* pag. 282.

CLXXXVIII.

Pumilio.

Si ſolum ſpectes hominis caput, Hectora credas:
Si ſtantem videas, Aſtyanacta putes.

Caput. Pumilionibus vulgò eſt ingens caput. Aſtyanax, fuit Hectoris filius parvulus. Pag. 275.

CLXXXIX.

Parma.

Hæc quæ ſæpe ſolet vinci, quæ vincere rarò;
Parma tibi, ſcutum pumilionis erit.

Hæc parma, quæ, quia brevior eſt & anguſtior, malè hominem tegit, ac victorē rarò præſtat; tibi homini juſtæ ſtaturæ, verè erit parma, & breve ſcutum, ac inutile.

cile: pumilioni verò est pro scuto ingenti, & perutili; quia totum tegit. Parma erat scutum breve & rotundum, ambitu trium vulgò pedum. Scutum erat oblongum, quatuor pedes à summo ad imum habens, duos cum dimidio latum. Parmam Thraces invenere. p.457.

C X C.

Accipiter.

Prædo fuit volucrum, famulus nunc aucupis, idem
Decipit, & captas non sibi mœret aves.

Nūc. Cicuratus & institutus ab aucupe. *Nō sibi,* Sed aucupi

C X C I.

Opsonator.

Dic quotus, & quanti cupias cœnare; nec unum
Addideris verbum: cœna parata tibi est.

Quotus, &c. Quot sitis cōvivæ: quanti cænare cupias. *Parata.* Paratam ubi volueris, & cùm volueris, dabo.

C X C I I.

Calami aucupatorii.

Non tantùm calami, sed cantu fallitur ales,
Pallida dum tacità crescit arundo manu.

Pallida. Visco pallido, sive fulvo, illita. *Crescit.* Ab latente aucupe attollitur, & avi subjicitur. Paratos calamos habebant aucupes, & cùm aviculam cantu pellectam viderent accedere, calamum sensim efferebant, quo illa caperetur, alis visco implicatis.

C X C I I I.

Cor bubulum.

Pauper causidicus nullos referentia nummos
Carmina cùm scribas, accipe cor quod habes.

Pauperi causidico, eidemque malo poetæ cor mittit bovis: affirmatque convenire illi hoc munus, quippe qui habeat cor bubulum, idest vecors & fatuum: siquidem relicto foro, quòd parum inde pecuniæ colligeret, versus condat, è quibus minùs etiam lucri feret.

C X C I V.

Cocus.

Non satis est ars sola coco: servire palato,
Atque cocus domini debet habere gulam.

Non

Non est satis, si cocus arte, industriaque præditus sit: ex domini palato & gustu condire cibos debet. Turnebus vir sanè laboriosus ac doctus, ita uti edidi, affirmat se legisse in veteri libro: & postulat planè sententia. Miror eum qui commentarios VARIORUM compegit, hanc eruditi viri lectionem primò perperam interpungere; deinde illius lectionis explanationem, quam subjungit Turnebus, omittere:, postremò aliam nescio quam rancidam verbosè obtrudere.

C X C V.

Craticula.

Parva tibi curvà craticula sudet ofellà:
Spumeus in longa cuspide fumet aper.

Serviet ea craticula torrendis ofellis. Sunt carnium frustula. *Sudet*. Adipe, dum ossa torretur, defluente. *Cuspide*. Veru. *Fumet*. Dum assabitur.

C X C V I.

Pistor dulciarius.

Mille tibi dulces operum manus iste figuras
Exstruit: huic uni parca laborat apis.

Apis. Quia mellis plurimùm admiscebant istis crustulis & cupediis. Saccharo nunc meliùs utimur.

C X C V I I.

Jentacula.

Surgite, jam vendit pueris jentacula pistor,
Cristatæque sonant undique lucis aves.

Surgite. Convivas, post exacta Saturnalia, post somnum in multam noctem productum, admonet ut expergiscantur. *Pueris*. Nulli ferè jentabant apud Romanos, nisi pueri, senes, aut ægroti; aliquid cibi levioris sumebant circa meridiem, sole occidente cœnabant. Jentaculum & merenda puerorũ aut gulonum erant proprię: prandium verò, complurium; cœna, omnium. *Aves*. Galli gallinacei qui lucem cantu præcinunt.

F I N I S.

INDEX EPIGRAMMATUM.

Cer-

INDEX LEMMATUM

In quo recenſentur epigrammatum argumenta, & ad certos locos revocantur.

Adul-

INDEX RERUM

Quæ præſertim in notis explicantur.

A teſte

Cen-

D

Ge-

Leda

Munc-

Q

R

S

Saga

Sup-

Via-

FINIS.